PROTOCOLL,

HÅLLNA

HOS

VÄLLOFLIGA

BORGARE-STÅNDET,

VID

LAGTIMA RIKSDAGEN I STOCKHOLM

ÅREN 1850 OCH 1851.

FJERDE BANDET.

STOCKHOLM,

HOS JOH. BECKMAN, 1851.

År 1851.

Den 2 Julii.

Plenum kl. 9 f. m.

§ 1.

Justerades Protocollen för den 6 och 7 sistlidne Junii, i de delar, der justering förut icke egt rum, äfvensom en del af Protocollet den 21 samma månad.

§ 2.

Föredrogos ånyo Bevillnings-Utskottets Betänkanden: № 12, angående väckt förslag om inrättande af så kalladt transit-upplag.

Herr *Bergman*: Jag har icke något att erinra emot den principe, som af Utskottet blifvit i dess förevarande Betänkande uttalad, men deremot ville jag, i afseende å detail-bestämmelserna, framställa några anmärkningar. Uti andra punkten är stadgadt, »att den stad, eller ort, som önskade få begagna transit-upplagsrätten, tillförbundes anskaffa ett brandfritt och, vid skeende besigtning, i öfrigt godkändt, samt i närheten af Tullkammaren beläget magazin». Detta stadgande tror jag skola komma att medföra ganska stora svårigheter, och på en del ställen, såsom i min hemort, torde det blifva en omöjlighet, att, af brist på tjenlig plats, få ett sådant magazin uppfördt. Om det skall ske på Städernas egen bekostnad, komma åtminstone flera år att förflyta, innan transit-upplag kunna ega rum. För min del, vill jag föreslå, att de godsegare, hvilka hafva egna, af Tullkammare godkända magaziner, måtte tillåtas att begagna dem för transit-upplag. Om denna föreskrift lemnades, skulle, i och med detsamma, afgiften för magazinshyra bortfalla. Jag föreställer mig, att många godsegare hafva magaziner, som för ändamålet äro fullt tjenliga, och då kan jag icke inse något skäl, hvarföre de af godsegarne icke skulle till transit-upplag få begagnas. Så har förhållandet förut varit i Götheborg, och då komme, på sätt jag en gång redan omnämnt, hyresafgiften att försvinna. Det skulle eljest blifva ganska bråkigt och besvärligt, att för-

hvar tredje månad betala nämnde afgift. Om en vara till exempel kommer in om hösten, och då lägges på transit-upplag, men exporteras först påföljande vår, måste två särskilda hyres-räkningar betalas. Då det i ofvanberörde punkt stadgas, att staden sjelf skall låta uppföra ett för transit-upplag passande magazin, är det väl ock sannolikt, att hyran derför skall komma nämnda stad till godo, men icke destomindre förnyar jag mitt förslag, att godsegare, som kan till transit-upplag använda eget magazin, också måtte få detsamma dertill begagna. 5:te punkten innehåller, »att, om godsegare eller dess ombud vill efterse collyns innehåll, måste densamma genast öfverflyttas på nederlag eller credit-upplag, samt från transit-upplags-magazinet bortföras.» Detta stadgande synes mig icke rätt practiskt. Godsegaren bör vara berättigad att få till packhus nedföra och der efterse en colly, som finnes i transit-upplags-magazinet förvarad, samt derefter åter inlägga samma colly i magazinet. En vara kan nemligen komma in våt, och i sådant fall är det alldeles oundgängligen nödigt, att efterse densamma. Om dessa stadganden komme att qvarstå, tror jag, att hela förslaget blifver oanvändbart. Att en vara, blott för det godsegaren vill se efter densamma, genast skall öfverflyttas på nederlag eller credit-upplag, är i sanning bra orimligt. Ofta inträffar det ju, att en colly kommer in, utan att man känner dess innehåll; och det bör väl kunna tagas för gifvet, att man vill taga kännedom om den deri inlagda varan. Uti sista momentet af 5:te punkten bör dessutom göras ett tillägg, innefattande, att de varor, hvilka der omnämnas, böra vara »förtullbara». Det är ju nemligen bekant, att Rikets Ständer bibehållit de i Tulltaxan befintliga stadganden om förbud. Såsom jag förut yttrat, gillar jag principerna i Betänkandet, men, för att vinna de rättelser, jag ansett behöfliga, anhåller jag om återremiss.

Vice Talmannen Herr *Halling:* Jag kan icke föreställa mig annat, än att upprättandet af transit-upplag icke skall komma i fråga för andra städer, än dem, hvilka finna sin räkning uti att vidkännas några uppoffringar, för att komma i åtnjutande af denna nya inrättning. Det är bekant, att städerna äro ålagda, att, emot uppbärande af tolag, uppföra och underhålla pack- och tullhus. Således synes det ej obilligt, att, då en stad genom transit-upplag tillskyndas fördel, första vilkoret, för att deraf komma i åtnjutande, är anskaffande af ett tjenligt magazin till varornas uppläggande. Jag anser detta af Utskottet föreslagna vilkor böra af Ståndet godkännas; hvaremot jag icke kan ingå på Herr *Bergmans* åsigt att dessa varor fingo uppläggas i enskildas magaziner. Inrättandet af transit-upplag skulle nemligen icke afse blott den enskildes, utan det allmännas fördel. Angående den anmärkning, som man framställt deremot, att afgiften för varors uppläggande på transit-upplag skulle förnyas för hvarje tredje månad, som en colly blefve på upplaget qvarliggande, så finner jag detta vara i sin ordning, för att kunna hålla någon reda öfver de å upplaget befintliga varor. Denna inrättning är alldeles ny, och full reda skulle måhända annars icke vinnas. I Utskottet har den satsen yttrats, att Helsingör genom transit-upplag vunnit betydliga summor; detta har icke tillfallit Kronan, utan de handlande sjelfve. Vill man öppna de packor, hvilka å detta upplag uppläggas, är man åter inne på ett annat gebiet. Det är endast, i händelse varorna i slutna collys inläggas, som någon tullbehandling icke bör ifrågakomma. Det är deruti, som den egentliga lättnaden skulle bestå. Framdeles skall man väl komma ända derhän, att collys, ehuru de öppnas och varorna efterses, få ligga qvar på transit-upplag; men för närvarande bör man, med afseende å dem, som för denna inrättning hysa en viss förskräckelse, iakttaga varsamhet. Man har här sagt, att blott tullbara varor skulle få anmälas till förtullning, och att ett tillägg, med hänsigt dertill, vore behöfligt. Detta anser jag alldeles onödigt. Naturligtvis kunna inga andra varor tullbehandlas, än de, som äro tillåtna att införas. Jag tror, att Ståndet handlar klokast, om det icke lägger alltför stora hinder emot förslaget, utan i stället antager detsamma. Om det återremitteras af Borgare-Ståndet, hos hvilket de största insigter i denna fråga böra finnas, är det ursäktligt, om de andra Stånden icke anse sig böra godkänna Betänkandet.

Herr *Almgren:* Förslaget kan visserligen hafva sin nytta med sig, men jag kan icke inse, att detsamma skulle medföra så stora fördelar, att det derföre borde antagas. Om Utskottet hade velat, att man derpå bort ingå, synes det hafva varit lämpligt, att några beräkningar om dess verkningar blifvit framlagda. Man har åberopat Englands och Hollands exempel i detta fall. Må man då äfven taga i betraktande dessa länders läge, och derjemte se till, huruvida förslagets antagande skulle för Sverige medföra större fördelar, än olägenheter. Om transit-upplag komme att här införas, må man då, till undvikande af missbruk, föreskrifva lika stränga controler, som i England och Holland iakttagas. Finnas ej de,

så kan åtminstone jag ej godkänna förslaget. I öfrigt tror jag, att tulltjenstemännen hafva tillräckligt att göra med att tillse, det nu gällande Tullförfattningar efterlefvas; hvarföre man ej bör skapa nya. Frågan synes mig påkalla en närmare och noggrannare granskning; i anledning hvaraf jag anhåller om återremiss.

Herr *Brinck:* Att den uti Betänkandet uttalade principe är nyttig och bör skyddas, erkänner jag öppet; äfvensom att man står i förbindelse till såväl motionairen, som Bevillnings-Utskottet; men jag befarar, att Utskottet, vid uppgörande af grunderna för ett transit-upplag, gått alltför strängt till väga. Jag kan icke inse, att någon giltig grund förefinnes för de af Herr *Almgren* förespeglade vådor, helst rättighet att hafva transit-upplag komme att inskränkas till endast de städer, hvilka hafva nederlagsrätt. I afseende å stadgandet om skyldigheten för dessa städer, att, om de vilja hafva transit-upplag, sjelfva låta uppbygga enkom ett för detta ändamål tjenligt magazin, så befarar jag, att detta skall hindra förslagets verkställande. Jag erkänner visserligen städernas skyldighet, att, i sammanhang med Tullhus, anskaffa Packhus; men då man ännu icke varit i tillfälle att erfara nyttan af transit-upplag, förmodar jag, att en del samhällen skola skygga tillbaka för de kostnader, som åtföljа uppbyggandet af så beskaffade magaziner. Jag instämmer derföre med Herr *Bergman* och anser, att de, hvilka hafva egna, af vederbörande godkända magaziner, måtte förklaras berättigade, att deraf begagna sig för transit-upplag. Uti detta magazin bör det dock icke vara tillåtet att hafva andra varor, än de, som ligga på sådant upplag, förvarade, hvarjemte detsamma bör stå under tulltjenstemännens uppsigt. Likaså anser jag stadgandet, att, om godsegare, eller dess ombud, vill efterse en collys innehåll, densamma genast måste öfverflyttas på nederlag eller credit-upplag samt från transit-upplags-magazinet bortföras, vara alltför strängt. I anledning af Herr *Hallings* yttrande, är jag dock tveksam, om man bör låta dervid bero; ty, om varan legat en eller annan månad i magazinet, kan det ej vara för mycket begärdt af godsegaren, att få bese varan, utan att den derföre måste flyttas från transit-upplag. Ändamålet dermed skulle, genom detta stadgande, lätteligen kunna förfelas. Jag hemställer alltså, huruvida samma stadgande icke skulle kunna mildras. Jag vill emedlertid godkänna principen i Betänkandet och lemna mitt bifall till detsamma, under hemställan likväl om förändring af stadgandet, angående städernas skyldighet att uppföra magazin och dess beskaffenhet. De fördelar, som transit-rätt komme att medföra, kunna nu ej beräknas; men förmånlig skulle den dock blifva för sjöfarten och handeln. Man har fästat uppmärksamhet på vårt lands läge och ansett detsamma alltför afskiljdt, för att af transit-rätten kunna hemta nytta; men vi hafva dock ett land i öster, hvarest consumeras en betydlig qvantitet af såväl colonial- som andra varor. Med tankan på climatet uti detta land och i vårt, kunna vi ofta höstetiden få emottaga på transit-upplag varor, hvilka skola dit öfversändas och om våren afgå. Jag vill, på nu anförda skäl, förorda Betänkandet och skall, oaktadt mina anmärkningar, icke begära återremiss deraf.

Herr *Palander:* Jag gör mig visserligen icke stora förhoppningar, att Sverige nu genast skall erhålla någon synnerlig transit-handel; men jag anser dock klokt att införa ett stadgande derom, och tror, att det i framtiden skall medföra nytta. Utskottets förslag synes mig dock alltför inskränkt. Enligt första punkten skulle transit-upplag inskränkas till de platser, som egde eller framdeles erhöllo *allmän* nederlagsrätt. Således skulle denna nya rättighet icke tillkomma städerna Malmö och Gefle, hvilka hafva en slags nederlagsrätt, utan endast Stockholm, Götheborg, Landskrona, Söderköping och Carlshamn. Detta vore dock i hög grad obilligt, och mig synes rättigheten till transit-upplag böra utsträckas till åtminstone alla de städer, hvilka, såsom Malmö, Gefle och Norrköping, hafva rättighet att upplägga varor längre, än på credit-upplag. Med Herr *Bergman* kan jag icke förena mig deruti, att det skulle vara tillåtet, att uti enskilde personer tillhöriga magaziner upplägga varor på transit. Mycket underslef kunde derigenom komma att ega rum. Det är väl sannt, att både salt och spanmål få på credit-upplag uppläggas i godsegares egne magaziner; men varorna skola dock alltid uppmätas och tull derföre utbetalas. Om jag till exempel lägger upp 1000 tunnor spanmål, och sedan, medelst begagnande af falsk nyckel, borttager en del, förlorar Staten icke något derigenom, emedan tullen alltid måste utbetalas. Vill man målet, bör man ej göra alltför många inskränkningar; hvarföre jag ock, till vinnande af rättelse uti anmärkta hänseende, anhåller om återremiss.

Herr *Berg:* Jag kan icke dela Herr *Almgrens* tanka, att införande af transit-rätt skulle medföra stora missbruk. För min del, anser jag de af Utskottet anförda skäl tillräckligt

ådagalägga behofvet af ett stadgande om rättighet till transit-upplag, hvadan jag instämmer i yrkandet på bifall af detsamma. Herr *Bergmans* anmärkning derom, att de städer, som önskade få begagna transit-upplagsrätten, skulle vara tillförbundne anskaffa ett brandfritt och vid besigtning godkändt magazin, har visserligen goda skäl för sig; men omständigheterna tillåta dock icke, att, för denna gång, taga ut steget längre. Med Herr *Palander* instämmer jag, angående stadgandet i första punkten, hvilket borde erhålla en sådan lydelse, att transit-upplaget utsträcktes till alla de städer, hvilka hafva nederlagsrätt. Äfven synes mig en förändring böra ega rum uti det stadgandet, som föreskrifver, att, i händelse godsegare eller dess ombud önskar efterse sin vara, densamma då måste genast öfverflyttas på nederlag eller credit-upplag, samt från transit-upplags-magazinet bortföras. Jag föreställer mig nemligen, att äfven spanmål kan blifva föremål för transit-upplag, och denna vara behöfver en noggrann eftersyn. Jag förenar mig, af dessa skäl, i begäran om återremiss.

Herr *Murén*: Utskottet har ej, såsom en talare fordrat, kunnat meddela några factiska uppgifter, angående resultaterna af detta förslag, då detsamma är alldeles nytt och ännu ej försökt. Således hafva några calculer ej eller kunnat framläggas. Detta hade den värde talaren, med aldrig så ringa eftertanka, bort inse. Inom Utskottet har man icke ansett några vådor förenade med nämnde förslags antagande, enär så många restrictioner blifvit deruti inflickade. För dessa har Utskottet väl fått uppbära klander, men jag ber att få erinra, det Utskottet gått en medelväg, och att någon annan utväg för framgång åt företaget icke funnits, än att ej taga steget ut på en gång. Om förändringar äro behöfliga, kunna de sedermera erhållas, då transit-handeln kommit till stånd. Alla äro enige, att förslaget i sig innebär fördelar för landet, och jag har icke hört någon begära proposition mot förslaget; men man har fordrat stränga garantier, till förekommande af missbruk. Ordet »brandfritt», som finnes uti 2:dra momentet, kunde gerna uteslutas, men likväl bör det deruti omnämnde magazin bestå af stenhus, så att varorna äro fredade från eldsfara. Bygges åter magazinet af sten, kan ett brandfritt hvalf lätteligen uppföras. Att tillåta, det varor, som uppläggas på transit-upplag, finge, i likhet med varor på nederlag och credit-upplag, förvaras i enskildes magaziner, tror jag icke skulle vara rätt försigtigt.

Varorna böra finnas på ett ställe. Tullbetjeningens tid komme i annat fall att alltför mycket tagas i anspråk, och derför bör man akta sig. Några andra controler äro här ej behöfliga. Då varorna förvaras i ett och samma magazin och under Tullkammarens lås, synes man hafva alla möjliga garantier emot missbruk. Herr *Palander* har fästat sin uppmärksamhet å stadgandet i första punkten, att transit-upplaget skulle inskränkas till de platser, som ega eller framdeles erhålla *allmän nederlagsrätt*. Jag tror, att de af Herr *Palander* uppräknade städer hafva sådan nederlagsrätt, som i nämnda punkt omnämnes. I afseende å Gefle och Norrköping, är nederlagsrätten visserligen inskränkt, så att varor, hvilka ej få införtullas, ej eller kunna på nederlag uppläggas; men jag kan icke föreställa mig, att författningen bör tydas så, att desse städer skulle vara förhindrade att hafva transit-upplag endast af den anledning, att deras nederlagsrätt är begränsad. Utskottets förslag, att varor, liggande på transit-upplag, icke fingo efterses, med mindre de genast bortflyttades till nederlag eller credit-upplag, samt från transit-upplags-magazinet bortfördes, har tillkommit, för att tillfredställa dem, som vilja hafva alla möjliga garantier emot missbruk. Någon anledning till återremiss kan jag icke finna, emedan de förändringar i stadganderne, hvilka anses behöfliga, sedermera kunna erhållas. I öfrigt beror det ju af Regeringen att föreskrifva controler och tillse, att de blifva sådane, som behofvet kräfver. Att afgiften för magazinshyran skulle erläggas hvar tredje månad, är väl icke obilligt, helst om man tager i betraktande, att varorna i allmänhet ej qvarligga längre tid på transit-upplag. Det kan väl inträffa vintertiden, men så odieust bör väl nämnde stadgande icke förefalla. Jag anhåller om proposition på bifall.

Herr *Bergman:* Just i anledning deraf, att jag sökt göra mig fullkomlig reda för ifrågavarande förslag, har jag framställt ofvanberörde anmärkningar emot vissa delar deraf, men jag ogillar ingalunda den principe, som legat till grund för förslaget. Herr *Halling* har ansett nödvändigt, att hvarje commune öfverenskomme, huruvida den ansåge, att transit-upplagsrätt skulle för densamma medföra fördelar eller ej. Den, som vet, huru det tillgår, då större samhällen skola höras och besluta öfver ett ämne, vet, med hvilka svårigheter detta är förenadt. Om en stads innevånare skola afgöra en fråga af den beskaffenhet, som förevarande, är det icke otroligt, att pluraliteten är emot densamma, då den är

alldeles ny, och, i händelse den bifölles, föranledde ej obetydliga kostnader. Derföre har jag i mitt förra yttrande yrkat, att varorna skulle få uppläggas i godsegarnes egne magaziner. Naturligtvis borde en sådan besigtning, som jemväl i detta Betänkande finnes omnämnd, dessförinnan med all möjlig stränghet försiggå. Denna min åsigt vidblifver jag, fortfarande, då jag icke funnit mig vederlagd af dem, som, efter det jag förra gången yttrade mig, haft ordet.

Herr *Lagergren:* Då 1835 års lag om inrikes vexlar antogs, gjorde man sig särdeles stora förhoppningar om densamma. Dessa förhoppningar hafva dock sedermera icke realiserats. Denna lag afsåg likväl afhjelpande af ett trängande behof och skulle vara ett medel för handelns upphjelpande i landet. Så mäktiga äro dock i detta land sederna, eller, om man så vill benämna dem, osederna, att denna lag blott obetydligen blifvit i verksamhet satt. Om förhållandet varit sådant med en lag, som dock var ämnad att tillfredställa en för rörelsen kännbar brist i creditlagarne, hvad har man väl då att i verkställigheten hoppas utaf ett förslag, sådant som detta? Jag tror icke, att detta förslag, äfven om det antoges, någonsin kommer att hafva några påföljder, lika litet, som jag föreställer mig, att några magaziner för en transit-rörelse blifva anlagda. Sverige har blott en transit-väg, nemligen genom Trollhätte- och Götha Canaler. Sedan år 1832 är den öppen för alla Nationer. Väl hafva hvarje år några laddningar för Svensk räkning på densamma gått från Götheborg till Östersjön, men jag tviflar att något enda utländskt fartyg och med utrikes tillhörig laddning passerat denna väg. Jag vet i sanning ej, till hvilket land transitvägen skulle gå öfver Sverige. Man har i detta afseende talat om Ryssland; men jag vill då erinra, att de climatiska förhållanderna emellan Sverige och Ryssland skilja sig ej så mycket från hvarandra. Climatet verkar, i afseende å hafvets segelbarhet, nästan lika, och derifrån bör man ej hemta anledning till hoppet om en transito-rörelse. Man har sagt, att en transito-handel drifves öfver Danmark. Om så förhåller sig, förefaller det mig temligen naturligt. Helsingör ligger nemligen vid ändan af den djupa, oroliga och sällan tillfrusna hafsvik, som kallas Cattegat; och då är det tänkbart, att man icke på sena hösten vågar fortsätta färden, utan lägger upp varorna på transit i Helsingör; dock är jag öfvertygad, att detta icke sker i någon stor scala, hvarken i nämnde stad eller för öfrigt i Danmark. För min del, kan jag icke förstå, hvad

fördel vinnes derigenom, att ett fartyg lossar sina varor om hösten, och sedan om våren åter tager dem in. Hvad man nu vill införa här, passar ej till förhållandena inom landet. De äro helt olika. I Tyskland kunna transit-upplag vara behöfliga, med afseende å de få hamnar, från hvilka omätliga varu-transporter skola gå till de stora och folkrika innanländerna. Vårt land deremot utgör en halfö, och de länder, hvilka skulle söka en transito-väg öfver Sverige, hafva sjelfva lika god väg med oss öfver hafvet. Således blefve troligen inga varor lagda på transit-upplag, till följd af landets läge och beskaffenhet, och jag upprepar ännu en gång, det jag tvekar, att några stadssamhällen skola vara beredda att uppbygga dyrbara magaziner för nämnde chimeriqua ändamål. Efter regeln skulle varorna på transit-upplag tillhöra främmande nationer. Om man öppnar sådana upplag för främmandes egendom, fordra landets heder och intresse, att varorna, genom magazinernas byggnadssätt, fredas för eldsvådor och tjufvar; och af denna anledning har Bevillnings-Utskottet rätteligen föreslagit, att några varor icke få i transit-upplag förvaras annorstädes, än i särskildt dertill uppförda brandfria magaziner. Mig synes detta Betänkande, utan någon förlust för det allmänna, gerna kunna afslås; men då jag har hört flera andra talare yttra sig i annan syftning, vill jag ej derå begära proposition. I öfrigt har Herr *Murén* tydligt utredt betydelsen af ordet »allmän nederlagsrätt», som finnes i första punkten, och jag anser, att man bör taga sakerna, såsom Utskottet. Någon återremiss vill jag dock icke skulle ega rum, i ändamål att få de af Utskottet föreslagna vilkor förminskade.

Vice Talmannen Herr *Halling:* Det är i sanning beklagligt, att så svagt hopp finnes, att Sverige skall blifva en handlande nation. Om man likväl jemnför Sverige, sådant det nu är, med förhållandet för tjugu år sedan, tror jag, att skillnaden skall vara ganska betydlig. Sverige var då, med undantag af Stockholm och Götheborg, snart sagdt en terra incognita för den större utrikes handeln. Annorlunda är ställningen nu. Jag erkänner, det jag, utan att hysa några sanguiniska förhoppningar, dock tror, att Sveriges utrikes handel skall, genom transit-upplagsrätt för vissa städer, blifva i tilltagande. Detta innefattar visserligen ett ringa medel dertill, men jag har dock skäl, att föreställa mig, att det skall medföra nytta för landet. Herr *Palander* har trott, att denna rättighet borde utsträckas till alla de städer, som

hafva nederlagsrätt. Enhvar kan dock lätt finna, att detta icke kan komma ifråga, då en del städer icke äro berättigade att på nederlag upplägga andra, än till införsel lofgifna varor, då deremot på transit-upplag skulle kunna uppläggas varor af alla slag. Idéen, som ligger till grund för transit-upplag, är just den, att man icke behöfver känna collyns innehåll. Således måste undantag ega rum, och transit-upplagsrätten inskränka sig till de städer, hvilka verkligen hafva *allmän nederlagsrätt*, detta ord taget i sin vidsträckta och rätta betydelse. Det kan dock icke dröja länge, innan flera städer få en sådan nederlagsrätt. Man har sagt, att Sverige icke kan blifva någon upplagsort för varor. Jag frågar då, hvarföre blefvo väl t. ex. Landskrona och Carlshamn under krigsåren 1812 och 1813 sådana upplagsplatser och tillagda allmän nederlagsrätt. Icke var det för deras egen rörelse, utan med afseende å deras läge och tillfälliga omständigheter. Ehuru detta förslags antagande måhända nu genast icke kommer att medföra fördelar, är det dock derigenom vunnet, att vägen blifvit öppnad för den, som deraf vill begagna sig.

Herr *Ekelund:* Äfven jag erkänner nyttan af Utskottets förslag, och anser, lika med Utskottet, att de varor, som på transit-upplag uppläggas, böra förvaras i allmänt, brandfritt magazin, men ej i godsegarnes egne magaziner, ty samma säkerhet i controlen finnes ej då. Flerestädes och många gånger skulle det eljest kunna hända, att magazinslägenheter gillades och antogos, hvilka icke inneburo tillräcklig trygghet emot missbruk. Man kan väl ej neka, att exempel finnas, det varor, upplagda på nederlag, blifvit genom underslef utbytta emot andra af ringa eller intet värde, och derefter reexporterade, under uppgift att innehålla den rätta, först upplagda varan. Uti Utskottets förslag förekommer i 5:te punkten en strof eller ett tillägg, som ej finnes uti Herr *Karströms*, nemligen: »dock att öfverflyttning från transit-upplag till nederlag eller credit-upplag ej må ega rum af sådane varor, hvilka icke i allmähet få på credit-upplag eller på nederlag, annorlunda, än till återutförsel, uppläggas.» Detta sednare stadgandet anser jag behöfligt, då en föreskrift redan finnes, som stadgar, «att hittills förbudne varor, som härefter till införsel lofgifvas, ej må på credit-upplag uppläggas, och ej eller på nederlag, annorlunda än till export;» men då det deremot i 6:te punkten af Utskottets förslag heter, »att, om transit-varor anmälas till förtullning, de böra

beläggas, utom med stadgad tull, jemväl med inkommande recognition», så tycktes det innebära, *att varor äfven kunna förtullas directe från transit-upplaget*, och att, då alla varor, såväl förbudna, som tillåtna, skulle kunna uppläggas på transit-upplag, förtullning derifrån alltså kunde ske af äfven sådana varor, som annars ej kunde från nederlag eller credit-upplag förtullas, — och att, på detta sätt, man främjade, hvad man på ett annat sätt velat hindra; hvarföre jag anser det vara nödigt, såväl för säkerhets, som tydlighets skull, att ett tillägg af ungefärligen följande innehåll göres: »att förut förbudna varor, som härefter till införsel lofgifvas, ej må ifrån transit-upplag till förtullning angifvas, eller derå annorlunda, än till återutförsel, uppläggas." Annars kunde det till exempel hända, att, då nu är stadgadt, det raffinadsocker, som varit till införsel förbudet, icke må uppläggas på credit-upplag eller på nederlag, annorlunda, än till export, sådant socker upplades på transit-upplag och derifrån förtullades. Detsamma kunde ock blifva händelsen med andra nu förbudna varor, som härefter till införsel lofgifvas. Stadgandet, att afgiften bör förnyas hvar tredje månad, kan gerna stå qvar. Det tillkommer Tulikamrarne att utkräfva den, och torde ej medföra så mycket besvär att hålla reda på förfallotiderne. Lämpligast är att efterse en vara, då den kommer in, och, om den skulle befinnas vara sjöskadad, är det icke rådligt att upplägga densamma, utan antingen förtulla eller exportera den. På grund af hvad jag sålunda anfört, begär äfven jag återremiss.

Herr *Schwan:* Ehuru, på grund af fördrag, berättigadt att uppbära transito-afgifter, har Holland dock derifrån afstått. Detta är ett i sanning prisvärdt exempel, som förtjenar att af andra nationer efterföljas. Enligt authentika räkningar, som jag förevisat en ledamot inom Ståndet, tillåter England, att varor, utan erläggande af någon afgift, lossas från det ena fartyget till det andra på transito, för att sedan vidare skeppas. Skulle liggedagarne för det till England anlända fartyget utlöpa, innan lägenhet yppas att med andra fartyg dem afsända, betalas ingen afgift till Statsverket, utan blott s. k. dockafgiften. Till bevakningen erlägges under denna tid äfven någon ringa afgift, likasom här är brukligt, då varor uppläggas på credit-upplag eller nederlag. England har gått ännu längre. Genom den ångbåtsfart, som eger rum emellan Hull och Petersburg, Liverpool och Norra Amerika, kan från Ryssland till Förenta Staterna tillåtas varor på tran-

sit gå på jernväg genom England utan någon afgift till staten. Om i Sverige varor skola komma att föras på transit i större scala, måste det väl blifva vid Götha Canal, emellan Ryssland och England; men för att få komma till något resultat i detta afseende, synes det mig angeläget att Rikets Ständer aflåta en underdånig skrifvelse, i enlighet med Bevillnings-Utskottets förslag. Någon stor nytta för landet tror jag väl icke deraf kunna vara att påräkna, åtminstone för det närvarande; men jag önskar, att i detta afseende få orätt. Men om Götha Canal skall blifva af väsendtlig nytta, måste den begagnas, för att derigenom undslippa Sundska tullen, och om jag tänker mig möjligheten att försöka denna nya bana, är det en conditio sine qua non att medgifva transitrörelse. Herr *Almgren* har varit nog obillig att begära framläggandet af calculer öfver de resultater, hvilka genom transito-rörelse skulle kunna uppkomma. Denna rörelse har hitintills icke bedrifvits i Sverige, och således har man om dess möjliga resultater ingen kännedom. Hvad Bevillnings-Utskottet föreslagit, i afseende å magazinerna, tror jag Ståndet böra antaga. Jag skulle till och med gå så långt, att, ehuru jag dervid kommer att stöta vissa intressen, påstå, att det är orätt, oklokt, ja till och med ej moraliskt rätt att tillåta upplag af varor på nederlag eller credit-upplag i andra, än allmänna magaziner. I få länder tror jag detta vara tillåtet; måhända kan undantag medgifvas för spanmål, som behöfver en dagelig och noggrann eftersyn, men eljest icke. Då emedlertid ett sådant bruk, rättare sagdt missbruk, här i landet under lång tid fortfarit, kan väl icke någon ändring deruti snart vinnas; men vid transit-rörelse är det dock alldeles nödvändigt, att varorna uppläggas uti allmänna magaziner, då desamma endast mätas till cubikinnehållet, utan att någon undersökning om varornas beskaffenhet eger rum. Tillät man, att desse varor fingo förvaras i enskilda magaziner, skulle detta otvifvelaktigt föranleda många lagbrott. Denna fråga är dessutom af mera economisk natur och lärer väl komma att bero på Kongl. Maj:t, som, efter det Commerce-Collegium och General-Tull-Styrelsen i ämnet blifvit hörde, icke lärer underlåta att meddela stadganden, som innebära fullkomlig säkerhet för Staten. Jag hemställer, hvartill en återremiss egentligen skulle tjena. Götheborg och Söderköping må kunna göra ett försök i detta afseende; men jag förklarar ännu en gång, att enskilda magaziner icke må för ändamålet begagnas.

Discussionen ansågs slutad, och på Herr Talmannens proposition bifölls Bevillnings-Utskottets Betänkande, № 12.

Och № 13, i anledning af väckt motion om nedsättning af tullen å varor, som landvägen från Norrige till Herjeådalen införas

Bifölls.

§ 3.

Föredrogos ånyo Banco-Utskottets:

Utlåtande, № 46, i anledning af väckt fråga om ett förändradt sätt för inlösen af Riksgälds-Contoirets kopparskiljemynts polletter.

Bifölls.

Memorial, № 47, med förslag till åtskilliga förändringar i sättet för beräknande af Bankens sedelstock.

Bifölls.

och Utlåtande, № 48, i anledning af väckt förslag om förändrad organisation af Banco-Verket samt reglering af dess tjenstemannapersonal.

Herr *Indebetou:* En strof uti förevarande Utlåtande finner jag tvätydig, och för att deruti vinna ändring, anhåller jag om återremiss af detsamma. Det heter nemligen i Utskottets tillstyrkan »att förslaget borde i fullständigt skick till Fullmäktige aflemnas före slutet af år 1852, hvarefter detsamma, i händelse af Fullmäktiges godkännande, finge tillsvidare bringas till verkställighet, under vilkor likväl, att *Bankens nuvarande aflöningsstat icke måtte öfverskridas.*» Man stadnar likväl i ovisshet, huruvida Utskottet med orden »*nuvarande aflöningsstat*» afser den stat, som vid nuvarande Riksdags början var gällande, eller om dertill böra läggas de förhöjningar, som under denna Riksdag blifvit föreslagna och af Riks-Stånden bifallne. För min del, tror jag, att den ifrågasatta omregleringen kan verkställas på sådant sätt, att ett öfverskott uppkommer äfven å den stat, som vid Riksdagens början var fastställd, och jag anser det följaktligen obehöfligt att tillöka densamma med de summor, som vid denna Riksdag blifvit ytterligare beviljade. Detta anser jag utgöra ett skäl för begäran om återremiss, på det att Utskottet måtte mera tydligt uttrycka sin mening och tillse, att all möjlig besparing tillvägabringas.

Herr *Falhem:* Jag är förekommen af Herr *Indebetou*, och instämmer med honom uti begäran om återremiss; i sammanhang hvarmed, och då Fullmäktige sjelfve erkänt, att åtskillige tjenster kunde indragas, Ståndet äfven borde ut-

trycka den önskan, att Fullmäktige, när tillfället medgifver, måtte låta en sådan indragning försiggå.

Herr *Schwan:* Jag hemställer till, eller frågar Banco-Utskottets Ledamöter inom detta Stånd, huruvida Utskottet med sin tillstyrkan afsett, att de tre personer, åt hvilka skulle uppdragas utarbetandet af förslag till en ny organisation af Banco-Verket samt omreglering af dess tjenstemannapersonal, ovilkorligen borde utses bland Bankens tjenstemän. Jag föranledes till denna fråga deraf, att uti Utlåtandet på ett ställe förekommer följande: «och ega Fullmäktige att låta, på Bankens bekostnad, besörja tjenstgöringen för de personer, som till förslagets upprättande utses, under den tid de dermed äro sysselsatta, samt att, i och för detsamma, tilldela dem något lämpligt arfvode». Jag hemställer ännu en gång, om det är nödvändigt, att Fullmäktige, vid utseende af nämnde tre personer, hålla sig inom Bankens tjenstemän, äfven om 3 andra personer finnas att tillgå, hvilka uti frågor om en Banks förvaltning begripa mera, än dessa tjenstemän, som äro inom Banken uppfostrade och intagna af fördomar mot hvarje reform, samt vane vid den beqvämlighet, hvarmed många tjenster der handhafvas, i stället för att en Banco-Inrättning kräfver den alldrastörsta skyndsamhet och uppmärksamhet mot allmänheten. Om Fullmäktige vid sitt val måste hålla sig inom Bankens tjenstemannapersonal, kunde det hända, att man satte bocken till trädgårdsmästare, och då vore ändamålet förfeladt. Om en eller tvänne tjenstemän måhända borde deltaga i den tilltänkta omregleringen, hvilka erhöllo ett mot deras besvär lämpligt arfvode, vore det åtminstone icke rätt, att dertill utse *tre* tjenstemän. Jag förnyar min anhållan om upplysning, i afseende å Utskottets mening med ifrågavarande Utlåtande.

Herr *Indebetou:* Den af Herr *Schwan* framställda fråga föranledde inom Utskottet mycken discussion. Man föreslog först, på Utskottets afdelning för Canzlie- och Finance-ärender, att de trenne personer, åt hvilka utarbetandet af ett förslag till omreglering af Banco-Verket och dess tjenstemannapersonal skulle uppdragas, borde på det sätt utses, att Banco-Utskottet valde en, Banco Fullmäktige en, och Bankens Tjenstemän den tredje. Men då meningarne, i afseende å detta förslag, i Utskottets plenum befunnos mycket delade, öfvergick man till den åsigt, att man borde öfverlemna hela uppdraget åt Fullmäktige och låta dem ensamt bestämma, hvilka personer för det afsedda ändamålet borde

utväljas. Man beslöt följaktligen att åt Fullmäktige uppdraga att utse trenne kunnige personer, hvarvid det likväl icke föreskrefs, att Fullmäktige borde inskränka sig inom Bankens tjenstemän. Nu har dock Utlåtandet blifvit uppställdt så, som vore Fullmäktige pligtige att bland nämnde tjenstemän göra sitt val; detta har icke varit Utskottets mening och utgör en förökad anledning till återremiss.

Herr *Almgren:* Just i den af Herr *Schwan* uttalade mening har jag inom Utskottet stridt, men förgäfves. Då flere af Utskottets Ledamöter ville, att i Utlåtandet bestämdt skulle uttryckas den åsigten, att de tre personerna borde tagas bland tjenstemännen inom Banken, måste man, för att undvika ett sådant ovilkorligt stadgande, heldre låta sig nöja med den tvätydighet, som i Utlåtandet nu förefinnes. Det kan ingalunda vara rätt, att endast tjenstemän skulle utses, att uppgöra ett förslag till omorganisation af Banco-Verket, utan borde väl äfven en practiskt erfaren man deruti deltaga, om ock hans mening komme att blott, såsom reservation, åtföljа Utlåtandet. Deruti kunde likväl framläggas ett förslag till omorganisation, grundadt på andra länders exempel. En sådan mening vann ej något gehör, och jag anhåller alltså om återremiss.

Vice Talmannen Herr *Halling:* Sedan så många talat för återremiss af detta Utlåtande, tager jag för alldeles gifvet, att en återremiss blir beslutad. I sådant fall skulle jag önska, att Utskottet fästade uppmärksamhet vid ett af mig tillförene väckt förslag, att, om bland Comiterade invaldes en Bankens tjensteman och man med hans biträde lyckades åstadkomma ett förslag, som uppfyllde Rikets Ständers fordringar, borde denne tjensteman vara berättigad att, när han det önskade, träda från sin innehafvande tjenst, med åtnjutande af fulla lönen, såsom pension. Annars skall, jag är derom fullt och fast öfvertygad, ingen tjensteman våga upprätta ett förslag, som skulle leda till inskränkning i sjelfva personalens antal, ehuru någon betydlig minskning i utgifterna troligen icke kunde ega rum, ty en Bank-Inrättning fordrar ovilkorligen väl lönta tjenstemän. Jag tror, att antingen Rikets Ständer, såsom sitt beslut, antaga denna åsigt eller ej, böra Fullmäktige hädanefter endast utfärda constitutorialer åt tjenstemännen inom Banken, under förbehåll att, i likhet med Statens tjenstemän, vara underkastade den förändrade tjenstgöring, som, genom antagande af en ny arbetsordning, kan komma att följa.

Herr *Nordwall:* Jag instämmer med Herr *Halling* och tror det vara nödvändigt, att man påpekar utomordentliga förmåner, om det afsedda ändamålet eller ett förslag till Bankens omorganisation skall kunna vinnas. Må man komma ihåg det stora præmium, som varit utfästadt åt den, som, innan denna Riksdags början, till fullmäktige aflemnade ett så beskaffadt förslag till en förändrad organisation af Banco-Verket samt reglering af dess tjenstemannapersonal, att detsamma i sina hufvudsakligare delar af Rikets Ständer godkändes; men att något förslag, det oaktadt, icke blifvit frambragdt. Det tyckes mig, såsom skulle de, hvilka genom en långvarig tjenstgöring i Banken bäst borde vara i tillfälle att utarbeta ett dylikt förslag, icke vilja göra det, och derföre tillstyrker äfven jag, att Ståndet måtte lemna sitt bifall till den af Herr *Halling* gjorda framställning. Den af Herr *Schwan* önskade förändring i sjelfva Utlåtandet synes mig lätteligen kunna åstadkommas genom att i sista perioden af Utskottets tillstyrkan emellan de båda orden: upprättande utses, inflicka: »Tilläfventyrs kunna». Med denna lilla förändring tror jag, att man kunde nå målet. Eljest kunde det se ut, som ville man utesluta alla andra, än dem, som äro i Bankens tjenst anställde.

Herr *Schwan:* Då, såsom det synes mig, en återremiss kommer att beviljas, tror jag det icke vara lämpligt, att nu inlåta sig i en discussion om ordalagen, utan lärer väl Utskottet, då Utlåtandet dit återkommer, icke underlåta att tillse, det ordalagen i beslutet komma att svara emot de här uttalade åsigter. Hvad Herr *Hallings* förslag angår, har jag i sjelfva verket icke något emot detsamma; men då en præmie varit utfästad för den, som utarbetade ett antagligt förslag till Banco-Verkets omorganisation, utan att ändamålet ändock vunnits, anser jag det icke vara tjenligt, att nu ånyo inrycka ett sådant beslut, helst jag icke betviflar, att kommande Rikets Ständer skola, i händelse ett fullständigt genomfördt förslag i berörde hänseende framlägges, lemna författaren deraf en hederlig discretion för hans dermed hafda besvär och möda. Jag tviflar alltså om lämpligheten att inrycka ett beslut i den af Herr *Halling* framställda syftning.

Herr *Falhem:* Med anledning af Herr *Hallings* förslag, ber jag att få påminna, det samma åsigt tillförene blifvit uttalad, och yrkade jag inom Utskottet, att synnerlig uppmärksamhet borde dervid fästas. Om Rikets Ständer hade vid förra Riksdagen utfäst en sådan förmån för den Bankens tjensteman, som utarbetat ett förslag i ofvan antydda syftning, tror jag, att det förslag, som lärer blifvit uppställdt, sett dagen och icke kommit att maculeras. Detta, med anledning af den föreslagna præmien. Herr *Schwan* har afsett, att en större omorganisation borde komma att ega rum, men Utskottets förslag anser jag varit att tillvägabringa endast en i mindre scala. Men om den föreslagna Comitéen skulle bildas, anser jag, att alla Ledamöter, utom Bankens tjenstemän, skulle nödgas begära upplysningar af de sednare och upplysningen blifva, att lönerna äro för ringa och alla tjenstemän behöfliga.

Herr *Wærn:* Oaktadt Herr *Hallings* förslag rönt understöd af flere talare, kan jag dock icke biträda detsamma, och detta sker hufvudsakligast, på grund af de åsigter, Herr *Schwan* uttalat. Jag anser det äfven vara olämpligt derför, att det skulle innefatta ett erkännande af alltför stor makt hos Bankens tjenstemän, som ingalunda exsisterar, men hvilken åter icke kunde finnas, utan på samma gång en eftertänklig efterlåtenhet hos Fullmäktige, och något sådant finner jag, för min del, ej lämpligt att på förhand uttrycka.

Herr *Hesselgren:* Sedan en ledamot af Banco-Utskottet öppet uttalat, att Utskottets förslag icke afser någon egentlig reorganisation af Banco-Verket, utan endast ett lappningssystem, tror jag det vara alldeles nödvändigt, att Ståndet uttalar sin mening i detta ämne. Jag tror då, lika med Herr *Halling*, att man bör fatta ett sådant beslut, som betryggar den tjenstemans framtid, som deltager i utarbetandet af ett förslag till Banco-Verkets omorganiserande. Emot hvad Herr *Wærn* anfört, ber jag få erinra, att, ehuru bland Fullmäktige finnas ledamöter af alla Stånd och jag icke betviflar, att de, hvilka tillhöra detta Stånd, skola göra afseende å de här uttalade åsigter, kunna de dock af de andra ledamöterna öfverröstas. Jag instämmer med Herr *Halling* och anhåller om återremiss.

Discussionen ansågs slutad, och Banco-Utskottets Utlåtande № 48, återremitterades.

§ 4.

Föredrogos ånyo och biföllos, hvart efter annat, Lag-Utskottets Betänkanden:

№ 27, i anledning af väckt motion angående jäf emot Domare och Landtmätare, och

№ 28, i anledning af väckt motion om upphörande af skriftliga berättelser i mål, som från Hof-Rätt hos Kongl. Maj:t fullföljas.

§ 5.

Föredrogs Borgare-Ståndets Canzlie-Directions Memorial af den 16 sistlidne Junii, jemte bilagor, innefattande redovisning för Ståndets Cassa.

Herr *Billström:* Då Memorialet icke blott är ett missiv för räkningarnes öfverlemnande, utan äfven innefattar förslag om upphörande af den från Städerna och Bruksdistricten till Ståndets Enskilda Cassa utgående afgift, anhåller jag om remiss häraf till Ståndets Enskildta Utskott, hvilket, jemte afgifvande af sitt yttrande rörande sistnämnda fråga, äfven torde få sig uppdraget att revidera räkenskaperna.

Vice Talmannen Herr *Halling:* Vid hvarje Riksdag har det varit vanligt, att Ståndet tillsatt ett Canzlie-Utskott, för att yttra sig öfver Borgare-Ståndets Enskilda Cassas angelägenheter och revidera räkenskaperna. Jag anhåller derföre, att frågan måtte öfverlemnas till Ståndets Herrar Electorer för utseende af trenne Ledamöter i nämnde Utskott.

På hemställan af Herr Talmannen, beslöt Ståndet, att ifrågavarande Memorial, med bilagor, skulle öfverlemnas till Ståndets Enskilda Utskott, i ändamål, dels att revidera Canzlie-Directionens deri omförmälda räkenskaper, dels att utlåta sig öfver hvad i Memorialet för öfrigt förekommer.

§ 6.

Föredrogos ånyo Stats-Utskottets Utlåtanden:

№ 168, i anledning af väckta motioner om hemmantals-räntans afskaffande.

Bifölls.

№ 169, i anledning af väckta motioner om rättighet att köpa skattejord till frälse, samt bildande af en fond utaf de för dylika frälseköp inflytande medel.

Bifölls.

№ 170, i anledning af väckt motion om indragning af Kronofogde-tjensterna.

Bifölls.

№ 171, i anledning af Kongl. Maj:ts Nådiga Proposition, angående Nya Trollhätte Canal-Bolags Directions underdåniga ansökning att få till skatte lösa gamla slussen vid Lilla Edet, med tillhörande område.

Herr *Björk*: Den fråga, som utgör föremål för det nu upplästa Betänkandet, bör, efter min åsigt, betraktas från en vida mera omfattande synpunkt, än den, hvari den hos Regeringen blifvit framställd, af denna för Ständerna framlagd och derefter af Stats-Utskottet behandlad. Den vigtigaste af landets inre communicationslinier är utan tvifvel Götha Elf. Trafiken är der lifligast, och en stor del af landets producter bringas medelst densamma till exportplatsen, likasom ock behöfliga utländska varor och förbrukningsämnen derå transporteras till det inre af landet. I tvänne århundraden har ock omtankan varit rigtad på tillvägabringande af sådana anstalter, hvarigenom trafiken å denna elf skulle lättas och befordras. De största hindren för dylika anstalter hafva alltid mött uti de rättigheter, hvarpå strandegarne gjort anspråk, särdeles för de af dem flerestädes anlagda vattenverk, hvilka lagligen icke kunnat utrifvas eller i brukbarhet nedsättas. Dessa svårigheter hafva dock i sednare tiden i betydlig mån blifvit undanröjda genom ett utfärdadt Kongl. Bref, enligt hvilket elfven med dess stränder skulle utgöra ett slags Regale. Efter min öfvertygelse, tillkommet i strid både med grundlag och allmän lag, vann detta Kongl. förordnande likväl tillämpning af domaremakten, som dymedelst, åtminstone i mina ögon, lemnat ett ytterligare bevis om stor oförmåga att skydda och bevara allmän och enskild rätt; en oförmåga, som sannolikt kommer att fortfara, så länge den så kallade economiska lagstiftningen, uteslutande, tillhör den ena Statsmakten. Med erinran om dessa förhållanden, har jag för afsigt att fästa uppmärksamheten på de olägenheter för trafiken å elfven, som de derinvid befintliga vattenverk redan åstadkommit; man åberopar derjemte, såsom ett bestämdt hinder för bifall till Stats-Utskottets förslag, att detsamma står i rak strid med stadganderne i Kongl. Kammar-Collegii Bref af den 24 Januarii 1823. Detta bref, utfärdadt på Kongl. Maj:ts Nådiga befallning, med föranledande af Rikets Ständers beslut, förbjuder bestämdt och uttryckligen, att strömfall å kronohemmans eller annan kronojords områden, hvilka till farleders öppnande kunna för den deraf härflytande allmänna nytta för landet i framtiden behöfva användas, få genom skatteköp Kronan afhändas. Denna föreskrift utgår från den rigtiga grundsats, att den allmänna nyttan borde i främsta rummet afses, och att de fördelar, som kunde tillflyta antingen den enskilde medborgaren genom skatteköpet, eller Kronan, såsom jordegare, måste stå tillbaka för det allmänna behofvet af communications-medel. Föreskriften förtjenar ock särskild uppmärksamhet från den synpunkt, att den är allmän och afser icke endast sådana strömmar, som för det då närvarande afsågos att göras segelbara, utan alla sådana, som i framtiden kunde genom canalan-

läggningar eller annorledes bringas till användning såsom communications-medel; och då man derjemte besinnar, att föreskriften icke hade annan följd, än att förekomma det icke större hinder för canal-anläggningar, än som redan förefunnos, skulle skapas, så måste det väl medgifvas, att denna föreskrift på den närvarande frågan eger den största tillämplighet. Då nemligen, hvad nyss blifvit anfördt om trafiken å Götha Elf och om de olägenheter, som denna redan mött i de nu befintliga vattenverken, är och blir en ovedersäglig sanning, så frågas: är det icke rakt stridande mot stadganderne i det anförda brefvet, att bilda ett ytterligare hinder för trafiken derstädes i framtiden? Kan den åsigt, hvarpå samma bref hvilar, vederfaras ett förbiseende i högre grad, än om bifall lemnas till Stats-Utskottets förslag? För min del, må jag bekänna, att jag snarare hade väntat ett förslag att upphäfva hela föreskriften, än ett, som afser att, på sätt nu skulle blifva fallet, åsidosätta den, der den högst påkallas, och jag kan icke förstå, att densamma i den Kongl. Propositionen icke med ett ord omnämnes. Okänd kan den icke hafva varit. Jag förutser emedlertid, att man skall bemöta mig med det svar, att nu är allt gjordt, som äfven för den aflägsnaste framtid kan och bör göras för elffarten. Ett sådant svar strider dock emot den åsigt, hvarifrån den ifrågavarande föreskriften utgår, och hvilken ostridigt innefattar ett rättvist misstroende till de omdömen, som i sådana fall kunde bildas om framtidens behof. Den allmänna erfarenheten visar ock, att communicationsanstalter ständigt fordra utveckling, och att behofvet af en utvidgning i detta hänseende är nära obegränsadt; men den särskilda erfarenheten om trafiken å elfven utgör dock ett ännu mera talande bevis derföre, att ett dylikt svar icke förtjenar ringaste afseende. Likasom just den ifrågavarande slussen, jemte de ofvan belägna Trollhätteslussarne, fordrat utvidgning, och slussinrättningarne derföre måst förflyttas, kan en ytterligare ombyggnad och förflyttning än en gång eller flera framdeles ifrågakomma. Det är då af stor nytta, att, utan hinder i trafiken, den gamla slussen endast behöfver utvidgas. Likaledes måste det vara af vigt, att i nödfall, vid möjligen inträffande skada å den nu begagnade slussen, trafiken lika litet vid Edet, som, i likartade fall, vid Trollhättan, behöfver alldeles afstadna. Och har man dessutom betänkt, att öppnandet af en ny vattenränna, som oupphörligt afför vattnet, möjligen kan blifva skadligt för den nuvarande canalanläggningen vid lågt vattenstånd i Wenern och Elfven, hvilket understundom inträffar och fortfar hela år. Efter min tanka, handlade Staten oklokt och statseconomiskt oriktigt, då den lemnade landets förnämsta communicationslinea i händer på enskilde, i stället att bibehålla den under sin directa styrelse, hvarigenom dessutom en betydlig nedsättning i afgifterna inom kort kunnat åstadkommas; men då detta fel förelupit, är det väl så mycket angelägnare, att dessa enskilde icke medgifvas rättigheter, som de nu icke ega, och hvilka i framtiden kunna medföra men för den allmänna rörelsen. Om Staten egde localen, likasom slussen, så betviflar jag, att något förslag att sälja slussen skulle vunnit ringast sympathie. Saken bör väl äfven nu förblifva densamma. Frågan afser ju hufvudsakligast endast att befria det rikaste och mest doterade Bolag i landet från en afgift, som för Bolaget är af ingen betydenhet, och hvars bestämmande i den form, som skett, jag icke vill söka förklara. Visserligen heter det, att industrien derigenom skall befordras. Jag har ock hört den blifvande entrepreneuren säga, att hans afsigt är att upprätta ett spinneri, med väfveri, af den omfattning, att landets hela behof derigenom skall kunna förses; men jag tror, att fabriksväsendet har nog utrymme i Sverige, och att dylika fabriker icke behöfva gynnas, på bekostnad af andra mera vigtiga interessen, samt att husslöjden ändock snart nog skall tillintetgöras, och slägtet physiskt och psychiskt förderfvas. Folket i orten skall säkerligen ock betacka sig för en tillökning i populationen af fabriksarbetare, hälst arbetsförtjenst icke saknas i denna allmänt välmående ort. För de arbetare, som användts vid byggandet af Trollhätte Canal, erfordras icke eller numera några särskildta förfoganden. De hafva annorstädes, eller i andra yrken, längesedan funnit sysselsättning och bergning. Från hvilken synpunkt frågan om skatteköpet således må ses, saknas all anledning för bifall dertill, och det visar sig åtminstone för mig uppenbart, att Stats-Utskottet gjort rättast att bevara helgden af den författning, som företrädesvis måste ega sin tillämpning, der dess åsyftade mål förnämligast framträder och för landet är af den största vigt.

Jag ber att härefter få yttra några ord om de rättigheter, Kronan, såsom egare af slussen, tillkommer, och således kan på Bolaget öfverlåta. Jag är, för min del, öfvertygad, att dessa rättigheter icke äro af den beskaffenhet, att slussen för något vattenverk kan begagnas. Genom Kongl. Brefvet den 10

December 1840 tilläts det väl Bolaget att anlägga ett vattenverk; och möjligen kan Kronan redan härigenom anses bunden till ansvar derföre, att en sådan rättighet verkligen förefinnes; men, om jag än måste medgifva, att detta Kongl. Bref är lika lagligt, som det, hvarigenom Elfven göres till ett Regale, så tror jag dock icke, att detsamma någonsin kan tillämpas, huru vidsträckt domaremakten än må uppfatta sin pligt, i afseende på tillämpning af dylika Kongl. Bref. Det förhåller sig nemligen så, att vattnet i elfven, äfvensom fallet, delar sig i tvänne strömfåror, hvaraf den ena går utföre fallet invid Bohuslänska sidan och den andra följer stranden utmed Westgöthasidan, samt bildar vid slussen, som är byggd intill sistnämnda strand, en så kallad idja, hvarifrån vattnet förbi slussen föres på de i elfven anlagde sågverken. Om nu slussen förändras, så att en ständigt öppen vattenränna der anlägges, skall vattnet störta derigenom och sågverken erhålla endast något obetydligt bakvatten; i och hvarmed de också kunna anses alldeles förstörde. En sådan afdelning af vattnet från den gamla strömfåran får dock lagligen icke ske till men för de befintliga skattelagda sågverken, och den tillåtelse, Bolaget uti Kongl. Brefvet af den 10 December 1840 erhållit, till anläggande af vattenverk i slussen, strider således emot sågverksegarnes lagliga rättigheter. Särskildt må ock anmärkas, att samma Kongl. Bref jemväl kan anses upphäfvet genom ett sednare Kongl. Bref af år 1842, deruti Kongl. Maj:t förklarat Sig icke vilja genom några dylika förfoganden förnärma sågverksegarnes lagliga rättigheter. Detta Nådiga förklarande bör ock anses lika godt, som det förra, ehuru det måste erkännas, att några år sednare, om jag minnes rätt, 1845, Kongl. Maj:t, på Bolagets ansökning, utfärdat befallning till Väg- och Vattenbyggnads-Directionen, att bestämma, huru stort utmål, som tillhörde slussen, oaktadt laga rättegång derom redan den tiden emellan Bolaget och Sågverksegarne egde rum. Om emedlertid Ständerna nu uttryckligen förklara, att slussen får begagnas i enlighet med Kongl. Brefvet den 10 December 1840, och innehållet deraf således är af bägge Statsmakterna godkändt, så måste deraf i främsta rummet följa, att Kronan är förbunden till ansvar derföre, att ett dylikt vattenverk verkligen får anläggas. Derefter blir fråga, om domstolarne, i strid med allmän lag, komma att tillämpa samma Kongl. Bref. Anses detta innefatta en lagstiftningsåtgärd, och icke, såsom fallet rätteligen är, ett förfogande, rörande en Kronan förment tillkommande

rättighet, så åsidosättas derigenom de i lag den enskilde försäkrade rättigheter, som vill med andra ord säga, att våld öfvas. Varder deremot det Kongl. Brefvet till sitt rätta värde uppskattadt och kommer det, till följd deraf, att blifva utan tillämpning, så måste Kronan ock stadna i ansvarsförbindelse till Bolaget eller dess rättsinnehafvare, då Kronan öfverlåtit en rätt, som icke finnes. Kronan kommer då att vidkännas en utgift, som kan blifva betydlig nog, och hvars belopp nu icke eller kan beräknas. Det förbehåll, 5:te punkten bland vilkoren för skatteköpet innefattar, skyddar icke Kronan från denna hemulsförbindelse, emedan samma förbehåll, som hufvudsakligen afser det nu omtvistade området, icke kan hafva tillämpning på de utfästelser, hvilka särskildt och uttryckligen, å Kronans sida, skett, och hvartill det ifrågavarande om rättigheten att anlägga vattenverk, enligt 3:dje punkten, hörer.

Slutligen får jag, för min del, förklara, att jag finner köpeskillingen alltför hög. Den afgift, som nu utgår för slussen, har från början icke varit beräknad, såsom ett vederlag för någon annan inkomst, än den slussningen kunde, enligt taxa, inbringa, och måste således tillhöra Bolagets omkostnader. Då skatteköpet nu sker, med rätt att anlägga vattenverk, så hade jag snarare trott, att 300,000 Riksdaler skulle begäras såsom köpeskilling, än 3000 Riksdaler. Det rätta priset torde dock, med afseende å hvad andra vattenfall i orten betingat, kunna uppskattas till ett belopp emellan 30,000 Riksdaler och 60 à 70,000 Riksdaler riksgäldssedlar. Jag medgifver likväl, att värdet helt och hållet beror af sagde rättighet, i afseende på anläggningen af vattenverk.

På grund af hvad jag nu haft äran anföra, yrkar jag afslag å den Kongl. Propositionen, och anhåller fördenskull hos Herr Talmannen om proposition på återremiss af Betänkandet.

Herr *Wœrn:* Den siste värde talaren har uppträdt med mycken värma emot Utskottets förslag, hvilket jag biträdt och anser vara på ett fullständigt och nöjaktigt sätt motiveradt. Det åligger mig derföre att upptaga de deremot gjorda inkasten. Herr *Björk* har först och främst anmärkt, att Kammar-Collegium utfärdat ett Circulaire, som innehåller, att sådane lägenheter, hvilka för någon communications-linie kunde vara behöflige, icke få skattesäljas, och på grund deraf har Herr *Björk* klandrat Utskottets nu gjorde tillstyrkande. Det är sannt, att så beskaffade lägenheter, tillhöriga Kronan, icke få af vederbörande Embetsmän och Auctoriteter till skatte försäljas; men om Kongl. Maj:t, i förening

med Rikets Ständer, skulle finna lägenheten för den ifrågavarande communications-linien icke vara behöflig, och en sådan skatteförsäljning lämpligen böra ega rum, så måtte de väl dertill vara oförhindrade. Talaren har vidare klandrat ändamålet med den föreslagna skatte-försäljningen och förmenat, att en större fabriksrörelse icke skulle vara för landet nyttig. Jag är af en alldeles motsatt åsigt och tror, att fabriksindustrien ingalunda är för ett land att försmå, utan att välsignelserika följder deraf kunna uppstå. Likaledes påstår jag, i strid med samme talare, att gamla slussen vid Lilla Edet hvarken är eller, efter all sannolikhet, kan blifva behöflig för trafiken, samt att berörde sluss är af jemnförelsevis högst obetydligt värde, och således innefattande ringa garantier för uppfyllandet af Bolagets ingångna förbindelser, för hvilka Bolaget dessutom uti annan egendom ställt vida större och alldeles tillräcklig säkerhet. Talaren har slutligen äfven hållit sig dervid, att öfrige vattenverksegare i Götha elf skulle komma att förnärmas genom en större fabriksanläggning vid Lilla Edet. I anledning häraf tager jag mig friheten fästa uppmärksamheten derå, att skatteförsäljningen blifvit tillstyrkt på de uti 3:dje och 5:te momenterne af Kongl. Maj:ts förslag intagna, vilkor, nemligen, dels att den egande rätt, som förvärfvas, icke medför vidsträcktare rättighet, i afseende på vattendragets begagnande, än som öfverensstämmer med det Kongl. Brefvet af den 10 September 1840, jemte öfriga i lag och författningar stadgade föreskrifter, och dels att Kronan icke skall vara skyldig i någon mån ansvara för den förlust, som köparen eller dess rätts innehafvare kan tillskyndas, i följd af rättegång om hvad, som under skatteköpet inbegripes, genom hvilka vilkors bestämmande det är tydligt, att några ersättningsanspråk emot Stats-Verket aldrig kunna komma att väckas. Hvad specielt det Kongl Brefvet af den 10 September 1840 angår, så innehåller detsamma, såsom äfven af Utlåtandet synes, att endast sådane vattenverk få anläggas, hvarigenom inga ämnen till uppgrundningar i Götha Elf uppkomma, och jag tror det vara ganska välbetänkt att vid skatteköpet härom erinra. Tillägget, att ingen annan eganderätt öfverlåtes, än den, »som öfverensstämmer med *öfriga i lag och författningar stadgade föreskrifter*», måtte vara tillräckligt, såväl att varna den enskilde emot att utan tredje mans begifvande vidtaga något, som kan vara stridande emot hans lagliga rätt, som äfven att skydda Staten emot hvarje reconventionstalan, ifall

så skulle ske. Hvad priset beträffar, så torde jag få påminna derom, att Bolaget redan innehafver gamla slussen vid Lilla Edet på perpetuelt arrende, samt att den ytterligare förmån, som man nu vill vinna, blott afser möjligheten att kunna inteckna de dyrbara byggnader, som derstädes äro ämnade att uppföras. Som jag icke kan inse något skäl, hvarföre Bolagets ifrågavarande anhållan skulle afslås, så bifaller jag, för min del, Betänkandet.

Herr *Berg:* Ehuruväl jag anser fabriksanläggningar kunna för ett land vara af stor nytta, anser jag dock icke rådligt, att Staten för all framtid afhänder sig eganderätten till Edets gamla sluss, hvarför jag yrkar återremiss af Betänkandet.

Herr *Björk:* Den värma, Herr *Wœrn* hos mig anmärkt, kan icke blifva föremål för hans bedömande, så vida den icke funnit uttryck i mina ord, och i dessa torde icke finnas något öfverdrifvet. Då jag är fullkomligt öfvertygad om sanningen i mina uppgifter, anser jag min pligt vara att icke undanhålla de upplysningar, som jag om förhållanderne kan lemna, och tror, att Representationens sammansättning af personer från skiljda orter just har för ändamål att framhålla dylika meddelanden. Jag har visserligen icke nekat Konungens och Ständernas rätt att gemensamt upphäfva gällande lagar och författningar, men jag har påstått, att, då sådant ifrågasättes af Regeringen, denna ock bör tillkännagifva, att dess förslag innebär ett sådant syfte, och att frågan således afser att göra undantag från nu gällande författning, eller att göra, hvad man vanligen kallar en lex in casu. Att detta i och för sig sjelf innefattar en abnormitet, är och blir dock min öfvertygelse, och att således endast högst ovanliga skäl kunna ursäkta ett dylikt förfarande, dervid förblir jag ock. Det är jemväl denna uppfattning af frågan, som gör, att jag fortfar i mitt påstående, att det hade tillhört Regeringen att åtminstone fästa uppmärksamheten på den gällande författningen. Lika litet, som Herr *Wœrn*, nekar jag fördelarne af industrien, men spinneri- och väfverifabriker tror jag tillhöra de industriegrenar, hvaraf vi kunna vänta minsta nytta, och så länge befolkningen kan annorledes förskaffa sig sin bergning, anser jag utomordentliga åtgärder för befordran af dylik industrie alldeles öfverflödiga, helst då vigtigare interessen derigenom förnärmas. Herr *Wœrns* blick i framtiden, beträffande behofvet af slussarnes ombyggnad, kan jag icke göra honom stridig, men hos mig kan den icke gälla, såsom skäl, emot de bevis, erfarenheten

lemnat, och dem jag redan haft tillfälle anföra. Att slussen, i fall af en erforderlig förflyttning, blir behöflig, måste jag dock vidhålla, och den säkerhet, Bolaget ställt, är utan betydelse, om den vore än så stor, derest utväg saknas för Bolaget att fullgöra sitt åtagande. Expropriationslagar kunna icke af Bolaget eller af Kronan åberopas, om de sjelfvilligt afhändt sig egendom, som för blifvande anläggningar varit användbar. Ordalydelsen i 3:dje punkten, jemnförd med den 5:te, afgör öfriga skiljaktigheterna i Herr *Wærns* och min olika uppfattning af frågan. Den grund för tydning af hvarje contract, som jag angifvit, har Herr *Wærn* icke ens motsagt, och vid sådant förhållande lära de i 5:te punkten befintliga förbehållen jemväl finnas utan all betydelse. Jag behöfver således endast tillägga den erinran, att Kongl. Brefvet den 10 September 1840 är den enda handling, på grund hvaraf vattenverksanläggningen kan ske, och att detsamma icke, såsom Herr *Wærn* synes förmena, afser att göra en inskränkning i någon Bolaget förut tillerkänd rätt; hvaraf ock följer, att detsamma icke kan åberopas, såsom någon varning att icke derutöfver utsträcka anläggningen, utan utgör en verklig grund för slussens användande för en dylik anläggning. Kronans skyldighet att ansvara för anläggningens laglighet, derest skatteköpet kommer till stånd, torde således vara satt utom allt tvifvel.

Herr *Petré:* Då det är en regel, att hvarje fråga bör nöjaktigt utredas, men Herr *Björks* sakrika anmärkningar icke blifvit framställda i Utskottet, anser jag en återremiss icke böra vägras, desto mindre, som frågan är af grannlaga beskaffenhet och en vådlig conflict emellan den administrativa och domaremakten synes hafva egt rum.

Vice Talmannen Herr *Halling:* Någon egentlig samklang tyckes icke ljuda emellan 77 § Regeringsformen och Kongl. Brefvet den 10 September 1840, enligt hvilket Nya Trollhätte Canalbolag erhållit gamla slussen vid Lilla Edet på perpetuelt arrende. För min del, fruktar jag att gå än längre och jemväl afhända Kronan eganderätten till samma slusslägenhet. Med den flygtiga kännedom om localen, som jag besitter, kan jag icke bedöma rigtigheten af det föreslagna lösningspriset, men skulle dock tro, att nödig varsamhet i detta, som andra dylika fall, borde iakttagas och lägenheten på offentlig auction till den mestbjudande öfverlåtas, såvida det åberopade Kongl. Brefvet ej derföre lägger hinder i vägen. Jag delar för öfrigt de af Kammar-Collegium yttrade betänkligheter om nya canalens framtida öde och befarar, med all aktning för Bolagets soliditet, att, om canalen spricker, likasom den vid Strömsholm, Rikets Ständer få släppa till penningar för skadans botande.

Herr *Gråå:* En Ledamot af Stats-Utskottet har yttrat sig i en rigtning, som antyder, att Utskottet icke skulle hafva tagit detta ärende i noggrannt öfvervägande. Jag får, i anledning deraf, upplysa, att frågan blifvit på Inkomst-Afdelningen på det sorgfälligaste sätt undersökt, samt att större delen af hvad Herr *Björk* anfört blifvit taget i betraktande. Må man eftersinna, att nu blott är fråga om eganderätten till en slusslägenhet med dess område, hvartill Bolaget erhållit perpetuel besittningsrätt, samt att hvilka byggnader, som helst, redan kunnat der uppföras, så vidt sådant stått tillsammans med gällande lagar och författningar. Den enda skillnaden är, att inteckningssäkerhet icke kunnat, under nuvarande förhållande, af domstolarne medgifvas uti dylika byggnader, då ständig rätt till grunden ej är dermed förenad. Endast för undanrödjande af denna olägenhet, har Bolaget äskat skatteköp, hvilket Staten synes mig icke böra vägra. Hvad priset beträffar, så har Utskottet följt en princip, som öfverensstämmer med Kammar-Collegii Kungörelse den 29 October 1793, då Utskottet föreslagit 3,000 Riksdaler, eller ett belopp, motsvarande 10 års arrende-afgift. För öfrigt instämmer jag med Herr *Wærn.*

Herr *Schwan:* I likhet med hvad Herr *Björk* nyss gjort, får jag erkänna mig vara part i denna sak, i min dubbla egenskap af aktie-egare och ledamot af Nya Trollhätte Canal-Bolags Direction. Dock anhåller jag få fästa uppmärksamheten på hvad, som för hvar och en bör vara lätt insedt, att Bolaget med ifrågavarande ansökning icke åsyftat någon financiel fördel.

Bolaget, som nu betalar till Kongl. Maj:t och Kronan en årlig arrendeafgift af 500 Riksdaler, har erbjudit sig att i skatteköpeskilling erlägga 3,000 Riksdaler Banco, men har sjelf deremot ej kunnat betinga sig för hela slusslägenhetens afstående mer, än 500 Riksdaler Banco årligen. Om ränta å dessa 3,000 Riksdaler beräknas à 5 procent, som gör 150 Riksdaler, skulle det väl synas, som om Bolaget årligen skulle vinna 50 Riksdaler, men så är icke förhållandet; ty, på grund af det contract, som är upprättadt mellan Kongl. Maj:t och Kronan, å ena sidan, och Bolaget, å den andra, tillfaller Kongl. Maj:t och Kronan från och med 1862 allt,

hvad till Canal-Bolaget uti intrader inflyter utöfver ett visst belopp, hvadan det sålunda blifver Kongl. Maj:t och Kronan, och ingalunda Bolaget, som härpå i en framtid förlorar; ty, om Rikets Ständer afslå ifrågavarande Kongl. Proposition, förlorar Kongl. Maj:t och Kronan från och med sagde år 1862, i årlig inkomst, dessa 500 Riksdaler Banco, som för Lilla Edets Sluss blifvit erbjudna.

Bolaget har ansett och, jag vågar säga det, kommer fortfarande att anse Lilla Edets Sluss af föga värde, ehuru den värde talaren, som ej synes så noga hålla på, när det gäller tusental Riksdaler, uppskattat den till den oerhörda summan af 300,000 Riksdaler, hvilken han dock sjelfmant först nedsatte till 70,000, och sedan, i sina nog sväfvande beräkningar, till 30,000 Riksdaler, allt Banco, hvarvid han dock för den gången fann för godt att stadna.

Någon jord följer icke med denna gamla och alldeles obrukbara sluss, ty utmålet, för öfrigt af ganska obetydligt omfång, består af idel berg. Vore den af så stort värde, som den af Herr *Björk* blifvit uppskattad till, förundrar det mig högeligen, att till Bolaget alltsedan 1838, då Nya Canal-Bolaget stiftades, aldrig på denna ovärderliga lägenhet inkommit något annat anbud, än ofvannämnde 500 Riksdaler Banco. Med Herr *Björk* hoppas jag snart sammanträffa på någon bolags-stämma, då jag förmodar det han ej underlåter skarpt efterhålla synnerligen Afdelnings-Directeurerne vid Trollhättan för deras oförklarliga okunnighet om rätta värdet af Lilla Edets Sluss.

Nya Canal-Bolaget har icke uppgjort öfverenskommelsen härom med Staten. Den var gjord redan år 1801 af Gamla Bolaget, som byggde nuvarande slussledningen på strömmens motsatta sida.

Såsom det sista vattenfall i Götha Elf, anses det visserligen ega ett värde, men, enligt min åsigt, ganska relatift; ty, under vanliga förhållanden, beräknas fallet till 8 fots höjd, men, stiger Nordsjön, och således äfven Elfven, minskas detta fall någon gång ända till 4 fot, hvilket allmänt kända förhållande jag tillskrifver uteblifvandet af flera speculanter, än den här ofvan antydda, — en omständighet, som också ådagalägger, det Herr *Björk* alltför sanguiniskt uppgjort sina värdeberäkningar.

Beklagligen äro allmänt kände den stora fattigdom och det stora elände, som råda bland den befolkning, hvilken får och hemtar sin näring från sågverken vid Edet. För att desse skola finna någon förtjenst vid den tillämnade fabriksanläggningen, och för att ej alldeles obegagnadt lemna vattenfallet, har Bolaget velat afstå Lilla Edets Sluss, hvilken Bolaget aldrig kan åläggas underhålla, såsom också alldeles oändamålsenligt, och hvarigenom strömmen med tiden får bana sig fri väg.

Bolagets rätt att använda slussen, huru det för godt finner, kan väl svårligen bestridas; men, utan full eganderätt, kan ingen enskild der göra hvarken den ena eller andra anläggningen, hvilket också är det enda, som åsyftas med ifrågavarande framställning. Långt ifrån att motsätta mig en återremiss, tillstyrker jag den så mycket heldre, som jag är öfvertygad derom, att Stats-Utskottet, efter närmare om saken tagen kännedom, ej kan annat, än vidblifva sitt en gång afgifna yttrande.

Discussionen ansågs slutad och Utlåtandet, № 171, återremitterades.

№ 172, i anledning af väckta motioner om anslag af allmänna medel för skogsplantering å flygsandsfälten vid staden Ystad och i vissa härader af Hallands län.

Bifölls.

§ 7.

Föredrogos ånyo Stats- samt Allmänna Besvärs- och Economie-Utskottens Utlåtanden:

№ 11, i anledning af väckt motion, att Hernösands Domkyrka måtte komma i åtnjutande af de från Stiftet utgående Domkyrko-tunnor.

Herr *Hallström:* Med åberopande af den vid Betänkandet fogade reservation, yrkar jag afslag derå. Om Upsala Domkyrka ena året räkar att hafva en besparing af några tusen Riksdaler, så måste ett annat år reparationer verkställas, som öfverstiga i värde Kyrkans behållning.

Herr *Rönblad:* Då Hernösands Domkyrkas rätt till de från stiftet utgående domkyrko-tunnor vid flera föregående Riksdagar blifvit utredd och medgifven, inskränker jag mig till att endast anhålla om bifall till Utskottens Utlåtande, öfvertygad, att Högtärade Ståndet vidblifver dess i frågan förut fattade beslut.

Herr *Lagergren:* Jag har aldrig kunnat komma till den öfvertygelse, att Hernösands Domkyrka eger rätt till ifrågavarande domkyrkotunnor, hvarföre jag lika litet nu, som förut, kan godkänna Utskottens förslag, hvarå jag, un-

der åberopande af den vid Betänkandet fogade reservation, yrkar återremiss.

Herr *Gezelius:* Denna fråga har förevarit vid flera Riksdagar och ehuruväl Rikets Ständer bifallit och förordat de i ämnet väckta motioner vid alla Riksdagar, med undantag likväl af 1844 års Riksdag, då motionen afslogs, har Kongl. Maj:t alltid förklarat några nya skäl icke hafva förekommit, som kunde föranleda dertill, att Upsala Domkyrka betoges omförmälda kronotionde, den hon från urminnestider åtnjutit. Att nu derivera rättigheten dertill från den omständighet, att Upsala Domkyrka hade en capital-behållning af 66,000 Riksdaler, kan jag icke godkänna, helst Upsala Domkyrka icke kan frånhändas sina inkomster.

Herr *Petré:* Det har funnits en tid, då Erkestiftet omfattade jemväl Hernösands Stift, samt då Erkestiftet följaktligen hade större förbindelser och åligganden, än det nu eger. Befrielse derifrån har för Erkestiftet vunnits, sedan Norrland bildades till ett eget Stift. Vill man taga detta förhållande i behörigt öfvervägande, så kommer rättsgrund visst icke att saknas för tillerkännande af ett högre anslag åt Hernösands Domkyrka. Utur denna synpunkt bifaller jag, för min del, Utskottens förslag.

Herr *Lagergren:* Som jag icke kunde föreställa mig, att detta Betänkande skulle i dagens Plenum förekomma, så är jag något oförberedd på frågan, helst en recapitulation af hvad i detta mål förut förekommit hade varit behöflig. Emedlertid vill jag påminna mig, att Hernösand, som har en vanlig, men vacker Socken-kyrka, är i åtnjutande af ett icke obetydligt belopp kronotionde-spanmål, just med afseende derå, att nämnda kyrka i visst hänseende ansetts såsom en så kallad cathedral-kyrka. Upsala gamla Domkyrka är deremot i sitt slag det herrligaste byggnads-monument, vårt land eger, och den behöfver högst betydliga summor till sitt underhållande, hvarför ock bidrag dertill utgått från Norrland, äfven efter den tid, då en del af detta stora landskap gjordes till ett särskildt Stift. Förhållandet är helt enkelt det, att Upsala kyrka är ett national-monument, som måste vidmakthållas; och derföre hafva anslagen dertill alltid ansetts icke böra förryckas.

Herr *Rönblad:* I anledning af Herr *Lagergrens* uppgift, anser jag mig böra upplysa, att 33 tunnor äro all den kronotionde-spanmål, Hernösand åtnjuter för Domkyrkans underhåll. I hvad mån detta anslag, som är det minsta

någon Domkyrka har att uppbära, räcker till, lärer en hvar inse. Hernösands Domkyrka är icke eller, på sätt Herr *Lagergren* påstått, blott en vanlig Stadskyrka; dess egenskap af Stifts- eller Domkyrka är i alla, densamma rörande, offentliga handlingar erkänd, och således ostridig. Det är ock med afseende å denna dess egenskap och bestämmelse, som ritningen till den nya kyrkobyggnaden blifvit uppgjord och fastställd, samt föranledt den betydliga byggnadskostnaden af tillhopa 99,000 Riksdaler Banco, som den i allmänhet fattiga församlingen, utan alltför kännbar uppoffring, icke mägtar betala.

Herr *Hallström:* Utskoftet har visserligen anmärkt, att Upsala Domkyrka har en capitalbehållning af 66,000 Riksdaler, men icke omförmält, att mer, än dubbelt denna summa blifvit använd, och att kyrkan ändå icke är i fullständigt skick.

Herr *Brinck:* Det är väl sannt, att Upsala Domkyrka har betydliga utgifter, men nekas får ej eller, att den har inkomster, som lemna öfverskott. Hernösands Domkyrka är ny och har kostat 99,000 Riksdaler, som svårligen torde kunna godtgöras af Hernösands församling. Jag anser Betänkandet alltså välbetänkt och yrkar bifall.

Discussionen ansågs slutad, och Herr Talmannen framställde denna proposition:

»Behagar Ståndet godkänna, hvad Utskotten föreslagit?»

Svarades *Ja* och *Nej*, och begärdes votering.

En voterings-proposition uppsattes, justerades och anslogs, så lydande:

»Den, som bifaller Stats- samt Allmänna Besvärs- och Economie-Utskottens Betänkande, № 11, röstar: *Ja*.

Den, det icke vill, röstar: *Nej*.

Vinner *Nej*, återremitteras nämnda Betänkande.»

Votering anställdes i vanlig ordning och utföll med 31 *Ja* emot 15 *Nej;* i följd hvaraf Betänkandet var godkändt.

Emot beslutet reserverade sig Herrar *Nordwall, Lagergren* och *Hallström*.

Och № 12, i anledning af väckta frågor om förändradt löningssätt för Presterskapet samt om S. M. Adjunkters aflönande till en del af Statsverket.

Bifölls.

§ 8.

Ånyo föredrogos Banco-Utskottets Utlåtanden:

№ 49, i anledning af förre gårdsegaren C. M. Petterssons ansökning om eftergift af öfverränta å discontlån.

Bifölls.

№ 50, i anledning af Enkan Gustafva Djurbergs och Bryggaren Robert Östermans ansökningar om eftergift af öfverränta å discontlån.

Bifölls.

№ 51, i anledning af väckt motion om utgifvande från Banken af 20,002 Riksdaler, jemte ränta, till aflidne Capitainen E. Skottes Sterbhusdelegare.

Herr *Bosæus:* Efter den utredning af saken, Bankens Fiscals-Embete lemnat, kan jag icke finna, att, utur juridisk synpunkt betraktadt, Skottes Sterbhusdelegare hafva någon rättighet att af Banken erhålla godtgörelse för den förlust, de lidit. Återstår således att tillse, huruvida de moraliter hafva grundade anspråk på en sådan godtgörelse. Utskottet har, i afseende härå, yttrat, att det vore Rikets Ständer värdigt att i någon mån ersätta den lidna förlusten; men som jag ingalunda kan finna något fel ligga i Commissariernes tillgöranden i detta fall, så kan jag icke godkänna Utskottets berörde åsigt. Det må vara, att Commissarierne kunnat undandraga sig att, tillika med Bankens pant, försälja fastigheterne Eketorp, Samuelsås och Sadelmakarekrogen, men då Commissarierne i utfärdadt köpebref uttryckligen fritagit Banken från skyldigheten att stånda hemul för annan egendom, än den, som varit till Banken förpantad, så kan jag icke anse Banken hafva varit i någon mån vållande till den förlust, som skett, hvilken deremot helt och hållet är att tillskrifva Domhafvanden, Lagmannen Junbeck, som, utan att infordra säljarens åtkomsthandlingar, beviljat uppbud och fasta på berörde af fideicommissnatur varande fastigheter. Då ett bifall till Utskottets förslag kunde blifva ett vådligt préjudicat för framtiden, och Banken icke är att betrakta, såsom en välgörenhets-inrättning, så yrkar jag afslag å Betänkandet.

Herr *Schönmeyr:* Då detta ärende i Utskottets plenum slutligen handlades, var jag af förfall hindrad att tillstädesvara. På Afdelningen var jag af den mening, att motionen icke borde bifallas, och der anfördes så många och klara skäl för en sådan åsigt, att det förundrar mig, att Utskottet kunnat komma till ett annat resultat. Sedan Kongl. Maj:t förklarat Bankens Commissarier icke vara till den lidna skadan vållande, hade motionen bort lemnas utan afseende, hvilket jag nu yrkar, i det jag instämmer med Herr *Bosæus* om afslag å Betänkandet.

Herr *Lagergren:* När denna fråga på Afdelningen slutligen handlades, var jag icke närvarande. Den föll derstädes med en rösts pluralitet. Jag har emedlertid enskildt studerat denna sak ganska mycket, och för mig är det klart, att ett fel mot reglementet blifvit begånget, då Commissarierne tillåtit försäljning på Banco-auction af fastigheter, hvari Banken icke egde panträtt. Det är ostridigt, att Commissarierne derigenom afveko från Instructionen. Vid auctionen förklarade Commissarierne visserligen, att de icke stodo hemul för fastigheterna Eketorp, Samuelsås och Sadelmakarekrogen, men i köpebrefvet begagnades sådana uttryck härom, som tvifvelsutan innebära en uppsåtlig tvätydighet. Commissarierne säga: »Utfästande sig Banken att stånda hemul för denna egendom, »*så vidt den varit till Banken förpantad.*» Lagen säger likväl i 11 Cap. 6 § Jorda-Balken, att den, som säljer jord, men icke vill i hemul stånda, skall förbehålla sig det uttryckligen i köpebrefvet. Genom berörde ordalag kan ett sådant *uttryckligt* förbehåll ingalunda anses hafva skett. Felet hos Commissarierne, att låta på Banco-auction försälja fastigheter, som icke voro förpantade, och att icke uttryckligen afsäga sig hemulsskyldigheten för desamma, var, efter min öfvertygelse, desto större, som en sådan exceptionel ordning för i Banken pantsatta fasta egendomar var medgifven, att, utan föregånget uppbud, blott på Commissariernes köpebref, fasta meddelades. Så stor har respecten för ett Bankens salubref varit, att inga vidare investigationer ansetts behöfliga. Af Lagman Junbeck har visserligen också embetsfel blifvit begånget, men han är längesedan död, och mot honom kan alltså någon recherche icke anställas. Sedan Friherre Jacob Cederström ånyo sålt ifrågavarande af honom på auction inropade fastigheter, behöfde blott hans åtkomst dertill styrkas, och det lider följaktligen intet tvifvel, att ju Capitaine Skotte varit i god tro, då han i tredje hand derefter tillhandlat sig samma fastigheter. Capitaine Skottes Sterbhusdelegare hafva derföre också erhållit regress till sina fångesmän, men hos dessa saknas all tillgång. Sterbhusdelegarne hafva af sådan anledning vändt sig emot Banken, som af Högsta Domstolen blifvit med en enda rösts öfvervigt befriad från påståendet att ersätta dem den lidna skadan. Så står saken. Jag är långt ifrån att vilja klandra Högsta Domstolens ut-

slag, men finner, att, med afseende å Bankens medverkan till första försäljningen af ifrågavarande fastigheter, genom hvilkas frånvinnande Sterbhusdelegarne gjort en betydlig förlust, den der icke kunnat af dem, som vederbort, ersättas, Banken borde i någon mån godtgöra den lidna förlusten. Den förespeglade regressen till den 70-årige Presidenten Friherre Jacob Cederströms pension anser jag vara mera en chimere, än en verklighet. Efter min öfvertygelse, tillkommer det också, strängt taget, Banken att förskylla, hvad dess tjenstemän felat. Jag tillstyrker bifall på Utskottets förslag.

Herr *Palander:* Det är ganska klart, att Banken icke kan hafva någon juridisk skyldighet att ersätta den förlust, som Skottes Sterbhusdelegare lidit, sedan Högsta Domstolen underkännt deras anspråk derpå; men då saken varit så dubieuse, att icke mindre, än trenne Ledamöter i Högsta Domstolen voterat för ett motsatt resultat, anser jag det icke vara Rikets Ständer värdigt att förvägra Sterbhusdelegarne all godtgörelse. En obestridlig sanning är det i allt fall, att Bankens Commissarier låtit på Banco-auction försälja fastigheter, som icke varit till Banken förpantade, och derigenom till någon del vållat den förlust, som skett, och hvilken varit mer än dubbelt större, än Utskottet föreslagit, såsom skadestånd. Jag bifaller Betänkandet.

Herr *Falhem:* Jag är hufvudsakligen förekommen af Herr *Lagergren*, med hvilken jag instämmer. Något farligt préjudicat för framtiden anser jag icke kunna uppkomma, då Commissarierne i Banken icke äro i tillfälle att låta en så stor försummelse komma sig till last, som den, hvarom fråga nu är. Skottes Sterbhusdelegare äro helt och hållet oskyldiga till den förlust, de lidit; men detsamma kan icke sägas om Banken; och då, såsom godtgörelse, endast blifvit föreslagen hälften af det verkliga beloppet, tror jag, att Utskottets förslag bör bifallas. Man har talat om möjligheten att bekomma ersättning utur den pension, Friherre Jacob Cederström uppbär af Staten, men, enligt de upplysningar, jag erhållit, skall samma pension redan vara intecknad för 1500 R:dr Banco årligen.

Herr *Ekenman:* Jag har icke bidragit till Utskottets förslag, emedan jag ansåg detsamma innefatta ett klander af Högsta Domstolens beslut; men detta hindrar mig dock icke att här se saken ur en annan synpunkt. Med Herr *Lagergren* instämmer jag deri, att primitiva orsaken till den förlust, som drabbat Skottes Sterbhusdelegare, hvilar på Commissarierne i Banken, dels genom den fullkomligt obehöriga åtgärden att tillåta försäljning på Banco-auction af icke pantförskrifne fastigheter, dels ock genom de skrufvade ordalag, som begagnats, för att frånkomma hemulsskyldigheten för desamma. De obehöriga åtgärder, som derefter vidtogos, skedde af en vårdslös Domare, och svårligen kunde sednare köpare, under sådana omständigheter, skydda sig mot förlust. Billigheten fordrar derföre, att åtminstone någon del deraf ersättes, och för den skull bifaller jag Betänkandet.

Vice Talmannen Herr *Halling:* Den förundran, med hvilken jag genomläst detta Betänkande, har, om möjligt, stegrats genom åtskillige Ledamöters försvar deraf. Jag anser förevarande fråga vara en af de orimligaste, som på en Riksdag kan väckas. Sedan en rättegång lupit igenom alla instancerne, och slutligen tappats, samt ingen möjlighet förefinnes att på annat håll vinna skadeersättning för den förlust, man lidit, så vänder man sig till Rikets Ständer med anspråk derom, samt fordrar, att Rikets Ständer skola taga kännedom om de vidlyftiga rättegångshandlingarne. De af Banco-Commissarierne i köpebrefvet begagnade uttryck, i afseende på hemulsskyldigheten, hade bort varit en väckelse för en blifvande köpare, som bort skaffa sig alla åtkomsthandlingar till de egendomar, han tillhandlat sig, och icke låta öfvertyga sig blott deraf, att sista säljaren hade fasta derå. Måhända var det en känd sak, att ifrågavarande fastigheter varit af fideicommissnatur, samt att köpeskillingen blifvit bestämd i förhållande dertill. Jag yrkar afslag å Betänkandet.

Herr *Almgren:* Om Herr vice Talmannen hade granskat rättegångshandlingarne i detta mål med den noggrannhet, som inom Utskottet skett, så hade han troligtvis kommit till annat resultat. Uti juridiskt afseende kan något bifall icke komma i fråga, utan är det ur billighetens och välgörenhetens synpunkt, som jag förordar bifall till hvad Utskottet föreslagit, och hvilket är mindre, än hälften af hvad Skottes sterbhusdelegare oskyldigt förlorat.

Herr *Wœrn:* Jag instämmer med Herr *Bosœus* och anser Rikets Ständer icke hafva att med denna fråga taga någon vidare befattning, sedan densamma blifvit af Högsta Domstolen afgjord. Ur billighetens synpunkt kunde något skäl förefinnas att lemna Skottes Sterbhusdelegare någon godtgörelse, så framt man kunde bringas till den öfvertygelse, att Capitaine Skotte i lifstiden, endast på grund deraf, att ifrå-

gavarande fastigheter blifvit på Banco-auction försålda, vågat inlåta sig i köp derom. Sådant är likväl påtagligen icke förhållandet, ty då hade Capitaine Skotte också varit i tillfälle att se det af Commissarierne i Banken utfärdade köpebref, med den deri uttryckte reservation, i afseende på hemulsskyldigheten, och jemväl varseblifvit, att fasta blifvit å en del af de försålda fastigheterne genast meddelad, men å andra icke. Har åter Capitaine Skotte varit i blind tro, kan Banken icke vara skyldig att gälda den skada, som timat.

Herrar *Berg*, *Rönblad* och *Kjöllerström* instämde.

Herr *Sundin:* Skälen till min reservation emot Banco-Utskottets nu ifrågavarande Betänkande finnas icke i densamma upptagna. De hafva varit nästan enahanda med dem, som innefattas uti Herr *Bosœi* nyss afgifna yttrande; och för att ej förlänga discussionen, inskränker jag mig till dessas blotta åberopande, under anhållan om proposition på afslag å hvad Utskottet tillstyrkt.

Herr *Rinman:* I anledning af Herr *Wœrns* yttrande, får jag fästa uppmärksamheten derå, att sedan Friherre Jacob Cederström erhållit uppbud och fasta på alla de på Banco-auctionen försålda fastigheterne, afyttrades desamma af honom delvis till olika personer, hvarigenom det blef omöjligt för Capitaine Skotte att komma underfund med de begångna felaktigheterna; och som Banken gifvit första anledningen dertill, genom den obehöriga försäljningen på Banco-auction af icke förpantade fastigheter, så instämmer jag med Herr *Lagergren* om bifall till Betänkandet.

Herr *Billström:* Det är onekligen sannt, hvad en talare här anmärkt, nemligen att denna sak är förtjent af uppmärksamhet, men hvad som framkallat min uppmärksamhet, är ej blott, att en motion af ifrågavarande beskaffenhet kunnat väckas, utan fastmer att Banco-Utskottet kunnat, om ock blott till någon del, åt motionen tillstyrka bifall. Man säger, att det vore Rikets Ständer värdigt att ersätta den lidna förlusten; men, med tillämpning af denna åsigt, blefve Banken en barmhertighets-anstalt, hvilken i längden ej skulle kunna uthärda med de välgerningar, man af densamma likt och olikt torde komma att fordra. Om förhållandet här varit sådant, att den ifrågavarande förlusten tillkommit genom Embetsmäns i Banken förvållande, så exsisterade visserligen något skäl för bifall till Utskottets förslag, men sedan Högsta Domstolen förklarat, att någon uraktlåtenhet icke kan läggas Bankens Tjenstemän till last, så hafva alla juridiska

skäl för motionairens anspråk förfallit. Hvad åter billigheten beträffar, så är den helt och hållet beroende på subjectiv uppfattning. Derest omständigheter, dem man ej kunnat inse eller undanrödja, vid öfverlåtelsen af den ifrågavarande fideicommissegendomen inträffat, kunde onekligen de bedragne köparne af samma egendom förtjena behjertande, men här synes uppenbart, att förlusten tillkommit, i följd af en listigt anlagd plan, hvars lyckliga utgång varit på förhand ganska väl beräknad, men mot hvilken man dock genom iakttagande af vanlig varsamhet kunnat sig freda. Att Friherrarna Cederström, säljaren och köparen, varit fullt kunnige om egendomens fideicommissegenskap, derom kan intet tvifvel uppstå, och att säljaren handlat svekfullt, synes nogsamt deraf, att han låtit en så betydlig egendom säljas på offentlig auction, för att få betäckt en skuld af endast 300 R:dr. Må nu den, som haft del i den svekfulla handeln och egentligen vållat skadan, ock betala densamma. Banken har dermed intet att skaffa. Jag yrkar afslag å Betänkandet.

Herr *Bahrman:* Då jag icke anser Bankens år 1809 varande Commissariat uti de åtgöranden, som emot dem i denna sak blifvit anmärkte, hafva i någon måtto felaktigt förfarit, eller derigenom vållat den förlust, om hvars ersättande nu är fråga, och jag, om än detta vore händelsen, icke kan biträda den åsigt, som här blifvit uttalad, att Staten eller det allmänna skall ersätta de förluster för enskilde, som af tjenstemäns felaktiga förfarande i tjensten kunna förorsakas, kan jag så mycket mindre gilla Banco-Utskottets hemställan i förevarande Utlåtande, som jag förmodar, att lagens anlitande i dess fulla kraft emot Herr Baron Jacob Cederström skall tvinga honom att godtgöra Skottes Sterbhusdelegare den för dem uppkomna förlusten, i hvars ursprungliga orsak Herr Baronen, efter hvad det vill synas mig, har en god, om icke den största delen. Jag yrkar alltså afslag å Utlåtandet.

Herr *Falhem:* Det vore visserligen svårt för Banken att lemna godtgörelse åt alla oskyldigt lidande, men då detta tillkommit genom Rikets Ständers verks tillgörande och något farlig préjudicat för framtiden icke torde kunna uppkomma, så tror jag, att Betänkandet bör bifallas.

Herr *Rudling:* Om jag antoge, att Bankens Tjenstemän felaktigt sig förhållit, i afseende på sådana fastigheter, som varit pantförskrifne till Bankens säkerhet, så kunde skäl förefinnas att godtgöra den skada, som derigenom uppkommit.

men icke nu, då Bankens tjenstemän egentligen endast äro att betrakta, såsom enskilda personers commissionairer. Jag instämmer med dem, som yrkat afslag.

Herr *Björk:* Utan att inlåta mig i bedömande, huruvida Commissarierne i Banken på nöjaktigt sätt frånsagt sig att stånda hemul för ifrågavarande fastigheter, kan jag ej finna annat, än att tiden ännu icke är inne för Banken att träda emellan med ersättning. Ännu har man nemligen icke upplysning, huruvida Skottes fångesmän sakna tillgång. Dertill fordras utredt, att de Guldsmeden Fribergs borgenärer, som för sina fordringar erhållit betalning af den utaf Skotte erlagda köpeskilling, sakna medel att den återbära. De äro dertill förpligtade, såsom verkliga försäljare, och de få i sin ordning vidkännas skadan. För erhållande af en sådan utredning, tillstyrker jag återremiss af Betänkandet, emedan dessa borgenärer först böra af Skottes Sterbhusdelegare sökas.

Discussionen ansågs slutad; och som proposition blifvit äskad såväl på bifall, som på återremiss och afslag, samt votering begärdes, så uppsattes, justerades och anslogos:

1:o en proposition af följande lydelse:

»Den, som antager contrapropositionen å återremiss af Banco-Utskottets Utlåtande, № 51, röstar: *Ja.*

Den, det icke vill, röstar: *Nej.*

Vinner *Nej*, ställes contrapropositionen å afslag af Utlåtandet.»

Votering anställdes i vanlig ordning och utföll med 23 *Ja* emot 21 *Nej;* i följd hvaraf contrapropositionen skulle ställas på återremiss.

och 2:o en proposition, så lydande:

»Den, som bifaller Banco-Utskottets Utlåtande, № 51, röstar: *Ja.*

Den, det icke vill, röstar: *Nej.*

Vinner *Nej*, återremitteras detta Utlåtande.»

Votering anställdes i vanlig ordning och utföll med 28 *Nej* emot 14 *Ja;* i följd hvaraf Betänkandet var återremitteradt.

§ 9.

Bordlades andra gången Stats-Utskottets Utlåtanden N:ris 167, 173—180, 188—195.

§ 10.

Till bordläggning anmäldes följande Utlåtanden:

1:o Stats-Utskottets: N:ris 181—187, 2:o Stats- och Lag-Utskottens: N:ris 13—17, samt 3:o Banco-Utskottets: N:ris 52—55, till hvilka rubrikerna införas i Protocoll vid ärendernas pröfning.

§ 11.

Justerades Expeditions-Utskottets skrifvelseförslag:

№ 89, om statsanslag till upprätthållande af den Arméens Pensions-Cassa åliggande pensionering.

№ 90, angående ett lån för Domkyrkans i Wexiö utvidgning och reparation,

№ 91, angående tiden för nästa revision af Stats-, Banco- och Riksgälds-Verkens förvaltning och räkenskaper,

№ 92, angående inrättande af särskilda Domstolar för behandling af brottmål, rörande häktade personer,

och № 93, angående Fjerdingsmansbefattningen.

Plenum slutades kl. 2 e. m.

In fidem.

E. G. Runeberg.

Den 5 Julii.

Plenum kl. 9 f. m.

§ 1.

Justerades Protocollen för den 26 och 28 sistlidne Junii i de delar, som angå beslutade återremisser af Utskotts-Betänkanden.

§ 2.

Herr Talmannen tillkännagaf, att, enligt förut fattadt beslut, kommer nu att förrättas val till Ledamöter och Suppleanter i Förstärkt Stats-Utskott.

Härvid uppstod först fråga om det antal Suppleanter, som borde utses. Herrar *Petré* och *Murén* ansågo, att åtta borde vara tillräckligt, men, i enlighet med Herr *Indebetous* begäran, beslöt Ståndet, att tio Suppleanter skulle nu väljas.

Vidare fästade Herr *Lagergren* uppmärksamheten på nödvändigheten af att på förhand bestämma, huruvida de förut invalde ständige Suppleanterne i Stats-Utskottet må kunna väljas till Ledamöter och Suppleanter i Förstärkt Stats-Utskott; och efter en i detta ämne hållen discussion, hvarvid Herrar *Petré* och *Brinck* jemväl yttrat sig, beslöt Ståndet

att nyssberörde omständighet icke utgör i sagde afseende något hinder, utan må valet vara fritt äfven inom Utskottets förut valde ständiga Suppleanter af Ståndet.

Herr Talmannen erinrade, att valsedlarne borde vara tydliga och omärkta, samt innehålla 21 särskildta namn vid valet till Ledamöter, och 10 vid valet till Suppleanter, äfvensom att ordinarie Ledamöter, i Stats-Utskottet icke finge å någon valsedel uppföras.

Härefter skreds till omröstning, och, vid valsedlarnes öppnande, befunnos utsedde:

Till Ledamöter:

Herr	*Schwan*	med	44	röster.
»	*Rinman*	»	46	»
»	*Brinck*	»	51	»
»	*Hesselgren*	»	31	»
»	*Björk*	»	32	»
»	*Murén*	»	47	»
»	*Ekholm*	»	47	»
»	*Berg*	»	33	»
»	*Pettersson*	»	32	»
»	*Winge*	»	33	»
»	*Falhem*	»	31	»
»	*Cassel*	»	32	»
»	*Rudling*	»	32	»
»	*Billström*	»	35	»
»	*Syk*	»	32	»
»	*Berger*	»	45	»
»	*Sundler*	»	34	»
»	*Wetterberg*	»	36	»
»	*Hjort*	»	31	»
»	*Bjuhr*	»	33	»
»	*Kjöllerström*	»	28	»

Vid särskild anställd omröstning till Suppleanter befunnos sedan en sedel, såsom innehållande ett namn 2:ne gånger, blifvit casserad, dertill vara utsedde, med skyldighet att, vid inträffande behof genom hinder för ordinarie Ledamöter, tjenstgöra i följande ordning, som emellan dem, hvilka undfått lika många röster, bestämdes genom af dem representerade städers nummer, samt, då de representera samma stad, genom ordningen emellan Ledamöterne inom Ståndet, nemligen:

1:o	Herr	*Bosæus*	med	43	röster.
2:o	»	*Schönmeyr*	»	37	»
3:o	»	*Lundh*	»	36	»
4:o	Herr	*Gustafsson*	med	36	röster.
5:o	»	*Nygren*	»	34	»
6:o	»	*Brodin*	»	33	»
7:o	»	*Rönblad*	»	33	»
8:o	»	*Sundström*	»	33	»
9:o	»	*Hallström*	»	33	»
och 10:o	»	*Sundblad*	»	27	»

Underrättelse om dessa val skulle genom Utdrag af Protocollet meddelas.

§ 3.

Herr *Wedberg* anhöll om ledighet från Riksdagsgöromålen under 14 dagar, räknade från och med nästa Måndag. Denna anhållan begärdes och blef bordlagd.

§ 4.

Herr *Petré* begärde ordet och yttrade: Det torde kanhända intressera Ståndet att få erfara, hvad som i sista Talmans-Conference föregick. Jag anser mig derföre böra upplysa, 1:o att, så vida man får draga slutsats af ett Herr Landt-Marskalkens yttrande, så torde någon ytterligare Kongl. Proposition under nu pågående Riksmöte icke vidare vara att förvänta; 2:o att Conferencen ansåg sig ännu icke kunna bestämma någon viss dag för Riksdagens afslutande, samt 3:o att Herr Talmannen anmälte, det skatteförenklingsfrågan sannolikt komme att först nästa Onsdag i Borgare-Ståndet företagas.

Herr *Lagergren:* Rörande de af Herr *Petré* nu meddelade upplysningar, innehåller jag allt yttrande, enär Herr Talmannen bäst kan vitsorda, i hvad mån de äro riktiga eller ej. Hvad åter beträffar företagandet af Stats-Utskottets Utlåtande, rörande skatteförenklingen, så, enär detta Utlåtande, enligt hvad i Conferencen tillkännagafs, kommer att i dag hos alla de öfriga Stånden företagas, samt det hos oss nu står främst på listan, anser jag, för min del, att sagde Utlåtande bör hos oss jemväl i dag företagas, enär sådant öfverensstämmer med Grundlagens stadgande om samtidig föredragning i alla Riks-Stånden.

Herr *Petré:* Herr Talmannens af mig omnämnda anmälan gjordes, innan Herr *Lagergren* anlände till Conferencen; och det är således helt naturligt, att densamma undgått hans uppmärksamhet.

Herr *Ekholm:* För min del, skulle jag egentligen icke hafva något emot att ifrågaställda Utlåtande nu må företagas. Då likväl frågan hufvudsakligen rörer de å landet

skattedragande, samt följaktligen i mer eller mindre mån företrädesvis de öfriga Riks-Stånden, anser jag, att Borgare-Ståndet bör afvakta dessas beslut, innan frågan här företages. Derför skulle jag önska, att, på sätt mången gång förut inträffat, föredragningen af berörde Utlåtande, ehuru detsamma nu står först på listan, må uppskjutas till ett annat Plenum.

Herr *Lagergren:* Om jag icke bedrager mig, så har jag en gång under denna Riksdag yrkat, att Borgare-Ståndet måtte visa en dylik uppmärksamhet åt ett annat Riks-Stånd. Det var nemligen, då frågan om upphörande af Ridderskapets och Adelns forum privilegiatum förvar. Berörde yrkande lemnades likväl utan afseende. Det måste alltid väcka förundran, att man vill reservera åt *ett* Stånd det afseende, man förut vägrat ett *annat*; och det ser nästan ut, som om afsigten vore, att ständigt ådagalägga, huru liten uppmärksamhet man behöfver iakttaga för de andra Ståndens föredragningsordning, äfven om genom ett sådant förfaringssätt Riksdagsärenderna skulle i sin fortgång fördröjas. Skatteförenklingsfrågan har af omständigheterna blifvit allt hittills uppskjuten nästan mer, än tillbörligt varit, och när nu tillfället så fogar, att, på samma dag de öfriga Riks-Stånden företaga densamma till afgörande, den hos oss står först på listan, kan jag icke finna annat, än att vi böra och måste icke längre uppskjuta afgörandet. Detta yrkas också af mig, men jag medger derjemte, att det beror på Herr Talmannens egen pröfning, huruvida Utlåtandet, under sådana förhållanden, ovilkorligen bör föredragas, eller kan ytterligare göras hvilande.

Herr *Ekholm*: Jag ber att få erinra Herr *Lagergren* derom, att det var jag, och icke han, som först väckte fråga derom, att med pröfningen af Lag-Utskottets Utlåtande, rörande Adelns särskildta forum, måtte få anstå, intilldess Ridderskapet och Adeln sjelf afgjort frågan, men härtill svarades, att det var likgiltigt, huru nämnde fråga afgjordes, och derför blef den hos oss genast företagen.

Herr *Petré:* Äfven jag vill erinra Herr *Lagergren*, att, om Borgare-Ståndet, som numera icke kan ignorera Herr Talmannens i Conferencen gjorda, af mig här reproducerade anmälan, vill honorera densamma, så är det nödigt, att, i enlighet dermed, ajournera föredragningen af meranämnde Utlåtande till nästa Onsdag.

Herr Talmannen yttrade: Då fråga, inom detta Stånd väcktes derom, att Utlåtandet, angående skatteförenklingen,

icke måtte företagas förr, än nästkommande Onsdag, lofvade jag att härom göra anmälan i Talmans-Conferencen. Jag hoppades ock, att de öfriga Stånden skulle fästa afseende å denna Borgare-Ståndets önskan. Detta inträffade likväl icke, utan Herr Landt-Marskalken och de öfrige Talmännen beslutade att i dag företaga frågan. Häraf anser jag mig dock ingalunda vara bunden, och jag har icke ämnat att låta sagde Betänkande i dag föredragas, såvida icke Ståndet allmänt önskar detsamma.

Herr *Lagergren:* Jag har mig icke bekant, huruvida Ståndet tillkännagifvit någon önskan, i afseende på skatteförenklingsfrågans afgörande i denna eller nästa vecka. I hvarje händelse är det blott en önskan, och icke något formligt beslut. Men då nu nämnda fråga hos oss står främst på listan, och den i dag företages hos de andra Stånden, så frågar jag, om det är skäl eller ens Grundlagsenligt, att Borgare-Ståndet ensamt uppskjuter detta ärende. Beträffande en talares yttrande, att man borde på detta sätt honorera Herr Talmannens i Conferencen gjorde anmälan, vill jag endast nämna, att sagde anmälan icke ledde till någon påföljd, då de öfriga Ståndens Herrar Ordförander ansågo sig böra i dag föredraga frågan; och vid sådant förhållande måste detta Stånd följa de öfrige. Det vore annars ett licencierande från uttryckliga Grundlags-bud, som svårligen kan försvaras. Skulle likväl Herr Talmannen vilja uppskjuta frågans afgörande, så blir det, som sagdt är, hans ensak, men jag ber att dervid få erinra, det jag bestämdt påyrkar, att föredragningslistan må följas.

Herr *Petré:* Jag borde väl icke vidare förlänga denna onyttiga discussion, men då Herr *Lagergren* finner ett nöje uti att fortsätta densamma, och då han låtit förstå, att Borgare-Ståndet borde, i afseende å tiden för föredragningen, rätta sig efter hvad i Talmans-Conferencen blifvit emellan de fleste af Ståndens Herrar Ordförander öfverenskommet, vill jag endast erinra, att man allraminst nu, då Talmans-Conferencer så sällan hållas, bör åberopa sig på de emellan Herrar Talmän i förutnämnde hänseende möjligen träffade öfverenskommelser. Tvärtom synes det vara consequent rigtigt, att Borgare-Ståndet, likasom hvarje annat Stånd, för sig sjelf beslutar föredragningsordningen, när det icke tillåtes oss att, i öfverensstämmelse med Riksdags-Ordningen, inom Talmans-Conferencen uppgöra densamma. Någon rubbning uti Riksdagsgöromålens gång kan häraf uti förevarande fall så mycket

mindre inträffa, som det för tvänne af Riks-Stånden återstår att å nästa Onsdag anställa val till Ledamöter uti Förstärkt Stats-Utskott: en förrättning, som vi i dag redan hafva undangjort.

Herr *Wœrn:* Det är mig likgiltigt, när Utlåtandet i skatteförenklingsfrågan förekommer, särdeles som jag betviflar, att inom detta Stånd finnes någon synnerlig värma för densamma i dess nuvarande tillstånd. Då Utlåtandet sannolikt varder härifrån återremitteradt, bör det äfven för andra vara detsamma, om det företages i dag eller nästa Onsdag. Skulle emedlertid någon finnas, som, med afseende å skatteförenklingsfrågans verkligen invecklade beskaffenhet, skulle önska, att, då Utlåtandet ännu icke legat mer, än åtta dagar, på bordet, någon längre tid måtte beviljas, för att göra sig närmare förtrogen med densamma, så har jag ingenting deremot att erinra.

Öfverläggningen förklarades slutad, hvarefter Herr Talmannen yttrade: Det har varit min afsigt att först nästa Onsdag föredraga det oftanämnda Utlåtandet, och jag frågar nu, om Högtärade Ståndet är dermed belåtet·

Härtill svarades med öfvervägande *Ja.*

Herr *Lagergren:* Då jag anser detta vara en omotiverad afvikelse från den vanliga föredragningsordningen, ser jag mig föranlåten att uppå den af Herr Talmannen framställda proposition begära votering.

En voteringsproposition uppsattes, justerades och anslogs, så lydande:

»Den, som vill, att Stats-Utskottets Utlåtande, № 67, skall i dag föredragas, röstar: *Ja.*

Den, det icke vill, röstar *Nej.*

Vinner *Nej*, föredrages detta Utlåtande Onsdagen den 9 Julii.»

I vanlig ordning anställdes votering, som utföll med **41** *Nej* mot **11** *Ja*; i följd hvaraf föredragning af omförmäldta Utlåtande kommer att ske Onsdagen den 9 dennes.

§ 5.

Herr *Bahrman* hemställde, om det ej vore skäl att besluta en skrifvelse till alla de städer, hvilka ej hitsändt representanter, innefattande underrättelse om Ståndets beslut i anledning af deras ansökan om befrielse från dem derför ådömde böter.

Herr Talmannen erinrade, att sådan underrättelse kommer att meddelas genom Protocolls-Utdrag, som till nämnde städer öfversändas; och lät Ståndet härvid bero.

§ 6.

Föredrogs bordlagd fråga derom, huruvida inbjudning må ske till Med-Stånden, att instämma i Borgare-Ståndets den **14** sistlidne Junii fattade beslut, vid behandling af **19**:de punkten i Stats-Utskottets Utlåtande, № **87**, och Memorial, № **152**, angående anslag till Navigations-skolan i Stockholm.

Herr *Billström:* I allmänhet har jag icke bidragit till de inbjudningar, som härifrån afgått till de respective Med-Stånden, allraminst då med dessa inbjudningar åsyftats att åstadkomma ändring i redan fattade beslut. Icke eller det nu väckta förslaget kan jag, för min del, understödja, ehuruväl detsamma endast afser en modification uti 2:ne Stånds beslut. Vi torde böra i minnet återkalla, att då Borgare-Ståndet nyligen fann sig föranlåtet att besluta ett tillägg i Stats-Utskottets Utlåtande, rörande villkoren för åtnjutande af anslaget till Wisby hamn, samt inbjöd de andra Stånden att detta tillägg godkänna, inbjudningen härom afslogs; och jag fruktar, att den nu ifrågaställda går enahanda öde till mötes, destohellre, som proposition till votering i Förstärkt Utskott, rörande anslaget till Stockholms Navigationsskola, redan lärer vara uppsatt.

Herr *Brinck:* Jag vill visserligen icke motsätta mig den inbjudning till deltagande i det af Ståndets majoritet fattade beslut, oaktadt den åsigt, som jag förfäktade, eller att Kongl. Maj:ts Proposition i ämnet måtte bifallas, icke kom under omröstning, utan blef i allo förtryckt. Jag ber dock att få fästa uppmärksamheten derå, att, enligt Ståndets beslut, skall det åligga Directionen för den theoretiska Navigationsskolan här i Stockholm att väcka rättegång emot exsecutorerne af Rydbergska testamentet, samt att det, vid sådant förhållande, lärer blifva svårt, om icke omöjligt, att för nämnde skola erhålla ens någon Direction. Det har förut varit svårt att få lämplige personer att öfvertaga det med Directeurskapet sammanhängande bestyret, men ännu svårare skall det blifva hädanefter, då ingen lärer finnas, som vill åtaga sig att anhängiggöra och, fortfarande, försvara en problematisk, om icke alldeles orättvis rättegång. Dessutom måste man vara betänkt på att anskaffa medel till denna rättegång, hvartill kostnaderna ingalunda böra utgå ur Directeurernas egna fickor.

Herr *Norin:* Det var i verklig välmening jag väckte

ifrågavarande motion, och jag hade derför icke väntat, att den skulle blifva begärd på bordet. Emedlertid må det nu vara lyckligt eller olyckligt, så anser jag mig icke böra frånträda densamma, ehuru inbjudningen redan längesedan bort vara afgången. Det är väl sannt, att Stats-Utskottet redan uppsatt proposition till votering i Förstärkt Stats-Utskott, men denna är ännu icke pröfvad af Riks-Stånden, och då den kan till Utskottet återremitteras, så bör man icke underlåta att genom inbjudningen göra, hvad man kan, hellre än att risquera allt, och dymedelst försvåra möjligheten att erhålla något. Jag yrkar bifall till motionen.

Herr *Halling:* Om jag varit Ledamot af Stats-Utskottet, skulle jag icke hafva underlåtit att, hvad på mig ankommit, hafva sökt att vid voteringspropositionens afgifvande göra förslag till Stånden att förena sig om det beslut, som mest närmat sig det af 2:ne Stånd antagna. Dylika inbjudningar äro dessutom ett medel att förkorta Riksdagarne och undvika de ledsamma voteringarne i Förstärkt Utskott, och deras användande bör således aldrig försummas. Det hade kunnat vara möjligt, jag vill dermed icke säga, att det säkert lyckats, att på den vägen komma till önskadt mål. Sedan numera voteringsproposition blifvit uppgjord, lärer någon annan utväg icke återstå, än bifalla den begärda inbjudningen, på det att denna möjligen må hos de andra Stånden möta Utskottets voteringsproposition.

Öfverläggningen var slutad, och, på Herr Talmannens proposition, blef omförmälda inbjudning till Med-Stånden beslutad.

§ 7.

Föredrogos ånyo Stats-Utskottets Utlåtanden och Memorialer:

№ 173, i anledning af erhållna återremisser å Betänkandet, *№* 140, angående ersättning för omkostnader, i följd af D.D. K.K. H.H. Kron-Prinsens och Kron-Prinsessans förmälning.

Herr *Petré:* Då denna fråga förra gången inom Ståndet discuterades, framlades till stöd för återremissen så tillräckliga, af Utskottet ej till pröfning upptagna, och således icke vederlagda skäl, att det synes i allo öfverflödigt att nu deröfver ånyo öppna en vidlyftig discussion. Jag anser mig dock böra upplysa, att, då Rikets Ständer vid 1823 års Riksdag beslutade att med en rund summa, som skulle utgå till hälften från Riksgälds-Contoiret, och till den andra hälften af

saltpeterfonden, ersätta dåvarande Thronföljarens utländska resor och förmälningskostnader, yttrades i den underdåniga skrifvelsen, som härom till Kongl. Maj:t afläts, den förmodan, att Konungariket Norrige icke skulle undandraga sig att deltaga uti nämnda ersättning, hvarjemte Ständerne anhöllo, att, så snart det visat sig, om, och i hvad mån Norriges Storthing härtill vore villigt, det ersättningsbelopp, som från Norrige kunde erhållas, måtte få komma det Svenska Statsverket till godo. Så vidt jag, efter granskning af tillgängliga handlingar, kunnat inhemta, har någon sådan ersättning aldrig kommit vårt Statsverk tillhanda; icke heller är det kändt, att Kongl. Maj:t någonsin härom gjort framställning till Norrska Storthinget. Häraf synes således, att frågan om Norriges deltagande uti den nu ifrågaställda förmälningskostnaden hvarken är ny eller obefogad. Det återstår således endast för mig att begära proposition derå, att Borgare-Ståndet behagade besluta, att Stats-Utskottets ifrågavarande Utlåtande icke antages.

Herr *Sundler* instämde.

Herr *Lagergren:* Om den värde talare, som sist hade ordet, slutat med att begära bifall till Utskottets hemställan, så skulle jag hafva lyssnat till hans antydan om öfverflödigheten af att nu åter öppna discussion i ämnet. Men som han i stället raisonerat sig till afslag, lärer discussion svårligen kunna undvikas. Nu har likväl endast, såsom skäl för afslag, åberopats, att, då vid 1823 års Riksdag fråga var om ersättning till dåvarande Kron-Prinsens förmälning och utländska resa, hvilken ersättning Ständerna ock beviljade med en rund summa af 600,000 R:dr, så ansågo Ständerna billigt, att Norrige äfven till någon del deltog i denna kostnad, samt förbehöllo sig, att denna del måtte komma Svenska Statsverket till godo. Att förhållandet var sådant, vill jag påminna mig. Deremot vet jag icke, om någon afbetalning till Svenska Statsverket skett eller ej; det sväfvar likväl för mitt minne att vid något tillfälle en dylik ersättning ingått från Norrige, men om den hade afseende på omkostnaderne vid den nu omnämnda förmälningen eller på något annat, det kan jag nu icke uppgifva. Emedlertid synes denna omständighet nu vara af ingen vigt, och ett afslag lärer derå svårligen kunna motiveras. Fäster man ögat på Kongl. Maj:ts i ämnet afläta Nådiga Proposition, så inhemtas deraf, att omkostnaderna till H. K. H. Kron-Prinsens förmälning upp-

gått till 371,638 R:dr 46 sk. 2 r:st. Hans Maj:t skulle, till följe af hvad alltid hittills varit brukligt, med allt fog kunnat begära hela denna summa. Möjligen hade då varit någon anledning å Svenska Ständernas sida att yrka Norriges deltagande i dessa omkostnader. Så har likväl icke inträffat, utan Kongl. Maj:t har endast äskat en del af nyssnämnda summa eller så mycket, som erfordrats till inredningen af D.D. K.K. H.H. Kron-Prinsens och Kron-Prinsessans våning i Kongl. Slottet, med hvad mera, som dit hörer. Då denna summa, 161,508 R:dr 13 sk. 3 r:st., är obetydlig, i jemnförelse med hvad Ständerna vid 1823 års Riksdag beviljade, och då nämnde af Kongl. Maj:t begärdta belopp åtgått till bosättningen här i Sverige, samt dessutom, efter hvad kändt är, till största delen kommit Stockholms handlande och handtverkare till godo, synes yrkandet om Norriges deltagande uti denna del af kostnaden vara detsamma, som att vilja tvinga frågan in på ett för densamma helt och hållet främmande gebiet. Jag ber att ännu en gång få fästa uppmärksamhet på det begärdta anslagets obetydlighet, i förhållande till de verkliga omkostnaderna, och i jemnförelse med hvad tillförene beviljats; och på samma gång vill jag erinra derom, att Svenska folket alltid med glädje bidragit till omkostnaderna vid en för land och folk så glad tilldragelse, som den af Thronföljarens förmälning. Jag kan icke föreställa mig, att Ständerna nu tänka annorlunda. Sådant skulle då ingå i tideböckerna och blifva en historisk märkvärdighet. Måhända är den af liten vigt, men den skulle ändå komma att betraktas, såsom en historisk tilldragelse, enär uti en vägran till det begärdta anslaget ligger en afvikelse från en genom urgammal häfd till lag förvandlad sedvana, som har djupa rötter i folkets känslor, åsigter och tänkesätt. På dessa skäl anhåller jag om proposition på bifall till Utskottets Utlåtande, № 140.

Herr *Gezelius:* Det af Kongl. Maj:t äskade, ifrågavarande anslag är, på sätt den Kongl. Propositionen innehåller, afsedt att betäcka förskjutna kostnader för den, i följd af D.D. K.K. H.H. Kron-Prinsens och Kron-Prinsessans bosättning, erforderliga reparation och möblering af Deras Kongl. Högheters våning å Kongl. Slottet härstädes; men för de egentliga förmälningskostnaderne har Kongl. Maj:t, emot hvad tillförene vid Kongl. förmälningar varit vanligt, sjelf i nåder behagat åtaga Sig godtgörelse, till ett betydligare belopp. Nu lärer väl denna tillfälliga reparations- och möbleringskostnad, med någon rättvisa och billighet, icke kunna annat, än af statsmedel ersättas, enär det allt hittills ansetts tillhöra Staten att bekosta reparationer och möblering å Kongl. Slottet här i hufvudstaden, samt det mindre årliga anslag, som under första hufvudtiteln dertill är anvisadt, icke kunnat förslå eller ens vara ämnadt till en så beskaffad större tillfällig kostnad, som den ifrågavarande. Norriges folk, som nyligen med betydlig kostnad uppbyggt, inredt och möblerat en Kongl. boning i dess hufvudstad, lärer väl icke skäligen kunna tillförbindas deltaga uti kostnader för reparationer och möblering å Stockholms Slott mer, än Sveriges folk kan anses pligtigt till sådana kostnader för Kongl. Slottet i Christiania. Icke eller har den vid sistlidne Riksdag beviljade förhöjning å appanaget till H. K. H. Kron-Prinsens underhåll rimligtvis kunnat afse någon förbindelse för Hans Kongl. Höghet att dermed bekosta reparationer å Kongl. Slottet härstädes. Hvad i dessa hänseenden blifvit, vid återremissen af Stats-Utskottets Betänkande, № 140, anmärkt, kan jag således, för min del, ej tillerkänna någon inverkan på denna fråga, eller finna skäligen böra föranleda till något annat resultat, än det, hvartill Utskottet kommit, likasom de reflexioner, som för öfrigt vid återremissen emot bifall till berörde Betänkande i allmänna och sväfvande ordalag framställdes, synas mig af lika ringa vigt och för detta särskildta fall föga tillämpliga. Jag tror fördenskull, att Stats-Utskottet rätteligen förfarit, då det, utan afseende å hvad deremot är vordet erinradt, vidblifvit sitt förra Betänkande, särdeles som detta redan hade blifvit af 2 Riks-Stånd godkändt. Och då nu icke eller något nytt skäl tillkommit, som kan förtjena närmare afseende, får jag, i öfverensstämmelse med min reservation emot återremissen, för min del, förklara, det jag, med godkännande af Stats-Utskottets förevarande Utlåtande, № 173, bifaller dess Betänkande, № 140, och anhåller om proposition i enlighet dermed.

Herr *Petré:* Efter hvad jag i Stats-Contoiret kunnat erfara, har aldrig, såsom Herr *Lagergren* tyckts förmena, någon ersättning af ifrågavarande beskaffenhet kommit Svenska Statsverket till godo, och jag vågar derför stå för min förra uppgift härutinnan. Det förvånar mig, att frågan om ersättning från de förenade Konungarikena för de nu ifrågaställda omkostnaderna icke skulle vara en angelägenhet af unionel beskaffenhet. Då nu 2:ne af Ståndets ledamöter envisas uti påståendet, att sådana omkostnader, som t. ex. de, hvilka egde rum 1823 vid Thronföljarens resor och förmäl-

ning, böra af Sverige allena betalas, så lönar det väl icke mödan, att vidare spilla ord på denna tvistepunkt. Jag öfvergår derför till besvarande i öfrigt af Herr *Lagergrens* sista yttrande. Han har sagt, dels att, om Ständerna nu vägra det begärdta anslaget, skall denna händelse med vanära för folket gå in i tideböckerna, dels ock att Svenska folket alltid med glädje utgifvit, hvad som blifvit begärdt till godtgörande af utgifter för Thronföljares förmälningar. Det är visserligen möjligt, att tideböckerna komma att vidröra denna i sig sjelf icke märkliga sak, men om så skulle hända, kunna vi dock hoppas, att häfdatecknaren, oväldig och fri från corruption, ej skall doppa sin griffel i smickrets och det blinda devouementets bägare. Mången har studerat historien på ett sätt, som bibringat de mest irriga begrepp om flydda tiders tilldragelser. Man finner ännu i dag, huru många partimän, med ledning af historien, hämta maximer, hvilkas tillämpning skulle återföra samhället till medeltidens mörker. Historien har alltså att kämpa mot samma missöde, som bibeln, hvilken jemväl är föremål för de mest olika tydningar. Hvad åter angår den värde talarens uppgift, att Svenska folket alltid med glädje anvisat ersättning för omkostnader för furstliga förmälningar, så kan jag icke bestrida detta. Jag ber dock att härvid nu få, liksom vid ett föregående tillfälle, erinra, hurusom i fordna dagar ersättningar af denna art icke utgått från Statsverket, utan genom allmänna gärder. Denna omständighet bör icke förbises, då man åberopar sig på urgammal häfd. Vill man följa häfden i ett fall, hvarföre då icke så gerna äfven i det andra. Svenska folket skall, om en sådan gärd beslutas, villigt honorera den. Mycket skulle kunna vara att härvid tillägga, men då jag icke vill upprepa, hvad som i detta ämne redan här förekommit, ber jag endast, att nu ytterligare få nämna några omständigheter, som böra komma i betraktande. Beslutet om afslåtandet af den Nådiga Propositionen fattades af ett undertaligt Stats-Råd, man skulle nästan kunna säga i ögonblicket af Kongl. Majts afresa till Norrige, hvarföre också den Kongl. Propositionen blifvit i Christiania underskrifven och med courir hitsänd. Då dessutom denna ersättningsfråga rätteligen bort hafva sin plats uti den Kongl. Propositionen om Statsverkets tillstånd och behof, och saknar contrasignation af ordinarie Chef för Finance-Departementet, visar sig tydligen, att densamma icke erhållit den omsorgsfulla pröfning, som alltid borde egnas åt regeringshandlingar. Framställningen härom kan svårligen betraktas annorlunda, än såsom ett stundens hugskott. Då den således icke fått hugna sig af den mogna besinning, som bort föregå, torde endast af denna anledning full befogenhet att vägra bifall förefinnas. Det återstår att tillägga några ord, i anledning af Herr *Lagergrens* yttrande om den begärda summans obetydlighet. Åsigterna härom måste alltid vara conventionela. Hvad den ena anser för ringa, kan för en annan förekomma rätt betydligt. En obestridlig sanning är det emedlertid, att, då en Ledamot af Borgare-Ståndet icke tvekar att å detta rum offentligen förklara, att **161,500** R:dr är en obetydlig, insignifiant summa, kunna Rikets Ständer vid denna Riksdag icke för bristande tillgångar motsvara alla de anspråk på statsbidrag, som man från hvarjehanda håll söker göra gällande, att icke tala om, huru fattig den Stat i sjelfva verket är, som i sitt sköte innesluter så många tusende innebyggare i djupaste armod! Den slutliga utgången på denna anslagsfråga må blifva hurudan, som helst, det är dock för kommande Ständer och för Regeringen sjelf en icke ringa fördel, att en sak af denna beskaffenhet omsider blifvit underkastad en fri och öppen discussion, i stället för att, såsom andra likartade frågor tillförene, blifva endast pro forma behandlad. Jag vidblifver mitt nyss förut gjorda yrkande.

Herr *Halling:* Jag hoppas och önskar, att den ifrågavarande förmälningen skall komma att lända till gemensam nytta för begge de förenade folken. Jag anser den summa, som till högtidligheterna blifvit använd, är långt ifrån ringa, ganska betydlig. Jag vet också, att högtidligheterna försiggingo icke på ett borgerligt, utan på ett kungligt sätt. Sveriges folk strömmade hit till hufvudstaden, för att åse herrligheten, och det fann sig nöjdt att ännu ega ett Konungahus, som kunde konungsligt representera. Men jag hemställer till hvar och en att bedöma, hvad vi skulle svara, derest, i händelse förmälningen försiggått i Christiania, Norriges Storthing ville begära, att vi skulle deltaga uti omkostnaderna, särdeles då, såsom här nu inträffat, desamma endast afse inredningen i det Kongl. Slottet, hvilken alltid kommer att förblifva Statens egendom. Jag röstar för bifall.

Herr *Lagergren:* Då Ståndet tyckes önska slut på denna discussion, vill jag försöka att vara kort, fastän ämnet erbjuder mycket att säga. Jag har sagt, att det begärdta anslaget vore obetydligt. Härvid står jag ännu. Det är nemligen obetydligt, i förhållande till det belopp, som år **1823** för dåvarande Thronföljarens förmälning beviljades, obetyd-

ligt i förhållande till de utgifter, som Kongl. Maj:t fått vidkännas för Sin Sons förmälning, samt obetydligt, då man jemnför detta belopp med hvad i alla tider åtgått för likartade ändamål, äfven då penningen haft ett vida högre värde. Man kan således med allt skäl säga, att det begärdta anslaget är ganska obetydligt, samt att Ständerna, om detsamma bifalles, denna gång för ganska godt pris kommit ifrån kostnaderna för Thronföljarens förmälning, hvilka kostnader i alla monarchiskt constituerade Stater är en statsförpligtelse, som måste fullgöras. Nu ingå i den begärda ersättningssumman endast de utgifter, som erfordrats för inrättning af Kron-Prinsens hus och bosättning, på ett sätt, som anstår Hans höga plats närmast Thronen. Konungamaktens, ej mindre än nationens, värdighet måste vid denna frågas afgörande tagas till råds. Man synes vara i stor förlägenhet om skäl för ett afslag, då man velat uppleta ett sådant uti den omständighet, att den Kongl. Propositionen i ämnet blifvit undertecknad i Christiania. Vi hafva i detta fall icke något annat att rätta oss efter, än sjelfva Propositionens innehåll, utan afseende å stället, der underskriften skett. Äfven om den Kongl. Propositionen, till följe deraf, att dithörande räkningar icke hunnit att förr blifva färdiga, måst kort före Kongl. Maj:ts afresa till Norrige i Stats-Rådet föredragas, om dervid ett eller annat Stats-Råd varit frånvarande, samt om Propositionen blifvit af Kongl. Maj:t först i Norrige undertecknad, lära alla dessa omständigheter icke i någon mån ådagalägga, att mindre uppmärksamhet, än vederbort, egnats åt frågan, eller, så vida man i detta hänseende vill rådfråga Grundlagens föreskrifter, i någon mån berättiga representationen att åt densamma egna mindre uppmärksamhet, än i allmänhet tillkommer Kongl. Maj:ts Propositioner. Ännu mindre lärer deri finnas det ringaste skäl för afslag, och då sådant äfven i öfrigt helt och hållet saknas, vågar jag förmoda, att Borgare-Ståndet enhälligt bifaller det begärdta anslaget, destohellre som medel dertill verkligen finnas att tillgå utan särskild beskattning, enligt den kännedom vi redan nu ega om Statens närvarande tillgångar. Det är lika vigtigt, och nationen är lika mycket förbunden att betala detta, som hvilket annat till Statsregleringen hörande anslag, som helst. Kastar man deremot utgörandet af dessa kostnader på Konungahuset, så skulle sådant väcka ett ogillande uppseende hos nationen. Ingenting skulle mera röja en vidrig sinnesstämning hos en del af representationen, än vägrandet af ett anslag, hvars utgående grundas icke blott på rättvisa och urgammal häfd, utan äfven på den hos folket outplånliga känslan af tillgifvenhet för Konungahuset. Jag yrkar, fortfarande, proposition på bifall.

Öfverläggningen förklarades slutad. Herr Talmannen framställde proposition på bifall till Utskottets hemställan. Härtill svarades med blandade *Ja* och *Nej*, hvarjemte votering begärdes.

En voteringsproposition uppsattes, justerades och anslogs, så lydande:

»Den, som bifaller Stats-Utskottets Utlåtanden, N:ris **140** och **173**, röstar: *Ja*.

Den, det icke vill, röstar: *Nej*.

Vinner *Nej*, blifva nämnda Utlåtanden af Borgare-Ståndet icke antagna.»

I vanlig ordning anställdes votering. En sedel aflades förseglad. De öfriga befunnos vid öppnandet, dervid tvänne Ståndets Ledamöter stodo, en på hvardera sidan om Herr Talmannen, innehålla **28** *Nej* emot **23** *Ja*, i följd hvaraf Utlåtanderna voro icke antagna.

Herr *Lagergren:* Jag reserverar mig emot den för mig högst oväntade utgången. Den har i mitt minne återkallat en tilldragelse för omkring tio år sedan, då en ungefär lika stor majoritet inom detta Stånd kastade en del statsutgifter på Konungahusets enskilda förmögenhet. Enahanda förhållande har nu inträffat, och jag har icke kunnat underlåta att göra denna anmärkning till samtidens och efterverldens begrundande.

Herrar *Halling*, *Almgren*, *Lundh*, *Bergman*, *Ekelund*, *Palander*, *Ek*, *Ekenman*, *Engzell*, *Indebetou*, *Gezelius* och *Bahrman* anmälde jemväl reservation emot beslutet.

№ 174, i anledning af erhållen återremiss å Utlåtandet, **№ 137**.

Lades till handlingarne.

№ 175, i anledning af erhållen återremiss å Utlåtandet **№ 133**.

Lades till handlingarne.

№ 176, i fråga om boställsrum åt Departements-Cheferne, och

№ 177, angående begärdt statsanslag för upprensning af Ljusne-elf emellan sjöarne Or och Warpen.

Biföllos, hvart efter annat.

№ 178, i anledning af väckt motion, angående anslag till reseunderstöd åt fabriks- och handtverks-arbetare.

Herr *Almgren* begärde ordet och yttrade: Då jag väckte den motion, som föranledt Stats-Utskottets nu föredragna Betänkande, hade jag nogsamt bekant den i samma Betänkande, såsom motiv till Utskottets yttrande, omnämnda fond för ifrågavarande ändamål. Jag visste äfven, att af densamma lemnats sådana reseunderstöd, jag i min motion förordat, men endast i mindre och otillräckliga belopp, och för öfrigt användts till derför främmande ändamål. Min motion framställdes likväl ej utan afsigt, och jag anser denna för närvarande fullt uppnådd derigenom, att motionen framkallat det tillkännagifvande, till allmännare kännedom, som Betänkandet innehåller om berörde medel. Derigenom erfar man nu, hvar ifrågastäldta reseunderstöd får sökas, och att dertill icke blott kan användas räntan å berörde fond, utan äfven capitalet; och det var denna hänvisning af Rikets Ständer, som jag önskade uttalad. Säkerligen lära icke de, som med mig ifra för fabriks- och näringsväsendets förkofran, underlåta att begagna sig af omförmälda underrättelse.

Någon vidare öfverläggning i detta ämne föreföll icke; och, på framställning af Herr Talmannen, fann Ståndet för godt att bifalla Stats-Utskottets Utlåtande, № 178.

№ 179, i anledning af väckt motion, angående inrättande af en landtbruksskola i Norrland, och

№ 180, i anledning af väckt motion, angående agronomers anställande, dels i Rikets samteliga provincer, dels ock särskildt i Norr- och Westerbottens län.

Biföllos, hvart efter annat.

№ 188, i anledning af väckt motion om anslag till så kallade räddningshus för vanvårdade barn.

Vice Talmannen Herr *Halling:* Med den kännedom, jag eger om ifrågakomna välgörenhetsinrättning, kan jag icke underlåta att instämma uti Friherre *Klinckowströms* reservation emot förevarande Betänkande. Han föreslår deri, »att ett årligt anslag af 1000 R:dr B:co lemnas till det vid Råby inrättade räddningshus för vanvårdade barn, med vilkor, att det vid nämnda räddningshus för närvarande beräknade högsta antal platser ständigt må vara upptagne, att utgå, så länge inrättningen fortfar i sin nuvarande gagnande verksamhet.» Såsom bekant är, har nämnde inrättning tillkommit genom en enskild persons välgörenhet och uppoffring, samt sedermera äfven understödts genom bidrag af andra personer i orten. Det är således visserligen sannt, att inrättningen är helt och hållet enskild. Men lika visst är också, att densamma, utan uppmuntran eller understöd från det allmännas sida, sannolikt icke kommer att utvecklas i större scala. Det är derföre jag tillstyrker antagande af Friherre *Klinckowströms* förslag. Att denna stiftelse redan förut ådragit sig Rikets Ständers uppmärksamhet, röjer det anslag, som vid 1840—41 årens Riksdag beviljades till reseunderstöd, för att i andra länder taga kännedom om inrättningar i dylikt ändamål. Detta var utan tvifvel jemväl en gärd af uppmärksamhet för den ädle stiftaren, men var alldeles icke allt, hvad man borde kunna fordra från Statens sida uti ifrågavarande hänseende. Inrättningen kommer säkerligen icke, i saknad deraf, att upphöra, åtminstone så länge stiftaren lefver. Dess vackra ändamål och goda beskaffenhet behöfva icke af mig närmare vidröras. Lika med andra menniskoverk, har den visserligen sina brister. Men i allt fall står denna inrättning, såsom ett vackert och efterföljansvärdt efterdöme i vårt land, nog förtjent att äfven af Staten omhuldas. Jag yrkar, i angifven syftning, återremiss å Betänkandet.

Herrar *Sundblad* och *Ek* instämde.

Herr *Lagergren:* Jag instämmer fullkomligt med den förre värde talaren deruti, att det vore önskvärdt, att Rikets Ständer skulle kunna anslå medel till utvidgande af den ifrågavarande inrättningens välgörande verksamhet. Att denna är det enda efterdöme i sitt slag inom Riket, kan jag likväl icke medgifva. Här i hufvudstaden har länge funnits en dylik, som kallas Prins Carls inrättning, och hvilken, om jag ej mycket bedrager mig, helt och hållet af enskilda donationer och bidrag uppehålles. Äfven i Norrköping finnes en anstalt af samma slag, ställd under Fattigvårds-Styrelsens tillsyn och förvaltning. Uti densamma emottagas, underhållas och uppfostras sådana barn, som äro utan föräldrars eller andras vård, men företrädesvis de, som visat vanartiga böjelser. Endast i det fallet torde således räddningshuset vid Råby vara ensamt i sitt slag här i landet, att detsamma ursprungligen tillkommit helt och hållet genom en enskild mans ädelmodiga omtanka och uppoffring.

Herr *Billström:* Om än Stats-Utskottet funnit giltiga hinder möta för antagande af det mera omfattande förslag, motionairen framställt, rörande bidrag af allmänna medel till inrättande af räddningshus för vanvårdade barn inom Rikets alla län, hvarom jag, ehuru erkännande nyttan och verksamheten af dylika inrättningar, icke nu vill ingå i någon närmare undersökning, synes mig dock, att Utskottet ej bort

med ett afstyrkande utlåtande bemöta den modification i berörde förslag, motionairen tillika gjort med afseende å Råby institut, för hvars stiftelse och underhåll högst betydliga enskilda uppoffringar redan blifvit gjorda.

Den ädla och gagneliga syftningen af nämnda räddningsanstalt har redan af båda Statsmakterna blifvit erkänd; och då nu endast ett ringa penningeunderstöd fordrats, för att bringa denna, med nit och omsorg danade, anstalt till en ändamålsenlig utvidgning och trygga dess framtida bestånd, så vågar jag påstå, att Rikets Ständer skulle förbise det allmänna bästa, om det ifrågakomna anslaget helt och hållet vägrades.

Råby räddningsanstalt lärer vara den enda i sitt slag inom riket, som kommit att utbildas till någon egentlig verksamhet, och som genom en lyckad organisation kan anses motsvara enahanda anstalter i andra länder. De derstädes befintliga byggnader lemna ännu utrymme för ett större antal barn, än som för närvarande med inrättningens egna medel och af enskildas frikostighet kunna underhållas. Genom ett med inrättningen förenadt jordbruk, betydlig trädgårdsskötsel, med mera, är sörjdt för barnens sysselsättning och inöfvande i nyttiga yrken, i bredd med den intellectuela och moraliska omvårdnad, som åt dem lemnas. Härom allt hafva upplysningar hållits tillgängliga, medelst flera från trycket utgifna berättelser öfver institutets förvaltning, och hvilka för Stats-Utskottet icke varit obekanta. Af de många vanartiga och osedliga varelser, som vid inrättningen blifvit upptagna, har ungefärligen hälften före intagandet varit för brott lagförde och straffade. Bland desse hade tvänne för itererade stölder blifvit dömde till fästningsstraff på vissa år, men i stället, tillfölje af Kongl. nåd, fått upptagas vid Råby institut. Härigenom har således Statsverket tillskyndats en direct minskning i fångvårdskostnader, som eljest ovilkorligen skolat ega rum; och i allmänhet får man väl antaga, att den vilseförda ungdom, som emottages på räddningshusen, och dymedelst ryckes från lasternas och brottens väg, eljest skulle, lemnad i sitt elände, kommit att belasta fängelserne, Staten till stor tunga. Det är följaktligen ur mer än ett skäl, Staten bör understödja och uppmuntra den enskilda omtankan och välgörenheten i omförmälde riktning.

Utskottet har låtit påskina den farhåga, att, då genom beviljande af publikt anslag och de bestämmelser, som dervid ovilkorligen måste ske, Råby institut skulle komma att förlora sin nuvarande egenskap af helt och hållet enskild

stiftelse, sådant möjligen vore stridande mot stiftarens afsigt och önskan. Detta raisonnement kan jag icke betrakta annorlunda, än som ett svepskäl. Stiftarens afsigt och önskan kan jag ej föreställa mig vara någon annan, än att den inrättning, han så oegennyttigt grundlagt, måtte i vidsträcktaste och bästa måtto kunna uppfylla sin bestämmelse, hvartill det äskade statsanslaget naturligtvis skulle komma att medverka; och jag tilltror mig dessutom att kunna försäkra, det stiftaren sjelf, lika med hvarje annan, som nitälskar för den ifrågavarande inrättningens förkofran, med största tillfredsställelse och tacksamhet skulle se, att Rikets Ständer behjertade denna allmänna angelägenhet.

I fall Högtärade Ståndet ej skulle finna lämpligt att återremittera förevarande Utlåtande, biträder jag Herr vice Talmannens yrkande, att Ståndet, med afslag derå, ville bifalla den hemställan, Herr Friherre *Klinkowströms* reservation innehåller.

Flere af Ståndets öfrige Herrar Ledamöter instämde häri.

Herr *Indebetou:* Det lärer icke någon bestrida nyttan af ifrågavarande välgörenhetsinrättning. En annan fråga är deremot den, om sådana anstalter böra vara föremål för understöd af Statsmedlen, och, derest sådant ej kan eller bör till alla provincer utsträckas, om blott en sådan bör komma i åtnjutande af dylikt bidrag. Mig synes som hafva berörde slags inrättningar ett afgjordt samband med allmänna fattigvården. Denna bör, efter redan antagen princip, icke åligga Staten, såsom sådan, utan communerna, hvar för sig. I samma förhållande står ifrågakomna räddningshus. Antages, i afseende å detta, en annan princip, eller den, att Staten bör med understöd mellankomma, så måste sådant utsträckas till alla provincer, hvilket otvifvelaktigt skulle medföra betydliga kostnader. Skulle åter Skåne kunna hafva anspråk på uteslutande understöd i detta afseende, så kunde det endast härledas ur 2:ne skäl, det ena, att Skåne vore fattigare, det andra, att der funnos flera vanvårdade barn, än i andra provincer. Intetdera lärer likväl vara fallet. Skåne är måhända den rikaste provincen i landet, och bör derföre hafva bättre råd, än andra, att sjelf underhålla de fattiga eller behöfvande bland dess innevånare. Att antaga denna province hysa flera vanvårdade barn, än andra, synes mig vara att begå en stor orättvisa. Jag kan således icke finna skäl, att, såsom föregående talare tillstyrkt, bevilja anslag af Statsmedel för

ifrågavarande räddningshus, så vackert ock ändamålet med samma inrättning är, och anhåller derföre om bifall till Stats-Utskottets Betänkande.

Herr *Wærn:* Jag är till stor del förekommen genom hvad Herr *Indebetou* nu yttrat, men nödgas besvara Herr *Billströms* anmärkning, att Stats-Utskottet endast skulle hafva, såsom ett svepskäl, i Betänkandet anfört den omständighet, att Statens äskade mellankomst kunde föranleda, att ifrågavarande inrättning, möjligen emot stiftarens afsigt och önskan, komme att förlora egenskapen af helt och hållet enskild stiftelse. Det skulle ovilkorligen komma att inträffa genom de i Betänkandet antydda »controler och bestämmelser», som vid anslags beviljande måste föreskrifvas, och detta har verkligen för mig varit det mest bestämmande skäl att biträda Utskottets Utlåtande. Jag kan nemligen icke ingå derpå, att Staten skall, derföre att en enskild person gjort en gagnelig stiftelse, lemna anslags-understöd dertill, utan någon control å och utan att åtminstone i någon mån bestämma användandet deraf. Sådant skulle blifva ett af de farligaste préjudicater. Hvilka anspråk deraf kunde uppstå hos andra personer och inom andra provincer, är redan omnämndt, och jag hemställer, huru det, om sådant anslag utan control och särskilda bestämmelser lemnades, vore möjligt att pröfva, hvilken eller hvilka kunde vara deraf mer eller mindre förtjente. Skulle åter Statsanslag i detta afseende beviljas, med föreskrifter om controler och sättet för användandet, så leder det, efter all sannolikhet, till förminskande af den enskildes värma för hans stiftelse och skall medföra, att inrättningen slutligen helt och hållet faller på Statens omsorg. Det vackra i sjelfva stiftelsen skulle kunna dermed störas, helst det ej är tänkbart, att den enskilde, van att sjelf styra stiftelsen, skulle förlika sig med alla de föreskrifter, som kunde, i afseende derå, från det allmännas sida göras. Derigenom kunde till och med förhindras uppkomsten af andra dylika inrättningar af enskilda personer, helst de till sin natur mera tillhöra den enskilda omtankan och communerna, än någon direct Statens mellankomst. Då således, efter min tanka, den goda saken skulle mera lida, än främjas genom ifrågasatta åtgärd, förenar jag mig i begäran om proposition till bifall å Betänkandet.

Herrar *Gråå*, *Schönmeyr*, m. fl., instämde.

Herr *Sundler:* Jag erkänner visst rigtigheten af den siste värde talarens åsigt, att ifrågakomna anslag ej bör lem-

nas utan föreskrift och controler å användandet, men ser deri ej, lika med honom, hinder deraf för sådant anslags beviljande. Vid 1844—45 årens Riksdag yttrade jag mig redan för bifall till väckt förslag om understöd af allmänna medel för räddningshuset vid Råby. Dertill är nu icke mindre skäl, än då. Äfven i min hemort har, genom sammanskott af enskilda, bildats en mindre dylik räddningsanstalt för vanvårdade och vanartiga barn. Denna är ännu ganska otillräcklig, i brist af tillräckliga medel. Fonden kan visserligen ökas genom räntor och tillfälliga bidrag af enskilda menniskovänner. Men säkert är, att densamma skulle kunna betydligt utvidga sin verksamhet, om understöd af allmänna medel dertill lemnades. Så torde ock förhållandet vara å andra orter, och jag tillstyrker fördenskull, att till en början de inrättningar af sådan art, som redan finnas, måtte undfå understöd med Statsanslag, samt Betänkandet för detta ändamål återremitteras. På Stats-Utskottet må ankomma, att föreslå anslagens belopp och sättet för deras användande och controlerandet deraf.

Herr *Lagergren:* I sjelfva det väsendtliga af denna fråga bekänner jag mig till samma åsigt, som Herrar *Indebetou* och *Wærn* nu uttalat. Det är nemligen alldeles klart och tydligt, att en inrättning af ifrågavarande art är helt och hållet communal, helst dess verkningskrets åtminstone icke sträcker sig utom ett visst län. Således måste grunden för dess understödjande och vidmakthållande eller förbättring äfven vara communal, äfven om inrättningen är en stiftelse af enskild person. Samma princip har, såsom anmärkt blifvit, etablerats, i afseende å fattigvårdsanstalter, hvartill en sådan, som denna, närmast är att hänföra. Bidrag från Statens sida åter skulle ofelbart ställa inrättningen på en helt annan fot, främmande för dess egentliga art. Jag biträder, af sådana orsaker, anhållan om proposition å bifall till Stats-Utskottets Utlåtande i ämnet.

Herr Vice Talmannen *Halling:* En talare har sagt, att blott två skäl kunde föranleda beviljande af ifrågastäldt understöd åt räddningshuset vid Råby. Det ena skulle vara, att Skåne vore fattigare, det andra, att det hyste flera vanvårdade barn, än andra Rikets provincer. Jag tillägger ett tredje skäl, det nemligen, att en sådan inrättning redan finnes på nämnde ställe af den omfattning, att det säkerligen icke lyckas någon annan commune att tillvägabringa en dylik, och att denna inrättning säkerligen kommer att fortfara, Ri-

kets Ständers bön förutan. Densamma omfattar ett capitalvärde af 20 à 30,000 R:dr Banco. Man har ock ifrågasatt framkallandet af andra dylika anstalter, som kunde falla Staten till besvär och kostnad, och att, för undvikande deraf, sådana väl på annat sätt, men icke genom anslag af Statsmedel, borde uppmuntras. Något vådligt préjudicat i det fallet skulle, efter min tanka, ej gifvas genom ifrågaställda anslag med 1,000 R:dr Banco till det vackra ändamålets främjande. Deremot har äfven anmärkts vådan af underlåten control å medlens användande. Jag får i detta afseende ytterligare fästa uppmärksamheten å de vilkor, reservanten, i förslaget till samma anslags beviljande, dervid fästat, att nemligen det vid nämnde räddningshus för närvarande beräknade högsta antal platser ständigt må vara upptagna, och att anslaget skulle utgå, endast så länge inrättningen fortfar i sin nuvarande gagnande verksamhet. Deraf följer nödvändigheten, att locala myndigheter skulle inkomma med intyganden i dessa hänseenden. Det är ock Stats-Utskottet nogsamt bekant, att i provincen, i sjelfva närheten af räddningshuset, är både Landshöfdinge- och Biskops-säte, hvilka begge torde hafva icke så ringa betydenhet, såsom controlanter härå. Med glädje skulle jag biträda beviljande af Statsbidrag åt dylika inrättningar, ehvar de inom Riket nu finnas. Summan 1,000 R:dr Banco är ock, såsom ett sandkorn i öknen, emot hvad fångvården kostar landet. Jag fortsätter yrkandet om återremiss.

Häruti hördes flere af Ståndets Herrar Ledamöter instämma.

Discussionen var slutad, och på Herr Talmannens proposition, om Ståndet behagade bifalla Stats-Utskottets Betänkande, № 188, svarades öfvervägande *Ja:* hvarigenom Betänkandet bifallits.

№ 189. i anledning af återremisser å Utlåtandet, № 112, angående ett lån för fullbordande af Lazarettsbyggnaden i Lund.

Herr *Billström:* Af Stats-Utskottets nu föredragna förnyade Utlåtande, finner man, att Utskottet, äfven efter tagen kännedom af de handlingar, som för denna frågas utredande blifvit Utskottet meddelade, fortfarande, afstyrkt bifall till Kongl. Maj:ts Proposition, under föregifvande, att Utskottet ännu icke vunnit alla de upplysningar, som ansetts erforderliga. De betänkligheter, Utskottet hyst, rörande säkerheten för lånets återbetalning, borde dock lätteligen kunnat häfvas

genom den garantie, som erbjudits såväl härför, som för uppfyllandet af öfrige vilkor. De åberopade handlingarne utvisa, att Lazarettsinrättningens årliga inkomster fullt betäcka, hvad till ränta och amortering å lånet åtgår, då härtill tages i anspråk dels en gifven besparing af curhusmedlen, och dels de så kallade kyrko-inspectors-tunnorna, utgörande 205 tunnor 16 kappar råg och 11 tunnor 19 kappar korn, som äro till Lazarettsinrättningen anslagna och årligen lösas efter länets markegångspris, med tillagd forsellön. Man har invändt, att vederbörande ej egde rättighet till curhusmedlens användande på omförmälte sätt. Men här inträffar det icke vanliga förhållande, att Lazarettet och Curhuset äro sammanslagna under en gemensam förvaltning, och att således Curhusmedlen inbegripas i Lazarettsinrättningens inkomster. Då nu den ifrågavarande lånesumman är ämnad att befordra det tvåfalldiga ändamålet af clinisk undervisning vid Universitetet och af sjukvård å Länets Lazarett och Curhus, samt dessutom beräknad för nödiga byggnaders fullbordande, inventarii-persedlars anskaffande, med mera, som för båda institutionerna äro behöfliga och tillhörande *hela* sjukvårdsanstalten, så lärer ej med skäl kunna invändas, att Curhusmedlen komme att disponeras oriktigt, om en del af dem användes till lånets amortering, jemte ränteliqvider. Hade derföre Utskottet velat visa ringaste benägenhet att främja det goda ändamålet, så hade nog icke så många hinder uppstått, som de nu framkastade, bland hvilka de förtjena minsta afseendet, som härledas från fruktan för bristande säkerhet för betalningsvilkorens uppfyllande eller från tvekan om Directionens behörighet att skuldsätta Lazarettsinrättningen och dylikt mera. Ehuru jag numera icke kan hoppas att vinna någon ändring i Utskottets Betänkande, har jag dock ansett mig böra framställa dessa erinringar och anhålla, att Ståndet måtte lemna sitt bifall till den Kongl. Propositionen i ämnet.

Herr *Petré:* I anledning af hvad den föregående talaren yttrat, får jag upplysa, att inom Stats-Utskottet gaf sig ingalunda tillkänna någon obenägenhet för tillstyrkande af det äskade lånet, men att emot ett sådant tillstyrkande uppreste sig det formela hinder, som, i anseende till saknad utredning, i Betänkandet anförts. Således har man god grund för den förmodan, att, om frågan gestaltar sig bättre vid en annan Riksdag, bifall till ifrågakomna förslag möjligen då erhålles. I sakens närvarande skick nödgas jag begära proposition till bifall å Betänkandet.

Öfverläggningen härom var slutad, och, på framställning af Herr Talmannen, biföll Ståndet Stats-Utskottets Utlåtande, № 189.

№ 190, angående öfverlemnandet till Riksgälds-Contoiret af den i Stats-Contoiret befintliga behållning utaf inlevererade depositionsmedel.

№ 191, i anledning af väckt fråga om den utaf Lag-Beredningen begagnade boksamlings öfverlemnande till Riksdags-arkivet.

№ 192, i anledning af väckt motion om ett lån till egaren af Hackefors nedbrunna mjölqvarn inom Landeryds socken i Östergöthland.

Biföllos, hvart efter annat.

№ 193, i anledning af återremiss å Utlåtandet, № 142, angående ett lån för den nya tomtregleringen i Christianstad.

Lades till handlingarne.

№ 194, angående ytterligare understöd för Enke- och Pupill-Cassan vid Riksgälds-Contoiret.

Herr *Wærn:* I afseende å detta Betänkande, eger ett missförhållande rum, som torde göra en återremiss oundviklig. I Utlåtandet förekommer nemligen, troligen genom missskrifning eller tryckfel, förslag att till ifrågakomna ändamål anslå ett belopp af högst 1,000 R:dr årligen, såsom öfverensstämmande med hvad Fullmäktige i Riksgälds-Contoiret skulle hafva hemställt, oaktadt desse i sitt Utlåtande, såsom ock Betänkandet utvisar, föreslagit beloppet till högst 1,500 R:dr årligen. På detta sätt har det afsedda och verkligen beviljade anslagsbeloppet blifvit, utan något motiv, nedsatt. Jag yrkar fördenskull återremitterande af frågan, enär, äfven om meningarne om beslutet kunna vara delade, detsamma icke bör synas eller vara på en felaktighet i uppfattningen grundadt.

Herr *Nordwall:* Jag instämmer fullkomligt med Herr *Wærn.* Det anmärkta felet är ganska påtagligt, då Utlåtandet, hvari tillstyrkes anslag med högst 1,000 R:dr årligen, anföres vara sammanstämmande med Fullmäktiges framställning, deri summan upptages till 1,500 R:dr, såsom Betänkandet ock innehåller.

Öfverläggningen var slutad, och Betänkandet, № 194, blef, på grund af hvad dervid nu anmärkts, till Stats-Utskottet återremitteradt.

№ 195, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga Proposition, angående ett räntefritt lån för uppförandet af en Lazaretts- och Curhusbyggnad i Warberg.

№ 131, i anledning af väckt motion om anslag till uppköp af passande djur för 2:ne Stamschäferier.

№ 132, i anledning af väckt motion om statsbidrag för sänkning af sjöarne Hjelmaren och Qvismaren; och

№ 133, i anledning af väckt motion, angående löneförbättring för Comministrarne i Hufvudstaden.

Biföllos, hvart efter annat.

№ 134, i anledning af väckt motion, angående inlösen för Statens räkning af 200 exemplar af en geografisk-statistisk Charta öfver Sverige, jemte beskrifning öfver Riket.

Herr *Gustafsson:* Det torde föga löna mödan att söka uppehålla Ståndet i den starka fart, som ärendernas behandling nu fått. Beklagligtvis hinner man knappast ögna på Betänkanderna, innan beslut, i anledning af dem, fattats, och klubban fallit. Icke heller har jag något hopp att vinna Ståndets sympathie för den ifrågavarande motionen, lika litet som att af de i Betänkandet omförmälda 10,400 R:dr få anvisade medel till inköp af det chartæ-arbete, som med min motion afses. Likväl skulle jag måhända icke anmärkt något vid det knapphändiga Betänkandet, om det utvisat, att Stats-Utskottet gjort sig mån att se nämnda vackra och nyttiga arbete. Nu, och då Betänkandet icke i något af dessa afseenden är tillfredsställande, eller, efter mitt begrepp, väl grundadt, finner jag mig föranlåten att framställa dessa erinringar. Om något varit af en återremiss att hoppas, skulle jag derom anhållit. Men då jag ej förutser någon annan utgång, än hittills, och helst, om det går lika fort med ärendenas behandling i Med-Stånden, detta Betänkande redan torde vara af dem bifallet, inskränker jag mig att på detta sätt gifva min mening tillkänna.

Någon vidare öfverläggning föreföll icke, och, på framställning af Herr Talmannen, bifölls förevarande Utlåtande, № 134.

№ 135, i anledning af väckt motion, angående inköp af tidskriften »Läsning för folket».

Herr *Indebetou:* Den ifrågasatta tidskriften saknar visst icke interesse. Den skänker en ganska nöjsam och nyttig läsning. Men att densamma bör vara föremål för statsanslag, för att derigenom främja dess föreslagna spridande, drager jag i tvifvel. Sådant är i dylikt afseende alltid en afvikelse från en nödvändig regel. Emot tidskriftens inköp för folkskolorna förekommer ock den omständighet, att dessa

hafva en betydlig årlig inkomst genom den s. k. folkskoleafgiften, som är större, än skolornas vanliga behofver. Öfverskottet skulle kunna användas till inköp af ifrågavarande tidskrift, om den är behöflig. Men Statens medel kunna nyttigare användas. Jag skulle derföre vilja tillstyrka att nu afslå förevarande Betänkande, men då det mera öfverensstämmer med antagna praxis, att återremittera ett första gången inkommet Utskotts-Betänkande, anhåller jag så måtte med detta förfaras.

Flera af Ståndets öfriga Herrar Ledamöter hördes häruti instämma.

Herr *Petré:* Att, såsom Herr *Indebetou*, antaga, det communerna allmänt sjelfva ega tillgångar att förskaffa sig behöfliga folkskrifter, innebär ett misstag. Såsom medlem af Stats-Utskottet, skulle jag häruppå kunna anföra flera talande bevis. Frågan om folkskolelärares pensionering står ännu oafgjord. I hög grad är denna fråga maktpåliggande för den vigtiga folkundervisningen. Lärarne böra icke längre deråt egna sig, än krafter och förmåga kunna främja undervisningens stora ändamål. Hvad angår den anmärkningen, att det skulle vara ett främmande föremål för Staten att anslå medel till det i förevarande Betänkande framställda syftemål, så lärer det icke undfalla Borgare-Ståndet, att detta anslags föremål är till sin natur så värdigt, att det utgör en sann tillfredsställelse att till detsamma skänka sitt bifall. Den ifrågavarande tidskriften eger en så stor förtjenst genom det populaira i framställningssättet samt ämnenas mångfald och färgrikhet, att det må anses för en verklig vinst att kunna deraf åstadkomma en allmännare spridning. Härtill kommer, att denna tidskrift säljes för ett jemnförelsevis så lågt pris, att det kan anses för en verklig uppoffring af dem, som öfverlåta densamma, att för en så ringa penning, som den föreslagna, producera den värderika skriften. Ej heller bör härvid förbises, att inom communerna i allmänhet hittills saknas all grund för bildande af sockenbibliotheker, hvilkas nytta likväl länge insetts. Jag yrkar bifall till Betänkandet och kan gerna tillägga, att frågan verkligen con amore omfattades inom Stats-Utskottet, och att förslaget inom dess Utgiftsafdelning möttes med enhälligt bifall.

Herrar *Gråå* och *Wærn*, med flere, instämde.

Herr *Palander:* För min del, kan jag icke biträda den förste värde talarens yttrande, som skulle inkomsterna för folkskolorna vara så betydliga, att de borde förslå till anskaffande af den ifrågakomna tidskriften. Hvad angår Stats-Utskottets tillstyrkande af statsanslag å ej mindre, än 12,000 R:dr, så kan jag likväl icke eller deri instämma. Jag tror nemligen, att inköp af ifrågavarande tidskrift åt folkskolorna icke skall medföra dermed åsyftadt ändamål. Denna skrift är nemligen endast för personer, hvilkas förstånd kommit till någon mognad, men ingalunda för barn ur de minst bildade classer, af hvilka folkskolorna bestå. Vore åter fråga om tidskriftens spridande till enskilde, af moget förstånd, men för litet bemedlade, att sjelfve kunna förse sig med densamma, så skulle jag icke motsätta mig ett statsanslag. För skriftens distribuerande åt folkskolorna, deraf följden blir, att densamma blir liggande på hyllorna, kan jag deremot icke lemna mitt bifall. Jag förenar mig i yrkandet om återremiss.

Herr *Berger* instämde.

Herr *Lindström:* Jag drager icke i betänkande att yrka bifall till förevarande Utlåtande. Inom Stats-Utskottet voro meningarne icke delade, i afseende å det nyttiga i ändamålet med spridandet af och det goda priset å ifrågakomna tidskrift. Deraf att tre kunnige och upplyste män å Betänkandet tecknats, såsom reservanter deremot, skulle man väl kunna tro, att de i berörda afseende varit af skiljaktig tanka. Så var det likväl icke. De värda reservanterna skiljde sig ifrån den rådande åsigten endast deruti, att de ansågo tidskriften: »Läsning för folket» böra utdelas, icke till folkskolorna, utan till sockenbibliotheker. Utskottets majoritet, som i öfrigt ingalunda ogillade en sådan åsigt, ansåg densamma likväl nu icke kunna göras gällande, enär något sockenbibliothek på många orter ej finnes. Då fråga var under öfverläggning om anslag till inköp af nykterhetsskrifter, röstade jag deremot, just emedan jag ansåg samma ändamål och andra fördelar dessutom vinnas genom den nu tillstyrkta åtgärden. För allmänheten finnes ock, mig vetterligen, ingen mera passande eller nyttigare skrift, än den ifrågavarande. Sjelf har jag i flera år hållit den, samt utlånat densamma åt personer bland allmogen i min ort, hvilka af denna läsning haft icke blott nöje, utan äfven påtagligt gagn.

Herr *Gustafsson:* Då, efter hvad Ståndet torde nogsamt känna, jag gerna understödjer allt, som kan komma det menskliga vetandet till godo, af hvilket skäl jag äfven, ehuru utan framgång, väckt frågan om spridandet till skolorna af charta och beskrifning öfver Sverige, lemnar jag

äfven min röst för bifall till förevarande Betänkande. Förekommen af hvad Herr *Petré* yttrat, instämmer jag deri och tager mig friheten fästa Ståndets synnerliga uppmärksamhet å nödvändigheten att omfatta tillfället att få ifrågakomna tidskrift för ett pris, som är det lägsta tänkbara. En talare har antydt, att, om tidskriften distribueras till folkskolorna, kommer dess innehåll ändå icke det egentliga folket tillgodo, utan blir följden, att densamma blir liggande på hyllorna. Jag är af en motsatt åsigt och tror, att skriften mycket kommer att läsas af de äldre och mognare bland folket, samt jemväl bidrager att utränga annan, mindre nyttig läsning. Jag bekänner, att jag med en viss förundran bemärkt anteckningen om reservationer af Herrar *Lagerhielm*, *Forssell* och *Gumælius*. Men sedan Herr *Lindström* nu närmare förklarat detta förhållande, har min förvåning upphört. Jag yrkar bifall till Betänkandet.

Herr *Indebetou:* En talare har yttrat, det Stats-Utskottet måste ega säkraste kännedomen om förment otillräckligheet af folkskolornas inkomster. Derpå ingår jag icke obetingadt. Åtminstone borde då uppgifvas, hvarpå en sådan kännedom är stödd. Om den är grundad endast på inkomna ansökningar, är den ganska vansklig. Erfarenheten bekräftar tillräckligt det, att ju flera fattiganstalter inrättas, desto flera anmäla sig, såsom tiggare. Ungefär så förhåller sig ock i afseende å statsanslag. Ju flera omotiveradt gifvas, desto mera sökas sådana. Vore ändamålet med det nu tillstyrkta anslag, att befordra utgifvandet af tidskriften: »Läsning för folket», skulle jag visserligen icke rösta deremot. Men deremot tror jag, att, om man skulle vända sig directe till den skattdragande allmänheten, om den voro böjd att öka skatterna, för att befordra denna tidskrifts spridande till dem, så skulle de, med få undantag, afslå det. Jag har ingalunda ifrågasatt tidskriftens penningevärde. Är emedlertid förhållandet, att den fås för godt pris, så lättar det inköpet med folkskolornas öfverskott å inkomster. Det rätta blir alltid att, såsom regel, till sådana ändamål anlita egna, men endast i nödfall Statens tillgångar. Jag vidblifver min begäran om återremiss.

Herr *Nygren* instämde.

Herr *Petré:* Det har icke kunnat undgå att fästa min uppmärksamhet, att just detta lilla anslag framkallar så synnerlig månhet om de skattdragande. Om denna är alfvarlig i detta speciela fall, vore att önska, det densamma äfven

sträckte sig till större och vigtigare statsreglerings-ärenden. Men då denna vackra egenskap i allmänhet saknas, må det vara tillåtet anmärka den brist på consequence, som härigenom röjes. Den erfarenhet, Stats-Utskottet vunnit om communernas oförmåga, att, så som sig bör, betrygga folkundervisningens framtid, stöder sig på flera omständigheter. Deribland må exempelvis anföras, hvad inom Utgiftsafdelningen förekommit, rörande svårigheten att finna utväg till pensionerande af ålderstigne eller af sjukdom oförmögne folkskolelärare. Ett tjenligt sätt dertill måste likväl utfinnas, så framt folkundervisningen icke skall komma att lida af otjenliga lärare, och Rikets Ständer torde snart hafva att förvänta ett förslag härutinnan.

Herr vice Talmannen: För min del, anser jag **12,000** R:dr Banco kunna, med mera nytta, än för det föreslagna ändamålet, användas just till pensionerande af folkskolelärare. Jag gifver det ifrågavarande arbetet all förtjenst, men flera andra talare hafva redan förespått dess öde, att troligen stadna på hyllan. Lärjungarne hafva redan nog att läsa med hvad i skolorna skall läras, så att tid för dem näppeligen lärer återstå att derjemte läsa ströskrifter. Jag anser det också ej vara så afgjordt, som en del talare antydt, att ifrågakomna pris å tidskriften: »Läsning för folket» verkligen är synnerligen godt. När man upplagt ett verk, hvaraf öfverblifvit **2,400** exemplar, så kan en stor del deraf blott beräknas, såsom maculatur. Formatet af denna tidskrift är ock knappt dertill lämpligt.

Herr *Ekenman:* Svårligen skola **12,000** R:dr kunna användas till bättre ändamål, än det i förevarande Betänkande föreslagna, och tillstyrker jag fördenskull bifall dertill.

Discussionen var slutad, och sedan Herr Talmannens propositioner om bifall och återremiss å Betänkandet, hvar för sig, med *Ja* och *Nej* besvarats, äskades votering. I följd deraf uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

»Den, som bifaller Stats-Utskottets Utlåtande, № **135**, röstar: *Ja*.

Den, det icke vill, röstar: *Nej*.

Vinner *Nej*, återremitteras nämnde Utlåtande.»

Omröstningen, i vanlig ordning anställd, utföll med **27** *Ja* emot **14** *Nej*, hvarigenom Stats-Utskottets Utlåtande, № **135**, bifallits.

№ **136**, i anledning af väckt fråga om anslag till un-

derstöd för utgifvande af läroböcker för folkskolorna och läseböcker för allmogen.

Bifölls.

№ **187**, äfvensom

Stats- och Lag-Utskottens, N:ris **15—17**, samt

Banco-Utskottets, N:ris **52—55**, bordlades andra gången.

§ 8.

Till bordläggning anmäldes följande Betänkanden och Memorial, nemligen:

Stats-Utskottets, N:ris **197—217**; *Banco-Utskottets*, *№* **56**; *Lag- samt Allmänna Besvärs- och Economie-Utskottens*, N:ris **15—21**, och *Allmänna Besvärs- och Economie-Utskottets*, N:ris **111—130**, till hvilka rubrikerna antecknas i protocoll vid ärendernas pröfning.

§ 9.

Protocolls-Utdrag öfver Ståndets denna dag fattade beslut justerades.

§ 10.

Från Med-Stånden ankomna Protocolls-Utdrag lades till handlingarne.

Plenum slutades kl. **2** e. m.

In fidem.

E. G. Runeberg.

Den 9 Julii.

Plenum kl. 9 f. m.

§ 1.

Föredrogs ånyo Stats-Utskottets Utlåtande, *№* **167**, i anledning af dels Kongl. Maj:ts Nådiga Proposition, angående de uti ordinarie-räntan ingående persedlars omsättning och förenkling samt om förändring i nu gällande stadganden, i afseende på indelta räntors och kronotiondens utgörande och de årliga markegångsprisens bestämmande, dels ock enskilda i samma ämnen väckta motioner.

Härvid förekommo:

Punkten, litt. A. Angående grundräntornas förenkling.

Herr *Wærn:* Af min reservation, som finnes bifogad

ifrågavarande Betänkande, synes redan, att jag med min röst icke bidragit till den utgång, frågan inom Utskottet erhållit, eller här kan förorda detsamma. Beskattningen utaf den Svenska jorden företer mångfaldiga olikheter, och man söker i de systèmer, som vid skattläggningen blifvit följda, förgäfves efter någon princip. Skattläggningarne grundades, utan afseende på någon sådan, uti äldre tider alltid endast på för ögonblicken varande förhållanden. Denna method har medfört och måste medföra flera särdeles stora olägenheter. Staten har ej någon öfversigt utaf sina inkomster af jorden och kan icke eller utöfva fullständig control öfver de embetsmän, som ombesörja skatternas debitering och uppbörd, derpå talrika exempel förefinnas, och de skattdragande sjelfva äro urståndsatte att beräkna och förvissa sig om riktigheten af de skatter, dem affordras. De kunna derföre ej förekomma, att ju icke ofta, vare sig af missförstånd eller oredlighet hos uppbördsmännen, högre skatter af dem uttagas, än de böra erlägga. Men icke nog härmed. Fastighetsvärdena blifva icke blott högst olika, utan äfven ständigt föränderliga, hvilket åter för alla eganderättsförhållanden, såsom vid arfsfördelningar, köp, skiften, o. s. v., medför den högsta osäkerhet. Grundräntors ändamålsenlighet måste väl ändå anses beroende deraf, att de äro bestämda och uti hemmanens värden oföränderligen ingående skatter, uti hvilka särskilda tider och förhållanden icke medföra någon olikhet, eller åtminstone icke en för särskilda hemman under tidernas lopp ojemnt fortgående olikhet. Men detta mål kan icke vinnas på annat sätt, än att alla grundräntorna blifva af samma slag, antingen och helst åsatta uti en enda persedel för hela Riket, eller ock, om man så vill, uti några få, men då uti samma proportion ingående uti särskildta hemmans skattebelopp. Comiterade för beskattningsväsendets samt uppbörds- och redovisnings-verkets ordnande hafva derföre också uti det af dem upprättade förtjenstfulla arbete, såsom ovilkorligen i sig det bästa, föreslagit räntans utgörande uti en enda mest controlbar persedel, nemligen penningar. Detta förslag mötte likväl mycket motstånd. Man anmärkte, hurusom penningar af hvarjehanda orsaker falla uti värde, då naturapersedlarne deremot icke skulle vara underkastade en sådan fluctuation. Genom denna värdeförminskning har man förespeglat en förlust, för hvilken Staten blefve blottställd, om de räntepersedlar, som nu utgå in natura, åsättas ett ständigt värde uti penningar. Hemmantalsräntan, till pen-

ningar reducerad, utgör likväl icke mera, än 1,460,000 R:dr, och denna summa synes, äfven om man vill förutsätta, att den förespeglade förlusten skulle utgöra en verklig och icke blott en skenbar våda för Statsverket, vara allt för liten, för att fruktan för förlust, å Statens sida, bör kunna afskräcka ifrån en i så många afseenden nyttig och nödvändig reform. Penningen har, i främsta rummet, den förtjenst, att dess värde icke, i likhet med varupersedlars, är underkastad någon hastigare och ofta återkommande förändring, i följd af mer eller mindre gynnsam årsvext och dylikt. Den hastigare förändring, som den kan komma att undergå, till följd af Statsbanquerouter, myntrealisationer och störda eller fluctuerande creditförhållanden, beror det af lagstiftaren att förekomma, och vidtager man den försigtighet att lagligen bestämma det metallvärde, hvarefter deruti åsatt skatt bör erläggas, så förekommas äfven på det hela de olägenheter, som af nämnda omständigheter, om de inträffa, skulle uti detta afseende kunna föranledas. Det är icke eller någon osviklig princip, att penningen under århundraden småningom faller uti värde. Så har visserligen förhållandet varit i Sverige, men detta har, enligt min åsigt, varit uteslutande beroende af särskildta förhållanden, såsom dåliga creditanstalter, med deraf följande penningebrist och höga penningevärden i äldre tider, m. m., och sådan har åtminstone icke erfarenheten varit i andra länder, t. ex. England. Detta lands stora statseconomer hafva iakttagit, att silfvervärdet under halfva århundraden continuerligen stigit, under andra halfva århundraden deremot continuerligen fallit. Fördelarne af den föreslagna förändringen äro så stora, att allt skäl tyckes uti denna omständighet saknas för bibehållandet af beskattningsväsendets nu invecklade beskaffenhet. De fleste, som ifra för bibehållandet af det nuvarande, afse också, efter min tanka, icke så mycket Statens, som fastmera enskilda personers och inrättningars förmån. En stor del af grundräntan är anslagen till embets- och tjenstemän samt fromma stiftelser, och man förmenar, att dessa embets- och tjenstemän samt fromma stiftelser genom räntans reducerande till penningar skulle blifva lidande. Ett sådant förmenande anser jag innefatta ett misskännande af Staten och dess skyldigheter; ty det kan väl ej bestridas, att det tillhör Staten att sörja för sina embets- och tjenstemän samt vidmakthålla sina fromma stiftelser. En annan omständighet finnes likväl, som möjligen kan framkalla tvifvel om förvandlingens nytta.

De räntegifvande skulle nemligen blifva tvungne, att på vissa tider med contanta penningar erlägga alla sina skatter, och således försälja sina producter, för erhållande af penningar till utskyldernas liqviderande, hvarigenom man förespeglat, att de skulle blottställas att för dessa producter icke erhålla, hvad de skäligen kunnat påräkna. Äfven denna farhåga anser jag sakna grund. Den vara, som måste förbrukas, eger alltid sitt värde, i mån af den tillgång och det behof derpå finnes. Med samma behof och samma tillgång af spannemål, fås derföre lika mycket, å hvilken tid försäljningen eger rum. Försäljningsprocessen betyder således ingenting. Af nu anförda skäl, tror jag, att ett bifall till Betänkandet icke kan motiveras. Hvad som dessutom talar deremot, är, att det är blott och bart ett Princip-Betänkande, och att den så högst vigtiga bestämmelsen om, hvilka persedlar äro att såsom hufvudpersedlar anse, icke nu skulle fattas, utan blifva föremål för räntegifvares, localmyndigheters och embetsverkens utlåtande. Denna fråga är likväl mer, än någon annan, fullständigt utredd, och det är mig omöjligt att inse, hvarföre Statsmakterna skulle anse sig mindre befogade att om de olika värdemätarnes lämplighet fälla ett omdöme, än de räntegifvande eller deras deputerade, som till en del hafva ringa kunskap om förhållanderna. Och, om man eldas af begär att en gång se reformen genomförd, bör man, äfven om man skulle misströsta om erhållandet af en ny Proposition, icke på grund af det motstånd, som nu i reactionair anda visat sig så lifligt, fegt antaga ett Betänkande, som blott innefattar principerna till den föreslagna förändringen, hvars verkställighet står i vida fältet. Jag yrkar återremiss af denna punkt.

Häruti instämde Herr *Björk*.

Herr *Berger:* Ehuru jag gillar mycket af hvad den förre talaren anfört och derjemte respecterar hans i denna fråga uttalade åsigter, kan jag dock icke med honom instämma uti hans yrkande om återremiss, utan tror fastheldre, att man gör klokast uti att bifalla förevarande Betänkande. Om man granskar de vid Betänkandet fogade begge reservationer, den ena af Lector *Wallman*, den andra af Herr *Wærn*, upptäcker man snart, att, då den förre såsom skäl för afslag å Betänkandet anfört den mening, som skulle ett bifall till den nu föreslagna skatteförenklingen snart medföra en ännu mera genomgripande förändring, nemligen hela grundräntans utsättande i penningar, hvilket han ej ville genom ett bifall till

förevarande Betänkande påskynda, Herr *Wærn* deremot i sin reservation kommit till det resultat, att, om detta Betänkande bifölls, man just aflägsnade möjligheten för skatteförenklingsfrågans slutliga och lyckliga lösning. Om man på blotta hypotheser grundar sina slutsatser, så finner man häraf, att man kan komma till hvad resultat, som helst man önskar, och att man, å ena sidan, kan, såsom motiv för ett afslag, begagna just detsamma, som man, å andra sidan, icke tror sig kunna, men gerna skulle vilja, adoptera, såsom skäl för bifall. För min del, fäster jag mig således icke särdeles mycket vid dessa hypotheser; ty ovisst är i sanning, hvad framtiden kan bära i sitt sköte. Men jag skulle dock vara mera benägen att tro, att ett bifall till detta Betänkande snarare skulle medverka till, än aflägsna denna frågas slutliga lösning. Herr *Wærn* har derjemte i sin reservation sagt, att denna förbättring är obetydlig och icke motsvarande behofvet. Jag vill icke medgifva, att denna förbättring är just så obetydlig. Det är visst sannt, att det är blott circa $1/20$:del af räntepersedlarne, som derigenom komme att förvandlas i penningar, n.b. när man endast ser på persedlarnas värde. Betraktar man åter mängden af de persedlar, som skola från räntorna försvinna, så blir förhållandet helt annorlunda. Ty om persedlarnes antal nu antydes vara 400, så kommer deraf icke mindre, än 97 procent, enligt detta förslag, att alldeles försvinna, och endast 12 persedlar att qvarstå, hvilket icke utgör mer, än circa 3 procent af de nuvarande persedlarnes antal. Herr *Wærn* medgifver visserligen, att det är någon förbättring. Men jag vågar påstå, att detta är en ganska väsendtlig förbättring; och det är således genom begagnandet af ett obetydligt medel, som man kan åstadkomma en ganska stor verkan. Fördelarne äro dessutom af Utskottet noga utvecklade, och ingen lärer väl förneka, att detta verkligen utgör en förbättring. Ja! man medgifver säkert också, att förbättringen är föreslagen fullkomligt i öfverensstämmelse med Borgare-Ståndets egen önskan, nemligen persedlarnas förvandling i penningar. Men fastän denna förvandling icke omfattar alla persedlar, utan blott är partiel, så frågar jag, om det är skäl att afsäga sig en fördel, en verklig fördel, derföre att man icke nu kan få denna fördel fullkomligt så stor, som man önskar den? Jag tror det vara både oklokt och opolitiskt att så förfara, helst vi icke äro vana vid att få alla fördelar på en gång. Endast under ett vilkor skulle jag kunna vilja öfvergå på deras sida, som önska en återremiss, nemligen om Borgare-Ståndet kunde garantera, att man derigenom vunne det stora målet, alla persedlars förvandling i penningar. Men jag tror icke, att Borgare-Ståndet kan detta, jag tror icke, att Borgare-Ståndet, åtminstone för närvarande, är mägtigt att till hela sin vidd genomföra den reform, det önskar i denna fråga. Behandlingen af samma fråga vid en föregående Riksdag vittnar noga, mot hvilka svårigheter man har att kämpa. Jag lägger på hjertat hos en hvar, som möjligen är betänkt att afslå detta Betänkande, att noga beräkna följderna deraf, innan de gå att med sin röst bidraga till ett beslut, hvilket man möjligen i en ej aflägsen framtid skulle ångra. Jag är derjemte öfvertygad, att den under Litt. B. i detta Betänkande föreslagna förbättring af vårt skatteväsende icke skall af någon inom detta Högtärade Stånd bestridas, likasom den redan är af Bonde-Ståndet antagen. Men härvid torde jag få erinra derom, att Ridderskapet och Adeln samt Preste-Ståndet beslutat godkänna hela den under Litt. A., B. och C. uti detta Betänkande föreslagne skatte-reglering, under uttryckligt vilkor, att alla punkterna bifallas. Man skulle således icke ens kunna genomdrifva denna i nästa punkt föreslagna förbättring, som af hela Nationen så länge varit eftersträfvad, om man afslår den förbättring, som nu under Litt. A. erbjudes. Jag bifaller hela Betänkandet.

Herr *Ekholm:* Jag är förekommen af Herr *Wærn* och instämmer med honom. I afseende å den uppmaning, Herr *Berger* behagat göra till Högtärade Ståndet, rörande antagandet af ifrågavarande Utlåtande, beder jag få erinra, att någon fara icke är förenad med en återremiss, enär Ståndet, efter erhållandet utaf Utskottets svar, har sig öppet, att antingen bifalla Utskottets Utlåtande, eller ock vidblifva sin vid förra Riksdagen uttryckta åsigt. Vid sådant förhållande tyckes det vara temligen tidigt att tala om Svenska folkets glädje och tacksamhet öfver frågans utgång. Jag förenar mig uti Herr *Wærns* begäran om återremiss.

Vice Talmannen Herr *Halling:* Herr *Berger* är representant för en ort, hvarest verkningarne utaf nuvarande beskattningsväsende äro kännbarare, än i den province, der jag har mitt hemvist. Jag delar med honom den åsigt, att, för att vinna allt, man icke bör äfventyra allt. Jag hyser, det oaktadt, med Herr *Wærn* den öfvertygelse, att den af Stats-Utskottet föreslagna reduction af de så kallade småpersedlarne till färre, icke till fullo motsvarar behofvet af en reform. Den utgör likväl ett steg framåt, om ock blott ett tuppfjät.

Skäl är således icke, att undanskjuta reformen. Att afslå, hvad nu står oss till buds, är icke att förblifva stående på samma punkt, som förut, utan till och med, att taga ett steg tillbaka. Genom antagandet af den nu föreslagna partiela förändringen, kommer man i tillfälle att erfara, hvilka verkningar en reduction i sin helhet medför. Vi känna Comiterades för beskattnings-väsendets samt uppbörds- och redovisningsverkets ordnande afgifna förtjenstfulla förslag. Önskvärdt hade varit, om Comiterade tillika utarbetat specification för ett Län, och dymedelst åskådliggjort följderna utaf förslaget, i den händelse det hade blifvit antaget. Man kan emedlertid nu af verkningarne utaf det lilla döma till verkningarne utaf det stora. Jag anser det vara allt skäl för Borgare-Ståndet, att bifalla Utlåtandet, och således göra detsamma till Rikets Ständers beslut, helst, genom en återremiss, reformen möjligen skulle kunna undanskjutas. Min farhåga i det fallet stödjer sig mycket på förloppet inom de öfriga Riks-Stånden, som bestå till en betydlig del af räntetagare och räntegifvare. Tvänne af dessa Stånd hafva antagit detta Utlåtande, ehuru under vilkor, samt det tredje återremitterat denna punkt, dock med så ringa pluralitet, att man med tillförsigt kan emotse, att, efter återkomsten från Utskottet, samma punkt blifver af bemäldte Stånd antagen. För min del, röstar jag för bifall.

Herr *Collén* förenade sig med Herr *Halling*.

Herr *Norin:* Jag förenar mig med Herr *Wærn*. Hvad de tvänne talare yttrat, som förordat Utskottets Betänkande i denna punkt, anser jag således icke erfordra någon vidare vederläggning. Ett misstag, i afseende å uppfattningen af den Kongl. Propositionen, tror jag af desse talare hafva egt rum. Man bör icke förbise, att blott en enda persedel är föreslagen att kunna utgå in natura, nemligen spanmål. Jag frågar, hvad gör man då med de öfriga **11**? Man har, under förespegling af myntets föränderliga värde, sökt afskräcka oss ifrån att med penningar utgöra skatterna. Låt så vara, att penningens värde kan rubbas, men jag beder också, att få fästa uppmärksamheten uppå, att bland de nyss antydda **11** persedlarne ganska många skola komma att högst väsendtligt fluctuera efter särskilda conjunctur-förhållanden, och hvaruti består då säkerheten för de skattgifvande? De beslut, öfrige Riks-Stånden fattat, respecterar jag; men jag anser tillika för en helig pligt, att hvart Stånd tänker och beslutar för sig. Hvilka följder, en återremiss kan medföra,

är nu för tidigt att säga. Herr *Bergers* alfvarsamma uppmaning till Ståndet finner jag, lindrigast sagdt, öfverflödig. Jag medgifver, att den föreslagna reductionen är till numerairen ganska betydlig. Till beloppet är den likväl högst ringa. Visserligen skulle den orsaka en förenkling af räkenskaperna; men meningen är icke, att endast lindra tjenstemännens besvär, utan att bereda en control och säkerhet åt det skattdragande folket. Genom maktspråk sönderslets frågan vid förra Riksdagen. Man hade derföre önskat, och sådant med fullt skäl, att så mycket alfvar och kraft funnits hos Regeringen, att den vidblifvit sitt då afgifna förslag, och ej ryggat tillbaka, för att, under förespegling att gå en medelväg, hvilket ofta misslyckas, framkomma med något så underordnadt, som nu skett. Att mera orda i frågan, är öfverflödigt. Hvar och en — jag är öfvertygad derom — har förut genomskådat denna vigtiga fråga och bestämt sin tanka. Jag förenar mig uti begäran om återremiss.

Herr *Palander:* Den reservation, Herr *Wærn* afgifvit emot Utskottets Utlåtande i för handen varande fråga, och det anförande, han deruti denna dag inom Högtärade Ståndet haft, utgöra ett ytterligare bevis på den värma, hvarmed denne värde ledamot omfattar hvarje till fäderneslandets bästa ländande reform. Herr *Wærn* har dock, enligt mitt förmenande, ej tillagt Utskottets Utlåtande det afseende, det förtjenar. Kunde Herr *Wærns* önskan, reduction af hela ordinarie räntan, uppnås på en gång, vore sådant visserligen ganska bra; men det är ej anledning förmoda sådant. Jag beder få erinra, att, om frågan vid denna Riksdag faller, densamma är öfverlemnad åt en oviss, möjligen aflägsen, framtid. Då Kongl. Maj:t vid denna Riksdag afgifvit en nådig Proposition, som utgör likasom en öfvergång till den nya banan, samt Ridderskapet och Adeln äfvensom Preste-Ståndet redan bifallit densamma och Bonde-Ståndet med en obetydlig pluralitet återremitterat ifrågavarande punkt, hemställer jag, om det icke vore skäl, att följa de tvänne förstnämnda Ståndens exempel. Jag är öfvertygad, att, då Utlåtandet ifrån Utskottet återkommer, Bonde-Ståndet äfven antager denna punkt. Genom återremiss förloras blott en tid, som kunde bättre användas, och hvarigenom Riksdagens förlängning blifver en följd. Jag fäster mig likväl ej dervid, om någon fördel genom en återremiss kunde vinnas; men, då, så vidt jag kan finna, detta icke är fallet, instämmer jag med Herr *Berger*

och anser det vara bäst, att antaga, hvad som nu erbjudes, på det att vi icke må äfventyra förlora äfven det.

Herr *Gezelius:* Då det, efter min föreställning, synes uppenbart, och icke eller bestridt är, att, hvad nu blifvit, angående grundräntornas förenkling, af Kongl. Maj:t föreslaget och af Stats-Utskottet tillstyrkt, skulle i sin tillämpning och sina följder medföra så väl en större reda, control och förenkling i uppbörds- och redogörelseverket, som ock en ej obetydlig minskning i uppbördsmännens och embetsverkens göromål, anser jag, för min del, det vara mera lämpligt och för det allmänna mera nyttigt, att nu antaga och godkänna, hvad i denna punkt, rörande grundräntornas förenkling, är vordet tillstyrkt, än att, i beräkning och förvänlan på en mera fullständig och genomgripande förändring, hvaremot så många betänkligheter sig yppat, och som under närvarande förhållanden svårligen lära kunna genomdrifvas, till en oviss framtid undanskjuta denna vigtiga och maktpåliggande fråga, och sålunda vagga sig i förhoppningar, som till äfventyrs under en längre tidsföljd icke torde kunna realiseras. Jag bifaller alltså Stats-Utskottets Utlåtande i förevarande punkt under Litt. A.

Herr *Petré:* Det vill nästan synas, som hade det undfallit Högtärade Ståndet, att, vid föregående eller 1848 års Riksmöte, Borgare- och Bonde-Stånden i denna fråga beslöto åtgärder, som förfelades genom de tvänne öfriga Riks-Ståndens deremot stridande förfoganden. Förbiser man detta förhållande, och fäster man sig i stället vid ordalagen i Kongl. Maj:ts Proposition, så kan man lätt komma att göra sig en oriktig föreställning om sakens förlopp. Skatteförenklingsfrågan är icke ny. Den har redan kommit till mognad ålder. Redan i Konung Carl Johans tid var den på fullt alfvar å bane, och bland denne Konungs Rådgifvare påminner jag mig framlidne Hans Excellence af Wetterstedt, som mycket nitälskade för skattereformen. Men, tyvärr, har nuvarande Regering, efter att förut hafva haft en god vilja till befrämjande af berörde reform, nu blifvit af denna vilja alldeles öfvergifven. Kan man väl tänka sig en större nullitet, än den Kongl. Maj:ts Proposition, som lagt grund till Stats-Utskottets förevarande Utlåtande. Att höra alla den Svenska jordens skattskyldige öfver förslaget om några lumpna skattepersedlars förvandling, och sedan till kommande Rikets Ständer aflåta en ny Proposition, kan sådant rimligtvis erhålla namn af en genomförd reform? Om ännu skatteförenklingsfrågan befunnit sig i sitt första stadium, om den icke redan varit att anse, såsom fulltygad, skulle berörde förslag ej hafva förekommit så öfverraskande, men nu, då besagde fråga redan blifvit på ett så förtjenstfullt och tillfredsställande sätt utredd, och följaktligen erhållit sin fullständiga lösning, — nu kan denna Kongl. Maj:ts Proposition icke beteckna annat, än sväfvande, osäkra och tillbakaskridande åsigter, dystert utmärkande isynnerhet den man, som på tabouretten är Herr *Sandströmers* efterträdare. Hvilken skada, att sådana åsigter numera con amore omfattas af vårt lands Regering. Här kan icke åberopas utländsk inflytelse. Här kan den utrikes politiken icke förebäras, såsom anledning till farhåga. Skatteförenklingen är en bland de saker, som, utan hinder af utlandets hvälfningar, borde kunna, i allsköns lugn, åstadkommas. Dertill fordras likväl, hvad som nu beklagligtvis saknas, nemligen fasta styrelse-grundsatser. Huru dessa blifvit kastade öfver bord, röjde sig redan vid Krigsbefälets sista sammanvaro i Stockholm. Aldrig tänkte Krigsbefälet sjelfmant uppå, att lägga hinder i vägen för skatteförenklingen. Men det fick en högre vink att draga åstad dermed, och så skedde det. Både Aristocratie och Hierarchie här i landet skulle otvifvelaktigt visa ett mera fosterländskt skaplynne, derest de icke hade att fägna sig åt detta vacklande, oefterrättliga styrelsesystem, som, för att behaga sina privilegierade, förmenta vänner, icke ens drager i betänkande att sönderslita sina egna förbättringsplaner, och att till och med stämpla de sistnämndes anhängare, såsom oppositionsmän. Oreda i Statsförvaltningen, söndring och split bland Rikets Ständer äro en nödvändig följd af detta beklagliga system, af denna bristande hållning. Calmariten *Måns Månsson* har i sin reservation, fogad vid Stats-Utskottets ifrågavarande Utlåtande, bidragit att sprida ljus öfver skatteförenklingsfrågans behandling och framtid. I denna reservation kunna Herrar *Berger, Halling,* med flera, finna tillfyllestgörande svar på sina åt den Kongl. Propositionen egnade loftal. De flesta skatter, som betunga Svenska jorden, hafva tillkommit under envåldsmaktens tider. Det heter väl, att ett medgifvande att åtaga skatterna från folkets sida egt rum, men af hvad beskaffenhet det varit, derom vittnar, bland annat, Indelningsverket. Denna institution, som man ännu i dag hör våra Statsmän prisa, såsom förträfflig, och som till och med framställes, såsom mönster, värdt att annorstädes tagas till efterföljd, har rågat måttet af Svenska beskattnings-

väsendets missförhållanden. En enväldig Konung beslöt, att pålägga Svenska jorden en viss truppstyrka till ständigt underhållande. Verkställigheten deraf öfverlemnades åt corruptionen, åt slumpen. Så inträffade händelser, hvilka för sekler afgjort det missöde, som en del Svenska hemman iråkat. De, på sin tid, jemnförelsevis sämsta bland dessa hemman fingo icke sällan, då deras egare voro fattiga, hålla till godo med den drygaste roteringsbördan, hvaremot det ofta lyckades just de bäst lottade hemmansegarne, att genom uppgörelser med de till Indelningsverkets genomförande förordnade Regerings-Commissarierne undslippa en mera tryckande rotering, och alltså erhålla en lindrigare känning af det permanenta soldatunderhållet. Så har det tillgått med danelsen af det Indelningsverk, som man ofta hör prisas, såsom ett statsmanna-vishetens genom tiderna fortgående minne. Jag har anfört detta exempel, för att lemna ett prof på det märkliga ursprunget till Svenska jordens tryckande skatter. Att orda derom, är visserligen fruktlöst inför en Representation, sådan, som Sveriges Ständer, men en påminnelse derom skadar dock icke. En gång skall man allmänt inse, huru vår Regering, af hängifvenhet för hofpartiet och clereciet, försummat, hvad den kunnat och bort göra, för att till landets trefnad och belåtenhet reformera skattesystemet. Det tillfälle, som man nu låter sig gå ur händerna, erbjuder sig icke när som helst. Ingen ting nyttigt kan för det stora hela vinnas, så länge Regeringen följer en stråt, som endast leder till fåvälde. Hvarje god sak måste nödvändigt stå tillbaka, derest icke Regeringen inser och erkänner, att dess valspråks vackra uppgift fordrar andra organer, än de närvarande. Nu sprider sig reactionens smitta mer och mer. Allt hvad året 1844 så förtröstansfulit lät oss se i hoppets spegel, förnekas numera. Snart är man färdig att tro, att det aldrig funnits alfvar i hvad då, på Regeringens vägnar, högtidligen förkunnades. Hvad vill det slutligen blifva af denna tänkvärda oefterrättlighet? Huru denna egenskap uppmuntras, har Stats-Utskottet haft tillfälle att på nära håll varseblifva. Regeringens belönande uppmärksamhet har, under nu pågående Riksmöte, inom Utskottet omfattat just de föremål, som debuterat med oefterrättlighetens hela dristighet och öfvermod. Jag anhåller om proposition på återremiss.

Med Herr *Petré* förenade sig Herr *Fathem*.

Herr *Lagergren:* I likhet med flere andre talare, med-

gifver jag villigt de stora förtjensterna i det arbete, Comiterade för beskattnings- samt uppbörds- och redovisningsväsendets ordnande nedlagt på detta stora verk. Oaktadt arbetets erkända förtjenster, kunde det likväl icke betraktas, såsom i alla delar utförbart, hvarföre det icke eller kunde, utan vigtiga modificationer, läggas till grund för Kongl. Maj:ts nådiga Proposition. Deremot afvek Stats-Utskottets deröfver afgifna Utlåtande högst betydligt ifrån den Kongl. Propositionen, i det samma Utlåtande nästan i allt antog Comiterades förslag, och det var fördenskull en ganska naturlig sak, att Stats-Utskottets tillstyrkan i de afvikande delarne icke kunde af Regeringen godkännas eller hos Representationen understödjas. Att Stats-Utskottet i en sådan fråga gick längre, än Kongl. Maj:t uti Sin Nådiga Proposition ansett för rätt och nyttigt, samt att Borgare- och Bonde-Stånden nästan ordagrannt antogo Utskottets förslag i alla detailer, deri låg det politiska misstag, som vid förra Riksdagen vållade den stora frågans fall. Några bland de nya förslagen blefvo icke dessmindre Rikets Ständers beslut; men det helas fall var en naturlig följd af ytterligheter i anspråk; och detta fall eller afslaget tillkom på fullkomligt Grundlagsenlig väg. Att Regeringen nu upptagit blott en mindre del af frågan, bör ej göras till föremål för klander. Förslaget möttes vid förra Riksdagen ingalunda med enhälligt bifall; tvärtom, de, som ogillade detsamma så väl inom, som utom Representationen, voro troligen flera, än de bifallande; och förslaget att låta alla räntor ovilkorligen utgå i penningar uppväckte sådan motvilja i flera provincer, att åtskilliga orters Riksdags-Fullmäktige af Bonde-Ståndet formligen anhöllo hos Konungen, att det ej måtte sättas i verket. När man derjemte ihågkommer, att icke så få hemmansräntor innehafvas under privat eganderätt, såsom augmentsräntor, med flera, och att förändringen, utförd efter Comiterades förslag, skulle åstadkomma en rubbning uti alla indeldta löner, och uti en stor del bildnings- och barmhertighets-anstalters inkomster, äfven sådane, som grundats på enskilda donationer; när man erinrar sig allt detta, så är det i sanning ej att undra öfver, att Kongl. Maj:t uti Sin vid denna Riksdag afgifna Nådiga Proposition upptagit frågan blott i den inskränktare scala, som fordrats för åstadkommande af en större enkelhet i debitering och uppbörd af de mångfaldiga slagen småpersedlar, samt en större likformighet i sättet för de indeldta hemmansräntornas och

kronotiondens utgörande. Herr *Bergers* anförande har på ett upplysande och öfvertygande sätt ådagalagt, att dessa vigtiga ändamål kunna ernås genom bifall till Konungens Proposition, och af alla, som i denna fråga icke åsyfta något annat, än en gagnelig förenkling i jordskatterne, tillika med den jemnlikhet i bördor, som vinnes genom forselskyldighetens upphörande för en del ännu dermed betungade afradsgifvare, bör den Kongl. Propositionen, sådan den nu blifvit afgifven, med tacksamhet antagas. Att åter de, som med skatteförenkling förstå skatteförminskning, skulle varit mera belåtna med förra Riksdagens förslager, följer af sig sjelf. Ingen bör kunna bestrida, att, medelst antagande af den Kongl. Propositionen, mycket står att vinna af de lättnader, som en förenkling i jordräntorna alltid skall medföra; och då frågar jag, med Herrar *Berger* och *Halling*, om det är rätt och klokt att afvisa, hvad som erbjudes, blott för det man icke fått allt, hvad man åstundat? Kan man väl föreställa sig, att ett annat förslag af mera omfattande beskaffenhet, sådant, som till exempel förra Riksdagens, — äfven om man kunde lyckas att bringa det till stånd inom Stats-Utskottet, skulle få någon slutlig framgång först vid Riksdagen, och så hos Kongl. Maj:t? Omöjligheten i ett sådant antagande är alltför solklar, att behöfva bevisas. Man har anmärkt, att den hos en del af Bonde-Ståndet rådande obenägenhet att reducera räntorna till penningar vore ett bevis på Ståndets oförmåga, att inse sin egen fördel. Denna anmärkning tror jag innefatta ett misstag. Bonde-Ståndet är, i afseende på sina materiela interessen, rätt så skarpsynt, som något af de andra. Men Ståndet har insett, att den tvungna försäljningen vid en enda termin af all räntespanmål ovilkorligen skulle i många orter orsaka förluster. Att återremissen inom Bonde-Ståndet beslöts endast med en ringa pluralitet, fäster jag mig föga vid; jag anser det för mer, än sannolikt, att Utlåtandet, äfven om det oförändradt återkommer ifrån Utskottet, slutligen blir af Bonde-Ståndet antaget. De skäl, som inom detta Högtärade Stånd blifvit anförde emot en återremiss, biträder jag i allo. Ridderskapet och Adeln samt Preste-Ståndet hafva godkännt Utlåtandet i alla tre hufvudpunkterna, men med vilkor, att Utlåtandet af Rikets Ständer antogs i sin helhet. Detta vilkorliga antagande bör ej förgätas. Man har sagt, att genom en återremiss intet äfventyras. Jag deremot vill påstå, att genom återremiss äfventyras icke blott tidsutdrägt och Riksdagens förlängning,

utan jemväl möjligheten af conflicter emellan Stånden, och på denna väg frågans slutliga fall. Skyggar man ej tillbaka för dessa följder, så är det enklare och mera expedit, att genast afslå Utlåtandet; man kommer fortare till målet. Jag uppmanar derför de Herrar, som ogillat förslaget och yrkat återremiss, att heldre genast förkasta Utlåtandet. Enligt mitt begrepp deremot, skulle det ej vara försvarligt, att, blott derföre att förslaget icke lofvar allt, som man vant sig att i detta ämne eftertrakta, skjuta ifrån sig de ostridiga fördelarne af hvad, som, derest jag så får uttrycka mig, nu är i Rikets Ständers händer. Under discussionen har en talare uppgifvit, att flera af de onera, som nu vidlåda Svenska jorden, äro frukter utaf envålds-styrelsens tilltag. Denna uppgift strider emot hvad den Svenska Cameral-vetenskapens historia innehåller om skatteväsendets uppkomst och utbildning. Här kan ej vara fråga om de gamla jordbruksräntorna, hvilkas ålder under skiftande former och benämningar går lika långt tillbaka, som sjelfva hemmans-indelningen; utan meningen med denna uppgift måtte väl vara, att en del af räntorna skulle vara frukter af envålds-regenters tilltag. Jag förnekar sjelfva detta factum. Väl uppkommo icke så få af dem under den Store Gustaf Adolfs tid och framgent under 30-åriga kriget. Men de begärdes af Regenten vid Riksdagarne, och de beviljades alltid af ett storsinnadt folks Representanter, Svea Rikes Ständer, för utförande af det ärorikaste krig, någon Stat haft att bestå, nemligen striden för tankans och samvetets frihet i vår verldsdel, af Sverige med seger utkämpad emot Europas mäktigaste välde, den Tyska Kejsare-Staten. Intet exempel torde kunna åberopas, att någon enda af dessa jordskatter pålades utan Ständernas samtycke eller genom envåldsmakten. Deremot skulle det kunna sättas i fråga, om dessa särskildt beviljade räntor och præstationer, vid beviljandet, afsågos att bli ständiga eller blott öfvergående. Att härom nu inlåta sig i tvist, är föga lönt, ty 200-årig häfd har åt beskattningens grunder gifvit en sanction, som nu icke mera bör eller ens kan rubbas, i principen nemligen, om än all jemnkning och lindring i utgörandet, hvilken med principens orubblighet är förenlig, bör af Statsmakterna medgifvas. Olikheten i jordens nuvarande bördor är att beklaga, men den kan svårligen hjelpas. Den härrör mindre från oriktiga skattläggningar, än från andra omständigheter. Hvarje län hade sin undervisning, och man skulle tro, att någon synnerlig olikhet inom samma landskap

ej borde exsistera. Den finnes der likväl, men den härrör från den tidens sed, att nästan ensamt göra afseende på inegorna, men föga taga skog och utmark i beräkning. På ena hemmanet hafva stora delar af dessa blifvit uppodlade och utgöra en odalåker och äng, hvaremot på ett annat hemman svagare jord eller svårare hinder vållat, att odlingen ej sträckt sig utom de ursprungliga inegorna. Det är således odlingen eller rättare möjligheten af en utsträckt odling, som gjort olikheterna i vida större mån, än felaktigheten och ojemnheten vid skattläggningarne. I principen för jordens grundskatter ligger således, efter mitt omdöme, ingen orättvisa. Må man blott göra, hvad man kan, för att förenkla och lindra sättet och vilkoren för skatternas utgörande. Ett steg, och ett vigtigt steg härtill, är att bifalla detta Betänkande; och uti anhållan om proposition derå förenar jag mig med Herrar *Halling* och *Berger*.

Herr *Ekenman:* I likhet med den siste värde talaren, erkänner jag med tacksamhet, att Kongl. Maj:ts afgifna Nådiga Förslag till grundräntornas förenkling innefattar många fördelar, då förhållanderna, som deraf skola uppstå, jemnföras med de nu befintliga. Men dessa fördelar kunna blifva dyrköpta, om man, hvilket är temligen sannolikt, genom förslagets antagande och således en partiel reform, för en obestämd, kanske alltför långvarig, framtid undanskjuter den totala reform, som i detta hänseende är för jordbruksnäringens lindring särdeles behöflig; och då dertill kommer, att ett beslut öfver förevarande punkt ingalunda är definitivt, enär Kongl. Maj:t förbehållit Sig afgifvandet af ny Proposition, sedan först nödiga upplysningar blifvit inhemtade, vederbörande embetsmyndigheter fått utlåta sig och räntegifvarne blifvit hörde, så synes mig det vara ganska problematiskt, i hvad mån detta Stånds bifall till Utskottets förslag skall kunna gagna den länge önskade reformen. Deremot ligger det inom möjlighetens gräns, att, om Borgare-Ståndet återremitterar denna punkt, vidblifvande sin vid sista Riksdagen uttalade åsigt, och om således denna varder föremål för omröstning i förstärkt Stats-Utskott, ett fördelaktigare resultat, än det, som nu erbjudes, skall kunna erhållas. Derföre, och då två Stånd redan bifallit Betänkandet, samt något äfventyr af återremiss härifrån icke kan ega rum, ty dessa Stånds vid sitt bifall fästade vilkor om oförryckt antagande af förslaget i sin helhet lärer, såsom saknande stöd af Grundlag, efter mitt förmenande, ej leda till påföljd, anhåller jag, på de skäl i öfrigt, Herrar *Wærn* och *Petré* anfört, att Betänkandet varder i denna del återremitteradt.

Herr *Sundblad* instämde häruti.

Herr *Cassel:* Någon synnerlig fördel kan jag icke finna vara att hemta utaf ett bifall till ifrågavarande Utlåtande. I motsats emot Herr *Berger*, skulle jag vara sinnad, att uppmana Ståndet, att icke antaga detsamma, utan heldre förena sig om en återremiss, som jag, för min del, på de af Herrar *Norin* och *Ekenman* anförde skäl, tillstyrker.

Herr *Indebetou:* Det vore önskligt, om ifrågavarande Utlåtande komme att af Högtärade Ståndet antagas. Samma Utlåtande ingifver hopp om möjligheten, att den deruti föreslagna reductionen kan hafva till följd en snar förvandling af jemväl de öfriga räntepersedlar, grundräntan innehåller. Borgare-Ståndet har förut uttalat sin mening. Man såg likväl vid förra Riksdagen, att någon total förvandling icke är att på en gång emotse. Jag hemställer derför, om det är klokt, att åter beträda en bana, derpå ändamålet icke kan vinnas. Man kan visserligen säga, att det beslut, som nu fattas, är en nullitet. Jag medgifver, att de uti den Kongl. Propositionen uppgifna speciela utredningar och undersökningar genom vederbörande localmyndigheter eller särskilda Comiterade samt inhemtande af vederbörande hemmansinnehafvares yttranden och embetsverks utlåtanden, äfvensom afgifvandet af en ytterligare Proposition, innefatta en omgång, som tilläfventyrs vore öfverflödig, helst frågan, enligt mitt förmenande, vid innevarande Riksdag alltför väl skulle kunna afgöras. Men jag vill likväl erinra, att, om frågan nu faller, någon ny Kongl. Proposition i ämnet troligen icke är att förvänta. Huru detta öfverensstämmer med Borgare-Ståndets önskningar, öfverlemnar jag åt Ståndet sjelft, att bedöma. I afseende å de särskilda räntepersedlarnes tillkomst, har ock blifvit taladt. Det är onekligen ett interessant ämne, men likväl främmande för discussionen. Frågan är blott, huru man på den ändamålsenligaste vägen skall kunna erhålla ett förenkladt och ordnadt beskattningsväsende samt uppbörds- och redovisningssätt. Ingen af de Herrar, som deltagit uti discussionen, i anledning af detta Utlåtande, har sagt, att den föreslagna förändringen icke innefattar en reform, åtminstone för uppbördsmännen. Vid sådant förhållande bör man ej kasta ifrån sig den förbättring, som man har sig så nära, blott derföre, att man icke kan vinna allt, hvad man önskar. När man antagit detta förslag, kan man snart nog komma att taga

steget fullt ut. Det är således icke alls skäl, att aflägsna reformen. För min del, tillstyrker jag bifall till Utlåtandet i denna del.

Herr *Ekholm:* Om jag vore öfvertygad, att ifrågavarande Utlåtande innefattade ett aldrig så litet framskridande, skulle jag med lugnt samvete biträda detsamma. Granskar man Utlåtandet, finner man, att, om detsamma antages, man nära nog befinner sig på samma punkt, som förut. De fördelar, som man förespeglar skola tillskyndas Nationen genom ett bifall, finner jag, för min del, icke verkliggjorda, eller ens skenbara, enär, utan tvifvel, obelåtenhet måste uppstå, att, efter så många bemödanden, frågan icke kommit ett fjät framåt. Hvarken skatteväsendet eller uppbördssättet blifva derigenom bättre. I afseende å de upplysningar, Kongl. Maj:t förmält Sig vilja inhemta, är Kongl. Maj:t oförhindrad, att, antingen detta Betänkande afslås eller bifalles, när som helst infordra och, vid nästa eller annan Riksdag, aflåta Nådig Proposition i ämnet. Ridderskapet och Adeln samt Preste-Ståndet hafva skyndat antaga Utlåtandet; de flesta inom dessa Stånd äro likväl räntetagare, få räntegifvare, och kunna således icke anses, företrädesvis, representera de sednare, på sätt en talare uppgifvit. De egentliga räntegifvarne, som finnas i Bonde-Ståndet, hafva deremot återremitterat frågan. Verkningarne af en återremiss kunna ses på olika sidor. För min del, fruktar jag ej de vådor, ej de conflicter, man förespått. Herr *Bergers* uppmaning är derföre alldeles betydelselös. Ett slags conflict är likväl redan börjad, genom det vilkor, Ridderskapet och Adeln samt Preste-Ståndet fästat vid deras antagande af förslaget. Genom dessa vilkor, som jag, i likhet med en föregående talare, anser Grundlagsvidriga, hafva bemäldte Stånd visat sig, fortfarande, vilja utöfva en suprematie öfver Borgare- och Bonde-Stånden. Jag hemställer, om icke föreskrifvandet af berörde vilkor innefattar en utmaning till conflict; det är icke eller första gången. Den moderation, som sistnämnde Stånd, vid dylika utmaningar, under föregående Riksdagar, ådagalagt, borde snarare tjena de tvänne förra till föresyn. Man har äfven yttrat, att det vore att befara, att Regeringen, i händelse af Rikets Ständers afslag till Dess nu afgifna Nådiga Proposition, icke skulle komma att afgifva något ytterligare förslag. Detta må vara förhållandet; Regeringen är oförhindrad att göra det, och jag är verkligen, för min del, frestad tro, att de ledamöter, som nu sitta uti Konungens conseil, anse sig redan

hafva uppfyllt allan rättfärdighet med det afgifna förslaget, och låta vid dess slutliga öde bero. Frågan kan derföre ej falla. Hon är icke eller ny; hon eger för sig sekelsgamla anor. Och det torde böra ihågkommas, att det egentligen äro löntagare, som sätta sig emot någon mera genomgripande reform. Då emedlertid de närvarande löntagarnes rättigheter respecteras, lärer väl hvarken det ena eller andra Ståndet kunna tillvälla sig målsmanskapet för kommande generationer. All fruktan för myntförändringar är blott ett hjernspöke. Jag förnyar min begäran om återremiss; en sådan kan möjligtvis uppehålla frågan, ehuru det visserligen är enda utvägen för de skattdragande att kunna ernå något resultat i frågan, alldenstund den Nådiga Propositionen, om man rätt genomskådar densamma, endast verkar till frågans tillbakaskjutande, men ej till ringaste fördel, så vidt jag förstår att den bedöma.

Herr *Wærn:* Jag kan ej bestrida, att, genom reduction af de persedlar, som nu ingå i den ordinarie räntan, från ett ganska betydligt till ett mindre antal, en förenkling af räkenskaperne uppstår, ehuru den ingalunda emotsvarar behofvet af lättad öfversigt, reda och control. Hela den föreslagna reductionen uppgår ej till fullt fem procent af räntans belopp, samt omfattar just sådana persedlar, hvilka i allmänhet undergå ringa eller ingen förändring till deras pris. Äfven om derföre, såsom Herr *Berger* här yttrat, reductionen skulle omfatta 97 procent af persedlarnes antal, så kan ändamålet dermed ingalunda anses vunnet; ty detta ändamål är att få *hela* den invecklade och ovissa räntan bestämd, oföränderlig och till sitt belopp lätt controlbar, samt kan således ej vinnas med en förvandling, som endast omfattar en tjugondedel deraf. De öfriga nitton tjugondedelar skulle deremot förblifva, sådana de äro. Huru litet Nationen skall kunna blifva belåten med en så obetydlig förändring, lemnar jag åt en hvar att bedöma. Man har anfört, att den föreslagna reformen med obenägenhet upptagits af allmogen inom Rikets sädesrikare provincer. Jag bestrider, att någon allmännare sådan opinion låtit sig förmärka, och åberopar jag, till stöd härför, Bonde-Ståndets beteende så väl vid sistlidne, som vid denna Riksdag. Att någon opposition, äfven bland allmogen, mött det mera omfattande förslaget, är sannt; men den har endast kommit från tvänne provincer, nemligen Östergöthland och Småland. Något äfventyr af en återremiss är icke att befara. Tvärtom är det min öfvertygelse, att, om

Borgare-Ståndet bifölle frågan i dess närvarande skick, Ståndet skulle på ett högst betänkligt sätt ingripa uti reformen. Något beslut är ännu icke fattadt af Rikets Ständer; men genom ett bifall af Borgare-Ståndet skulle ett sådant beslut uppstå, i strid mot de åsigter, hvilka hos det af räntegifvare utsedda och hufvudsakligen af räntegifvare bestående Bonde-Ståndet gjort sig gällande, hvilket väl icke kan anses lämpligt. För min del, tror jag, att, äfven om frågan för denna gång förfölle, vore derigenom intet för reformen förloradt. Den reactionaira anda, som för närvarande är rådande, måste äfven ega ett slut. Undersöker man förhållanderna närmare, så finner man också, att opinionen för det af Utskottet tillstyrkta förslaget alldeles icke är så compact, eller eger en sådan styrka, som blifvit förespeglad. Då frågan inom Konungens conseil förevar, voro endast 7 ledamöter närvarande, och af dessa voro 2 *emot*, således endast 5 eller blott halfva conseilen *för* den Kongl. Propositionen. Vid förra Riksdagen föll frågan på Riddarehuset, genom en votering med blott 4 rösters öfvervigt. Hade denna vunnits, skulle otvifvelaktigt votering i förstärkt Utskott hafva egt rum, och dervid hade, efter all sannolikhet, den radicalare åsigten med stor pluralitet blifvit gällande. Hvad, som har skett, kan snart åter hända, och således saknar reformen för sig ej framtid. Om nu vid denna Riksdag Bonde-Ståndet skulle antaga den af ofvanbemälde tvänne Statsråds-ledamöter yttrade åsigt, att hälften af alla, på markegång beroende, räntor måtte bestämmas att utgå i spanmål och smör, och andra hälften i penningar, eller anse, att alla räntorna borde förvandlas och med penningar utgå, eller till och med bifalla ifrågavarande Betänkande emot vilkor, att förändringen genast träder i verkställighet, så är det på intet sätt omöjligt, att någon sådan, af Borgare-Ståndet biträdd åsigt kan hos de andra Stånden vinna sympathier, eller genom votering i förstärkt Utskott göras gällande. Jag förnyar derföre mitt påstående, att intet är att befara af en återremiss. I sammanhang hvarmed jag tillika hemställer till de Herrar, som förorda förslaget, såsom ett pis-aller eller nödankare, om det icke, äfven efter deras åsigt, är större skäl för Borgare-Ståndet, att afbida tiden, än att nu fatta ett på detta sätt motiveradt beslut. Att, såsom jag är ledsen att här äfven hafva hört antydt, anse allt förloradt, derföre att Ridderskapet och Adeln samt Preste-Ståndet vidtagit den, enligt min åsigt, bestämdt Grundlagsvidriga åtgärd, att förklara sina redan fattade beslut stå i ett sammanhang, och, om de ej alla antagas, samtligen komma att förfalla, vore högst orätt och tecken till största svaghet. Skulle vi följa en sådan grundsats, så hade vi derigenom erkännt dessa Stånds ovilkorliga suprematie och allmakt. För oss vore då bäst att, såsom hädanefter obehöfliga, packa in och resa hem. Hvarje Stånd bör väl handla sjelfständigt för sig. Jag förnyar min begäran om återremiss.

Herr *Sundler:* Efter den sakrika discussion, som här förekommit, har jag ej mycket att tillägga. Om frågan, i händelse den föreslagna förändringen icke vunne Rikets Ständers bifall, förfölle, vore det i sanning ganska beklagligt, helst en reform uti ifrågaställde hänseende är länge önskad och af behofvet påkallad. Jag vill likväl ej föreställa mig något sådant, utan önskar heldre, att, på sätt vid denna Riksdag visat sig, åsigten å högsta ort ännu en gång måtte förändras och vi emotse en Proposition af mera vidtomfattande innehåll. Hvad den fruktan för förlust beträffar, som man förmenat skulle uppstå genom en forcerad försäljning af producter, får jag, som är ifrån en sädesrik ort, upplysa, att berörde fruktan är så mycket öfverflödigare, som skatterna ändock nästan alltid betalas med penningar. Någon särdeles tidsutdrägt eller förlängning af Riksdagen tror jag icke en återremiss kunna orsaka, helst om frågan till behandling inom Utskottet genast företages. Jag instämmer i öfrigt med Herrar *Wœrn* och *Ekenman* och tillstyrker derföre en återremiss.

Herr *Berger:* Utan att vilja vindicera mig egenskapen af fullkomlig ofelbarhet, vågar jag ändå bestrida den af Herr *Petré* här framställda förmodan, »det de talare, som yrkat bifall, icke skulle gjort sig rätt reda för innehållet af förevarande Betänkande». För min del, anser jag mig hafva tagit en ganska noga kännedom om Betänkandet och gjort mig fullkomlig reda för hela dess innehåll. Det har dervid alldeles icke undfallit mig, att Kongl. Maj:t uti Sin Proposition föreslagit, att frågan, sedan principerna blifvit af Rikets Ständer godkända, skulle till vederbörande localmyndigheter och embetsverk hänskjutas, hvarjemte också förekommer det förslag, att »*hemmansegare torde i saken böra höras*». Ehuru jag, isynnerhet hvad detta sednare angår, anser denna sålunda föreslagna åtgärd temligen öfverflödig, helst hemmansegarne här hafva representanter från alla län, tror jag likväl, att denna omständighet ingalunda bör utgöra något så vigtigt skäl, att Betänkandet derföre bör afslås. Detta hörande

låter sig snart verkställas, och kan det till och med vara nyttigt, att localmyndigheterna inom hvarje län få afgifva utlåtanden, i afseende på de tolf persedlar, som i räntan skola qvarstå. Hufvudsaken är ändå vunnen, nemligen alla persedlarnes förvandling i penningar, med undantag af tolf stycken, som Kongl. Maj:ts Nådiga Proposition omförmäler, och om hvilka ny Proposition nästa Riksdag med visshet kan emotses, enär detta är uti Kongl. Maj:ts nu afgifna Nådiga Proposition utlofvadt.

Hvad angår den omtalade ringa majoritet, som inom Bonde-Ståndet återremitterat denna punkt, så betviflar jag ingalunda, att ganska många, som deltagit i ett sådant beslut, skulle vara synnerligen belåtna och nöjda, äfven om de icke kunna för närvarande vinna någon längre utsträckt skatteförenkling, än den nu föreslagna, — och det torde endast vara hoppet om något bättre, som förestafvat ett sådant beslut, helst man alltid behåller hoppet i det längsta. Men jag är också viss derpå, att Nationen med ledsnad skulle emottaga underrättelsen om tillintetgörandet af äfven den nu erbjudna förbättring i skatteväsendet, och att den med glädje skulle se, att åtminstone något kunnat vinnas, då man ej kan få allt.

Jag har alls icke, såsom någon talare velat låta förstå, bestridt nyttan af den vidsträcktare reformen i denna fråga; — tvärtom, jag gillar den *fullkomligt*, men jag har velat försvara och bevisa, att den nu erbjudna förändringen jemväl innebär ganska goda fördelar. — Emedlertid är här, enligt mitt sätt att se saken, frågan om att få något eller intet. Och då detta »*något*» ostridigt och enligt allas mening innebär en verklig fördel, ett väsendtligt steg till förbättring i vårt skatteväsende, vidhåller jag min åsigt derom, att det vore oklokt att återremittera eller afslå detta Betänkande, så mycket mera, som jag ej kan öfvertygas derom, att ett dylikt förfarande skulle leda till det dermed åsyftade ändamålet. Egde man ringaste anledning till en sådan förmodan, skulle jag vara den förste att öfvergå på deras sida, som önska återremiss, — men då detta, åtminstone för närvarande, måste antagas omöjligt, bifaller jag Betänkandet.

Herr *Brinck:* Den så kallade skatteförenklingsfrågans betydelse har gjort sig gällande vid flera Riksdagar. Sällan eller aldrig har en fråga blifvit så väl och utförligt behandlad, som denna utaf Comiterade för beskattningsväsendets samt uppbörds- och redovisningsverkets ordnande. Det af bemälde Comiterade uppgjorda förslag har likväl ej tillvunnit

sig Regeringens eller majoritetens af nuvarande Rådgifvare afseende, enär den så allmänt efterlängtade reformen vid denna Riksdag anträdt kräftgången. Min öfvertygelse är ock, att då Kongl. Maj:t aflåtit en sådan Proposition, som den ifrågavarande, föredraganden och de af conseilens ledamöter, hvilka med honom instämt, icke haft något alfvar med reformens genomdrifvande. Att, efter det åtskillige local-auctoriteter och hemmansinnehafvare blifvit hörde, öfverlemna en ny Proposition, synes endast hafva till syfte, att harcelera med frågan. Jag vill ej upptaga tiden med upprepande af de skäl, som förut blifvit framställda, men jag anhåller, att vid återremissen, som jag med min röst biträder, den önskan måtte uttalas, att Stats-Utskottet vid behandlingen måtte fästa mera afseende på Comiterades eller åtminstone å det vid förra Riksdagen i ämnet afgifna förslag. Jag tillstår, att, med anledning af den föredragandes, som contrasignerat ifrågavarande Kongl. Proposition, yttranden å annat rum, föga hopp är om framgång under närvarande förhållanden; men det länder likväl till tröst, att frågan ej kan dö eller falla, ty hon utgör en af Nationens lifsfrågor.

Herr *Lagergren:* Man har satt i fråga, huruvida Ridderskapet och Adeln samt Preste-Ståndet kunnat Grundlagsenligt fästa vilkor vid antagandet af ifrågavarande Utlåtande. Jag anser Grundlagsenligheten icke kunna ställas under tvist, äfven om anledningen till vilkoret icke vore påtaglig deri, att hvar och en gerna vill godkänna punkten B, *såsom* för de enskilde medförande endast fördelar, men ingen olägenhet; hvaremot Statens allmänna intresse fordrar, att uppoffringen af en årlig betydlig Statsutgift, efter punkten B, motsvaras genom framgången af de förenklingar, som åsyftas med punkterna A och C. Deri ligger, efter min tanka, det fullkomligen rättmätiga motivet till det af de begge första Stånden beslutna vilkor, hvilket dessutom icke i något hänseende strider emot Grundlagen. Då nu Borgare-Ståndet återremitterar punkten A, tror jag, att punkterna B och C äfven böra återremitteras, icke blott för det inre sammanhang, som dem emellan finnes, utan äfven för att förekomma den sönderslitning af hela frågan, som, genom delvis vidtagne beslut, lätteligen kan uppkomma.

Herr *Petré:* Företeelserna under denna discussion gifva anledningar förmoda, att utgången af den förestående voteringen ej kommer att sakna inflytande på Riksdagen, som utan tvifvel skulle fortskyndas, derest *Ja* segrar. Men huru går

det i sådant fall med Borgare-Ståndet? Förut har Ståndet, vid serskildta tillfällen, framhållit Regeringens otillförlitlighet i skatteförenklingsfrågan. Derifrån har Ståndet hämtat ett hufvudsakligt skäl för sitt, i anledning af déchargebetänkandet, öfver de flesta bland Kongl. Maj:ts Rådgifvare uttalade ogillande omdöme. I strid härmed förorda nu åtskillige Ståndets ledamöter bifall till en Kongl. Proposition, som just bär det mest omisskänneliga vittnesbörd om det Kongl. Maj:ts Rådgifvares reactionaira handlingssätt, hvilket tillförene blifvit betraktadt, såsom olycksbringande för landet. Alltså dristar jag ännu en gång afstyrka bifall. Vinnes ej annat genom en återremiss, så bör man dock derigenom kunna ernå en uppdragen distinction mellan verklighet och chimére. Till den sednare cathegorien hörer, efter mitt förmenande, det beslut, som Stats-Utskottet tillstyrkt Rikets Ständer att fatta. Visserligen kan det sägas, att det går an, men ingenting är dermed uträttadt, då dymedelst intet band kan läggas på kommande Rikets Ständers beslutande rätt. Och värdigheten sedan? Denna sublima egenskap, som man stundom med så vackra ord här skildrar —, den kan omöjligt befordras genom ett beslut, som skulle på ett så öfvertygande sätt visa samtid och efterverld, huru oförmögne Rikets Ständer äro, att ersätta den kraftlöshet, som vår Regering söker häfda, såsom sitt förnämsta rättesnöre. Men det kan icke nekas, att antagande af Kongl. Maj:ts ifrågavarande Proposition vore en seger för nuvarande Conseil, och isynnerhet för tillförordnade Finance-Ministern. Må de, som behaga, sträfva till beredande af denna oförtjenta triumf; men icke bör Borgare-Ståndet draga strå för ett tillgörande, så oädelt till sin grund, så onyttigt till sin påföljd.

Min politiska vedersakare, Herr *Lagergren*, har yttrat något öfver mitt omdöme, rörande de Svenska grundskatternas upphof. I det hela är jag icke missnöjd med detta yttrande, ty granskar man närmare Herr *Lagergrens* ord, så skola desamma finnas innebära, mindre en vederläggning, än en bekräftelse på hvad jag anfört! Hvad betydde Svenska Ständerna under *Gustaf den Andre Adolfs* regeringstid, och hvad sanning ligger i Herr *Lagergrens* skildring af dessa Ständers belåtenhet? Historien fattas icke rätt, om man tror, att den tidens skattdragande i Svea land i allmänhet gerna gåfvo sina bidrag till trettioåriga kriget. Landets då iråkade nöd gifver ingen sannolikhet för en dylik présumtion, och de Svenska jordens skatter, som leda sin upprinnelse från *Gustaf den Stores* tidehvarf, äro, till sin tillkomst, icke mer frivillige, än de öfriga.

Discussionen ansågs slutad, och på Herr Talmannens proposition å bifall eller återremiss svarades blandade *Ja* och *Nej*, hvarjemte votering begärdes.

En voteringsproposition uppsattes, justerades och anslogs, så lydande:

»Den, som bifaller punkten, Litt. A, angående grundräntornas förenkling, af Stats-Utskottets Utlåtande, № 167, röstar: *Ja*.

Den, det icke vill, röstar: *Nej*.

Vinner *Nej*, återremitteras nämnde punkt.»

Votering anställdes, efter upprop, med slutna sedlar. En sedel aflades förseglad och de öfriga, vid hvilkas öppnande 2:ne af Ståndets Herrar Ledamöter stodo, en på hvardera sidan om Herr Talmannen, befunnos innehålla 34 *Nej* emot 16 *Ja;* i följd hvaraf punkten, Litt. A, var återremitterad.

Punkten, Litt. B, *angående ändring i sättet för de indelda hemmansräntornas och kronotiondens utgörande.*

Herr *Lagergren:* Om första punkten blifvit bifallen, hade jag äfven velat bifalla denna, i sammanhang med den föregående; men då sistnämnde punkt blifvit af Ståndet återremitterad, hemställer jag, om icke den andra punkten jemväl bör till Utskottet återgå.

Vice Talmannen Herr *Halling:* Då ingen väl lärer neka, att detta är ett positivt stadgande, och således ett steg framåt, som genast träder i verkställighet, samt denna punkt är fullkomligt oberoende af den första, begär jag proposition på bifall.

Herr *Lagergren:* Jag tror det vara ett missförstånd, om någon Ledamot anser sig kunna antaga denna punkt, ehvad första punkten godkännes eller ej. Det beror nemligen på utgången af förslaget i första punkten, huruvida Staten kan och bör ingå på den uppoffring, som, enligt andra punkten, erfordras; detta beror, säger jag, på genomförandet af den förenkling i uppbördsväsendet, som med den första punkten åsyftas, ty, endast medelst ernående af större enkelhet i uppbörd och control, kan man försvara den tillökning i utgifter, Staten i andra punkten åtager sig. Jag tror, såsom jag nyss hade äran yttra, att andra punkten bör af dessa skäl återremitteras, ehuru jag, som förklarat mig godkänna hela Betänkandet, icke vill derom påyrka proposition.

Herr *Wærn:* Jag kan icke godkänna den åsigt, Herr

Lagergren uttalat. Den första punkten innefattar fråga om grundräntornas förvandling; men här åter förekommer fråga om ränte- och tionde-spannemåls lösande med penningar. Jag har dock icke något att påminna emot en återremiss, helst frågan derigenom hålles öppen; men jag bestrider blott, att denna punkt icke skulle kunna godkännas, utan i sammanhang med den första.

Herr *Lagergren:* Jag fortfar i den åsigt, att denna punkt måste anses sammanhänga med den första, och således icke bör nu bifallas, utan återremitteras.

Discussionen var slutad, och punkten, Litt. B, återremitterades.

Punkten Litt. C, *angående grunderna för markegångsprisens bestämmande.*

1 momentet eller första yttrandet under denna punkt (pag. 21).

Bifölls.

2 momentet, eller yttranderne pag. 22, 23 och 24.

Herr *Wærn:* Då här blifvit förutsatt, att flera persedlar skulle komma att i grundräntorna ingå, och det icke är skäl, att Borgare-Ståndet, genom ett bifall till Utskottets tillstyrkan i denna del, gör densamma till ett Rikets Ständers beslut, enär Ståndet återremitterat punkterna A och B, och det derigenom är en möjlighet, att någon förbättring kan vinnas, begär jag återremiss.

Vice Talmannen Herr *Halling:* Jag instämmer med Herr *Wærn* och anhåller, att proposition framställes på återremiss af Utskottets Utlåtande till 23 punkten, helst detta säkerligen i allt fall blir förhållandet.

Herr *Lagergren:* Jag instämmer i Herr *Wærns* begäran, men antager ej de af honom för samma begäran anförda motiver, eller att Borgare-Ståndet genom ett bifall till denna punkt skulle göra densamma till ett Rikets Ständers beslut.

Discussionen var slutad, och 2 momentet eller yttranderna, pag. 22, 23 och 24 under punkten, Litt. C, återremitterades.

Utskottets yttrande, i anledning af särskilda motioner i ämnet.

1:sta punkten.

Bifölls.

2:dra punkten.

Herr *Wærn:* Då Ståndet ej fattat något beslut, i afseende å grundräntornas förenkling, anhåller jag om återremiss.

På hemställan af Herr Talmannen, återremitterades andra punkten.

3:dje punkten.

Bifölls.

4:de punkten.

Herr *Wærn:* Jag begär återremiss, på den grund, att, om Stats-Utskottet icke önskar, att vederbörande blifva hörde, denna förvandling ändock kan gå för sig.

4:de punkten blef härefter återremitterad.

5:te punkten.

Herr *Wærn:* Denna punkt bör äfven återremitteras, enär något beslut icke finnes, efter hvilka grunder hemmansräntorna böra utgå.

5:te punkten återremitterades.

6:te punkten.

Bifölls.

7:de punkten.

Lades till handlingarne.

8:de punkten.

Herr *Wærn:* Denna punkt står i samband med frågan om grundräntornas förenkling, och bör, då beslut derom ej är af Ståndet fattadt, återremitteras.

8:de punkten blef härefter, på Herr Talmannens framställning, återremitterad.

9:de, 10:de och 11:te punkterna.

Biföllos, hvar efter annan.

12:te, 13:de och 14:de punkterna.

Lades, hvar efter annan, till handlingarne.

15:de punkten.

Herr *Wærn:* Då Ståndet icke bifallit det på medelpris grundade lösningssätt, som af Utskottet blifvit föreslaget, anhåller jag, att denna punkt måtte återremitteras.

15:de punkten återremitterades.

16:de punkten.

Herr *Wærn:* På nyss anförda grund, anhåller jag om återremiss af denna punkt.

16:de punkten återremitterades.

17:de punkten.

Herr *Wærn:* Denna punkt är af Bonde-Ståndet återremitterad, och huruvida den föreslagna förändringen blifver Rikets Ständers beslut, beror nu af Borgare-Ståndet. Jag

känner icke de motiver, som legat till grund för återremissen, men anser dock, af aktning för Bonde-Ståndet, det man bör lemna frågan tillsvidare öppen, och begär derföre återremiss.

17:de punkten återremitterades.

18:de punkten.

Bifölls.

19:de punkten.

Herr *Wærn:* Särdeles önskligt skulle det vara, om två uppbördsstämmor årligen höllos å landet. I en landsort är man i tillfälle att se den stora penningebrist, som eger rum, då skatterna på en gång skola betalas. Jag anser Utskottets skäl för afstyrkande af denna förändring icke nöjaktiga, hvarföre jag ock anhåller om återremiss af denna punkt.

Herr *Indebetou:* Vi böra erinra oss, att, då två uppbördsstämmor årligen egde rum, var den första nästan endast en tom formalitet, enär de flesta erlade sina krono-utskylder vid den sednare stämman. Mig synes det således icke fördelaktigt att nu återgå till det gamla. Följden deraf blefve ej annan, än att uppbördsmännen fingo längre tid, än nu, hafva kronans medel i sin vård, måhända till fördel för dem sjelfva, men åtminstone icke för allmänheten.

Herr *Norin:* Jag är af samma tanka som Herr *Wærn*, och tror att Herr *Indebetou* misstagit sig, då han ansett, att, om ock två uppbördsstämmor årligen höllos, skulle de skattskyldige först vid den sista stämman betala sina utskylder. Att förhållandet förr varit sådant, bör ej förefalla underligt. Det låg nemligen då i den skattskyldiges skön att betala vid den första eller andra uppbördsstämman. Nu deremot skulle han åläggas, att vid den första betala en del af sina utskylder, eller alla personela och bevillningsafgifter. Det synes mig obestridligt, att, i händelse två uppbördsstämmor höllos, skulle skatternas erläggande kännas mindre tryckande för den stora allmänheten, än nu, då de på en gång skola betalas. Af dessa skäl, förenar jag mig med Herr *Wærn* i begäran om återremiss.

Vice Talmannen Herr *Halling:* Jag har varit med, då det funnits till och med tre uppbördsstämmor; men detta var ännu sämre. Nu har man satt i fråga att hafva två uppbördsstämmor årligen, i ändamål, att vissa slags utskylder skulle vid hvardera af dem erläggas, och detta till lättnad för de skattskyldige. Jag tror, att den, som är omtänksam, nog samlar medel till den dag, då utskylderna skola erläggas, och man skulle, efter min föreställning, göra

den skattskyldige en verklig otjenst genom att tvinga honom, att två gånger infinna sig vid uppbördsstämmorna. Derjemte måste särskilda längder upprättas för de särskilda stämmorna, och på dessa skäl bifaller jag Utskottets hemställan i denna punkt.

Herr *Berger:* Med den kännedom, jag eger om allmogen och dess förhållanden, föreställer jag mig, att den ganska ogerna skulle se, om två uppbördsstämmor årligen komme att hållas; hvarföre jag ock vill bifalla Utskottets afstyrkande härutinnan. Jag gör detta så mycket heldre, som den första uppbördsstämman jemväl skulle inträffa på en tid, då allmogen ännu icke hunnit förskaffa sig penningar för den inbergade grödan.

Herr *Indebetou:* I Herr *Hallings* åsigt instämmer jag helt och hållet. Då, enligt förslaget, den första uppbördsstämman komme att hållas från medlet af September till medlet af October, skulle detta medföra ganska stora olägenheter, emedan allmogen vid denna tid måste aflöna sitt tjenstefolk, och för sådant ändamål sammanskrapa medel, samt derjemte är sysselsatt med landtbruket och ännu icke hunnit afyttra sina producter. Det skulle följaktligen möta svårighet att under samma tid anskaffa medel till utskyldernas betalande. Detta innebär, i min tanka, ett förnyadt skäl för bifall till Utskottets hemställan, att det väckta förslaget om två uppbördsstämmor hvarje år måtte förfalla.

Herr *Wærn:* Jag vill fästa uppmärksamheten derpå, att, enligt förslaget, skulle alla personela och bevillningsafgifter erläggas om hösten, hvaremot lösen för ränte- och tionde-spanmålen komme att uppbäras från medlet af Februarii månad till medlet af April månad. Således synes mig den emot förslagets antagande framställda omständighet, att tjenstefolkets löner skulle utbetalas samtidigt med den första uppbördsstämman, tvärtom böra tala för förslaget. Det är nemligen under skördetiden, men ingalunda under vintern, som denna class egentligen har sina förtjenster. Att bibehålla det nu gällande stadgandet, i afseende på uppbördsstämmas hållande en gång om året, medför visserligen inga menliga följder i de folk- och penninge-rikare orterna, men i de aflägsnare är förhållandet annorlunda. Straxt efter uppbördsstämman är det så ondt om penningar, att man knappast kan få se en sedel.

Herr *Bosæus:* Jag bestrider ej, att Herr *Wærns* åsigt

kan hafva goda skäl för sig; men, enligt hvad jag bestämdt känner, är i min hemort den opinionen allmän, att man är särdeles belåten med nuvarande uppbördssättet. Både uppbördsmännen och de skattskyldige äro dermed fullkomligt belåtna, hvarföre, och då jag tror, det jag skulle rösta emot deras önskan och intresse, om jag gillade, hvad Herr *Wærn* föreslagit, jag lemnar mitt bifall till Utskottets hemställan.

Vice Talmannen Herr *Halling:* För att gifva styrka åt den af mig uttalade åsigt, vill jag uppläsa Utskottets Betänkande. Om så hade skett, tror jag, att denna discussion kunnat undvikas. Det lyder sålunda: »Utskottet, som tagit ifrågavarande förslag i öfvervägande, anser de fördelar, hvilka med den föreslagna förändringen afses, icke motsvara de flere olägenheter, som deraf skulle uppkomma, så väl för de skattskyldige, som för uppbördsmännen och de controlerande embetsmyndigheterne. De förstnämnde skulle nödgas 2:ne gånger om året företaga resor för utskyldernas gäldande och det hittills medgifna anstånd med liqviden till den för dem lämpligaste tiden, då de hunnit realisera årets skörd, skulle således till en del förloras. Uppbördsmännens samt de controlerande och förvaltande embetsverkens göromål skulle, i händelse af förslagets antagande, i högst betydlig mån förökas. Den exsecutiva indrifningen af de belopp, hvilka vid den första uppbördsstämman icke blifvit betalde, skulle svårligen kunna medhinnas innan den andra började; hvarförutan tiden emellan båda uppbördsstämmorna blefve så kort, att de under den första inbetalde medlen icke skulle kunna hinna att under mellantiden återkomma i rörelsen och således det med förändringen åsyftade ändamål, att förekomma rörelsecapitalets alltför betydliga minskning, icke vinnas.

Af dessa skäl, och då Kongl. Maj:t icke heller förnyat Sin vid förra Riksdagen i detta ämne gjorda framställning, hemställer Utskottet, att ifrågavarande förslag icke må till någon Rikets Ständers åtgärd föranleda». Jag förnyar nu min begäran om bifall till Utskottets hemställan.

Herr *Rudling:* Det ifrågavarande förslaget, enligt hvilket den ena uppbördsstämman skulle hållas före och den andra efter den i berörde hänseende nu bestämda tid, innehåller ej någon fördel, utan tvärtom skada för de skattskyldige. Enligt nu gällande stadgande, är tid lemnad åt landtmannen, att före uppbördsstämmas inträffande realisera en del af sin skörd, hvilket icke kunde låta sig göra, om den första uppbördsstämman utsattes från medio af September

till medio af October. Något anstånd med skatternas erläggande komme ej eller att genom förslaget beredas de skattskyldige, utan blefve tiden för deras betalande i stället framflyttad. Jag anhåller alltså om bifall till Utskottets hemställan i denna del.

Discussionen var slutad, och 19:de punkten bifölls.

20:de punkten.

Bifölls.

21:sta punkten.

Vice Talmannen Herr *Halling:* Jag tycker mig finna en motsägelse uti Utskottets raisonnement och det framlagda förslaget. Antingen borde väl Utskottet hafva bifallit, eller ock afstyrkt den föreslagna förändringen. Då Utskottet kommit till det resultat, att ej vilja föreslå afskaffande af efterlysning utaf personer, som häfta för obetalda kronoutskylder, kan jag ej inse, hvartill det då skall tjena, att till Kongl. Maj:t ingå med den föreslagna underdåniga anhållan. Jag skulle derföre vara färdig att afslå Utskottets tillstyrkan i denna del. Kanske kan någon af Stats-Utskottets Ledamöter lemna en upplysning i anmärkte afseendet.

Herr *Wærn:* Jag vill ej förorda Betänkandet i denna del, helst det står i strid med Stats-Utskottets tillstyrkan vid förra Riksdagen och motion i ämnet blifvit af mig vid denna Riksdag väckt. I afseende å Utskottets tillstyrkan tror jag, att densamma tillkommit derför, att Utskottet föreställt sig, det Kongl. Maj:t skulle vara bättre i tillfälle, än Rikets Ständer, att bedöma denna fråga. Emot en återremiss har jag således ej att påminna.

Herr *Indebetou:* Jag anser det vara i sin ordning, att de personer, hvilka icke betala sina kronoutskylder, efterlysas. Åtgärden föranleder väl åtskilliga kostnader och medför i allmänhet ringa resultat, men jag tror dock, att kronans förlust skulle blifva större, än den för närvarande är, om dessa efterlysningar afskaffades. Denna åsigt har Stats-Utskottet äfven delat, och då Utskottets tillstyrkan om aflåtande af en underdånig skrifvelse, deruti Rikets Ständer skulle anhålla, det Kongl. Maj:t ville, efter vederbörandes hörande, derom, på sätt lämpligast syntes, förordna, står i strid med ofvanuttalade åsigt, begär jag afslag.

Herr *Hörnstein:* Ordet »vederbörande» i Utskottets tillstyrkan afser naturligtvis de auctoriteter, som med uppbörden hafva befattning. Då det ofta kan vara fråga blott om några skillingar, och, genom antagande af Utskottets förslag,

en möjlighet är att erhålla någon förändring, så att kungörelser i alla län icke behöfde utfärdas om de personer, hvilka afrest från orten, utan att betala sina kronoutskylder, synes mig denna punkt kunna bifallas. Likväl motsätter jag mig icke en återremiss, i händelse man anser, att denna punkt behöfver förtydligas.

Herr *Rudling:* Önskligt vore det i sanning, om dessa efterlysningar efter personer, som häfta för obetalda kronoutskylder, upphörde. Sällan vinner man derigenom någon förmån, men följden utaf efterlysningar är den, att redogörelserna för uppbörden fördröjas i hela länet, och att man, i afbidan på kungörelsens utfärdande i alla län, måste uppehålla med afskrifningar af debiterade utskylder. Sällan inflyta några medel, till följd af de föreskrifna efterlysningarne; de ske mera för syns skull. Är det någon, som häftar för ett betydligare belopp, vet man vanligtvis, hvarthän han flyttat, och kan der låta söka honom för de resterande utskylderna.

Herr *Ekenman:* Äfven jag tror, att genom de nu brukliga efterlysningar af personer, hvilka icke erlagt sina kronoutskylder, föga deraf erhålles; men indirect verka dessa efterlysningar fördelaktigt på intraderna, och, om de borttagas, vet jag i sanning icke, hvad som kan sättas i stället. Då det likväl kan gifvas något bättre sätt för Staten att indrifva oguldna kronoutskylder, ser jag icke något hinder för bifall till Utskottets tillstyrkan i denna punkt, hvarföre jag ock derom anhåller.

Discussionen ansågs slutad, och 21 punkten återremitterades.

22 punkten.

Bifölls.

23 punkten, jemte yttrandet, pag. 32, angående särskilda uppräknade momenter af Stats-Utskottets Utlåtande vid förlidne Riksdag, № 242, samt det slutliga tillstyrkandet, pag. 32.

Herr *Wærn:* Denna punkt innefattar tre olika frågor. Först i afseende å préscription för skattskyldiges och redogörares ansvarighet. Utskottet har ansett, att någon åtgärd i detta afseende icke borde vidtagas, enär Lag-Beredningen, i sammanhang med uppgjordt förslag till Handels-Balk, föreslagit förändrade föreskrifter i berörde hänseende. Denna hemställan har inom Utskottet undgått min uppmärksamhet. Jag kan sannerligen icke inse, hvarföre Rikets Ständer skulle

underlåta att vidtaga någon åtgärd i denna fråga, endast af den anledning, att Lag-Beredningen föreslagit förändrade föreskrifter derom. Jag anhåller om återremiss å denna del af 23 punkten. Vidare innehåller nämnda punkt, att Utskottet, genom de, med anledning af den Kongl. Propositionen, gjorda tillstyrkanden, ansåge de i detta ämne väckta motioner hafva dels blifvit besvarade, dels förfallit. Att denna del af 23 punkten bör återremitteras, är tydligt af Borgare-Ståndets förut fattade beslut, enligt hvilka Ståndet velat upptaga, hvad i dem blifvit föreslaget. Att Utskottets sista hemställan bör bifallas, faller af sig sjelft.

Herr *Indebetou:* Jag instämmer med Herr *Wærn* i hans begäran om återremiss. Det skäl, Utskottet anfört, hvarföre Rikets Ständer icke borde vidtaga någon åtgärd i fråga om préscription för skattskyldiges och redogörares ansvarighet, synes mig icke tillfredsställande. Utskottets skäl är nemligen det, att Lag-Beredningen, i sammanhang med uppgjordt förslag till Handels-Balk, föreslagit förändrade föreskrifter i berörde hänseende. Emedlertid har Lag-Beredningens förslag icke på officiel väg kommit till Rikets Ständers kännedom. Då denna fråga således icke synes hafva blifvit hufvudsakligen pröfvad, anhåller jag, att densamma måtte till Utskottet återlemnas.

Vice Talmannen Herr *Halling:* Det kan verkligen vara skäl att complettera de stora folianterna för redogörare; och jag gratulerar Stats-Utskottet, att, gemensamt med Lag-Utskottet, få handlägga denna fråga.

Discussionen var slutad, och, på Herr Talmannens framställning, återremitterades 23 punkten och yttrandet, pag. 32, angående särskilda uppräknade momenter af Stats-Utskottets Utlåtande vid förlidne Riksdag, № 242; hvaremot det slutliga tillstyrkandet, pag. 32, bifölls.

Vice Talmannen Herr *Halling:* Jag reserverar mig emot Ståndets beslut, i afseende på 9 punkten, såsom stående i rak strid emot alla de föregående.

§ 2.

Föredrogs åtnyo Stats-Utskottets Utlåtande, № 137, i anledning af väckta frågor om förändring i hittills gällande stadganden, angående influtna bevillningsmedels leverering.

Herr *Indebetou:* Jag förordar bifall till detta Utlåtande. De förändringar i nu gällande stadganden, som genom bifall till de väckta motionerna, skulle blifva en nödvändig följd, skulle äfven åstadkomma en väsendtlig rubbning i göromålen

inom Stats-Contoiret och Riksgälds-Contoiret. Det skulle blifva nödvändigt, att i det ena embetsverket tillsätta flera tjenstemän, till följd af ökade göromål, då deremot i det andra embetsverket åtskilliga tjenstemän blefvo obehöfliga och fingo flyttas på indragningsstat. Någon vinst synes mig derigenom icke vara att påräkna; hvarföre jag anhåller om proposition på bifall.

Herr *Wærn:* Jag vill icke påyrka en återremiss, men då Utskottet, i slutet af Utlåtandet, yttrat den åsigt, att, »enär Riks-Stånden, i fråga om tull- och bränvins-bevillningens, med flera afgifters, leverering till Riksgälds-Contoiret, under de 3 sednast förflutna Riksdagarna, stadnat i så stridiga beslut, att de icke kunnat sammanjemnkas, hvadan framställningarna härom ej eller kunnat leda till någon påföljd, etc.», har jag ansett mig böra derå fästa uppmärksamheten. Berörde åsigt innefattar ett uppenbart misstag, och frågan om bevillningens leverering hade, under ofvannämnda förhållanden, bort blifva föremål för votering i Förstärkt Stats-Utskott. På dessa grunder kan jag icke, såsom princip, godkänna Utskottets motiver, hvaremot jag åter gillar det slut, hvaruti Utskottet stannat.

Discussionen var slutad, och Ståndet biföll det slut, hvaruti Utskottet stadnat, utan att godkänna de af Utskottet dervid anförda motiver.

§ 3.

Föredrogos ånyo Stats- och Lag-Utskottens Utlåtanden:

№ 13, angående regleringen af de under Riks-Statens Andra Hufvudtitel till Rikets Hof-Rätter upptagna utgifter.

Herr *Winge:* Jag anhåller om proposition på återremiss, i afseende å den andra punkten af Utskottets Utlåtande, som innefattar tillstyrkan »af ett årligt anslag af 12,000 R:dr Banco till förbättring i Hof-Rätts-tjenstemännens löner, att, under den tid nu skeende Statsreglering omfattar, ställas till Kongl. Maj:ts Nådiga disposition, att emellan Hof-Rätterna fördelas.» Jag hade önskat, att några närmare bestämmelser om medlens fördelning blifvit af Utskotten föreslagna, och att denna fördelning icke gjorts beroende af vissa omständigheter och på vissa personer. Det hade varit bättre, att något visst i detta fall blifvit bestämdt. Af denna anledning begär jag återremiss.

Herr *Petré:* Den af Herr *Winge* väckta fråga har blifvit tagen i noga öfvervägande på vederbörande afdelning inom de sammansatta Stats- och Lag-Utskotten. Flera skäl

anfördes både emot och för vidtagande nu genast af ifrågasatta reglering, men ju mera man blef bekant med de omständigheter, som dervid borde komma i betraktande, ju mera öfvertygades man, att, ehuru det synes vara önskligt, att en sådan reglering kunde verkställas, vore det dock för närvarande ogörligt att uppgöra ett förslag, af beskaffenhet att tillfredsställa allas fordringar. Jag borde måhända relevera åtskilligt, som under frågans behandling på Utskottens afdelning förekom, men jag skall dock derutinnan iakttaga tystnad, enär tiden eljest kunde alltför mycket upptagas. Endast det må jag ej underlåta att upplysa, att en återremiss icke skulle medföra någon nytta. De Ledamöter inom Ståndet, hvilka med mig deltagit i detta ärendes behandling, veta nog, att en omreglering under denna Riksdag icke är att tänka på. Så många skiljaktigheter i vilkoren för Hof-Rättstjenstemännens löner förefinnas dessutom, att man, innan utredning deraf egt rum, icke kan vidtaga någon åtgärd i den syftning, Herr *Winge* påyrkat. En förändring i arbetsordningen kommer utan tvifvel att taga nya krafter i anspråk. Det är således oundgängligen nödigt att icke sakna medel till härutinnan erforderlig belöning. Dessutom bör ihågkommas, att många af de nu anställda tjenstemännen äro för gamla och behöfva komma i ro. Jag har anfört detta, för att visa, det goda skäl funnits för Utskottets tillstyrkan i denna del.

Herr *Indebetou:* Ett godt skäl för Utskottens afstyrkan af en lönereglering för Hof-Rätternas tjenstemän synes vara, att frågan om indragning af vissa tjenstebefattningar och en förändrad arbetsordning ännu är oafgjord. Om man nu förfore annorlunda, än Utskottet föreslagit, vore detta att gå kräftgången; hvarför jag ock lemnar mitt bifall till Utskottens förslag; helst ett provisionelt anslag är af behofvet påkalladt, sedan arbetet för dessa tjenstemän, genom Lagmans-Rätternas upphörande, blifvit betydligen ökadt.

Discussionen ansågs slutad, och Stats- och Lag-Utskottens Utlåtande, № 13, bifölls.

№ 14, i anledning af väckt motion om särskildt anslag för fångars vård.

Bifölls.

№ 15, i anledning af väckt motion, angående förändrad plan för fängelsereformens genomförande.

Bifölls.

№ 16, i anledning af väckt motion om ersättning till

länsmän i vissa fall, då de, i följd af deras befattningar, måste öfvervara ransakningar i brottmål.

Bifölls.

№ 17, i anledning af väckta motioner om befrielse för dels alla Rikets städer, dels vissa af dem, från skyldigheten att bekosta fångars underhåll.

Herr *Engzell:* Jag hade trott, att, då Straff-Balken uti dess 1 Cap. 3 § innehåller: »Hvar, som någon häkta låter, den ej i grof missgerning bar åtagen är, vare skyldig honom så länge föda, att han för rätta till saken bindes. Nu orkar han honom ej föda, eller vill ej saken fullfölja, eller har man å embetets vägnar missgerningsmannen fängsla låtit, njute då han uppehälle af allmänna medel,» och något undantag derutti ej blifvit gjordt, i afseende å städerna, skulle deraf ock ovilkorligen följa, att de voro befriade från skyldigheten att underhålla dem, som vid städernas domstolar undergå ransakning för brott. Väl vet jag, att Kongl. Brefvet af den 4 December 1816 stadgar, att städerna sjelfva skola underhålla de personer, som der för brott häktas, så länge de vid stadsdomstol äro under ransakning och målet utgör ämne för den polis, städerna sjelfva böra vidmakthålla; men detta Kongl. Bref är dock icke föranledt af något Rikets Ständers beslut, utan har tillkommit utan deras hörande. Jag beklagar det missöde, denna fråga äfven nu fått röna; och då föga hopp att vinna någon ändring förefinnes, anhåller jag endast att få detta anförande, såsom reservation, i protocollet antecknadt.

Herr *Norin:* Jag instämmer med Herr *Engzell* och tror, lika med honom, det vara fruktlöst att återremittera frågan, hvarföre jag endast vill hafva min tanka i protocollet förvarad.

Vice Talmannen Herr *Halling:* Om saken i sig sjelf är riktig, bör Borgare-Ståndet icke göra sitt beslut beroende af den utgång, frågan hos de andra Stånden erhållit. Om Borgare-Ståndet derigenom också komme att i sitt beslut stå ensamt, bör man ej dervid fästa afseende. Då ifrågavarande Kongl. Bref icke synes hafva tillkommit i den ordning, lagen föreskrifver, anhåller jag om återremiss; den må då verka, hvad den kan.

Herr *Billström:* De skäl, Utskotten anfört för sin hemställan, att de i denna fråga väckta motioner icke måtte till någon åtgärd föranleda, kan jag ingalunda finna tillfredsställande. Utskotten hafva, såsom skäl för sin berörde hemställan, bland annat, anfört, att »fråga vid denna Riksdag uppstått om inrättande af särskilda brottmålsdomstolar och landets indelning i fängelsedistricter, hvilket ovilkorligen skulle påkalla en genomgripande förändring af fångvården i allmänhet». Jag kan dock icke inse, det skyldigheten att underhålla fångar står i något beroende af domstols-inrättningen eller en möjlig förändring af fängelsedistricterna. Vidare säga Utskotten, »att, då, enligt hvad föregående Ständer yttrat, det i allt fall ej vore lämpligt, att, då en total förändring, i afseende på ransakningsfångars förvarande och underhåll, förestode, vidtaga partiela förändringar i ämnet, hvilket måste i ett sammanhang bedömas.» Men huru än brottmålsdomstolarne må organiseras och fångarne komma att förvaras, måste, enligt mitt förmenande, Rikets Ständer, oberoende häraf, kunna bestämma om underhålls-skyldigheten. Utskotten åberopa jemväl, såsom ett skäl, den långa tiderymd, hvarunder denna skyldighet ålegat städerna; men om det nuvarande förhållandet icke befinnes grundadt på rättvisa och billighet, såsom jag dristar påstå, kan man väl icke rimligen anse, att detsamma alltjemnt bör fortfara blott derför, att det har åldern för sig. Jag förmår verkligen icke att upptäcka något giltigt skäl, hvarföre städerna mer, än landet, böra med denna skyldighet betungas. Ehuru Utlåtandet lärer vara af de andra Stånden bifallet, anser jag likväl, att Borgare-Ståndet bör, oberoende deraf, besluta; i anledning hvaraf jag, hänförande mig till hvad under discussionen blifvit anfördt, vördsamt anhåller om återremiss.

Herr *Petré:* Då Herr *Halling* begärt återremiss, till den kraft och verkan lag förmår, säger jag blott: tentare licet.

Vice Talmannen Herr *Halling:* I anledning af Herr *Petrés* yttrande, vill jag erinra, det jag begärde återremiss till den verkan, den kunde medföra. Jag har icke nämnt ett ord om hvad lag förmår.

Discussionen var slutad, och Stats- samt Lag-Utskottens Utlåtande, *№* 17, återremitterades.

§ 4.

Upplästes och godkändes, hvart efter annat, Expeditions-Utskottets förslag till Rikets Ständers underdåniga skrifvelser:

№ 95, angående statsanslag och låneunderstöd för anläggning af jernväg emellan Örebro och Nora,

№ 96, i fråga om boställsrum åt Departements-Cheferna.

№ 97, angående statsanslag för upprensning af Ljusneelfven emellan sjöarne Or och Warpen.

№ 98, angående inrättande af s. k. transito-upplag; och

№ 99, angående jäf emot domare.

§ 5.

Föredrogos ånyo Banco-Utskottets Utlåtanden och Memorial:

№ 52, i anledning af f. d. Lieutenanten, Friherre C. F. Fleetwoods ansökning om eftergift af öfverränta å discontlån. Bifölls.

№ 53, öfver ett af förre Handlanden C. A. Gödecke gjordt accordsanbud.

Vice Talmannen Herr *Halling:* Jag anhåller om uppläsning af Herr Doctor *Sandbergs* reservation.

Berörda reservation upplästes, hvarefter Herr *Halling* fortfor: Genom uppläsning af reservationen, har jag velat förkorta discussionen. Jag instämmer med Herr Doctor *Sandberg* och yrkar, att Gödeckes anhållan måtte blifva antagen, men att lånet icke afskrifves.

Herr *Almgren:* Här är fråga om att tillskynda Rikets Ständers Bank en fördel. Ifrågavarande fordran har Banken haft i 19 år, och, enligt Betänkandet, har, till gäldande deraf, icke funnits annan tillgång, än utmätta fastigheter, hvilka, vid försäljning, icke uppgått till beloppet af deruti intecknade fordringar, samt att ingen utdelning erhållits hvarken från C. A. Gödeckes concursmassa eller J. Gödeckes urarfvabo. Vidare inhemtas af Betänkandet, att sökanden C. A. Gödecke numera icke eger annat försörjningsmedel, än det knappa arfvode, han, såsom förvaltare af Rostocks brunn, åtnjuter. Nu har han likväl erbjudit sig att, genom biträde af vänner och slägtingar, hvilka sednare han, i anledning af misslyckade affairer, förut legat till last, till Banken inbetala halfva capitalskulden under trenne år, med vilkor att varda befriad från erläggandet ej mindre af capitalets andra hälft, än äfven af den å lånet upplupna öfverräntan, samt att återfå den utgifna förbindelsen. Då Banken, genom antagande af detta anbud, skulle erhålla 1,266 R:dr 32 sk. Banco, har jag ansett, att detsamma icke borde förkastas, och anhåller derföre om bifall å Utlåtandet.

Herr *Lagergren:* I anledning af Herr *Hallings* anförande, ber jag att få erinra, det hvarken Banco-Utskottet eller Rikets Ständer kunnat antaga Herr *Hallings* förslag. Det af Gödecke gjorda accordsbud innehåller nemligen, att han eller rättare hans anhöriga vilja betala hälften af capitalskulden, 1,266 R:dr 32 sk. Banco, mot vilkor, bland annat, att återfå den utgifna förbindelsen. Om man nu tager emot penningarne, måste man naturligtvis äfven återställa förbindelsen. Hvad man, efter min tanka, här har att öfverväga, är, huruvida det är bättre för Banken att nu få något, än att Bankens ifrågavarande fordran lemnas alldeles oliqviderad och, fortfarande, föres inom linien.

Herr *Indebetou:* Såväl på Utskottets afdelning, som i dess plenum, har jag deltagit i behandlingen af detta ärende; och ehuru jag hyst den öfvertygelsen, hvilken jag ej eller nu frångår, att det hvarken utur juridisk eller moralisk synpunkt kan försvaras, att Utskottet tillstyrkt, att den andra hälften af capitalet, jemte öfverräntan, finge afskrifvas, så vida sökanden till Discontverket inbetalte 1,266 R:dr 32 sk. Banco, har jag dock icke låtit anteckna mig, såsom reservant, emedan Banken i detta fall får något, hvaremot det i annat fall kunde hända, att ej en skilling blefve återbetald. Den princip, som man härvid följt, är att icke sätta allt på det yttersta. Räkenskaps-afdelningen, som afstyrkte den af Gödecke gjorda ansökning, har emedlertid derigenom förmått hans slägt att behjerta Gödeckes ställning och sätta honom i tillfälle att göra det i Betänkandet omnämnda accordsanbud. Det vore visserligen rätt, att gå till väga, på sätt Herr *Halling* föreslagit, men då skulle Gödecke måhända undandraga sig att betala ens något. Såsom jag nyss yttrat mig, kan Utskottets tillstyrkan hvarken utur moralisk eller juridisk synpunkt försvaras.

Vice Talmannen Herr *Halling:* Det är en betydlig skillnad emellan att medgifva befrielse från betalning af ett lån och att afskrifva detsamma. Gödecke har endast begärt, att, emot inbetalande af halfva capitalskulden, varda befriad från erläggandet af ej mindre den andra hälften, än äfven den å lånet upplupna ränta. Så länge ingen öfvertygar mig, att han, såsom vilkor, jemväl fordrar, att alla andra, hvilka för lånet äro ansvarige, skola varda derifrån befriade, fortsätter jag mitt förra yrkande, ty, då man bifaller allt, hvad sökanden begärt, måste detta vara nog.

Herr *Rinman:* Herr *Indebetou* har sagt, att Utskottets tillstyrkan om afskrifning af halfva capitalskulden, jemte öfverräntan, icke kunde stödja sig hvarken på moralisk eller juridisk grund; men det finnes ock en financiel grund. Banken kan nemligen, genom antagandet af sökandens anbud,

vinna något, hvaremot, i händelse det blifver afslaget, hans slägtingar kunna återtaga sina löften att bispringa honom. I öfrigt vill jag nämna, att sökanden icke haft nytta af lånet, utan emedan brodren, då documentet skulle omsättas, var bortrest, öfvertog han lånets återstående belopp. På dessa och de af Utskottet i öfrigt anförda skäl, tillstyrker jag bifall å Utlåtandet.

Discussionen var slutad, och på Herr Talmannens framställning bifölls Banco-Utskottets Utlåtande, № 53.

№ 54, i anledning af erhållen återremiss af Utlåtandet, № 35, angående afskrifning af f. d. Handlanden N. J. Bergelins skuld till Banco-Discontverket.

Herr *Ekenman:* Vid det förhållande, att endast två Stånd återremitterat Utskottets Utlåtande, № 35, har Utskottet, följande en gammal praxis, i dess nu föredragna Memorial vidblifvit sitt förra yttrande. Icke destomindre, och med erinran om de sympathier, denna fråga rönte inom detta Stånd, då återremissen beviljades, samt med åberopande af de ömmande skäl, som blifvit anförda, anhåller jag vördsamt, att Ståndet, med ogillande af Utlåtandet, № 54, måtte lemna bifall till den af Bergelins Sterbhusdelegare gjorda ansökning.

Herr *Rinman:* Jag vill endast upplysa, att ett sådant beslut, som det, hvarom Herr *Ekenman* anhållit, icke skulle medföra någon verkan; ty, då två Stånd bifallit Utskottets Utlåtande, № 35, är frågan redan afgjord.

Herr *Ekenman:* De två Stånd, hvilka biföllo Utskottets Utlåtande, № 35, biföllo på samma gång en afskrifning af den å lånet upplupna räntan. Preste-Ståndet deremot lemnade sitt bifall till ansökningen i dess helhet och ogillade Utlåtandet, № 35. Följden skulle således, om Borgare-Ståndet fattade enahanda beslut med Preste-Ståndet, blifva, att frågan blefve föremål för votering i Förstärkt Banco-Utskott.

Herr *Palander:* Jag instämmer med Herr *Ekenman* och ber Ståndet ihågkomma de ömmande skäl, som i detta fall förefinnas.

Herr *Almgren* instämde.

Herr *Indebetou:* Då Utskottets förra Utlåtande, under № 35, blifvit af två Stånd bifallet, tillstyrkte jag inom Utskottet, i enlighet med det vanliga bruket, att man måtte samma Utlåtande vidblifva. Jag erkänner dock, att här förekomma särdeles ömmande skäl, hvarföre, om något dermed kan vinnas, jag icke är emot att ingå på Herr *Ekenmans* begäran. I sådant fall skulle detta Memorial afslås, ehuru jag ej hyser stora förhoppningar, att man derigenom skall komma till det af Herr *Ekenman* åsyftade mål.

Discussionen var slutad, och på Herr Talmannens framställning, om Ståndet behagade godkänna Banco-Utskottets Utlåtande, № 35, vidhållet uti dess Memorial, № 54, svarades *Ja* och *Nej*, hvarjemte votering begärdes.

En voteringsproposition uppsattes, justerades och anslogs, så lydande:

»Den, som bifaller Banco-Utskottets Utlåtande, № 35, och Memorial, № 54, röstar: *Ja*.

Den, det icke vill, röstar: *Nej*.

Vinner *Nej*, har Ståndet beslutat, att, med ändring af nämnde Utlåtande och Memorial, bevilja den af f. d. Handlanden N. J. Bergelins Sterbhusdelegare sökta afskrifning af bemälde Bergelins hela skuld till Banco-Disconten.»

Votering anställdes med slutna sedlar, efter upprop. En sedel aflades förseglad, och de öfriga, vid hvilkas öppnande tvänne Ståndets Herrar Ledamöter stodo, en på hvardera sidan om Herr Talmannen, befunnos innehålla 21 *Nej*, emot 14 *Ja*, i följd hvaraf Ståndet fattat beslut, i enlighet med contrapropositionens lydelse.

Och № 55, med hemställan om afskrifning af ett odlingslån.

Bifölls.

§ 6.

Föredrogos å nyo och bordlades andra gången:

Stats-Utskottets Utlåtanden och Memorial: № 197—217, Banco-Utskottets Utlåtande, № 56, Lag- samt Allmänna Besvärs- och Economie-Utskottens Betänkanden: № 15—21, samt Allmänna Besvärs- och Economie-Utskottets Utlåtanden och Memorial, № 111—115.

§ 7.

Bordlades:

Constitutions-Utskottets Memorial: № 9,

Banco-Utskottets Memorial: № 57—60,

och Lag-Utskottets Betänkanden och Memorial: № 29—32; till hvilka rubrikerna upptagas i Protocoll, då ärenderna förekomma.

§ 8.

Herr *Bosæus* begärde och erhöll ledighet från Riksdagsgöromålen under 14 dagar, beräknade från Måndagen den 14 i denna månad.

§ 9.

Herr *Bosæus* uppläste en så lydande motion:

»Genom de respective Riks-Ståndens behandling af Allmänna Besvärs- och Economie-Utskottets Utlåtande № 106, vid innevarande Riksdag, angående föreslagna ändringar i Fabriks- och Handtverks-Ordningen af den 22 December 1846, är hvarje sådan förändring afslagen hos Höglofliga Ridderskapet och Adeln samt Hedervärda Bonde-Ståndet, — hvaremot sagde Utskotts-Betänkande blifvit af Högvördiga Preste-Ståndet och Välloflige Borgare-Ståndet bifallet, och sålunda af sistnämnde 2:ne Riks-Stånd godkända de förändringar i Fabriks- och Handtverks-Ordningen, dem Utskottet tillstyrkte, såsom föremål för en Rikets Ständers underdåniga hemställan hos Kongl. Maj:t, nemligen:

1:o *vid 3 § mom. b,* den lydelse: »att förvärfva mäster»skap, då fråga är om handtverk, med undantag af bygg»mästare eller murmästare-yrkena; börande dock, då dessa »sedan skola i stad utöfvas, bevis företes om mannens skick»lighet i yrket, på sätt nedanföre säges.»

2:o *vid 23 § 1 mom:* att af de tvänne trovärdige och oväldige män, hvilka skola intyga, att mästareprof blifvit förfärdigadt af den, som detsamma, för vinnande af mästerskap, företer, minst en bör vara sakkunnig i det yrke, hvaruti mästerskap sökes.

3:o *vid 28 §,* att den här stadgade afgiften till Fabriks- och Handtverksföreningarnes Cassor i städerna, utom Stockholm, förhöjes från 2 till 5 R:dr Banco; och

4:o *vid 33 §,* att stadgandet om Sockne-Nämnds på landet rättighet till utfärdande af gesällbref må från denna § uteslutas.

Så visst, som jag ännu är öfvertygad, att dessa, af min inom Högtärade Ståndet vid denna Riksdag väckta motion, № 22, föranledda förslag till lagförändringar äro, lika med dem jag i öfrigt genom besagda motion tillåtit mig framställa, af behofvet påkallade; så mycket misströstar jag dock, att, äfven om en hemställan i sådan rigtning skulle af mig nu göras, de båda här ofvan förstnämnda respective Riks-Stånden kunde genom inbjudning bevekas att förena sig med Preste- och Borgare-Ståndens beslut uti ifrågavarande ärende; men då Högtärade Borgare-Ståndet tillförene lärer medgifvit att, i likartade fall, genom särskild underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:ts Nådiga pröfning meddela Ståndets åsigter, och det torde kunna förmodas, det desamma i ofvan uppgifna hänseenden desto heldre må röna Kongl. Maj:ts Nådiga bifall, som dessa åsigter nu jemväl med ett annat Riks-Stånds beslut öfverensstämma, vågar jag härigenom vördsamt anhålla, det Högtärade Ståndet behagade, för sin del, besluta en underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t, med hemställan:

att, på anförande skäl, Kongl. Maj:t måtte i Nåder bifalla de af Allmänna Besvärs- och Economie-Utskottet tillstyrkta och af Preste- samt Borgare-Stånden antagna förslag, i här förut afgifna delar, till ändring i Fabriks- och Handtverks-Ordningen den 22 December 1846;

äfvensom att Herr Talmannen täckes, om en sådan underdånig skrifvelses aflåtande, till Högtärade Ståndet framställa proposition. Stockholm den 9 Julii 1851. *P. E. Bosæus.*»

Begärdes och lades på bordet.

§ 10.

Justerades: 1:o Protocolls-Utdrag öfver af Ståndet denna dag fattade beslut; och 2:o Protocollen för den 2 och 5 dennes öfver återremisser af Banco-Utskottets Memorial, № 43, och Stats-Utskottets Utlåtande, № 194.

Plenum slutades kl. 3/4 3 eftermiddagen.

In fidem.

E. G. Runeberg.

Den 12 Julii.

Plenum kl. 9 f. m.

§ 1.

Protocollet den 2 dennes, i de delar, som angå beslutade återremisser, justerades.

§ 2.

Uppå gjord anhållan, beviljades Herr *Nordwall* ledighet från Riksdagsgöromålen under tiden från den 15 dennes till innevarande månads slut.

§ 3.

Föredrogos å nyo Stats-Utskottets Utlåtanden och Memorial:

№ 197, i anledning af väckt motion om förhöjd uppbördsborgen för Kronofogdar,

№ 198, i anledning af väckt motion, angående optionsrätt vid utarrendering af Militiæ-boställen,

№ 199, i anledning af väckt motion, angående nedsättning i arrendet för indragna Militiæ-bostället Kottorp i Jönåkers Härad af Södermanlands Län,

№ 200, i anledning af Kongt. Maj:ts Nådiga Proposition, angående eftergift af Kronans rätt till dana-arf efter Vice Länsmannen Peter Lök Rösler, till förmån för hans arfvingar,

№ 201, i anledning af väckt motion om tillåtelse för Häradsboerne att få till skatte lösa Härads-Allmänningen Holaveden i Norra Wedbo Härad af Jönköpings Län,

№ 202, i anledning af väckt motion, angående nedsättning uti de åtskilliga hemman på Wisingsö åliggande skyldigheter.

Biföllos, hvart efter annat.

№ 203, i anledning af Kongl. Maj:ts Nådiga Proposition, angående upplåtande till Domkyrkan i Calmar af arrendeinkomsterna utaf jordlägenheter, tillhörande Calmar f. d. fästning.

Herr *Engzell:* Då vid sista Riksdag Rikets Ständer, för deras del, samtyckte till äskadt upplåtande till Calmar Domkyrka af ifrågavarande lägenheter, fästades dervid intet vilkor. Uti den till Rikets nuvarande Ständer aflåtna Kongl. Proposition i ämnet har deremot vid en sådan upplåtelse fästats vilkor, som hindrat bifall till förslaget derom. Då Calmar Domkyrka derigenom är icke allenast urståndsatt att inbetala återstoden af det hos Riks-Banken erhållna lån å 16,666 R:dr 32 sk. Banco, med ränta, utan ock att bespara medel till bestridande af kostnader för Domkyrkans snart åter förestående reparation, så, och då, efter hvad jag tydligen inser, förevarande Utlåtande af Ständerna bifalles, får jag tillkännagifva, att jag, under begagnande af den i 56 § Riksdags-Ordningen medgifna rättighet, skall, med anledning af omförmälde förhållanden, i nästa plenum allemna skriftlig motion derom, att nämnde Domkyrka måtte beviljas afskrifning af dess berörda, återstående skuld till Rikets Ständers Bank.

Öfverläggningen var slutad, och, på Herr Talmannens framställning, biföll Ståndet Stats-Utskottets Utlåtande, № 203.

№ 204, i anledning af Kongl. Maj:ts Nådiga Skrifvelse, i fråga om trenne, Kronan tillhörige, gårdars upplåtande till utvidgning af kyrkogården i Calmar,

№ 205, i anledning af Kongl. Maj:ts Nådiga Skrifvelse, angående väckt fråga om det i Kronans förråd befintliga äldre, till krigsbruk oanvändbara kruts omarbetande till bergskrut,

och № 206, i anledning af väckta motioner om donerande till Skellefteå Stad af hemmanen, N:ris 6 och 8, i Norrböle by, samt af Krono-Allmänningen Kågenäset, m. m.

Biföllos, hvart efter annat.

№ 207, i anledning af väckta frågor om förändrade beskattningsgrunder för mjöl- och sågqvarnar.

Herr *Ekholm* begärde uppläsande af den vid detta Betänkande fogade reservation, hvarefter han yttrade: Jemte tillkännagifvande, att jag fullkomligt instämmer uti den nu upplästa reservationen och anser af stor vigt, att en sådan, som den deri föreslagna underdåniga skrifvelse aflåtes, tager jag mig friheten erinra om det sammanhang, förevarande fråga påtagligen eger med den om skattläggning af hemman och lägenheter i allmänhet, som är föremål för 6:te punkten i Stats-Utskottets Betänkande, № 167, och att detta Stånd beslutat återremiss å samma punkt. Det utgör, enligt min tanka, en ökad anledning att återremittera äfven förevarande Betänkande. Den af reservanterne önskade närmare undersökning till ämnets grundliga och fullständiga utredande synes mig ock desto lämpligare, då Kammar-Collegium, såsom det mig synes, på mindre väl grundade skäl, afstyrkt allt afseende å hvad Rikets Ständer vid föregående Riksdag föreslagit, och hvilket Kongl. Maj:t en gång yttrat Sig benägen att antaga. En sådan åsigt, som reservanternes, torde vara destomera förtjent att af Rikets Ständer omfattas och antagas, som tillfälle så ofta varit att erfara, huru invecklade tvister uppkomma, i anledning af frågor, som väckas om nya qvarnars anläggande, och hvilka tvister kunna genom en ny beskattningsgrund afböjas.

Herr *Lagergren:* Jag gillar i allmänhet de grunder, som af reservanterne emot Stats-Utskottets Utlåtande i detta ämne anförts för deras åsigt, men kan icke dess mindre icke förena mig om det slut, hvartill de sålunda kommit, hvilket, efter min tanka, icke kan leda till någon särskild påföljd. Den fråga, som skulle väckas genom underdånig anhållan hos Kongl. Maj:t om anbefallande af en så beskaffad utredning, i afseende å qvarnräntan, som af reservanterna åsyftas, är af den mest invecklade natur, ja en af de svåraste, näst den om jemnkning af hemmans- och jord-räntor i allmänhet. Man

bör ej heller förgäta, att en myckenhet qvarnräntor äro indelda, icke blott till rustning och rotering, samt på sådant sätt införlifvade med indelningsverket, utan äfven till löner åt en mängd Kronans embets- och tjenstemän. Jag tror derföre icke, att ärendets återremitterande kan leda till någon annan påföljd, än de väckta förslagen nu rönt, utan anser det vara lämpligast, och tillstyrker fördenskull, att bifalla förevarande Utlåtande.

Herr *Wærn:* Jag instämmer med Herr *Lagergren* deruti, att ämnet för förevarande Utlåtande är af ytterst invecklad beskaffenhet, men anser det äfven derföre böra i möjligaste mätto utredas. Också fäster jag uppmärksamheten derå, att i reservationen icke föreslås något annnat beslut, än aflåtande af en underdånig skrifvelse, för vinnande af detta ändamål. Likaledes begärde icke eller Rikets Ständer vid sista Riksdag annat i denna fråga, än en sådan utredning, jemte förslag till de åtgärder, som Kongl. Maj:t kunde i Nåder finna, för vinnande af en lika och rättvis beskattning å qvarnar, vara tjenliga. Hvad derå följt, hafva varit de af Kongl. Kammar-Collegium infordrade Utlåtanden, som äro i Betänkandet omförmälda.

Lika med hvad den af Kongl. Maj:t förordnade Skatteförenklings-Comité uti sitt utlåtande förklarat, anser jag bevillningsgrund vara den lämpligaste och rättvisaste för såg- och mjölqvarnars beskattning, utan att likväl något men, i afseende å äldre skattlagda qvarnar, deraf åstadkommes, hvilket, i min tanka, endast kan förebyggas derigenom, att samma beskattningsgrund tillämpas för dem, som för de nyare. Härutinnan hafva likväl Collegierne hyst en alldeles motsatt åsigt. Motivet dertill finnes bäst framställdt uti följande yttrande i Herr *Norins* motion, sådan densamma i Betänkandet relateras: »Då nemligen vid qvarnars anläggning alla, hvilkas rätt är i fråga, således ock äldre qvarnegare, blifva hörde, och Härads-Rätt derom sig utlåter, innan Konungens Befallningshafvande meddelar utslag, som åter kan i stadgad ordning öfverklagas, följde ock deraf, att, då anläggning af ny qvarn beviljas, ådagalagdt vore, att dymedelst något intrång i äldre qvarns rätt icke förorsakas, utan att denna kan ega bestånd med sin ränta, ehuru den nya tillkommit.» Hvad nu denna af Kammar-Collegium yttrade åsigt angår, så må det finnas ursäktligt, att ett Rikets embetsverk icke betviflar sin egen förmåga att skipa rättvisa och att afhjelpa de olägenheter, som af lagstiftningen kunna uppstå och hos det-

samma blifva anmälda. Utan att sätta hvarken dess samvetsgrannhet eller sakkännedom i fråga, så gäller likväl i allmänhet härom, att rättvisa kan anses utöfvad hufvudsakligen endast för tillfället. Kammar-Collegii yttrande må således hafva skäl för sig uti bestående förhållanden, men det förefaller mig klart, att de, sådana framtiden måste utveckla dem, icke länge skola förblifva öfverensstämmande med hvad de voro, då de utgjorde föremål för Collegii beprövande. Allmänheten synes mig likväl hafva billiga fordringar på, att lagstiftningen skall förekomma ojemnheter och orättvisor uti beskattningen, i stället för att gifva anledning till dem, och att, der sådana inträffa, de böra genom embetsverkens försorg ej blott för ögonblicket, utan äfven för framtiden, undanrödjas, så att ej, hvarest en gammal orättvisa afhjelpes, en ny genast uppstår. Ju flere qvarnar, som anläggas, dess starkare concurrence eller rivalisering måste nemligen uppkomma emellan dem och de äldre. Den ene inkräktar på den andras mäldelag eller såglag, och derigenom uppstår ett stort missförhållande, i afseende på beskattningen, som vid den ena qvarnen består i ständig grundränta, rustning eller dylikt, och vid den andra i bevillning efter inkomst. Det är visserligen icke omöjligt att söka nedsättning i grundräntan, då inkomsten bevisligen minskats. Men då en sådan åtgärd, förenad med mycken omgång och kostnad, endast verkar tillfälligt och icke förebygger, att behof deraf ganska snart åter kan uppstå, så motsvarar den icke behofvet, och om den flere gånger förnyas, så blir den till sin natur föränderlig och är, såsom sådan, stridande emot principen för grundränta, hvars företräde just skall ligga deruti, att den, såsom bestämd, ingår i egendomsvärdet. Häraf måste finnas, att den enda rätta och giltiga principen för qvarnars beskattning är bevillningsgrund, hvarigenom den göres lika för alla, på samma sätt, som gäller, i afseende å andra fabriksinrättningar, hvilka efter inkomst taxeras till beskattning.

Att stora svårigheter skola möta genomförandet af denna sak, är lätt funnet, äfvensom att åsigterna derom kunna vara mycket delade. Inom Inkomst-afdelningen, som först förehade och beredde frågan, fattades likväl enhälligt det beslut, som af mig, med flere andre ledamöter, såsom reservation nu upptagits. Då Stats-Utskottet slutligen företog ärendet, blefvo likväl meningarna delade, och gjordes isynnerhet det inkast gällande, att Staten skulle förlora på den föreslagna förändrade beskattningsmethoden, särdeles i afseende å en del

äldre qvarnar, hvilka förr tillhört Kronan, men afyttrats, med förbehåll om grundräntor, motsvarande det arrende, som Kronan af dessa qvarnar haft. Jag förnekar också icke, att denna, såväl som andra omständigheter, bildar svårigheter, men anser likväl icke omöjligt att öfvervinna dem, och att åtminstone saken är väl värd ett försök dertill. Detta är hvad med den föreslagna underdåniga skrifvelsen åsyftas, hvilken således icke kan omedelbart föranleda något definitivt beslut, men väl en utredning, som i hvarje fall har stor nytta med sig. Jag yrkar fördenskull äfven återremiss å detta Utlåtande.

Herr *Grape:* Fastän jag icke anmält reservation emot det nu föredragna Utlåtandet, har jag icke biträdt beslutet derom i Stats-Utskottet. Deremot instämmer jag uti önskan, att underdånig skrifvelse måtte expedieras, i enlighet med Utskottets Inkomst-afdelnings förslag i ämnet. På de grunder, som blifvit uti reservationen emot Utskottets Utlåtande och nu ytterligare af Herr *Wærn* anförda, förenar jag mig fördenskull i yrkandet om återremiss.

Herr *Lagergren:* Uti sak är jag verkligen icke i något skiljaktig från de åsigter, Herr *Wærn* nu uttalat, och vore det nu vid Riksdagens början, i stället att, såsom anledning är att förmoda, densammas slut tillskyndar, skulle jag till och med vara böjd att helt och hållet instämma med Herr *Wærn*, derest en återremiss af frågan kunde leda till någon påföljd. Men då en sådan verkan, efter min tanka, ej är att förutse, anser jag återremiss i denna sak endast medföra ett onödigt förlängande af Riksdagen. Rikets Ständers underdåniga skrifvelse i ämnet vid sista Riksdag var visserligen affattad i allmänna ordalag, men det ligger i denna saks natur, att den, för att genomträngas och leda till gagn, icke får behandlas ytligt eller på ett blott generelt sätt. Icke allenast det, som finnes sålunda anfördt uti den nu åberopade reservationen, utan mycket annat af den mest speciela och concreta art måste i saken ådraga sig Kongl. Maj:ts synnerliga uppmärksamhet och blifva föremål för behandling i den Kongl. Propositionen. Alla dessa specialiteter måste ställas i ett noggrannt, utveckladt sammanhang. Den form för en förnyad underdånig framställning, som uti Utskottets Inkomst-afdelnings förslag förekommer, är således icke den rätta. Jag tror derföre, att äskad återremiss endast skulle föranleda ett uppskof utan nytta, ehuru jag icke vill till någon ytterlighet motsätta mig densamma. Riktigheten af hvad Herr *Norins* motion innefattar har icke undgått min uppmärksamhet, men det eger endast tillämpning på landet, ej i stad. Till bevis derå kan jag anföra, att i Norrköping finnas äldre qvarnar, så högt skattlagda, att de skatta ända till och med 29 tunnor, för det mesta hvete, i tullmjöl. Skulle bredvid dem uppstå nya qvarnar, för hvilka skattades efter bevillningsgrund, så vore, äfven under förutsättning af lika godt qvarnverk och lika stor vattentillgång, icke möjligt att bringa deras beskattning efter inkomst till likhet med de äldre qvarnarnes grundränta. Sådant försvårar onekligen den nya beskattningsmethodens införande, och skulle ett ordentligt debet och credit uppgöras på de grunder, man söker göra gällande, så kommer otvifvelaktigt att uppstå en difference, som af Staten får ersättas. Detta anför jag blott i förbigående, reflexionsvis, men tror, såsom jag redan antydt, att ämnet är nog vigtigt och i sina detailer invecklad, att man icke behöfver ytterligare fästa Kongl. Maj:ts uppmärksamhet derå, äfven om i en ny underdånig skrifvelse skulle innefattas, hvad som saknas i den vid förra Riksdagen aflåtna.

Herr *Petré:* Såsom tillhörande reservanterne emot Stats-Utskottets Utlåtande i denna fråga, förenar jag mig, på de derför anförda skäl och grunder, uti yrkandet om återremiss. Någon tidsförlust bör deraf så mycket mindre kunna uppkomma, som Utskottet, efter att redan hafva närmare utredt frågan, har ganska lätt, ifall det så behagar, att besluta sig för adopterande af Inkomst-afdelningens afgifna, i reservationen innefattade förslag.

Discussionen förklarades slutad, och beslöt Ståndet, att till Stats-Utskottet återremittera dess Betänkande, № 207, med hvad dervid nu blifvit anmärkt.

№ 208, i anledning af väckt fråga om upphörande af allmogens inom en del af Stora Kopparbergs län skyldighet att till Stora Kopparbergs bergslag in natura leverera hemmans-ränte- och mantals- eller qvarntulls-kol, samt afskaffande af de, för uraktlåten sådan leverering af dessa kolskatter, stadgade vites- eller tredskoböter.

Herr *Falhem:* Det vill synas, som denna tvistefråga nu närmat sig ett önskadt slut. Åtminstone lärer något hinder derför numera icke exsistera från bergslagens sida, sedan densamma uti sammankomst-protocollet af den 5 sistlidne Februarii medgifvit att afstå alla sina privilegier emot billiga vilkor, nemligen att deremot komma i åtnjutande af Kongl. Förordningarne af 1831 och 1846, i likhet med an-

dra Svenska undersåter, och hvarigenom Dal-allmogen skulle komma i en oberoende ställning, åtminstone till bergslaget. Af Stats-Utskottets Utlåtande synes frågan likväl ännu något outredd och svårigheterna för skatte-allmogen icke undanröjda, i afseende å de circa 9,000 stigar kol, som äro anslagna till läns- och militair-staterna, hvilka löntagare ännu icke blifvit hörde. Men jag har särskildt fästat mig vid den Betänkandet bifogade reservationen, och kan ej underlåta att jemväl anmärka de deri förekommande olämpliga ordalagen eller jemnförelsen mellan slafvarne på S:t Barthelemy och Dal-allmogen. Om dermed afses friköpande från kolskatten, vill jag visst icke motsätta mig syftet, men något klander emot bergslaget torde nu vara obehörigt. En nedsättning i den dryga grundskatten finner äfven jag billig. Dermed är nu förhållandet sådant, att, då Staten njuter en hög inkomst af bergslagen i kopparränta, uppgå allmogens skatteräntor i kol till Staten högre och för närvarande till nära dubbelt, i förhållande till grundskatten i spanmål. Mig synes billigheten fordra, att Staten vidkännes en nedsättning vid sådana förhållanden, eller när koppartillverkningen är hög, då naturligtvis både kolpris och markegång höjas, hvarigenom den fattiga allmogen erhölle en billig jemnkning. Emedlertid beror frågans lösning för närvarande på Regeringens åtgärd, och jag anser derföre icke nödigt att yrka återremiss, utan inskränker mig till anhållan om proposition å bifall till Betänkandet.

Herr *Lagergren:* Jag instämmer väl icke i de starka ordalag, hvaruti en ledamot af annat Riks-Stånd reserverat sig emot förevarande Utlåtande och skildrat de förhållanden, hvilka äro föremål för detsamma. Men jag har icke kunnat underlåta att fästa mig synnerligen vid åtminstone en vigtig omständighet, som nästan är af den art, att böra föranleda återremiss å Betänkandet. Vid rättigheten att få in natura uppbära hemmansräntekolen, skall jag nu icke uppehålla mig. Deremot anser jag den omständigheten, om den eger verklig grund, icke hafva bort så, som skett, af Stats-Utskottet lemnas ur sigte, att nemligen Fahlu bergslag påstår sig ega ett slags monopol till timmerflottningen i den ena grenen af Dalelfven och till virkeshandel inom vissa socknar i Dalarne. Om sådana uteslutande privilegier verkligen exsistera, hvilket särskildt bort undersökas och uppgifvas, så hade det icke bort lemnas så utan allt afseende af Utskottet, utan varit förtjent af dess synnerliga uppmärksamhet, äfven om man i

öfrigt icke kunnat komma till annat beslut, än det nu föredragna Utlåtandet innehåller. Jag förmodar, att upplysning derom ingalunda varit omöjlig att vinna. Ogerna yrkar jag ock återremiss, men kan ej nu underlåta det, helst af alla uteslutande privilegier i vårt land intet är så obefogadt och tryckande, som denna bergslagens uppgifna rättighet till utöfvande af control å en fattig allmoges timmerflottning och försäljning af skogseffecter.

Herr *Petré:* Det lärer verkligen vara förhållandet, att redan för flere månader sedan till Kongl. Maj:t inkommit Stora Kopparbergs bergslags underdåniga utlåtande, hvari detsamma medgifvit afträdande af ifrågakomna privilegier emot vissa uppgifna vilkor. Att derefter ännu icke till Rikets Ständer afgifvits någon Kongl. Proposition i ämnet, lärer icke kunna förklaras af någon annan omständighet, än den, att Konungens Stats-Råd en längre tid icke varit fulltaligt, och att ett af de vigtigare Stats-Departementerne ännu saknar ordinarie Chef. Frågan är likväl af stor vigt. Den hade verkligen icke bort vid denna Riksdag undanskjutas, helst densamma står i nära samband med andra vid Riksdagen förekomna öfverläggningsämnen. Förhållandet med detta dröjsmål är verkligen i hög grad att beklaga och utgör ett talande bevis på olägenheterna deraf, att Konungens Stats-Råd icke är fulltaligt.

Uti den vid Stats-Utskottets Betänkande fogade reservation utaf en ledamot af annat Riks-Stånd förekommer, bland annat anmärkningsvärdt, en märklig sats, som är väl förtjent att taga vara uppå, särdeles som samme representant är en bland de inom hela representationen uti Riksdags-machineriet mest erfarna, samt derföre måste antagas besitta mycken kännedom om allmänna ärender, och dessutom flerfaldiga gånger för sitt ovanliga nit blifvit på ett utmärkande sätt af landets Regering omhuldad. Denna reservant har nemligen för Rikets Ständer anfört, att det fordras längre omgång att ändra Riks-Stånds privilegier, men att för rubbning af andra privilegier ej behöfves mer, än att någondera contrahenten med döden bortgår. Om så skulle vara, egde man verkligen icke att beklaga de många oformligheter, som nu framstå, i följd af gamla monopolier, hvaribland det af Herr *Lagergren* omförmäldta icke är det minst tänkvärda. Den liknelse, som den värde reservanten derjemte framställt emellan de fordna, numera friköpte slafvarne på S:t Barthelemy och innevånarne i några socknar af Dalarne, lärer rik-

tigast kunna hänföras till det grofkorniga skämt, hvilket samme värde representant äfven vid andra tillfällen ansett sig tillständigt yttra, då fråga varit om Borgare-Ståndet. — Återremitterande af denna fråga anser jag icke tjena till något, men jag skall likväl icke motsätta mig det, om Ståndet finner för godt att sådant besluta.

Herr *Falhem:* Jag har hufvudsakligen begärt ordet för att meddela några upplysningar, i anledning deraf, att min värde vän, Herr *Lagergren*, synes hafva oriktigt uppfattat naturen af de förmåner, Stora Kopparbergs bergslag erhållit af Staten, emot vissa skyldigheter, och icke hafva tillfyllest gjort sig reda för den liberalitet, bergslagen ådagalagt, då densamma äfven förklarat sig böjd till och med att ingå i underhandling om afträdande af räntorna till Avesta bruk, som äro tillkomna genom köpeafhandling. Hvad timmerflottningen på Dalelfven och uteslutande kol-, ved- och virkeshandel i några skogstrakter af provincen angår, så är verkliga förhållandet, att Kronan öfverlåtit dessa slags monopoler åt bergslagen, men emot en ganska dryg kopparränta. Bergslagen är således ej annat, än Kronans rättsinnehafvare uti alla de ifrågakomna förhållanden, som påstås trycka Dalallmogen. Jag är likväl icke den, som vill hindra ett lossande af dessa band, till den fattiga allmogens lättande. Men jag tror icke, lika med Herr *Lagergren*, att frågan om någon del af berörde rättigheter, såsom om timmerflottning och skogars användande, kan ställas utom sammanhang med det öfriga, som ingredierar i denna sak, angående Dalallmogens befrielse från alltför betungande skattebördor. Och då således ingen del af ärendet bör frånryckas, samt det i sin helhet redan är föremål för Kongl. Maj:ts nådiga pröfning, så tror jag, i likhet med den siste värde talaren, att återremiss icke är lämplig, aldraminst i någon särskild del, och tillstyrker derföre bifall till Stats-Utskottets Utlåtande, helst detta icke utesluter all vidare pröfning af frågan hos Rikets Ständer.

Herr *Collén:* Ehuru ostridigt är, att skyldigheten att i kol leverera hemmans- och mantalsräntorna är särdeles tryckande för de socknar, som sakna skogar för eget husbehof, och ehuru ännu mera tryckande det är, att jemväl dessa socknars innevånare äro förpligtade att, vid uteblifven naturaleverence, erlägga böter och pliktpenningar, så anser jag dock, på de i Betänkandet anförda skäl, billig rättelse härutinnan icke nu stå att vinna. Emedlertid är sådan rättelse att förvänta, så snart Kongl. Maj:t till pröfning får tillfälle att företaga den med denna sammanhängande frågan om kopparräntans förmedling vid Stora Kopparberget. Orsaken dertill, att Kongl. Maj:t i sistnämnde fråga ännu icke aflåtit Nådig Proposition, kan ej vara att finna i annat, än att bergslagets infordrade underdåniga Utlåtande så nyligen till Kongl. Maj:t inkommit. Hvad särskildt angår bergslagets uppgifna uteslutande rätt till virkeshandel samt flottning af timmer på Dalelfven, så får jag upplysa, att i detta ämne är väckt en särskild motion, deröfver Utlåtande af sammansatta Lag- och Economie-Utskotten är att snart förvänta.

Herr *Gråå:* De hvarje Riksdag återkommande klagomålen af Dalallmogen öfver kolskatten till Stora Kopparbergs bergslag torde ådagalägga, att samma skatt är verkligen tryckande. Det vore fördenskull önskvärdt, att nu omsider kunna undanrödja denna sannolikt rättmätiga anledning till klagan; men då, såsom af Stats-Utskottets Betänkande inhämtas, frågan är beroende på Kongl. Maj:ts pröfning, och någon Kongl. Proposition i ämnet till Rikets nu församlade Ständer icke aflåtits, lärer annan utgång, än genom berörde Utlåtande tillstyrkes, icke för det närvarande kunna beredas. Hvad åter angår böterne för uraktlåtenhet eller tredska att leverera räntekolen; så lärer, innan frågan om kolskatten kommit under behandling hos Rikets Ständer, det vara mindre lämpligt att vidtaga något förfogande, ledande till förändring uti den nu stadgade bötesansvarigheten. I afseende slutligen på den af Herr *Lagergren* vidrörda rättigheten till timmerflottning på Dalelfven, anser jag mig endast böra erinra, att frågan derom icke nu utgjort föremål för Stats-Utskottets pröfning. Jag tillstyrker derföre bifall till dess Utlåtande.

Herr *Petré:* Det af representanten för den ganska goda staden Fahlun anförda skäl till dröjsmål med den förväntade Kongl. Propositionen i förevarande ämne är icke rätt nöjaktigt. Frågan om nedsättning i kopparräntan af Stora Kopparbergs bergslag och afträdande deremot af dess ifrågakomne privilegier har länge, tid efter annan, varit å bane och redan fått den utredning, att måhända vidare upplysningar deri icke tarfvas. Dessutom hade handlingarne härutinnan kunnat, i likhet med hvad eljest stundom sker i andra stora och invecklade frågor, jemte en skrifvelse, öfverlemnas till Rikets Ständer, hvilka, så godt de förmått, fått på egen hand taga reda på saken.

Herr *Lagergren:* Med anledning af hvad nu yttrats af Herr *Collén*, att frågan om bergslagens uppgifna uteslutande

rätt till timmerflottning och till kol-, ved- och virkeshandel i vissa trakter af Dalarne utgör föremål för en särskild, af Lag- och Economie-Utskotten behandlad motion, samt af Herr *Gråå*, att berörde fråga icke egentligen ingått i det förevarande ärendet eller varit föremål för Stats-Utskottets behandling, afstår jag ifrån mitt yrkande om återremiss å dess Utlåtande. Med Herr *Collén* instämmer jag ock deruti, att, då Stora Kopparbergs Grufve-Rätt ej förr, än den 1 Martii innevarande år, meddelat dess underdåniga yttrande i saken, och Kongl. Maj:t icke kunnat slutligen företaga denna till den åtgärd eller pröfning, som erfordras, för aflåtande af Nådig Proposition till Rikets Ständer, grundad anledning helt och hållet saknas till anmärkning emot Regeringen för dröjsmål med en Proposition i detta ämne.

Herr *Wærn:* Äfven jag anser något vidare vid denna fråga icke kunna åtgöras, och att således ej annat återstår, än att bifalla förevarande Utlåtande. Stora Kopparbergs bergslags egendom och ifrågavarande rättigheter hafva ursprungligen tillhört Kronan ensam; derefter drefs grufvan af Kronan, i förening med enskilde delegare, och slutligen har den under full eganderätt öfvergått å det bolag, som bär nämnde bergslags namn. Dervid stadgades likväl, att bergslaget skulle till Kronan erlägga hvart 10 skeppund såsom skatt, och då enskilda, hvilka på sina egor upptagit koppargrufvor, endast erlägga hvart 30 skeppund, äro således två tredjedelar af nämnde högre skatt att anse, såsom en löseskilling eller perpetuelt arrende för sjelfva egendomen, jemte densamma åtföljande privilegier och förmåner. Om den nedsättning i kopparräntan till samma belopp, som af enskilda erlägges, som bergslaget åstundar, såsom vilkor för privilegiernas frånträdande, beviljas, så skulle således delegarne i bergslaget hafva bekommit sjelfva egendomen för intet. Den nedsättning, detsamma föreslagit i kopparräntan, är ganska betydlig, enär skillnaden uppgår till ett värde af öfver 40,000 R:dr B:co årligen. Den stegring i kolpriserna, som förmenats göra en sådan nedsättning nödvändig till bergslagets betryggande, anser jag deremot endast vara en lös hypothèse. Den utredning af frågan, som, efter mitt begrepp, väsendtligen återstår att vinna, är derföre, huruvida den vinst för det allmänna, som göres derigenom, att bergslaget frånträder sina privilegier och Dalallmogens skattebördor lindras, motsvarar den förlust, Staten gör genom afstående af nämnde betydliga inkomstbelopp. Det är icke min mening, att med dessa anmärkningar lägga hinder i vägen för privilegiernas inlösande, utan endast att ifrågasätta, huruvida ej derföre begärda skatteförminskning är för stor och skäligen kunde nedsättas. Långt ifrån att motsätta mig ett sådant inlösande, beklagar jag, lika med föregående talare, att det ej redan långt för detta kunnat försiggå. Emedlertid, och då alla vederbörande numera yttrat sig i ämnet, så att detta, sålunda fullständigt beredt, numera endast beror af den utredning, som på Regeringen ankommer, och åt hvilken det är önskligt, att all möjlig uppmärksamhet och omsorg egnas, hyser jag den förhoppning, att frågan vid nästa Riksdag ändteligen kan bringas till slutligt afgörande. Herr *Petré* har antydt, hurusom Regeringen i somliga frågor endast med en skrifvelse öfverlemnat handlingarne till Rikets Ständer, utan något eget Utlåtande, och ansett, att så äfven här för tidens vinnande kunnat ske. Det är tyvärr sannt, att en sådan praxis gjorts gällande, och den har beklagligen vid denna Riksdag vidtagits i flera vigtiga och invecklade frågor, som till Stats-Utskottet remitterats. Man måste deraf draga den slutsats, att Regeringen i dessa frågor vill afskudda sig allt ansvar för utgången. Om ett lands väl skall kunna verkligen befrämjas, är det likväl ovilkorligen nödvändigt, att dess Styrelse har en känsla af ansvarighet för hvad som sker uti detsamma. Jag kan derföre ej annat, än önska slut på ett sådant missförhållande, ju förr, desto heldre. Följden skall annars blifva den, att vi få regerande Ständer, hvartill dess nuvarande sammansättning på intet sätt gör dem lämpliga, och hvaraf Riket icke har någon god erfarenhet. Rikets Grundlag lärer icke kunna förtydas så, att det icke är Konungens Rådgifvare, som det tillhör att i främsta rummet bära ansvaret i och för Regeringsärenders fullständiga utredning och afgörande. Äfven såsom en control å samma Rådgifvares duglighet, är det af vigt, att nu anmärkta förfarande att handlöst aflemna mål till Rikets Ständers behandling måtte upphöra.

Herr *Björk* instämde.

Herr *Petré:* Förhållandet med det anmärkta dröjsmålet från Regeringens sida att härutinnan aflåta Nådig Proposition är ingalunda af beskaffenhet att böra betraktas med likgiltighet. Detta dröjsmål återför i minnet en ganska anmärkningsvärd conflict emellan Stats-Styrelsen och Domaremakten. Uti denna discussion har omtalats ett stora Kopparbergs bergslags privilegium på kol-, ved- och virkeshandel i åtskilliga socknar af Dalarne. För några år sedan inträffade, att bergs-

laget sökte vända sig skogstillgångarne inom detta district till något mera betydande nytta, än den jemnförelsevis obetydliga förbrukning, som bergslaget för grufvans behof kunde taga i anspråk. Knappt hade detta skett, förr än allmän åklagare lade sig i saken och yrkade ansvar för öfverträdelse af bergslagets privilegium, hvilket hade till slutlig följd, att Högsta Domstolen fällde bergslaget att böta några tusen R:dr samt ersätta en hop kostnader. Bergslaget blef då betänkt på utöfvande af repressalier. Följaktligen började en förföljelse mot åtskilliga kolköpande bruksegare. Flere bland de sistnämnde instämdes, såsom de der inkräktat på bergslagets förmenta uteslutande rättighet att köpa kol inom socknar, räknade till bergslagets koldistrict. Vid denna tidpunkt åtnjöt bergslaget ännu förmånen att genom Grufve-Rätten dömma i egen sak. Utgången var också icke tvifvelaktig. Bemälde Rätt ansåg sig icke pligtig att ställa sig till efterrättelse 1846 års Kongl. Förordning om kolhandeln i Riket, utan grundade sina domar på äldre urkunder. En verklig förbittring uppstod häraf. Svea Hof-Rätt har lyckligtvis varit af annan mening och förklarat berörde Kongl. Förordning vara fullt juridiskt bindande och i kolköpstvisten tillämplig. Ifrågavarande missförhållanden tjena dock såsom bevis på angelägenheten af en klar och otvätydig lagstiftning. De visa tänkvärda brister, rådande i provincen Dalarnes administrations grunder. De lända tillika till bevis på den skadliga verkan af långvariga uppskof med vigtiga Regeringsfrågors afgörande.

Herr *Falhem:* Herr *Wærn* har antydt, att nedsättning i kopparräntan af Stora Kopparbergs bergslag icke bör ega rum vidare, än till jemnförligt förhållande med hvad bergslaget genom sina privilegiers eftergift förlorar uti inkomst, så att någon ersättning från Statsverkets sida ej skulle böra ifrågakomma. Dervid får jag erinra, att redan den af Kongl. Maj:t förordnade Commission år 1844 gifvit nöjaktigt svar om möjligheten af jemnkning härutinnan, med hänsyn dertill, att den gamla grufvan, med ringa förhoppning om nya malmtillgångar, kunde äfventyra att nödgas i förtid nedläggas, om med en för dryg skatt den svagare malmen måste qvarlemnas, till men för både det närvarande och kommande närande folket i orten och Statsverket, och att således de svagare malmtillgångarne kunde till allmänt och enskildt gagn tillgodogöras i aflägsnare framtid, derest icke alltför hårda vilkor af bergslaget utkräfdes. Detta gifver också ett ganska

vigtigt stöd åt bergslagets i det underdåniga Utlåtandet äskade förmedling. Hvad den siste talaren uppgifvit om förhållandet, angående Grufve-Rättens tillgörande vid den angifna olofliga kolhandeln, så måste Tings-Rätten rätta sig efter Högsta Domstolens Utslag, som för otillåten virkeshandel fällt bergslaget till böter. Hvad åter angår det dernäst af honom vidrörda tvisteämne, så får jag äran tillkännagifva, att Grufve-Rätten helst undandrager sig att dömma i dylika mål, oaktadt bergsordningarne det medgifva; och får jag nämna, att en ledamot ej deltog i beslutet.

Vice Talmannen Herr *Halling:* Så vidt jag uppfattat discussionen, är något yttrande om återremiss icke vidare föremål för proposition, hvarföre jag hemställer, om icke nu kan göras slut på denna öfverläggning, hvars utgång ej vidare är tvifvelaktig.

Herr *Collén:* I anledning af Herr *Petrés* yttrande om bergslagets prérogativ att dömma i egen sak, får jag tillkännagifva, att åtminstone en af Grufve-Rättens i Fahlun ledamöter visade den grannlagenheten att icke deltaga i behandlingen af de utaf bemälde ledamot omnämnda rättegångar emellan bergslaget och åtskilliga bruksegare.

Discussionen var slutad; och Ståndet biföll Stats-Utskottets förevarande Utlåtande, № 208.

№ 209, i anledning af väckt motion om statsbidrag till ersättande af kostnader för vägdelning på Gottland, äfvensom

№ 210, i fråga om underhållskostnaden för tvänne vägar inom Färila och Hogdals socknar i Westergöthland.

Biföllos.

№ 211, i anledning af väckt motion om låneunderstöd för uppförande af en flottbro öfver Dalelfven.

Herr *Rinman:* Jag är visserligen ej emot sjelfva saken, men erinrar mig ganska väl, att Herr *Falhem* för en tid sedan här uppgaf, att en flottbro öfver Dalelfven kan anläggas för den ringa kostnaden af 2,000 R:dr B:co. Jag anser det vara af stor vigt, att närmare upplysning derom vinnes, emedan det kunde verka till ej obetydlig nedsättning i nu tillstyrkta kostnadsbelopp, samt hoppas derföre att Herr *Falhem* har den godheten att härom meddela närmare upplysning.

Vice Talmannen Herr *Halling:* Af samma orsak, som den föregående talaren, finner äfven jag, det Herr *Falhem* skulle förvärfva sig anspråk på Rikets Ständers tacksamhet, om han behagade lemna upplysningar, ledande till en gan-

ska väsendtlig nedsättning i nu föreslagna kostnadsbelopp; och jag finner mig föranlåten, att till den värde ledamoten hemställa, om icke något groft misstag är begånget, då den ifrågavarande brobyggnaden, enligt kostnadsförslag, uppgifvits kosta öfver 14,000 R:dr Rgs, eller om någon synnerlig skillnad kan vara i dimensioner eller andra afseenden emellan de af Herr *Falhem* omförmälda broar, som kosta 2,000 R:dr B:co, och den ifrågavarande.

Herr *Falhem:* Jag vill fästa Högtärade Ståndets uppmärksamhet derå, att mitt nu antydda förra yttrande om kostnaden för en bro öfver Dalelfven föll sig så, att en sådan kunnat byggas för den ringa summa af 2,000 R:dr B:co och derutöfver. Det finnes ock i Dalarne redan en bro öfver nämnde elf, hvarför kostnaden ej öfverstigit berörde låga belopp, och kan bestyrkas, att vid en förpantning hos Häradsrätten en dylik bro uppskattats till 4,000 R:dr. Och denna bro är likväl ganska bra. Mitt påstående, då berörde yttrande fälldes, var annars egentligen, att den bro vid Drottningholm, hvartill äskats 48,000 R:dr B:co i anslag, skulle kunna byggas för hälften deraf. Emedlertid är det vanliga, att en flottbro öfver Dalelfven kostar numera med förändrade förhållanden circa 4,000 R:dr.

Herr *Petré:* Flottbroar kunna byggas med mer och mindre omsorg, och att uppgifva något generelt kostnadsbelopp, gällande för hvarje särskildt fall, är härutinnan, likasom i många andra afseenden, icke möjligt. Således kan ifrågavarande förslag icke gälla, såsom något bevis emot hvad häromdagen exempelvis anfördes. Dessutom får jag fästa Ståndets uppmärksamhet derpå, att förevarande fråga endast afser beviljande af ett lån, att på vanliga vilkor af Riksgälds-Contoiret tillhandahållas, och att vi ej behöfva frukta, att vederbörande ställer säkerheten för återbetalning på spel. Jag tillstyrker bifall till Betänkandet.

Vice Talmannen Herr *Halling*: Det skulle vara intressant att af Herr *Falhem*, som förut i fråga om Tranebergs bro upplyst, att broar öfver Dalelfven byggas för 2,000 R:dr R:gs, få meddeladt, om den uppgifna kostnadssumman är för hög eller icke. Det är visserligen väl, om broar anläggas till communicationens lättande, men vi böra icke förglömma, att frågor om lån till sådana byggnadsföretag böra af Rikets Ständer med synnerlig varsamhet behandlas, emedan dessa lån annars kunna ifrågasättas af alla orter och communer, så att nästan hvilken totalsumma, som helst, skall blifva otillräcklig att fylla alla anspråk.

Herr *Gråå:* Herr *Falhems* uppgift i ett föregående plenum, att en flottbro öfver Dalelfven ej skall kosta mera, än 2,000 R:dr B:co, torde grunda sig på ett misstag, då det nu af ordentligt kostnadsförslag visar sig, att för anläggningen af en dylik bro erfordras vida högre summa. Då den ifrågavarande bron utgör en del af allmän farväg, och större förmån ej föreslagits, än ett lån af allmänna medel, till ett kostnaden för densamma understigande belopp, tillstyrker jag, lika med Herr *Petré*, bifall till Betänkandet.

Herr *Falhem:* Jag vill blott, till försvar för mitt nu anmärkta yttrande, vidare anmärka, att det egentligen hade afseende å brobyggnader för längre tid tillbaka, men icke å dem, som hädanefter kunna företagas. Ja, det var för temligen längesedan kostnaden för en flottbro öfver Dalelfven nedgick till det af mig uppgifna lägsta belopp. Allting har sedermera stigit och stiger ytterligare i pris. Jag får ock tillkännagifva, att i det justerade Protocoll, der mitt anmärkta yttrande finnes antecknadt, verkligen står »2,000 R:dr B:co och derutöfver». Då jag anförde exempel, var jag väl berättigad att uppgifva det aldra lägsta beloppet. Nu hafva flere talare tillstyrkt bifall till Betänkandet, helst de föreslagna medlen endast skulle lemnas såsom lån. I denna mening förenar jag mig.

Herr *Lagergren:* Sedan Herr *Falhem* nu förklarat, det hans anmärkta yttrande i ett föregående plenum lyder, justeradt, så, att byggandet af en flottbro öfver Dalelfven endast kostat 2,000 R:dr B:co eller derutöfver, så är dervid intet mera väsendtligt att säga. Men i analogie dermed låter det ock ganska väl säga sig, att Tranebergs bro vid Drottningholm, i fråga om hvilken Herr *Falhem* hade berörde yttrande, likaledes kostar i ombyggnad endast 2,000 R:dr B:co eller derutöfver.

Herr *Petré:* Jag står vid den uppgiften, att en flottbro öfver den breda Dalelfven ännu möjligen skulle, derest tjenliga förberedande åtgärder icke saknas, kunna byggas för 2,000 R:dr B:co. Men dessa slags broar byggas ofta på olika sätt, det vill säga för större eller mindre varaktighet, och naturligtvis varierar kostnaden i mån derefter.

Discussionen var slutad; och Stats-Utskottets Utlåtande, № 211, bifölls.

№ 212, i anledning af väckt motion, i fråga om ersätt-

ning till en pensionscassæ-inrättning för beväringsmanskapet och afskedade båtsmän uti Wester-Norrlands län.

Herr *Wærn:* För min del, har jag icke biträdt det beslut, som förevarande Utlåtande innefattar, och isynnerhet ej kunnat gilla de skäl, som deri anföras. Mig synes det först och främst i allmänhet innebära ett farligt præjudicat, att i dylika frågor utgå från den synpunkt, att Staten i hvarje fall borde godtgöra enskilda, hvad de genom Statens embets- eller tjenstemäns förvållande förlorat, helst då, såsom här är förhållandet, det berott af de enskilda sjelfva, att till Statens embets- och tjenstemän öfverlemna sin egendom eller ej. Men dessutom förekommer här särskildt den omständighet, att, oaktadt det på derom gjord begäran af Kongl. Maj:t fastställda reglementet för förvaltningen af ifrågavarande pensionscassa, på grund af hvilket man ansett sig förbunden lemna cassan i Landt-Räntériets händer, jemväl, i afseende å control derå, innehåller, att tvänne deputerade skola årligen af delegarne utses, för att, jemte Landshöfdingen i länet, deltaga i cassans förvaltning, så har likväl ett så beskaffadt val aldrig egt rum. Det har således ej blott varit på cassans delegares egna och frivilliga begäran, som den blifvit öfverlemnad i Landt-Räntmästarens vård, utan desse delegare hafva också uraktlåtit att fullgöra, hvad som på dem sjelfve ankommit, för att efterse sin egendom, och som just, för att förekomma möjligheten af den skada, som nu inträffat, blifvit dem specielt af Kongl. Maj:t föreskrifvet. Mig synes derföre, som om desse delegare icke skulle hafva att beklaga sig öfver något. Men då denna cassa emedlertid är stiftad för ett särdeles välgörande ändamål, och det af personer, hvilka äro bekanta med orten och förhållanderne, allmänt blifvit intygadt, att cassans upphörande eller förfall skulle hafva vidsträckta, menliga följder för en stor och fattig samhällsclass, tror äfven jag det vara lämpligt, att denna inrättning af Staten understödjes. Dock bör sådant, oberoende af beloppet utaf den förlust, cassan lidit, ske med en för behofvets fyllande erforderlig rund summa, och endast beslutas på grund af det välgörande syfte, inrättningen har, men ingalunda såsom någon skyldig ersättning för enskildes förlust å en Statens tjensteman, helst när förlusten uppkommit, i följd af egen försummelse.

Flere af Ståndets Herrar ledamöter instämde.

Herr *Rönblad:* Beviljandet af det i förevarande Utlåtande tillstyrkte understöd åt en välgörande inrättning har ifrågasatts af Herr *Wærn*, hufvudsakligen på den grund, att det för inrättningen fastställda Reglemente icke efterkommits, i hvad deri stadgas om revision af räkenskaperna och förvaltningen. Jag får likväl fästa uppmärksamheten derå, att delegarne uti ifrågavarande pensions-inrättning bestå af personer, som för det mesta sakna utväg att göra sig bekanta med en sådan, som berörde föreskrift, och ännu mera att befordra den till verkställighet, och sålunda bevaka sitt intresse. På sin höjd kan man vänta, att de derom skolat vända sig till Landshöfdingen. Men då Läns-Styrelsen, å dess sida, icke veterligen gjort något, för att bringa nämnda föreskrift till efterlefnad, så torde de okunniga delegarne icke kunna tillräknas eller böra lida deraf, att cassan, utan nödig eller föreskrifven control, förvaltats af den tjensteman, hvilken närmast vållat ifrågakomna förlust. Vid sådant förhållande måste det vara synnerligen hårdt för de väl behöfvande delegarne att gå miste om besparingar, dem de påräknat till något skydd och understöd på ålderdomen. Det vore Staten fullt värdigt att här mellankomma, på sätt Utskottet tillstyrkt, hvilket destomindre blefve ett farligt præjudicat, som det alldeles icke vore det första och sällan komme att tillämpas å dylika förhållanden. Jag tillstyrker bifall till Betänkandet.

Herr *Norin:* Af Herr *Rönblad* finner jag mig förekommen i afsigten att fästa uppmärksamheten å omöjligheten för ifrågavarande pensionscassas fattiga och okunniga delegare att bringa till verkställighet den föreskrift i Reglementet, som Herr *Wærn* gifvit en så sträng uttydning. En hvar torde finna, att ett sådant åliggande icke kunnat ovilkorligen tillhöra dessa delegare, utan endast Konungens Befallningshafvande. Emedlertid har det uraktlåtits, och följden varit, att cassan råkat uti den anmärkta svåra belägenheten genom mistning af en stor del af dess tillgångar. Om också ett sådant beslut, som Stats-Utskottet tillstyrkt, fattas, kan ett dylikt præjudicat destomindre medföra något vådligt, som ingen med den omförmälda jemnförlig inrättning i Riket finnes. Äfven just denna omständighet synes gifva något stöd åt anspråk på ifrågasatt understöd. Ty af alla orter, till hvilka Kongl. Påbud om stiftande af dylika välgörande inrättningar utgingo, var det endast Wester-Norrlands län, som efterkom denna uppmaning. Det vore då så mycket hårdare, att förevarande vackra förslag skulle omintetgöras, en-

dast derföre, att den snart sagdt lägsta delen af befolkningen icke kunnat pocka sig till fullgörandet af berörde stadgande i Reglementet. Herr *Rönblad* har äfven antydt, huru oerhördt Staten i öfrigt fått sitta emellan, i följd af tjenstemäns vårdslöshet eller oredlighet. Knappast har väl ett mera ömmande föremål, än detta, kommit i fråga, att af Staten omfattas. Jag vågar således hoppas, att Ståndet vid närmare besinning icke skall helt och hållet tillintetgöra ett förslag i sådan syftning, och tillstyrker, för min del, bifall till Betänkandet.

Herr *Lagergren*, med flere af Ståndets Herrar ledamöter, instämde.

Herr *Petré:* En lyckligtvis sällsam omständighet har varit förknippad med den ifrågakomne Landt-Räntmästarens iråkade balance, då han undgått vanliga controler genom innehafvande af dubbla nycklar till cassakistan. Stats-Utskottet har fördenskull trott följderna af Landt-Räntmästaren *Harlins* balance icke böra ur vanlig synpunkt skådas. Detta, i förening med det verkligen upprörande deri, att en af de fattigaste samhällsclasser genom denna tjenstemans bedrägeri gått i mistning af besparade medel, och att pensioner åt dem ej kunnat honoreras, har förmått Stats-Utskottet att föreslå den uppoffring från Statens sida, som i Utlåtandet omförmäles, och hvartill jag nu anhåller om bifall, destoheldre, som jag ej deri ser något vådligt præjudicat.

Herr *Ekholm:* Så framt många motiver skola behöfva anföras, på det förevarande Utlåtande må kunna bifallas, tror jag det antyda, att en sådan bana är vådlig att beträda, som den, att Staten skulle mellankomma och godtgöra enskildes balancer. Visserligen är ändamålet dermed i denna sak ganska vackert, och, i annat fall, en stor och fattig samhällsclass lidande. Men då de pensioner, hvaraf desse kunna någon tid vidare gå i mistning, icke uppgå högre, än till 5 R:dr Rgs årligen åt hvardera, tror jag nödvändigheten icke i så hög grad påkalla den ifrågasatta godtgörelsen; sådan må nu ock böra lemnas på hvilket annat sätt som helst. I Westmanland finnes äfven en pensionsinrättning, fullt lika välgörande, som den ifrågakomna. Äfven den kunde lida förminskning genom undansnillning eller malversationer af uppbördsmän och förvaltare. Jag skulle likväl anse betänkligt att dervid fordra Statens mellankomst, till hjelp för inrättningen. Det finnes äfven i sjelfva verket inom Riket så många, med den ifrågavarande jemnförliga, välgörenhetsanstalter, att jag föreställer mig följden af bifall till förevarande Utlåtande kunna blifva den, att anspråk på Statens mellankomst till dessa inrättningars hjelp och vidmakthållande kunde komma att vida öfverstiga utvägarne dertill. Jag anhåller derföre om återremiss å Betänkandet.

Herr *Rinman:* Jag får fästa uppmärksamheten derå, att, derest förevarande Utlåtande bifalles, det ännu blifver ganska obestämdt, huru stor summa Riksgälds-Contoiret kommer att utgifva, till ersättning för Bevärings-pensionscassans ifrågakomna förlust. Uti Stats-Utskottets Betänkande finnes nemligen upptaget, att cassans domfästa fordran i Landt-Räntmästaren Harlins concurs uppgått i capital till 6,308 R:dr 19 sk. 10 rst, att räntan derå intill den 26 September 1850 utgjort 3,221 R:dr 11 sk. 11 rst, och att den 7 April 1847 i utdelning å fordringsbeloppet erhållits 1,016 R:dr 46 sk. 8 rst, allt Banco. Visserligen har cassans förlust derjemte uppgifvits till 8,512 R:dr 35 sk. 1 rst Banco; men jag får anmärka, att detta resultat icke synes klart utredt, utan kan vara väsendtligen beroende deraf, i hvad mån nämnda utdelning skall afräknas å upplupne räntor, eller endast å capitalet. Det rätta synes mig hafva varit, att i bestämd summa blifvit utsatt, huru stor cassans ersättning borde blifva. För utredning i denna del, finner jag nödvändigt att återremittera ärendet, och hemställer alltså derom.

Herr *Lagergren:* Jag tror, att förevarande Utlåtande bör bifallas, och att detta icke innebär något vådligt præjudicat. När ifrågavarande cassas medel ovilkorligen skola inlemnas i Länets Ränteri, så äro de obestridligen att anse, såsom varande under allmän vård. Om de derunder, genom listiga tillställningar, derå Herr *Petré* yttrat antydan, åtkommas af Räntmästaren, så kan detta ej stämplas lindrigare, än såsom stöld, hvilket icke är alldeles detsamma, som en uppbördsmans balance. Den eller de, som insatt medlen, tillkommer då enahanda rättighet emot Staten, som hvarje annan, till hvilken denne åtagit sig förbindelse, och denna rättighet är i förevarande afseende desto större, som både Lands-Secreteraren, Lands-Kamereraren och Landt-Räntmästaren haft åliggande att i förvaltningen af ifrågakomne medel eller controlen derå deltaga. Således äro både juridiska och, ur synpunkten af cassans välgörande ändamål, moraliska skäl för handen att bifalla Betänkandet, derom äfven jag anhåller.

Discussionen var slutad; och Herr Talmannens proposi-

tion å bifall till Stats-Utskottets Utlåtande, № 212, blef af Ståndet med öfvervägande *Ja* besvarad.

№ 213, i anledning af Kongl. Maj:ts Nådiga Skrifvelse till Rikets Ständers Stats-Utskott, i fråga om medel till fullbordande af Strömsholms canals ombyggnad.

Vice Talmannen Herr *Halling:* Om Rikets Ständer nu antaga Stats-Utskottets ifrågavarande Utlåtande, så har man likasom på förband godkännt en åtgärd, hvarigenom Kongl. Maj:t skulle kunna af Statens medel till Strömsholms canal ytterligare anslå fem eller sex hundratusen R:dr. Detta kan jag likväl icke gå in på. Så länge jag icke är öfvertygad, att Strömsholms canalbolag fullgjort sina förbindelser, kan jag icke medgifva att till detsamma lemna bidrag, hvilket helt och hållet strider emot det upprättade contractet. Vidkommande de särskilda punkterna i Utskottets förslag, biträder jag gerna första punkten, men, i enlighet med hvad jag förut anfört, skulle jag önska, att orden »statsbidrag» i andra punkten och »understöd» i tredje punkten måtte utbytas emot ordet »lån», ty annars hafva Rikets Ständer nu, likasom vid 1840 års Riksdag, beviljat anslag, utan att bolaget fullgjort sina förbindelser, och utan att ens blifvit visadt, om bolaget dertill varit oförmöget. Jag önskar derföre återremiss af ifrågavarande Utlåtande. Det kan synas strängt, men att det är rättvist, synes af det utaf Styrelsen för allmänna väg- och vattenbyggnader afgifna Utlåtande. Häraf förvissas man, att det nya canalbolaget, genom tillskjutande af endast 215,600 R:dr, ingalunda fullgjort allt, hvad på det nya bolaget ankommer, samt att följaktligen Strömsholms gamla canal- och slussverk, med alla dess tillhörigheter i fast och lös egendom, är att anse, såsom en Statens tillhörighet.

Herr *Lagergren:* Om den värde ledamot, som nyss satte sig, läst någon annan del af Betänkandet, än Styrelsens öfver Väg- och Vattenbyggnader Utlåtande, skulle han hafva funnit, att bolaget fullgjort allt, hvad deraf skäligen kunnat begäras, då actie-egarne i bolaget, hvilka redan tillskjutit 215,600 R:dr för hittills ombyggda elfva och en half slussar och andra arbeten, derjemte medgifvit en nedsättning uti den i octrojen bolaget medgifna ränta ifrån 5 till 3 procent. Bolaget kan således icke åläggas att, utöfver redan å hvarje actie inbetalda 400 R:dr, utgöra något ytterligare tillskott. Bolaget har visat, att det gjort allt, hvad på det ankommer, men då det, på grund af den uppdagade missräkningen i den ursprungliga byggnadsplanen, i underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t förklarat sig vara oförmöget att vidare fullborda det påbegyndta canalarbetet, hvilket bolaget fördenskull ville till Staten öfverlemna, så frågar jag, om det är skäl, att, på den af Herr *Halling* utvecklade grund, motsätta sig bifall till Utskottets hemställan. Kongl. Maj:t har ansett det vara af synnerlig vigt för rörelsen inom en betydande del af landet, att Strömsholms canal varder satt i det förbättrade skick, som vid meddelandet af anslaget till ombyggnaden åsyftats. Denna inrättning lemnar likväl icke någon egentlig vinst för de privata delegarne i bolaget, åtminstone erfordras det en djerf inbillning, för att af detta företag, äfven i en framtid, kunna räkna högre inkomst, än 5 eller 6 procent på bolagets använda penningar. Bolaget bildade sig hufvudsakligast, för att frälsa en betydande landsort från den ruin, som ovilkorligen måste inträffa, derest den ifrågavarande vattenvägen skulle afbrytas genom det gamla slussverkets förfall. Sedan det nya bolaget bildats, och sedan det förvärfvat sig det gamla bolagets rättigheter, samt tillskjutit så mycket det genom actierne sig tillförbundit, har bolaget nu funnit sig i den ställning, att det, efter någon tids förlopp, måste helt och hållet afbryta företaget, så vida icke Staten kan förmås att öfvertaga detsamma. Häri kan jag icke finna något skäl till erinran emot Utskottets Utlåtande, hvilket rörer något helt annat, än hvad den föregående talaren vidrört. Utskottet talar nemligen alldeles icke om något direct statsanslag, utan hemställer endast om förändring i vissa punkter i det med bolaget uppgjorda contractet, på det att Kongl. Maj:t må af Handels- och Sjöfartsfonden kunna lemna bolaget understöd, men alldeles icke, såsom Herr *Halling* tyckes förmena, om något direct statsanslag. För min del, anhåller jag om bifall till Utlåtandet.

Vice Talmannen Herr *Halling:* Innan jag förra gången uppstod och erhöll ordet, hade jag genomläst hela ifrågavarande Utlåtande, och, såvida jag läser Svenska rätt innantill, så står här, att, när Rikets Ständer år 1841 anvisade statsanslaget för canal-ombyggnaden, fästades dervid, bland andra vilkor, äfven det, att ombyggnadsarbetet borde inom femton år af bolaget utföras, utan att ytterligare statsbidrag dertill finge påräknas. Jag hemställer nu, om det icke är fråga om att bevilja ett nytt statsbidrag. Att sådant tages ur Handels- och Sjöfartsfonden, lärer icke förändra förhållandet, ty äfven denna fond är Statens, ehuru den blifvit ställd till Kongl. Maj:ts disposition. Man ser alltför väl, hvaråt det

lutar. Canalbolaget har nemligen begärt att af nämnde fond utbekomma den icke obetydliga summan af 760,000 R:dr Banco, deraf endast en fjerdedel skulle af bolaget återbetalas och de öfriga tre fjerdedelar till skänks erhållas. Det mystiska i Kongl. Maj:ts Proposition gör det nödvändigt, att Rikets Ständer må bestämdt uttrycka, att det bidrag, som kan ifrågakomma, endast må betraktas såsom lån, emedan man annars, liksom på förhand, godkänt, att Kongl. Maj:t må till nämnde canalbolag i ren gåfva årligen bortskänka 50,000 R:dr. Dessutom står det icke i Betänkandet, att det ens stadnar vid nämnda tillskott. Hvem ansvarar för, att icke bolagets nu gjorda anhållan grundar sig på calculer, som sedermera befinnas vara oriktiga, och hvaraf följden kan slutligen blifva, att hela canalarbetet kastas ofullbordadt på Staten. Jag håller deremot före, att delegarne i bolaget böra med all sin egendom ansvara för det ingångna contractets uppfyllande.

Herr *Petré;* Gerna skulle jag vilja instämma i Herr *Hallings* yttrande, om det blott vore möjligt att finna någon utväg, hvarigenom hans anmärkningar skulle kunna föranleda något resultat. Jag erinrar mig, hurusom vid 1834 års Riksdag just Herr *Halling,* då ännu bisittare på våra bänkar, och således ej placerad på Vice Talmansstolen, väckte en ganska förtjenstfull motion rörande Handels- och Sjöfartsfonden. En numera af Staten pensionerad Ledamot af Borgare-Ståndet egde en hög grad af fyndighet, och visste att så förfoga med Rikets Ständers beslut, att det i verkligheten blef helt annat, än motionairen och Rikets Ständer åsyftat. Kom så 1840 års Riksdag. Då uppträdde Strömsholms gamla canalbolag på skådeplatsen. Huru detta bolag förstod att så maneuvrera, att ingen Riksdagsmanna-erfarenhet förmådde motverka dess skickligt utförda evolutioner, lärer ännu vara alltför väl i Herr *Hallings* minne, att jag skulle behöfva derom påminna. Att nu uppdraga en skildring af de förhållanden, hvilka vållat det nya canalbolagets närvarande obestånd, dertill är jag icke sinnad, så mycket mindre, som det i allmänhet icke är min sak att lägga sten på börda. Man måste dessutom fästa afseende derå, att de personer, hvilka i främsta rummet skulle träffas af våra anmärkningar, dels äro aflidne, dels icke längre finnas qvar inom Fäderneslandet och således urståndsatte att försvara sig. Såsom ett vehikel till Herr *Hallings* erinran, må nämnas, att, då man talar om Strömsholms nuvarande canalbolag, så bör man måhända ej helt och hållet glömma det gamla, ännu qvarstående Strömsholms canalbolag. Det är icke rätt tydligt, huruvida det nu varande bolaget, såsom en talare antydt, rätteligen fullgjort allt, hvad lagligen deraf kunnat fordras, likasom det icke eller är utredt, om icke det gamla bolaget, på Statens bekostnad, kommit i besittning af större fördelar, än dem vederbort. Fråga är icke blott om något bestämdt åliggande, som bolaget underlåtit, utan jemväl, huruvida bolaget icke fått uppbära inkomster, hvilka ingalunda bort tillkomma bolaget, då det ej kunnat, i enlighet med contractet, fullgöra sitt åtagande. Emedlertid hvilar häröfver ett visst dunkel. Det är således svårt att häröfver yttra sig med full säkerhet. Många andra förhållanden äro härmed sammanknippade. I allmänhet synes Strömsholms canalbolag ej hafva gått fullt grannlaga till väga. Sjelfva formationen af bolaget är sådan, att den med skäl ådrager sig ogillande. Egnar man en blick åt de personligheter, som deruti blifvit intagna, skall man lätteligen finna, att denna anmärkning icke saknar största befogenhet. Men jag lemnar detta och öfvergår nu till conclusionen. Då, såsom Herr *Halling* ganska riktigt antydt, det icke vidare är Rikets Ständer, som ega att förfoga öfver Handels- och Sjöfartsfonden, sedan denna blifvit öfverandtvardad snart sagdt till den andra Statsmaktens godtfinnande, hemställer jag till Högtärade Ståndet, hvartill det i sjelfva verket båtar att uppehålla sig med det anslag, som Kongl. Maj:t ytterligare finner godt bevilja Strömsholms canalbolag, enär, å vår sida, allt yttrande i berörde hänseende icke leder till någon påföljd. Lika med Herr *Halling,* anser jag, att det ligger en mystification uti det i den Kongl. Propositionen begagnade uttrycket »understöd,» hvilket lika väl kan betyda anslag, som lån. I dylika contrasignerade handlingar borde dock någon otydlighet icke finnas. Dessa och dylika anmärkningar stranda likväl helt och hållet mot här ofvan angifna förhållande, i afseende på Kongl. Maj:ts allena beslutande rätt, hvad angår Handels- och Sjöfartsfonden. I allmänhet borde dock denna fond användas till sådana föremål, som omfatta handeln och yttre sjöfarten, och således i främsta rummet till hamnar å de yttre kusterne. Då Kongl. Maj:t icke kunnat från berörde fond bevilja anslag till sådana hamnar, som Wisby, Cimbritshamn, m. fl. så torde verkliga orsaken dertill kunna antagas vara, att fondens rika tillgångar för närvarande tagas i anspråk för Strömsholms canal. Eljest kan det icke förklaras, hvarföre ej understöd blifvit lem-

nadt till nämnde hamnarbeten från sagde fond, i stället för att dertill äska särskilda anslag från Rikets Ständer.

Herr *Brinck:* Jag anser mig böra tacka Stats-Utskottet för dess tillstyrkande af bifall till Kongl. Maj:ts i ämnet aflåtna Proposition, enär det härigenom kan blifva möjligt, att få denna för orten så högst vigtiga communicationsanstalt fullbordad. Den talare, som först hade ordet i denna fråga, har ansett, att Strömsholms nya canalbolag icke fullgjort alla sina, enligt contractet, åtagna förbindelser. Jag ville härpå svara, att, då bolagsintressenterne tillskjutit 400 Riksdaler på hvarje actie, eller sammanlagdt 215,600 Riksdaler Banco, samt såmedelst för hittills ombyggde 11½ slussar 139,313 Riksdaler 41 skillingar 8 runstycken mera, än derå, efter det fastställda förslaget, belöpte, kan af dem billigtvis icke fordras något derutöfver. Ehuru en den 12 October 1850 från Bolags-Directionen till Kongl. Maj:t ingifven underdånig skrifvelse ej skulle sakna intresse, vill jag likväl icke upptaga Ståndets tid genom att nu uppläsa densamma. Dock ber jag att få fästa uppmärksamheten derå, att, enligt ett dervid fogadt sammandrag öfver räkenskaperna vid Strömsholms canal till och med den 31 October 1849, bolaget utbetalt för canalens ombyggnad 733,945 Riksdaler 34 skillingar 3 runstycken, jemte åtskilliga förskotter 85,364 Riksdaler 7 skillingar 5 runstycken, samt således inalles 819,313 Riksdaler 41 skillingar 8 runstycken. När härifrån afdragas uppburna Statsanslag för 8 år, 1842—1849, med 400,000, så återstå 419,313 Riksdaler 41 skillingar 8 runstycken, som af beloppet blifvit utbetalde medelst actie-capitalet, slussinkomsten, räntevinsten, diverse andra intrader och skuldsättning. Då nu, enligt den på 1833 års kostnadsförslag grundade calcul, bolagets utgifter vid 1849 års utgång skulle uppgått endast till 680,000 Riksdaler, så har bolaget, på sätt jag förut antydt, intill nämnde tid användt 139,313 Riksdaler 41 skillingar 8 runstycken utöfver hvad beräknadt varit. Man har vidare sagt, att bolaget icke uppfyllt sin i 3 § af contractet åtagna förbindelse, att inom den bestämda tiden fullborda canal-arbetet. Jag ber att härvid få upplysa, att bolaget icke bildats af personer, som äro boende i orten, samt att de följaktligen icke hafva något direct intresse af att canalen kommer till stånd. Såsom bevis härpå, kan jag nämna, att etthundra actier innehafvas af en person, boende i Westergöthland, som följaktligen contant tillskjutit 40,000 Riksdaler. Denne person har, liksom de fleste af de öfrige,

endast haft till syftemål att befrämja ett allmännyttigt företag, emot en måttlig ränta. Då denna likväl numera blifvit nedsatt ända till 3 procent, må med skäl frågas, om det kan kallas att skörda vinst på sina penningar. Nej visst icke. Ej eller skulle intressenterna erhålla någon vinst, i händelse Staten, såsom bolaget i det ena alternativet föreslagit, öfvertoge ombyggnaden och fullbordandet af canalverket. Man kan således icke skylla bolaget för någon slags egennytta, eller från sådan härleda dess nuvarande ogynnsamma ställning. Den måste sökas i andra förhållanden. De finnas också endast uti de af Öfverste-Lieutenanten *Edström* uppgjorda felaktiga calculer, hvilka blifvit af Stor-Amirals-Embetets 3:dje Afdelning godkända, och på grund hvaraf Kongl. Maj:t aflät Nådig Proposition, som af Ständerna vid 1840 års Riksdag bifölls. Då var jag, med afseende å den uppgjorda kostnadsberäkningen, af den mening, att anslaget var alltför stort. Numera har jag, genom erfarenhet af de grofva missräkningar, som af *Edström* blifvit gjorda uti förslaget, dock kommit till en annan öfvertygelse. I stället att det primitiva kostnadsförslaget upptog kostnaderne för canalens ombyggnad till 1,266,784 Riksdaler, så visar det sig nu, efter ett af Majoren *Lilljehöök* uppgjordt controlerande förslag, att sagde kostnader komma att uppgå till 1,925,886 R:dr; och af redan vunnen erfarenhet har det visat sig, att kostnaden för åtskilliga slussars ombyggnad uppgått till 100, ja ända till 116 procent utöfver det primitiva förslaget. Vid sådant förhållande, och då man följaktligen icke kan tillskrifva bolaget dess iråkade olyckliga belägenhet, utan denna, på sätt jag nu visat, endast bör sökas i de felaktiga calculer, hvilka vilseledt icke blott bolaget, utan äfven Kongl. Maj:t och Rikets Ständer, så frågar jag, om man bör lyssna till den förste talarens yrkande, hvilket, der det antages, skulle hafva till följd hela den omkringliggande ortens fullkomliga ruinerande, eller om icke fastheldre Staten bör mellankomma, och, på sätt Kongl. Maj:t föreslagit, genom beviljande af anslag ur Handels- och Sjöfartsfonden, på allt sätt söka att förekomma de vådor, som hota en icke obetydlig landsort. Af sådan anledning är jag, på sätt nyss nämndes, Utskottet förbunden för dess ifrågavarande Utlåtande. Den lilla släng, som deri lemnats bolags-directionen, må denna gerna hålla till godo, ehuru den, i det hela taget, är oförtjent. Ty om Öfver-Mechanicus gjort någorlunda riktiga beräkningar och grundat dessa på noggranna undersökningar, så hade ut-

gången icke blifvit sådan, den nu visar sig. Såsom exempel häruppå behöfves endast nämnas, att, vid fråga om den nödvändiga ombyggnaden af slussarne vid Seglingsberg, ansåg Öfver-Mechanicus behöfligt, att derstädes lägga canalen i en ny linea: att den till slusstomterne erforderliga sten behöfde hämtas på en mils afstånd långt inne i skogen; samt att för transporten en railväg behöfde anläggas. Allt detta kostade betydliga summor. Efter det slusstomterna voro färdigmurade, och vid fortsatt gräfning för canalens anbringande i den nya linien, befanns uti dess botten mer, än tillräcklig sten för båda slusstomterna. Denna, som kunnat användas till arbetet, måste nu i stället utsprängas och föras bort, hvilket åter kostade ganska betydligt, utom det att ett odladt åkerfält, i följd af den nya liniens öppnande, blef vattendränkt och af Bolaget sålunda måste inlösas. Jag frågar, om dylika omständigheter kunna läggas Directionen till last, eller om man med skäl kan förebrå densamma att hafva låtit dåra sig af dessa calculer, då de blifvit godkända af vederbörliga auctoriteter, till hvilka bolaget måste sätta tro. Hvad mig sjelf beträffar, anser jag numera, att det af Ständerna vid 1840 års Riksdag lemnade anslag ingalunda är tillräckligt. Och för att visa, huru jag i öfrigt redan 1845 bedömde frågan och uppfattade min ställning, såsom Ständernas ombud inom Directionen, anhåller jag få uppläsa ett utdrag af protocollet, hållet vid bolagsstämma den 30 October nämnde år, så lydande:

»Utdrag af Protocollet, hållet vid allmän Bolagsstämma med Strömsholms nya canalbolag den 30 October 1845. —

— — — — — — — — — — — — — — — — —

Herr Kryddkramhandlanden *Brinck* anförde, att han, såsom icke actieegare, men ombud för Riksgälds-Contoiret, ansåge sig böra yttra sin ledsnad och förundran deröfver, att 1833 års förslag, hvilket legat till grund för beräkningarne, då Rikets Ständer beviljade byggnadsanslaget, befunnits så otillförlitligt, att det anslag, hvilket ansågs för en stor bolaget beviljad fördel, nu blefve alldeles otillräckligt. Herr Öfverste-Lieutenanten *Edström*, som upprättat detta förslag samt står i spetsen för sjelfva byggnadsföretaget, vore den, som härföre syntes böra ansvara, och ingalunda Directionen. Man hade bort vänta, att någon ny detailerad undersökning icke skulle erfordras, enär förslaget vore uppgjordt i alla detailer, men beklagligen vore en sådan undersökning nödvändig. Emot Herr Öfverste-Lieutenanten *Edström* kunde i flera afseenden göras anmärkningar, särdeles derföre att han för sent brukade inkomma med sina förslag och uppgifter på materialier, med mera, hvarigenom dessa ofta blifvit vida dyrare, då de måste anskaffas till hvad pris, som heldst, än om behofvet varit i rätt tid anmäldt och effecterna följakligen kunnat förskaffas till bättre pris, och så vidare. Det är visst sannt, att ett arbete, som det ifrågavarande, ofta kunde i verkligheten blifva något dyrare, än förslaget, men att detta skulle öfverskridas med 50 à 60 procent, vore verkligen alltför mycket. Herr *Brinck* ansåge sig, i den ställning, han hade till Directionen och Bolaget, ej ha kunnat underlåta att yttra dessa tankar till protocollet.

— — — — — — — — — — — — — — — — —

Ex protocollo
C. F. Ström.»

Sålunda yttrade jag mig i närvaro af bolagets Öfver-Mechanicus. På min och en annan Directions-ledamots inrådan beslöt ock Directionen, det arbetets ledning skulle öfverlemnas till annan person, och hos Kongl. Maj:t anhålla, att en sakkunnig man måtte förordnas att göra ny undersökning och derpå grunda nytt kostnadsförslag. Ansökningen remitterades till Allmänna Styrelsen öfver Väg- och Vattenbyggnader, hvilken egde att föreslå en sådan lämplig person. Nämnda Styrelse föreslog då Öfverste-Lieutenanten *Edström* att controlera sitt eget förslag, men Directionen kunde icke vara dermed belåten, att samma man skulle controlera sitt eget arbete, utan måste den å nyo ingå till Kongl. Maj:t i nämnde hänseende, och först derefter blef Majoren *Lilljehöök* förordnad. Emedlertid hade Styrelsens öfver Väg- och Vattenbyggnader nämnda åtgärd vållat nära ett års dröjsmål. *Lilljehöök*, som under tiden jemväl erhållit andra betydande uppdrag, hann icke att sluta denna förrättning, så att han förr än våren 1850 kunde lemna special-chartor, med dertill hörande räkningar och kostnadsförslag, till bolags-directionen. Då först erhöll bolaget säker kännedom om sin verkliga ställning, hvarefter det ofördröjligen ingaf relation till Kongl. Maj:t, äfvensom jag inberättade förhållandet till fullmäktige i Riksgälds-Contoiret. Äfven denna omständighet visar, att bolaget varit utsatt för svårigheter, hvilka det icke stått i dess makt att förebygga. Jag vädjar till hvar och en, om icke bolagets närvarande bedröfliga ställning, under sådana förhållanden, är värd att behjertas, och jag vågar derföre, med full förtröstan till Ståndets rättskänsla, anhålla om proposition på bifall till förevarande Utlåtande.

Herr *Sundin*, m. fl. instämde.

Herr *Halling:* Man må säga, hvad man vill, så lärer det ändå stå fast, att det nya bolaget, som bort anskaffa 535,000 R:dr, genom tillskjutande af endast 215,600 R:dr, icke kan anses hafva fullgjort sina åtagna förbindelser. Hvad bolagets böcker i öfrigt innehålla, är en sak för sig och hör icke hit. Nämnda af Styrelsen öfver Väg- och Vattenbyggnader gjorda uppgift hade allrafrämst bort i den Kongl. Propositionen vederläggas. Då sådant icke skett, hvarken der, eller annorstädes, qvarstår den omnämnda uppgiften, såsom en ex officio uttalad sanning, hvilken man måste tro uppå. Jag beklagar, att personer ingått i detta bolag och inlåtit sig i ett företag, som grundats på beräkningar, vid hvilkas uppgörande man till exempel icke tagit i öfvervägande den prisskillnad, som under loppet af åren 1833 och 1843 alltid bort med säkerhet kunna förutses. Jag beklagar det ännu mer, emedan man lätteligen kunnat låta dåra sig af förespeglingar om förmåner af enahanda art, som dem, hvilka vid 1840 års Riksdag tillerkändes ett annat canalbolag, som då bildades på ruinerna af ett äldre, upplöst bolag. Detta sistnämnda canalbolag var dock måhända slugare och gick tilläfventyrs med större försigtighet till väga, samt erhöll derföre större anslag, än Strömsholms canalbolag. Emedlertid lärer sådant numera icke få inverka på Ständernas beslut. Jag vill likväl icke motsätta mig, att ju Strömsholms canalbolag må, genom lån, understödjas, men ingalunda genom statsbidrag, och jag anser, på sätt jag förut antydt, det vara statsbidrag, äfven om understödet utgår ur den till Kongl. Maj:ts disposition ställda Handels- och Sjöfartsfonden. Om man oförändradt antager Utlåtandet, så har man, jag upprepar det ännu en gång, på förhand godkännt, om Kongl. Maj:t skulle vilja till skänks ur nämnde fond lemna hela det begärda bidraget. Detta kan jag, för min del, icke gilla. Jag vet väl, att jag, tillfölje af de åsigter, som under denna Riksdag gjort sig gällande, härmed icke kommer långt, men jag kan ändock icke uppoffra min öfvertygelse. Emedlertid ser jag nu en fullbordan af hvad jag vid 1840 års Riksdag fann mig föranlåten att förespå. Jag vidblifver yrkandet om återremiss.

Herr *Lagergren:* Jag ber att få meddela några ur handlingarne hemtade upplysningar i frågan. Det gamla bolaget var grundadt på 1085 löpande actier, å 413 R:dr 16 sk. i nuvarande Bancomynt hvardera, hvilka alla numera äro inlösta. Det nya bolaget deremot består af 545 actier, å 400 R:dr hvardera, deraf redan 539 blifvit fullt liqviderade med 215,600 R:dr. Då dessa actieegare, som genom contractet blifvit tillförsäkrade om 5 procents ränta, nu sjelfva vilja nedsätta räntan till 3 procent, och då man icke kan påstå, att bolaget i någon mån brustit i åtagna förbindelser, lära dessa actieegare icke kunna tillförbindas att nu betala mera, helst de, enligt Svensk lag, icke kunna vara pligtige, att med sin enskilda egendom ansvara för bolagets skuld, utöfver det belopp, för hvilket de i bolaget ingått. Herr *Halling* har framhållit åtskilliga reminiscencer från 1840 års Riksdag, på grund hvaraf han funnit sig föranlåten att motsätta sig bifall till Utskottets hemställan. Jag beder deremot att få framhålla några upplysningar, som, äfven för Ledamöter från sjelfva Skåne, icke böra vara alldeles likgiltiga, så vida hos dessa får förutsättas interesse för den inhemska rörelsen. Under åren 1842—1849 hafva på Strömsholms canallinea transporterats 270,907 Skeppund stångjern, 374,809 Skeppund tackjern, och 65,783 Skeppund malm, utom den mängd andra effecter, som på denna canallinea blifvit forslade till och från en landsort, hvilken endast har denna canal att tacka för sin exsistence. Ty i samma stund denna canal upphör att vara farbar, måste denna landsort återgå till sitt gamla ödesmål, emedan landsvägars anläggande, till följe af terrainens beskaffenhet, är nästan alldeles omöjligt. Vi böra dessutom ihågkomma, att man af det ifrågavarande actiebolaget skäligen icke kan begära mera, än det redan gjort, samt att dess nuvarande olyckliga ställning, på sätt Herr *Brinck* uti sitt sakrika anförande upplyst, icke kan tillskrifvas bolaget sjelft, utan andra af bolaget icke vållade omständigheter. Det visar sig nemligen, att Öfverste-Lieutenanten *Edströms* för canalombyggnaden uppgjorda förslag varit icke allenast otillförlitligt, i afseende på pris å materialier och dagsverken, samt dessa sistnämndas antal, utan jemväl, tillfölje af underlåtenhet att göra nog fullständiga undersökningar af grunden på flera ställen, oriktigt, i afseende på arbetsqvantiteterna. Då Directionen och Revisorerna för bolaget omnämnde detta förhållande, och Allmänna Styrelsen öfver Väg- och Vattenbyggnader fick sig uppdraget att förordna en sakkunnig person, att granska det uppgjorda förslaget, hade nämnde Styrelse nog courage att förordna Öfverste-Lieutenanten *Edström* sjelf. Bolaget kunde dermed likväl icke vara belåtet, att samma man, som uppgjort förslaget, skulle granska detsamma, och innan annan person

hann att utses och påbörja arbetet, åtgick ännu ett års tid. Först då kunde Majoren *Lilljehöök* börja sitt besvärliga värf. Man finner redan i denna omständighet, hvilka svårigheter bolaget haft att bekämpa, och då man nu härtill lägger den stora vigt för det allmänna, som Strömsholms canal eger, såsom varande den enda utfartsväg för en betydlig bergslagsort, samt då man följaktligen lärer finna, att, om Handels- och Sjöfarts-Fondens medel härtill användas, detta icke kan anses vara till något främmande föremål, utan ett för den Svenska handeln särdeles vigtigt föremål, så lärer någon betänklighet icke längre förefinnas mot bifall till Utskottets hemställan. Jag upprepar ännu en gång, att af bolaget icke kan fordras mera, än hvad det redan gjort, och när dess tillgångar befinnas otillräckliga att fullborda canalarbetet, så frågar jag, hvad återstår att göra? Jo, antingen måste man låta hela arbetet förfalla, eller ock måste Staten komma emellan, vare sig den sjelf öfvertager hela arbetet, eller ock lemnar bolaget tillräckligt understöd. För min del, instämmer jag på det högsta i Herr *Brincks* begäran om bifall till Utskottets förevarande Utlåtande.

Herr *Indebetou:* Jag kan icke med de tvänne föregående talarne dela den åsigt, att Öfverste-Lieutenanten *Edström* ensam bör bära skulden för bolagets närvarande betryckta ställning, eller att det ensamt bör tillskrifvas de af honom uppgjorda felaktiga calculer, att de medel, bolaget egt till sin disposition, befunnits vara otillräckliga. Jag tror nemligen, att Directionen sjelf häruti har någon del. Om man talar med någon, som har kännedom om arbetets utförande, så skall man erfara, att Directionen underlåtit att derät egna nödig tillsyn. Den person, som hade högsta inseendet öfver arbetet, var väl både skicklig och utmärkt driftig; men han var ock känd för att icke göra sina beräkningar vid det speciela utförandet med nödig omtanka och tillräckligt förutseende. Följden häraf blef ock, att kostnaderna uppgingo vida öfver de gjorda beräkningarne. Om Directionen haft ett mera vaksamt öga på arbetet, hade sådant kanhända icke inträffat, och den må således gerna med *Edström* dela skulden. Emedlertid är det nu säkert, att det redan beviljade statsanslaget icke förslår. Frågan blir derföre: bör canalarbetet inställas eller ej? Härvid bör icke lemnas ur sigte, att en stor och ganska vigtig landsort skulle, i händelse canalen får förfalla, skiljas från, snart sagdt, all communication med hufvudstaden, och således komma uti en vida

sämre ställning, än före canalens öppnande. Sådant bör dock icke komma i fråga, allraminst inom Borgare-Ståndet. Det återstår då att tillse, huru och på hvad sätt Staten bör med hjelp komma emellan. Kongl. Maj:t har antydt, att sådan skulle kunna beredas genom anslag ur Handels- och Sjöfarts-fonden. På sätt en talare här framför mig ganska riktigt anmärkt, är nämnde fond ställd under Kongl. Maj:ts omedelbara disposition. Kongl. Maj:t eger följaktligen, att, utan Ständernas vidare hörande, deruttur bevilja det ifrågavarande anslaget, och då Han redan låtit förstå, att Han dertill vore sinnad, så tyckes denna fråga vara afgjord. Då likväl Kongl. Maj:t hemställt frågan till Ständernas pröfning, bör denna, vid sådant förhållande, icke sträcka sig längre, än i afseende på begärda förändringar uti det emellan bolaget och Staten ingångna contractet. Härvid finner jag, för min del, att, hvad Utskottet härutinnan föreslagit, icke är af sådan betydenhet, att man, på grund deraf, bör afslå Utlåtandet, och dymedelst lägga hinder i vägen för arbetets fullbordande, hvilket, efter hvad jag redan haft äran antyda, är af stor vigt för en ganska betydande landsort.

Herr *Sundler:* Ehuru jag icke eger någon annan kännedom i ämnet, än den, som kunnat af discussionen och Utlåtandet inhemtas, ber jag likväl att få yttra några ord, rörande frågan i sin allmännelighet. Jag anser nemligen, att man här i Sverige, vid företagande af större allmänna arbeten, fäster för liten vigt vid de föregående beräkningarne, och icke grundar dem på noggranna undersökningar, utan fast heldre låter dem på en höft uppgöras. Emedlertid kan man icke annat, än beklaga, att så beskaffade, efter hvad Herr *Brinck* upplyst, felaktiga calculer ligga till grund för det ifrågavarande företaget, destoheldre, som dessa calculer äro af beskaffenhet, att kunna vilseleda hvilken Direction, som helst. I andra länder, t. ex. i Norra America, lägger man deremot, efter hvad mig blifvit berättadt, största vigt vid dylika calculer, och på de noggranna undersökningar, som för dem läggas till grund, uppoffrar man mycken tid och omkostnad. Men det har också till följd, att calculerna blifva tillförlitliga, och härigenom vinner man en icke obetydlig besparing i både tid och kostnader vid arbetets fullländande. Hvad särskildt angår nu förevarande Utlåtande, så anser jag, att tiden för canalarbetets fullbordande bort göras så kort, som möjligt, enär sådant skulle medföra mindre kostnader, helst administrationen och de capitaler, som i ar-

betet måste nedläggas, under tidernas lopp, då nemligen arbetet fortgår endast så småningom, nära nog fördubblas. För öfrigt vill jag, för min del, gilla Utlåtandet, på det arbetet någon gång må blifva fullbordadt. Det skulle icke vara Svenska nationen värdigt, att låta den nu påbegynda canalen helt och hållet förfalla. Emedlertid önskar jag, på förutnämnde skäl, att tiden för canalens fullbordande måtte förkortas till ett eller två år.

Herr *Petré:* Då det ligger en djup sanning till grund för Herr *Hallings* framställning, kan jag icke annat, än på det högsta beklaga, att vi icke kunna deraf få emotse någon verkan. Förnämsta orsaken härtill lärer finnas uti det öfverlistande, som egde rum vid 1834—35 årens Riksdag. Det var ett litet statsstreck, som då utfördes, och hvilket låter känna sina verkningar både nu och för kommande tider. Ehuru, på sätt jag redan antydt, de anmärkningar, som häraf framkallas, icke leda till någon påföljd, är det i allt fall nyttigt, att denna sak varder omsorgsfullt discuterad. Sådant är af synnerlig vigt med afseende å den rättskaffenhet, som man bör eftersträfva och städse söka i alla allmänna förhandlingar upprätthålla. Uppmärksamheten torde böra fästas å ett förhållande, som uti de oss tillgängliga handlingar uppenbarar sig. Då nemligen Strömsholms nya canalbolag insåg sitt obestånd och oförmåga att fullgöra sina åligganden, samt följaktligen vände sig till Regeringen, har nämnde bolag talat ur en ton, som vore det Statens ovilkorliga pligt, att med sin hjelp mellankomma. Bolaget hade likväl bort erkänna, hvad efter vanligt juridiskt begrepp är obestridligt, nemligen att bolaget var insolvent, och således pligtigt underkasta sig påföljden af sitt obestånd. Äfven en annan omständighet förtjenar anmärkas, destoheldre, som den kan innefatta en varning för kommande tider. Om det gamla canalbolaget, under sina välmaktsdagar, af sina betydliga inkomster afsatt en fond till canalens underhåll och ombyggnad, så hade detta bolag aldrig kommit i den ställning, att det vid 1840 års Riksdag behöft anlita Rikets Ständers biträde. Vi veta något hvar, att det gamla bolaget haft en ganska gynnsam period, då dess papper voro särdeles fördelaktiga och begärligt eftersökta. I stället att då bilda en byggnads- och reparationsfond, skiftades afkastningen, som ofta uppgick till enormt belopp. Derför har också Staten icke haft skäl att omfatta Strömsholms canal med en frikostighet, som saknas för föremål, mera förtjenta af Statens hjelp. Innan

jag lemnar ordet, vill jag bemöta Herr *Lagergrens* yttrande, rörande den af honom förmenta ofantliga vigten af den ifrågavarande canalen. Jag vill icke neka, att nämnda canal är af största nytta för åtskilliga locala interessen, men det är en stor irring, som bör skingras, att Strömsholms canal eger ett öfvervägande nationelt interesse. Vore förhållandet verkligen sådant, så skulle Strömsholms canal längesedan hafva haft ett större inflytande på inrikes handeln. Det är hufvudsakligast Stockholms exporteurer, som hafva egentlig fördel af denna canal. I denna omständighet kan man måhända söka anledningen till det mäktiga understöd, den alltid hos Rikets Ständer åtnjutit, och i synnerhet förklaras häraf, hvarför en linea af 10 aktade representanter på de främsta bänkarne taga detta canalbolag under armarne. Jag håller före, att man icke bör godkänna öfverdrifna uppgifter. Jag tror likaledes, att man icke bör förbise andra vida angelägnare communications-anstalter. Strömsholms canal är af så liten vigt för den egentliga delen af Dalarne, att canalen knappt kan nämnas, såsom utöfvande en större inflytelse på rörelsen inom denna, i afseende på communicationer, högst misgynnade province. Man skulle kunna tro, att canalens ena ändpunkt, Smedjebacken, borde kunna vara en större handelsplats, en betydande spanmålsmarknad. Så är likväl icke förhållandet. Der hållas så höga priser, att allmogen ej, utan största nödfall, der hemtar sina förnödenheter. I afseende på mängden af de effecter, som vissa år blifvit forslade på denna canal-linea, får man ej alltför mycket fästa sig vid de lemnade zifferuppgifterna. Deri ingår en icke obetydlig mängd effecter från verk och manufactur-inrättningar, belägna i närheten af Mälaren, hvilka blott till ringa del taga Strömsholms canal i anspråk. I alla fall vill jag icke motsätta mig bifall till Utlåtandet. Jag har härmed blott velat förekomma, att nämda canal icke inom Riksdagsverlden må spela en rôle i Sveriges inrikes handel, som den ingalunda förtjenar, då den endast är af vigt för enskildta eller locala interessen.

Herr *Almgren:* Jag har begärt ordet, endast för att med min röst bidraga till förslagets genomdrifvande, och jag anser, att, ehuru skäl för återremiss icke saknas, sådan likväl icke skulle, på sätt förhållanderne nu gestalta sig, leda till något annat bättre resultat. Såväl här, som i de Utlåtandet vidfogade reservationer, har man klandrat Utskottets

uttryck, »att orsaken till den missgynnande ställning, hvaruti Strömsholms canalbolag sig för närvarande befinner, icke ensamt är att söka uti framlidne Öfverste-Lieutenant *Edströms* beräkningar, utan torde hafva kunnat till icke ringa del förekommas, derest bolaget iakttagit mera förutseende och bättre vakat öfver arbetets utförande». För min del, anser jag, att Utskottets förenämnde omdöme är grundadt på ganska goda skäl, hvadan Utskottet bör fredas från de mot detsamma framkastade beskyllningar. För öfrigt vill jag anmärka, hurusom den värde Ledamot, som alltid har ett godt öga till Ledamöterna på Stockholmsbänken, velat påstå, att den ifrågavarande canalen icke är af någon särdeles vigt för landet i allmänhet, utan endast för Stockholms stad. Jag kan visserligen icke neka, att äfven Stockholm af de fördelar, som likväl hufvudsakligast tillkomma öfriga angränsande orter, har sin behöriga andel, ithy att största delen af de effecter, hvilka transporteras på Strömsholms canal, passera Stockholms våg. Om, såsom den nämnde talaren synes åsyfta, det nu begärdta anslaget skulle afslås, samt canalen följaktligen gå sin undergång till mötes, så skulle häraf visserligen blifva en ytterligare anledning, att anlägga den jernväg, för hvilken han så synnerligen intresserar sig; men jag hemställer dock, om icke, derest nämnde jernväg kommer till stånd, de effecter, hvilka nu passera Stockholms våg, skulle söka sig väg om Gefle. Hvad i sådant fall beröfvas den ena staden, skulle komma den andra till godo.

Herr *Ekholm:* Vigten af de utaf Herr *Halling* anförda skäl lärer svårligen kunna ifrågasättas. Att de ega grund, ser jag äfven af den i dag från trycket utdelade Kongl. Skrifvelsen i ämnet, hvarest det står, att bolaget bort anskaffa 583,000 R:dr, men icke tillskjutit mera, än 215,600 R:dr Banco. Förhållandet härmed må emedlertid vara hurudant som helst, så anser jag dock, för min del, att Ståndet bör bifalla Utskottets förevarande Utlåtande. Strömsholms canal är af oändligt stor vigt för den omkringliggande orten, och skulle blifva det ännu mera, om Stats-Utskottet fästat mera afseende på min i nästa Utlåtande behandlade motion om canalens ledning förbi Westerås. Då emedlertid Statsverkets tillgångar nu icke medgifva anslag till en sådan förändring i den uppgjorda arbetsplanen, måste man låta sig nöja, att nämnde anspråk nu icke kan tillfredsställas. Lika med Herr *Indebetou,* anser jag, att Öfverste-Lieutenanten *Edström* icke

ensam bör bära skulden för canalbolagets nu iråkade bekymmersamma belägenhet. Denne nu längesedan aflidne mans minne är icke förtjent af att på detta sätt nedsättas. Jag är öfvertygad, att hans förslag tål jemnförelse med hvilket annat, som helst, och jag tror, att, om andra arbeten verkställas på sådant sätt, som Strömsholms canalarbete, så skola de dertill uppgjorda calculer, de må vara huru öfverdrifna, som helst, snart visa sig vara otillräckliga. Jag, som är boende i orten och med uppmärksamhet följt Strömsholms canalarbete, kunde vara i tillfälle att härom lemna tillförlitliga upplysningar. Då dessa redan varit kända och vitsordade af Stats-Utskottet, tjenar det dock icke, att dermed upptaga Ståndets tid, och det vore kanhända icke eller rätt grannlaga, då här finnas flera actieegare, som möjligen skulle kunna taga dem åt sig.

Herr *Bosæus:* Jag skulle icke hafva begärt ordet, om icke den siste värde talaren gjort anspelning på Utskottets nästa Betänkande, hvari jemväl behandlas en af mig väckt motion om Strömsholms canals ledning förbi Köping. Då nämnda Utlåtande, genom hvilket motionen är vorden afslagen, snart nog till behandling förekommer, kan det väl anses för tidigt att derom nu yttra sig, men jag har trott mig böra på förhand häfda Köpings innevånares öfvertygelse derom, att canalens ledning förbi Köping skulle vara fullt ut lika gagnelig för det allmänna, som om den ledes förbi Westerås. För öfrigt tillstyrker jag bifall till Utskottets förevarande Utlåtande, öfvertygad, att, om canalbolaget nu icke erhåller nödigt understöd, vi, i sådan händelse, hafva att emotse ett uppkok af de förhållanden, som egde rum med Götha canal, i så måtto, att bolaget kan blifva nödsakadt att till Staten öfverlemna hela canalverket, i hvilket fall Statsverket komme i vida större bryderi, än nu. Vidkommande frågan om canalens ledning förbi Köping och det afslag denna fråga rönt i Stats-Utskottet, så vill jag endast förklara, att jag alldeles undanbeder mig och Köping sorgens beklagande, enär sådant endast skulle öka saknaden af det bifall, man med skäl kunnat hoppas.

Herr *Petré:* Till den förestående kampen emellan representanterna för Westerås och Köping är jag visserligen icke alldeles oberedd, men jag hemställer, om vi icke böra dröja dermed, intill dess nästa Utlåtande varder företaget. Vidkommande den ännu för handen varande frågan, vill jag endast erinra, att det bland oss icke är sällspordt, hurusom

åtskilliga af Ståndets medlemmar ega mera kännedom om främmande länder, än om sitt fädernesland. Till denna anmärkning är jag föranledd, dels deraf, att en Ståndsledamot nyss talat om, huru det vid företagande af allmänna byggnadsföretag tillgår i Norra America, dels ock af den omständighet, att en af våra härvarande capitalister yttrat, att, om Strömsholms canal komme att gå sin undergång till mötes, skulle nog »de effecter, hvilka nu inpassera till Stockholm, söka sig väg till Gefle». En blick på chartan visar genast, att detta är omöjligt, samt att en dylik föreställning endast kan härflyta från bristande localkännedom, eller måhända från någon skalkaktighet. Jag hoppas, att denna discussion nu må anses fullbordad, och då jag fruktar, att ingenting vinnes genom en återremiss, så instämmer jag, för min del, uti yrkandet om bifall till förevarande Utlåtande.

Öfverläggningen förklarades slutad; och, på Herr Talmannens derom framställda proposition, blef förevarande Utlåtande af Ståndet bifallet.

№ 214, i anledning af väckta motioner om anslag för Strömsholms canals ledning, antingen till Westerås eller till Köping.

Herr *Ekholm:* Utan afsigt att inleda någon »kamp», eller att »beklaga» den bittra sorg, som röjt sig hos en Ledemot öfver det öde, hans motion här rönt, och utan att hoppas någon framgång åt min motion genom en återremiss, hvadan jag icke eller ärnar att påyrka någon sådan, anser jag mig dock pligtig att yttra några ord, i anledning af de utaf Utskottet anförda motiver. Utskottet erkänner nemligen, »att en förändrad sträckning af Strömsholms canal, på sätt motionairerne föreslagit, skulle medföra ej obetydliga fördelar för den af ifrågavarande städer, dit canalen kunde komma att ledas». Ja, det är visserligen otvifvelaktigt, att fördelen för hvilkendera staden, som helst, skulle blifva ganska stor; men om detta vore allt, så skulle jag anse det vara alltför obetydligt, att, på grund deraf, våga att begära statsanslag. Äfven för sjelfva canalen, eller hela den landsort, den genomlöper, vore det af vigt, att till utgångspunkt hafva en stad, med en ganska betydande rörelse. Varutrafiken på canalen är för närvarande icke så liflig, som den då skulle blifva, och det är obestridligt, att canalen icke nu så uppfyller det ändamål, man väntat. Kastar man dessutom en blick på chartan, skall man, i fråga om valet af canalens sträckning förbi Westerås eller Köping, lätteligen finna, att

sträckningen förbi Westerås kommer att blifva kortare, än den nu är; hvaremot den om Köping skulle blifva vida längre. Jag hoppas fördenskull, att, i händelse statsanslag skulle kunna för det nu motiverade ändamålet framdeles erhållas, härvid må fästas afseende å de af mig nu omnämnde företräden, som Westerås eger framför Köping. Då jag, som sagdt är, nu icke kan vänta, att genom en återremiss vinna målet, har jag endast velat reservera mig mot de af Utskottet begagnade motiver, dem jag anser vara alltför småsinniga, för att lemnas alldeles obesvarade.

Herr *Petré:* Stats-Utskottets Utgifts-Afdelning, hvars yttrande i frågan in pleno godkändes, har, med hänsigt till den kända jalousien emellan städerna Westerås och Köping, samt följaktligen äfven emellan dessa städers aktade representanter, nedlagt synnerlig omtanka på ordställningen i förevarande Utlåtande, för att på detta sätt undanrödja all anledning till missbelåtenhet, å ena eller andra sidan. Emedlertid, och då det nu är fråga om, i hvad mån den ena eller andra af de ifrågaställda canalsträckningarne är mer eller mindre behöflig och nyttig för det allmänna, anser jag mig böra upplysa, att, under den långvariga discussion, som föregick frågans afgörande inom Utgifts-Afdelningen, hvarest finnas flere Ledamöter med noggrann local-kännedom, blef man nära nog fullt ense derom, att, vid en rättvis jemnförelse i förenämnde afseende, skulle ur statseconomisk synpunkt Westerås hafva framför Köping ett så öfvervägande företräde, att derom icke borde kunna tvistas. Huruvida det, sådant oaktadt, nu kan vara skäl att frånträda den gamla planen för canalens sträckning, lemnar jag dock derhän. Emedlertid skulle det, med hänsigt till ortens spanmålshandel, blifva särdeles nyttigt, om det en gång kunde låta sig göra att lägga canalen till Westerås. Redan under förra discussionen har jag omnämnt, huru insignifiant för spanmålshandeln den lilla köpingen Smedjebacken är; ett i sanning skadligt förhållande, med hänsyn till de stora fluctuationerna i spanmålspriserna uti trakterna närmast Strömsholms canal. Emedlertid anser jag någon annan åtgärd med förevarande Utlåtande icke vara att vidtaga, än att lägga detsamma till handlingarne.

Herr *Bosæus:* Jag är Stats-Utskottet förbunden för den möda, som det, enligt den föregående talarens försäkran, nedlagt uti detta Utlåtande, för att afvärja en strid emellan mig och representanten för Westerås. Jag är också villig att låta den uppmaning, som i nämnde försäkran innehålles,

lända mig till efterrättelse, och såsom bevis härpå vill jag instämma uti Herr *Ekholms* yttrande, i afseende derå, att Utskottets raisonnement, angående någon uteslutande fördel för den ena eller andra af städerna Köping och Westerås af canalens ledning förbi nämnde städer, icke förtjenar afseende. Tvärtom hafva Köpings stads äldste sökt visa, att det allmännas fördel af canalens ledning förbi Köping vore det väsendtligaste, som härvidlag bör ifrågakomma. Då jag endast i allmänhet vill hålla mig till Herr *Ekholms* yttrande, torde jag få nämna, att, fastän vägen från Stockholm till Köping är något längre, än till Westerås, så jemnas dock förhållandet i betydlig mån deraf, att canalens sträckning förbi Köping blifver en fjerdedels mil kortare, än om den skulle ledas förbi Westerås, så att differencen blir obetydlig. Dessutom torde det icke vara af någon särdeles vigt, om lasten kommer fram en eller annan timma förr eller sednare, i jemnförelse med de för canalens ledning förbi Köping talande vida större fördelar, att Strömsholms canal i sådant fall komme att närma sig Hjelmaren och den redan projecterade jernvägen, samt, i händelse Öfverste-Lieutenant *Edströms* plan till Svea canal någonsin kommer till stånd, bidraga till lättandet af communicationen emellan Stockholm och Götheborg. Allt detta har utgjort hufvudmotivet för Köpings stads anhållan i detta hänseende, men då jag, lika litet, som Herr *Ekholm*, hoppas att nu kunna vinna målet, öfverlemnar jag frågan till Ståndets pröfning.

Öfverläggningen förklarades slutad; hvarefter Ståndet, på derom af Herr Talmannen framställd proposition, godkände förevarande Utlåtande.

№ 215, i fråga om anslag till kyrkobyggnad i Knäreds församling i Hallands län.

Bifölls.

№ 216, i anledning af erhållen återremiss af Utlåtandet, № 64, angående äskadt anslag för beredande af rättelse uti beräknandet af salpeter-hjelpen inom provincen Småland och Öland.

Betänkandet, № 64, och Utlåtandet, № 216, biföllos.

№ 217, med förslag till sammanjemnkning eller voteringspropositioner, i anledning af Riks-Ståndens skiljaktiga beslut, rörande åtskilliga till Statsregleringen hörande frågor.

Jemte vidblifvande af sina förut fattade beslut, såvidt de föranledt i detta, punktvis föredragna, Memorial upptagna förslag till voterings-propositioner i förstärkt Stats-Utskott,

godkände Ståndet i öfrigt Utskottets förslag och Utlåtanden i alla Memorialets punkter, utan discussion, med undantag af nedannämnde, derom öfverlades och beslöts, på sätt här anföres.

7:de punkten.

Herr *Wærn:* Emot utlåtandet i denna punkt har jag reserverat mig, emedan jag ansett det icke tillkomma Stats-Utskottet, att, på sätt som skett, undertrycka Preste-Ståndets mening i frågan. Såsom af Utlåtandet inhemtas, äro endast Borgare- och Bonde-Ståndens beslut i sjelfva saken fullt öfverensstämmande. Ridderskapets och Adelns samt Preste-Ståndets beslut äro deremot både derifrån och sinsemellan något skiljaktige. Efter min tanka, kunna stadganderne i 69 § Regeringsformen icke tillämpas annorlunda, än att, vid detta förhållande, då icke kan sägas, att två Stånd stadnat emot två, utan meningen emellan de två sistnämnda varierat, votering om contraproposition borde försiggå emellan Preste-Ståndets samt Ridderskapets och Adelns mening. Nu har deremot Utskottet ansett sistnämnda två Stånds mening böra reduceras till den, som utgör Ridderskapet och Adelns, hvarmed afses en mindre lönetillökning, än med Preste-Ståndets, emedan detta Stånd varit ensamt, och en större lönetillökning äfven måste anses innefatta en mindre. Det är derigenom, som Utskottet i sjelfva verket undertryckt Preste-Ståndets mening, ehuru, då icke flera, än två Stånd fattat lika beslut i frågan, de öfrigas måste ega sinsemellan åtminstone lika anspråk på afseende, såsom jag antydt. Preste-Ståndet har emedlertid, enligt hvad jag erfarit, låtit härvid bero; och jag har följaktligen ej att i detta afseende göra något yrkande, utan endast att anmärka mitt ogillande. Deremot ber jag att få göra en rättelse uti *Nej*-propositionen, hvilken, enligt hvad ankomne protocolls-utdrag utvisa, blifvit hos Ridderskapet och Adeln iakttagen, och troligen äfven redan verkställts hos Preste-Ståndet. Den består nemligen deruti, att, i öfverensstämmelse med Artilleri-Comitéens af dessa Stånd, såsom deras beslut, antagna förslag, näst efter orden: »för äldre Capitainerne till 1,400 Riksdaler», inflickas dessa ord: »hvarjemte för 12 äldre Capitainer, som ej äro batterie- eller compagnie-chefer, i ersättning för compagnie-revenue, 400 Riksdaler hvardera». Jag anhåller derföre om proposition derå, att Borgare-Ståndet icke antager *Nej*-propositionen, sådan densamma af Stats-Utskottet föreslagits, utan med det tillägg, som Ridderskapet och Adeln, såsom förmäldt är, beslutat.

Herr *Petré:* Den anmärkning, som Herr *Wærn* nu framställt, anser jag icke böra föranleda dertill, att Ståndet nu på fri hand beslutar en sådan förändring i den af Stats-Utskottet uppställda *Nej*-proposition, som den värde talaren yrkat, utan bör, efter min tanka, ärendet i denna del återremitteras, på det Utskottet måtte komma i tillfälle att, i anledning af anmärkningen, dess yttrande meddela.

Herr *Wærn:* Det går visserligen an, att, såsom Herr *Petré* nu föreslagit, återremittera ärendet i denna del, men det leder till tidsutdrägt, som jag anser vara onödig, då Ståndet just nu har att justera den af Stats-Utskottet föreslagna voterings-proposition. Det tillägg i *Nej*-propositionen, jag påyrkat, innefattar också endast en justering eller rättelse, och ingalunda sådan ändring, som är förbjuden i 58 § Regeringsformen. Så har äfven, såsom jag redan antydt, Ridderskapet och Adeln uppfattat denna sak. Till bekräftelse derå, att det föreslagna tillägget verkligen utgör en del af Artilleri-Comitéens, enligt äldre protocolls-utdrag, af Ridderskapet och Adeln samt Preste-Ståndet, såsom deras beslut, antagna förslag, ber jag att få uppläsa följande stycke ur det, Kongl. Majts Nådiga Proposition om Statsverkets tillstånd och behof bifogade, Stats-Råds-protocoll, hvaruti nämnde Comitées förslag finnes inryckt: »att Capitaineslönerne af högre classen, nu utgörande 1,280 Riksdaler, måtte ökas till 1,400 Riksdaler eller med 120 Riksdaler hvardera, som för 32 Capitainer skulle erfordra ett årligt anslag af 3,840 Riksdaler; hvarförutan borde åt de förslagsvis till 12 upptagna Capitainer med högre lön, som ej äro Compagnie- eller Batterie-Chefer, beviljas, hvardera, i ersättning för Compagnierevenue, 400 Riksdaler, eller tillsammans 4,800 Riksdaler»; Jag förnyar min begäran om proposition på den af mig föreslagna rättelse.

Vice Talmannen Herr *Halling:* Jag kan icke tro, att någon giltig betänklighet möter antagande af Herr *Wærns* nu väckta förslag, då dermed endast afses justering, med tillägg, af den utaf Stats-Utskottet föreslagna voterings-proposition, i enlighet med hvad Ridderskapet och Adeln redan beslutat. Jag instämmer med Herr *Wærn.*

Discussionen förklarades slutad; och, på framställning af Herr Talmannen, beslöt Ståndet godkännande af ifrågavarande, af Stats-Utskottet uppställda voterings-proposition, med det tillägg i *Nej*-propositionen, som Herr *Wærn* nu föreslagit.

9:de punkten.

Herr *Brinck:* Jag tillhörde väl minoriteten, då beslut

här fattades, att antaga det amendement till Stats-Utskottets förslag, som Borgare-Ståndets definitiva beslut, i frågan om fortfarande anslag till Navigations-Skolan i Stockholm, innefattar. Men när Ståndet derjemte beslöt att inbjuda Med-Stånden att antaga det af detsamma beslutade amendement, hemställer jag, om icke med pröfningen af förevarande förslag till voterings-proposition i Förstärkt Stats-Utskott bör anstå, intill dess Ståndet fått kunskap om Med-Ståndens beslut uppå berörde inbjudning.

Herr Talmannen tillkännagaf, att Ridderskapet och Adeln, enligt inkommet protocolls-utdrag, afslagit den af Herr *Brinck* nu omförmälda inbjudning.

Herr *Wærn:* Uti denna fråga har, efter min åsigt, vid uppsättande af voterings-proposition i Förstärkt Stats-Utskott, Borgare-Ståndets beslut förqväfts. Det deruti innefattade vilkor för beviljandet af ifrågakomna anslag har nemligen af Stats-Utskottet ansetts böra förfalla, emedan Borgare-Ståndet om samma vilkor var ensamt. En sådan Utskottets åsigt synes mig dock byggd på en origtig tolkning af Grundlagen. Enligt densamma, förfaller väl i dylika frågor ett Stånds beslut, då alla de öfriga Ståndens sins emellan öfverensstämma, men alldeles icke derföre, att det är af ett Stånd fattadt. Nu äro endast Preste- och Bonde-Ståndens beslut sammanstämmande, men Ridderskapets och Adelns samt Borgare-Ståndets derifrån och sinsemellan afvikande. Jag anser derföre votering böra anställas, om hvilketdera af sistnämnda två Stånds beslut i frågan må blifva *Nej*-proposition i förstärkta Utskottet. En annan sak vore deremot, om, såsom jag anser lämpligast, Borgare-Ståndet förenar sig med Ridderskapet och Adeln i dess mening, i hvilket fall den af Utskottet uppställda proposition genast kan bifallas.

Herr *Brinck:* Sedan nu upplyst blifvit, att Borgare-Ståndets inbjudning i detta ämne icke medfört åsyftad verkan, hemställer äfven jag, att Ståndet måtte frångå dess förra beslut och antaga den föreslagna voterings-propositionen.

Herr *Petré:* Efter min tanka, kan Ståndet undgå den förödmjukelsen, att frångå dess redan fattade beslut i saken, om det nu inskränker sig till ett enkelt antagande af voterings-propositionen; hvilket jag tillstyrker.

Herr *Billström:* För min del, är jag mest hågad att antaga Stats-Utskottets första förslag i denna fråga, hvilket mera, än Ridderskapets och Adelns mening, närmar sig Borgare-Ståndets redan fattade beslut.

Discussionen var slutad; och Herr Talmannens framställning å godkännande af ifrågavarande voterings-proposition blef med *Ja* och *Nej* besvarad.

Votering begärdes.

Sedan härefter fråga uppstått om contra-proposition vid den förestående omröstningen, framställde Herr Talmannen denna proposition: »Behagar Ståndet i sjelfva saken förena sig med Preste- och Bonde-Stånden uti det af dem fattade beslut?»

Besvarades med öfvervägande *Nej;* hvilket beslut af Herr Talmannen med klubbslag befästades.

Under fortsatt öfverläggning om contra-propositionen vid nu förestående omröstning, ifrågasattes af Herrar *Indebetou* och *Billström*, hvuvida Herr Talmannen gjort nyssberörde framställning och Ståndet deröfver beslutat, samt detta vederbörligen befästats; hvilket samme Herrar Ledamöter undgått.

Herrar *Wærn* och *Lagergren*, med hvilka flere Ledamöter instämde, motsade nyssberörde anmärkning och uppmanade Herr Talmannen, att gifva rätta förloppet tillkänna.

Herr Talmannen utlät sig slutligen, att, sedan Herr Talmannen gjort nyssnämnde framställning, har densamma af Ståndet ljudligen besvarats med öfvervägande *Nej*, och att det sålunda tillkomna beslutet omedelbart deruppå af Herr Talmannen med klubbslag befästats.

Derefter uppsattes, justerades och anslogs en så lydande voterings-proposition:

»Den, som vill, att contra-propositionen ställes derå, att Borgare-Ståndet, med instämmande uti Ridderskapets och Adelns beslut, angående anslag till Navigations-Skolan i Stockholm, godkänner voterings-propositionen, under № 9, i Stats-Utskottets Memorial, № 217, röstar: *Ja*.

Den, det icke vill, röstar: *Nej*.

Vinner *Nej*, ställes contra-propositionen derå, att voterings-propositionen återremitteras, i ändamål, att först bör uppgöras voterings-proposition till bestämmande deraf, hvilketdera, antingen Ridderskapets och Adelns, eller Borgare-Ståndets beslut skall blifva contra-proposition vid den slutliga voteringen i frågan.»

Den omröstning, som häruppå i vanlig ordning anställdes, utföll med 30 *Ja*, emot 20 *Nej;* i följd hvaraf uppsattes, justerades och anslogs följande voterings-proposition:

»Den, som godkänner voterings-propositionen, under № 9, i Utskottets Memorial, № 217, röstar: *Ja*.

Den, det icke vill, röstar: *Nej*.

Vinner *Nej*, har Ståndet beslutat, att, med instämmande i Ridderskapets och Adelns beslut, i fråga om anslag till Navigations-Skolan i Stockholm, godkänna voterings-propositionen.

Vid i föreskrifven ordning företagen omröstning, utföllo rösterna med 27 *Ja* emot 18 *Nej*, hvarigenom Ståndet godkänt den af Stats-Utskottet i Memorialet, № 217, föreslagna voterings-proposition, under № 9.

§ 4.

Herr *Brinck* anmälde och uppläste en motion, så lydande:

»Under nuvarande Riksdag har det fall inträffat, att Kongl. Maj:t, »i saknad af medel att för ändamålet använda, funnit Sig förhindrad» att lemna nådigt bifall till en ansökning, hvilken Kongl. Vetenskaps-Academien, uti infordradt underdånigt utlåtande, »*på det högsta*» förordat: nemligen om anslag till fulländning af en Svensk uppfinning, hvarom Academien yttrat, att den »otvifvelaktigt skall ländа vetenskapen till gagn och fäderneslandet till heder»; jag menar den af Herrar *Scheutz*, far och son, uppfunna machine till uträkning, sättning och tryckning af mathematiska tabeller.

För sjöfarten och den tillämpade mathematiken åsyftas med denna uppfinning flera fördelar, hvilka hittills icke kunnat vinnas lika billigt, och i synnerhet icke lika säkert, på annat sätt: omständigheter, som också förmått Brittiska Parlamentet, att på ett för samma behof åt England påbegyndt, men öfvergifvet företag påkosta, såsom Kongl. Vetenskaps-Academiens förutnämnde utlåtande upplyser, — öfver hundra gånger så mycket, som Academien föreslagit till fulländning af den Svenska uppfinningen, den Academien undersökt och funnit brukbar till det i England fåfängt sökta ändamålet.

Då, efter hvad jag nyss anfört, Kongl. Maj:t uttryckligen tillkännagifvit, att det är »saknad af medel att för ändamålet använda», som förhindrat Kongl. Maj:t att understödja ett för vetenskapen och flera industrigrenar nyttigt företag, hvilket två af våra landsmän med framgång fullföljt enskildt, så vidt deras tid och medel medgifvit, så tror jag mig, med stöd af Riksdags-Ordningens 56 §, sista mom., böra föreslå den ifrågavarande saknadens afhjelpande genom ett för behofvet lemnadt anslag till det af Kongl. Vetenskaps-Academien godkända belopp, 3,333 R:dr 16 sk. Banco, och på de skäl och vilkor, hvarom Kongl. Academien hemställt i

sitt underdåniga utlåtande, af hvilket, såväl som af det Kongl. Brefvet till Academien och den underdåniga ansökningen i ämnet, jag får lemna afskrifter.

Tillika anser jag nödigt att utbedja mig remiss, så snart som möjligt, af den särskilda anledning, att vi om några dagar här i Stockholm vänta ett möte af nordens och troligen af flere länders vetenskapsmän, och det icke vore osannolikt, att anslagets ändamål kunde ytterligare befordras genom den ökade uppmärksamhet, som saken utan tvifvel skall vinna hos vetenskapens representanter, vid betraktande af detta nya prof på Ständernas frikostighet till vetenskapernas och den allmänna bildningens befrämjande.»

Motionairen yttrade derefter: Det torde icke behöfvas att vidlyftigare relevera följden af uppfinnarnes underdåniga ansökning hos Kongl. Maj:t om understöd för ifrågavarande ovanliga och hedrande företag. Nog af att frågan af Kongl. Maj:t remitterades till Vetenskaps-Academien, som i underdånigt utlåtande yttrade förmodan, att Kongl. Maj:t skulle finna medel att uppmuntra och befrämja uppfinningen, samt derigenom ingaf uppfinnarne förhoppning att se sin möda och sina kostnader belönta. Men Kongl. Maj:t har förklarat Sig för närvarande icke ega medel att befrämja nämnda uppfinning. Den utvägen återstår måhända likväl, att Rikets Ständer taga saken om hand och, genom remiss af min motion till Stats-Utskottet, söka att bereda uppfinnarne den önskade hjelpen.

Motionen begärdes på bordet.

Herr *Brinck:* Om de Herrar ledamöter, hvilke nu begärt min motions bordläggning, fullfölja denna begäran, kan densamma icke afslås. Jag hemställer likväl till samma ledamöter och Högtärade Ståndet, om icke saken och tidens tjenliga begagnande äro af den vigt, att motionens remitterande till Stats-Utskottet må genast beslutas. Derjemte anhåller jag vördsamt, att, genom Protocolls-Utdrag, afskrift tages af motionen, med densamma i vidimerade afskrifter åtföljande handlingar, hvilka jag, jemte densamma, nu aflemnar, nemligen: 1:o Uppfinnarnes omförmälda underdåniga ansökning, 2:o Kongl. Maj:ts nådiga Remiss deraf till Vetenskaps-Academien, och 3:o Samma Academies underdåniga Utlåtande, i anledning deraf.

Herr *Brincks* motion begärdes ytterligare och lades på bordet.

Herr *Petré:* Jag har endast för afsigt att upplysa, hu-

rusom det af Herr *Brinck* nu omförmäldta Kongl. Bref är detsamma, å hvilket jag för någon tid sedan hade äran fästa Ståndets uppmärksamhet. Det beslut, samma Kongl. Bref innefattar, har hos Kongl. Vetenskaps-Academien väckt en omätlig sensation. Det kunde ej eller framkalla annat, än den yttersta förvåning hos en hvar, som hade sig bekant, med hvilken frikostighet Rikets Ständer anvisat Kongl. Maj:t medel att använda för ett behof, sådant, som det, hvarom Herr *Brincks* motion handlar. Då likväl i det Kongl. Brefvet åberopas bristande tillgångar, är fara värdt, att personliga bevekelsegrunder verkat för afslag. Jag nästan förmodar, att Herr *Brincks* motion tillkommit, under förutsättning af att »fair play» saknas i afslagsbeslutet. Om förhållanderne verkligen äro sådana, som de här i sjelfva verket gestalta sig, bör det för Rikets Ständer icke vara likgiltigt att, så vidt ske kan, bereda en upprättelse för hvad den andra Statsmakten kan hafva underlåtit.

Herr *Rinman* hemställde, om icke Ståndet, i anseende till den långt framskridna tiden, nu kunde åtskiljas.

Flere af Ståndets öfrige Herrar Ledamöter instämde häruti.

Herr *Petré:* Medan nu är fråga om timmar och minuter, och för Ståndets Canzlie saknas hvila, att bereda sig till förestående nya göromål, vill jag föra Herr Talmannens uppmärksamhet derpå, att tiden nu synes vara inne, då Borgare-Ståndet, hvars ytterligare göromål hopa sig mer och mer, bör antaga Hedervärda Bonde-Ståndets Secreterares genereusa anbud, att låta, på reqvisition, Bonde-Ståndets Canzlie med hjelp i skrifvaregöromålen oss tillhandagå.

Antecknades, utan att till åtgärd föranleda.

§ 5.

Herr *Hallström* beviljades fjorton dagars ledighet från Riksdagsgöromålen, från denna dag räknadt.

§ 6.

Protocolls-Utdrag öfver af Ståndet denna dag fattade beslut justerades.

Herr Talmannen och Ståndets Herrar Ledamöter åtskiljdes kl. half till tre eftermiddagen, men sammanträdde åter, till fortsättning af

Plenum kl. 6 e. m.

§ 7.

Föredrogos ånyo följande Utskotts Memorial och Utlåtanden:

1:o Banco-Utskottets:

№ 56, i anledning af återremiss å vissa delar af Utlåtandet, № 37, öfver väckta förslag, med afseende å föreskrifter, angående Bankens metalliska cassa, med mera.

Härvid förekommo:

Yttrandet, pag. 1, i Utlåtandet, № 56, angående 1, 2 och 3 punkterne af Utlåtandet, № 37.

Gillades.

1:sta punkten i Utlåtandet, № 56, pag. 2.

Godkändes.

2:dra punkten, i sistnämnda Utlåtande, pag. 3 och 4.

Herr *Rinman:* Med åberopande af min vid Betänkandet, № 37, fogade reservation, yrkar jag, att ingressen till 121 § i Banco-Reglementet må blifva sådan den varit, och Utskottets förslag i den delen alltså förkastas.

Herr *Bergman:* Jag instämmer med Herr *Rinman*, på skäl, som i min vid Betänkandet, № 37, fogade reservation finnas närmare upptagna.

Herr *Palander:* Jag instämmer med de begge föregående talarne. Om det föreslagna stadgandet antoges, så skulle Fullmäktige icke veta, huruledes de skulle bete sig, då det ingalunda kan förvägras någon Svensk medborgare att lemna in silfver i Banken och uttaga papper.

Discussionen ansågs slutad, och de fyra föreslagna momenten antogos, med bibehållande af ingressen uti 121 §, enligt nu gällande Banco-Reglemente.

2:o Lag- samt Allmänna Besvärs- och Economie-Utskottens:

№ 15, i anledning af anmärkningar emot förslag till ändringar och tillägg uti, samt förklaringar öfver Kongl. Maj:ts Nådiga Stadga om skiftesverket i Riket den 4 Maji 1827 och Kongl. Kungörelsen den 9 Junii 1832.

Ståndet öfvergick genast till de delar af Skiftesstadgan, deri ändringar och tillägg blifvit af Utskotten föreslagna, med öppen rätt likväl för hvar och en ledamot att bringa under discussion jemväl sådana punkter, i hvilka ändring blifvit af motionairer äskad, men af Utskotten afstyrkt.

1:sta punkten.

Bifölls.

2:dra punkten.

Herr *Björk:* Här hafva orden: »inom häradet eller tingslaget» blifvit uteslutne. Jag skulle, i anledning deraf, önska upplysning, huruvida meningen är, att gode män, boende utom

districtet och länet, skulle kunna tillkallas. Om så är, anser jag förslaget olämpligt, emedan desse gode män äro obekante med landtmätaren och de principer, som af honom i allmänhet följas.

Herr *Engzell:* Meningen är visserligen sådan, som Herr *Björk* förmodat, och Utskottens, pag. 11, för denna förändring anförda motiver anser jag nöjaktiga.

Häruti instämde Herr vice Talmannen *Halling* och Herr *Billström*.

Herr *Petré:* Äfven jag anser förslaget välbetänkt och tydligt, hvarföre jag tillstyrker bifall derå.

Herr *Berger* instämde.

Discussionen ansågs slutad, och 2:dra punkten bifölls.

3:dje punkten.

Bifölls.

4:de punkten.

Herr *Ekenman:* Jag tillåter mig till en början i dess helhet uppläsa den § i Skiftesstadgan, till hvilken ett tillägg blifvit af Utskottet föreslaget. § lyder sålunda: »Hvarje delegare skall, så i inrösnings-, som afrösningsjorden, tilläggas, hvad i rymd och godhet mot hans egolott, efter delningsgrund och uppskattning, svarar, och det med någorlunda jemn blandning af sämre och bättre mark, så att han må erhålla sin tillständiga andel såväl af åker och äng, eller dertill tjenlig och odlingsbar jord, som af skogs- och betesmark. Ej må delegare för andel i inrösningsjorden tilläggas afrösningsjord eller tvärtom, der ej sådant utbyte, till beredande af formligt skifte, finnes nödigt, samt utan hemmanets verkliga lidande ske kan.» Till detta stadgande hafva Utskotten tillstyrkt ett tillägg af följande lydelse: »Börande, då sådant utbyte sker, de egor, som utbytas skola, med hvarandra till godhet och värde jemnföras, samt uppskattas, utan afseende å det gradtal, som vid den förut verkställda gradering af skifteslagets mark blifvit dem åsatt.» Ehuruväl jag anser ett förtydligande af lagen vara behöflig för den händelse, att inrösningsjord vill emot afrösningsjord utbytas, kan jag dock icke godkänna de sammansatta Utskottens förslag; hvarigenom, enligt mitt förmenande, frågan blifvit mera invecklad och obestämd. Efter min åsigt, hade man åstadkommit en vida lämpligare lösning af densamma, om man, med antagande af Riksdagsfullmäktigen *Svartlings*, i öfverensstämmelse med södra Sveriges landtmätare-förenings, uppgjorda förslag, stadgat, att inrösnings- och afrösningsjorden icke må förblandas,

men alla de egor, som inom skifteslag finnas, värderas, i efter hvarannan, allt efter jordens beskaffenhet, uppstigande grader. En sådan tillämpning är icke oförenlig med skiftesstadgans nuvarande föreskrifter, hvarföre ock, under en längre följd af år, jordgraderingen vid skiften i Blekinge tillvägagått, på det sätt nämnde motionaire föreslagit. Jordegares belåtenhet dermed har varit allmän, och inga olägenheter deraf hafva försports. Utskottens förslag skulle sätta en gräns för stadgandets så beskaffade tydning, och derföre anser jag mig böra yrka afslag å Betänkandet i denna del.

Herr *Wetterberg:* Jag instämmer med den siste värde talaren och anser det ifrågavarande tillägget desto mera betänkligt, som ingen grund finnes för uppskattningen af de egor, som skola utbytas.

Herr *Rudling:* Icke eller jag vill godkänna det föreslagna tillägget uti 12 Capitlet 2 § i Skiftesstadgan, men jag finner mig likväl icke kunna biträda de skäl, på grund af hvilka Herrar *Ekenman* och *Wetterberg* yrkat afslag af ifrågavarande punkt; ty jag kan icke gilla det af dem förordade förslaget, att inrösnings- och afrösningsjorden skall värderas efter samma proportion och i grader, efter hvarannan uppstigande. Såvida, med iakttagande af Skiftesstadgans föreskrift, bland inrösningsjorden intagits all skifteslagets odlade eller till odling tjenliga mark, torde afrösningsjorden, som följaktligen i allmänhet måste vara till odling otjenlig, icke eller kunna i sådant afseende med inrösningsjorden jemnföras. Men afrösningsjorden kan vara antingen skogbeväxt eller ock till skogsväxt tjenligare, än sådan till odling användbar mark, som räknats till inrösningsjorden, och i nämnde afseende af mera värde, än den sistnämnda. De olika slagen jord måste således värderas, hvardera efter sin olika måttstock, det ena efter dess användbarhet till odling af säd, gräs och jordfrukter, det andra åter efter dess dugligheet till skogsväxt eller kreatursbete eller annat ändamål. I somliga orter har den praxis gjort sig gällande, att, ehuru inrösnings- och afrösningsjorden särskildt taxeras, bestämmes likväl en allmän proportion, efter hvilken utbyte mellan inrösnings- och afrösningsjorden skall ske, då sådant utbyte erfordras. Sålunda bestämmes till exempel, att afrösningsjord i första graden skall motsvara inrösningsjord i tionde graden, och så vidare. Men icke eller en sådan bestämmelse synes mig fullt ändamålsenlig. Då afrösningsjord skall lemnas, i stället för inrösningsjord, måste naturligtvis värdet beräknas

så, att hvarken den, som får, eller den, som afstår jorden, blifver lidande; men någon ytterligare föreskrift härom, något tillägg i gällande Skiftesstadga anser jag derför icke nödigt. Men skulle något tillägg erfordras, vore dock, efter hvad jag vågar förmoda, det nu föreslagna ganska olämpligt. Det heter nemligen i det förslaget, att »*de egor, som utbytas skola, böra med hvarandra till godhet och värde jemnföras.*» Men de egor, som utbytas skola, äro icke alltid så bestämda, att den föreskrifna jemnförelsen låter sig verkställas. Den kan ske, om till exempel en rågång, som går i bugter, skall rätas, och utbyte af jord följaktligen måste verkställas grannar emellan, eller om, för erhållande af räta skifteslinier inom ett skifteslag, samt för formlighet vid skiftesläggningen, nödigt är, att en delegare afstår ett litet stycke inrösningsjord emot ett angränsande stycke afrösningsjord. Då är bestämdt, hvilket jordstycke, som afslås, och hvilket, som erhålles i vederlag, och dessa kunna utan svårighet på föreslaget sätt med hvarandra jemnföras. Helt annorlunda är deremot förhållandet, om till exempel inrösningsjorden består af spridda stycken och deras läge samt beskaffenhet i öfrigt är sådant, att en eller flere delegare måste utflytta och taga afrösningsjord i utbyte mot inrösningsjord eller tvärtom. Då måste den jord, som lemnas i vederlag, uppskattas, utan särskildt afseende å något visst jordstycke; ty det är obestämdt, hvilket jordstycke, som skall ersättas. En viss areal jord, 1 tunnland, ½ tunnland, 1 kappland eller ½ kappland, skall ersättas; men det är omöjligt att bestämma, hvilket tunnland eller kappland af de till exempel 50, 30 eller 10 tunnland inrösnings- eller afrösningsjord, den eller de utflyttande lemnat, som skall ersättas. Äfven anser jag det vara orätt, att, på sätt föreslaget blifvit, påbjuda, att uppskattningen skall ske, utan afseende på det gradtal, som, vid den förut verkställda gradering af skifteslagets mark, blifvit åsatt de jordplaner, som ifrågakomma till utbyte. På den första taxeringen må väl fästas skäligt afseende, helst om utbyte af inrösningsjord emot afrösningsjord ifrågakommer för flere delegare inom ett skifteslag; men naturligtvis måste taxeringen hufvudsakligen ske efter den måttstock, hvarefter värdering skett af det slags jord, som skall ersättas. Må man likväl icke förbise, att, om en delegare i ett skifteslag får taga afrösningsjord, i stället för inrösningsjord, så måste ock en eller flere taga inrösningsjord, i stället för den af-

rösningsjord, de fått afstå, och icke eller de sistnämnde böra blifva lidande. Sådana utbyten hafva hittills kunnat ske till ömsesidig belåtenhet; men jag fruktar, att det nu föreslagna momentet i någon mån kan föranleda till sådant missförstånd och olika tillämpning af föreskrifterna, att belåtenheten hädanefter kan blifva mindre. Sådant momentet blifvit föreslaget, vill jag icke bifalla det. Ehuru jag icke alldeles ogillar syftningen af förslaget, kan jag dock icke gilla redactionen af detsamma. Men enär det föreslagna momentet, efter min åsigt, icke är nödigt, anser jag icke eller nödigt att begära återremiss, utan yrkar afslag å ifrågavarande punkt.

Häruti instämde Herrar *Lagergren* och *Petré*.

Herr *Berger:* Jag anser, att äfven denna 4:de punkt gerna kan bifallas, ehuru jag derjemte tror, att deras åsigt, som yrka ett afslag å densamma, i sjelfva verket står ganska nära deras, som med mig vilja förena sig om bifall; ty förhållandet är det, att man, jemväl utan detta stadgande, vid sådana egobyten, som ifrågavarande, icke gerna kan gå på annat sätt tillväga, än som här är föreslaget, och att man, ehuru i saknad af denna föreskrift, redan länge och i allmänhet practiserat i öfverensstämmelse med densammas innehåll. Jag fäster emedlertid uppmärksamheten derpå, att sådana egobyten, som ifrågavarande, icke just ofta förekomma, och att, när de förekomma, detta sker blott till obetydligt belopp eller ringa areal; ty de få egentligen aldrig företagas, utan i nödfall, och i de händelser, då formligt skifte ej på annat sätt låter sig lämpligen verkställas, och då derjemte ingen, i följd af ett sådant byte, blifver på något sätt lidande.

Då det är naturligt och, enligt min tanke, nödvändigt, att inrösningsjord och afrösningsjord, såsom Skiftesstadgan bjuder, måste serskildt och oberoende af hvarandra taxeras, och sålunda aldrig med hvarandra sammanblandas, utom i nu förevarande fall; så är ock följden den, att, då afrösningsjord skall tagas i utbyte mot inrösningsjord eller tvärtom, dessa egor måste då med hvarandra till godhet och värde jemnföras, samt att denna uppskattning måste ske, alldeles oberoende af den taxering, som all skifteslagets mark förut undergått, helst dervid endast inrösningsjord blifvit jemnförd med inrösningsjord och afrösningsjord med afrösningsjord. — Det är också detta stadgande, som Utskotten nu föreslå, och hvilket är det enda rätta och möjliga. Långt ifrån att sålunda antaga någon fara vid att bifalla denna punkt, anser jag det vara ganska lämpligt och välbetänkt, att den får sin plats i Skiftesstadgan. — Om den är i de flesta fall öfverflödig, kunna fall dock gifvas, då skiftesmän härvid skulle kunna förfara alldeles godtyckligt, helst positiv föreskrift i detta hänseende saknas. — Jag bifaller Betänkandet.

Herr *Petré:* Jag åberopar Herr *Bergers* egna ord. — Förhåller det sig så, att författningen, sådan den nu är, tillämpas på det sätt, som blifvit föreslaget, och några olägenheter deraf icke försports, så finnes desto större skäl att nu icke göra någon förändring, helst densamma kan föranleda tvister.

Herr *Engzell:* Det var ej utan, att flera ledamöter af de sammansatta Utskotten ansågo tillägget obehöfligt, men som af andra åter uppgafs, att utbyte emellan inrösnings- och afrösningsjord skedde, dels på riktiga, och dels utan angifvande af några grunder, så lät man öfvertala sig att ingå på den föreslagna förändringen, som, om den också icke är af behofvet oundgängligen påkallad, likväl kan vara nyttig, hvarföre jag bifaller förslaget.

Herr *Björk:* Om den theoretiska grunden skulle följas, så skulle in- och afrösningsjorden icke kunna med hvarandra jemnföras, och följaktligen den sednare icke ega något värde, men sådant är practiskt omöjligt. Jag anser derföre det föreslagna tillägget innebära en giltig regel. Men som afrösningsjorden icke bör mätas eller jemnföras med någon viss inrösningsjord, utan med inrösningsjorden i sin helhet, så finner jag, för min del, stadgandet ofullkomligt, hvarföre jag yrkar återremiss af denna punkt.

Discussionen ansågs slutad, och Herr Talmannen hemställde, huruvida Ståndet behagade godkänna hvad Utskotten i 4:de punkten tillstyrkt. På denna proposition svarades *Ja* och *Nej*, samt begärdes votering; och som Herr *Björk* icke ville afstå från sitt yrkande om återremiss, så skulle votering om contrapropositionen först anställas.

En voteringsproposition uppsattes, justerades och anslogs, så lydande:

»Den, som vill, att contrapropositionen ställes på återremiss af 4:de punkten, pag. 40 och 41, af Lag- samt Allmänna Besvärs- och Economie-Utskottets Betänkande, № 15, röstar: *Ja*.

Den, det icke vill, röstar: *Nej*.

Vinner *Nej*, ställes contrapropositionen på afslag af nämnda punkt.»

Votering anställdes i vanlig ordning och utföll med 22 *Nej* emot 17 *Ja;* i följd hvaraf contrapropositionen skulle ställas på afslag.

Härefter uppsattes, justerades och anslogs en så lydande proposition:

»Den, som bifaller 4 punkten, pag. 40 och 41, af Lag- samt Allmänna Besvärs- och Economie-Utskottens Betänkande, № 15, röstar: *Ja.*

Den, det icke vill, röstar: *Nej.*

Vinner *Nej*, afslås nämnda punkt.»

Votering anställdes i vanlig ordning och utföll med 23 *Nej* emot 15 *Ja;* i följd hvaraf Utskottens förslag var afslaget.

Herr *Björk:* I enlighet med det förbehåll, jag, vid föredragningen af förevarande Betänkande, gjorde, anhåller jag nu få fästa uppmärksamhet på 2 Cap. 1 § i Skiftesstadgan, hvilken §, efter mitt förmenande, tarfvar rättelse, i öfverensstämmelse med *Anders Gustafssons* motion. Nu eger den jordegare, som begär laga skifte, rätt, äfven om han har den minsta lotten, att få till förrättningens verkställande den Landtmätare förordnad, som han hos Konungens Befallningshafvande begär. Detta stadgande har föranledt många och stora missbruk, hvarföre jag anser stadgandet böra så till vida ändras, att det må bero på de fleste skiftesdelegare, att bestämma, hvilken Landtmätare, som bör förordnas. För sådant ändamål kunde ansökningen med dem communiceras, innan förordnandet af Konungens Befallningshafvande utfärdades. Det uppehåll, som härigenom förorsakades, vore af mindre betydenhet, än vigten, att till förrättningsman erhålla en skicklig Landtmätare. Jag yrkar alltså återremiss af denna punkt i Betänkandet.

Vice Talmannen Herr *Halling:* På de af Utskotten i Betänkandet, pag. 7 och 8, anförda skäl, tillstyrker jag bifall till hvad Utskotten föreslagit.

Herr *Ekenman:* Lika med Herr *Björk*, har jag funnit af erfarenheten bekräftadt, att olägenheter uppkommit deraf, att det berott på en enda skiftesdelegare att utse skiftesman. Ingendera af de, till afhjelpande af dessa olägenheter, väckta motioner har jag dock funnit lämplig; men då jag anser Herr *Björks* förslag vara värdt att begrundas, instämmer jag med honom om återremiss.

Herr *Wetterberg:* Herr *Björks* förslag kan visserligen vara till principen godt; men jag fruktar, att svårigheter vid verkställigheten skola komma att möta, dels för det uppehåll, som genom klagan öfver en annan skiftesmans utseende, än som blifvit begärd, förorsakas, dels ock derigenom, att somlige Landtmätare blifva af göromål alltför mycket öfverhopade.

Herr *Engzell:* Jag instämmer med Herr *Wetterberg* och anser skyndsamhet med utväljande af skiftesman vara desto mera nödvändig, som kändt är, att, då laga skifte blifvit begärdt, alla skiftesdelegarne vårdslösa jordbruket, i den förmodan, att den af dem förut innehafde jord icke komme att af dem vidare bibehållas. Jag bifaller alltså förslaget.

Herr *Billström:* Sedan 3 Stånd redan bifallit, hvad Utskotten i denna del föreslagit, hemställer jag, att vi, utan discussionens förlängande, må skrida till frågans afgörande.

Discussionen ansågs slutad, och Utlåtandet, i anledning af *Anders Gustafssons* och *Svartlings* ifrågavarande motioner, bifölls.

På Herr Talmannens proposition, godkändes Betänkandet jemväl i öfriga delar.

№ 16, i anledning af väckta frågor om ändringar uti Kongl. Instructionen för General-Landtmäteri-Contoiret, Province-Landtmäteri-Contoiren och Landtmätarne i Riket den 4 Maji 1827.

Bifölls.

№ 17, i anledning af väckt fråga om behöfligheten af sådan besigtning, som, enligt 1 § Kongl. Kungörelsen den 4 Maji 1827, skall förrättas å boställen, belägna i skifteslag, der laga skifte skall verkställas.

Bifölls.

№ 18, i anledning af väckt motion om ändring af gällande författningar, angående understöd af allmänna medel till utflyttningar, i följd af verkställda laga skiften.

Bifölls.

№ 19, i anledning af väckt motion om ändring af 21 § Kongl. Taxan på arfvode för landtmäteri-förrättningar den 13 October 1834.

Bifölls.

№ 20, i anledning af väckt motion, om underdånig framställning hos Kongl. Maj:t, att åtgärder måtte vidtagas till befordrande af skiftesärendens skyndsammare afgörande i Högsta Domstolen.

Bifölls.

№ 21, i anledning af väckta frågor om förändring af gällande stadganden, angående skyldighet att bygga och underhålla prestgård, tingshus och häradsfängelse.

Härvid förekommo:

1:sta punkten.

Bifölls.

2:dra punkten.

Herr *Engzell:* Af de vid Betänkandet fogade reservationer finner man, att tankarna inom Utskotten varit delade i denna fråga. Uti Byggninga-Balkens 26 Cap. är stadgadt, angående den byggnadsskyldighet, som, i afseende å prestgårdars åbyggnad, åligger pastorer och församlingarne. Det tillhör nemligen kyrkoherden, att, sedan de i lagen bestämda hus, med tak och innanrede, blifvit honom färdiga antvardade, hålla dem vid makt med egen kostnad. När de af ålder och bruk, och ej af prestens vanrykt förfalla, då skola socknemännen dem bygga och bättra på deras kostnad. Skulle nu en underdåning skrifvelse, i enlighet med hvad Utskotten föreslagit, beslutas, blefve deraf följden, att kyrkoherdars skyldighet att underhålla husen å deras boställen ställdes i samma cathegorie, som boställsinnehafvares af Kronans hus. Då man känner de föreskrifter, som för de sednare äro i dessa afseenden gällande, är det ock deraf klart, att de hafva en vidsträcktare skyldighet i berörde hänseende, än kyrkoherdar. De rättigheter, kyrkoherdar en gång blifvit, genom utfärdade stadganden, tillförsäkrade, kunna ej rubbas af statsmakterna, med mindre än att presterne på annat sätt erhålla inkomster, motsvarande det ökade onus, dem tillämnas. Men då jag betviflar, att församlingarne skola vara hugade att sålunda hålla pastorerne skadelöse, yrkar jag afslag å denna punkt af Betänkandet.

Herr *Gezelius:* Jag kan ej eller godkänna Utskottens förevarande tillstyrkan, emedan jag tror, att de stadganden, som förekomma uti de Kongl. Reglementena den 22 Februarii 1750, den 11 Januarii 1820 och den 11 Junii 1822, angående byggande och underhållande af Kongl. Maj:ts och Kronans till boställen upplåtna hus, icke äro tillämpliga, i afseende å hvad lagen i detta fall säger om kyrkoherdars skyldighet. Utskottens tillstyrkan afser, efter mitt omdöme, en lagförändring, och skulle utsträcka kyrkoherdarnes skyldighet i väsendtlig mån. Detta anser jag icke kunna ske utan deras begifvande, och anhåller derföre, med åberopande af Doctor *Björlings* reservation, om afslag å Betänkandet i denna del.

Herr *Ek:* Jemte det jag velat tillkännagifva, att jag reserverat mig emot Betänkandet, ber jag äfven få upplysa, att, då denna fråga inom de sammansatta Utskottens afdelning först behandlades, afstyrktes den yrkade förklaringen öfver 26 Cap. 2 § Byggninga-Balken, men då ärendet blef af Utskotten återremitteradt till afdelningen, upprättade densamma det förslag, som förevarande Betänkande innehåller. Jag instämmer med Herr *Engzell*, och, under åberopande jemväl af Doctor *Björlings* af mig biträdda reservation, förenar jag mig i anhållan om proposition å afslag.

Vice Talmannen Herr *Halling:* Då man vet, huru många tvister uppkomma emellan församlingar och deras själasörjare, i anledning af stadganderne i 26 Capitlet 2 § Byggninga-Balken, anser jag det vara af behofvet påkalladt, att vidtaga några åtgärder i detta afseende. Jag tror icke, att man äfventyrar något genom att antaga Utskottens tillstyrkan, att aflåta en underdånig skrifvelse, med anhållan om utfärdande af ett särskildt Reglemente, till bestämmande af kyrkoherdars åliggande i berörde hänseende. Kongl. Maj:t lärer nog tillse, att ifrågasatta Reglemente icke blifver stridande emot allmänna lagar, utan må innefatta allenast en utveckling af de deri befintliga stadgandens tillämpning.

Herr *Rudling:* Jag är ense med Herr *Halling* derom, att det skulle medföra fördel för såväl församlingarne, som kyrkoherdarne, om bestämda föreskrifter meddelades, i afseende å skyldigheten att underhålla de hus å kyrkoherdeboställen, hvilka församlingarne skola bygga. Föreskrifterna äro för närvarande så obestämda, att tvister deraf oftast föranledas. Boställshafvarne vilja vanligen göra intet, i följd hvaraf sockneboerne icke sällan måste göra allt, derest de vilja undvika att tvista med sin själasörjare; och då tvisterna skola afgöras, får afgörandet esomoftast bero vid Synerättens Utslag, enär Öfverdomstolen, som icke haft tillfälle att på stället undersöka förhållandena, med större varsamhet, än i andra mål, måste meddela ändring i dylika beslut. I åtskilliga orter går kyrkoherden så långt i sina fordringar, att han sjelf icke vill pålägga ens en takpanna, eller anställa en annan lika obetydlig förbättring för boställshusen, utan derom anlitar församlingen; och för att undvika tvister och stridigheter med sin själasörjare, underkastar sig församlingen dessa obefogade fordringar. Må man derföre göra, hvad man kan, till vinnande af mera bestämda föreskrifter uti ifrågavarande

hänseende. På grund häraf, lemnar jag mitt bifall till Utskottens tillstyrkan.

Herr *Wetterberg:* Jag kan icke anse lagens stadganden i 26 Capitlet 2 § Byggninga-Balken vara nog tydliga. Det heter der, att, sedan socknemän med tak och innanrede till kyrkoherden färdiga antvardat de bestämda husen, åligger det honom, att *hålla dem vid makt* på egen kostnad, men att, när de af ålder och bruk, men ej af prestens vanrykt förfalla, socknemännen skola bygga och bättra dem på deras kostnad. Närmare föreskrifter gifvas ej. Många tvister och ledsamheter uppkomma, till följd deraf, emellan kyrkoherdarne och församlingsboerne; och det vore väl skäl att söka undanrödja dem. De två första talarne hafva icke ansett de åberopade Reglementena här tillämpliga; men de hafva dock icke yttrat, i hvad afseende detta skulle vara förhållandet. Nödvändigt är det dock, att några stadganden i detta hänseende finnas, efter hvilka man, vid förekommande fall, kan rätta sig. Högsta Domstolen har i ett mål funnit berörde Reglementen tillämpliga, i fråga om kyrkoherdars skyldighet att underhålla boställshusen, men i ett annat mål har ett motsatt Utslag blifvit af samma Domstol meddeladt. Jag har velat nämna detta, såsom ett ytterligare skäl för bifall till Utskottens Betänkande.

Herr *Engzell:* Jag bestrider ingalunda, att stadganderna i 26 Cap. 2 § Byggninga-Balken äro ofullständiga och föranleda rättegångar emellan församlingarne och deras själasörjare, men så är ock förhållandet med de af mig i förra yttrandet omnämnda Reglementen. Om en förklaring öfver 26 Cap. 2 § Byggninga-Balken, lämpad efter hvad rätt och skäligt vore, och utan att derföre lägga dessa Reglementen till grund, af Kongl. Maj:t utfärdades, skulle jag anse densamma både rigtig och behöflig. Herr *Wetterberg* har önskat få veta, hvari berörda Reglementen skilja sig från 26 Cap. 2 § Byggninga-Balken. Jag har ej dessa Reglementen nu till hands, men, efter hvad jag påminner mig, åläggas derigenom boställshafvarne att sjelfve bekosta fönsterbågar, fönsterkarmar, m. m.; äfvensom pålägga 100 à 150 takpannor årligen. Med ett ord, de hafva en mångfaldiga gånger längre utsträckt byggnadsskyldighet, än som kan åläggas kyrkoherdar; men jag är ingalunda emot utfärdande af en förklaring, huru långt 26 Cap 2 § Byggninga-Balken bör tillämpas. Jag fortsätter derföre min begäran om afslag.

Herr *Rudling:* I anledning af Herr *Engzells* sednare

anförande, vill jag endast erinra, att Reglementet, angående underhållandet af Landshöfdinge-Residens-hus, icke innefattar strängare föreskrifter, än som skäligen kunna åläggas kyrkoherdarne, i afseende å de boställshus, som af församlingarne byggas, samt att det kommer att bero på Kongl. Maj:t efter hvilketdera af åberopade Reglementen det kan vara lämpligast att utfärda den ifrågasatta förklaringen öfver 26 Cap. 2 § Byggninga-Balken.

Discussionen var slutad, och, på framställning af Herr Talmannen, bifölls 2:dra punkten.

3:dje punkten.

Bifölls.

4:de punkten.

Bifölls.

§ 8.

Föredrogos ånyo Allmänna Besvärs- och Economie-Utskottets Utlåtande och Memorialer:

№ 111, i anledning af väckt motion om reorganisation af Bergs-Collegium.

Bifölls.

№ 112, i anledning af återremiss af Utskottets Utlåtande, № 97.

Lades till handlingarne.

Och № 113, i anledning af återremiss af Utlåtandet, № 105.

Lades till handlingarne.

§ 9.

Föredrogs ånyo Högvördiga Preste-Ståndets, genom Utdrag af dess Protocoll den 2 dennes, meddelade inbjudning till Borgare-Ståndet, att instämma uti Preste-Ståndets bifall till Banco-Utskottets Utlåtande, № 45, i fråga om bildande af en Comité, för att uppgöra förslag till ordnande af Rikets Finance- och Penninge-Verk.

Herr *Billström:* Det förvånar mig verkligen, att Preste-Ståndet, som visat den obenägenhet emot oss, att det nyligen afslagit tvänne härifrån utgångna inbjudningar, hvilka endast afsågo tillägg till eller någon modification uti Preste-Ståndets fattade beslut, nu inbjudit detta Stånd att helt och hållet upphäfva ett af detsamma taget beslut. Jag har uti det ankomna Protocolls-Utdraget icke kunnat upptäcka några skäl för den gjorda inbjudningen, och anser således Borgare-Ståndet böra vidblifva sitt en gång fattade beslut. Jag anhåller derföre om proposition på afslag.

Herr *Palander:* Jag är visserligen i allmänhet ingen vän af inbjudningar, men vill dock gifva tillkänna, att anledning för Preste-Ståndet funnits till den gjorda inbjudningen. Borgare-Ståndets beslut i denna fråga fattades nemligen af 22 Ledamöter. Knappast en tredjedel af Ståndets Ledamöter voro närvarande, och jag påstår, att, om Preste-Ståndet med endast en tredjedel af dess Ledamöter fattat ett beslut, skulle Borgare-Ståndet utan tvifvel ansett sig befogadt att inbjuda Preste-Ståndet till frångående af dess beslut, i händelse det icke öfverenstämde med Ståndets. 22 af Ståndets Ledamöter afgjorde frågan genom votering, som utföll med 12 *Nej* emot 9 *Ja*. På grund häraf anser jag det icke vara ur vägen, att afseende fästes å den gjorda inbjudningen, helst det allmännas fördel skulle befordras, om en sådan underdånig skrifvelse, som här blifvit ifrågasatt, aflätes. Jag tror icke, att Rikets Ständer kunna sjelfva utreda denna fråga, hvarföre jag gerna skulle se, att en Comité blefve för detta ändamål nedsatt, hvarefter Regeringen kunde blifva i tillfälle att framlägga ett fullständigt ordnadt förslag för Rikets näst sammanträdande Ständer. I öfrigt vill jag fästa Ståndets uppmärksamhet derpå, att ej mindre detta Stånd, än äfven Rikets Ständer ofta aflåta underdåniga skrifvelser till utredning af obetydligare saker. Jag vill dessutom underrätta dem, hvilka icke voro närvarande, då Borgare-Ståndet afgjorde Banco-Utskottets Utlåtande, № 45, att det beslut, som då fattades, härledde sig till en del derifrån, att man påpekade, det Regeringen skulle i Comitéen insätta personer, som endast handlade i Privat-Bankernas intresse. Jag anhåller, att Borgare-Ståndet ej ville för hastigt afgöra denna fråga.

Herr *Lagergren:* Om man besinnar, att det ämne, som afhandlas i Banco-Utskottets Utlåtande, № 45, är af stor och trängande vigt, anser jag, det Ståndet bör vara tacksamt emot Preste-Ståndet, som genom denna inbjudning lemnat Borgare-Ståndet tillfälle att deltaga i förenämnde Utlåtande. Jag kan ej föreställa mig, att discussionen öfver denna fråga blef tillräckligt genomförd, då det ursprungliga Betänkandet föredrogs, och jag anser, att, i betraktande af de biomständigheter, under hvilka Borgare-Ståndet fattat sitt beslut, denna inbjudning förtjenar afseende. Man bör komma ihåg, att, då Rikets Ständer nästa gång sammanträda, förestår upphörande af de Privat-Bankerna meddelade octrojer, och resultaterna af Hypotheks-Föreningarne hafva då trädt i dager. I den financiela villervalla, hvaruti vi då troligen skola befinna oss, tror jag, att man icke nog skall uppskatta värdet af alla möjliga upplysningar i ett så omfattande ämne. Redan vid 1844 och 45 årens Riksdag ingingo Rikets Ständer till Kongl. Maj:t med en underdånig anhållan om tillsättande af en Finance-Comité, dervid Rikets Ständer med fullständighet hemställde, hvad som borde utgöra föremål för denna Comités arbeten. Man åsyftade då, att Riks-Bankens tillförene uteslutande rätt att utgifva sedlar, hvilka, såsom mynt, gällde i allmänna rörelsen, måtte till nämnda Bank återföras, men på ett rättvist och billigt sätt, samt med afseende å redan bestående förhållanden. På denna underdåniga anhållan har dock icke följt någon åtgärd. I Stats-Rådet fanns då en nu afliden Ledamot, som var varm vän af Privat-Banks-inrättningen, och man saknar ej anledning till den förmodan, att den directa syftning, som Rikets Ständers skrifvelse hade emot Privat-Bankernes sedelrörelse, bidrog till att den lemnades utan påföljd. Enahanda framställning gjordes äfven vid förra Riksdagen. Sakerna hafva sedan dess framskridit i ytterligare trenne år, och vi närma oss allt mer och mer den stora crise, som kan förestå år 1857. Jag hemställer då, om det icke är vår pligt att samla alla möjliga upplysningar, för att med säkerhet kunna vidtaga nödiga förändringar i nu gällande stadganden. Jag frågar, om ämnet icke är af vigt och påkallar en underdånig skrifvelse. Tusen gånger vigtigare är det i sanning, än andra ämnen, som göras till föremål för underdåniga skrifvelser. Det stora föremålet för en Comité skulle vara att uttänka medel, att, utan rubbning af nuvarande sedelrörelse, låta rättigheten att utge sedlar återgå till Riks-Banken, och i sammanhang dermed tillse, i hvad mån Hypotheks-Föreningarnes skuldsättning i främmande länder inverkar på landets välstånd och ställning i financielt hänseende, och om några reglementariska föreskrifter äro deraf påkallade. Inom Utskottet var jag ej rigtigt tillfreds med Utskottets knapphändiga tillstyrkan. Den är bifallen af två Stånd, och om Borgare-Ståndet skulle antaga idéen, ville jag föreslå några ord, såsom tillägg. Jag skulle önska, att den af Utskottet gjorda hemställan erhölle denna lydelse: »att Rikets Ständer måtte hos Kongl. Maj:t i underdånighet anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes i Nåder utse och förordna en Comité af sakkunnige män, åt hvilken kunde uppdragas, att, efter föregången undersökning af de förhållanden med Rikets penninge- och creditrörelse, som, i följd af enskilda Bankers och Hypotheks-Föreningars uppkomst, inom landet ut-

bildat sig efter den tidepunkt, då lagarne, angående myntbestämningen och för Rikets Ständers Bank af den 1 Martii 1830, utfärdades, utarbeta ett Betänkande om sättet att ordna Rikets finance- och penningeväsende i sin helhet, hvilket Betänkande, jemte deraf föranledda förslag, sedermera kunde blifva till Rikets näst sammanträdande Ständer öfverlemnade.» Man har invändt emot denna Comité, att den, likasom alla andra Comitéer, icke skulle medföra någon nytta. Detta erkänner jag icke. Det är sannt, att frukten af Comitéer icke alltid blifva förslager, som, oförändrade, kunna antagas, men de materiela upplysningar och omdömen i ämnet, som derigenom erhållas, ega alltid ett högt värde, särdeles i den svåra och för hela landet vigtiga fråga, som vi nu förehafva. En ledning deri kan i sanning ej undvaras, om något säkert och tryggt skulle kunna stiftas. Jag vill på förhand möta en annan invändning, som möjligen kan komma att framställas. Man säger, att det är öppet för Kongl. Maj:t att, oberoende af någon skrifvelse, sammankalla en dylik Comité. Jag medger detta, men en ökad auctoritet skall dock gifvas åt en sådan Comité, om Rikets Ständer derom aflåta en underdånig skrifvelse, och frukten af Comitéens arbeten skulle då otvifvelaktigt för Ständerna framläggas, hvilket icke vore säkert, om den af Kongl. Maj:t förordnades, utan Rikets Ständers begäran. Jag upprepar ännu en gång, att ämnet är af vigt, och skulle vara ledsen, om Borgare-Ståndet visade likgiltighet för en fråga, som angår penningerörelsen i landet. Om det vid förra Riksdagen förefanns en anledning att begära nedsättande af en Comité, är detta nu af behofvet ännu mera påkalladt.

Herr *Almgren:* Borgare-Ståndets Protocoll vid så väl föregående Riksdagar, som denna, ådagalägga en allmän klagan öfver den financiela ställningen i landet och behofvet af en förbättring deruti. Om ett förslag dertill blefve uppgjordt, skulle det med glädje emottagas. Enär, genom en försummelse af Borgare-Ståndet, få Ledamöter voro tillstädes, då Banco-Utskottets tillstyrkan i Utlåtandet, № 45, afslogs, och berörde åtgärd nu kan, till följd af den gjorda inbjudningen, regleras, tror jag, att Borgare-Ståndet icke bör motsätta sig densamma. Jag anser öfverflödigt att vidare orda i denna sak, utan instämmer med Herr *Lagergren.*

Herr *Palander:* Jag gillar i det närmaste Herr *Lagergrens* förslag, men jag hemställer, huruvida det icke vore klokast, att antaga inbjudningen utan villkor. Om Borgare-Ståndet fattade ett beslut, som stode i strid med Ridderskapets och Adelns samt Preste-Ståndets, kunde det hända, att man icke komme till det åsyftade målet. Jag hemställer alltså, det Borgare-Ståndet ville endast antaga Preste-Ståndets inbjudning.

Vice Talmannen Herr *Halling:* Helgden af ett Riks-Stånds beslut anser jag icke böra mätas efter antalet Ledamöter, som detsamma fattat. Om man skulle antaga den gjorda inbjudningen, kunde sådana ifrågakomma hvarje dag mot Riksdagens slut. Jag tror det vara bäst och med Ståndets värdighet öfverensstämmande, att låta ett fattadt beslut gälla. Till tröst för dem, som äro af annan åsigt, än den af mig uttalade, åberopar jag Rikets Ständers vid förra Riksdagen i ämnet aflåtna underdåniga skrifvelse, № 122. Det heter deruti: »Då Rikets Ständer således äro af den tanka, att ifrågavarande enskilda Banker i deras nuvarande skick icke lemna de för rättigheten till idkande af en så vidsträckt penningerörelse nödiga garantier, samt att, i följd häraf, octrojer för inrättande af dylika Banker hädanefter icke böra beviljas, hafva Rikets Ständer likväl ej förbisett nödvändigheten deraf, att, till bedrifvande af den penningerörelse, Privat-Bankerne utöfvat, andra för ändamålet mera lämpliga åtgärder vidtagas, på det omförmälda Bankers verksamhet, då de för dem i nåder meddelda octrojer löpa till ända, må, utan men för det allmänna, kunna upphöra; och få Rikets Ständer alltså, i öfverensstämmelse med dessa åsigter, hos Eder Kongl. Maj:t i underdånighet anhålla, dels att Eder Kongl. Maj:t i nåder täcktes låta utarbeta och för Rikets nästsammanträdande Ständer framlägga förslag om åtgärders vidtagande, hvarigenom penningerörelsen i landet på säkrare och mera bestående grunder må kunna så ordnas, att, vid de nu stadgade octrojtidernas slut, Privat-Bankerne, utan olägenhet för det allmänna, må kunna upphöra, dels ock att under tiden till nästa Riksdag octrojer för nya Privat-Banker icke må meddelas.» Denna fråga är icke nedlagd. Af Rikets Ständers Justitiæ-Ombudsmans för år 1850 afgifna berättelse inhämtas, att densamma ännu icke är af Kongl. Maj:t pröfvad, och man kan vara förvissad, att Kongl. Maj:t ej undgår att med uppmärksamhet följa penningeställningen i landet. Skulle Kongl. Maj:t anse tjenligt, att en Comité nedsattes, är han ju dertill oförhindrad. Således behöfves derföre icke någon förnyad underdånig skrifvelse. Det är visst sannt, att Rikets

Ständer sjelfve styra Riks-Bankens angelägen heter, men Konungen och Regeringen utgöra dock landets Styrelse, och Bankens förhållanden böra således äfven för dem vara af interesse, hvarföre det kan för fast antagas, att, i händelse en Comité blefve utsedd, komme dess arbeten att sträcka sig äfven till Riks-Banken. Jag förenar mig med dem, som yrkat afslag å inbjudningen.

Herr *Sundler:* Jag är förekommen af Herr *Halling* och instämmer med honom. Då Borgare-Ståndet fattade sitt beslut i detta ämne, var jag icke närvarande; i annat fall hade jag biträdt detsamma. Jag tror icke att landets financiela ställning är så bekymmersam, som en talare uppgifvit, och är öfvertygad, att, i händelse af en crise, ressourcer nog finnas att undvika svårare påföljder deraf.

Herr *Rinman:* Då denna fråga förra gången förevar, afslog Borgare-Ståndet Utskottets tillstyrkan, att Rikets Ständer måtte hos Kongl. Maj:t i underdånighet anhålla om utseende af en Comité till ordnande af Rikets finance- och penningeväsende i sin helhet, på den grund, att Ståndet ansåg, det en Comité icke skulle lända till något gagn. Må man komma ihåg att den år 1822 tillsatte Finance-Comité, hvars arbeten, ehuru de vittna om grundliga undersökningar, likväl icke medförde något resultat. Om ock särskilda personer kunna skrifva en förtjenstfull afhandling i detta ämne, följer deraf icke, att deras åsigter kunna i något afseende öfverensstämma med Rikets Ständers. Är man ense om något visst förslag, lärer nog detta komma fram i motionsväg genom Rikets Ständer. Då Herr *Halling* visat, att Kongl. Maj:t när som helst kan förordna en sådan Comité, som den ifrågasatta, och Herr *Lagergren* medgifvit, att en Comité ej vore särdeles lämplig, så vida den icke vore inskränkt inom vissa föreskrifter, synes mig Ståndet böra vidblifva sitt fattade beslut, hvarföre äfven jag anhåller om proposition på afslag.

Herr *Gezelius:* Jag anser mig, vid denna frågas behandling, icke böra fästa afseende, huruvida Preste-Ståndet antagit af Borgare-Ståndet gjorda inbjudningar eller icke antagit dem, utan endast tillse, om den nu föreslagna inbjudningen eger skäl för sig. Att antagandet af densamma skulle medföra nytta och gagn för det allmänna, äfvensom att det dermed afsedda ändamålet är af stor vigt, har Herr *Lagergren* tydligt och klart ådagalagt. Jag tillstyrker derföre Ståndet att biträda den gjorda inbjudningen, utan allt tillägg.

Herr *Billström:* Jag har icke, på sätt den sista talaren tyckes hafva uppfattat mitt förra yttrande, sagt eller åsyftat, att Borgare-Ståndet borde afslå den gjorda inbjudningen, derföre att Preste-Ståndet lemnat Borgare-Ståndets inbjudningar utan afseende, utan jag har blott uttryckt min förundran deröfver, att Preste-Ståndet, som genom det anförda förhållandet uppenbarligen ådagalagt sitt ogillande af inbjudnings-proceduren, likväl aflåtit en inbjudning, hvari äskas, att Borgare-Ståndet måtte frångå ett fattadt hufvudsakligt beslut. Jag trodde ej att det skulle vara behöfligt att erinra, hurusom Grundlagen uttryckligen förbjuder att ånyo upptaga ärenden, som redan äro afgjorda, äfvensom att den icke ens tillåter ett Riks-Stånd att vid Protocolls-justering ändra ett fattadt beslut. Till Herr Talmannen hemställer jag derföre, om proposition på antagande af inbjudningen kan framställas, utan att träda 58 § i Riksdags-Ordningen för nära.

Herr *Lagergren:* Till Herr *Billströms* eljest lifliga minne hemställer jag, huru många gånger han varit med att ändra ett beslut, till följd af gjorda inbjudningar. Fyratio års praxis, sedan Riksdags-Ordningen utfärdades, upphäfver i detta fall alla samvetsscrupler. Med anledning af Herr *Hallings* yttrande, ber jag att få fästa uppmärksamheten derpå, att Rikets Ständer vid förra Riksdagen anhöllo om utarbetande af ett förslag till penningerörelsens ordnande i landet, men icke att en Comité måtte för berörde ändamål af Kongl. Maj:t tillsättas. Derpå bör man fästa tillbörlig vigt. Med tillsättande af en Comité skulle man icke blott afse erhållandet af ett förslag, utan äfven en samling af materialier, för att sålmedelst komma det sanna och det rätta närmare. Således egde en väsendtlig skillnad rum emellan innehållet utaf de af Rikets Ständer vid 1844—45 och 1847—48 årens Riksdagar i detta ämne aflåtna underdåniga skrifvelser. Jag tror, att en underdånig skrifvelses aflåtande skulle medföra åsyftad verkan, då man kommer ihåg, att detta blefve tredje gången, som Rikets Ständer gjorde en framställning till Kongl. Maj:t i detta ämne, som kan i sanning uppväcka mera bekymmer och oro, än mången måhända anser. En svår financiel crise kan snart förestå, och jag skulle tacka Gud, om den uteblifver. Jag medger visserligen, det jag hade önskat, att den föreslagna underdåniga skrifvelsen innehållit begäran om en fullständig undersökning af penningeväsendet i vårt land och de rubbningar, som deruti och i creditrörelsen egt rum sedan 1830. Men om något genom ett sådant tillägg skulle äfventyras, är

jag beredd att ifrån det föreslagna tillägget afstå. Jag kan icke föreställa mig annat, än att Borgare-Ståndet finner det med sin ställning mera enligt att antaga den gjorda inbjudningen, än att för en inbillad consequence afslå densamma.

Herr *Bergman:* Jag har, vid ett föregående tillfälle, yttrat, det jag till en början inom Utskottet hyste någon tvekan om ändamålsenligheten af en Comités nedsättande, men efter en längre öfverläggning har jag dock blifvit öfvertygad om nyttan deraf. Jag antager alltså Preste-Ståndets inbjudning och förenar mig med Herr *Palander*, att något tillägg dervid icke måtte sättas i fråga. Man har talat om den af Rikets Ständer vid förra Riksdagen i ämnet anlåtna underdåniga skrifvelsen; men denna var dock icke så utförlig, som den nu ifrågasatta, utan angick egentligen den fråga, huru Privat-Bankerna, vid octrojtidernas tilländalöpande, skulle ersättas.

Herr *Billström:* På Herr *Lagergrens* erinran till mitt minne, får jag svara, det jag visserligen erkänner, att Ståndet, till följd af inbjudningar, någon gång frånträdt redan fattade beslut. Det är ganska beklagligt, att så har skett, men jag fritager mig bestämdt från att någonsin dertill hafva bidragit. Den mångåriga praxis, som af Herr *Lagergren* i detta fall åberopats, lärer hvarken förmå att upphäfva Grundlagen, eller att undanrödja de betänkligheter, som derifrån härledas. Vid förhandlingarna åter i Rikets Ständers Utskott, hvarom Herr *Lagergren* äfven talat, eger ett helt annat förhållande rum. Ett Utskott är icke bundet af Grundlagen, att, då ett Betänkande från Stånden återkommer, vidblifva sin förut yttrade åsigt. Tvärtom är det hvarje Utskotts skyldighet, att, om öfvervägande skäl förefinnas, för dessa gifva vika och ingå på den af Stånden uttalade mening.

Vice Talmannen Herr *Halling:* Öfverläggningen synes hafva tagit den vändning, att man nästan velat anse Kongl. Maj:t förhindrad att tillsätta denna Comité, derest Rikets Ständer icke gjorde underdånig anhållan derom. Denna åsigt bestrider jag helt och hållet. Jag vill icke, till stöd för mitt påstående, trötta Ståndet med att uppräkna de mångfaldiga Comitéer, som utan Rikets Ständers mellankomst blifvit af Kongl. Maj:t tillsatte, och hvilkas arbeten sedermera blifvit för Rikets Ständer framlagda och der kommit under öfverläggning. Om sådant kunnat ske i mindre vigtiga ämnen, kan väl då något hinder icke möta för Kongl. Maj:t, att låta en Comité utarbeta ett förslag till en bättre ordnad penningerörelse i landet. Då Konungens Rådgifvare äro öfverhopade af couranta göromål, och deras tid följaktligen icke tillåter dem att uppgöra sådana vidtomfattande förslager, kan jag på intet sätt finna, att det skulle vara Kongl. Maj:t betaget, att förordna en Comité, som kunde uppfylla Rikets Ständers uttalade önskan. Jag älskar icke Comitéer, men fall gifvas dock, då de behöfvas.

Herr *Schwan:* Herr *Halling* har, såsom skäl att icke bifalla inbjudningen, anfört, att Rikets Ständer tillförene aflåtit en underdånig skrifvelse i samma sak. Jag tror dock, att Regeringen kan hysa motsatta åsigter om Comitéer, då kommande Rikets Ständer sammanträda. Må vi påminna oss, att, då Kongl. Maj:t vid innevarande Riksdag afgaf Nådig Proposition om tull-lindringarnes upphörande, Regeringen synes hafva glömt, att Rikets Ständer hemställt, det Kongl. Maj:t, då tid och omständigheterna medgåfvo, derom täcktes förordna utan Rikets Ständers vidare hörande. Om Kongl. Maj:t således ansett det vara af något värde, ändamålsenligt och vigtigt, hade Kongl. Maj:t helt enkelt kunnat förklara, det tull-lindring hädanefter icke egde rum. Jag har så många gånger hört upprepas, att omständigheterna möjligen kunna sätta våra financer på spel, att jag nästan börjar tro, att så kan hända. Jag understödjer alltså dem, hvilka önska tillsättande af en Comité, till utredande af vår financiela ställning, och synnerligast med afseende på Privat-Bankernas inflytande på realisationen, hvilket kan blifva farligt och betänkligt. — Men ännu svårare synes mig den stund, då dessa Banker en gång komma att upphöra. Såsom ett hufvudsakligt skäl, hvarföre jag med min röst biträder inbjudningen, är det förhållande, att vi för närvarande sakna en Finance-Minister, och att det troligen kommer att dröja länge, innan Finance-Departementet erhåller en verklig Chef.

Discussionen ansågs slutad; och Herr Talmannen framställde denna proposition:

»Behagar Ståndet, med frånträdande af sitt beslut, angående Banco-Utskottets Utlåtande, № 45, antaga den af Preste-Ståndet gjorda inbjudning.»

Svarades *Ja* och *Nej*, hvarjemte votering begärdes.

En voteringsproposition uppsattes, justerades och anslogs, så lydande:

»Den, som bifaller Preste-Ståndets inbjudning till Borgare-Ståndet att instämma i Preste-Ståndets bifall till Banco-Utskottets Utlåtande, № 45, röstar: *Ja*.

Den, det icke vill, röstar: *Nej*.

Vinner *Nej*, blifver nämnda inbjudning icke antagen.»

Votering anställdes med slutna sedlar efter upprop: en sedel aflades förseglad, och de öfriga, vid hvilkas öppnande tvänne Ståndets Herrar Ledamöter stodo, en på hvardera sidan om Herr Talmannen, befunnos innehålla 21 *Nej* emot 14 *Ja;* i följd hvaraf Preste-Ståndets inbjudning var afslagen.

Herr *Lagergren:* Jag reserverar mig emot det nyss fattade beslutet, med det tillägg, att de, hvilka, för en förment consequence, afslagit inbjudningen, gjort landet verklig skada.

Uti denna reservation instämde Herrar *Palander*, *Almgren* och *Bergman*.

§ 10.

Föredrogos ånyo och bordlades andra gången: Constitutions-Utskottets Memorial, № 9; Banco-Utskottets Memorial, N:ris 57—60, och Lag-Utskottets Betänkanden och Memorial, N:ris 29—32.

§ 11.

Bordlades:

Stats- samt Allmänna Besvärs- och Economie-Utskottens Betänkande, № 13.

Stats-Utskottets Utlåtanden, N:ris 218—220 och 224—228.

Bevillnings-Utskottets Betänkande, № 14, samt

Lag-Utskottets Betänkande, № 33, till hvilka rubrikerna upptagas i protocoll, då ärenderna förekomma.

§ 12.

Herr *Wærn* begärde ordet och yttrade: Såsom Ledamot af Stats-Utskottet, är jag anmodad att anhålla, det Utskottets svar på återremisser af Betänkanden, angående extra statsregleringen, måtte skyndsamt afgöras, emedan först derefter Reglementet för Riksgälds-Contoiret kan uppgöras.

Herr *Petré:* I sammanhang härmed, vill jag till Herr Talmannen hemställa, om det icke blifver nödvändigt, att vissa bordläggningsplena hållas; ty väntar man från Onsdag till Lördag och från Lördag till Onsdag, går alltför mycken tid förlorad. I öfrigt vill jag upplysa, det Stats-Utskottet nu har flera Utlåtanden under tryckning.

Vice Talmannen Herr *Halling:* Jemte det jag instämmer med Herr *Petré*, anhåller jag, att Stats-Utskottets ifrågavarande Utlåtanden måtte sättas främst på listan, och att ett eftermiddagsplenum måtte utsättas för deras behandling.

Herr *Billström:* Då Stats-Utskottets ifrågavarande Utlåtanden, innefattande svar på återremisser af nämnda Utskotts Betänkanden, angående extra statsregleringen, ännu icke blifvit i tryck synliga, anhåller jag, på det en hvar må erhålla tillräcklig tid att deraf taga kännedom, att andra bordläggningen icke måtte ske förr, än samma Utlåtanden blifvit tryckta och till Ståndets Ledamöter utdelade.

Herr *Palander:* Jag tror, att många, i likhet med mig, önska ett snart slut på Riksdagen, och är jag, af sådan anledning, Stats-Utskottet tacksam för den erhållna uppmaningen att påskynda ärenderna. Herr *Billströms* skäl synes mig ej förtjena mycken uppmärksamhet, då innehållen af dessa Utlåtanden, som innefatta svar på återremisser, äro för hvarje Stånds Ledamot väl bekanta. Bäst vore dock, om de hunno att tryckas, innan andra bordläggningen sker.

Herr *Wærn:* I allmänhet har jag fäktat för att skrifna Betänkanden ej fingo bordläggas; men mot slutet af Riksdagarne är detta dock understundom nödvändigt. Jag medger likväl gerna, att det är bättre att ärenderna grundligt och med noggrannhet behandlas, än om de endast med skyndsamhet afgöras. Jag betviflar ej, att ifrågavarande Utlåtanden hinna tryckas till nästa plenum. Uti Herr *Hallings* anhållan, att de måtte sättas först på föredragningslistan, instämmer jag.

Herr *Billström:* Jag kan icke, i likhet med de 2 sista talarne, finna, det dessa Utlåtanden böra afgöras förr, än ordningen det fordrar. Mig synes dessutom lika behöfligt att taga en noggrann kännedom af Utskottens svar på återremisser, som af sjelfva hufvudbetänkandena. Hvarifrån Herr *Palander* tagit den förmodan, att innehållet af nu ifrågakomna Utlåtanden skulle för oss alla på förhand vara väl bekant, är svårt att inse. Men säkert är, att han häruti tagit miste.

Herr *Lagergren:* Jag vill endast erinra, att, i händelse bordläggningsplena komma att ega rum, böra de utsättas efter samråd med de andra Talmännen, på det hinder icke måtte möta för Utskottens sammanträden.

Herr *Palander:* Om man vidblifver sin tanka, hvilket nog är fallet med Herr *Billström*, synes man ej behöfva mycken tid, för att taga kännedom af svaren på återremisser.

Herr Talmannen förklarade härefter, det han ville, i afseende å yrkandet om bordläggningsplena, samråda med öfrige Talmännen.

§ 13.

Justerades Protocolls-Utdrag öfver af Ståndet denna dag fattade beslut.

Plenum slutades kl. 9 e. m.

In fidem.

E. G. Runeberg.

Den 15 Julii.

Plenum kl. 6 e. m.

§ 1.

Protocollen för den 9 och 12 dennes, i de delar, som angå återremisser, justerades.

§ 2.

Föredrogs ånyo, punktvis, Constitutions-Utskottets Memorial, № 9, med förslag till ändringar och tillägg i 28 § Regerings-Formen.

Efter uppläsandet af Memorialets 1:sta punkt till och med det deri framställda första alternativa förslaget till förändrad lydelse af ofvanberörda §, hemställde Herr *Ekholm*, att Ståndet måtte först öfverlägga och besluta, angående antagligheten af detta förslag, innan Ståndet skrider till öfverläggning, angående Utskottets i ordningen 2:dra, alternativt framställda, förslag till förändrad lydelse af 28 § Regerings-Formen.

Herr *Brinck:* Jag deremot anser Utskottets bägge ifrågakomna alternativa förslag böra i ett sammanhang nu pröfvas, samt utlåtande på en gång meddelas, huruvida de böra antagas hvilande till nästa Riksdag, då Rikets Ständer derigenom hafva ett rymligare fält för pröfningen, hvilketdera bör till Grundlag antagas.

Läsningen af 1:sta punkten fortsattes till densammas slut, hvarefter Herr *Petré* begärde ordet och yttrade: Det af Herr *Brinck* nu framkastade förslag att göra bägge de alternativa förslag, som Betänkandet i 1:sta punkten innefattar, i bredd med hvarandra, hvilande till nästa Riksdag, synes böra betraktas, såsom principfråga. Kan detta ega rum i förevarande fall, så måste naturligtvis på enahanda sätt kunna practiseras äfven i andra grundlags-förändringsfrågor. Jag kan likväl svårligen erkänna sådant för formenligt. Dertill är det alltför obestämdt och i ordets fulla bemärkelse tvätydigt. Ett hvilande Grundlagsförslag bör, efter mitt begrepp, vara alldeles klart och oföränderligt. Också torde det hafva varit Constitutions-Utskottets mening vid afgifvande af förevarande Betänkande, att icke bägge dessa alternativa förslag, utan blott ettdera, skulle af Rikets Ständer antagas att hvila till nästa Riksdag. Jag tillstyrker ock, att Borgare-Ståndet sålunda fattar dess beslut. Hvad sjelfva hufvudsaken angår, så finner jag det i ordningen först framställda alternativ till ändring af 28 § Regerings-Formen mest närma sig det i samma ämne väckta förslag vid en föregående Riksdag, och vara mest lämpligt. Jag tillstyrker alltså bifall till omförmäldta första alternativa förslag, och att det sednare måtte förkastas.

Herr *Brinck:* Långt ifrån att vilja tvista om, hvilketdera är det rationelt rätta, att låta två alternativa Grundlagsförslag blifva på en gång hvilande, eller blott det ena, vill jag endast erinra, att Rikets Ständer flera gånger tillförene, och äfven vid sista Riksdag, gjort alternativa Grundlagsförslager samtidigt hvilande till behandling af kommande Ständer. Dermed synes redan en princip i detta fall vara godkänd och antagen. Jag tror ock, att densamma kan hafva helsosamma följder. Det kan t. ex. inträffa, att af två alternativa Grundlagsförslag, som af Constitutions-Utskottet framläggas, det ena är bättre, men ändå icke skulle hafva för sig chance till definitivt antagande vid en Riksdag, då fråga förekommer att blott göra det hvilande. Om det då kan få hvila, jemte det andra, till kommande Riksdag, har tid lemnats till besinning, och utsigterna böra då vara mera gynnande för godkännande af det bättre förslaget. Jag slutar likväl med hvad jag börjat säga, att jag icke vill tvista om det rationelt rätta härutinnan, men endast i protocollet få förvarad min mening, att två alternativa förslag till Grundlagsstiftning kunna på en gång göras hvilande, och att sådant icke kan medföra någon skada, men väl nytta. Sjelfva frågan är af för stor och djup vigt, att adopterande af åtminstone det väsendtliga deri bör undanskjutas. Men vill man komma till något bättre, än det närvarande, så bör,

enligt min åsigt, bägge de alternativa förslagen göras hvilande till nästa Riksdag.

Herr *Gezelius:* Jag delar Constitutions-Utskottets åsigt om nyttan deraf, att Konungen må ega rätt att till de lärare- och andra befattningar, som i Utskottets förslag omförmälas, kalla och befordra utländske män af utmärktare förtjenst; men jag tror, att för sådane mäns inkallande, särdeles då fråga är om universitetslärare, det vilkor bör fästas, att de äro bekännare af den rena evangeliska läran. Det synes mig betänkligt, att till lärare såväl vid högre, som lägre undervisningsverk utse främmande trosförvandter. Äfven den academiske läraren bör, efter mitt omdöme, vara en föresyn, ej mindre i lära, än lefverne, för den ungdom han handleder; och af ju högre förtjenster, snille och kunskaper en till universitetslärare här antagen utländning af främmande religion skulle vara, desto farligare kunde exemplet af hans skiljaktiga troslära inverka på ungdomens lätthöjliga sinnen till ljumhet och likgiltighet för den statsreligion, hvars bekännande och hållande i helgd är ett oeftergifligt vilkor för denna ungdoms inträde och fortkomst i Statens tjenst. Men om man härpå ej vill fästa tillbörligt afseende, så torde man dessutom böra ihågkomma, att icke allenast Professorerne i theologie och juridik, hvilka Utskottet undantagit, utan ock Professorerne i medicinen och philosophien äro, i egenskap af ledamöter i Academiska Consistorierne, att betrakta såsom domare, hvilka, enligt Grundlagens bud, ofelbart skola bekänna den rena evangeliska läran. Så ock Universiteternas Rectorer, hvilkas domare-egenskap är ännu mera framstående. Om nu utländske män af främmande troslära skulle till Professorer vid Universiteterna härstädes antagas, kunde de följaktligen svårligen ingå, såsom ledamöter i de Academiska Consistorierna, än mindre fungera såsom Rectorer. De kunde alltså icke eller behörigen fullgöra en hufvudsaklig del af de till deras lärarebeställningar hörande pligter.

Med anledning häraf, finner jag mig böra, i afseende på första momentet eller alternativet af Constitutions-Utskottets förslag, under № 1, instämma uti Herr Biskop *Holmströms* reservation, samt, i öfverensstämmelse dermed, yrka afslag å samma alternativ; hvaremot jag, för min del, önskar och får härmedelst vördsamt föreslå, att det andra alternativet af Utskottets ifrågavarande förslag, № 1, måtte af Högtärade Ståndet varda antaget, såsom hvilande till Grundlagsenlig behandling vid nästa Riksdag.

Herr *Palander:* Hvad principen beträffar, så är i Grundlag på intet ställe medgifvet, att, såsom nu föreslagits, göra alternativa förslag till Grundlagsändring på en gång hvilande. Jag anser också ett sådant förfarande i sjelfva verket vara mindre väl betänkt. Bestod Representationen af endast en kammare, så vore lätt verkställdt, att af två förslag antaga det ena, men då nu Representationen är fördelad på 4 kamrar, hemställer jag, hvad följden skulle blifva, om Fortunas hjul hvälfde lotten så, att, af de 4 Riks-Stånden, 2 antoge det ena, men de öfriga det andra af 2 hvilande alternativa förslag. Målet kunde då icke vinnas. Jag tillstyrker, att endast det i ordningen första af förevarande förslag antages hvilande till nästa Riksdag, och det andra följaktligen förkastas.

Vice Talmannen Herr *Halling:* Mig interesserar det högeligen, att till en början få veta, hvilketdera öfverensstämmer med Constitutions-Utskottets mening, antingen att bägge samtidigt, eller blott ettdera af förevarande förslag må göras hvilande till nästa Riksdag. Sedan upplysning derom vunnits, åstundar jag att vidare få yttra mig i saken.

Herr *Ekholm:* Jag var icke närvarande i Constitutions-Utskottet, då dess förevarande beslut fattades och justerades, och kan icke godkänna principenligheten af en sådan åsigt, att Utskottet skulle kunna, med stöd af Grundlag, fordra antagandet af alternativa förslag till Grundlagsändring att hvila till nästa Riksdag. Jag delar den siste talarens yttrade mening och tror Constitutions-Utskottet vara pligtigt att yttra, huruvida det framlagt dessa förslag, att bägge på en gång göras hvilande. För min del, tror jag ock, att det destomindre är nödigt att sålunda antaga bägge förslagen, som det ena af dem utesluter det andra. Göras återigen bägge hvilande, så kan, på sätt anmärkt blifvit, hända, att vid nästa Riksdag 2 Stånd antaga det ena, men de öfriga det andra förslaget. Frågan återgår då till Constitutions-Utskottet, för att, efter sammanfattande af Ståndens gemensamma tankar, uppgöra propositioner till votering i förstärkt Utskott om bägge de alternativa förslagen. Händelsen kunde då så olyckligt foga att bägge definitivt antagas.

Hvad sjelfva saken beträffar, så är det tydligt, att af förevarande 2 förslag det första lemnar en större utsträckning i rättigheten att i Rikets tjenst använda utländske utmärkte män, till gagn för vetenskap, slöjd och skön konst, hvaremot det andra förslaget mera inskränker denna frihet.

Jag tager mig friheten erinra, att, utan att hafva erfarit någon sådan våda, som i Biskop *Holmströms* reservation förespeglas, personer af annan, än den evangeliska trosbekännelsen, redan anställts vid mera, än ett af Rikets läroverk och deribland en, såsom språklärare vid Krigs-Academien på Carlberg, och att i nödens stund antagits i tjenst läkare af den mosaiska trosbekännelsen. Hvad det angår, att sparsamhet borde iakttagas vid främmande trosbekännares antagande till universitetslärare, och att sådana icke kunna vara ledamöter af de Academiska Consistorierna, emedan dessa äro domare, så vore jag böjd att förorda just ett sådant medel att göra dessa slags domstolar alldeles redlösa, på det, om ej annat hjelper, den ohjelpliga academiska jurisdictionen sålunda måste upphöra. I nämnde reservation omnämnes äfven, huru det kan hända, att dylika universitetslärare ej kunna blifva Rectores magnifici. Så mycket bättre! Väl vore ock, om ingen sådan befattning funnes. Destomera tid blefve då öfrig att egna sig åt vetenskapens tjenst. Alla skäl tala för antagande af det första i ordningen utaf förevarande alternativa förslag, hvilket ock destomindre bör kunna leda till nachdel för vårt fosterland, som vi borde hoppas, att inom detsamma skulle komma att finnas tillräckligt antal duglige vetenskapsmän samt kunnige idkare af slöjd och skön konst, så att utländningar ej behöfva kallas till sådana lärareplatser. I afseende på det missöde, som ett förslag i detta ämne vid en föregående Riksdag rönt, och hvarå en talare nu anspelat, får jag erinra, att samma förslag icke innehöll något undantag för civile embetsmän och lärare inom de theologiska faculteterna. Denna stötesten har nu undvikits. Jag yrkar, att, med förkastande af det andra, det i ordningen första af förevarande alternativa förslager antages hvilande till nästa Riksdag.

Herr *Wedberg* instämde.

Herr *Björk:* Äfven jag var icke vid fattandet af förevarande beslut närvarande i Constitutions-Utskottet, der jag annars, såsom varande Suppléant, stundom fungerat. Men då samma beslut justerades, var jag närvarande, och ehuru jag då icke deltog i ärendets handläggning, erfor jag likväl Utskottets mening vara den, att båda de ifrågavarande alternativa förslagen kunna antagas hvilande till nästa Riksdag.

I allmänhet klandras med stort skäl den svårighet, som förefinnes att åstadkomma förändring i Grundlag. Denna svårighet är utsträckt både till den åtgärd att göra förslag hvilande, och i ännu högre grad till sjelfva definitiva antagandet af ändring i Grundlag. Hvarföre då söka hindra eller afbryta en sådan häfd, som den, att alternativa förslag till Grundlagsändring kunna göras på en gång hvilande? Lika med Herr *Brinck*, anser äfven jag denna praxis böra vidmakthållas af alla, som nitälska för fosterländska reformer. Emedlertid böra de ifrågavarande 2 förslagen icke förstås, såsom voro de hvarandra motsatta, derföre att de äro alternativa. Fastheldre äro de egentligen identiska och sammanfalla till ett, utom deri, att det ena är något vidsträcktare. Detta medgifver nemligen äfven anställandet af utländske män utaf annan, än evangelisk trosbekännelse; då det andra förslaget åter icke utsträcker rättigheten till andra, än dem af nyssnämnda trosform. Detta sednare förslag ingår således, såsom en del, i det första, som endast afviker deri, att det innehåller ett tillägg. Sålunda förefinnes dem emellan endast en sorts stridighet, nemligen i frågan om trosbekännelsen; i öfrigt äro de fullt identiska. Det sednare af förslagen måste betraktas, såsom en länk i kedjan emellan det första och hvad nu gällande Grundlag i ämnet stadgar. Om samma, eller det sednare förslaget antages, göres ingen förändring i hvad för närvarande är stadgadt, i afseende på Rikets embets- och tjenstemäns troslära. En skiljaktighet härutinnan utgör således icke hinder att antaga förslaget, enligt sednare alternativet, vid definitivt afgörande.

Jag får tillika fästa uppmärksamheten derpå, att de ifrågavarande utländningarne fortfara att vara sådane, oaktadt de antagas och förblifva i Svensk tjenst. Vore det icke så, hade icke behof varit af nu föreslagna särskildta Grundlagsstadgande, jemte de lagbestämmelser, som föreslås i andra momentet af förevarande Betänkande, angående naturalisationsrätten i allmänhet, i afseende å utländningar, eller att sådan naturalisation medförer lika rättighet och pligter, som dem, hvilka tillerkännas infödda Svenskar. Deraf är klart, hvarföre de ifrågakomne utländske män, som skulle varda i Svensk tjenst anställde, lika med Svenskar, kunna ega t. ex. att bekläda domare-embete. En följd häraf blir ock, att Konungen föranlåtes, att med begagnande af prérogativet till economisk lagstiftning, vid desse utländske mäns antagande i Rikets tjenst, föreskrifva vilkor, i afseende å Svenska lagars efterlefnad och dylikt. Och följer häraf äfven, att dessa utländningar icke eller ovilkorligen äro berättigade att användas i

hvilken annan befattning, som helst, likasom infödde och naturaliserade Svenskar.

Om det, jag nu haft äran anföra, är riktigt, så äro alla inkast häfna, och Ståndet derigenom oförhindradt att antaga bägge de förevarande alternativa förslagen hvilande till Grundlagsenlig behandling vid nästa Riksdag. I frågan om definitivt afgörande, gifver jag visserligen företrädet åt och anser ensamt behöfligt det i ordningen första af dessa förslag. Men då nu på förhand omöjligen kan förutses, hvilketdera eger bästa utsigt till framgång, och jag anser en väsendtlig förbättring vinnas äfven genom antagande af det andra förslaget, ehuru det är af inskränktare omfattning, så tror jag bäst vara, att icke uteslutande antaga det ena förslaget hvilande, enär derigenom kunde inträffa, att intetdera slutligen blefve lag. Jag anhåller fördenskull om proposition till bifall å Betänkandet sålunda, att bägge förevarande alternativa förslag antagas att hvila till Grundlagsenlig behandling vid nästa Riksdag.

Herr *Ekenman:* Den förtjenstfulla motivering, som frågan i Betänkandet undfått, synes följdriktigt leda till antagande endast af det i ordningen första af förevarande 2 alternativa förslag. Men ehuru gerna jag än lemnade min röst för samma alternativ, kan jag icke undgå att på mitt förfarande låta inflyta osäkerheten, huruvida Ständerna vid nästa Riksmöte samtlige skola ingå på denna mening. Och då redan det andra alternativa förslaget innebär ett väsendtligt steg framåt, som icke bör hämmas derigenom, att man, uteslutande, omfattar det första, instämmer jag i Herr *Brincks* hemställan, att bägge förslagen måtte af Högtärade Ståndet antagas att hvila till Grundlagsenlig behandling vid nästa Riksdag. Skälen dertill äro för öfrigt så tillräckligt och väl anförda af Herrar *Brinck* och *Björk*, att jag kan inskränka mig till att åberopa deras yttranden.

Herr *Billström:* Då Constitutions-Utskottet framlade till Rikets Ständers pröfning ifrågavarande tvänne alternativa förslag, så afsågs dermed, att båda skulle kunna antagas att hvila till afgörande vid nästa Riksdag. I vår Grundlag finnes ej något stadgande, som hindrar att göra alternativa förslag till Grundlagsändring på en gång hvilande, och ett sådant förfarande öfverensstämmer dessutom med äldre praxis. Från sista Riksdagen hvilade på Ständernas bord, till Grundlagsenlig behandling vid den innevarande, ett helt förslag, rörande Representationssättets ombildande, bredvid hvilket

lågo flera förslag till partiela Grundlagsändringar. Jag tror således icke, att något mot formerna stridande kan vara att anmärka vid detta Constitutions-Utskottets tillgörande, och skall, för min del, icke hafva något emot, om Ståndet antager begge förslagen att blifva hvilande. Enligt min tanka, är likväl det första i ordningen det mest rationela, och således företrädesvis förtjent att upptagas, om blott ettdera nu dertill skulle komma i fråga. Emot detsamma har visserligen anmärkts, att det skulle vara vådligt att till academisk lärare befordra någon, som icke bekände den rena Evangeliska läran, emedan en sådan möjligen skulle kunna, till förfång för Statskyrkan, inverka menligt på den academiska ungdomens religieusa tänkesätt och bildning, utom det att han icke kunde vara ledamot i den academiska domstolen. Hvad ungdomens religieusa bildning angår, så tror jag destomindre, att den skall löpa någon fara af det föreslagna stadgandet, som de lärare blifvit undantagne, af hvilka man i främsta rummet bör fordra, att de skola nitälska för den Evangeliska trosbekännelsens upprätthållande. Vore något äfventyr med det föreslagna stadgandet förknippadt, så kunde jemväl anses, såsom vådligt, att tillåta, hvilken person, som helst, af främmande trosbekännelse, att i Riket inflytta. Vidkommande obehörigheten att deltaga i den academiska domstolen, får jag erinra, det vi böra hoppas, att sagde domstol snart kommer att upphöra, helst förslag i sådan riktning redan är framställdt af den Comité, som haft sig uppdragen omarbetning af de academiska constitutionerna. Man bör dessutom ihågkomma, att den vetenskapliga odlingen är Universitets-lärarens egentliga mål, och att detta kan lika väl befrämjas af den ena, som af den andra trosbekännaren. Utskottets ifrågavarande första alternativ står ock närmast i öfverensstämmelse med de åsigter, Borgare-Ståndet tillförene i detta ämne uttryckt; och jag skulle äfven derföre anse lämpligast, att detta alternativ ensamt antoges att hvila. En särskild orsak, hvarföre begge förslagen blifvit framlagda, var också den, att meningarne i ämnet inom Constitutions-Utskottet voro delade, och att en slags förmedling dem emellan på detta sätt kunde åstadkommas.

Herr *Sundler* instämde.

Herr *Brodin:* Den tvekan, som gifvits tillkänna om afsigten hos Constitutions-Utskottet med framläggandet af förevarande alternativa förslag, kan anses häfven, sedan numera en Utskottets ledamot häröfver lemnat förklaring. Lik-

väl kan jag icke finna den syftning, samme ledamot omtalat, vara i Utskottets Memorial tydligen uttryckt. Deri heter det nemligen, pag. 7: »På dessa grunder får Utskottet härmedelst vördsamt föreslå, att Rikets Höglofliga Ständer måtte, såsom hvilande till slutlig pröfning vid nästkommande Riksdag, antaga följande förändrade lydelse af Regeringsformens 28 §», och näst efter det här intagna förslag anföres, näst framför det andra alternativet, dessa ord: »För den händelse Rikets Ständer icke skulle finna skäl att antaga de delar af nu framlagda förslag, som afse trosbekännelsen, men deremot godkänna det framlagda förslaget till de delar, som åsyfta modificationer uti indigenatslagen, får Utskottet framlägga ett så lydande förslag till ändring uti ifrågavarande 28 § i R. F.» Emedlertid har nu blifvit upplyst, att alternativa förslag till Grundlagsändring förut gjorts af Rikets Ständer hvilande. För min del, instämmer jag likväl, på det af Herr *Ekholm* anförda skäl, samt lika med honom och andra talare, i yrkandet, att det i ordningen första af dessa alternativa förslag må antagas hvilande till Grundlagsenlig behandling vid nästa Riksdag.

Herr *Wærn:* Jag bestrider icke möjligheten, men väl lämpligheten deraf, att antaga alternativa förslag till Grundlagsändring hvilande till nästa Riksdag. Om man åt saken vill gifva en nödig bestämd form, så måste ock en bestämd åsigt uttalas. I min tanka ligger i denna fråga mesta vigten deruppå, att rättvisa göres åt Svenska medborgare. Och då det i ordningen första af ifrågavarande alternativa förslager, jemte det att det, i afseende på Konungens rättighet att inkalla utländske män af förtjenst, innehåller alldeles detsamma, som det andra förslaget, derjemte medgifver en af behofvet påkallad utsträckning i medborgerliga rättigheter åt infödda Svenskar af annan trosbekännelse, än den Christna, så får jag tillkännagifva, att jag gifver min röst för antagande endast af detta första förslag, och anser Ståndet böra antaga detta ensamt att hvila till nästa Riksdag. Skulle det ändå ej blifva Rikets Ständers beslut, derföre, att tilläfventyrs flere af de öfriga Riks-Stånden, måne om bibehållande af nu gällande bestämmelse i afseende å trosbekännelse, antaga det andra förslaget, så återstår för Borgare-Ståndet möjligen att vid nästa Riksdag ansluta sig till samma mening, och derigenom i allt fall bidraga till någon, om än ringare, förbättring i Grundlags-stiftningen. Men att från början antaga bägge förslagen hvilande, tillkännager tvekan i omdömet och åstadkommer en alltför stor osäkerhet om slutliga utgången, hvarföre jag icke kan biträda ett sådant förfarande.

Flere af Ståndets Herrar ledamöter instämde häruti.

Herr *Norin:* Det synes mig vara af vigt att i främsta rummet få bestämdt, om begge de förevarande alternativa förslagen, eller endast det ena skall göras hvilande. I förra fallet skall jag icke hafva något deremot. Om deremot Ståndet finner, att endast det ena förslaget bör antagas hvilande, tager jag mig friheten fästa uppmärksamheten å Herr *Ekenmans* yttrande och tror äfven visligast vara, att vi företrädesvis antage det i ordningen andra förslaget; emedan annars måhända ingen förändring i förevarande hänseende, så nyttig den ock vore, vid nästa Riksdag vunnes. Men om ock då endast det andra förslaget definitivt antages, så är redan ett betydande steg taget, som sedermera lättare kan utstigas, till den föreslagna största utsträckning, i afseende å utländningars anställande i Svensk tjenst.

Herr *Ekholm:* I anledning af hvad Herr *Wærn* yttrat, tager jag mig friheten fästa uppmärksamheten derå, att det kan inträffa, att två Riks-Stånd, nemligen Ridderskapet och Adeln samt Preste-Ståndet, endast fästa sig vid det andra af ifrågavarande alternativa förslag. Om då Borgare- och Bonde-Stånden antaga begge förslagen hvilande, så kan det, vid en blifvande sammanjemnkning af meningarne, förklaras så, att alla Riks-Stånden förenat sig endast om det andra förslaget, och att detta ensamt derföre bör hvila till behandling vid nästa Riksdag. Det är fördenskull vigtigt att få klart, hvad de särskildta Riks-Stånden önska i denna fråga, och ehuru jag föreställer mig, att Borgare-Ståndet företrädesvis omfattar det första alternativet, kan något väsendtligt ej förloras derigenom, att Ståndet förklarar sig för det, såsom dess gemensamma tanka. Emedlertid visar tiden, huru de öfriga Riks-Stånden förfara. Men mycket betvifflar jag, att de förstnämnda två Riks-Stånden förfara så, som en del talare nu förordat, nemligen, att göra begge förslagen hvilande.

Herr *Berger:* Jag anser det vara rättast att antaga begge de alternativa förslagen hvilande till Grundlagsenlig behandling vid nästa Riksdag, helst ett sådant förfarande egt rum under föregående Riksdagar vid behandling af Grundlagsfrågor. Det är ock ostridigt, att begge dessa förslag stå till hvarandra i sådant förhållande, att det andra helt och hållet subsumeras under det första; så att i och med det-

samma man antager första alternativet, har man ock antagit det andra. Men om blott det första alternativet, som torde hafva största sympathien inom Ståndet, göres hvilande, och det vid nästa Riksdag faller, så återstår då ej någon möjlighet att få den förändring, det andra inskränktare förslaget innehåller, genomförd vid samma Riksdag.

Discussionen ansågs slutad; och sedan Herr Talmannens framställning, om Ståndet behagade på det sätt bifalla Constitutions-Utskottets Utlåtande i första punkten af dess Memorial, № 9, att begge de deri framställda alternativa förslag blefvo hvilande till Grundlagsenlig behandling vid nästa Riksdag, med *Ja* och *Nej* besvarats, äskades votering; i anledning hvaraf, efter det Ståndet beslutat att till contraproposition antaga det första i ordningen af förenämnda alternativa förslager, uppsattes, justerades och anslogs en så lydande voteringsproposition:

»Den, som vill, att Constitutions-Utskottets uti Memorialet, № 9, under № 1, framställda tvänne alternativa förslag till förändringar och tillägg uti 28 § Regerings-Formen antagas till Grundlagsenlig behandling vid nästa Riksdag, röstar: *Ja*.

Den, det icke vill, röstar: *Nej*.

Vinner *Nej*, antages endast det första alternativet till Grundlagsenlig behandling vid nästa Riksdag.»

Omröstningen häröfver, i vanlig ordning anställd, utföll med 25 *Ja* mot 20 *Nej;* hvarigenom Ståndet antagit begge de förenämnda alternativa förslagen hvilande till Grudlagsenlig åtgärd vid nästa Riksdag.

2:dra punkten, rörande utländningars naturalisation i Sverige.

Herr *Ekholm:* Jag har reserverat mig emot Constitutions-Utskottets Utlåtande i denna punkt, emedan jag anser Utskottet hafva bort föreslå till intagande i Grundlag äfven sådana föreskrifter, som bestämma ordningen och vilkoren för utländningars upptagande till Svenske medborgare. Så är förhållandet i Norrige, och rättigheterne, såsom Svensk medborgare, äro så vigtiga, att de böra uppå, att jag så må uttrycka mig, ett heligt sätt kringgärdas. Det är nogsamt kändt, att anmärkningar icke sällan förekommit emot både medgifvande och vägran hitintills från Regeringens sida af utländningars naturalisation. Sannt är likväl, att isynnerhet emot vägran deraf svårigheter förekomma. Inom Utskottet tror man sig dock af Stats-Råds-Protocoller hafva funnit att någon viss regel eller princip i dessa fall icke blifvit följd. Jag hemställer, om man kommer på en klarare fot, än förut, derest Utskottets Utlåtande bifalles. — Tillkomsten af en sådan, af Konung och Ständer gemensamt stiftad särskild lag, hvarfill i Utlåtandet hänvisas, är ganska eventuel. Det kan till och med inträffa, att en sådan icke ens varder stiftad, och jag kan i allt fall icke förstå, hvarföre i Grundlag skall hänvisas till ett framtida beslut. Då således, efter hvad jag visat, Utlåtandet icke är tillfredsställande, men saken så vigtig, att den ej bör åsidosättas, är jag föranlåten anhålla om proposition till återremiss å Utlåtandet i denna punkt, för vinnande af antydd rättelse.

Herr *Brinck:* Att lagstiftningsåtgärd uti förevarande hänseende är af stor vigt, derom äro alla ense, synnerligen efter den kännedom vi hafve, hurusom under mellantiderna utom Riksdagarna en mängd utländningar blifvit här i Riket naturaliserade, men hvilka mest bestått af lösa personer. Desse hafva sålunda lyckats att undfå Svensk medborgarerätt, under det att andre, mera bemedlade, som längre tid vistats här och egt eller besutit fast egendom inom landet, vägrats dylik naturalisation. Det synes derföre vara angeläget, att sådant bestämmes, ej blott af Regeringen, utan i sin mån äfven af Representationen. Att inlägga äfven de specielare stadganderne härutinnan i Grundlag, ansåg likväl majoriteten inom Constitutions-Utskottet icke vara lämpligt. Den trodde dit böra hänföras, egentligen, så att säga, en grundteckning i ämnet, såsom i Utlåtandet finnes tillstyrkt. Det öfriga skulle, enligt hänvisningen deri, tillhöra Civil-lagen. Hvardera af Statsmakterne hafva då sitt votum sig tillförsäkradt på vederbörligt ställe. Att sålunda skilja emellan grundegenskapen och särskildta momenter hos denna lagstiftningsåtgärd, ansågs desto nödigare, som i de speciela föreskrifterna lättare kan inflyta något misstag, men hvilket också är lättare afhjelpt, likasom tidsenliga förbättringar kunna med större lätthet tillvägabringas, i Civil-, än i Grundlagstiftningsväg. Af dessa orsaker har jag tillhört nämnda majoritet och tillstyrker nu bifall till Utlåtandet, på det sätt, att det antages hvilande till Grundlagsenlig behandling vid nästa Riksdag.

Herr *Billström:* Lika med den förste värde talaren, har jag anfört reservation emot förevarande Utlåtande, af det skäl, att jag anser äfven stadganderne om ordningen och vilkoren för utländnings upptagande till Svensk medborgare böra i Grundlag inflyta. Dessa stadganden äro nemligen helt

och hållet af politisk natur; såsom sådana, höra de icke till privaträtten, och böra följaktligen ej eller uti Civil-lagstiftningen ingå. Jag anhåller fördenskull, likasom Herr *Ekholm*, om återremiss å Betänkandet i denna del, dervid Högtärade Ståndet torde förklara, såsom sin gemensamma tanka, den åsigt, jag nu framställt. Det bör dessutom märkas, att, om det föreslagna Grundlags-stadgandet framdeles skulle komma till stånd, men den Civil-lag, hvartill Grundlagen hänvisar, deremot aldrig blefve stiftad, emedan Konung och Ständer möjligen icke någonsin derom varda ense, så kommer detta Grundlagsbud att stå såsom ett narrverk, utan all betydelse. I öfrigt kan jag, för min del, ej finna det svårare att åvägabringa de speciela bestämmelserna, såsom Grundlags-, än såsom Civil-lags bud, när nemligen behofvet af en lagstiftning i denna del allmänt inses och erkännes.

Herr *Sundler* instämde.

Herr *Wærn:* Om jag delade den förste talarens åsigter, omfattade äfven af den talare, som näst före mig hade ordet, att Grundlag hade större helgd, än Civil-lag, och att de rättigheter och skyldigheter, som kunna vara föremål för den föreslagna särskilda lagen, äro af helt och hållet allmän politisk natur, så skulle jag med desse ledamöter instämma, i afseende å frågans behandling. Men vi hafva icke sett af erfarenheten bekräftadt, att Grundlag haft större helgd, än Civil-lagen, utan snarare tvärtom. Den enda skillnaden härutinnan synes mig derföre ligga uti den större svårigheten att ändra eller upphäfva Grundlags-stadganden. Någon synnerlig fantasie fordras icke att föreställa sig en, på grund af förändrade förhållanden uppkommande, nödvändighet att förändra de vilkor, som komma att fästas vid utländningars naturalisation, och då jag anser föreskrifterna derom, äfvensom angående ordningen derför, kunna med fullt fog inrymmas i Civil-lag, anhåller jag derföre, att Constitutions-Utskottets förslag härutinnan måtte antagas hvilande till Grundlagsenlig behandling vid nästa Riksdag.

Herr *Bergman:* Jag har sett många resolutioner, hvarigenom utländningar tillerkännts Svensk medborgarerätt. Vanligen har likväl så tillgått, att de fått, med Kongl. Majts Nådiga tillstånd, vistats 3 år i Riket, och först derefter sökt nämnde rättighet. Sådant har då visst icke nekats, derest ansökningarne beledsagats af goda vitsord om sökanden. Mindre sannolikt är, hvad Herr *Brinck* antydt, eller att lösa personer upptagits till Svenska medborgare. Ty när de här vistats tre år och förete gynnande betyg, så lära de icke vara att hänföra till lösa personer. Men jag vet i sjelfva verket icke, hvartill det egentligen skall tjena att tillvägabringa den föreslagna lagstiftningen. Bättre synes mig hafva varit, att Konungen ensam, hädanefter som hittills, haft Sig förbehållet att pröfva och, efter sig företeende, politiska och andra omständigheter, bifalla eller afslå ifrågakomna ansökningar, utan att vara bunden af strängt formela stadganden, som här icke synas mig vara på sin plats. Jag yrkar afslag å Betänkandet i denna del.

Herr *Björk:* Såsom Suppléant, har jag deltagit uti Constitutions-Utskottets förevarande Utlåtande, och derförinnan understödt Herrar *Ekholms* och *Billströms* i reservationen uttryckta mening, emedan jag anser alla de bestämmelser, som höra till acten af och vilkoren för personers upptagande i Statsförbundet, vara af Grundlags natur. Detta är det theoretiskt vigtiga och vederlägger jemväl Herr *Bergmans* yttrade sats, att Konungen skulle tillkomma att, helt och hållet oberoende af lag, ensam pröfva ansökning om naturalisation till Svensk medborgare. Förevarande Utlåtande gör en afvikelse från ofvanberörda princip, i det att endast en del af de stadganden, som röra utländnings antagande till Svensk medborgare, skulle inrymmas i Grundlag, men det öfriga få sin plats i Civil-lagen. Det är dock desto vigtigare, att i Grundlag innefattas dylika stadganden, i afseende å dem, hvilka utgöra eller komma att utgöra Statsförbundet, som ifrån dem böra skiljas de, som, i följd af landvinningar, genom arf eller annorlunda kunna komma under Regentens särskilda lydno. Jag anser nemligen icke ovilkorligt af sådan landvinning följa, att dessa Konungens nya undersåter tillhöra eller kunna införlifvas med det Svenska Statsförbundet. Emedlertid hafva dessa åsigter icke vunnit full framgång inom Utskottet. Sannolikt förblifver ock vid dess Utlåtande hos Ridderskapet och Adeln samt Preste-Ståndet. Genom ett alltför långt drifvet förfäktande af de åsigter, jag, lika med reservanterne, nu yttrat, kunde vid detta förhållande äfventyras, att icke något blefve af hela frågan. Att vinna åtminstone något, eller endast hvad Utskottet föreslagit, anser jag redan vara af ganska stor vigt. Vi sakna alldeles bestämmelse om sättet och vilkoren för utländnings naturalisation, äfvensom alltför litet hittills stadgadt om rättighet för dem att här i landet bo och vistas. Nödvändigheten af när-

mare och bestämda stadganden härutinnan gör sig dagligen alltmera gällande. Jag tror derföre klokheten och försigtigheten bjuda att, i stället att sätta allt på spel härutinnan, denna gång uppoffra något af theoriens fordringar, för att ernå något, som dock blir en vinst, jemväl i det hänseende, att Rikets Ständer blifva de facto delaktige utaf en rättighet, som hittills, ehuru oriktigt, betraktats, såsom ett Kongligt prerogativ. Framtiden kan gifva mera. Jag tillstyrker derföre, såsom rådligast, att nu antaga förevarande Utlåtande.

Herr *Billström:* De talare, hvilka, sedan jag förra gången hade ordet, yttrat sig skiljaktigt från mina åsigter i ämnet, hafva förmenat, dels att ordningen och vilkoren för utländnings upptagande till Svensk medborgare böra och kunna hänföras till civilrätten, och icke tillhöra Grundlag, dels att Regeringen, hädanefter, som hittills, ensam bäst kan handhafva pröfningen af förekommande frågor om utländnings naturalisation, oberoende af alla bestämmelser. Hvad den förra af dessa meningar beträffar, så anser jag det vara tillfyllest att deremot åberopa, hurusom vi, något hvar, af rättsläran torde känna, att ifrågavarande förhållande tillhör jus publicum, men alldeles icke privaträtten. Vidkommande åter den andra meningen, enligt hvilken det skulle få bero endast af Konungens godtfinnande att förläna utländning Svensk medborgarerätt, så skulle jag tro, att vi redan sett nog många olägenheter af ett sådant prerogativs utöfvande, för att erkänna behofvet af ett bestämdt lagstadgande, såsom rättesnöre härutinnan. Utur vårt minne kan ännu icke hafva fallit, hurusom, efter granskningen af Stats-Rådets Protocoller och den erfarenhet, som deraf vunnits, att någon allmän grund för Regeringens beslut i dylika frågor icke blifvit följd, Constitutions-Utskottet i sitt Décharge-betänkande fästade Rikets Ständers uppmärksamhet på det oregelbundna förhållande, som häraf uppkommit, i sammanhang hvarmed Utskottet jemväl gjorde hemställan om aflåtande af en underdånig skrifvelse i ämnet. Särskildt har af mig en motion blifvit väckt, hvilken på Lag-Utskottets behandling beror, deri jag föreslagit det stadgande, att utländningar, som här i landet vilja sig bosätta, för att bruka och besitta fast egendom, eller idka borgerlig näring, böra, innan rättighet dertill vinnes, vara till Svenske medborgare antagne. Det är, tyvärr, alltför sannt, hvad Herr *Brinck* nyss uppgifvit, att egentligen endast lösa personer, såsom gesäller och dylike, i sednare tider vunnit Svensk medborgarerätt, under det sådan rätt deremot vägrats dem, som länge egt och besutit fast egendom i Riket samt vederbörligen styrkt sin frejd, m. m. — Af allt detta torde befinnas uppenbart, huru angeläget det är att icke vidare låta naturalisationen och dermed gemenskap egande förhållanden ensamt bero af Regeringsmaktens godtycke. Jag förnyar derföre mitt yrkande om återremiss och tillstyrker, att Borgare-Ståndet dervid, såsom sin gemensamma tanka, måtte uttrycka den önskan, att ordningen och vilkoren för utländnings upptagande i Svenska Statsförbundet måtte i Grundlag bestämmas.

Flere af Ståndets öfrige Herrar ledamöter anmälde sig häri instämma.

Herr *Ekenman:* Om man äfven kunde förbise, att fråga om utländnings naturalisation icke tillhör privaträtten, samt att således förslaget är ofullständigt, då det icke upptager de vilkor, under hvilka indigenatsrätt må beviljas, hvarmed Civillagen icke har att skaffa, synes mig hinder för antagande af Constitutions-Utskottets förevarande förslag ligga äfven i den omständighet, att man icke kan för gifvet antaga, att, samtidigt med den föreslagna Grundlags-bestämmelsens sanctionerande, Konungen och Rikets Ständer kunna blifva ense om en särskild lag, angående ordningen och vilkoren för naturalisationen. I sådant fall skall inträffa, att Konungen under tiden, så länge en dylik lag saknas, efter antagandet af berörde Grundlags-stadgande, är helt och hållet hindrad att bevilja någon utländning naturalisation. Äfven af denna orsak biträder jag yrkandet om återremiss.

Herr *Winge:* Hos flere ganska lagkloka män har jag förgäfves sökt upplysning, om Konungen verkligen eger i lag grundad rättighet att naturalisera utländningar. Dylika Regeringsåtgärder måste således hittills endast varit grundade på gammal häfd. Deraf låter förklara sig, huru det kunnat sägas till och med, att Konungen icke eger att till Svensk medborgare upptaga utländning. Stadgande härutinnan saknas följaktligen i Grundlagen. Men då sådant skall meddelas, erfordras äfven, att derjemte bestämmes ordningen och vilkoren för naturalisation. Att, såsom Constitutions-Utskottets förslag föranleder, vänta, till dess en särskild Civil-lag om denna ordning och dessa vilkor utkommer, kunde dröja alltför länge, till olägenhet i flera hänseenden, och ej minst i det, att emedlertid i Grundlagen funnes ett stadgande utan all verkan. Jag ber att få tillägga den upplysning, att i Danmarks Grundlag finnes det stadgande, att Konungen eger

naturalisera utländning efter viss tids uppehållande i landet; och jag yrkar, lika med Herrar *Billström* och *Ekenman*, återremiss å förevarande Utlåtande.

Herr *Petré:* Utan att vidare ingå i pröfning, hvilkendera meningen är den mest rationela, fäster jag mig hufvudsakligen dervid, att genom Constitutions-Utskottets förevarande förslag afhjelpes en betänklig brist i Statsförfattningen. Det är godt att kunna genom lag göra godtycket umbärligt. Jag tror det derföre vara skäl att icke skjuta detta förslag ifrån sig, utan omfatta det med bifall, samt således att tillstyrka, att samma förslag antages att hvila till Grundlagsenlig behandling vid nästa Riksdag.

Herr *Brinck:* Herr *Björk* har riktigt visat, att theorien fordrar ett annat sätt för meddelandet af de föreskrifter, som i Constitutions-Utskottets förslag omförmälas, men att det likväl är rådligast att antaga samma förslag, för att komma ur det oefterrättlighets-tillstånd, i afseende å utländningars naturalisation, hvari vi länge oss befunnit. Visserligen har deremot, ej utan sken af giltighet, invändts, att de särskilda, till Civil-lag hänförda, föreskrifter, å hvilka i Utlåtandet hänvisas, kunna länge uteblifva, och att Konungen under tiden är förhindrad att medgifva någon naturalisation. Men just denna omständighet anser jag komma att påskynda nyssnämnda föreskrifters utfärdande; och jag anser mig således böra fortsätta mitt påstående om förslagets antagande.

Herr *Sundler:* Då jag inom Utskottet hört till dem, som ansett lämpligast, att alla bestämmelserna om utländningars naturalisation inflyta i Grundlag, och jag icke förändrat åsigt härutinnan, biträder jag yrkandet om återremiss, helst jag tror, att de af den siste värde talaren framställda betänkligheter kunna häfvas genom det förändrade förslag, Utskottet kan föranlåtas att afgifva.

Herr *Berger:* Med anledning af de många olägenheter, som hittills varit förknippade med naturalisation af utländningar, och på de skäl, som Herr *Björk* och andre talare nu anfört, kommer äfven jag att rösta för bifall till förevarande Utlåtande. — Jag anser mig härjemte pligtig att vederlägga den af Herr *Ekenman* framställda anmärkning, som skulle, i händelse förslaget antages, Kongl. Maj:t vara förhindrad att vidare bevilja naturalisation åt någon, innan den särskilda lag, hvarå i Utskottets förslag hänvisas, kommit till stånd. Det bör likväl bemärkas, att, om Rikets Ständer, emot förmodan, icke kunnat öfverenskomma om en sådan lag, då förevarande förslag kan förekomma till sanction af Kongl. Maj:t, sådan sanction då kan vägras, så att något hinder för vidare naturalisation alls icke kan ifrågakomma derigenom, att Rikets Ständer nu, såsom hvilande, antaga förevarande tillägg i Grundlagen.

Herr *Hörnstein:* Om förevarande förslag bifalles, synes mig Konungens rätt att naturalisera utländningar ostridigt gifven; ty den vore då i Grundlagen erkänd, ehuru med den inskränkning, en Civil-lag kunde stadga. Men om denna särskilda Civil-lag någonsin blifver utfärdad, och huru den kan komma att lyda, sådant skulle då bero på framtiden. Med den representation, vi ega, torde man så litet, som möjligt, om någonsin, böra lemna constitutionela garantier åt dess framtida beslut, hvilket dessutom i förevarande fall icke berodde på representationen ensamt att bestämma. — Under tiden skulle man fortfara, att, såsom redan nu sker, naturalisera utländningar. Nyss förut hafva vi förehaft förslag till ändring i 28 § Regeringsformen, i afseende på utländske mäns antagande i Svensk tjenst. Dessa alternativa förslag blefve, genom antagandet af det nu förevarande Betänkandet, alldeles öfverflödiga. Ty då blefve det en lätt sak, att först naturalisera, och derefter utnämna utländske män, utan annat afseende å trosbekännelse, än som Grundlagen i allmänhet stadgar. De alternativa förslagen blefve alldeles öfverflödiga. För närvarande saknas all lag, om och huru vidt naturalisation till Svensk medborgare kan beviljas. När man nu, det oaktadt, naturaliserar, huru kan man tro, att derifrån skall afstås, derföre att en Civil-lag framdeles skall stadgas. Det är ju möjligt att oupphörligt uppskjuta ej blott stiftandet, utan, om det misslyckas, sanctionen på denna lag; hvaremedlertid man utöfvade rätten, som då åtminstone funnes omtalad i Grundlagen, såsom ett jus majestaticum, hvilket för närvarande ej är händelsen. För närvarande inskränker man sig till att naturalisera en och en person i sender; men om förslaget antoges, utan att dervid vilkoren bestämmas, kunde man lätteligen så utsträcka rätten, att hela corpser förklarades för Svenska medborgare, och att åt dem lemnades ganska mycket att vårda, bevaka och beherrska. — Detta allt utgör för mig stora skäl att biträda begäran om proposition på återremiss, med föreskrift, att vilkoren måtte innefattas i Grundlagen.

Herr *Bergman:* Efter de flera anmärkningar, som framställts emot den åsigt, jag uttalat, och särdeles med anledning

af hvad Herr *Hörnstein* nu yttrat, samt då jag är den ende, som yrkat afslag å Betänkandet i denna del, afstår jag ifrån samma yrkande och instämmer i begäran om återremiss, ehuru jag tycker mig kunna förutse, att saken nog mycket inkrånglas.

Herr *Engzell:* Äfven jag yrkar återremiss å förevarande Utlåtande och finner dertill ett vigtigt skäl i den omständighet, att, om förslaget antages, men icke derjemte utfärdas de deri omförmälda särskilda föreskrifter, angående ordningen och vilkoren för utländnings naturaliserande, så är Konungen ur stånd att bevilja naturalisation, intill dess sådana särskilda föreskrifter utfärdas. Dertill kommer, att, i sådant fall, ett Grundlagsstadgande finnes, som icke eger någon tillämplighet, utan står, såsom en nolla, utan all betydenhet, i Grundlagen, hvars anseende och helgd derigenom i hög grad äfventyras. Jag erkänner vigten af lagstadganden för utländningars naturalisation, men tror desto heldre, att sådana böra helt och hållet inflyta i Grundlag, som de, på sätt Herr *Billström* och andre talare ganska rigtigt anmärkt, röra allmänna rättsförhållanden emellan särskilda nationer eller medlemmar af sådana.

Discussionen förklarades slutad; och sedan Herr Talmannens framställning å bifall till förevarande Utlåtande med *Ja* och *Nej* besvarats, äskades votering; i anledning hvaraf, och efter det Ståndet antagit Herr *Billströms* förslag till contra-proposition, jemväl i enlighet dermed, uppsattes, justerades och anslogs en så lydande voterings-proposition:

»Den, som till Grundlagsenlig behandling vid nästa Riksdag antager förslaget i Constitutions-Utskottets Memorial, № 9, pag. 12, till ett nytt moment uti 28 § Regeringsformen, angående utländsk mans naturalisation till Svensk medborgare, röstar: *Ja*.

Den, det icke vill, röstar: *Nej*.

Vinner *Nej*, återremitteras detta förslag, med förklarande af den gemensamma tanka, att uti Grundlag äfven bör inflyta den ordning och de vilkor, under hvilka naturalisation till Svensk medborgare bör ega rum.»

Omröstningen, anställd i vanlig ordning, utföll med 23 *Nej* emot 22 *Ja;* hvarigenom beslut var fattadt, i enlighet med contra-propositionens lydelse.

Herr vice Talmannen: Jag får tillkännagifva, att jag icke deltagit i den förut i dag försiggångna votering till fattande af beslut öfver Utlåtandet i 1:sta Momentet af Constitutions-Utskottets förevarande Betänkande, emedan mitt särskildta förslag till contra-proposition icke kunnat uti voterings-propositionen inrymmas.

§ 3.

Föredrogos ånyo Banco-Utskottets Memorialer:

№ 57, i anledning af erhållen återremiss af Utlåtandet, № 39.

Härvid förekommo:

1:o Yttrandet, angående de punkter, hvilka utgöra Rikets Ständers beslut, äfvensom angående 16 punkten.

Lades till handlingarne.

2:o Förslagen, enligt Memorialet, № 57, pag. 4 och 5, eller 2 och 11 punkterna i Utlåtandet № 39.

Herr *Rinman:* Jag vidhåller ännu den af mig, då frågan här förra gången behandlades, uttalade åsigt; och jag tror, att Utskottets nuvarande förslag icke innefattar en fullt tjenlig förändring. Det förra förslaget, att, i händelse ränte- och capital-afbetalningen icke vederbörligen fullgöres, sådant har till påföljd hela lånets utsökning, dock med Fullmäktige lemnad rättighet att, efter särskild ansökning och pröfning af förekommande omständigheter, kunna inställa lagsökningen, anser jag deremot vara vida bättre. Dessutom kan jag icke lemna oanmärkt, att det här begagnade uttrycket »Bankens säkerhet anses sådant fordra» är något oegentligt, ty Bankens säkerhet lärer aldrig blifva beroende af en eller annan underlåten betalning. Jag anhåller om proposition på bifall till Utskottets förslag i Utlåtandet № 39.

Herr *Brodin* instämde.

Herr *Indebetou:* Sammanhanget med denna sak är följande. Hittills har det varit stadgadt, att de, som i Banken undfått lån emot pant af fastighet och underlåta att inom tre månader fullgöra stadgad inbetalning, skulle genom anmanings-räkning derom påminnas. — Då härigenom vållades icke blott tidsutdrägt och besvär för Banken och Konungens Befallningshafvande, som skulle tillställa vederbörande anmanings-räkningarne, utan äfven icke obetydliga kostnader, så har Utskottet föreslagit, att föreskriften om anmaningsräkningarne skulle borttagas. Detta hafva tre Stånd redan beslutat, så att frågan härom numera är afgjord. Man har dock tyckt, att det vore bra hårdt, att hela lånet, derest inbetalning en eller annan dag uteblefve, skulle anses förfallet, och då sanningen häraf svårligen kan bestridas, särdeles om under tiden hemmanet fått ny egare, så har man stad-

nat i det beslut, att första gången låntagaren beträdes med någon försummelse, skall han endast lagsökas för det då förfallna beloppet, men andra gången för hela lånet. Härigenom har man lemnat allt skyldigt afseende å låntagarens rätt, och jag yrkar bifall till Utskottets förevarande hemställan.

Flere Ledamöter hördes häri instämma.

Herr *Ekenman:* Jemte det jag instämmer i Herr *Indebetous* yttrande, ber jag att få upplysa, det Utskottet ansett sig icke kunna våga berörde hemställan, utan under förutsättning af att frågan om anmanings-räkningars upphörande bifölles. Följden blefve annars den, att en stor mängd fastighetslån skulle genast förfalla. Allmänheten är redan alltför mycket vand vid dessa anmanings-räkningar. Hvad angår Herr *Rinmans* anmärkning emot uttrycket »Bankens säkerhet», så får jag upplysa, att dermed på detta ställe icke kan menas Bankens exsistence, utan endast Bankens säkerhet, i afseende på det eller de lån, som äro i fråga. Jag, för min del, bifaller förevarande hemställan.

Herr *Rinman:* Jag ber att få erinra Herr *Ekenman* derom, att den, som inom Utskottet ifrigast påyrkade intagandet af uttrycket »Bankens säkerhet», vid flera tillfällen yttrade den tolkning deraf, som jag nu antydt. Då nu denna tolkning bestrides af en annan Utskotts-ledamot, bevisas häraf allrabäst, att man icke rätt väl vet, hvad man vill. Följden blir emedlertid, i händelse Utskottets närvarande förslag antages, att Banken aldrig får de der inbetalningarne på bestämd tid, utan måste alltid först lagsöka låntagarne. Att, såsom Herr *Indebetou* antydde, någon obillighet bör uppstå, för den händelse, att den intecknade fastigheten erhållit annan egare, som möjligen af okunnighet om lånet en eller annan dag fördröjer inbetalningen, bör icke kunna befaras, då, enligt Utskottets förra, af mig godkända förslag, Banco-Fullmäktige hafva att, efter sig företeende omständigheter, inställa lagsökningen. Det stadgande, som deri innehålles, kan endast röra tröga eller uppenbart vårdslöse inbetalare.

Herr *Halling:* Om icke mitt minne bedrager mig, så innefatta de senast utfärdade förbindelserna för fastighetslån rättighet för Banken att, utan afseende å försummad inbetalning, blott med hänsigt till Bankens eget behof, när som helst uppsäga lånen till inbetalning. Denna omständighet torde böra betydligt inverka på pröfningen af förhanden varande fråga. En annan fråga, som icke eller bör lemnas

ur sigte, är den: Hvem skall pröfva, när lagsökning bör ega rum? Härom innehåller Utskottets förslag intet. Deremot finnes det bestämdt uttryckt uti den af Herrar *Rosenblad, Schönmeyr* och *Sundin* gjorda reservation, hvilkas förslag således i detta hänseende eger ett afgjordt företräde. Emellertid skulle det vara interessant att af Herrar Banco-Utskotts-ledamöter få svar på min nu framställda förfrågan.

Herr *Indebetou:* Herr *Rinmans* tolkning af orden »Bankens säkerhet» kan lika litet antagas, som hans förmenande, att, emedan en Utskotts-ledamot tolkat dessa ord på sitt vis, de öfriga ledamöterna icke skulle veta, hvad de mena. Härvidlag behöfver man icke veta, hvad en eller annan menat, utan blott fästa sig vid hvad orden här innehålla. Hvar och en måste nemligen finna, att här icke afses Bankens säkerhet i allmänhet, utan blott med hänsigt till det lån, hvarom kan vara fråga. En annan tolkning vore orimlig. Herr *Halling* har frågat, hvem som skall pröfva, när lagsökning bör ega rum. Jag svarar: Låne-canzliet och Herrar Fullmäktige. Canzliet fäster uppmärksamheten på, och Fullmäktige pröfva de förekommande omständigheterna. Mig synes, att Utskottets förslag alldeles icke innefattar någon våda, hvarken för Banken eller låntagarne. Tvärtom skyddar det dessa sednare emot en alltför hastig lagsökning, och då detsamma verkligen innehåller en väsendtlig förbättring, så anser jag mig, fortfarande, böra begära proposition på bifall.

Herr *Lagergren:* Lika med Herr *Indebetou,* anser jag, att med »Bankens säkerhet» kan å detta ställe icke menas annat, än säkerhet, i afseende på det lån, hvarom kan vara fråga. Tolkar man denna lagbestämmelse icke endast efter orden, utan efter andemeningen, så blir nämnde tolkning fullkomligt klar. För öfrigt skiljer jag mig från nämnde talare i så måtto, att jag anser Utskottets förevarande förslag till dess följder och beskaffenhet vara sådant, att det icke gerna kan antagas. Då man i Utlåtandet, № 39, afskaffade anmaningsräkningar, enär dessa förorsakade besvär för Banken och Konungens Befallningshafvande, samt kostnader för de enskilde låntagarne, och då man dervid föreslog, att, i händelse stadgad inbetalning uteblefve, skulle sådant medföra hela lånets indrifvande, gaf man dock denna föreskrift en mildring derigenom, att man åt Herrar Fullmäktige uppdrog en leuterationsrätt genom det i 130 § gjorda tillägg: »dock med Fullmäktige förbehållen rätt, att, efter särskild ansökning och pröfning af förekommande omständigheter, kunna lagsöknin-

gen inställa.» Detta stadgande anser jag hafva ett afgjordt företräde. Ehuru jag någon tid trodde och i Utskottet förfäktade den åsigt, att anmaningsräkningarne skulle på annat sätt kunna afhjelpas, nemligen derigenom, att skuldförbindelserna stiliserades på annat sätt, än hittills, likväl, och då jag härvid måste tänka mig svårigheten af icke mindre, än 8000 nu i Banken varande skuldsedlars omskrifning, frånträdde jag denna och biträdde den pluralitetens mening, som finnes uttryckt i Utlåtandet, № 39. Hvad deremot angår det nu gjorda förslaget, anser jag, lika med en föregående talare, det vara bristfälligt i så måtto, att der ej säges, hvem pröfningsrätten tillkommer. Herr *Indebetou* har väl sagt, att den skulle tillkomma Låne-Canzliet och Fullmäktige. Han har dock endast rätt uti denna uppgift, i afseende på Låne-Canzliet. Då frågan rörer Bankens låneröre lse, öfver hvilken, enligt nu i öfrigt gällande föreskrifter, Banco-Commissarierne hafva tillsyn, måste den ifrågaställda pröfningsrätten tillkomma dem, det vill med andra ord säga, Under-Styrelsen eller Låne-Canzliet, men Öfver-Styrelsen eller Banco-Fullmäktige hafva dermed icke det ringaste att skaffa. Den leuterationsrätt, som finnes medgifven i Utskottets förslag, skulle, derest detsamma antoges, icke en gång i besvärsväg komma att bero på Fullmäktige, utan endast på Låne-Canzliet. Åt detta vill jag likväl icke lemna så stor latitude i pröfningsrätten, som sistberörde förslag innehåller. Då här säges: »Men skulle, efter pröfning af förekommande omständigheter, Bankens säkerhet anses sådant fordra eller gäldenären blifvit det föregående året lagsökt för årsinbetalningen, så må etc.», kan jag nemligen icke finna annat, än att dels alltför stor latitude för pröfningen finnes medgifven, dels att här saknas nödig bestämmelse, i afseende på hvem pröfningsrätten skall tillkomma. Då nu härtill kommer Utskottets förslag, att en blott en gång försummad inbetalning medför äfventyr af hela lånets utsökning, lärer hvar och en finna, att dessa stadganden komma att alltför mycket och dertill menligt ingripa uti den allmänna creditlagstiftningen. Jag anser derföre bäst, att bibehålla Utskottets i Utlåtandet, № 39, gjorda förslag, hvarest icke finnes någon annan förändring, än den, att Fullmäktige ega, efter ansökning och pröfning af omständigheterna, inställa lagsökningen.

Herr *Indebetou:* Den siste talaren har alldeles förbisett den otroliga tillökning i Fullmäktiges göromål, som skulle uppstå, derest de skola pröfva alla inkommande ansökningar, ty man kan vara öfvertygad derom, att nästan hvarenda låntagare åtminstone till en början inkommer med ansökning om befrielse från påföljden af uraktlåten inbetalning. Om Utskottets förra förslag godkännes, så få vi dessutom tvänne Canzlier i Banken, nemligen det vanliga Canzliet samt Herrar Fullmäktige, som i sådant fall, med hänsigt till berörde ansökningar, måste åtaga sig Canzlie-göromål. Det skall då blifva mycket svårt att få personer att åtaga sig fullmäktigskap i Banken, enär göromålen på detta sätt blifva alltför mycket öfverhopande, utom det obehag, dessa medföra. Olägenheterna af Utskottets förslag i Utlåtandet, № 39, äro vida öfvervägande fördelarna, hvadan, och då det förevarande förslaget skulle leda till förenkling i göromålen, detsamma torde böra lemnas företräde.

Herr *Halling:* När det endast är fråga om att välja emellan Utskottets begge ifrågavarande förslag, anser jag mig, efter den nu gjorda förklaring, böra, för min del, antaga det sist afgifna, ty att öfverlemna benådningsrätten, om jag så får kalla det, ensamt åt Fullmäktige, anser jag icke vara så alldeles lämpligt. Vi böra i det fallet draga nytta af erfarenheten från 1818 och 1819 årens händelser, då enahanda pröfningsrätt lemnades åt Fullmäktige i Riksgälds-Contoiret, hvilka måste uppoffra alltför mycken tid åt pröfningen af den mängd ansökningar, uppgående till stora luntor, som till dem inlemnades.

Herr *Ekenman:* Jag ber att få fästa Herr *Lagergrens* uppmärksamhet derå, att Utskottet beräknat, att ungefärligen hälften af låntagarne försumma att inom föreskrifven tid verkställa inbetalningen, samt att följaktligen omkring 4000 ansökningar skulle årligen komma att pröfvas. Ehuru jag icke delar den förmodan, att så stort antal ansökningar skulle inkomma, hvilken förmodan synes mig vara tagen ur luften, lärer dock antalet blifva nog stort, att deras pröfning skall kunna medhinnas af Fullmäktige, förutsatt, att dessas functioner skulle i öfrigt bibehållas oförändrade.

Herr *Lagergren:* Hvad Utskottet yttrat om ansökningarnes antal, lärer icke vara taget så alldeles ur luften. Det grundar sig derpå, att årligen omkring 4000 anmaningsräkningar måst utfärdats för lån, hvilka icke å förfallotiderne blifvit afbetaldte. Herr *Ekenmans* förslag, att försummad inbetalning icke skulle hafva till ovilkorlig påföljd hela lånets utsökande, med mindre sådant, efter föregående pröfning af Banco-Fullmäktige, af dem anbefalles. En sådan pröfning an-

ser jag både besvärlig och äfven vådlig genom den ojemnhet och osäkerhet, som den kan medföra. Utskottets förslag i Utlåtandet, № 39, innehåller deremot bestämd föreskrift, att hela lånet anses till betalning förfallet, så snart låntagaren försummar att göra stadgad inbetalning. Lagsökning följer genast, men det må ankomma på Öfver-Styrelsen att inställa lagsökningen eller innehålla verkställigheten af det möjligen erhållna utslaget, om verkliga skäl dertill kunna af låntagaren framläggas. En dylik pröfningsrätt bör icke, jag upprepar det ännu en gång, anförtros åt Under-Styrelsen eller Låne-Canzliet. Att Öfver-Styrelsen skulle, såsom här antydts, blifva alltför mycket öfverlupen med ansökningar, befarar jag ej. Åtminstone böra desamma snart nog minskas, när allmänheten kommer i erfarenhet af att lagsökningarne icke utan på verkligen giltiga skäl inhiberas. Ehuru Utskottets sista förslag till någon del ingår uti det förra, anser jag likväl, att ordställningen deri icke är sådan, att det bör antagas, och då några svårigheter icke förefinnas, i afseende på det förra förslaget, skänker jag min röst åt detsamma.

Öfverläggningen förklarades slutad. Herr Talmannen framställde proposition på bifall till Utskottets nuvarande förslag till ändring i 2:dra punkten, som besvarades med öfvervägande *Ja*. Enahanda proposition gjordes, i afseende på nu föreslagna förändring i 180 § Banco-Reglementet, omförmäld i 11:te punkten af Utlåtandet, № 39. Härtill svarades med blandade *Ja* och *Nej*, hvarjemte votering begärdes.

En voteringsproposition uppsattes, justerades och anslogs, så lydande:

»Den, som godkänner lydelsen af 180 § i Banco-Reglementet, enligt Banco-Utskottets Memorial, № 57, röstar: *Ja*.

Den, det icke vill, röstar: *Nej*.

Vinner *Nej*, godkännes nämnde §:s lydelse, enligt Banco-Utskottets Memorial, № 39.»

I vanlig ordning anställdes votering, som utföll med 28 *Ja* emot 9 *Nej;* i följd hvaraf Utskottets hemställan i Memorialet, № 57, angående Banco-Reglementets 180 §, var af Ståndet bifallen.

3:o *3:dje och 4:de punkterna.*

Lades till handlingarne.

Och 4:o *5:te punkten.*

Bifölls.

№ 58, i anledning af Riks-Ståndens skiljaktiga beslut öfver Utlåtandet, № 44.

Herr *Berger:* Då det icke synes vara af så synnerlig vigt, om assignationernes belopp bestämmes till två eller ett hundra R:dr, att frågan derom bör göras till föremål för votering i Förstärkt Utskott, hemställer jag, om icke Borgare-Ståndet bör antaga den gjorda inbjudningen.

Herr *Indebetou:* Om detta vore den enda fråga, som skulle göras till föremål för votering i Förstärkt Banco-Utskott, så skulle jag vilja biträda Herr *Bergers* hemställan. Men då sådan votering i allt fall kommer att ega rum, så anser jag, att Borgare-Ståndet bör vidblifva sin förut uttalade åsigt.

Vidare förekom ej. Borgare-Ståndet afslog inbjudningen, och godkände den uppgjorda voteringspropositionen.

№ 59, med förslag till vissa förändrade föreskrifter i 7:de artikeln af gällande Banco-Reglemente.

Härvid förekommo:

1:o Memorialets 1:sta punkt, angående 222 § af Banco-Reglementet.

Herr *Indebetou:* Detta förslag innehåller icke någon annan förändring, än att Allmänna Barnhuset i Stockholm erhållit ett anslag af 3000 R:dr. Med afseende å dess betryckta economiska ställning, har Utskottet ansett sig böra bevilja detta anslag, och jag hemställer, om icke detsamma bör äfven här bifallas, då 3000 R:dr äro af ringa vigt för Banken, men, under närvarande förhållande, en ganska betydlig summa för Barnhuset.

Vidare förekom ej; och blef denna punkt antagen.

2:o Andra och tredje punkterna, som afse Banco-Reglementets 223 §.

Bifölios, hvar efter annan.

Och 3:o fjerde punkten, angående Banco-Reglementets 224 §.

Herr *Halling:* Det har icke kunnat undgå min uppmärksamhet, att kostnaden för underskrift, m. m., är olika å större eller mindre sedelvaleurer. Då det är förenadt med lika mycket eller lika litet besvär att underskrifva, m. m., de större, som de mindre sedlarna, så tyckes arfvodet böra vara lika. Är det så, att denna åsigt icke delas af Ståndet, vill jag likväl icke motsätta mig Utskottets hemställan.

Vidare förekom ej; och blef jemväl 4:de punkten af Ståndet bifallen.

Och № 60, med förslag till ett lättadt sätt för inbetalningars verkställande å Bankens fastighetslån, m. m.

Sedan Herr *af Silléns* reservation blifvit, på derom framställd begäran, uppläst, yttrade Herr *Brodin:* Den nu upplästa reservationen utmärker, dels att Herrar Banco-Fullmäktige icke blifvit hörde öfver det ifrågavarande förslaget, dels ock att betydliga svårigheter möta för detsammas realiserande. På de skäl, som deri vidare finnas utvecklade, och då vi nu äro så nära slutet af Riksdagen, att man icke kan hoppas vinna något genom en återremiss, yrkar jag att det förslag, Memorialet i fråga innehåller, må afslås.

Herr *Ekenman:* Det eger sin riktighet, att Banco-Fullmäktige afstyrkt ett project, hvaröfver deras utlåtande infordrades, till annat, än nu föreskrifna sättet för inbetalningars verkställande af Bankens fastighetslån; men berörde project hvilade på andra grunder, än det ifrågavarande, hvilket kan anses vara af Under-Styrelsen godkändt, enär en af Commissarierne deltagit i uppgörandet af detta, och, förmodligen med de öfriges minne och samtycke, förklarat detsamma vara genomförbart. Herr *Brodin* har upptagit, såsom egna, de Herr *af Silléns* i reservation framställda anmärkningar och ökat desamma med den, att stadgande saknas i förslaget, huru tillgå skall, för den händelse, att den betalningsskyldige uraktlåter insända hela eller någon del af arfvodet. Hvad först angår denna anmärkning, så är det påtagligt, att af den summa, som insändes, omkostnadsbeloppet, 24 sk. Banco, först afdrages, och att endast återstoden insättes på hans låneräkning. Är återstoden mindre, än upplupen och förfallen ränta samt amortissement utgör, så blir följden densamma nu, i likartade, icke sällsynta fall, att bristen balanceras till nästa liqvid. Herr *af Sillén* har anmärkt, såsom en af de flera betänkligheter förslaget skall hafva emot sig, att lånsökander, hvarken sjelfva eller genom frivilligt valde ombud, få söka lån. Denna uppgift hvilar på en fullkomligt oriktig uppfattning af förslaget. Ingen är genom detsamma betaget att på nyssberörda sätt anmäla sig i Banken för låns erhållande. Det är blott en rättighet, ingen skyldighet, som blifvit lånsökanden erbjuden; men för att kunna nedsätta arfvodet till det ytterst billiga belopp, förslaget upptager, har den bestämmelsen varit nödvändig, att arfvodesbeloppet afdrages från hvarje beviljadt lån; och häri ligger, såsom mig synes, ingen orättvisa, enär det icke är möjligt att genom annat ombud kunna för lika modique godtgörelse få låneaffairen ombesörjd. Anmärkningen om det ökade sysslandet för Bankens tjenstemän lärer förfalla, vid erinran derom, att detta sysslande är förenadt med motsvarande ersättning, samt att destomindre någon inkräktning af tiden för de ordinarie göromålen bör befaras, som Ständerna vid innevarande Riksmöte måst ersätta flere tjenstemän inom Banken för förlorade inkomster, som följt af extra göromål, hvilka numera icke af dem fordras. Vidkommande framställda farhågan för det ersättningsansvar, Banken skulle genom förslaget iklädas, så tillåter jag mig förmoda, att detta ansvar icke skall trycka mera, än det redan befintliga; och om det hittills varit och måste vara möjligt att utöfva control öfver handhafvandet af millioner, så måste controlen öfver ifrågavarande, vanligen i smärre poster ut- eller ingående summor, vara jemnförelsevis vida lättare. För fullkomligt riktig måste jag erkänna den anmärkning, att ett förfogande, sådant, som det ifrågavarande, icke erfordras, för att få den till fastighetslån afsatta fonden placerad; men jag skulle hafva önskat, att en sådan anmärkning icke funnits att besvara, ty jag vet ingen annan vederläggning deraf, än den, som kunde användas och här icke behöfver uttalas, i fall någon föreslog, att »emedan Bankens lånetillgångar äro så flitigt anlitade, att lånsökande stundom fått vänta ända till aderton månader, innan tillgång funnits till beviljade låns utbekommande», höja räntan till t. ex. 10 à 15 procent. Denna ränta betungar emedlertid i närvarande stund de små fastighetslånen just genom de commissionsarfvoden, förslaget syftar att afskaffa, och om dertill tages i beräkning den betydliga capitalrabatt, emot hvilken lånet erhålles, härledande sig ifrån såväl arfvoden, som lösen för handlingar, så torde man, i jordbrukets intresse och såsom en oafvislig gärd åt billighet och rättvisa, icke böra tveka att åstadkomma den lindring, som, utan någons förnärmande och utan äfventyr för Banken, kan ske.

I förhoppning att hafva tillfredsställande besvarat de mot förslaget gjorda anmärkningar, anhåller jag vördsamt om proposition till bifall deraf.

Herrar *Sundler*, *Bergman*, med flere, instämde.

Herr *Halling:* Sedan nu Herr *Ekenman* så fullständigt vederlagt den åberopade reservationen, afstår jag från ordet, med den förklaring, att, ehuru Utskottet i momentet b. af ifrågavarande förslag gått något längre, än jag skulle önskat, så är jag likväl Utskottet synnerligen förbunden för förslaget i sin helhet, det jag anser vara ett af de bästa, som derifrån under denna Riksdag émanerat.

Herr *Norin:* Jag må väl också vara erkänsam för för-

slaget, men jag fruktar dock, att man alltför mycket förbiser Herr *af Silléns* reservation och Herr *Brodins* derpå grundade yrkande. Det borde icke halka förbi Borgare-Ståndets uppmärksamhet, att Banken, i händelse förslaget antages, kommer att löpa alltför stor risque. Vi böra icke glömma, att Banken för icke länge sedan varit utsatt för en dylik risque af ett utaf dess tjenstemän åtaget commissionairskap, ehuru förlusten till slut icke kom att drabba Banken, utan enskilde. Dessutom, om man nu vill uppdraga åt Bankens tjenstemän ett sådant reviderande och sådan control, som här ifrågaställts, så skulle detta gifva anledning till prétentioner på ökade löner. Sådana skulle svårligen kunna nekas, då man besinnar, att de tjenstemän, som skulle erhålla ifrågavarande bestyr, måste minst hvarje postdag vara sysselsatta med emottagande och expedierande af bref. För öfrigt innehåller förslaget en annan orimlighet. Om lånsökanden sjelf är i Stockholm eller der har någon bekant, åt hvilken han utan något arfvode kan få uppdraga bestyret med lånets ombesörjande, så skall han ändock vidkännas en afgift, uppgående ända till 6 R:dr 32 sk., då lånesumman utgör 2000 R:dr, för ett commissionaireskap, som han icke begagnar. Jag frågar, med hvad rätt Banken kan taga dessa medel, då Banken, under nyssnämnde förhållande, derför icke har det ringaste besvär. Ty, om afgiften än kan anses mindre, än vanligt commissionairsarfvode, så är det likväl icke rätt att föreskrifva en ovilkorlig förlust för dem, hvilka, af en eller annan orsak, icke vilja begagna sig af Banken sjelf, såsom dess commissionair. Vill man verkligen göra något godt, så bör man i främsta rummet undanrödja all anledning till förrberörde anmärkning. Derför, och oansedt Riksdagen, på sätt Herr *Brodin* anmärkt, är nära sitt slut, finner jag mig dock föranlåten yrka, att detta Memorial må återremitteras.

Herr *Brodin:* Jag missunnar ingalunda Bankens tjenstemän denna lilla sportelinkomst, men vill endast förekomma, att enskildt commissionsbestyr må inblandas med tjenstebefattningarne. Tjenstemännen må gerna på lediga stunder åtaga sig hvilka uppdrag som helst, men ej i sammanhang med deras sysslor. Herr *Ekenman* har erinrat om förhållandet, derest den, som häftar för fastighetslån, underlåter att vid inbetalningen insända 24 sk. Banco. Jag ber att häremot få erinra, dels att i momentet a. säges, att dessa 24 sk. skola vara till godtgörande af breflösen, postporto och öfrige kostnader, och i momentet e. säges, att de stadgade afgifterna må af de Bankens embets- och tjenstemän, åt hvilka ifrågavarande bestyr uppdrages, uppbäras utan vidare redovisning, till bestridande af utgifter för postporto och breflösen samt öfriga kostnader. Häraf finner man således påtagligen, att de omnämnde afgifterna icke insättas i Banken, utan fördelas emellan tjenstemännen, vid hvilket förhållande det torde vara ovedersägligen nödvändigt, att föreskrift lemnas om påföljden, derest nämnde 24 sk. icke medsändas. I momentet b. står, att den, som erhåller nytt lån, skall vara skyldig, att, jemte postporto samt recommendations- och assuranceafgift, vidkännas en afgift af 2, 4 eller 6 R:dr 32 sk., i mån af lånets storlek, och det utan afseende derå, huruvida sökanden begagnat rättigheten till omedelbar communication med Banken eller ej. Jag frågar, om icke, enligt detta stadgande, den, som söker nytt lån i Banken, alltid är tvungen att betala förenämnde afgift, antingen han begagnar Bankens tjenstemän eller annan enskild person till sin commissionaire. Således synes Herr *af Silléns* reservation äfven i detta hänseende förtjena all möjlig uppmärksamhet.

Herr *Halling:* När man tyckes frukta, att Bankens tjenstemän, efter detta förslag, skola alltför mycket öfverhopas af göromål, vore det kanhända icke ur vägen att fästa uppmärksamheten derå, att deras befattning skulle hädanefter blifva nära nog densamma, som nu för tiden. Dem åligger nemligen att emottaga och utlemna penningar, samt besörja bokföringen. Detsamma skulle de äfven hädanefter komma att göra, och jag kan icke förstå, att det blir mera arbete, om de taga penningarne ur bref, än annars. I afseende på controlen, torde det vara nog, att, då dessa bref ställas icke på Commissarierne eller andre tjenstemän, utan directe till Banken, så må det ankomma på Bankens Styrelse, att fullkomna controlen, på det sätt den kan finna ändamålsenligast. Beträffande anmärkningarne emot beloppet af de föreslagna afgifterna, så hemställer jag, om de kunna anses för höga, helst då i alla tider lånsökanden vid beviljande af lån påförts en afgift af, om jag icke missminner mig, 2 R:dr Banco, vare sig denna afgift räknats, såsom insinuationspenningar, eller hänförts under någon annan rubrik. Då de nu ifrågavarande afgifterna icke utgå discretionsvis, såsom gåfva, utan äro bestämda och gälla lika för alla, så lärer ingen med fog kunna klaga öfver desamma, särdeles då man besinnar, att alla omsättningar och inbetalningar bestridas mot

en afgift af endast 24 sk., deri inberäknadt postporto, m. m. Jag tror verkligen, att man emot detta förslag hyser alltför många scrupler. Vore det fråga om att införa dessa föreskrifter i en Grundlag, så kunde dessa scrupler hafva något skäl för sig, men nu kan förslaget alltför väl anses, såsom ett blott försök, hvarifrån man kan afstå nästa Riksdag, om det skulle befinnas vara mindre lämpligt. Om Bankens Styrelse har ögonen fästade på sina tjenstemän, icke blott i tjensten, utan äfven i enskildta lifvet, bör aldrig någon risque för Banken kunna uppstå. Skulle likväl någon förlust, i följd af tjenstemäns oordentlighet, komma att ega rum, så är det väl mera billigt, att sådan drabbar Banken, hvilken, på sätt jag förut antydt, är oförhindrad att på bästa sätt fullkomna sina controler, än den enskilde, som alltid bör med fullkomlig trygghet kunna vända sig till offentliga verk och inrättningar.

Herr *Ekenman:* Jemte det jag instämmer i de åsigter, Herr vice Talmannen utvecklat, vill jag emot Herr *Norins* anmärkning om obilligheten att från lånebeloppet afdraga föreslagna arfvodet, som denne talare oriktigt uppfört till $6^2/_3$ R:dr för 2000 R:dr, invända, att få personer torde finnas, hvilkas tid är så föga värd, att de icke skola kunna, genom användandet på annat sätt af den, som åtgår för ombesörjandet af en låneaffaire i Banken, godtgöra sig för omkostnaden, enligt förslaget. Då man känner de flera omgångar, som äro och till äfventyrs måste vara förenade med ombesörjandet af den obetydligaste affaire i Banken, så förmodar dar jag, att ingen, — icke ens en Stockholmsbo, som för fastighet på landet eller hus i annan stad söker lån —, skall tveka att med en uppoffring, så ringa, som den ifrågavarande, friköpa sig från allt det besvär, lånefrågans personliga bevakande skulle ådraga honom.

Herr *Petré:* Jag afstår från ordet och förenar mig till alla delar med Herr *Halling*.

Herr *Berger:* Jag medger väl, att det för lånsökande nere i landsorterna kan vara beqvämt att här få hafva ett Commissions-Contoir; men att detta skall förenas med Banken och på dess ansvar, kan jag icke anse vara lämpligt. Utom det, att Banken härigenom kan löpa en oviss och oberäknelig risque, kan det svårligen anses ändamålsenligt, att de Bankens tjenstemän, som granska och pröfva lånehandlingarne, jemväl, såsom nu är föreslaget, skola blifva commissionairer för dessa lån. Jag biträder derför yrkandet om återremiss.

Öfverläggningen var slutad. På Herr Talmannens derom framställda proposition, blef ifrågavarande Memorial af Ståndet bifallet.

Häremot reserverade sig Herr *Brodin*.

§ 4.

Alla redan en gång bordlagde Betänkanden och Utlåtanden af Utskott föredrogos ånyo, men blefvo ytterligare bordlagde.

§ 5.

Herr *Petré*, som nu erhöll ordet, anmälde, att han af Stats-Utskottet hade uppdrag att för Borgare-Ståndet tillkännagifva den önskan, att nämnde Utskotts Utlåtande, № 222, måtte erhålla främsta rummet på föredragningslistan.

Herr *Brinck* ansåg deremot, att nämnde Utlåtande gerna kunde föredragas i den ordning, som det nu hade på listan.

I denna erinran instämde flera af Ståndets ledamöter; och fick dervid bero.

§ 6.

Herr *Wedbergs* på bordet lagda ansökan om tjenstledighet blef nu, efter Herr *Wedbergs* önskan, lagd till handlingarne.

§ 7.

Till bordläggning anmäldes följande Utlåtanden:

Constitutions-Utskottets: № 10,

samt Stats-Utskottets: № 229, hvartill rubrikerna införas i Protocoll vid ärendernas pröfning.

§ 8.

Föredrogos och godkändes följande Expeditions-Utskottets underdåniga skrifvelseförslag:

№ 100, angående en agronoms anställande i Norr- och Westerbottens län,

№ 101, angående inköp af tidskriften: »Läsning för Folket»,

№ 102, angående öfverlemnande till Riksgälds-Contoiret af den i Stats-Contoiret befintliga behållning utaf inlevererade depositionsmedel,

№ 103, angående ett räntefritt lån för uppförandet af en Lazaretts- och Curhusbyggnad i Warberg,

№ 104, angående regleringen af de under Riks-Statens 2:dra hufvudtitel till Rikets Hof-Rätter upptagna utgifter,

och № 105, om ersättning till Länsmän och Nämndemän i vissa fall.

§ 9.

Protocolls-Utdrag öfver de af Ståndet denna dag fattade beslut justerades.

Plenum slutades kl. ½ 10 e. m.

In fidem.

E. G. Runeberg.

Den 16 Julii.

Plenum kl. 9 f. m.

§ 1.

Herrar *Glimstedt* och *Engzell* begärde och erhöllo ledighet från Riksdagsgöromålen, den förre på 5 veckor ifrån den 23, och den sednare på 8 dagar ifrån den 25 dennes.

§ 2.

Föredrogos ånyo Lag-Utskottets Betänkanden:

№ 29, i anledning af Kongl. Maj:ts Nådiga Proposition om ändring i vissa delar af Kongl. Förordningen den 13 Julii 1818, angående inteckning i fast egendom.

Herr *Lagergren:* Behofvet af förändringar i vår gällande Inteckningslag har länge varit insedt, genom de täta conflicter, som uppkommit i förmånsrätts-frågor. De nuvarande stadganderne äro alltför allmänna och icke tillräckligt speciela. Frågor om tillägg och ändringar i samma lag hafva derföre också många gånger blifvit väckta. Det förslag, som Kongl. Maj:t i Sin aflåtna Nådiga Proposition för Rikets Ständer nu framlagt, anser jag ega stort värde, hvarföre jag tillstyrker detsammas antagande. Deremot kan jag alldeles icke godkänna Lag-Utskottets förslag, som icke egentligen går ut på ändring i den Kongl. Propositionen annorlunda, än hvad verkställigheten beträffar. Lag-Utskottet har nemligen så uppställt den nya lagen, att den endast har tillämpning på hädanefter uppkommande rättsförhållanden och icke inverkar på gamla sådana. Utskottet har dervid låtit leda sig af en visserligen gammal, men derföre icke alltid tillämplig regel, att ny lag ej får tilläggas retroactiv kraft. I afseende på

Criminal-lagen, gäller denna regel icke, om den nya lagen är mildare, än den äldre, och, i afseende på Civil-lagen, skulle antagandet af berörde regel lägga en hämmande tyngd på alla förändringar och förbättringar deri. Jag skulle kunna anföra en oändlighet af exempel på att denna regel icke kunnat alltid tillämpas, men åtnöjer mig med att anföra ett enda, nemligen det, som hämtas från Kongl. Förordningen om inteckning af nyttjanderätts-contracter. Lagstiftningen medgaf der endast en tidrymd af 1½ år, inom hvilken alla dylika contracter borde vara intecknade, vid påföljd, att eljest icke medföra laga kraft. Tänker jag mig en större förändring af en Civil-lag, så blefve ifrågavarande sats omöjlig att tillämpa. Lag-Utskottet har visserligen anfört ett exempel på, huruledes en inteckningshafvare skulle kunna komma att göra en förlust, om den Kongl. Propositionen antogs; men det förhåller sig med detta exempel, som med alla dylika. De upplysa, men bevisa icke. Endast med den skiljaktighet, att tillämpning af den nya lagens 18 och 19 §§ icke må, för den händelse som i slutet af den Kongl. Propositionen omförmäles, ega rum, förr än om 10 år, då i allt fall förnyelse af inteckning skall ega rum, vore jag böjd att antaga den Kongl. Propositionen, hvarföre jag yrkar återremiss af Betänkandet.

Herr *Ekholm:* Af detta lilla försök ser man, huru svårt det är att stifta lag, angående inteckningar. En ringa tjenst har man ock gjort landet genom att någonsin beträda den vådliga banan att tillåta inteckning i fast egendom. Hvad har följden deraf blifvit? Jo, att större delen af den Svenska jorden för närvarande i verkligheten eges af in- och utländska capitalister. Emedlertid är det lagstiftningens pligt att minska olägenheterna uti det förhållande, man infört. I det afseende har ett likaså nödvändigt och af behofvet påkalladt, som förtjenstfullt och tillfredsställande förslag blifvit af Kongl. Maj:t framlagdt. Åtskilliga anmärkningar skulle man dock kunna emot detsamma framställa. Så till exempel anser jag, i likhet med hvad Herr *Rudling*, i sin reservation, anfört, det hafva varit vida bättre, om lagen hade innefattat ett åliggande för en och hvar, som gifver eller tager inteckning i flera fastigheter, att bestämdt utsätta för hvad belopp eller del af fordringen inteckningen i hvarje serskild fastighet skall gälla. Vanligen har också gäldenären tid till en sådan fördelning. Vidare, och då allmänna lagen blott helt enkelt och ofullständigt säger, att inteckning, som sökes, sedan gäldenärs fattigdom är allmänt kunnig, icke gifves för-

månsrätt, men dessa obestämda uttryck vanligtvis ledt derhän, att, i brist af bevis, jemväl dylika inteckningsansökningar blifvit fastställda, hade det varit välbetänkt, om förslaget innefattat något stadgande i den syftningen. Men om Utskottets förslag antages, så fick man tvänne inteckningslagar, en gällande för äldre, och en för nyare inteckningar, med allt det krångel, som deraf skulle uppkomma. Herr *Lagergren* har, som mig synes, ganska riktigt utlåtit sig, i anledning af den af Utskottet uttalade princip, att ny lag icke kan stiftas med tillbakaverkande kraft. I afseende derå, påminner jag mig en annan Kongl. Förordning, än den af honom åberopade, nemligen: den sednast om lösöreköp utfärdade. Enligt denna, ålades köpare att ånyo låta sitt contract uppvisas och intecknas, så framt det skulle vidare medföra laga kraft. Den form, Utskottet gifvit åt sitt Betänkande, kan jag icke eller gilla. Den är icke eller med gammal praxis öfverensstämmande. Utskottet hade nemligen bort afgifva ett bestämdt redactionsförslag för sin särskilda mening. Jag yrkar återremiss och anser, lika med Herr *Lagergren*, att en tid af tio år erfordras, innan lagen i sin helhet bör vinna tillämpning.

Herr *Rudling:* Jag åberopar min reservation och får derjemte tillkännagifva, att jag väntar, att min deri uttalade grundsats nu skall vinna framgång. Jag hoppas dock, att sedan man mera allmänt hunnit inse olägenheterna af solidaritetsprincipen, man nog öfvergår till den såkallade delningsprincipen. Men jag har begärt ordet, egentligen för att besvara åtskilligt af hvad Herr *Lagergren* anfört. Han har förmenat, att det hvarken kunde anses orätt eller vore ovanligt, att man tillade en ny lag retroactiv kraft. Ostridigt är också förhållandet sådant med en ny Brottmålslag, dock endast så vida den är till sina straffbestämmelser lindrigare, än den gamla. Staten kan nemligen eftergifva sin straffrätt, men icke eftergifva enskilda medborgares rätt; gjorde den det, handlade den orätt, ändamålslöst, enär Statens ändamål måste vara att betrygga sina medlemmar vid de rättigheter, de sig förvärfvat, i öfverensstämmelse med gifna lagar. Förhållandet är således helt annorlunda med en ny Civil-lag. Icke eller är, för att hålla mig till det af Herr *Lagergren* anförda exempel, lagen om inteckning af nyttjanderätts contracter till jord tillerkänd retroactiv kraft. Lagen har icke sagt, att dessa contracter skola till deras innehåll förändras, eller att de skola upphöra, derför att de icke före

lagens promulgerande varit intecknade. Den har endast föreskrifvit ytterligare former och iakttagelser för bevarande af redan vunna rättigheter. Att man genom antagande af Utskottets förslag komme att erhålla tvänne inteckningslagar, som gingo i bredd med hvarandra, är i viss mon sannt, men deri ligger icke något ondt eller något, som kan förorsaka tvister, helst de fall, i hvilka den gamla lagen komme att tillämpas, måste tid efter annan upphöra. Vi hafva för närvarande tvänne lagar om giftorätt och arfsrätt, och någon olägenhet deraf har icke försports. Deremot skulle man, genom att antaga den Kongl. Propositionen, tvinga enskilde att bryta ingångna förbindelser och dymedelst bereda stor osäkerhet och många enskilda förluster. Man har i den nya inteckningslagen icke vågat tillämpa den så kallade delningsprincipen, enär den skulle lägga band på friheten i aftal, icke redan ingångna aftal, utan tilltänkta. Men man tvekar icke, att stifta en lag, som bryter ingångna aftal, som afhända den enskilde hans lagligen tillförsäkrade rättigheter, och som följaktligen icke kunna undgå att medföra oredor och osäkerhet. Ju mer man inom Utskottet betänkte vådorna häraf, desto mer blef man ense om, att det Kongl. förslaget i sin helhet icke borde antagas. Jag begär proposition på bifall till Betänkandet.

Herr *Gezelius:* Väl synes, hvad i 18 § och dess flera serskildta momenter blifvit föreslaget, dels vara af nog invecklad beskaffenhet, dels ock skola, i dess tillämpning, då fråga uppkommer om indrifning af en intecknad fordran, medföra nog många formaliteter och omgångar, för att kunna anses rätt förenligt med den enkelhet och bestämdhet, som böra utgöra hvarje lagstiftnings mål; men, i betraktande af det företräde, den nu föreslagna förändringen i sjelfva verket tyckes ega framför nu gällande stadgande i ämnet, drager jag, för min del, icke i betänkande att godkänna samma förändring; dock finnes, hvad Utskottet, i likhet med Kongl. Maj:ts Nådiga Proposition, föreslagit, angående tillämpningen af ifrågakomna lagförändring, mindre tillfredsställande. Derigenom skulle nemligen, på sätt förut blifvit erinradt, för en oviss framtid blifva gällande tvänne inteckningslagar, i bredd med hvarandra, den ena för de inteckningar, som tillförene blifvit fastställda, och den andra för dem, som hädanefter kunde blifva det, hvilket förhållande ingalunda synes öfveresstämma med erforderlig enhet, ordning och säkerhet. Lika med Herr *Lagergren*, anser jag derföre, att en viss termin och helst en tidrymd af tio år borde

bestämmas, hvarefter den nu föreslagna förändringen borde äfven för äldre inteckningar blifva gällande. Med afseende härpå instämmer jag i den begäran om återremiss, som blifvit framställd.

Herr *Wetterberg:* Någon vådligare princip anser jag icke kunna étableras, än att åt nya Civil-lagar gifva retroactiv kraft. Må man icke i detta afseende jemnföra Civil-lagar med Brottmålslagar, då genom de sednare ingen individ kan activt förvärfva några rättigheter. Lagen om nyttjanderätts-contracters inteckning hade endast afseende å formen, hvilket ock synes deraf, att samma lag uttryckligen innehåller, att derigenom ingen rubbning åsyftades i dittills gjorda aftal, hvilka Domaren egde pröfva efter omständigheterna. En olägenhet innefattar det visserligen, att för en obestämd tid bortåt hafva tvänne inteckningslagar, men den är dock af vida mindre betydenhet, än den orättvisa är stor, att underkänna verkan af ingångna aftal. Jag är i öfrigt förekommen af Herr *Rudling* och yrkar, då ingen utsigt gifves för framgång åt meningarne i våra reservationer, bifall till hvad Utskottet tillstyrkt.

Herr *Björk:* Då jag medgifver behofvet af närmare bestämmelser, rörande inteckningar och deraf beroende rättigheter i de delar, ifrågavarande Kongl. Proposition innefattar, kan min afsigt ingalunda vara att ovilkorligen afstyrka bifall till samma Kongl. Proposition, helst jag jemväl erkänner, att den hufvudsakligen utgår från de åsigter, som inom lagskipningen i sednare tider gjort sig gällande, och således synes hafva den rätta grund, hvarpå en lagstiftning bör hvila; men jag kan dock icke underlåta att uttala det omdöme, som jag tror ega tillämpning på de hufvudsakligaste bestämmelserna i detta förslag, nemligen, att de rättsgrunder, hvarpå de stödjas, äro oriktiga, och att man med skäl kan beklaga, att de inom lagskipningen erhållit utrymme och blifvit antagna. För att bjuda skäl för detta omdöme, och tillika visa, att, der verkliga förändringar i nuvarande bestämmelser föreslagits, äfven en och annan bland dessa utgå från rationelt origtiga grunder, beder jag att få fästa uppmärksamhet på åtskilliga stadganden, som af nu uppgifven anledning torde förtjena ett närmare öfvervägande.

Den föreslagna ändringen i **14** § afser, att, då gäldenärs egendom, sedan inteckning deri är sökt, till concurs afträdes, ansökningen icke, såsom nu är föreskrifvet, skall till concursdomaren för pröfning öfverlemnas, utan pröfning deraf ske af domstolen, der inteckningen blifvit sökt, hvilket oaktadt, concursdomaren skall bestämma verkan af inteckningen, derest den beviljas. Om det måste medgifvas, att ansökning om inteckning afser att vinna hypotheksrätt, och att denna rätt i sig sjelf beror af, och således förutsätter ett förklarande af domaren, att inteckningshafvaren, framför gäldenärens öfrige borgenärer, eger företräde till betalning ur den pantförskrifna egendomen, så synes det åtminstone mig origtigt, att sedan tvist om sådant företräde redan yppats, och det således är uppenbart, att tredje mans rätt är i fråga, ansökningen skall kunna pröfvas, och ett dylikt förklarande lemnas af den ena domaren, vid äfventyr att den andre vid samma tid förklarar ansökningen icke medföra sådan rätt. Ansökningens pröfning innebär icke annat, än pröfningen af dess verkan till företräde vid betalning, och den bestämmelse, som concurs-domaren tillkommer, rörande verkan af inteckningen, afser ju alldeles enahanda omständighet, ehuru der tillkommer, att bestämma ordningen mellen de prioriterade. Samma sak skall således pröfvas af tvänne olika domstolar. Om meningen vore att inskränka concursdomarens rätt till utlåtande, rörande endast ordningen mellan inteckningshafvarne eller andre prioriterade, så skulle väl nämnde invändning förfalla, men äfven då qvarstod olämpligheten deraf, att de i frågan interesserade icke fingo tillfälle att deruti höras, eller ock skulle dragas till en domstol, der de i öfrigt icke hade att skaffa. Utan att fästa mig vid en möjlighet att lagbudet verkligen kan så tolkas, anser jag, att det strider emot de ofelbart riktiga reglor, att den, som i saken eger del, bör deri höras; att samma sak icke bör på en gång vid tvänne domstolar behandlas, att hvarje sak bäst pröfvas, der de fleste upplysningar äro tillgängliga; och att en domareåtgärd icke bör meddelas förgäfves. Om man tror, att man genom den föreslagna ändringen närmar sig de i andra länder gällande sätt för inteckningars behandling, så innefattar detta, efter min öfvertygelse, ett misstag, emedan för inteckningars meddelande der äro fastställde så bestämda reglor, att en dylik tvist, som här förutsättes, icke gerna kan uppstå, och, om den uppkommer, pröfningen deraf i intet fall tillhör den auctoritet, som meddelar inteckningen. Det lärer dessutom vara vårt land förbehållet, att medgifva inteckning, som icke af gäldenären blifvit utfäst, och hvilket medgifvande vållar de flesta dylika tvister. För min del, kan jag ej eller inse olägenheterna af den nu gällande bestämmelsen i detta hänseende. Visserligen må det vara en för-

del, att domstolen, der egendomen är belägen, är i tillfälle att ega och meddela alla upplysningar, rörande gravationerna i egendomen, och ett visst sammanhang skulle kunna åsyftas med det föreslagna stadgandet i 21 § sista momentet; men då bemälde domstol i allt fall måste lemna hänvisning till concursdomaren, och, utan kännedom om dennes åtgärd, någon fullständig upplysning således icke kan vinnas, tyckes det nuvarande stadgandet icke föranleda någon olägenhet. Möjligheten, att ansökningen kunde blifva utan pröfning, förekommes lätteligen, då man erinrar sig, att concurs ej må förfalla, sedan offentlig stämning är beslutad, genom ett stadgande af den syftning, som innehålles i förslaget, beträffande 26 § 2 momentet. Genom en dylik bestämmelse och ett länge påkalladt förtydligande af lagens bud i 17 Cap. 12 § Handels-Balken, så att den pröfning af inteckningens verkan, som der föreskrifves, komme att afse jemväl inteckningar, som blifvit sökta, men ej beviljade, och att således öfverensstämmelse emellan detta lagbud och 16 § blefve ostridig, skulle allt, hvad för ifrågavarande ändamål erfordras, vara tillgjordt, utan att man vid en tillämnad lagförbättring behöfver uppgifva rigtiga och rationela grunder, för att i stället antaga sådana, som icke i andra fall kunna eller böra vinna erkännande och tillämpning.

Det föreslagna stadgandet i 16 § 2 momentet afser egentligen endast att bereda den borgenär, hvilken, såsom pant, emottagit gäldenärens egen förbindelse, derföre inteckning är fastställd, rätt att tillgodonjuta allt, hvad inteckningen omfattar, och att använda detta till liqvid af sin fordran, äfven om denna understiger inteckningens belopp. Jag kan icke inse, att ett dylikt stadgande från någon rättsgrund kan försvaras, ehuru jag, såsom jag äfven förut yttrat, medgifver, att detsamma nu nära nog allmänt tillämpas. För min del, tror jag icke, att lagen betraktar eller kan betrakta, såsom pant, gäldenärens egna skuldförbindelse. En sådan utgör icke i och för sig sjelf någon gäldenären tillhörig egendom, utan innefattar endast, å gäldenärens sida, en utfästelse och är alltså alldeles af enahanda beskaffenhet, i afseende på sin verkan, som den revers eller skuldsedel, hvarigenom lånet till belopp och betalningstid i öfrigt regleras; i följd hvaraf ock en dylik transaction icke kan annorlunda anses, än såsom en förskrifning å högre belopp, än det, som motsvarar skulden. Derföre har jag alltid, för min del, ansett, att fordringsegaren endast kunde njuta betalning efter sin verkliga fordran, sådan den genom den särskilta, inteckningen bifogade skuldsedeln funnits bestämd. I denna åsigt har jag ock ytterligare blifvit bestyrkt af det förhållande, att i annat fall det skulle vara gäldenär tillåtet att, såsom pant, bifoga äfven en skuldsedel utan inteckning å mångdubbelt högre belopp, än skulden, och derigenom tillerkänna fordringsegare utdelning i concurs för vida högre belopp, än den verkliga fordringen. Jag behöfver icke närmare visa följderne af ett dylikt vingleri, som genom den föreslagna lagbestämmelsen skulle af lagen upphöjas till rättsprincip.

Vidkommande 18 §, så har det fästat min uppmärksamhet, att tvänne olika värden å de styckade egendomarne, i följd af den föreslagna förändringen, skulle komma att medföra verkan på betalning af den fordran, derföre inteckning skett i någondera fastigheten. Den föregångna gemensamma inteckningen skulle belasta de särskilda fastigheterna, i mon af deras taxeringsvärde, och, om brist sålunda uppkomme, skulle bristen fördelas efter samma grund. Denna fördelning af bristen verkar ju ofelbart på deras rätt, som hafva sednare intekning i de olika delarne, men öfverskottet, som just utgör, hvad som dem tillkommer, skulle fördelas efter en annan grund eller försäljnings-värdet. Den lott, som vore högt taxerad, men såld för ett jemnförelsevis lågt pris, skulle således belastas med en större andel i den summa, som åtginge att fylla bristen, men skulle deremot erhålla en inskränktare delaktighet i öfverskottssumman. Om detta sednare förhållande erkännes vara rättvist, så är det förra det deremot icke. Det verkliga värdet af hela egendomen skall hädanefter, som hittills, innebära säkerhet för den gemensamma intekningen, enär derföre får tagas fyllnad af den ena lotten, om brist uppstår i den andra, men detta verkliga värde tillgodokommer icke den, som eger sednare inteckning, åtminstone icke fullt, emedan han får betala bristen efter en helt annan grund, än det verkeliga värdet. Detta sistnämnda värde borde dock alltid utgöra den verkliga grunden för uppgörande af alla dylika rättsförhållanden, så vidt de skola och kunna af lagen bestämmas och begränsas, och mest olämpligt synes det vara, att lagen skall antaga tvänne olika grunder för bestämmande af en och samma sak. Alla dessa oegentligheter kunna, efter min tanka, undvikas, om man återgår till den rätta grunden och stadgar, att de gemensamma inteckningarne skola, der annorledes icke är öfverenskommet, fördelas efter det verkliga värdet, utrönt

genom försäljning. Att lagen så tillämpades före de sednare så kallade förbättringarne, torde vara kändt, likasom att lagskipningen eger skulden för de falska principer, som sedermera i lagstiftningen gjort sig gällande. Jag kan ej eller inse fördelen af bestämmelsen, rörande en viss grund för fördelningen af den gemensamma inteckningen, så länge rättigheten till betalning för bristen qvarstår. Man kan lika litet derefter, som med den förändring jag åsyftat, beräkna ansvarighetssumman för hvarje lott, utan för alltid afse, att den gemensamma inteckningen skall af samtlige fastigheterna, efter deras värde, godtgöras. Då styckning eger rum af en gemensamt intecknad fastighet, måste väl alltid reglering af inteckningen mellan de nye egarne försiggå, och derföre synes knappast någon lag erforderlig, helst denna i allt fall hvarken kan eller bör verka på inteckningshafvarnes rätt; och öfverenskommelse måste således der ofelbart fylla det behof af reglering mellan egarne, som förslaget för sådant fall förutsätter. Jag kan således icke i något hänseende gilla dessa bestämmelser.

I fråga om den verkan, den föreslagna lagen må kunna medföra på nu beviljade inteckningar, förekommer det mig, att de rättigheter, som nu i vissa fall tillkomma egare af inteckning i fastighet, som för annan skuld derförinnan är, jemte andra fastigheter, intecknad, icke äro af den beskaffenhet, att de kunna lägga hinder i vägen för lagens tillämpning äfven i sådana fall. Dessa rättigheter äro alldeles eventuela eller beroende af förhållanden, dem hvarken fordringsegaren eller lagen kan bestämma; och en rättighet af den beskaffenhet, att annan person, utan att förnärma moral eller lag, kan tillintetgöra den, tillhör icke dem, som lagen förbundit sig, att upprätthålla. Dessutom måste det icke vara utan allt inflytande, att lagen medgifver förnyelse af inteckning, så att kraften deraf bibehålles vida utöfver den allmänna prescriptionstiden; hvilken omständighet skäligen kan gifva anledning dertill, att inteckningshafvare må anses förbundne att underkasta sig de förändrade bestämmelser, lagen för sådana högre ändamål påkallar; och likasom jag, i följd häraf, anser, att desse förändringar icke böra kunna träda i kraft förr, än efter förloppet af tio år, finner jag icke, att ett misstag, som en gång i den civila lagstiftningen förelupit, eger ovilkorlig rätt att för all framtid bibehållas, till men för samfundsförhållanden. Medgifvande, att lagens retroactiva verkan bör i möjligaste måtto undvikas, kan jag icke frånkänna samhället rätt att göra de inskränkningar i äfven väl förvärfvade rättigheter, som för det helas utveckling och förkofran äro af nödvändigheten påkallade.

På det att de betänkligheter, jag mot antagande af den Kongliga Propositionen hyser och nu uttalat, må komma under Lag-Utskottets granskning, anhåller jag om återremiss af det föredragna Betänkandet.

Herr *Rudling:* Emot **14** § har den siste värde talaren anmärkt, att till domstolen, der egendomen är belägen, icke borde, i händelse af concurs, öfverlemnas att bestämma om beviljande af sökt inteckning. Härigenom är likväl ingen ändring gjord, i fråga om bestämmandet af förmånsrätten. Denna skall, fortfarande, pröfvas af concurs-domstolen, ty det heter, att concurs-domstolen skall bestämma, hvad verkan inteckningen ega må. Jag kan icke eller gilla anmärkningen emot **2** momentet i **16** §. — Då innehafvare af en intecknad skuldsedel, som emottagit densamma efter dess nominela värde, åtnjuter den rätt, som gravations-beviset innehåller, så erhåller intecknings-säkerheten en ökad vigt. Deremot är jag, hvad **18** § beträffar, så till vida af samma mening med Herr *Björk*, att jag anser stora svårigheter komma att möta, i händelse visst värde å den fastighet, som intecknas, icke är bestämdt och någon uppskattning till bevillning icke eller skett. De skäl, som blifvit anförda, för att gifva den lag, som nu är i fråga, retroactiv kraft, hafva, efter hvad äfven blifvit utröndt, innefattat sofismer, och de torde således icke uppväga de många olägenheter och den verkliga orättvisa, som ligga uti att omintetgöra ingångna aftal.

Herr *Billström:* Jag instämmer med Herrar *Lagergren* och *Ekholm*; dock kan jag icke dela den åsigt, att ny Civillag kan stiftas med retroactiv kraft. De exempel, man anfört, äro icke tillämpliga på förevarande fall. Lagen om inteckning af contracter om nyttjanderätt till fast egendom å landet, äfvensom lagen om lösöreköp, röra endast formen och upphäfva icke något rättsförhållande. Ser man åter på denna lag, så går den derpå ut, att en rättighet skall efter vissa år förloras. Jag ser icke något hinder häri, ty eljest skulle en lag kunna blifva evig. Jag tillstyrker alltså återremiss, med den önskan, att Lag-Utskottet måtte afgifva ett bestämdt redactionsförslag, och icke blott angifva hufvudgrunderne, i enlighet med hvad den andra Statsmakten alltid gör.

Herr *Wetterberg:* Jag får erinra, att Lag-Beredningen i promulgationslagen intagit det stadgande, att den nya Civil-

slägtets lösen är *befrielse* och *emancipation*. Och hvad är det väl, som egentligen motståndarne af försörjningsrätten eftersträfva? Vilja de öppet erkänna, att de åsyfta att tvinga öfriga befolkningen till att blifva dels skattskyldig, dels arbetsskyldig åt fabrikanter och mästare? Nåväl, tala då ut detta maktspråk; ty att numera söka på hemliga och listiga vägar, genom så kallade ordningsstadgar, återvinna företrädesrättigheter, som allmän upplysning och erfarenhet samt alla de öfriga folkclassernas fördel redan till så stor del lyckats undantränga, det är otänkbart. De olyckliga följderna deraf för samhället och enskilde äro dertill ännu i för friskt minne. Det är ock derför, och för det att jag, såsom menniska, ansett mig böra understödja allt, hvad som kan förskaffa arbetet det värde och arbetarne den trefnad, som böra dem tillkomma, som jag ansett min pligt vara att söka motstå all återgång, och aldrig skall upphöra att strida för en princip, som är och förblifver riktig, och som jag vågar påstå skall blifva ännu mer välgörande, då den i framtiden vidare utsträckas, än hvad nu gällande lagstiftning åstadkommit. Det är blott under ett vilkor, som jag skulle kunna medgifva mina motståndares yrkande på uteslutande mästerskap för *alla* slags handtverk, och det vore, om de kunde garantera arbetarne samma förtjenst, som desse möjligen kunna vänta sig af försörjningsrätten. Då skulle ock säkert desse icke begära bättre, än att åt mästarens försorg lemna anskaffnings-, ledningsoch afsättnings-omsorgerna. Men så länge, i de flesta fall, våre handtverksmästare icke kunna gifva sina duglige gesäller så stora förmåner, som ens en vanlig dräng nu för tiden i de flesta orter åtnjuter, och ännu mindre kunna tillförsäkra dem om ett oafbrutet arbete, så är det Regeringens och Rikets Ständers pligt, att söka skipa rättvisa inom national-arbetets stora personal.

I afseende på Herr *Hesselgrens* yttrande i plenum, då frågan under min bortovaro afgjordes, har han, genom uteslutning af några personliga anfall ur det justerade protocollet, välvilligt befriat mig från att erinra om det oparlamentariska deri; men i alla fall anser jag mig böra endast till Ståndets protocoll afgifva den förklaring, att min reservation icke innefattar någon annans tänkesätt, än mina egna.

Hvad Herr *Hesselgren* anfört derom, att ej belåtenhet finnes med 1846 års Förordning, så torde mitt *ja* få vara lika godt, som hans *nej*, intill dess man finner de 7 till 800,000 myndige män i landet, som säkerligen redan mer

och mindre rönt följderna af förändringen, ansluta sig till petitionerna och Riksdags-voteringarne af de några hundra, som uppträdt deremot. Hvad jag sagt om sådane handtverks framsteg, som sluppit mästerskaps-bandet, kan ej bestridas med bara phraser, och det enda medlet att få de förmögnare classerna att egna sig åt handtverksyrkena, är *näringsfrihet*. Herr *Hesselgren* har sjelf i det afseendet fällt sin egen sats, då han öppet omtalar, att bättre barn, som försöka sig i handtverk, snart vika undan, emedan de icke vilja »vara *tjenare*, sedan de vant sig vara herrar.» Det är just förhållandet, att mästarne vilja i sina lärgossar hafva »tjenare», som afskräcker föräldrar och bortdrifver ur arbetsyrken de unga; och att de »lära yrket» genom att underkastas handtlangning i köket eller uppassning åt mästare och gesällerna, eller springärenden till hökaren och krogen, må vara Herr *Hesselgren* förbehållet att påstå. Rörande är det, att höra de handlande tagas till vittne, att äfven de lida derigenom, att ej ett slags mästerskap och läroår äro stadgade; inom handeln har något ondt deraf, mig veterligen, icke försports. Något hinder var icke förr mer, än nu, för unga män att förstöra sig genom egna förtidiga och oerfarna handelsföretag. Hvad Herr *Hesselgren* anfört om hufvudstadens handtverkares lyckliga ställning, att ej behöfva förskotter, torde få anses, såsom blott en liten behöflig vrängning af mina ord i reservationen, ty jag har ej talat om hufvudstaden, utan hufvudsakligen om förhållandet på landsbygden, då handtverkare från städerna behöfva anlitas.

Men jag anser öfverflödigt, att vidare orda i denna sak. De nationer, der bildning, frihet och välstånd mest och allmännast utvecklat sig till Staternas styrka, samhällslifvets fördel och enskild välfärd, hafva redan afskuddat alla de af okunnigheten och egennyttan alltför länge qvarhållna tvångsband, som, möjligen behöfliga under råa och rättslösa tider, likväl isynnerhet torde uppstått under städernas ensidiga sträfvanden att förskaffa sig fördelar på landsbygdens bekostnad. Nu för tiden inser man, att detta icke är städernas sanna fördel; att det är deras naturliga lägen, deras innevånares associationsanda, deras lättade utbyten af arbetskraft och arbetsproduct, som utgör deras enda verkliga styrka och fördel. Och jag slutar denna min vördsamma framställning med det hopp, att hvad beslut, som än här kan komma att fattas, Regeringen icke skall glömma sin dyrbara pligt mot de arbetande classerna, mot landets

befolkning, och, jag vågar påstå, emot sjelfva den fabriks- och handtverks-idkande delen deraf, för hvilken man här i all min öfvertygelse obetänksamt vill göra sig till förmyndare.»

Herr *Lagergren:* Den siste värde talaren har dragit i härnad med tunga vapen, för att kämpa mot en fiende, som icke finnes till i verkligheten. Herr *Bosæus* har nemligen icke föreslagit någon inbjudning till Ridderskapet och Adeln samt Bonde-Ståndet. Herr *Sundblad* har häri fäktat mot en skugga. Skulle hans mening åter varit att försvara sin emot Utskottets Betänkande, № 106, afgifne, i stora och prunkande ordalag affattade reservation, så anser jag en sådan åtgärd numera vara temligen öfverflödig, sedan Betänkandet redan är afgjordt och reservationen för längesedan glömd. Vi hafva dessutom nu icke tid att derom discutera. Här är blott fråga om remiss af en motion, och då får man icke låta sig ledas in på en ändamålslös discussion. Herr *Bosæus* har endast begärt, hvad som tillförene vid flera Riksdagar blifvit bifallet, att Borgare-Ståndet ville uti en särskild underdånig skrifvelse uttrycka sina tankar i ämnet. En sådan underdånig skrifvelse, som till en del rörde samma ämne, hvarom nu är fråga, afläts förra Riksdagen, på Herr *Norins* förslag, till Kongl. Maj:t, sedan motionen derom förut varit af Ståndets Enskilda Utskott behandlad. Jag tillstyrker nu, att Herr *Bosæi* motion måtte vederfaras samma behandling och varda till Enskilda Utskottet remitterad.

Herr *Ekenman* instämde.

Herr *Gustafsson:* Äfven jag anser en discussion i sjelfva saken nu vara alldeles öfverflödig, helst fråga icke är om någon inbjudning, utan om aflåtande af en underdånig skrifvelse i ämnet, för hvars uppsättning motionen torde böra till Enskilda Utskottet förvisas. Om Herr *Sundblads* anförande, hvilket jag icke helt och hållet uppfattade, men hvari jag upptäckte en och annan af de snillrika blixtrar, som varsnades i hans reservation, får medfölja till Utskottet, så hoppas jag Utskottet deraf skall hafva mycket gagn.

Herr *Petré:* Herr *Sundblad* har i sitt skriftliga anförande, på ett klart sätt, skildrat de physiska och moraliska verkningar, som skulle, genom bifall till Herr *Bosæi* motion, vara att emotse. Då saken onekligen är af största vigt, äfven derföre, att den, fastän redan afgjord, nu åter blifvit upptagen, hemställer jag, om icke ett ämne, af så stort inflytande på det allmänna välbefinnandet, borde hänskjutas till det nu här i Stockholm förevarande allmänna naturforskaremötets

handläggning, och således hos Borgare-Ståndet sättas in suspenso. Vi kunde då samtlige få begifva oss till berörde allmänna möte, som Herr Talmannen sjelf lärer önska bevista.

Herr *Wærn:* Jag kan ej förstå, hvartill en remiss af Herr *Bosæi* motion till Ståndets Enskilda Utskott skall tjena, då den icke innehåller något, som behöfver närmare utredas. Jag skulle tro, att Herr Talmannen först och främst borde inhemta, huruvida Ståndet vill, att en underdånig skrifvelse, i den syftning, Herr *Bosæus* föreslagit, skall aflåtas. Min enskilda åsigt är, att sådant icke bör ske.

Herr *Lagergren:* Herr *Bosæi* anförande har formen af en motion och fordrar åtgärd. Innan likväl en sådan af Ståndet vidtages, anser jag ärendet böra af ett Utskott beredas. Nu är endast fråga, om motionen skall till Ståndets Enskilda Besvärs-Utskott remitteras, eller ej. Må vi derföre icke nu tala om påföljden af den föreslagna underdåniga skrifvelsens aflåtande. Icke eller böra vi vara så illiberala att vägra remiss, då beviljande deraf både är med praxis och god ordning öfverensstämmande.

Herr *Nygren* instämde.

Herr *Hesselgren:* Herr *Sundblad* har i sitt vidlyftiga anförande behagat ihågkomma jemväl min ringa person och det yttrande, jag funnit mig föranlåten att i hufvudsaken afgifva. Jag är tacksam för denna uppmärksamhet, men skulle tillråda Herr *Sundblad* att göra sig litet mera förtrogen med förhållanderna, derigenom han undveke att begå misstag. Hans begäran om plats i protocollet för sitt anförande är så oskyldig, att jag ingenting har deremot, men att detsamma må åtföljа Herr *Bosæi* motion till Ståndets Enskilda Utskott, dit jag, för min del, bifaller att motionen får remitteras, kan jag icke medgifva.

Herr *Murén:* Det var i sanning ett ganska besynnerligt yrkande, som af den siste värde talaren framställdes. Han biföll remiss, men bestred att Herr *Sundblads* anförande skulle få medfölja, fastän han nyss förut förklarat, att han icke fästade synnerligt afseende å detsamma. För min del, tror jag att Herr *Wærn* rätt uppfattat saken. Vill Ståndet aflåta en underdånig skrifvelse i ämnet, så bör, för densammas uppsättande, motionen remitteras till Ståndets Enskilda Utskott; hvarom icke, ser jag icke, hvartill en remiss skall tjena. Dylika enskilda skrifvelser i skråfrågor, tvärtemot de andra Riks-Ståndens beslut, hafva, alltsedan det nya Statsskickets införande, ständigt blifvit af Borgare-Ståndet aflåtna.

Huru litet afseende, Regeringen derpå fästat, synes af de sednast utkomne liberala närings-författningarne. Nu vill man försöka att åter väcka till lif stadganderna om de fordna mästareprofven. Det förundrar mig högeligen, att personer, som säga sig sträfva för bibehållande af ro och lugn i landet, framkomma med dylika förslag, som endast äro egnade att uppväcka motsatsen dertill. Jag hemställer, om icke oro och bekymmer hos den arbetande befolkningen skola uppkomma, då de se sig hotade af förmynderskapet under skråmästarne. Ingen Regering i Sverige lärer numera kunna fästa något afseende på yrkanden i den riktningen ifrån Borgare-Ståndets sida. Jag hade önskat, att Ståndet mera följt med sin tid och insett, att något tvång icke vidare kan tålas eller ega rum. Jag tillstyrker afslag å motionen.

Herr *Norin:* Under min Riksdagsmanna-verksamhet kan jag icke påminna mig, att Borgare-Ståndet någon gång förut vägrat remiss af en motion i den syftning, som förevarande, och jag hoppas, att pluraliteten icke eller nu så må tolka Grundlagen, som Herrar *Wærn* och *Murén*.

Herr *Winge:* Då det beslut, Ståndet nu tyckes vilja gå att fatta, i så väsendtlig mån skiljer sig från förut fattade beslut, anser jag, lika med Herr *Petré*, att vi böra göra oss till föremål för härvarande naturforskare, bland hvilka också finnas Frenologer.

Herr *Wærn:* Då man vill remittera Herr *Bosæi* motion till Ståndets Enskilda Utskott, så följer deraf, att motionens innehåll icke är af allmän beskaffenhet, och då endast allmänna frågor behöfva till Utskott remitteras, så exsisterar icke något hinder för att Ståndet genast beslutar, huruvida en underdånig skrifvelse i ämnet skall aflåtas eller ej. — I förra fallet, torde, för uppsättning af den underdåniga skrifvelsen, motionen böra remitteras till Enskilda Utskottet, i sednare fallet åter är en sådan åtgärd alldeles obehöflig.

Herr *Björk:* Utan afseende på, huruvida vi först böra remittera motionen och sedan afgöra saken, eller afgörandet kunde ske nu genast, tager jag mig friheten erinra om de gamla striderna emellan handtverkerier och fabriker och alla de många hvarannan motsägande och oklara författningar, som vi i det hänseendet fått emottaga. Vid nya näringsförfattningens utgifvande måste Regeringen fatta sitt beslut om hvilka näringar skulle räknas till handtverkerier, och hvilka till fabriker. Till de sednare hänfördes då garfverier, färgerier och repslagerier, hvilka, om de, fortfarande, skulle drifvit sitt arbete handtverksmessigt, omöjligen hade kunnat uthärda en täflan med utländningen. Alla dessa fabriker fordra dyrbara redskap. Det var alltså nödigt att skilja dem från handtverkerierna. Enahanda förhållande hade visserligen ock bort ega rum med tenngjuterierna, som nu äro af obetydligt omfång. Om nu alla dessa gamla strider ånyo uppväckas, så tror jag, att Borgare-Ståndet mest skulle komma att lida deraf. Jag afstyrker alltså bifall å motionen.

Herr *Lagergren:* Jag anhåller få fästa uppmärksamheten derå, att motionairen sjelf icke är tillstädes, och att det fördenskull kunde synas mindre vänligt handladt emot honom, om motionen helt tvärt afslogs. Här är nu icke fråga om att bifalla eller afslå sjelfva saken, utan blott att afgöra, huruvida det kan vara ändamålsenligt eller ej, att ingå till Regeringen med en särskild underdånig skrifvelse i ämnet. Må man icke aflägsna sig ifrån den synpunkten, eller nu vägra remiss, hvilket vore detsamma, som att qväfva en motion. Jag vädjar i det afseendet till Ståndets liberalitet. I motsats med Herr *Murén*, tror jag, att Borgare-Ståndets särskilda underdåniga skrifvelser i näringsfrågorna icke varit så utan all betydenhet, ty om Kongl. Maj:t endast följt de andra Riks-Ståndens mening, så hade ordningsbanden varit än färre.

Herr *Murén:* Herr *Bosæi* bortovaro bör man mindre fästa sig vid, då hans sak hvilar i så goda händer, som fallet nu är. För öfrigt förefaller det mig bra besynnerligt, att man vill förmena somliga att bestrida aflåtandet af den underdåniga skrifvelse, som andra påyrka. Hvar och en får väl, efter sin uppfattning, pröfva, huruvida skrifvelsen kan leda till något nyttigt mål eller ej. De, som förneka giltigheten af denna sats, göra icke orätt i att låta sina organer vederfaras en frenologisk undersökning, hvilken kan lända till nytta för dem sjelfva, om icke för andra.

Discussionen ansågs slutad, och Herr Talmannen hemställde, huruvida Ståndet behagade till dess Enskilda Besvärs-Utskott remittera Herr *Bosæi* motion, hvartill svarades *Ja* och *Nej*, och votering begärdes.

En voteringsproposition uppsattes, justerades och anslogs, så lydande:

»Den, som vill, att Herr *Bosæi* motion remitteras till Borgare-Ståndets Enskilda Besvärs-Utskott, röstar: *Ja*.

Den, det icke vill, röstar: *Nej*.

Vinner *Nej*, anses Ståndet hafva afslagit nämnde motion.»

Votering anställdes i vanlig ordning och utföll med 27 *Ja* emot 18 *Nej;* i följd hvaraf remiss var bifallen.

§ 4.

Herr *Falhem* begärde ordet och anhöll, att Herr Talmannen ville framställa proposition derom, huruvida icke Ståndet behagade åtskiljas, för att bevista Naturforskaremötets allmänna sammankomst.

Häruti instämde flere af Ståndets Herrar Ledamöter.

I anledning häraf, yttrade Herr Talmannen, att, som Ståndet hade en mängd af ärenden oafgjorda, hvilka redan undergått slutlig behandling af de andra trenne Riks-Stånden, så kunde han icke, af sådan orsak, som den Herr *Falhem* uppgifvit, afbryta föredragningen.

Herr *Björk:* Jag anser Herr Talmannen vara skyldig att till Ståndet framställa hvarje proposition, som begäres, och hvilken ej är med Grundlagen stridande. För öfrigt eger, efter min uppfattning af Grundlagen, ett Riks-Ståndts Talman väl att utsätta plenum, när honom så godt synes, men icke att, emot pluralitetens bestridande, sammanhålla Ståndet.

Herr *Lagergren:* Jag delar icke Herr *Björks* åsigter, ty då skulle det bero på ett Riks-Stånd att, när som helst, afbryta ett plenum, utan att fullgöra dess åligganden. Emedlertid hemställer jag, huruvida icke Herr Talmannen behagade, då önskan att nu åtskiljas synes tämmeligen allmän, och det tillfälle, som i dag erbjudes att få bevista Naturforskarnes högst interessanta sammankomst, snart är förbi, tillåta, att vi få skiljas.

Herr *Billström:* Då 46 § Riksdags-Ordningen innehåller, att Landt-Marskalk och Talman icke har makt att, utan Ståndets samtycke, åtskilja ett plenum, följer deraf, att en sådan rättighet tillkommer Ståndet, utan att Landt-Marskalk eller Talman eger att derför lägga hinder i vägen.

Herr *Björk:* Till svar å hvad Herr *Lagergren* anfört, får jag nämna, att, om Ståndet icke fullgör dess skyldigheter, så är felet Ståndets, men icke Talmannens.

Herr *Norin:* Jag anser Ståndet icke böra begagna sig af sin rätt att åtskiljas, för den anledning, som uppgifvits, då vi hafva så många och så vigtiga ärenden ännu oafgjorda.

Herr *Wærn:* Jag instämmer med Herr *Norin.*

Discussionen var slutad, och Herr Talmannen utlät sig: Ehuru jag icke kan medgifva, att Ståndet har någon Grundlagsenlig rätt att åtskiljas, när det för godt finner, så, och

med afseende å den särskilda anledning, som dertill i dag sig företer, vill jag göra denna proposition:

Behagar Ståndet nu åtskiljas?

Svarades öfvervägande: *Nej.*

§ 5.

Herr vice Talmannen hemställde, huruvida icke Ståndet behagade tillåta, att Enskildta Utskottets Betänkande, angående städernas classification, med dertill hörande tabell, finge på Ståndets enskildta cassas bekostnad till trycket befordras.

Denna hemställan begärdes af Herr *Petré* på bordet och blef derefter bordlagd.

§ 6.

Föredrogs Herr *Brincks* motion om statsanslag till bekostande af en uppfunnen machine, till uträkning, sättning och tryckning af mathematiska tabeller.

Remitterades till Stats-Utskottet; och skulle de öfriga Riks-Stånden delgifvas motionen, jemte bilagor.

§ 7.

Föredrogs ånyo Stats- samt Allmänna Besvärs- och Economie-Utskottens Betänkande, № 18, angående väckta förslag till en förändrad organisation af landtförsvaret.

Herr *Petré:* Det är att beklaga, att denna vigtiga fråga ej kunnat på bänkarna qvarhålla flertalet af Ståndets Ledamöter, och att således detta plenum är så fåtaligt. Landtförsvaret är dock ett ämne, som i visst hänseende eger nära förvandtskap med den Kongl. Proposition, hvilken ännu, så otroligt det än låter, påstås vara att förvänta, ehuru Riksdagen är i sitt sednare stadium, och Propositionens föremål förmenas vara ett det mest dyrbara, både för Statsmakterna och Nationen. Tryckfriheten har, under den period af svaghet, som en hädangången Regering genomgått, varit dess enda tillförlitliga stöd, — dess säkra värn emot de vådor, för hvilka en beklagansvärd statskonst ej sällan blottställt landet. Skulle nu, emot hvad man bör anse sannolikt, detta folkets dyrbara palladium komma att lida ett angrepp från den hand, som främst bör vaka för dess betryggande, så vore det ej förmätet, om man deruti tror sig finna ett samband med den sträfvan efter militairvälde, som ej sällan röjt sin tillvaro under den sednare tidens företeelser inom vårt statslif. I samma mån, som en Statsstyrelse aflägsnar sig från den framåtskridandets väg, hvilken pligtkänsla och medvetenheten af rena afsigter anvisa, i samma mån närmar den sig vanligtvis inflytelsen af den väpnade makten; ty, då mora-

Votering anställdes i vanlig ordning och utföll med 27 *Ja* emot 18 *Nej;* i följd hvaraf remiss var bifallen.

§ 4.

Herr *Falhem* begärde ordet och anhöll, att Herr Talmannen ville framställa proposition derom, huruvida icke Ståndet behagade åtskiljas, för att bevista Naturforskaremötets allmänna sammankomst.

Häruti instämde flere af Ståndets Herrar Ledamöter.

I anledning häraf, yttrade Herr Talmannen, att, som Ståndet hade en mängd af ärenden oafgjorda, hvilka redan undergått slutlig behandling af de andra trenne Riks-Stånden, så kunde han icke, af sådan orsak, som den Herr *Falhem* uppgifvit, afbryta föredragningen.

Herr *Björk:* Jag anser Herr Talmannen vara skyldig att till Ståndet framställa hvarje proposition, som begäres, och hvilken ej är med Grundlagen stridande. För öfrigt eger, efter min uppfattning af Grundlagen, ett Riks-Ståndts Talman väl att utsätta plenum, när honom så godt synes, men icke att, emot pluralitetens bestridande, sammanhålla Ståndet.

Herr *Lagergren:* Jag delar icke Herr *Björks* åsigter, ty då skulle det bero på ett Riks-Stånd att, när som helst, afbryta ett plenum, utan att fullgöra dess åligganden. Emedlertid hemställer jag, huruvida icke Herr Talmannen behagade, då önskan att nu åtskiljas synes tämmeligen allmän, och det tillfälle, som i dag erbjudes att få bevista Naturforskarnes högst interessanta sammankomst, snart är förbi, tillåta, att vi få skiljas.

Herr *Billström:* Då 46 § Riksdags-Ordningen innehåller, att Landt-Marskalk och Talman icke har makt att, utan Ståndets samtycke, åtskilja ett plenum, följer deraf, att en sådan rättighet tillkommer Ståndet, utan att Landt-Marskalk eller Talman eger att derför lägga hinder i vägen.

Herr *Björk:* Till svar å hvad Herr *Lagergren* anfört, får jag nämna, att, om Ståndet icke fullgör dess skyldigheter, så är felet Ståndets, men icke Talmannens.

Herr *Norin:* Jag anser Ståndet icke böra begagna sig af sin rätt att åtskiljas, för den anledning, som uppgifvits, då vi hafva så många och så vigtiga ärenden ännu oafgjorda.

Herr *Wærn:* Jag instämmer med Herr *Norin.*

Discussionen var slutad, och Herr Talmannen utlät sig: Ehuru jag icke kan medgifva, att Ståndet har någon Grundlagsenlig rätt att åtskiljas, när det för godt finner, så, och

med afseende å den särskilda anledning, som dertill i dag sig företer, vill jag göra denna proposition:

Behagar Ståndet nu åtskiljas?

Svarades öfvervägande: *Nej.*

§ 5.

Herr vice Talmannen hemställde, huruvida icke Ståndet behagade tillåta, att Enskildta Utskottets Betänkande, angående städernas classification, med dertill hörande tabell, finge på Ståndets enskildta cassas bekostnad till trycket befordras.

Denna hemställan begärdes af Herr *Petré* på bordet och blef derefter bordlagd.

§ 6.

Föredrogs Herr *Brincks* motion om statsanslag till bekostande af en uppfunnen machine, till uträkning, sättning och tryckning af mathematiska tabeller.

Remitterades till Stats-Utskottet; och skulle de öfriga Riks-Stånden delgifvas motionen, jemte bilagor.

§ 7.

Föredrogs ånyo Stats- samt Allmänna Besvärs- och Economie-Utskottens Betänkande, № 18, angående väckta förslag till en förändrad organisation af landtförsvaret.

Herr *Petré:* Det är att beklaga, att denna vigtiga fråga ej kunnat på bänkarna qvarhålla fertalet af Ståndets Ledamöter, och att således detta plenum är så fåtaligt. Landtförsvaret är dock ett ämne, som i visst hänseende eger nära förvandtskap med den Kongl. Proposition, hvilken ännu, så otroligt det än låter, påstås vara att förvänta, ehuru Riksdagen är i sitt sednare stadium, och Propositionens föremål förmenas vara ett det mest dyrbara, både för Statsmakterna och Nationen. Tryckfriheten har, under den period af svaghet, som en hädangången Regering genomgått, varit dess enda tillförlitliga stöd, — dess säkra värn emot de vådor, för hvilka en beklagansvärd statskonst ej sällan blottställt landet. Skulle nu, emot hvad man bör anse sannolikt, detta folkets dyrbara palladium komma att lida ett angrepp från den hand, som främst bör vaka för dess betryggande, så vore det ej förmätet, om man deruti tror sig finna ett samband med den sträfvan efter militairvälde, som ej sällan röjt sin tillvaro under den sednare tidens företeelser inom vårt statslif. I samma mån, som en Statsstyrelse aflägsnar sig från den framåtskridandets väg, hvilken pligtkänsla och medvetenheten af rena afsigter anvisa, i samma mån närmar den sig vanligtvis inflytelsen af den väpnade makten; ty, då mora-

lisk kraft saknas, då ett vacklande système mer och mer invecklar statsbestyren och söker ställa dem i oberoende af den constitutionela ansvarigheten, så känner man af erfarenheten, af historiens vittnesbörd och af samtidens iakttagelser, att det är till den physiska styrkan, som en sådan styrelse sträcker sitt hopp och sin tillit. Jag förutskickar denna anmärkning, emedan den eger nära gemenskap med det nu föredragna ärendet. Under behandlingen deraf inom de sammansatta Utskotten, har det icke undfallit mig, hurusom vissa Ledamöter af Riksdagen äro synnerligen benägna att betrakta Rikets försvarsverk, såsom ett ämne, hvarmed Rikets Ständer ej må ega att taga vidare befattning, än den, som innefattas uti den passiva anordningen af de statsmedel, som krigsförvaltningen funnit godt att äska. Jag har till och med erfarit, att just de Ledamöter, till hvilka Regeringen, under Stats-Utskottets förhandlingar, sträckt Sin belönande uppmärksamhet, tillhört antalet af dem, som icke anse Svenska Grundlagen innebära någon egentlig garantie för friheten af de discussioner, som i militaira angelägenheter kunna förekomma. Att kunna med dylika åsigter fatta och inse behofvet af försvarsverkets ombildning i den riktning, som vår politiska och economiska ställning kräfver, är knappt tänkbart. Lycksökeriet vinner lätt en betydande terrain, då uppmuntran icke saknas för inconstitutionela yttringar, med syftning, att undanskjuta hvarje discussion öfver försvarsverket, under förevändning, att all reform deraf är Regeringsmaktens ensak. Tiden går på detta sätt förlorad i onyttiga ordstrider och representationens samfälda kraft upplöser sig i ett käbbel, der icke sällan harm och förbittring spela hufvudrolen. Sålunda har caracteren af innevarande Riksmöte ofta gestaltat sig. Sådan igenfinner man den äfven i föregående Riksdagars urkunder. Till en början får jag nu, till intagande i protocollet, uppläsa min följande reservation: »Under förutsättning, att Kongl. Maj:t i Nåder täcktes fästa afseende vid Borgare- och Bonde-Ståndens i déchargefrågan fattade beslut, och att följaktligen Chefskapet för Landtförsvars-Departementet omsider anförtros en man, förtjent af Konungens och nationens förtroende, samt i besittning af vilja och kraft att genomföra den försvarsverkets oeftergifliga ombildning, som Kongl. Maj:t redan vid 1844 års Riksmöte förespeglat, anser jag mig, utan hinder af närvarande, för alla reformer särdeles ofördelaktiga omständigheter, böra fästa Rikets Ständers synnerliga uppmärksamhet på den för-

svarsverket rörande progressiva allmänna missbeläfenhet, som, alstrad sedan längre tid tillbaka, hemtar ny näring af Rikets Ständers fortfarande undseende, så väl för försvarsverkets mångfaldiga allmänna brister, som särskildt för statsanslagens förspillande på de luxens och fåfängans attributer, hvilka, utan nytta för försvarets egentliga ändamål, absorbera en icke oväsendtlig del af landtförsvarets budget. Arméens närvarande prunkande och kostsamma, men föga gagneliga regements- och corps-fördelning; ett dyrbart, men nära nog oanvändbart Generalitet; en cavalleristyrka, stor, som vore ännu fråga om att föra krig på Tysklands slätter; en i hufvudstaden garnizonerande trupp, utrustad med särskilda betäl, utan hänsyn till derigenom uppkommande större kostnader; artilleriets missgynnande ställning; den högst betydliga olikheten i aflöning för de indelda regementernas befäl; dessa regementens, det oaktadt, väsendtliga skiljaktighet i nummerstyrka; roteringsbördans utsträckning i strid med indelningsverket; resereglementets slösande frikostighet och godtyckliga tillämpning; befästnings-systemets nyckfulla föränderlighet och städse växande anspråk; uniformernas ombytlighet och lockelse för krigsförvaltningens nyhetsbegär; landtförsvarets bristande samband med det, märkvärdigt nog, ännu till sin plan omtvistade, och om sin framtid ovissa, sjöförsvaret; det ansvarsfria godtycket, sträckt äfven till militairens enskilda lif; slopning, försäljning och återköp af Kronans gevär; farhågan för en allmännare folkväpning; beväringens ändamålslösa exercis, glömd lika hastigt, som den förvärfvas; Ladugårdsgärdets lekande och flärdfulla, men strategiskt förfelade evolutioner; afgörande i commandoväg af vissa militaira ärenden utaf economisk natur; militairbudgetens ständiga tillväxt och den politiska ofördragsamhet med hvarje deremot riktad critik; allt detta, och hvad mera dermed eger sammanhang, utgör en, i sanning, dyster och nedslående anblick för ett ädelt, men fattigt folk, som, fullt erkännande vigten och värdet af ett starkt, sjelfständigheten betryggande nationalförsvar, ej utan oro betraktar landets tilltagande armod och Statsmakternas tänkvärda oförmåga, att, genom lindring i skatterna och statshushållningens välberäknade förfoganden, sprida en allmännare välmåga, och att sålunda, skördande fredens lagrar, stärka samhällsordningen och kärleken till en fosterbygd, hvars odling och industriela förkofran kräfver snarare en ökad befolkning, än nu från alla landsändar tillväxande emigrationer.

Med denna tafla för ögonen, hade de förenade Utskotten bort med välvilja upptaga Herr *Stjernsvärds* båda förslag, vittnande om erfarenhet, sakkännedom, ihärdighet och insigter. Långt ifrån, att såsom hufvudsak med begärlighet och skadefröjd uppsöka och skildra de ofrivilliga misstag, som tilläfventyrs kunna hafva deruti insmugit sig, hade det ålegat Utskotten, att främst erkänna Herr *Stjernsvärds* förtjenstfulla bemödande, att, med uppoffring af tid och enskilda fördelar, lemna värderika bidrag till lösningen af den vigtiga frågan om försvarsverkets ombildning. Med sådan uppfattning af Utskottens åliggande, finner jag, för min del, att, då den återstående korta Riksdagstiden nu icke medgifver denna vidt omfattande frågas tillbörliga utredning, Utskotten egt full befogenhet tillstyrka Rikets Ständer,

att medelst underdånig skrifvelse underställa Kongl. Maj:t de af Herr *Stjernsvärd* afgifna förslag till förändrad organisation af landtförsvaret, och i underdånighet anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes låta desamma granskas af sakkunnige män, samt vid nästföljande Riksdag till Rikets Ständer i Nåder öfverlemna ej mindre Comiterades deröfver afgifvande underdåniga utlåtande, än ock Kongl. Maj:ts Nådiga Proposition om landtförsvarets ordnande på ett med landets behof och tillgångar öfverensstämmande sätt.»

Det hörer till ordningen att gifva en närmare utveckling åt de i denna reservation korteligen sammanfattade anmärkningar. — Efter **1813**, **1814** och **1815** årens krig indelades arméen i vissa inspectioner och brigader, ett företag, som kostat Staten otroliga förluster. Kriget kunde icke vara anledningen dertill, ty det var under fredliga förhållanden, som denna indelning egde rum. Numera har den visserligen blifvit reducerad till en inskränktare form, men i alla fall är den onyttigt kostsam. Den bildar åtskilliga sinecurer, angenäma för deras innehafvare och möjligtvis äfven för Krigsförvaltningen, såsom medel att utöfva nådebevisning, men icke destomindre må den anses tämmeligen opassande för en Stat, hvars hela economiska styrka är på väg att göras till offer för dess försvarsverk. — Med en blick på Statscalendern, har man tillfälle att genast öfvertyga sig om beskaffenheten af Sveriges Generalitet. Den sista militairiska expeditionen till de Danska Hertigdömena kunde icke ega rum, utan att först, med afseende derpå, tillsätta en ny General-Major. Bland den gamla stammen fanns således ingen, som ansågs tjenlig att öfver besagde expedition föra befälet. Deraf kan ingen annan slutsats dragas, än att det Svenska Generalitetet i sjelfva verket endast är en pensions-inrättning. Om sådant kan betraktas, såsom välbetänkt, både i anseende till Rikets försvar och med hänsyn till de frikostiga emolumenter, hvarmed detta Generalitet, ända intill den sista ålderns dagar, af Staten hugnas, lemnas till en hvar att bedöma.

En för få år sedan med döden bortgången General, som visst icke gerna såg, hvarken att Svea Rikets Ständer sökte genomskåda försvarsverkets mysterier, eller att man från Svenska Representationens sida med alfvar sökte att bringa ordning, omtanka och system i Krigsförvaltninningen, har likväl, enligt Svenska Riddarhusets förhandlingar, offentligen yttrat, att cavalleriet numera är större, än som påkallas af vårt lands locala förhållanden. Denna enkla sanning har också varit tämligen allmänt insedd, alltsedan förlusten af Sveriges ultra-marinska besittningar fästade allmänna uppmärksamheten uteslutande på de landamären, som numera återstå att försvara. Icke destomindre har Landtförsvars-Departementet, långt ifrån att tänka på den icke obetydliga besparing för Statscassan, som en, efter omständigheternas nuvarande skick, lämpad reduction af cavalleriet kunde bereda, skjutit äfven denna, lätt genomförda reform ifrån sig.

Det är bekant, hurusom den under Konung Carl Johans regering tillsatta Comité, som hade uppdrag att afgifva förslag till nedsättning i de årliga utgifterna för Gardes-Regementerna, deröfver inkommit med ett Betänkande, som, på Nådig befallning, blifvit supprimeradt. Derigenom har man också gått miste om den inskränkning i dessa corpsers befäl, som Comitéen hade tillstyrkt. Befälet bibehålles ännu i dag till oförminskadt antal, och dess aflöning är för Statsverket lika betungande, som tillförene. Då likväl nu regerande Konungen redan år **1844** förkunnade Rikets Ständer, att plan till försvarsverkets ombildning vore vid en kommande Riksdag att förvänta, vill det synas, som hade Högstdensammes välmenande afsigter icke blifvit motsvarade, då ifrågavarande, redan vid den tiden förberedda, förändring, icke ens ännu, efter 7 års förlopp, kunnat sättas i verket.

Att artilleriet icke blifvit omhuldadt med samma om-

sorg, som Gardes-Regementerna, torde kunna med full visshet slutas deraf, att man vid innevarande Riksmöte gått Regeringen förbi och vändt sig directe till Ständerna för att erhålla en ny, utöfver Regeringens eget förslag, betydligt tillökad löningsstat för artilleriets i flera grader synbarligen missgynnade befäl. Då man eljest ej sällan är benägen, att, uti den vid Riksdagarne ofta återkommande klagan öfver det alltför långa dröjsmålet med landtförsvarets reorganisation, endast finna uttryck af oförstånd och klanderbegär, så måste likväl det nu åberopade exemplet med det för Rikets försvar så nödvändiga artillerivapnet vara egnadt att öfvertyga derom, att största befogenhet icke saknats för berörde klagan, ehuru den patriotiska upprinnelsen dertill, orättvist misskänd, blifvit, till landets allmänna skada, tid från tid lemnad utan afseende.

Den högst betydliga olikheten i aflöningen för de indelade Regementernas befäl har blifvit uti de till Stats-Utskottet remitterade, försvarsverket rörande, motioner åskådligt visad. Obilligheten af denna olikhet inses lätt, enär enahanda tjenstepligter medföra rättmätiga anspråk på enahanda löneförmåner. Missförhållandet häruti nnan vittnar om en hög grad af försummelse hos Krigsförvaltningen. Denna försummelse påkallar utan tvifvel den rättelse, som sjelfmant erbjuder sig, så snart det en gång på alfvar blir fråga om försvarsverkets omhildning. I sammanhang dermed må icke förbises, hurusom, utan afseende på befälets aflöning, vissa Regementers nummerstyrka är så ringa, att grund för ett jemnförligt förhållande, Regementerna emellan, nu saknas. Ej obetydlig besparing uppkommer deraf, att befälets antal lämpas efter truppens nummerstyrka.

Bland de Sveriges egendomliga institutioner, som i tillämpningen alstrat en kedja af skadliga, eftertänkliga administrativa misstag, må i främsta rummet nämnas indelningsverket. Det sätt, på hvilket detsamma i begynnelsen blifvit utfördt, har för landet varit synnerligen olycksbringande. Derigenom, att ingen rättsgrund följdes vid den första roteringens införande och att följaktligen den dåligaste jorden, de sämst lottade communerna icke sällan åsattes den drygaste roteringen, så har ock, till oersättlig skada för det allmänna, Svenska jordens väsendtligt olika beskattning blifvit för sekler stadfästad. När nu detta förhållande, som både med gamla urkunder och en myckenhet exempel från alla landsorter kan styrkas, icke står att hjelpa, så inses lätt, att

ingen ny rotering rimligtvis kan byggas på det gamla indelningsverket, som på omförmäldta sätt blifvit, i verkställigheten, helt och hållet förfalskadt. Med denna erfarenhet för ögonen, hade Svenska Statsmakterna aldrig någonsin bort tänka på åvägabringande af extra rotering, som aldrig kan, om den ock utföres med all möjlig samvetsgrannhet, blifva rättvis, då indelningsverket, eller den grund, hvarpå den skall hvila, är, såsom ofvan är sagdt, i så hög grad vacklande. Till stor allmän missbelåtenhet och till ett oändligt bråk både för Regering och Ständer och för embetsverken, har man likväl, i många decennier, sysselsatt sig med påläggande af ny rotering, alldeles förgätande, dels att det är från allmänna Beväringens fullständiga och ändamålsenliga organisation, som Rikets försvarsverk bör hemta sin egentliga styrka, dels ock att allmänna bevillningen är den enda regulator för ojemnheterna i Svenska jordens skatter, förutsatt nemligen, att alla hemmans taxeringsvärden beräknas med sannskyldigt, särskildt fästadt afseende på de den skattskyldiga jorden af ålder pålagda, väsendtligt skiljaktiga onera.

Huruledes Rese-Reglementet, oaktadt Rikets Ständer vid en föregående Riksdag anhållit derom, icke ännu blifvit omarbetadt, är ett förhållande, som Rikets Ständer få erfara af ett från Stats-Utskottet snart inkommande Memorial. Statsverket får vidkännas betydliga, obilligt höga utgifter, dels genom det stora hästantal, hvarför högre militairpersoner på resorna räkna sig skjutsersättning till godo, dels derigenom, att det sätt, hvarpå Rese-Reglementet tillämpas, nog mycket bär stämpel af gunst. Värdigheten af de höga embeten, för hvilka den ansenliga skjutsersättningen af Statsverket godtgöres, tyckes i sanning fordra, att innehafvarne deraf icke nedlåta sig att missbruka sina anspråk härutinnan, till förvärfvande af en obehörig vinst på Statens bekostnad.

Uniformernas beskaffenhet utgör icke föremål för mina anmärkningar, men att Krigsförvaltningen, sedan den förklarat sig hafva saknat tid att företaga de mera ingripande förändringar uti landtförsvaret, som tidsförhållanderna påkalla, likväl funnit sig oförhindrad att gång efter annan vidtaga innovationer med uniformerna, har ådragit sig en allmän, ogillande uppmärksamhet, hufvudsakligen derföre, att den visat en afgjord benägenhet att sätta det reela, det nyttiga å sido, för att i stället uppehålla sig med en småsak, endast åsyftande det yttre, tämligen likgiltiga skenet.

Sveriges insulaira läge fordrar oeftergifligen ett visst

samband mellan landtförsvar och sjöförsvar, helst det förra icke kommer i fråga, i händelse det sednare vore tillräckligt att skydda landet från fiendtlig invasion. Alla omständigheter bevisa dock, att någon allvarlig tanka deruppå ej ännu förekommit. Det ännu fortfarande inflytelserika bemödandet att för all framtid underhålla den, sedan många år tillbaka, till oberäknelig allmän skada fortgående tvisten, i afseende på sjöförsvaret, bidrager ock, att för närvarande omöjliggöra den förening emellan landt- och sjövapen, som Grefve *von Platen* i sin försvarsplan afsett, och som sannolikt skulle tillskynda Rikets försvar en mera imponerande och betryggande kraft.

Vi erinra oss ännu den oangenäma sensation, som i hela landet väcktes deraf, att tvänne militairpersoner blefvo, efter förloppet af 1835 års Riksmöte, förvisade till fästningar, såsom godtycklig bestraffning för deras med Regeringens åsigt oförenliga handlingssätt, i egenskap af Riksdagsmän. Den föreställning, man gjort sig om nuvarande Regerings mera humana tänkesätt, har likväl blifvit i väsendtlig mån skingrad af tilldragelser, som nogsamt vittna, dels om en förföljelseanda, som aldrig borde få insteg, dels ock att krigsmaktens Högste Befälhafvares enskilda godtfinnande anses böra, i frågor om militairtjenstemän, gälla mera, än lag. Sällsamma, beklagansvärda förvecklingar hafva, i anledning häraf, uppkommit, och utan öfverdrift kan man våga det omdöme, att det system af ansvarsfriti godtycke, hvaraf omisskännliga spår i berörde frågors behandling visat sig, bör öfvergifvas både för militairens egen skuld, och för att icke periclitera den allmänna aktning, som ingen Styrelse utan olägenhet kan sakna.

Hushållningen med Kronans gevär låter sig lättare anas, än bevisas, ty en särdeles mystification genomgår hela denna gren af Krigsförvaltningen. Förut har jag omtalat, huruledes, med stor förlust för Kronan, år 1843 återköptes en myckenhet gevär, hvilka tillförene blifvit för Kronans räkning slopade och sålda. Jag har mig nu äfven bekant, att förlidet år, vid en af Rikets fästningar, slopades flera tusen gevär, hvilka, om icke till krigsbruk fullt användbara, likväl kunnat till vapenöfningar, fortfarande, begagnas. Det torde få anses obestridligt, att ett sådant förspillande af Kronans egendom icke kunde ega rum, om en bättre Krigsadministration vore rådande. Man föredrager, att vid hvarje Riksdag äska nya statsanslag för nya gevärs anskaffande, och de 200,000 R:dr,

som för detta ändamål nu blifvit af Rikets Ständer fordrade, torde bevisa, att all tanka på en reformerad statshushållning i denna del, åtminstone för närvarande, är helt och hållet främmande.

Det är begripligt, att en allmän folkbeväpning skulle vara säkraste medlet, icke allenast att betrygga landet emot yttre våld, utan ock att förekomma ytterligare stegring af de förfärliga årliga utgifterna för landtförsvaret. Att bibringa det uppväxande slägtet vissa militaira handgrepp, samt att redan i folkskolorna öppna tillfälle till skjutöfningar, m. m., borde således vara en omsorg, påkallad lika mycket af sjelfständighetskänslan, som af en välbetänkt statshushållning. Beklagligtvis ligga nu politiska åsigter i vägen derför. Regeringen fruktar, att inre oroligheter skulle utbreda sig och taga fart, derest folket hade förvärfvat öfning och vana vid krigiska yrken. Följaktligen har man ock erfarit, huruledes Regeringen vägrat ett uti en af Rikets större städer bildadt skyttgille tillstånd att, såsom modell, införa några få utländska gevär, för hvilka tullfri införsel begärdes. Af samma orsak finner man jemväl, att Regeringen börjat att allt mera lägga sig emot, hvad den tillförene sjelf utfäst, nemligen försvarsverkets förbättring; och vid slikt förevetande skulle lätt kunna inträffa, att Regeringens misstroende till folket väckte, å folkets sida, den farhågan, att Rikets kostbara försvarsverk vore mera ämnadt att hålla folket på afstånd, och att afskräcka det från all delaktighet i samhällsfrågor, hvilka Regeringen önskar hafva sig allena förbehållne, än till värn mot främmande, fiendtliga makter. Det kan icke eller nekas, att det inconstitutionela tungomål och mindre hyfsade, nästan hotande språk, som vid innevarande Riksdag stundom begagnats af just de styrandes organer, som företrädesvis haft att hugna sig åt nådens solsken, varit synnerligen egnade att hos Rikets Ständer underhålla den oangenäma föreställningen, att aktningen för den representativa statsmakten stundom är på väg att uppoffras för retelsen af den militaira maktfullkomligheten. Alla militairpersoner, som haft befattning med Beväringsmanskapets vanliga exercis, öfverensstämma deruti, att den stora kostnad, som derför uppkommer, icke uppfyller sitt ändamål. Derom behöfver icke tvistas, emedan det säger sig sjelf, att endast några få dagars exercis omöjligt kan medföra åsyftad påföljd. Då nu Beväringsmanskapet utgör den egentliga krigsstyrkan, så borde detta manskap icke sakna ändamålsenlig öfning. Icke desto

mindre har man erfarit, huruledes alla förslag att, utan allt för stora utgifter för Staten, åstadkomma en sådan öfning blifvit med oförsvarlig likgiltighet afvisade.

Utan fruktan för misstag, torde man kunna påstå, att den tid är försvunnen, då Regeringen här i landet kunde med yttre ståt och prål imponera på den stora massan. Dermed vill jag icke hafva sagt, att det ej mera, i folkets begrepp, återstår vissa fördomar, härledande sig bland annat från den fåfänga, som sprides ifrån hofvets kretsar; men att Royautéens emblemer icke vidare kunna på den stora allmänheten verka i den syftning, hvarför de blifvit instiftade, tror jag mig kunna, utan öfverdrift, för visst antaga. Denna erinran eger sin tillämpning på de ofta återkommande lustlägren. Krig är i sjelfva verket lika litet ändamål, som den oerhörda statsutgift, hvilken vanligtvis deraf förorsakas. Att, på det allmännas bekostnad, anställa lekar, i form af krigiska företag, är, sanningen att säga, endast en fantasmagorie, skadlig icke blott för militairbudgeten, utan ock för trupperna, hvilka, med afseende på dessa lekar, formligen beordras, att betrakta såsom narri och skämt, hvad som aldrig hos dem borde förekomma annorlunda, än som renaste alfvar. Under Rikets Ständers ömsesidiga kamp, i anledning af fjerde hufvudtitelns svindlande och för Stats-Verket alltmera betänkliga höjd, har Chefen för Landtförsvars-Departementet nyligen gifvit kostsamma representationer på Ladugårdsgärdet. Han har derigenom visat, att berörde hufvudtitel icke saknar tillgångar, då fråga är om skenbart strategiska evolutioner; och han har sålunda practiskt ådagalagt, att krigsbudgeten eger betydliga medel, som, vid tillämpning af andra förvaltningsgrunder, skulle kunna reserveras för de behof, hvilka nu taga extra ordinaira anslag i anspråk. — Den erfarenhet, som Rikets Ständer på detta sätt vunnit, bör icke gå förlorad, då förstärkta Stats-Utskottet sammanträder till omröstning öfver de på Statsregleringen för militairbudgeten oafgjorda frågor.

Det kan visserligen icke nekas, att den control, som Krigs-Collegium utöfvar, i fråga om Landtförsvarsbudgetens dispositioner, är af stor omfattning, men det är en väsendtlig skillnad mellan denna control och det sätt, hvarpå föremålen för budgetens användande bestämmas. Då sådant sker i commandoväg, så saknas ock all närmare förutgående pröfning, och anordningarnes motiv inskränkes då till Kongl. Maj:ts Nådiga befallning. Annan uppfattning kan icke göras af de Commando-Expeditionens protocoller, som handla om vissa eco-

nomiska, militaira angelägenheter. Genom berörde method för dessa ärendens afgörande paralyseras ofta den constitutionela ansvarigheten, och de felsteg, som rätteligen borde tillräknas den sistnämnde, få derföre i opinionen stundom uppbäras af Royautéen. Om militairbudgetens ständiga tillväxt med skäl förekommer oroande för medborgerliga sinnen, så må äfven erkännas, att denna oro vinner styrka af den synnerliga ofördragsamhet, som i hög grad försvårar hvarje fri discussion, rörande försvarsverket. En hvar, som vet att bära tillbörlig aktning för humanitetens fordringar, kan icke, utan en känsla af obehag, deltaga uti debatter, der man stundom stöter emot ett öfvermod, som är främmande för all parlamentarisk ordning. I längden måste Regeringsmakten nödvändigt lida deraf, att flere bland dess målsmän antagit såsom trosartikel, att rättigheten att oinskränkt befalla öfver trupperne skulle medföra befogenhet att äfven herrska öfver Rikets Ständers förhandlingar i militaira ämnen. Hvad vinnes derpå? Icke någon trygghet mot egna misstag. Icke de upplysningar, som ingen Regering utan olägenhet kan sakna. Icke det förtroende, som alstras af ett rent constitutionelt handlingssätt. Icke den seger öfver medfödda ståndsfördomar, som är ett hufvudvilkor för hvarje förbättring i statsskicket.

Oförberedd på ärendets företagande under denna dagens plenum, har jag nu ur minnet anfört, hvad jag för tillfället kunnat mig erinra. Ämnets omätliga vigt hade visserligen fordrat en vidlyftigare betraktelse, men så ofullständig den nu lemnade än är, torde den dock vara tillräcklig att visa, hurusom, äfven utan allt afseende på motionairens förslag, full befogenhet i alla fall för Rikets Ständer finnes att fästa Kongl. Maj:ts höga uppmärksamhet på nödvändigheten att, i öfverensstämmelse med landets behof och tillgångar, ombilda landtförsvaret. — För egen del, har jag, för att fatta en säker öfvertygelse i detta hänseende, icke haft behof af berörde förslag. Redan år 1834 påkallade jag Rikets Ständers uppmärksamhet på försvars-verkets brist på system och öfvervägande dyrhet. Vid derpå följande Riksdagar har jag icke underlåtit att offentligen yttra enahanda åsigt. Svårigheten att för densamma vinna majoritet hos Ständerna har sin grund i egna förhållanden. Ridderskapet och Adeln står, i anseende till försvarsverket, i ett jäfsförhållande, som förklaras af dess ställning i samhället. Preste-Ståndet är väl alldeles obesväradt af ett dylikt förhål-

lande, men har, i alla fall, antagit, som regel, att i alla märkligare allmänna frågor omfatta Ridderskapets och Adelns mening. Borgare-Ståndet önskar väl en ombildning af försvarsverket och en nedsättning i militairbudgeten, men har dock synnerligen svårt att i dit hörande frågor bilda en stadigvarande conseqvent majoritet. Då trenne Riks-Stånd härutinnan gestalta sig på detta sätt, må man ej undra på, att det gamla oformliga Svenska landtförsvaret icke allenast städse får sitta i orubbadt bo, utan ock för hvarje Riksdag tillvinna sig ökade statsanslag. Att misströsta, vore dock icke i sin ordning. Ju högre, ju mäktigare hinder läggas i vägen för denna företrädesvis vigtiga reformfråga; ju större, ju ihärdigare böra de ansträngningar vara, som för reformens ernående ega rum. Det är sannt, att den enskilde Riksdagsmannens bemödande i detta hänseende stundom ådrager honom en inflytelserik missbelåtenhet, som icke sällan röjer sin tillvaro i omilda officiela uttryck och bittra, harmfulla tillgöranden, men att sådant vederfares den offentliga mannen, isynnerhet då han höjer sin stämma emot den mägtigaste institution i Staten, är vid våra Riksdagar ganska vanligt och må således icke betraktas, såsom skäl att rygga tillbaka. Jag vill hafva anfört detta, såsom en anledning för Borgare-Ståndet att icke afskräckas, utan att deremot handla med det alfvar och den kraft, som ämnets utomordentliga vigt tager i anspråk. I förhoppning alltså, att Borgare-Ståndet ej vägrar att med varmt intresse följa denna sak, tager jag mig friheten yrka återremiss af de förenade Utskottens Utlåtande.

Herr *Lagergren:* I en talares yttrande kunna förekomma framställningar, anmärkningar, digressioner af den beskaffenhet, att de ej kunna upptagas i den allmänna discussionen eller besvaras af någon ledamot, utan att träda Grundlagen för nära. De hemfalla under Talmannens myndighet såsom väktare öfver lagens efterlefnad. Honom allenast är det förbehållet, att med det eftertryck, lagen och ordningen medgifva, föra en talare, som afvikit från ämnet, icke blott åter till detta, utan äfven inom de gränser för yttranderätten, som i hvarje offentlig öfverläggning borde respecteras. Herr *Petré* har i första delarne af sitt anförande tillåtit sig omdömen och framkastat vinkar, hvilka både varit främmande för ämnet och genom sin beskaffenhet i hög grad obehöriga. Jag kan, jag bör ej upptaga dem till besvarande. Det vore en ny öfverträdelse af Riksdags-Ordningen; men hvad jag om dessa delar af talet kan, såsom en enskild ledamot säga, — det säger och upprepar jag, nemligen att dessa yttranden varit obehöriga.

Den reservation, Herr *Petré* afgifvit vid Utskottens Betänkande, har nu blifvit af honom sjelf uppläst; och den sednare delen af hans tal har varit en utläggning af hvad reservationen påstås innehålla. Också, jag tillstår det, har denna reservation varit högeligen i behof af en utläggning; ty sådan den visar sig för läsaren, är den en blott énumeration af förhållanden, som förmodligen framställt sig för talarens tanka eller föreställningar, och som ingenting hindrat honom att ända till trötthet utvidga och upprepa, men hvilkas sammanhang med det ämne, som Betänkandet behandlar, verkligen behöft att genom en utläggning söka göras begripligt. Det är denna utläggning, som i sig upptagit en mängd anklagelser, hvilka jag uppstått att besvara. Väl är ämnet mig främmande, och mycket kan sägas emot min behörighet att offentligen yttra omdömen och meningar i militairiska ämnen, men då Herr *Petré* icke är dertill mera behörig, än jag, och han ej tvekat att anfalla vårt lands militair-författning både i dess grunder och i deras tillämpning och verkställighet, — så tvekar ej eller jag att uppträda med ett försvar mot anfallet. — Jag lemnar dervid reservationen åsido; det är talarens utläggning, jag följer. Han har klandrat arméens regiments- och corps-förändring och talat om Generalitetets dyrbarhet. Den indelda arméen fördelas af sig sjelf efter de landskaper, till hvilka den hörer. Man kan icke efter tycke och smak fördela i lika stora delar en armé, som fått sin exsistence genom contracter emellan Kronan och de särskildta landskapens krigspligtige bebyggare, då landskapens olika storlek och den större eller mindre myckenheten af, rotering underkastade, hemman inom samma landskap måste ligga till grund för regimenternas inrättning; också betyder denna skiljaktighet intet. I activt krig ordnas bataljonerna efter helt annan grund; och befälet är ämnadt, icke blott för stamtrupperna, utan äfven för den beväring, hvarje ort kan præstera. Om ett Regimente, på roten och i fred, består af 800 man, och ett annat af 1,200 man, så ordnar sig det ena, så väl som det andra, lika lätt för fälttåget och kriget, derigenom, att bataljonerna fyllas genom beväring. Hufvudsaken dervid är att ega tillgång på befäl; och derföre är sörjdt i det närmaste, just genom den klandrade regiments-fördelningen. Olikheterna i regimenternas styrka kunna ej afhjelpas, utan rubbning i indelning och rotering. Hvad Generalitetet an-

går, har det talats om förändringarne deri. Då Generalitetet var fördeladt på divisioner och brigader af arméen, var detta blott en fortsättning af arméens tjenstgöring i ett activt krig åren 1813 och 1814. Arméen var och måste vara så ordnad under kriget, och de hemkomne Generalerne behöllo de platser, de innehaft under kriget. Att den ännu ett decennium eller mera fortsattes, härflöt dels deraf, att personerna blott småningom afgingo, dels ock deraf att Europas nya fredstillstånd icke på en gång stadgade sig, hvadan öfverbefälets efter krigsbehof lämpade indelning under de första åren blef nödvändig. Att genom en plötslig förändring i denna indelning beröfva gamla förtjenta Generaler deras befattningar och inkomster, skulle väl kunnat låta sig göra, men på bekostnad af rättvisa och klokhet; ty ingen Regering, intet folk kan utan ett oförstånd, som snart straffar sig sjelf, visa sig otacksamme emot dem, som nyss vågat lifvet för landets försvar. Det är en ibland krigets följder, att äfven fredsfoten derigenom blifver kostsammare i början. Derefter ställdes arméen på fredsfot genom dess indelning i militairdistricter. Först sex, så fem sådana bildades; och jag vågar påstå, hvad Generalitetet angår, att ingen armé i Europa är enklare och mindre kostsamt organiserad. Det Svenska Generalitetet, som af Staten lönas, består af en Cavalleri-inspecteur, en Artilleri- och en Ingenieur-General, samt 5 Generalbefälhafvare, tillhopa 8 Generalsplatser. Att uppehålla arméens och de särskildta vapnens tjenstbarhet och disciplin, är väl detta det minsta antal, som behöfves, och medför äfven den minsta kostnad, som efter arméens styrka är tänkbar. Calendern visar väl en temligen lång lista på General-Lieutenanter och General-Majorer, men utom de nu nämnda platserna och några få, som hafva regimenter eller gamla indelningar, dessa sednare, såsom pensioner, äro alla de öfriga blott honoraira, det vill säga, njuta ingen lön på Rikets Stat. Att framlidne General *Björnstjerna* skulle påstått, att den nuvarande cavalleristyrkan i Svenska arméen är för stor, — det måste jag betvifla. Väl kan denne insigtsfulle och snillrike General hafva sagt, att Sverige, i följd af landets beskaffenhet, behöfver till sitt försvar mindre cavalleri, än andra länder; men otroligt är, att han sagt, att föga öfver 4,000 man cavalleri skulle vara mera, än som behöfdes för en armée af 50 till 60,000, som den Svenska, med inberäkning af en del beväring, minst utgör. Cavalleriets tjenst i fält är ej inskränkt blott till rangerade bataljer; — det er-

fordras derjemte i sin mån för fältvakter, escorter, betäckningar, m. m., att jag alltid hört sägas, att dess nuvarande styrka snarare är för liten, äfven för ett krig inom eget land. Då i reservationen talas om en i hufvudstaden garnisonerande trupp, utrustad med särskildt befäl, hafva vi här fått veta, att dermed skulle menas Garderna, hvilka, i stället för att utgöra två regimenter, förmentes böra sammanslås till ett enda, hvilket skulle vara ganska lätt. Det är sannt, att Garderna skulle kunna indelas på 3 bataljoner, i stället för 4, och att derigenom befälet för en bataljon skulle kunna indragas. Men hvad vore väl härigenom egentligen vunnet, utom en obetydlig besparing af några tusen R:dr? Intet, ty förlusten för arméen af den indragna bataljonens officerare vore vida kännbarare. Må man ej glömma att de ständiga regimenternas officerare äro beräknade äfven för beväringen, och att, om beväringen skulle, vid behof, vid utbrottet af ett krig, kunna förses med dugligt befäl, får och kan arméens officerscorps icke minskas. — Det är en ibland de största och vådligaste olägenheter vid utbrottet af ett krig att sakna dugliga officerare, Vi erforo det år 1808, och Danskarne i deras sista krig, hvars början just derigenom gick så olyckligt för Danmark. Att minska officersplatserna i arméen skulle, i följd häraf, vara icke blott orådligt och vådligt, utan äfven förenadt med verklig misshushållning; främmande officerare kosta alltid mera, än infödda, och kunna ändå aldrig uppfylla dessas plats; man bör taga sig till vara för sådant, som minskar arméens stridbarhet. Med någon förundran ser man i reservationen omtaladt, att artilleriets ställning är »missgynnande»; och i utläggningen ha vi fått höra, att detta bestode deri, att många vacancer finnas, att materielen ej vore complett, o. s. v., hvilket allt skulle vara Regeringens skuld. Sådana påståenden äro egnade att väcka förundran. Hvad är väl orsaken till de många vacancerna, om icke de eländiga lönerna, hvilka ej på något sätt motsvara den kostsamma bildning, en artilleriofficer måste hafva skaffat sig, och den ytterst besvärliga tjenstgöring, han är underkastad? Och är väl detta missförhållande Regeringens fel? Har icke Regeringen vid hvarje Riksdag begärt anslag för artilleriets personal och materiel? För den sednare har något, men alltid till nedsatt belopp, blifvit beviljadt; personalen åter har fått intet, ända till dess nu i år artilleriet är nära att bli otjenstbart genom brist på officerare i de lägre graderna. — Den värde talaren har upprepat, att, för att hjelpa

artilleriets betryck, har Regeringen icke vetat att göra annat, än begära penningar. Med några mystiska ord har han låtit förstå, att hjelpen skulle bestå i något annat; hvaruti då? jo, — i reformer! Talaren har dock aktat sig, såsom i allmänhet fallet är med dem, som föreskrifva detta universalmedel, — han har aktat sig för att säga, hvilka reformer skulle göras, hvari de skulle bestå, huru de skulle utföras. Jag tror verkligen, att han häri gjort klokt; — jag tror, att hvarken den värde talaren, eller den auctoritet, han följer, förstå något af det, som behöfs för reformer i artilleriet. De äro något kinkiga att utföra, och de kosta alltför mycket att göra försök med. Den reform, som för artilleriet är mest behöflig, det är tillökning i befälets löner, särdeles de första gradernas, emedan vapnets framtid beror deraf, att plantskolan för befälet, subalterngraderna, icke går ut, såsom den nu tyckes vara nära att göra. Om denna fara kunde vid innevarande Riksdag afvändas, vore det en af de vigtigaste åtgärder för Sveriges försvarsverk. Till slut bör jag dock tillägga, hvad jag hört af alla sakkunniga, att det Svenska artilleriet är så godt, som artilleriet uti något annat land i Europa, att det ingalunda blifvit efter sin tid, och att dess organisation är lika enkel, som ändamålsenlig. Om olikheterna i de indeldta regimenternes numeraire har jag förut yttrat mig; jag öfvergår derföre till hvad som blifvit sagdt om roteringsbördans olagliga utsträckning utöfver indelningsverket. Hvari detta skulle bestå, har ej blifvit tydligen tillkännagifvet; men det har blifvit antydt, att de nya roteringarne skulle vara att hit hänföra. Så är dock ej förhållandet. All ny rotering har tillkommit, på grund af Konungens och Ständernas beslut; och hvarje nytt roteringsverk förelägges slutligen för Ständerna. Den nya roteringen är af två slag, det ena åsyftar hittills oroterad jords upptagande till ordinarie rotering; det andra åter så kallad privilegierad jords upptagande till extra rotering. Båda delarne äro grundade på lag. Det förstnämnda slaget länder till understöd för den redan exsisterande roteringen till den ständiga arméen; det andra är blott beräknadt för krig; men bägge bidraga till förstärkande af försvarsverket, utan ökning i förut befintliga bördor af roteringen i landet. Att den förut oroterade jorden blifver uppsom i beskattningsfrågor just utgör rättvisan; och det är mig fördenskull oförklarligt, hvad den värde talaren menar med orättvisor och olaglighet i roteringsbördans utsträckning. Då

reservationen upplästes, förbigicks, hvad deri säges om »befästnings-systemets nyckfulla föränderlighet»; detta ämne öfverhoppades äfven i den mundtliga exegesen. Måhända menas dermed någon förändring i det doctrinela af fortificationsvetenskapen, t. ex. att Vaubans-system blifvit utbytt emot Carnot's, eller dylikt. Då kan jag ej derom yttra mig, ty denna vetenskap är mig alldeles obekant. Men menas dermed våra Svenska fästningsbyggnader, så måste jag tillstå, att anmärkningen är egen; ty det måste väl af en hvar medgifvas, att systemet för befästningarne här i landet öfvergått till den största möjliga enkelhet, då vi nu ej ega mera, än 4 eller 5 befästade platser, utom några få hamnskansar. — Intet land torde kosta så litet på sina fästningar, som Sverige, och ingenstädes begäres för detta ändamål så obetydliga anslag, som hos oss; hvaraf ändock blott en ringa del inom detta Stånd beviljas. Talaren har klagat öfver bristande samband emellan landt- och sjöförsvaret. Hvad dermed förstås kan jag ej fatta, ty sjelfva olikheten af de elementer, på hvilka dessa bägge försvarsmedel skola agera, åstadkommer redan en omöjlighet att sammanbinda dem till ett helt. Månne detta kan, efter talarens tanka, ernås genom ett så enkelt medel, som att åter för skärgårdsflottan upptaga den aflagda benämningen: Arméens flotta? eller hvad menas väl med klagan i denna del? Ett steg till ett sådant samband måste talaren medgifva vara gjordt dermed, att Sjöförsvars-Departementet blifvit provisoriskt anförtrodt åt Chefen för landtförsvaret. Kanske finner talaren härigenom sin önskan uppfylld? Talaren har påstått, att en otillbörlig cassation egt rum å en del af arméens handgevär. Derom eger jag ingen kunskap. Men jag säger utan tvekan, att jag betvifflar sanningen af sjelfva factum. Sådana beskyllningar borde ej lösligen framkastas, då de äro obeviste och kunna vara sanningslösa. Militair-administrationen är, efter min öfvertygelse, så exemplariskt hushållsaktig och noggrann äfven i de minsta detailer, att jag är förvissad, att hvarken gevär eller något annat i otid casseras. Hvad den omtalade »slopningen» angår, så är den ofta en pligt att iakttaga. Gevär kunna blifva så skadade, att deras begagnande är förenadt med fara, och det vore oförsvarligt att, på hvad sätt som helst, utlemna sådana till vidare nyttjande. Då är det en skyldighet att slopa dem, det vill säga, göra dem obrukbara. Nyligen hafva vi af tidningarne sett, att en sådan slopning måst i Norrige verkställas af en annan ganska rättmätig orsak, nemligen för

faran, att ett antal gevär kunde falla i händerna på en förvillad och orolig folkmassa. Sådana förhållanden kunna öfverallt inträda, och öfverallt böra, vid sådana tillfällen, enahanda försigtighetsmått vidtagas. Dermed göres det allmänna den största tjensten. — Man bör ej förblanda i begreppet den vid sådana tillfällen nödvändiga och pligtmässiga försigtigheten med den föregifna farhågan för en allmän folkbeväpning. Hvad man med detta ord förstår, har jag ej kunnat fatta. En sådan folkbeväpning borde naturligtvis endast hafva till föremål landets försvar emot fiender. En folkbeväpning i sådant syfte, då dermed icke är förenad trägna och ordentliga vapenöfningar, är en utopie, som ej kan realiseras. Blotta skjutfärdigheten eller vanan att handtera bössa är deremot hos oss allmän, ja, alltför allmän. Vi kunna märka verkningarne häraf i den årligen aftagande tillgången på villebråd i skogarne, emot hvilket våra skjutfärdiga skogsbyggare utöfva ett bedröfligt utrotningskrig. — Om ändamålsenligheten af fältöfningarne på Ladugårdsgärdet är det svårt för civila att bilda sig ett omdöme. Talaren må ursäkta, att jag ej kan fästa mycken vigt vid det han afgifvit. Men om man frågar militairen, — icke de alltför unga, ej eller de alltför gamla, utan de, som med full förmåga förena erfarenhetens kunskap, så torde man få höra helt andra omdömen om sådana öfningar i allmänhet, än dem, talaren meddelat. Dessa omdömen äro ense deri, att öfningsläger af en större sammandragen styrka är af det största gagn så väl för truppen, som äfven och isynnerhet för befälet, — likasom att dylika öfningar ej skulle kunna, utan skada för arméens tjenstbarhet, inställas.

Ogerna har jag ingått i en så vidlyftig vederläggning af hvad den värde talaren yttrat, isynnerhet som hans yttrande ej står i något sammanhang med det egentliga discussionsämnet, eller Utskottens yttrande öfver Herr *Stjernsvärds* motioner; men anmärkningar, så grava i sin syftning och i formen, ehuru till sitt innehåll sväfvande och obestämda, borde ej inom ett Riks-Stånd lemnas obesvarade. Jag tror, att icke någon enda af dessa anmärkningar varit fullt befogad. Min åsigt af denna stora, svåra och vigtiga fråga är, att vårt försvarsverk i denna stund är organiseradt efter landets natur, dess behof och tillgångar, — och jag tror, att denna organisation är god och för vårt land den tjenligaste. Då jag sagt detta, har jag ock låtit förstå min opinion om de stora förslagen till en total omstöpning af vårt försvarsverk. Utskotten hafva, efter min tanka, så grundligen och väl undersökt frågan, deras utredning af densamma är så klar, enkel och vacker, att den befästat min tro, att reform-förslagen icke äro antagliga. Dugligheten i sådana reformer beror i så hög grad af insigter, kännedom och erfarenhet hos den, som föreslår dem, — att bedömandet af förslagens värde i militairiskt hänseende nästan blifver subjectivt. — En objectiv del står likväl öppen för hvarje omdöme, nemligen den om kostnaderne; och en sak är klar och ostridig, att, om nyttan af de föreslagna reformerna är tvistig och osäker, så är det åtminstone säkert, att kostnadsbesparing derigenom icke kan vinnas. De allmänna kostnaderne blifva icke minskade, snarare ökade, under det ingen omsorg är använd att öka befälets högst otillräckliga löner. Dessa måste dock förbättras, om den största tjenstbarhet skall kunna fordras af den Svenska krigshären. Förslagen må i vissa delar ega sitt värde, såsom en theoretisk uppställning; jag är böjd att antaga, att förslaget delvis eger ett sådant; men jag tillstår att mycket deraf undanskymmes, genom de oriktiga zifferuppgifter, som Utskotten utrönt och lagt i dagen. På grund af sin reservation har Herr *Petré* yrkat återremiss, men reservationen uppställer inga grunder för en vederläggning af Utskottens skäl, och jag skulle derföre anse omöjligt att, i följd af Herr *Petrés* argumentation, besluta en återremiss. Jag vill gilla Betänkandet, men jag bör ej dölja min farhåga, att en återremiss möjligen kan beslutas. Må det då vara sagdt, att en återremiss, på ena sidan, blir utan ändamål och, på den andra, skulle förlänga Riksdagen med 3 à 4 veckor. Många anse, att återremissen bör ske, blott som en opinionsyttring. Jag vet intet tommare ändamål, än ett sådant, och att derföre göra en så stor materiel uppoffring, som förlängning af Riksdagen, kan svårligen försvaras. Jag upprepar det, jag vill bifalla Betänkandet; men heldre än att medgifva en återremiss med allt det uppehåll, den skulle medföra, heldre vill jag ej sätta mig emot en sådan underdånig skrifvelse, som Herr *Petré* i sin reservation föreslagit. Derigenom undvikes tidsutdrägt och skrifvelsen är genom sitt innehåll oskadlig. Då man blott fästat Regeringens uppmärksamhet på Herr *Stjernsvärds* förslager, har man ej inkräktat på Konungens gebiet att ensam ordna försvarsverkets organisation. Jag ser derföre inga särdeles betänkligheter att, heldre än återremiss, bifalla den underdåniga skrifvelsen.

Herr *Falhem:* Jag har instämt uti den af Herr *Petré*

afgifna reservation emot de sammansatta Utskottens Betänkande och jag förenar mig nu uti hvad Herr *Petré* muntligen anfört, i fråga om militärbudgetens ständiga tillväxt och dess mindre gagneliga användande i och för ett för landet behöfligt försvar. Jag vill icke upptaga Ståndets tid med att företaga en granskning af de utaf Utskotten anförda skäl för deras hemställan, att Herr *Stjernsvärds* framlagda förslag må förfalla. Några ibland dessa skäl har jag dock trott böra med svar bemötas, och jag vill göra det i största korthet. Utskotten hafva ansett, att garnizonslifvet utöfvar en menlig inverkan på indelda soldaten, och anse detta vara ett skäl, hvarför de indelda trupperna icke böra användas till garnizonstjenst. Jag hemställer, i anledning deraf, huruvida den värfvade truppen icke är landets barn och förtjenar att vårdas. För öfrigt skulle, enligt Utskottens raisonnement, soldaten bortskämmas allt mer och mer, ju längre han låge i garnizon; och detta synes åter mig vara ett skäl för bifall till Herr *Stjernsvärds* förslag i denna del, då den indelda soldaten endast skulle ligga i garnizon 6 månader. Vidare hafva Utskotten anfört, såsom ett skäl emot antagande af Herr *Stjernsvärds* förslag, att det skulle åstadkomma en rubbning i indelningsverket. För min del, tror jag, att indelningsverket i fordna tider varit bättre, än nu, då kostnaderna för rotebonden blifvit fördubblade och skäl förefinnas att rubba denna 170 åriga institution. Utskotten hafva sagt, att, till följd af berörda förslag, skulle en minskning i stridskrafterna uppkomma. Det än sannt att Herr *Stjernsvärd* velat indraga en del af den stående stammen, men så har han deremot beräknat en emot den nu varande mångdubbel styrka, ehuru icke så öfvad som denna. Men exempel gifves dock, att en mindre väl exercerad styrka kan lemna ett säkert försvar i nödens stund, och historien visar ifrån fordna tider, att äfven oexerceradt manskap utfört stora bragder. Utskotten hafva ansett, att Herr *Stjernsvärds* förslag skulle blifva mera betungande, då en hvar ålades att försvara fäderneslandet. Den satsen kan väl uttalas, att den indelda soldaten ingår frivilligt, hvaremot det, å andra sidan, icke lärer kunna anses frivilligt för rotebonden att anskaffa karl, med nuvarande dryga och ständigt ökade kostnader; men om, enligt berörda förslag, hvar och en vid 20 års ålder vore skyldig att sjelf, såsom beväringssoldat, ingå i arméens leder och der fullgöra sina åligganden, skulle hvarje representant inom kort tid mera behjerta och bättre bedöma denna för fäderneslandet vigtiga fråga.

Herr *Wærn:* Vi hafva här till afgörande tvänne förslager, som visserligen stå med hvarandra i omedelbart samband, men äro till sitt syfte olika och af hvarandra oberoende. Det ena är det af Herr *Stjernsvärd* framlagda förslag, № 2, till en förändrad organisation af landtförsvaret; det andra åter är att, i enlighet med hvad Herr *Petré* i sin afgifna reservation yrkat, hos Kongl. Maj:t anhålla om en fullständig plans framläggande till landtförsvarets ordnande, eller, såsom orden i reservationen lyda, »medelst underdånig skrifvelse underställa Kongl. Maj:t de af Herr *Stjernsvärd* afgifna förslag till förändrad organisation af landtförsvaret och i underdånighet anhålla, att Kongl. Maj:ts täcktes låta desamma granskas af sakkunnige män samt vid nästföljande Riksdag till Rikets Ständer i Nåder öfverlemna ej mindre Comiterades deröfver afgifna underdåniga utlåtande, än ock Kongl. Maj:ts Nådiga Proposition om landtförsvarets ordnande på ett med landets behof och tillgångar öfverensstämmande sätt.» Då jag begärt ordet, har det icke skett, för att yttra mig om det förra eller Herr *Stjernsvärds* förslag, hvars förtjenster och brister jag icke kan bedöma, utan med afseende å Herr *Petrés* yrkande. Mig synes det vara särdeles angeläget, att en sådan underdånig skrifvelse, som den Herr *Petré* föreslagit, blifver till Kongl. Maj:t aflåten. Rikets Ständer hafva Riksdag efter Riksdag begärt, att Kongl. Maj:t måtte låta uppgöra och för Ständerna framlägga förslag till ett systematiskt ordnande utaf landtförsvaret, och Kongl. Maj:t har äfven derpå fästat afseende. Vid 1844—45 årens Riksdag besvarade Kongl. Maj:t Rikets Ständers ofvannämnde begäran och yttrade, att, ehuru Kongl. Maj:t erkände behofvet af ett sådant ordnande, tiden icke medgifvit utarbetande af ett fullständigt förslag dertill. I enlighet med Kongl. Maj:ts sålunda afgifna Nådiga löfte, fingo Rikets Ständer vid förra Riksdagen också emottaga en Proposition, angående landtförsvaret. Den tillvann sig likväl icke Rikets Ständers sympathier. De ansågo densamma icke vara så genomgripande, som behofvet kräfde, och äfven i sig innefatta flera olämpliga stadganden. Den Kongl. Propositionen blef derföre endast i några delar bifallen, hvaremot den åter i andra och väsentligare afslogs. Af den Kongl. Propositionen vid innevarande Riksdag, angående Statsverkets tillstånd och behof, finner man, att Chefen för Landtförsvars-Departementet ansett det icke vara tillständigt, att, då Rikets Ständer vid förra Riksdagen i de väsendtligaste delarne icke antogo Kongl. Maj:ts då framlagda förslag till försvarsverkets

fullkomligare ordnande, nu ånyo framlägga ett sådant förslag. Detta yttrande har redan vid ett föregående tillfälle blifvit af mig tadladt, och jag kan, för min del, ingalunda gilla en sådan åsigt. Mig synes det vara de båda Statsmakternas gemensamma åliggande, att sörja för landets sanna väl, och således äfven att på allt sätt söka åstadkomma ett lämpligt och ändamålsenligt försvar. Att vi icke ega ett sådant, är ej blott ett af enskilde motionairer uppgifvet förhållande, utan har äfven af män af yrket blifvit bekräftadt och af Kongl. Maj:t i alla de af mig omnämnda Propositionerna, eller de vid Riksdagarne **1844**, **1847** och **1850** aflåtna, vitsordadt och öfverklagadt. Hos Nationen är behofvet, att se detta ärende bragdt till ett lyckligt slut, så mycket större, som kostnaderna för landtförsvaret nu äro alltför betungande. Herr *Stjernsvärd* beräknar de årliga kostnaderne till **7** millioner, och Utskotten anse, efter en vidlyftig utredning, denna beräkning med omkring en half million öfverstiga det verkliga förhållandet. Om Utskotten räknat rätt, hvilket jag dock i flera punkter anser tvifvelaktigt, skulle således kostnaderna för ett allmänt, såsom bristfälligt, erkändt försvar till lands uppgå årligen till icke mindre, än 6 ½ millioner. Ett sådant förhållande synes mig vara ett obestridligt skäl för hvad jag nyss yttrade, eller att det ålåge de båda Statsmakterna att på allt sätt bringa detta ärende till en lycklig lösning, och det är mig omöjligt att fatta, huru det kan vara med sann fosterlandskärlek öfverensstämmande att dervid låta hindra sig af någon sorts falsk grannlagenhet. Statsmakterna böra icke, vid fullgörandet af för dem gemensamma åligganden, leka främmande för hvarandra. Då emedlertid Chefen och Föredraganden för Landtförsvars-Departementet förklarat sig icke vara sinnad att uppgöra något förslag till en förändrad organisation af landtförsvaret, och någon påföljd icke synes vara att vänta af Borgare- och Bonde-Ståndens beslut, att Rikets Ständer skulle hos Kongl. Maj:t anmäla sin önskan, att Kongl. Maj:t täcktes från embetet skilja denne Föredragande, hafva vi så mycket mera skäl att göra, hvad på oss ankommer, för att erhålla ett bättre ordnadt försvar till lands.

Utom de redan af mig anförda skälen, har jag härtill ännu ett, nemligen att undanrödja den orsak till misstroende och split emellan Regering och folk, som måste förefinnas, så länge det olycksaliga förhållande fortfar, att vid hvarje Riksdag anspråk göras på nya eller förhöjda anslag för försvarsverket till lands, utan att detsamma blir i sin helhet

ordnadt på ett ändamålsenligt sätt, utan att sådana reductioner i de alltför dryga kostnaderna vidtagas, som det skattdragande folket anser lämpliga och nödvändiga, och utan att slutligen någon varm och uppriktig vilja till förbättring häruti hos Regeringen visar sig. De åsigter, den förste värde talaren här uttryckt, och den värma, med hvilken han härom yttrat sig, tillhöra icke honom ensam, utan delas af många i landet och kunna med skäl anses allmänna. För att få försvarsverket till lands förbättradt, och derjemte borttaga det förnämsta fröet till oenighet emellan de begge Statsmakterna, tillstyrker jag derföre, att Rikets Ständer måtte ingå till Kongl. Maj:t med en, i öfverensstämmelse med Herr *Petrés* förslag uppsatt, underdånig skrifvelse.

Herr *Hesselgren:* Af min vid Betänkandet fogade reservation inhämtas, det jag icke kunnat biträda Utskottens tillstyrkan, att Herr *Stjernsvärds* motion, innefattande förslaget, *№* 2, till en förändrad organisation af landtförsvaret, måtte förfalla. Då jag är den ende närvarande ledamoten af detta Stånd, som på de sammansatta Utskottens Afdelning deltagit i denna frågas behandling, har jag velat upplysa, det jag äfven der var af olika tanka med pluraliteten. Jag förordade visserligen ej Herr *Stjernsvärds* förslag i sin helhet, men jag ansåg dock många omständigheter deruti vara förtjenta af uppmärksamhet och bifall. Då för den enskilde representanten vid en Riksdag det är omöjligt att hafva tid till en utförligare och detailerad granskning af ett förslag, af så vidtomfattande beskaffenhet, som det Herr *Stjernsvärd* framlagt, och lika litet torde vara möjligt för en Afdelning utaf de sammansatta Utskotten, (förutsatt äfven, att ibland dess Ledamöter åtskillige bort ega sakkännedom uti hithörande ämnen) som med den mängd af andra mål, hvilka äfven fordra skyndsam handläggning och måste till slutligt afgörande framför andra mera invecklade företagas, har deraf följt, att denna fråga icke blifvit så behandlad, som den, enligt min tanke, hade förtjent. Inom Utskotten sökte jag göra gällande den mening, att »Rikets Ständer skulle till Kongl. Maj:t i underdånighet öfverlemna Herr *Stjernsvärds* berörda förslag», samt »förnya sin tillförene gjorda anhållan, att Kongl. Maj:t måtte täckas låta genom vederbörande utarbeta ett förslag till fullständigt ordnande af Rikets landtförsvar, med beräkning af landets behof och tillgångar, och i Nåder meddela detsamma, jemte Nådig Proposition i ämnet, till Rikets nästsammanträdande Ständer, dervid Rikets Ständer gjorde sig för-

vissade, att Kongl. Maj:t icke skulle underlåta, att fästa vederbörandes uppmärksamhet, vid företagande af berörda arbete, uppå hvad Kongl. Maj:t kunde uti Herr *Stjernsvärds* förslag anse nyttigt och tjenligt.» Denna åsigt vann dock icke pluralitetens understöd; och med den i samma syftning afgifna reservation har jag icke afsett ett förslag, hvarigenom kostnaderna skulle komma att ökas, utan snarare i icke obetydlig mån böra nedsättas. Herr *Lagergren* har, såsom skäl för tillstyrkande af bifall till ifrågavarande Betänkande, ibland annat, anfört, att, om, i stället för en ständig garnizon i hufvudstaden, landt-regimenter incommenderades att der bestrida vakthållningen, skulle kostnaderne derigenom blifva större. Detta måste jag, för min del, bestrida, ty, om, som Herr *Stjernsvärd* jemväl föreslagit, de värfvade trupperna då indragas, hvilket måste blifva en naturlig följd, skulle, enligt nämnde förslag, kostnaderna blifva till ziffran i det aldranärmaste lika med hvad som nu för berörde ändamål erfordras, men det finnes äfven ett annat sätt, oberoende af Herr *Stjernsvärds* förslag, hvarigenom stor besparing skulle kunna göras. Enligt de upplysningar, som erhållits inom Afdelningen, vid behandling af denna fråga, uppgår kostnaden för Stockholms nuvarande garnizon till circa 500,000 R:dr om året, deraf Lif-Gardet till Häst ensamt kostar öfver 170,000 R:dr och de båda Fotgardenas *öfver- och underbefäl,* utgörande 114 personer, medtaga en summa af circa 80,000 R:dr. Skulle dessa båda Fotgarder komma att ersättas med en brigad af samma numerstyrka, så borde en betydlig minskning i befälspersonalen kunna utan olägenhet tillvägabringas. Lif-Gardets till Häst tjenstgöring tages dessutom så ringa i anspråk, att, om detta regimente, *det dyrbaraste i Svenska arméen,* indrogs, besparades dymedelst Statsverket 170,000 R:dr om året, och under förutsättning, att Fotgardena sammanslogos till en brigad, torde en icke obetydlig nedsättning kunna ega rum i den enorma summa, som nu utgår endast till befälets aflönande.

Den tjenstgöring, som Lif-Gardet till Häst ännu bestrider, torde äfven utan olägenhet kunna öfverflyttas på Artilleriet; och då Ståndet förordat samt Rikets Ständer troligen komma att bifalla tillökning af Artilleribefälets löner, kunde en något utsträckt tjenstgöring dem med skäl åläggas.

Dessa omständigheter, hvarigenom en besparing af måhända närmare 200,000 R:dr skulle komma att uppstå, bevisa mer, än mycket annat, att med den beprisade hushålls-

aktigheten inom Krigs-administrationen icke torde hänga så alldeles rätt ihop, som en värd talare här har velat påstå, och synas mig vara af den vigt, att förslaget till den underdåniga skrifvelsen borde tillvinna sig en ganska stor uppmärksamhet å Borgare-Ståndets sida. Herr *Petré* har inom Ståndet förordat det i hans reservation framlagda förslag till underdånig skrifvelse; men då jag är af den tanka, att man i denna fråga icke bör binda händerna på Regeringen, kan jag icke förorda Herr *Stjernsvärds* förslag i sin helhet, utan anhåller, att Ståndet ville besluta anlåtandet till Kongl. Maj:t af *en underdånig skrifvelse, i enlighet med det förslag, som min reservation innehåller.*

Herr *Petré:* Herr *Lagergrens* anförande tillhör cathegorierna af både alfvar och skämt. Jag går att först till besvarande upptaga, hvad som må räknas till den första. Det är sannt, att jag gått befästningssystemet förbi. Ett förbiseende har dertill varit vållande, och jag vill nu godtgöra detsamma. Att befästningssystemet är underkastadt mycken föränderlighet, röjer sig på tvänne särskildta sätt. Dels ser man nemligen, huruledes, utan veterlig anledning, gamla fästningar raseras, såsom händelsen varit med Christianstads fästning, dels varseblifves ock, huru nya befästningsföretag öfvergifvas, såsom i Stockholms grannskap, vid Carlberg. Härtill skulle ock, må hända, kunna läggas nedrifvande till en del af under byggnad varande fästningsarbeten, till följd af nya theorier för befästningskonsten. Min enskilda öfvertygelse är, att fästningen Kungsholmen vid Carlscrona är anlagd i vida större scala, än behofvet fordrar, och att Carlsborg aldrig bort blifva annat, än en förrådsfästning. Hade Carlsborg blifvit inskränkt dertill, så skulle befästningen der, långt före detta, hafva varit fulländad. Att man företagit sig att deraf bilda äfven en manöver-fästning, visar sig, med blott en blick på chartan, otjenligt, åtminstone ur synpunkten af försvar mot yttre fiender. Genom denna besynnerliga utsträckning hafva kostnaderne för Carlsborgs befästande vuxit till en så förvånande höjd.

Den värde talaren har, utan att närmare angifva sin anledning till anmärkning, velat finna mitt föregående yttrande obehörigt. Jag har likväl aldrig för vana, att öfverskrida behörighetens gräns. Visserligen har jag, i förbigående, vidrört en Kongl. Proposition, som under sednare dagar omtalats, såsom varande starkt i fråga, att snart till Ständerne öfverlemnas, men om deruti skulle ligga något obehörigt, så skulle

det väl bero af min, för någon tid sedan, hos Borgare-Ståndet gjorda anmälan, att, enligt hvad hos Talmans-Conferencen förekommit, några nya Kongl. Propositioner icke voro att vid innevarande Riksmöte emotse. Att min uppgift i detta sednare hänseende icke saknat tillförlitlighet, bevisas dock af den omständigheten, att hvarken Borgare-Ståndets Talman, eller min Collega i besagde Conference, Herr *Lagergren* sjelf deremot reserverat sig. Men nog härom. Den värde talaren har nu, liksom ofta tillförene, framstått till gendrifvande af mina uppgifter. Han har förklarat dem, nära nog, för abderitiska. Och hvarföre? Emedan det ingår i hans föreställning, att i allmänna frågor, som närmare röra Regeringen, den enskilde individen, representanten, vore han än aldrig så oförvitlig, gerna må uppoffras, om sådant fordras, för att förringa vigten och värdet af hans anmärkningar och göra Regeringen skuldfri. Så synes Herr *Lagergren* hafva uppfattat ofelbarhetens idé. För verkliggörande deraf anser han, att jemväl Kongl. Maj:ts Rådgifvare böra fritagas från möjligheten af misstag, brister och villfarelser. Det hjelper icke, om också sanning, heder och rättskaffenhet härvid skulle få sitta emellan. Hufvudsaken är, att vägra vitsord åt äfven de mest utredda sakförhållanden, så vida de äro af beskaffenhet att, i mer eller mindre mån, compromettera Stats-Styrelsen. Det måste märkas, att Herr *Lagergrens* och mina begrepp så väsendtligt skilja sig, att, då han betraktar Staten, Regeringen, såsom ändamål, och folket, endast såsom medel, så anser jag förhållandet alldeles motsatt. Nödvändigt måste alltså conflicterne mellan oss på detta rum blifva af ett icke ringa omfång. Ännu lättare låter sig detta förklaras, om man blott kastar en blick på inflytelsen af enskilda lefnadsvanor. Jag ställer mig vid Riksdagen så isolerad, som jag möjligtvis kan, dels för att spara tiden till besörjande af öfverhopande göromål, dels för att, så mycket ske kan, gå fri från meningsstridernas intryck. Herr *Lagergren* går en annan väg och det är derföre sannolikt, att han ofta löper fara att öfverväldigas af den påtryckning, som aldrig uteblifver, då man med en beredvillig natur, värnlös mot maktens inställsamhet, kastar sig in i hvirfveln af Riksdagspartiernas ofta bittra kamp. Sålunda afskäres tillfället, att inför sig sjelf och sitt eget hjerta pröfva, hvad som, utan hänsyn till umgängeskretsarnas förföriska lockelser och förvillande jargon, må anses för det allmänna välbetänkt, nyttigt och godt.

Jag har nu besvarat den del af Herr *Lagergrens* andragande, hvaruti jag trott mig finna stymmelse till alfvar. Det återstår att besvara den andra delen, som påtagligen är att hänföra till skämt. Dit räknar jag nemligen Herr *Lagergrens* förklarande, att Kongl. Maj:t synbarligen sökt, att bereda samband mellan landt- och sjöförsvaret, då Kongl. Maj:t förordnat Chefen för landtförsvaret, att jemväl föreslå Sjöförsvars-Departementet. Såsom ministeriel talare, hade Herr *Lagergren* ej bort vidröra denna ömtåliga fråga. Så länge man ännu icke vågar öppet förneka, att vi ega en besvuren Grundlag, så länge man icke rent af dristar påstå, att en allena-styrelse bör herrska öfver Sverige, måste det förekomma synnerligen oförsigtigt, att en Styrelses mest devouerade anhängare framhåller en sak, som endast bevisar, huruledes nuvarande Regering anser sig stark nog, att kunna sätta sig öfver både Rikets Ständer och 107 § Regerings-Formen. För både Konungen och Nationen erfordras ett annat Regeringssystèm, så vida ömsesidigt förtroende skall blifva mellan de båda Statsmakterna rådande, och den omständigheten, att Herr *von Hohenhausen*, kort efter sedan tvänne af Riks-Stånden beslutit anmäla honom till erhållande afsked från Conseilen, blifvit hugnad med ett ännu vidsträcktare förtroende eller Chefskapet äfven för sjöförsvaret, är icke ett ämne att leka med, utan förtjente snarare, att äfven Herr *Lagergren* sökte draga en slöja deröfver.

Slutligen må jag tillägga, att, om än Herr *Lagergren* aldrig så mycket bestrider mina uppgifter, rörande försvarsverket, så följer dock icke deraf, att de äro i behof af annat stöd, än det, som allmänna omdömet är i tillfälle att skänka dem. Jag underkastar dem gerna den strängaste granskning och är viss, att, om den utföres med oväld, så skola de äfven bestå, utan att ens någon öfverdrift deruti skall upptäckas.

Ehuru man ansett, att Borgare-Ståndet genast kunde besluta afslag på förevarande Utlåtande och bifalla den underdåniga skrifvelse, som jag i min reservation föreslagit, anhåller jag dock, att proposition på återremiss måtte, såsom mera formenligt, framställas.

Herr *Gråå:* Då jag i de sammansatta Utskottens plenum deltagit i behandlingen af detta ärende, men icke låtit anteckna mig, såsom reservant, har jag nu velat tillkännagifva, det jag icke biträdt Utskottens Betänkande. En talare,

som redan yttrat sig i denna fråga, har dervid framhållit det Svenska militairväsendet i den ljusaste dager och funnit detsamma vara i sådant skick, att någon förbättring deruti icke erfordrades. Jag beklagar dock, att denna åsigt icke öfverensstämmer med opinionen hos den stora allmänhet, som står utom facket; och äfven inom detsamma har man icke kunnat förneka behofvet af förbättringar. Mig synes det vara af stor förtjenst, att en enskild person, med uppoffring af tid och kostnader, utarbetat ett förslag till försvarsverkets omorganisation. Jag bestrider icke, att förslaget kan vara behäftadt med fel och brister; men också har den afdelning inom de förenade Utskotten, som först handlagt ärendet, användt sitt synnerliga bemödande att framhålla dessa fel och brister, samt dervid förbisett allt det förtjenstfulla, som i sjelfva förslaget förefinnes. Oaktadt den af Utskotten förespeglade bristfällighet i detailerna, hade man dock bort förvänta, att Utskotten icke skolat tvärt afslå hela förslaget. I frågans nuvarande skick torde det emedlertid vara lämpligast, om densamma ånyo blefve af Utskotten behandlad, men om nu genast kan uppsättas förslag till underdånig skrifvelse i ämnet, har jag ingenting deremot att erinra. Uti de af Herrar *Petré* och *Hesselgren* afgifna reservationer hafva två särskilda förslag till underdånig skrifvelse blifvit framställda. Skiljaktigheten dem emellan är ej särdeles stor. Den väsendtligaste ligger deri, att, enligt Herr *Petrés* reservation, skulle Herr *Stjernsvärds* förslag åtföljа den underdåniga skrifvelsen, för att tjena de Comiterade, som komme att utses, till ledning vid frågans behandling, hvaremot Herr *Hesselgren* endast yrkat, att begäran skulle framställas om utarbetande af ett förslag till fullständigt ordnande af Rikets landtförsvar. Jag instämmer med Herr *Petré* och håller före, att Rikets Ständer ingalunda böra förhindra, att Herr *Stjernsvärds* förslag må på officiel väg komma till Regeringens kännedom. I händelse förslag till en underdånig skrifvelse nu kan uppsättas, vill jag icke påyrka återremiss.

Discussionen ansågs slutad, och Herr Talmannen framställde denna proposition:

»Behagar Högtärade Ståndet bifalla Stats- samt Allmänna Besvärs- och Economie-Utskottens Betänkande, № 18?»

Svarades *Ja* och *Nej*, hvarjemte votering begärdes.

En voteringsproposition uppsattes, justerades och anslogs, så lydande:

»Den, som bifaller Stats- samt Allmänna Besvärs- och Economie-Utskottens Betänkande, № 18, röstar: *Ja*.

Den, det icke vill, röstar: *Nej*.

Vinner *Nej*, återremitteras Betänkandet.»

Votering anställdes med slutna sedlar, efter upprop. En sedel aflades förseglad, och de öfriga, vid hvilkas öppnande 2 af Ståndets Herrar Ledamöter stodo, en på hvardera sidan om Herr Talmannen, befunnos innehålla 29 *Nej* emot 9 *Ja*, i följd hvaraf detta Betänkande var återremitteradt.

§ 8.

Bordlades följande Utskotts Utlåtanden och Memorial:

Stats-Utskottets, № 221,

Bevillnings-Utskottets, N:ris 15—17, samt

Allmänna Besvärs- och Economie-Utskottets, N:ris 114—119, till hvilka rubrikerna upptagas i protocoll, då ärenderna förekomma.

§ 9.

Justerades Protocolls-Utdrag öfver Ståndets denna dag fattade beslut.

§ 10.

Herr Talmannen hemställde, huruvida Ståndet behagade åtskiljas.

Härtill svarades *Ja*.

Herr *Billström:* Det var oväntadt, att höra Herr Talmannen framställa proposition på att åtskiljas, då Herr Talmannen förut sagt, att åtskiljandet icke berodde på Ståndet. Det är emedlertid glädjande att finna, det Herr Talmannen ändtligen vetat att ställa sig Grundlagens föreskrifter till efterrättelse.

Plenum slutades kl. 1/4 till 4 e. m.

In fidem.

E. G. Runeberg.

Den 17 Julii.

Plenum kl. 6 e. m.

§ 1.

Återstående delar af protocollet för den 21 sistlidne Junii justerades.

§ 2.

Herr *Petré:* Innan föredragningen börjas, anhåller jag, att Herr Talmannen behagade upplysa, hvad Herr Talmannen troligtvis bättre, än någon annan bland oss, känner, nemligen, om någon Kongl. Proposition vidare är under denna Riksdag att förvänta. Sådant vore, efter de ansträngningar, som synnerligen Stats-Utskottet till en ovanlig grad fått vidkännas, för att kunna afsluta Riksdagen sednast i nästa månad, rätt nedslående. För min del, hyser jag i det längsta den förhoppning, att de i berörde hänseende circulerande berättelser äro ogrundade. Herr Talmannen sjelf torde, så väl, som Herr *Lagergren*, hafva, i likhet med mig, icke dragit annan slutsats af hvad Herr Landt-Marskalken uti Talmans-Conference för någon tid sedan yttrade, än att nya Kongl. Propositioner icke vidare äro att vid innevarande Riksmöte emotse. Emedlertid behagade Herr Talmannen inse angelägenheten deraf, att vi derutinnan erhålla en betryggande förklaring.

Herr *Lagergren:* Jag fästade verkligen icke mycken vigt vid det yttrande, Herr *Petré* för en tid sedan inom Ståndet meddelade, angående det sätt, hvarpå Hans Excellence Herr Landt-Marskalken i en Talmans-Conference skulle uttryckt sig, i fråga derom, huruvida någon Kongl. Proposition ännu vore att under Riksdagen förvänta. Det föresvåfvar likväl mitt minne, att Herr Landt-Marskalken i en Talmans-Conference, då tal varit om Riksdagens slutande, framställt någon förfrågan om Conferencens tankar i detta hänseende, så vida de då kända ärenderna togos i beräkning, och så framt någon Kongl. Proposition icke vidare aflemnades. Men någon positiv uppgift eller försäkran i detta afseende blef icke, så vidt jag kan påminna mig, af Herr Landt-Marskalken afgifven. Om Herr Talmannen säkrare erinrar sig Herr Landt-Marskalkens ord vid tillfället, eller kan meddela någon bestämd upplysning i detta ämne, skall sådan äfven af mig emottagas med interesse. Emedlertid bör jag icke förtiga, att jag knappt tror, att den af den förre talaren nu gjorda s. k. interpellation till Herr Talmannen får tillskrifvas något verkligt, uppriktigt interesse för Riksdagens snara afstutande. Motsatsen skulle heldre kunna slutas af flera utaf Ståndet nyligen fattade beslut om återremisser, till hvilka den föregående talaren med särdeles ifver medverkat. Vid sådant förhållande tror jag ock, att samma talares nu gjorda framställning icke är af synnerlig vigt.

Herr Talmannen yttrade: Jag är pligtig att afgifva ett yttrande, i anledning af hvad nu ifrågasatts. Herr *Petré* torde, lika med mig, draga sig till minnes, att Herr Landt-Marskalken, uti den Talmans-Conclave, Herr *Petré* omnämnt, icke gaf någon försäkran derom, att någon Kongl. Proposition till Rikets Ständer icke vidare vore att förvänta under innevarande Riksdag, utan att Herr Landt-Marskalken endast till de då närvarande ställde en förfrågan, i afseende på tiden, då en hvar ansåge Riksdagen kunna afslutas, för den händelse, att någon Kongl. Proposition icke vidare afläts under denna Riksdag. Om någon sådan är att förvänta, har jag icke eller mig enskildt bekant.

Herr *Petré:* Efter det meddelande, Herr Talmannen nu haft godheten lemna, torde man vara berättigad antaga, att den i hufvudstaden circulerande berättelse, som skulle nya Kongl. Propositioner till Rikets Ständer vara att förvänta, saknar all grund. Så väl för egen del, som å hela Borgare-Ståndets vägnar, må jag förklara, att en underrättelse om ankomsten af någon ny Kongl. Proposition under Riksdagens närvarande stadium, ej skulle annat, än med ledsnad emottagas. Till svar å Herr *Lagergrens* anspelning, att önskan om Riksdagens snara afslutande svårligen kunde anses uppriktig, så länge man gång efter annan beslutar återremisser, ber jag endast få erinra, att inga frågor utaf betydenhet blifvit af detta Stånd återremitterade, utom de två, som angå skattejemnkningen och förslaget om landtförsvarets reorganisation. Jag tror icke att dessa beslutade återremisser i någon väsendtlig mån skola uppehålla Riksdagen, helst jag, med förvärfvad kännedom om den drift, hvarmed göromålen skötas af Stats-Utskottet, eger all anledning förmoda, att, sedan de återremitterade ärendena dit återkommit i fullständigt skick, knappast mera, än 2 eller högst 3 dagar skola erfordras, innan Stats-Utskottet är med svar på återremisserna i beredskap.

Vice Talmannen Herr *Halling:* För min del, anser jag

återgång till dagordningen vara ett säkert medel att förkorta Riksdagen.

§ 3.

Herr *Indebetou* anhöll om 3 veckors ledighet från Riksdagsgöromålen, räknad från den 21 dennes.

Herr *Petré:* Jag tager mig friheten erinra den värde Ledamot, som nu begärt permission, att i det sammansatta Utskott, deri vi gemensamt äro placerade, en annan Ledamot nyligen begärt bordläggning af en vigtig sak, som torde förekomma i nästa plenum. Jag hoppas, att Herr *Indebetou* således skall finna angelägenheten att qvarstadna, för att biträda vid utredande af ifrågavarande sak, deri han förmodas ega mesta kännedom.

Herr *Indebetou:* Det hade visserligen varit enligt med min egen önskan att kunna qvarstadna, till dess den vigtiga sak, om hvilken Herr *Petré* nu talat, förevarit. Men förhållandet är, att en sak af stor enskild vigt fordrar min närvaro i landsorten å viss dag, och hvilket icke låter förena sig med öfvervarandet af omförmäldta Riksdagsärendes ifrågasatta handläggning. Jag är följaktligen nödsakad att iterera min anhållan om permission. De upplysningar, jag kan hafva att lemna i nyssberörda ärende, kunna ändå tillhandahållas vederbörande, emedan jag enskildt meddelat dem åt Ledamöter både i detta och i andra Riks-Stånd, så att de icke böra komma att saknas genom min frånvaro.

Herr *Lagergren:* Jag understödjer med godt samvete Herr *Indebetous* anhållan om ledighet att företaga en angelägen resa, och tror, att man kan vara fullkomligt lugn, i afseende å det ifrågasatta Riksdagsärendets behandling, helst den andre Riksdagsman, å hvilken nu syftats, lärer här qvarstadna och i sakens behandling deltaga, samt någon anledning icke är för handen, att draga i tvifvel hans förmåga att utreda saken.

Herr *Ekholm:* Jag tager mig endast friheten åberopa Herr vice Talmannens nyss hafda yttrande om ett osvikligt medel att bidraga till Riksdagens förkortande.

Öfverläggningen härom var slutad; och, på framställning af Herr Talmannen, beviljades Herr *Indebetou* den af honom nu sökta tjenstledighet.

§ 4.

Främst å föredragningslistan förekom 23 punkten uti Stats-Utskottets Betänkande, № 85, angående reglering af utgifterna under Riks-Statens Fjerde Hufvudtitel.

Herr Talmannen erinrade, hurusom Ståndet tillförene beslutat, att med vidare föredragning af denna punkt, jemte den vid Betänkandet fogade tabell, innefattande förslag till blifvande Riks-Stat, samt Herr *Petrés* framställning rörande denna punkt, skulle anstå, till dess Stats- samt Allmänna Besvärs- och Economie-Utskottens Betänkande, i anledning af Herr *Stjernsvärds* motioner, angående arméens förändrade organisation, till behandling inkomme, äfvensom att detta Betänkande af Ståndet i dess sista plenum behandlats; hvadan tiden nu vore inne, att åter företaga berörda hvilande fråga; och blef Herr Talmannens härom gjorda framställning af Ståndet med öfvervägande *Ja* besvarad.

Herr *Petré:* Jag vill icke motsäga, att tiden i öfrigt är inne att företaga det nu anmäldta ärende, men hemställer, om sådant lämpligen bör ske i detta aftonplenum, och huruvida, då en hvar af Ståndets Ledamöter nu torde vara oförberedd härå, skäl är för handen, att för detta ärendes behandling åsidosätta andra angelägna frågor å föredragningslistan.

Herr Talmannen gaf tillkänna, att Ridderskapet och Adeln samt Preste-Ståndet bifallit ofvannämnda punkt i Stats-Utskottets Betänkande, № 85, äfvensom att densamma bifallits af Bonde-Ståndet, med de förändringar, Riksdags-Fullmäktigen *Per Sahlström* der föreslagit, i enlighet med af honom afgifven tabell; och lät Herr Talmannen nu uppläsa berörda punkt.

Herr *Lagergren:* Den i gårdagens plenum här behandlade frågan, som är föremål för Stats- samt Allmänna Besvärs- och Economie-Utskottens Betänkande, № 18, har icke något inflytande på innehållet af förevarande punkt och den dertill hörande tabell. Vid behandlingen af ofvannämnda Betänkande hvälfde sig tvisten hufvudsakligen derom, huruvida Herr *Stjernsvärds* deruti innefattade motion om landtförsvarets organisation borde föranleda någon underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t eller icke. Deraf lärer man förgäfves bjuda till att uppsöka något giltigt skäl att vidare uppskjuta det nu till föredragning anmäldta ärende. Och som detta egentligen låter reducera sig till den vid förevarande punkt fogade tableau öfver Fjerde Hufvudtiteln, hvarigenom alla anslag dertill, uti hvilka någon ändring ej ifrågasatts, blifvit på ett ställe sammanförda, lärer något annat beslut nu ej lämpligen kunna fattas, än att lägga denna punkt och tabell,

jemte Herr *Petrés* särskilda framställning, i afseende derå, till handlingarne, derå jag vördsamt anhåller om proposition.

Herr *Wærn:* Jag tager mig friheten erinra om Herr vice Talmannens nyss gifna råd, i afseende å Riksdagens förkortande, och anser äfven, att det är desto bättre, ju förr vi komma till sak. Om Herr Talmannen behagade låta upplåsa det af Herr *Petré* aflemnade förslag, så kan ärendet måhända snart afgöras.

Nyssberörde tabell upplästes.

Herr *Petré* hemställde om densammas föredragning punktvis, till bättre reda vid öfverläggningen.

Herr vice Talmannen: Om jag icke felat i min uppfattning, går Herr *Petrés* nu ifrågakomna besparingsplan ut på det önskvärda förhållande, att Herr *Stjernsvärds* förslag till landtförsvarets organisation och dermed förenad hushållning med Statens medel måtte mer eller mindre gå i fullbordan. Å detta förslag hafva emedlertid de sammansatta Utskotten ansett någon Rikets Ständers åtgärd icke böra meddelas, men hvilket utlåtande Borgare-Ståndet, genom dess i går fattade beslut, återremitterat, i den syftning, att underdånig skrifvelse måtte aflåtas derom, att Kongl. Maj:t ville låta genom sakkunnige män undersöka den af Herr *Stjernsvärd* framlagda plan och derefter vid nästa Riksdag Nådig proposition i ämnet afgifva. Då dessa äro åtgärder, som städse, oberoende af Rikets Ständers önskningar, kunna och böra vidtagas, så tror jag, att det yttersta, hvartill man, i afseende å den sistnämnda, nu kan komma, är att, såsom Herr *Lagergren* yrkat, lägga den föredragna punkten, jemte de anmälda tabellerna, till handlingarne; och då, om äfven Herr *Petrés* afsigt att erinra Regeringen om besparingars iakttagande vunnes, det ändå kunde vara tvifvelaktigt, om någon verklig åtgärd i detta hänseende kunde derå följa, hemställer jag till den värde Ledamoten sjelf, om det icke är likgiltigt, om hans afgifna tabell föredrages i sin helhet eller styckevis, och om han icke skulle finna lämpligt, att Ståndet stadnar i det beslut, att nu låta vid förevarande utlåtande bero.

Herr *Petré:* Herr vice Talmannen saknar väl icke skenbar anledning till sin nu gjorda framställning, enär Borgare-Ståndet ajournerat behandlingen af 23 punkten i Stats-Utskottets Betänkande, № 85, intill dess de sammansatta Utskottens ifrågakomna Utlåtande öfver Herr *Stjernsvärds* motion här förevarit. Men det förekommer likväl en väsendtlig

irring uti den förutsättning, hvarpå Herr vice Talmannen grundat sitt yttrande. Misstaget synes hafva uppstått genom underlåtet aktgifvande derå, att mitt i tabellen innefattade förslag är fullkomligt fristående och icke eger sammanhang med Herr *Stjernsvärds* reformförslager. Följaktligen lärer Herr vice Talmannens yrkande icke kunna vinna afseende, åtminstone på de skäl, han anfört.

Herr *Lagergren:* Den tableau, som Herr *Petré* vid förra föredragningen af ifrågavarande punkt i Stats-Utskottets Betänkande, № 85, afgaf, och hvilken nu är, jemte denna, hvilande, innefattar helt och hållet en tillämpning af Herr *Falhems* ryktbara reservation vid nämnde Betänkande, hvilken icke vann något understöd i Utskottet, för så vidt Betänkandet utvisar, och äfven af detta Stånd lemnades åsido. Jag hemställer då med allt skäl, om det kan vara på fullt alfvar man nu vill söka förmå detta Stånd att ånyo upptaga och skänka afseende åt ett förslag, som förut är öfvergifvet. Rikets Ständer hafva i stället tagit ledning af Stats-Utskottet, samt icke ingått i pröfning af andra detailer, hörande till 4:de Hufvudtiteln, än dem, i afseende å hvilka Utskottet redogjort och meddelat särskildta yttranden. En representant har visserligen försökt att med ens och efter sitt hufvud reformera hela landtförsvaret. Hans plan fanns icke utförbar, hvarken af Utskotten eller af detta Stånd. Nu vill man på annan väg, nemligen genom framläggande af en tabell, som blott och bart upptager resultater af Herr *Falhems* förkastade reservation, förmå Ståndet att antaga, hvad nyssnämnde Ledamot med reservationen åsyftat; man söker att, såsom ett bihang till 4:de Hufvudtiteln, inpassa denna reservation, som längesedan ogillats. Jag frågar, om det vore lämpligt, — om det på något rimligt skäl kunde bifallas? Jag hemställer särskildt till Herr Talmannen, om denna fråga kan, på sådant sätt väckt, ställas under ompröfning. För min del, måste jag bestrida sådant, såsom Grundlagsvidrigt, samt förenar mig med Herr vice Talmannen i yrkandet att låta bero vid Stats-Utskottets Utlåtande i förevarande punkt, som, jemte tabellen, bör, utan vidare yttrande, läggas till handlingarne.

Herr *Petré:* Om, på sätt den siste värde talaren förespeglat, min ifrågavarande tabell icke är annat, än en reproduction af något, som, efter den värde talarens förmodan, bereder väg till medborgerlig ryktbarhet, så förundrar det mig, att den värde Ledamoten, som sjelf så gerna vill lyftas på ryktets vingar, ej tillåter, att samma lycka förunnas

mig. Han har t. o. m. anmärkt, att min tabell icke ens bör blifva föremål för föredragning, och följaktligen till Herr Talmannen ställt en interpellation att å densamma vägra proposition. Det är klart, att sådant vore en påtaglig förnärmelse både mot Grundlagen och den Ståndets majoritet, genom hvars åtgörande tabellen för en tid sedan blifvit, jemte Stats-Utskottets förevarande Utlåtande, förklarad hvilande. Det måste alltså inses, att denna tabell icke numera kan undgå, att till öfverläggning framställas, hvadan den värde talarens insinuation om propositionsvägran icke kan anses synnerligen välbetänkt. Om också den omförmälda tabellen skulle hafva för sig så föga chance, som talaren velat antyda, så hörer det dock till god ordning, att den njuter behörig honneur och faller på respectabelt sätt.

Herr *Lagergren:* Jag upprepar, att den tabell, som Herr *Petré* inlemnat och föreslagit att antaga, i stället för den förevarande, hvilken Stats-Utskottet framlagt, är endast ett resultat af Herr *Falhems* förutnämnde reservation. Samma tabell kallades oriktigt Herr *Stjernsvärds*, och jag tror, att det var under inflytande af en sådan föreställning, som Ståndet fattade dess beslut, att denna tabell skulle, jemte Stats-Utskottets Utlåtande och tabell, blifva hvilande. Jag kan icke inse, att det blifvit factiskt vederlagdt, att ziffrorna i denna Herr *Petrés* tabell blifvit helt och hållet ordnade efter nämnda reservations innehåll. Icke eller står samma tabell i omedelbart samband med Herr *Stjernsvärds* motion, som förekommer i Stats- samt Allmänna Besvärs- och Economie-Utskottens Betänkande, № 18. När berörda reservation icke blifvit antagen, — när den omförmälda tabellen endast består af ziffror, som förut varit föremål för pröfning, då frågar jag, om det instämmer med Grundlag och med ordning inom ett Riks-Stånd, att omedelbart till pröfning upptaga denna fråga, som icke förr blifvit i behörig tid och ordning, såsom motion, i Ståndet väckt, således icke kunnat till Utskott remitteras, eller der varit under öfverläggning, och nu på så utomordentligt sätt framstår, i ändamål att, utan grund eller ledning af någon föregången Grundlagsenlig behandling, antaga endast några nakna zifferrader? — Det är i detta hänseende jag vändt mig till Herr Talmannen, med hemställan, om ett sådant förfarande kan ega rum, — om det kan till iakttagande proponeras.

Discussionen förklarades slutad, och, på framställning af

Herr Talmannen, beslöt Ståndet att låta bero vid Stats-Utskottets yttrande i 23 punkten af dess Betänkande, № 85.

§ 5.

Föredrogos ånyo nedan antecknade Utskotts Betänkanden, nemligen:

Stats-Utskottets:

№ 218, i anledning af erhållna återremisser å Betänkandet, № 51, angående beräkningen af Statsverkets inkomster.

Härvid förekommo:

Ingressen, eller yttrandet, pag. 1, i Utlåtandet, № 218.

Bifölls.

1:sta, 2:dra, 3:dje och *4:de punkterna* af Betänkandet, № 51, förnyade genom första och andra yttranderne, pag. 2, i Utlåtandet, № 218.

Herr *Wærn* yttrade, med afseende på de trenne första punkterna: Då dessa delar af Stats-Utskottets Betänkande, № 51, af Borgare-Ståndet återremitterades, skedde sådant derföre, att Ståndet icke ville fastställa de indelta räntorna, innan skatteförenktingsfrågan förevarit, emedan denna kunde utöfva verkan härå. Numera hafva de 3 öfriga Riks-Stånden antagit först de på hufvudtitlarne indelda räntor, och sedermera detta Betänkande. Någon vidare åtgärd lärer således icke vara att af Borgare-Ståndet härmed vidtaga, än att låta vid förevarande Utlåtande bero, hvilket jag tillstyrker.

Öfverläggningen var slutad, och Ståndet lät vid förevarande yttrande bero.

8:de punkten, 1:a momentet.

Herr vice Talmannen uppläste och åberopade dels Prosten *Forssells* vid Stats-Utskottets Betänkande, № 51, pag. 31, fogade reservation, samt dels Herr *Almgrens* och Herr vice Talmannens yttranden i denna fråga, då densamma, den 8 sistlidne Martii, sednast förevar i detta Stånd, samt tillade: Underrättad, att Preste-Ståndet beslutat tiondetackjernets förhöjande till samma belopp, som intill 1844—45 årens Riksdag, eller 16,000 Skeppund årligen, efter det värde, som Stats-Utskottet nu föreslagit, eller 5 R:dr 32 sk. Skeppundet, inskränker jag mig till yrkande, att detta Stånd nu måtte fatta enahanda beslut.

Herr *Wedberg:* Herr vice Talmannen har väl uppläst yttranden, som varit riktade emot, men ej något af dem, som innefattat tillstyrkande af fortfarande lindring i tackjernsskatten. Min erfarenhet säger mig, att denna i allt fall är

ganska dryg. Det af Herr vice Talmannen förordade tiondetackjernsbelopp, 16,000 Skeppund årligen, motsvarar ungefär ett Skeppund af tillverkningen, för hvart dygn, hvarje masugn är i gång. En sådan skatt vore, äfven oberoende af de conjunctur-förhållanden, som tillverkningen hittills upplefvat, verkligen orimlig, då den egendom, hvarå skogen växer och malmen brytes, dessutom har sin dryga skatt. Antagandet af ett sådant förslag skulle utan tvifvel bidraga att nedtrycka denna gren af en för Riket så gagnelig modernäring, som jern- och bergshandteringen. Jag anhåller om proposition å bifall till förevarande Utlåtande och önskar, att det förfarande, Borgare-Ståndet i detta fall kommer att iakttaga, således måtte blifva motsatt hvad Herr vice Talmannen förordat, och följaktligen öfverensstämmande med hvad Ridderskapet och Adeln samt Bonde-Ståndet, efter hvad jag tror mig veta, i detta ämne beslutat.

Herr *Berger:* Jag hade icke ämnat att i dag åter begära ordet i denna fråga; men då Herr vice Talmannen gjort sig mödan att uppläsa några yttranden, som, då frågan förra gången af Ståndet behandlades, fälldes för endast den ena sidan af saken, har jag trott mig böra söka att bereda någon jemnvigt, genom att yttra något äfven för den andra sidan. Det förundrar mig väl icke synnerligen, att Herr vice Talmannen, som troligen icke lärer varit i tillfälle att på närmare håll följa och taga kännedom om tackjernstillverkningen, är så benägen att belägga denna skenbart indrägtiga rörelse med hög skatt, så mycket mera, som Statsverket derpå skulle vinna. Jag finner mig likväl föranlåten att fästa uppmärksamheten derå, att här icke kan vara fråga om att göra enskildta intressen gällande, utan att förekomma en tung och orättvis beskattning. Att detta senare icke sker på det sätt, som Herr vice Talmannen nu förordat, vet den alltförväl, som närmare känner de dryga skattebördor, med hvilka tackjernstillverkningen är belastad, och i följd deraf måste inse, huru orättvist det är att belägga denna, säkerligen af alla tyngsta, näringsgren äfven med de tyngsta skatter. Säge hvad man vill, så kan jag dock icke frångå, hvad jag förr derom yttrat, att jernhandteringen är att betrakta, såsom en fabriksrörelse, och i fråga om beskattning borde ställas i parité med andra fabriker. Ganska få sådana hafva grundränta sig åsatt. Och ändå äro de fleste af beskaffenhet att alltjemt kunna drifvas, då deremot tackjernstillverkningen, såsom beroende af kol- och vattentillgång samt andra omständigheter, endast tidtals kan

hållas i gång. Det finnes icke eller lika skäl att belägga tackjernstillverkningen med grundränta, som att dylik åsättes jordegendom, helst jernhandteringen kan i dag drifvas, i morgon nedläggas. Men jordegendomen står dock alltid qvar. Och tillräckligt borde det vara, att den jord, hvarpå tackjernstillverkningen drifves och är anlagd, betalar grundränta, utan att begge behöfva betala en sådan skatt. Och besynnerligt måste det förefalla, om inom detta Riks-Stånd, der borttagandet af grundränta från såväl mjöl- som sågqvarnar omfattas med så stort deltagande, samma deltagande skulle saknas, i fråga om endast lindring i grundränta för tackjernstillverkningen, som icke mindre, än qvarnar, är att hänföra till fabriksrörelse. Om förhållanderne med full oväld bedömas, måste till och med den af Stats-Utskottet nu föreslagna grundränta å tackjernstillverkningen snarare anses för hög, än för låg, då man kan beräkna, att masugnarne, för hvarje dygn tackjernsblåsningen är i gång, erlägga i grundränta circa 3 procent af allt hvad som tillverkas, utom den bevillning, som särskildt drabbar äfven denna handtering. På dessa och vid ett föregående tillfälle af mig anförda skäl, inskränker jag mig till anhållan om proposition å bifall till förevarande Utlåtande.

Herr *Sundler:* Jag instämmer helt och hållet med den siste värde talaren och anser en ökad skatte-inkomst för Staten af jernhandteringen vara den mest olämpliga, då beskattningen å densamma redan faller så tungt, att icke någon annan näring i Riket är i detta fall dermed jemnförlig. Om ökad beskattning vore af nöden, så kunna många andra näringsgrenar bättre tåla en sådan. I allt fall blir det alltid orätt att lägga den hårdaste skattebördan på en modernäring.

Herr *Norin:* Frågan är nu egentligen derom, huruvida tiden är inne att återgå till den gamla grundskatten å tackjernstillverkningen. Då frågan första gången förevar i Utskottet, afgåfvos ganska sakrika anföranden från den sidan, som måste tillerkännas största competence att döma häröfver. Om tiden nu ej vore så knapp, vore väl i sin ordning, då yttranden, hvarmed åsyftats att drifva upp beskattningen till hvad den förut varit, nu upprepats, att äfven uppfriska minnena med ganska grundade yttranden, som afgifvits för Utskottets mening, hvilken dessutom finner fullt stöd af Kongl. Maj:ts i ämnet anlåtna Proposition. Men tiden är, såsom anmärkt blifvit, numera alltför dyrbar, och jag tror eller icke,

att någon vidlyftig utläggning erfordras, för att vinna bifall till förevarande Utlåtande, hvilket jag tillstyrker.

Herr *Bergman:* I Martii månad, då denna fråga sist förevar, hade man verkligen god anledning till förhoppning, att jernpriserna i vårt land skulle stiga. Dessa utsigter hafva likväl sedan dess icke realiserat sig, utan priserna i stället börjat falla, och det ser ut, som skulle de alltmera nedgå. Under sådana förhållanden är det fara värdt, att vår jernexport skall aftaga, derest ifrågavarande grundränta höjes, i enlighet med Herr vice Talmannens yrkande. Tiden dertill är således, efter min öfvertygelse, ännu icke inne, och kommer måhända aldrig mera åter. Jag instämmer i anhållan om proposition till bifall å Utlåtandet.

Herr *Sundin:* När denna fråga förra gången behandlades af Högtärade Ståndet, sökte jag ådagalägga lämpligheten deraf, att tionde-tackjernsafgiften än vidare bibehölles vid $^3/_4$:delar af dess primitiva belopp. — Till de skäl, hvilka då anfördes, anser jag mig nu böra tillägga, att handels-conjuncturen för jern, långt ifrån att hafva sedermera förbättrats, såsom mine värde motståndare vid det tillfället, under hänförelsen af en alltför liflig inbillningskraft, behagade antyda, tvärtom blifvit ofördelaktigare, emedan jernpriset åter börjat falla, och sannolikt kommer att än ytterligare nedsättas under de politiska hvälfningar, hvilka nästa år äro att befara. Under sådana omständigheter vore det visserligen icke rätt eller välbetänkt att höja tionde-tackjerns-afgiften; och jag anhåller derföre om proposition på bifall till Höglofliga Stats-Utskottets i ämnet afgifna Betänkande.

Flere af Ståndets Herrar Ledamöter instämde häri.

Vice Talmannen Herr *Halling:* Man synes mig verkligen hafva förgätit, att fråga nu är om en grundskatt. Jag undrar ock, hvad man skulle säga, om det ifrågasattes, att grundskatt å jordegendom skulle variera efter olika priser å jordalster. Sjelfva saken bestrider jag egentligen icke, och hvad min kännedom om tackjernstillverkningen angår, må dermed vara huru som helst, men Rikets Ständer hafva förut nedsatt tionde-tackjernet, endast i anseende till dålig conjuncture, och jemväl beslutat en återgång under bättre förhållanden, och nu har Stats-Utskottet yttrat, att conjuncturen är god. Detta är för mig ett skäl mera att fortsätta mitt förra påstående.

Herr *Lagergren:* Då jag befann mig ibland dem, som yrkade återremiss å Stats-Utskottets förra Betänkande i ämnet, så vill jag tillkännagifva, att jag denna gång röstar för bifall. Det må så vara, att tionde-tackjernet är en art af grundskatt, som representerar en godtgörelse till Staten, icke blott för sjelfva fabriksrättigheten, utan äfven för de ur jorden tagna skatterna eller malmerna. Den skatt måste dock alltid stå i förhållande till conjuncturen och varupriserna, som i viss mån betinga skattebeloppet. De goda förhoppningar, man i våras gjorde sig å gynnande förhållanden för jernhandeln, hafva ty värr icke förverkligats, utan heldre motsatsen redan inträffat. Man måste taga jernhandteringen i sin helhet i betraktande, och, då man vill bestämma beloppet af ifrågavarande skatt, ej blott se på tillfälligt pris å tackjern, utan äfven och förnämligast å gällande pris på den fulländade producten, stångjern. Jag instämmer för öfrigt med Herrar *Bergman* och *Sundin* i denna fråga.

Vice Talmannen Herr *Halling:* Då jag förra gången hade ordet, glömde jag att nämna, det tvisten egentligen endast är om ett belopp, motsvarande 2 sk. på hvart skeppund tackjern. Herr Prosten *Forssell* har i sin reservation närmare omförmält detta och antydt, att hvart skeppund tackjern nu är beskattadt med 6 sk. Resultatet af de upplysningar, jag häruti innan fått af en annan fullt sakkunnig person, öfverensstämmer i det närmaste härmed; ty han har kommit dertill, att den beskattning, jag föreslår, motsvarar 9 sk. för hvart skeppund. Jag frågar, om det är farligt, att öka ifrågavarande skatt derhän? men »många bäckar små göra en stor å», heter det, och derföre är det, som åt handteringens idkare skola efterskänkas de 4,000 skeppund tackjern årligen, som Staten härigenom eftersätter. Jag ingår icke på en dylik efterlåtenhet.

Herr *Indebetou:* Om Herr vice Talmannen vore något närmare bekant med jernhandteringen och dess beskaffenhet, skulle han visst icke så envist fullfölja sin nu förfäktade mening. Den ifrågavarande skatten hvilar på helt andra grunder, än någon annan skatt af sednare tider. Då beskattningen i andra fall pålägges efter vinst af näring, så utgår den af tackjernstillverkningen efter bruttobeloppet. Också drabbar icke den ifrågasatta förändringen alla lika, såsom Herr vice Talmannen synes trott, då han talat om 2 à 3 sk. på hvart skeppund, utan skatten utgår olika, fördelad efter särskilda grunder och olika proportioner vid särskilda hyttor och masugnar. För att visa, huru betungande densamma jemnförelsevis är, behöfver endast nämnas, att den

uppgår till 2 à 3 procent af hela tillverkningen. Bergshandteringen är likväl en näring i vårt land, som icke bör öfver höfvan betungas. Ty af densamma beror i väsendtlig mån Rikets export, och af denna välmågan. Jag förenar mig i anhållan om bifall till Stats-Utskottets Utlåtande.

Herr *Cassel*, med flere, instämde.

Discussionen var slutad, hvarefter, sedan Herr Talmannens proposition å bifall till förevarande Utlåtande blifvit besvarad med *Ja* och *Nej*, votering äskades; i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs följande voterings-proposition:

»Den, som bifaller 1 momentet af 8 punkten uti Stats-Utskottets Utlåtande, № 51, förnyad i Utlåtandet, № 218, röstar: *Ja*.

Den, det icke vill, röstar: *Nej*.

Vinner *Nej*, bestämmes tionde-tackjernet till 16,000 skeppund eller enahanda belopp med hvad det var år 1844.»

Vid omröstning, som häruppå i vanlig ordning anställdes, utföllo rösterna med *44 Ja* emot *4 Nej*; hvarigenom Utlåtandet bifallits.

Vid Utskottets yttranden, angående 17:de, 27:de, 28:de, 29:de, 30:de och 31:ste punkterna i Betänkandet, № 51, lät Ståndet bero.

№ 219, i anledning af erhållna återremisser å Utlåtandet, № 51, Litt. A.

1:o *Passevolance-medlen.*

Herr *Wærn:* Jag kan ej annat, än anse det vara oriktigt att på detta sätt införa nya förslagsanslag, som, utom andra olägenheter, försvåra öfversigten af Statens tillgångar. Olämpligheten deraf måste finnas så mycket större, då man besinnar, att de göras beroende af hvarje års markegångssättningar och deraf uppstående olika resultater i särskilda provincer. Jag förnyar derföre mitt vid förra öfverläggningen i detta ämne framställda yrkande, att fouragepassevolance-afgifterna af de rusthållare, hvilka derpå, såsom Utskottet föreslagit, ingå, skola contant erläggas med ett för fem år i sender, efter medium af de tio näst föregående årens markegång för orten, bestämdt pris å de fouragepersedlar, för hvilka afgiften bör beräknas.

Vice Talmannen Herr *Halling:* Ehuru önskvärd möjligheten af den förändring, som Herr *Wærn* föreslagit, än är, hemställer jag dock om bifall till Stats-Utskottets Utlåtande i denna punkt, emedan annars detta anslag kunde komma att med tiden så förändras, att det mått, hvartill vi hunnit, kunde, till skada för Statsverket, gå förloradt. Två af de öfriga Riks-Stånden hafva redan bifallit Utlåtandet.

Herr *Lagergren*, med flere af Ståndets öfriga Herrar Ledamöter, instämde häruti.

Öfverläggningen var slutad, och Herr Talmannens framställning å bifall till Stats-Utskottets Utlåtande i denna punkt, blef af Ståndet med öfvervägande *Ja* besvarad.

2:o *Militiæ-Boställs-cassans medel.*

Herr *Gråå:* I afseende å detta anslag, är jag, fortfarande, af den mening, som af mig uttalades förra gången, då frågan härom förevar, nemligen att detsamma, i stället för att blifva förslagsanslag, bordt bestämmas en gång för alla till visst belopp. Jag hyser dock föga hopp, att denna åsigt skall kunna göras gällande, såsom Rikets Ständers beslut; men då Ståndet i allt fall icke bör afvika ifrån denna, vid återremissen uttryckta, åsigt, genom ett ovilkorligt bifall till Utskottets Utlåtande, anhåller jag om proposition derå, att Ståndet måtte vid detta Utlåtande låta bero.

Herr *Wærn:* Jag delar Herr *Gråås* mening, i afseende å ifrågavarande anslag, och föreslår, att det bestämmes en gång för alla till 14,900 R:dr Banco, såsom ordinarie anslag, på sätt jag i min reservation vid Stats-Utskottets Betänkande, № 51, Litt. A, yrkat. Om jag ej är origtigt underrättad, hafva väl de öfriga 3:ne Riks-Stånden redan bifallit förevarande Utlåtande, och det kunde derföre vara något skäl att instämma med Herr *Gråå* uti hemställan att låta vid Utlåtandet bero; men då Ståndet förut uttryckt, såsom dess tanke, hvad jag nu föreslagit, inser jag icke, hvarföre man nu skulle frångå samma beslut, utan vidhåller mitt berörda yrkande.

Herr *Lagergren:* Jag är böjd att gilla, för min del, en sådan proposition, som Herr *Gråå* nu begärt; men innan jag slutligen bestämmer min mening, anhåller jag att få veta, hvarifrån Herr *Wærn* hämtat den af honom föreslagna anslagssumman, 14,900 R:dr.

Herr *Wærn:* Den nyssnämnda summan utgör 20 års medium af Militiæ-Boställs-Cassans inkomster. Utskottet har föreslagit, att densamma utsättes i tunnor spannemål och gör anslaget derigenom beroende af markegången. Summan är densamma i Utskottets och mitt förslag, skillnaden endast den, att anslaget i ena fallet blir föränderligt, i det andra bestämdt.

Discussionen förklarades slutad, och, på framställning af Herr Talmannen, beslöt Ståndet med öfvervägande *Ja*, att låta vid förevarande Utlåtande bero.

3:o *Wadstena Krigsmanshus-Cassas medel.*

Yttrandet, pag. **11**, i Utlåtandet, № **219**, angående *1:sta momentet* af denna punkt i Utlåtandet, № **51**, Litt. A, lades till handlingarne.

2:dra momentet.

Herr vice Talmannen hemställde till Ståndet att samtycka till den jemnkning, Stats-Utskottet i detta moment föreslagit.

Herr *Wærn:* Äfven jag tillstyrker bifall härtill, såsom rättast, då Utlåtandet egentligen icke innebär någon förändring i annat, än ordalagen i Utskottets förra, af detta Stånd godkända förslag härutinnan, och den redaction, som tillstyrkes, är lämplig.

Öfverläggningen var slutad, och Utlåtandet i detta moment bifölls.

Utlåtanderne, rörande de öfriga momenterna, under förevarande punkt, lades till handlingarne.

4:o *Amiralitets-Krigsmans-Cassans medel.*

Vice Talmannen Herr *Halling:* Här är lika förhållande, som, i afseende å 2:dra momentet af föregående punkt, nyss anförts. Utskottets yttranden innebära egentligen ej annan ändring, än uti uttryck, som i dess förra Utlåtande i ämnet förekomma, samt rättelse af ett tryckfel.

Herr *Wærn:* Jag anhåller att Ståndet bifaller Stats-Utskottets förevarande utlåtanden, endast med en nödvändig redactionsförändring i det, som angår första momentet. Deruti är nemligen det föreslagna ersättningsanslaget upptaget till 9,333 R:dr 16 sk., i stället för 9,633 R:dr 16 sk., som Utskottets förra Utlåtande härutinnan rätteligen upptager. Den förstnämnda summans utsättande kan, såsom man torde finna, endast härledes ifrån ett skrif- eller tryckfel. Jag föreslår derföre, att detta Utlåtande bifalles, med anslagssummans förändrande till 9,633 R:dr 16 sk.

Vice Talmannen Herr *Halling:* För att afböja ett möjligt förhastande, fäster jag uppmärksamheten derå, att i nästföljande utlåtande, rörande 2:a momentet under förevarande punkt, finnes, såsom rättelse af tryckfel, upptaget ett anslagsbelopp af 2,733 R:dr 16 sk., i stället för 27,333 R:dr 16 sk., som Utskottets förra Utlåtande i detta ämne innehöll. Således skulle, i afseende å dessa momenter, två verkliga tryckfel förlupit, som gifva anledning till särskild uppmärksamhet å summorna, innan de af Ståndet antagas.

Herr *Wærn:* Det är ledsamt, att i Stats-Utskottets Betänkanden så ofta förekomma tryckfel, hvilken omständighet gör det mindre underligt, att hos samvetsgranna Representanter uppstå betänkligheter att, utan närmare granskning, bifalla Utskottets förslager. För att emedlertid visa riktigheten af min anmärkning om behofvet af rättelse i den summa, Utlåtandet, angående förevarande 1:sta momentet, nu innehåller, skall jag uppläsa, hvad uti 4:de punkten af Stats-Utskottets Betänkande, № 51, Litt. A, rätteligen anförts utur den Kongl. Propositionen i ämnet. Det lyder sålunda: »Beträffande ersättningens bestämmande för de till indragning föreslagna inkomster, så, enär särskildt, i afseende å Rusthållsafgifterne, förekomme, hurusom i sednare tider blifvit utredt, att desamma förut icke varit med behörig noggrannhet påförda och beräknade, hvadan ock betydliga efterräkningar i anmärkningsväg uppstått, i följd hvaraf, och sedan ytterligare föreskrifter, angående uppbörden och redovisningen af dessa afgifter, blifvit meddelade genom Kongl. Kungörelsen den 11 November 1812, inkomsten under de följande åren betydligt stigit, har Kongl. Maj:t, vid sådant förhållande, ansett ersättningen för densamma ej kunna beräknas efter medeltalet för de tio åren 1839—1848, som de aflemnade uppgifterne i allmänhet omfatta, och alltså föreslagit, att på grund af det för de sednaste fem åren af denna tidrymd uträknade medium af 9,633 R:dr 27 sk. 6 r:st., ersättningen för ifrågavarande inkomst-titel måtte bestämmas till 9,633 R:dr 16 sk., med förklarande derjemte, att, så framt cassans styrelse framdeles kan ådagalägga, att, genom fortfarandet af nu gällande afgift, högre inkomst skulle för cassan hafva uppkommit, och hvarom nödig upplysning kunde beredas genom de till vederbörande Hof-Rätter ingående lagfartsprotocoller, vid hvilka ena hälften af det stämplade papper, hvarmed köpebrefven för lagfarne fastigheter böra vara försedde, skola bifogas, särskildt kommer att afgöras, hvad förhöjning i samma ersättningsanslag kan finnas böra ega rum. För de öfriga afgifterna, som borde blifva föremål för särskildta anslag, eller passagerare-afgifterne, avancementspenningarne och inskrifningspenningarne, hvaraf medeltalet för ofvannämnda tio år utgjort 2,734 R:dr 13 sk. 5 r:st., har Kongl. Maj:t behagat föreslå ersättningen till 2,733

R:dr 16 sk.; och skulle sammanslagna ersättnings-anslaget alltså blifva 12,366 R:dr 32 sk.»

Med bifall till denna del af den Kongl. Propositionen, som rätteligen upptager begge de anmärkta summorna, har Stats-Utskottet i dess utlåtande härutinnan, i Betänkandet, № 51, Litt. A, upptagit i 1:a momentet ersättningsanslagssumman till rätta beloppet 9,633 R:dr 16 sk., men beloppet i 2:dra momentet (numera rättadt) till 27,333 R:dr 16 sk., i stället för 2,733 R:dr 16 sk., hvilket misstag upplyses af Utlåtandet i nästföljande eller 3:dje momentet, så lydande: »Att den summa, hvartill det för Amiralitets-Krigsmans-Cassan å 9:de hufvudtiteln i öfrigt uppförda anslag kan varda fastställdt, förhöjes med ofvan tillstyrkta nya anslag, hvilka böra i Staten uppföras under titel:

Amiralitets-Krigsmans-Cassan:

Ersättning för Cassans förut innehafda:

Rusthållsafgifter . . . . . 9,633: 16.

Öfriga indragna inkomster . . . 2,733: 16.

eller tillhopa R:dr 12,366: 32.»

Detta sistnämnda utlåtande, hvari något tryckfel icke förekommit, har Utskottet nu vidblifvit, hvaraf synes, att de anmärkta rättelserna äro behöfliga, enär ock endast derigenom summorna, som beviljas under 1:sta och 2:dra momenterna, slå in med dem i det 3:dje. Jag tillstyrker således bifall till förevarande utlåtanden, endast med den rättelse, jag nu föreslagit, under 1:sta momentet, af summan 9,333 R:dr 16 sk. till 9,633 R:dr 16 sk.

Discussionen förklarades slutad, och fann, på framställning af Herr Talmannen, Ståndet för godt att bifalla förevarande utlåtanden under 4:de punkten i Stats-Utskottets Betänkande, № 219, med förändring af den i utlåtandet, rörande 1:sta momentet, antecknade anslagssumma 9,333 R:dr 16 sk. till rätta beloppet 9,633 R:dr 16 sk.

5:o *Arméens Pensions-Cassas medel.*

Utlåtandet, rörande denna punkt, lades till handlingarne.

7:o *Invalidhus-fondens medel.*

I enlighet med Herr *Gråås* hemställan, lät Ståndet vid utlåtandet under denna punkt bero.

8:o *Skogsplanterings-Cassans medel.*

Utlåtandet bifölls.

12:o *Lappmarks Ecclesiastique-verks medel.*

Lades till handlingarne, utom sista momentet, rörande *Collect-medlen*, i afseende hvarå utlåtandet bifölls.

13:o *Allmänna Hospitals- och Barnhusmedlen.*

14:o *Danviks Hospitals-medel.*

15:o *Stockholms Allmänna Barnhus-medel.*

16:o *Upsala Academis medel.*

17:o *Lunds Academis medel;* och

18:o *Dom-Capitlens och Stockholms Consistorii medel.*

Utskottets yttranden, i afseende å dessa punkter, lades till handlingarne.

19:o *Gernings-ören.*

Vice Talmannen Herr *Halling:* Ehuru önskligt det varit, att Ståndet hade ingått på det förslag, som, rörande denna punkt, vid densammas återremitterande antyddes, vill jag icke yrka något annat, än hvad Stats-Utskottet härutinnan tillstyrkt, helst städernas rättighet att bibehålla ifrågavarande inkomst blifvit ifrågasatt. Jag anhåller derföre om bifall till förevarande Utlåtande.

Öfverläggningen var slutad, och Utlåtandet i denna punkt lades till handlingarne.

och № 220, i anledning af väckt motion om vissa Kyrkoherdar och Skolmästare i Lappmarken å lön anslagen spanmåls utgörande in natura, m. m.

Herr *Wærn:* Detta Utlåtande är en efterdyning af den häftiga strid, som föregått vid behandlingen af 12 punkten i Stats-Utskottets Utlåtande, № 51, Litt. A, rörande Lappmarkens Ecclesiastiqueverks medel. Vid denna behandling upplystes nemligen, att en i Kongl. Maj:ts Proposition, № 27, angående särskilda till åtskilliga förvaltande verk anvisade inkomsters utbytande emot statsanslag, uti en mellanmening inflickad uppgift derom, att af de förutnämnda Ecclesiastiqueverks hemmansräntor, hvilka samtliga, enligt Rikets Ständers beslut vid 1834—1835 årens Riksdag, blefvo till Statsverket emot contant förslagsanslag indragna, men hvaraf dock, enligt Kongl. Maj:ts Bref af den 28 November 1835, 174 tunnor spanmål, fortfarande, fingo utgå in natura, numera endast 54½ tunnor till skolan och skolmästaren i Lycksele in natura utgingo, vore oriktig och grundade sig på ett uppenbart misstag om verkliga förhållandet i så måtto, att, efter hvad numera blifvit fullständigt utredt, alla de af Kongl. Maj:t undantagna 174 tunnorna, fortfarande, utgå in natura. När detta misstag först upptäcktes i Stats-Utskottet, väcktes der fråga att föreslå Ständerna, att uti en underdånig skrifvelse hos Kongl. Maj:t anhålla, att de ifrågavarande 54½ tunnorna, om hvilka Kongl. Maj:t genom Bref af den 11 November 1850 beslutat, att de

skulle till Statsverket indragas, måtte, fortfarande, få utgå in natura till skolmästaren och frieleverna vid Lycksele skola. Då sådant likväl skulle stå i strid med såväl Stats- som Constitutions-Utskottens vid denna Riksdag meddelade tolkning af Ständernas vid 1834—1835 årens Riksdag fattade beslut om indragning af Lappmarkens Ecclesiastiquesverks hemmansräntor, och derjemte innefatta ett upphäfvande af samma beslut, motsatte flere ledamöter sig på det högsta förutnämnda förslag, hvilket också förföll. Derefter har emedlertid en enskild ledamot af Riddarehuset, Herr *Rosenblad*, väckt nu ifrågavarande motion, i uppgifvet ändamål att bereda rättvisa åt Lycksele skola på samma gång man skulle förekomma de förmodade menliga verkningarne af det Kongl. Brefvet den 11 sistlidne November. Man sade nemligen, att nämnde Bref skulle medföra stor olägenhet för Lappmarkens Skollärare och Kyrkoherdar; enär dessa ofta icke äro i tillfälle att för något pris få inköpa deras behof af spanmål, för afhjelpande af hvilken olägenhet det, enligt hvad motionairen föreslagit, skulle lemnas dem rättighet att emot fastställdt markegångspris få å närmaste Kronomagazin eller Kyrkoherberge uttaga det till dem i lön anslagna spanmålsbelopp. Äfven detta förslag, hvilket, såsom af Betänkandet synes, blifvit af Stats-Utskottet tillstyrkt, har jag motsatt mig, enär frågan derom är i allo outredd. Den är väckt af en enskild motionaire, som personligen icke eger någon speciel kännedom i saken, utan att de personer, eller inrättningar, hvilka frågan egentligen rörer, och hvilka deruti kunna ega intresse, dertill, åtminstone så vidt kändt är, på något sätt gifvit anledning, samt utan att vederbörande embetsverk, på sätt annars vid dylika frågors behandling alltid är vanligt och anses nödigt, blifvit deruti hörde och fått afgifva utlåtande. Motionen synes mig derföre icke kunna betraktas annorlunda, än såsom ett löst hugskott, derför intet annat kunnat, såsom stöd, åberopas, än ett lösryckt stycke ur *Læstadii* dagbok, hvilken nu redan är öfver 20 år gammal, och följaktligen lärer ega föga vitsord, i afseende på förhållanderne nu för tiden. Det enda i Stats-Utskottet företedda document, hvarpå något egentligt omdöme i denna fråga skulle kunna grundas, är en skrifvelse från nuvarande skolläraren i Lycksele *Nordenstam*. Sedan Stats-Contoiret, till följe af Kongl. Brefvet den 11 sistlidne November, förordnat om infordrande af bemälde skollärares förklaring, huruvida, hvad hans aflöning angick, han skulle vilja ingå på den föreskrifna förändringen,

så har han svarat, att, i anseende till osäkerheten i hans landsort att erhålla god skörd, samt svårigheten i missvextår att få köpa god spanmål, och då han under den korta tid, han innehaft skolmästaretjensten, ej hunnit så förbättra bostället, att vid de ymnigare åren något betydligt öfverskott af spanmål utöfver det nödvändigaste behofvet redan kunde vara att vänta, vågade han icke ännu ingå på den ifrågaställda förändringen. Häraf synes snarare, som vore det *Nordenstams* tanka att i en framtid, då bostället blifvit mera förbättradt, den ifrågavarande förändringen, utan men för skolläraren, skall kunna verkställas, och något argument för motionen kan således deraf alldeles icke hämtas. Men om också det nu väckta förslaget möjligen skulle vara behöfligt och ändamålsenligt, så inser jag likväl icke, hvarför man behöfver så brådska dermed, att man skall åsidosätta alla vid dylika frågors behandling brukliga former, eller underlåta att infordra nödiga upplysningar. Indelningen kommer ovilkorligen att fortfara intill den nuvarande Skollärarens död eller afgång, och efter 2:ne års förlopp hafva vi åter Riksdag, då frågan, mera utredd, kan ånyo bringas å bane. I hvarje fall kan den af Utskottet föreslagna underdåniga skrifvelsen svårligen väl motiveras, då man besinnar, att Ständerne alltid yrkat, att alla indeldta räntor, så vidt görligt är, måtte till Statsverket indragas. Jag yrkar på dessa skäl proposition på afslag.

Herr *Norin:* Herr *Wærn* har rigtigt antydt, att detta Utlåtande utgör ett plus till den fameusa saken om Lappmarks Ecclesiastique-fond, som vid denna Riksdag spelat en så vigtig role. För min del, anser jag dock, att mera afseende, än Herr *Wærn* velat medgifva, bör egnas åt Herr *Rosenblads* ifrågavarande motion, hvilken synes grundad på goda skäl och framkommit i en välmenande afsigt. Den går icke ut på annat, än att den eller de Kyrkoherdar och Skolmästare, hvilka önska sådant, må berättigas att utbekomma den till dem anslagna lönings- och underhålls-spannemål in natura, i stället att derför emottaga lösen. Ingenting kan väl vara mera billigt, då man svårligen lärer kunna bestrida, att det i denna aflägsna province icke sällan inträffar, att man ej ens för något pris kan få köpa sitt behof af spannemål. Jag har biträdt, och jag tillstyrker nu bifall till Utlåtandet, hvilket jag anser vara ett lyckligt medel att lösa de, i fråga om Lappmarks Ecclesiastique-fond, uppkomna förvecklingar.

Herr *Lagergren:* Jag ämnar icke inlåta mig i någon

discussion om indragningen af de 54 ½ tunnor spannemål, som äro anslagna till skolläraren och frieleverna vid Lycksele skola. Frågan derom är redan afgjord. Men genom enskild motion har nu uppmärksamheten blifvit fästad derå, att följderna af förutnämnda indragning äro helt olika, då densamma göres i Lappmarken, än i någon annan ort. Det är de betänkliga förhållanden, hvilka skola uppstå genom indragning icke blott af skollärarens löningssäd, utan äfven af den till frielevernas underhåll anslagna spannemål, som jag nu ämnar att taga i betraktande. Lappmarken är en landsort, der production af mogen säd, i anseende till det hårda climatet, hörer till sällsyntheterna. Detta förhållande stegrar oftast priset på nämnde vara till den grad, att fara är, det skolmästaren och lärjungarne måste lida nöd, om man beröfvar dem möjligheten att, oberoende af årsvexten i den höga Lappmarks-regionen, erhålla in natura den spannemål, som till dem är anslagen. För att styrka denna uppgift, behöfver man endast hänvisa till landets latitude och höjd öfver hafvet. Det torde således klart inses, att Kongl. Maj:ts beslut om indragning af de till Lycksele skola anslagna 54 ½ tunnor spannemål, betraktad till och med endast ur nämnde synpunkt, tillkommit genom ett missförstånd. Följderna häraf har man velat förebygga genom den af Utskottet nu behandlade motion. Det vore illa, om man, af ett slags ifver för blott theorien, skulle motsätta sig det goda ändamålet. Ehuru jag måste erkänna, att en underdånig skrifvelse i den syftning, som innehålles i Biskop *Heurlins* reservation, vore den absolut rigtigaste utvägen, vill jag, som i allmänhet icke är vän af dylika skrifvelser, likväl ingalunda påyrka någon sådan. Deremot finner jag den af Utskottet föreslagna vara antaglig, enär densamma, utan att rubba Kongl. Maj:ts förut fattade beslut, anvisar ett medel att afböja de beklagliga följder, som, efter hvad jag nu haft äran antyda, måste derutaf blifva en följd. Jag anhåller om proposition på bifall till förevarande Utlåtande.

Herr *Gråå:* Lika med Herr *Wærn*, anser jag den nu ifrågaställda åtgärden vara alldeles öfverflödig. Ehvad Rikets Ständer aflåta den föreslagna skrifvelsen eller ej, lärer dock Kongl. Maj:t vara oförhindrad att, efter omständigheterna, fatta beslut i frågan. Dessa 54 ½ tunnor spannemål, hvarom nu är fråga, hafva ännu icke blifvit indragna till Statsverket, åtminstone för såvidt desamma tillkomma skolmästaren i Lycksele, som eger att i sin lifstid uppbära sin anpart in natura. Vi veta ej, om efterträdaren kan vilja på enahanda sätt uppbära densamma, eller om icke denna hellre vill taga sin lösen. Intill dess anser jag emedlertid frågan vara för tidigt väckt.

Herr *Ekholm:* På denna frågas behandling kan verkligen tillämpas det gamla ordspråket, att man gjort mycket väsen af en i det hela obetydlig sak. Reflecterar man aldrig så litet häröfver, så skall man snart finna anledningen härtill. Man har nemligen här trott sig finna ett af Regeringen begånget misstag, och på grund deraf velat åtkomma en, för en viss fraction misshaglig Departementschef. Efter den af Herr *Wærn* meddelade utredning af frågan, lärer dock hvar och en påtagligen finna, att någon skada icke inträffat. Om man, på ena sidan, afser svårigheterne för löntagarne att icke erhålla sin lön i mogen säd, så böra ock, å den andra sidan, icke förbises svårigheterna för räntegifvarne att framskaffa afradsspannemålen. Den princip, som i den så mycket klandrade Kongl. Skrifvelsen finnes tillämpad, är så allmängiltig och rigtig, att jag icke kan förstå, hvarföre man blott uti detta fall skulle göra ett undantag. Derföre, och då Kongl. Maj:t i allt fall är oförhindrad att vidtaga nödiga mésurer för betryggande af framdeles blifvande räntetagares rätt, synes det mig vara så godt att helt enkelt afslå den af Utskottet projecterade underdåniga skrifvelsen, såsom icke ledande till något resultat.

Herr *Norin:* Sedan frågan om Lappmarks Ecclesiastique-fond vid denna Riksdag först förevar i Utskottet och intill dess återremissen besvarades, har så lång tid fått förflyta, på det att Stats-Utskottet måtte erhålla och för Ständerna kunna framlägga behörig utredning af förhållandet härutinnan. Under de öfverläggningar, som härom förevarit inom Utskottet, har det för mig icke blifvit så klart, hvad någon talare här velat påstå, att det skulle ligga i Kongl. Maj:ts eget skön, att, sedan Han en gång, på grund af Rikets Ständers beslut, förordnat om indragning till Stats-Verket af de till Lappmarks Ecclesiastique-fond anslagna hemmansräntor, med vissa undantag, rörande dessa sistnämnda, vidtaga dermed stridiga åtgärder annorlunda, än i samråd med Rikets Ständer. Icke eller kan den omständighet, att vi efter 2:ne års förlopp åter hafva Riksdag, på något sätt inverka på mitt omdöme i denna fråga. Ingen har velat ifrågasätta den nuvarande indelningshafvarens rättighet att i sin lifstid uppbära sin lönings-spannemål in natura, eller vägrat, att man ju bör

upprätthålla de honom tillförsäkrade vilkor. Då man likväl omöjligen kan ega någon visshet derom, att den nuvarande skolläraren kommer att fortfara på platsen, eller derifrån afgår, förefaller det liksom om man ville draga en vexel på framtiden, i den förhoppning, att han skall qvarstadna åtminstone till nästa Riksdag. Någon säkerhet häri finnes dock ej, och det vore derför bäst, att Rikets nu församlade Ständer toge frågan om hand och afgjorde densamma, helst då den nu väckta motionen innefattar ett lämpligt sätt att på samma gång vidmakthålla Kongl. Maj:ts beslut och de rättigheter, som tillkomma skolmästaren i Lycksele.

Herr *Lagergren:* Jag ber att få erinra Ståndet derom, att någon kronotionde uti Lappmarkerna icke finnes. Endast uti de nedra orterna, den s. k. Bygden, hvarest åkerbruk idkas, är någon kronotionde att disponera från de så kallade kyrkoherbergen, och transporteras derifrån till de sädeslöse socknarne i Lappmarken. Vidkommande Herr *Gråås* yttrande, att den nuvarande skolläraren i Lycksele blifvit bibehållen vid indelningen i sin lifstid, samt att följaktligen nu förevarande fråga skulle vara för tidigt väckt, instämmer jag uti Herr *Norins* svar, att man nu icke kan veta, huru länge nämnde lärare qvarstannar vid tjensten. Dessutom, och äfven om en blifvande efterträdare eller till och med den nu varande läraren skulle önska att få emottaga lösen för löningsspannemålen, kan denna önskan icke sträcka sig till den spannemål, som blifvit anslagen till underhåll af frieleverna, och hvilken utgör nära hälften af det nu ifrågavarande beloppet. Det vore önskligt, om man, för dessas skull, ville bifalla Utskottets hemställan, och derigenom i någon mån förvissa sig derom, att någon rubbning, åtminstone i afseende på denna sistnämnde spannemål, ej må komma att ega rum.

Herr *Ekenman:* Det torde icke böra förgätas, att indragning af ifrågavarande 54 ½ tunnor spannemål redan är definitivt beslutad genom Kongl. Maj:ts Nådiga Bref till Stats-Contoret af den 11 November 1850. Derföre, och såvida man anser af vigt, hvarom jag, för min del, är öfvertygad, att indelnings-spannemålen till Lycksele skola och skolmästare allt framgent bör utgå in natura, lärer ingen annan utväg finnas, än att bifalla Utlåtandet, då man nemligen svårligen kan begära, att Kongl. Maj:t skall upphäfva Sitt eget beslut. Ehuru jag i allmänhet gillar de af Herr *Wærn* nu utvecklade principer, skänker jag, på förutnämnda skäl, min röst för bifall till Utlåtandet.

Herr *Wærn:* Jag förstår icke, huru man i frågans, jag upprepar det, för närvarande outredda skick, kan vilja bifalla den af Utskottet föreslagna skrifvelsen. Den ende, som eger någon verklig kännedom i ämnet, nemligen skolmästaren *Nordenstam*, uttrycker sig obestämdt. Han låter dock förstå, att han väl skulle vilja gå in på den honom föreslagna förändringen, men att han af förhållanden, som dock framdeles kunna undanrödjas, »ännu icke vågar det». Huru kan man vilja besluta, att till Kongl. Maj:t aflåta en skrifvelse, hvars betydelse man alldeles icke vet. I Utskottets förslag säges, att vederbörande måtte ega att efter fastställdt markegångspris lösa ifrågavarande 54 ½ tunnor spannemål »vid närmaste kyrkoherberge, med bibehållande vid de rättigheter, som i afseende å spannemålens forsling, tillförene författningsenligt egt rum.» Men då man vill bibehålla indelningen, måste onnd vikligen en rubbning i författningen om densammas indragning till Statsverket uppstå. Nämnda författning innehåller, hvilka räntegifvare, som ega att tillgodonjuta fördelen af indragningen. Nu vill man dock undantaga en del, hvilka följaktligen icke komma i samma cathegorie, som andra Kronans räntegifvare. Frågan rörer således tredje mans rätt. — Om allt, hvad ett visst parti velat förespegla, vore sannt, så medger jag, att det kunde vara skäl att vidtaga den nu ifrågaställda åtgärden. Derom hafva vi likväl icke den ringaste visshet. Skulle deremot sådan framdeles erhållas, så finnes, enär ersättningen är i Riksstaten upptagen, såsom ingående uti ett förslagsanslag, ingen svårighet att godtgöra skolmästaren hans förlust, eller ock, om man så vill, antaga ett sådant förslag, som det af Herr *Rosenblad* nu väckta, hvilket då må anses, såsom ett artigt sätt att afhjelpa de genom indragningen förorsakade olägenheterna. Dessa vill jag dock först hafva fullständigt ådagalagda, och som detta ännu icke skett, yrkar jag, att Utlåtandet må afslås.

Herr *Lagergren:* Jag har någonstädes läst, och har ingen anledning till tvifvel derom, att med forslingen af kronotionde till Lappmarken tillgår på det sätt, att i den så kallade Bygden, der spannemål odlas, församlingsboerne efter tour sig emellan skjutsa den till nästa kyrkoherberge, hvarest den emottages af andra, och på enahanda sätt vidare fortskaffas ända fram till Lappmarks-gränsen. Det vore önskligt, om man vid denna frågas afgörande ville icke blott bedöma saken, sådan den i verkligheten är, och icke efter theorier, hvilka väl på andra ställen, men ingalunda här, ega någon

tillämpning, utan jemväl besinna, att den ifrågavarande spannemålen, till följe af climatiska förhållanden, icke kan för indelningshafvarne godtgöras med penningar. Det vore äfven önskligt, om man ville omfatta detta tillfälle att på ett lämpligt sätt afhjelpa ett förhastadt beslut.

Herr *Indebetou:* Det är i allmänhet svårt att discutera och besluta i ett ämne, hvarom man icke eger fullständig kännedom. Uti förevarande fråga vet man dock, att, huru åkerbruket i Lycksele än må vara uppdrifvet, så är dock spannemåls-productionen derstädes icke tillräcklig för innevånarnes behof. Der måste följaktligen hämtas kronotionden med kronoskjuts ifrån de längre ned belägna, mera sädesrika socknar. Om man nu vill lemna räntetagarne penningar, i stället för spannemål, utsätter man dem för nästan oöfvervinnerliga svårigheter. Ty, om än dessa skulle kunna få köpa sitt sädesbehof å de sydligare belägna handelsplatserne, så komma kostnaderne för transporten att till den grad fördyra spannemålspriset, att detsamma mångdubbelt öfverstiger det markegångspris, hvarmed de måst åtnöja sig. Då enskilde icke få begagna sig af kronoskjutsen, blir det nästan omöjligt att, i dessa aflägsna trakter, erhålla någon säd. Der finnas nemligen inga banade vägar, utan all transport måste försiggå om vintern, då yrväder och hvarjehanda andra tillfälligheter oftast afbryta all communication, hvilket allt, tillika med de dryga kostnaderne, måste tagas i betraktande. För min del, lemnar jag derhän, om icke skolmästaren *Nordenstam* af artighet svarat på det undvikande sätt, som af Herr *Wærn* blifvit citeradt. Jag tror, att svaret innefattar ett höfligt afslag, och hvad angår deri åberopade ordet »*ännu*», så anser jag, i motsats till nämnde talare, att häri icke finnes uttryckt någon slags förhoppning, att åkerbruket inom någon kortare tid skall kunna derstädes så uppdrifvas, att derigenom kan ersättas den natura-spannemål, som nu är i fråga. Icke blott för skolmästaren, utan jemväl och företrädesvis för frieleverna, är det nödigt att erhålla denna spannemål, ty annars måste skolan helt och hållet upphöra. De kunna väl få köpa säd i Umeå, men de förutnämnde svårigheterna qvarstå dock alltid. Jag yrkar derför att Utlåtandet måtte bifallas.

Herr *Gråå:* Utom hvad redan blifvit nämndt, i afseende på frågans för närvarande outredda skick, vill jag endast anmärka, att det jemväl är helt och hållet outredt, huruvida någon odisponerad spannemål finnes på de närmaste kyrkoherbergena. Det synes således jemväl ur denna synpunkt

vara olämpligt, att, på sätt här är föreslaget, göra anvisning på något, som törhända icke finnes. Om saken härutinnan och i öfrigt vore vederbörligen utredd, skulle jag icke lägga mig emot den föreslagne skrifvelsen, men för närvarande anser jag densamma i högsta måtto olämplig och opåkallad.

Herr *Halling:* För min del, nästan fruktar jag, att i denna frågas behandling ligger icke allenast mycken ömhet, utan ock, jag måste nästan säga, mycken grymhet. Emedlertid kan jag icke antaga förslaget, förr än jag begriper, hvad man egentligen åsyftar, och det finner jag ännu ej. Biskop *Heurlin* begär uti sin reservation, »att ifrågavarande 54 ½ tunnor spannemål måtte, för de ändamål, hvartill de äro afsedda, af vederbörande, som deraf äro delaktige, få, fortfarande, in natura upphäras, med bibehållande af de rättigheter, som, i afseende å spannemålens forsling, hittills egt rum.» Ditåt syftar man, ehuru nu endast föreslagits, att vederbörande må ega att vid kyrkoherbergen med penningar i hand få emottaga spannemålen. Detta kunde vara ganska bra, om man verkligen visste, att der alltid funnes spannemål magazinerad. I allt fall återstå svårigheterna, i afseende på skjutsningen, såvida dermed förhåller sig, på sätt Herr *Lagergren* uppgifvit. Ty äfven om vederbörande kunna å herbergena få köpa sitt behof af spannemål, huru skola de få densamma forslad hem, då de väl icke mot de erlagde penningarne tillika kunna få begagna kronoskjutsen. Emedlertid tror jag ej, att det är så farligt, hvarken i ena eller andra hänseendet, som här velat utmålas. Af Stats-Utskottets Utlåtande, № 51, Litt. A., finna vi, att den af Kongl. Maj:t beslutade indragning af ifrågavarande 54 ½ tunnor icke kommer att tillämpas, förr än nu varande skolmästaren lemnat platsen. Skulle derefter inträffa en eller annan af de olägenheter, som nu i så rikt mått förespeglas, så lärer Lappmarkens Ecclesiastique-fond då vara så stor, att Kongl. Maj:t kan höja skollärarens contanta lön äfvensom öka det contanta anslaget till frieleverna underhåll, i mån af förefallande behof. Lika med Herr *Wærn*, måste jag likväl förklara, att, då jag icke förstår, huruvida Utskottets förslag skall kunna efterlefvas, anser jag mig icke böra biträda detsamma. Skulle frågan kunna utredas genom en återremiss, vore jag nästan hågad att begära sådan, men derom har jag, med hänsigt till den korta tid, som nu återstår af Riksdagen, ingen förhoppning.

Herr *Lagergren:* Den, som talar för afslag, talar jemväl för möjligheten af den ifrågavarande skolans fullkomliga upplös-

ning. I en ort, hvarest, såsom här är förhållandet, barnen måste på allmän bekostnad underhållas under den tid, de bevista skolan, såvida sådant skall göras möjligt, faller det af sig sjelf, att, om man borttager underhållet eller gör detta otillräckligt, så skingras skolan. Detta är en omständighet, som borde närmare öfvervägas, innan man beslutar sig för afslag. Hvad angår anmärkningen derom, att någon odisponerad spanmål icke skulle finnas i kyrkoherbergena, vill jag endast genmäla, att den spanmål, som nu är i fråga att indragas, skall väl finnas qvar. Dessutom är det ju ingenting, som hindrar Kongl. Maj:t, att antingen alldeles ej indraga de ifrågavarande 54½ tunnorna, eller ock låta dem dittransporteras med kronoskjutsen från andra herbergen. Härvid torde dock böra erinras, att med kronoskjutsning tillgår på det sätt, att spanmålen forslas från kyrkoherbergena, (hvilket ord ingalunda må anses liktydigt med kronomagasiner, utan endast betyder den ort, der kronotionde levereras i spanmål), efter tour socknebocrna emellan, fram till de högre belägna Lappmarkerna, hvarest spanmålen vidare emottages af dessas innevånare, och vidare forslas fram till indelningshafvaren. Sådan besynnerlig skjutsnings-skyldighet eger rum, äfven i afseende på domarens framskaffande, enär det annars skulle för honom blifva omöjligt att komma fram i dessa obanade och glest bebodda trakter. Jag medger att skillnaden emellan dessa nordliga och sydligare trakter är så betydlig, att det icke bör förundra någon, om för en Skåning ett visst mörker utbreder sig öfver hithörande förhållanden.

Herr *Brinck:* Jag befarar, att, om ifrågavarande Utlåtande varder bifallet, göres derigenom skolmästaren och barnen ingalunda någon tjenst. Genom Kongl. Maj:ts förut åberopade Bref, af den 11 November 1850, är skolmästaren tillförsäkrad, att ej mot sin vilja blifva beröfvad löningsspanmålen in natura. Enligt Utskottets förslag, skulle dock alla de till Lycksele skola anslagna 54½ tunnor, deraf skolmästaren tillkommer 30 tunnor och barnen det öfriga, vid närmaste kyrkoherberge få lösas mot markegångspriset. Är nu detta högt, synes det icke vara någon fördel att nödgas lösa spanmålen för ett högre pris, än det, som annars gäller. I förbigående ber jag att få nämna, att orsaken hvarför man trott, att af de 174 tunnor spanmål, som, enligt Kongl. Brefvet den 28 November 1835, skulle, fortfarande, utgå in natura, 119½ tunnor redan voro indragna, och endast 54½ tunnor till Lycksele fortfore att in natura utgå, härleder sig

deraf, att man ej hade annan rättelse, än en hufvudbok för ett år. För öfrigt, och vidkommande Utskottets Utlåtande, anser jag det så mycket mindre lämpligt att nu bifalla detsamma, som vi ännu icke, så länge den närvarande skolmästaren bibehålles vid rättigheten att uppbära spanmålen in natura, sett verkningar af 1850 års Kongl. Bref. Jag anhåller om proposition på afslag.

Herr *Ekenman:* Då jag förut tillkännagifvit, att jag, för min del, bifaller Utlåtandet, anser jag mig böra protestera emot den af Herr *Halling* framkastade supposition, att meningen dermed skulle vara, att spanmålen, på sätt ock reservanten Biskop *Heurlin* yrkat, måtte, fortfarande, utgå in natura. Min mening har aldrig varit sådan, ty det vore ett uppenbart upphäfvande af Rikets Ständers år 1835 fattade beslut samt Kongl. Maj:ts Bref af den 11 November 1850. Man har motsatt sig Utskottets förslag, att till Kongl. Maj:t aflåta en skrifvelse i ämnet, enär frågan skulle vara outredd. Ett sådant skäl kan jag icke gilla. Skulle Kongl. Maj:t vid närmare utredning, och sedan vederbörande blifvit hörde, finna, att förslaget icke är behöfligt eller lämpligt, så lärer Han icke fästa något vidare afseende derå. I motsatt fall innefattar den föreslagna skrifvelsen ett lämpligt medel att förebygga de menliga följderna af förutnämnda Kongl. Bref. Jag fortfar att yrka bifall till Utlåtandet.

Herr *Norin:* En talare har ansett, att frågan skulle kunna blifva bättre utredd genom en återremiss. Hvad fordrar man då för utredning? Har ej Stats-Utskottet utredt, att icke blott de nu ifrågavarande 54½, utan jemväl de öfrige 119½ tunnorna spanmål hittills utgått in natura? Vid Herr *Brincks* anförande torde jag få göra den anmärkning, att de 24½ tunnor, som varit anslagne till frieleverna, utgå af den Skytteska donationen, och blott denna omständighet, hvilken jag ogerna velat vidröra, torde hafva varit nog, för att påminna vederbörande, att icke dermed vidtaga någon förändring, i strid med det af gifvaren afsedda ändamål.

Herr *Halling:* Ännu är saken ej rätt klar för mig. Det är möjligt, att trenne Stånds bifall kunna erhållas för Kongl. Maj:ts vid denna Riksdag aflåtna Proposition i skattejemnkningsfrågan. I sådant fall kommer all tionde att lösas med penningar, och någon tionde-spanmål kommer derefter icke att finnas vid kyrkoherbergena. Redan i denna omständighet torde ligga ett väsendtligt hinder för verkställighet af Utskottets förslag.

Herr *Norin:* Den af förre talaren gjorde anmärkning är lätt undanröjd, ty, äfven om den Kongl. Propositionen, rörande skattejemnkningen, skulle af Ständerna bifallas, så skola vederbörande, enligt densamma, först höras och Kongl. Maj:t derefter aflåta ny Proposition innan frågan om tiondens lösning med penningar kan varda definitivt afgjord, och Gud vet, när detta inträffar.

Herr *Almgren:* Efter de upplysningar, jag under discussionen och i öfrigt kunnat inhemta, anser jag, med afseende å Lappmarkens nordliga läge, Utskottets förslag vara särdeles lämpligt, samt bifaller fördenskull Utlåtandet.

Herr *Petré:* Jag vågar hemställa, om icke Herr Talmannen skulle finna skäligt underrätta Ståndet, att, derest discussionen, rörande denna hierarchiska sak, skall ännu längre fortgå, så kommer plenum att fortsättas tills i morgon bittida.

Öfverläggningen förklarades slutad; Herr Talmannens proposition på bifall till 1:sta mom. besvarades med *Ja* och *Nej*, hvarjemte votering begärdes.

En voteringssedel uppsattes, justerades och anslogs, så lydande:

»Den, som gillar Stats-Utskottets Utlåtande, № 220, 1 mom., röstar: *Ja*.

Den, det icke vill, röstar: *Nej*.

Vinner *Nej*, afslås nämnde Utlåtande och moment.»

I vanlig ordning anställdes votering, som utföll med 25 *Nej* emot 20 *Ja*, i följd hvaraf 1:sta mom. var afslaget.

2:dra momentet.

Bifölls.

Herr *Ekholm:* Jemte det jag protesterar emot en talares antydan, att vi skulle få fortsätta plenum tills i morgon bittida, vågar jag hos Herr Talmannen anhålla om proposition, det Ståndet nu måtte åtskiljas.

§ 6.

Bordlades andra gången följande Utskotts Memorialer och Utlåtanden:

Constitutions-Utskottets, № 10;

Stats-Utskottets, № 229 och 221;

Bevillnings-Utskottets, № 15, 16 och 17;

samt Allmänna Besvärs- och Economie-Utskottets N:ris 114, 115, 116, 117, 118 och 119.

§ 7.

Bordlades Lag-Utskottets Utlåtanden, N:ris 34 och 35, hvartill rubrikerna införas i protocoll vid ärendernas pröfning.

§ 8.

På derom gjord hemställan, företogs Herr *Hallings* bordlagda motion, angående tryckning särskildt af Ståndets Enskildta Besvärs-Utskotts Betänkande, i fråga om städernas förändrade classification.

Herr *Petré:* I sammanhang härmed torde jag få fästa uppmärksamheten på ett nyttigt användande af Ståndets enskilda cassa. Det är icke skäl, att capitalisera denna, utan man bör med densamma bidraga till nyttiga ändamål. Jag är derföre icke emot, om den begagnas till bekostande af den nu föreslagna tryckningen, hvilket vore vida bättre, än att låta den, som hittills, ligga alldeles ofruktbar.

Herr *Wærn:* Då det är vanligt, att Ståndets Enskildta Besvärs-Utskotts Memorialer tryckas i Borgare-Ståndets protocoll, så synes mig intet hinder böra möta, att trycka det nu ifrågavarande på särskildt ark, såsom bihang till nämnde protocoll, samt att derstädes blott göres anvisning till det särskildta bihanget.

Herr *Gustafsson:* Jag hemställer, om det kan vara skäl att skynda med tryckningen, samt om vi icke böra derförinnan afbida frågans utgång i Ståndet. Faller den, så tjenar den särskilda tryckningen till ingenting.

Herr *Halling:* Med den föreslagna tryckningen afses i främsta rummet att bereda Borgare-Ståndets ledamöter tillfälle att taga närmare kännedom af Enskildta Utskottets hemställan. Går den ej igenom, så erfordras icke någon vidare tryckning, utan den kommer att betraktas, såsom hvarje annan offentlig Riksdagshandling. Medan jag nu har ordet, hemställer jag till Herr *Petré*, om det nu kan vara skäl att tala om Ståndets enskilda cassa, då Enskildta Besvärs-Utskottet fått uppdraget att revidera densamma, samt om vi icke böra afbida resultaterna af nämnde revision.

Herr *Wærn:* Det är naturligt, att, om ifrågavarande Memorial tryckes, såsom ett bihang till Ståndets protocoll, kommer tryckning-kostnaden att utgifvas af Riksgälds-Contoiret och icke af Ståndets enskilda cassa.

Öfverläggningen var slutad; och, på derom af Herr Talmannen framställd proposition, beslöt Ståndet, att meranämnda Betänkande skall tryckas, såsom bilaga till Ståndets protocoll vid innevarande Riksdag.

§ 9.

Justerades Protocolls-Utdrag öfver de af Ståndet denna dag fattade beslut.

Plenum slutades klockan ¼ till 10 eftermiddagen.

In fidem.

E. G. Runeberg.

Den 19 Julii.

Plenum kl. 9 f. m.

§ 1.

Justerades oupplästa delar af protocollen den 26 och 28 sistlidne Junii, samt protocollet den 9 dennes, i fråga om återremiss af Stats- och Lag-Utskottens Utlåtande, № 17.

§ 2.

Föredrogos ånyo Stats-Utskottets Memorialer:

№ 222, med förslag till sammanjemnkning eller voteringsproposition, i anledning af Rikets Ständers skiljaktiga beslut, angående ersättning för omkostnader, i anledning af Deras Kongl. Högheters Kronprinsens och Kronprinsessans förmälning.

Ståndet vidblef sitt beslut och godkände voterings-propositionen;

och № 223, i anledning af erhållna återremisser å Utlåtandet, № 160, i fråga om ytterligare anslag till uppförande af cellfängelser.

Vice Talmannen Herr *Halling:* Sedan de betänkligheter, som orsakat återremiss af Stats-Utskottets Utlåtande, № 160, numera blifvit undanröjda, yrkar jag bifall till Utskottets förslag, enligt hvilket Rikets Ständer, till uppförande af länsfängelser efter cellsystem, skulle anvisa en summa af 300,000 R:dr, att med en tredjedel årligen, under hvartdera af åren 1852, 1853 och 1854, utgå.

Herr *Petré:* Äfven jag bifaller ifrågavarande Memorial, enär jag tror, att den utaf Utskottet föreslagna summan, 300,000 R:dr, icke utan olägenhet skulle kunna, på sätt Bonde-Ståndet yrkat, nedsättas.

Öfverläggningen ansågs fulländad. Herr Talmannens framställning om godkännande af Stats-Utskottets Utlåtande, № 160, förnyadt i Memorialet, № 223, blef af Ståndet med *Ja* besvarad.

Herr *Petré:* Det torde tillåtas mig få erinra Högtärade Ståndet, att Stats-Utskottet uti dess omnämnde Utlåtande, № 160, tillika hemställt, att Rikets Ständer, vid bestämmandet af anslagssumman, måtte uti underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t förklara sig, såsom orden lyda, vara förvissade, att Kongl. Maj:t, vid uppförande af de nya länsfängelserna, låter fästa mera afseende på deras varaktighet och säkerheten för fångarnes förvarande, än på byggnadernes prydliga utseende. Då det beslut, som Högtärade Ståndet nyss fattat, blott angår det ifrågasatta anslaget till fängelse-byggnadernas uppförande, torde frågan om aflåtandet af berörde skrifvelse ännu återstå; i följd hvaraf jag anhåller, att Herr Talmannen behagade framställa proposition på bifall af Utskottets Utlåtande, № 160, jemväl i denna del.

Herr *Norin:* Delande Herr *Petrés* yttrade åsigt, får jag tillika förklara, det jag anser allt skäl förefinnas för aflåtandet till Kongl. Maj:t af en underdånig skrifvelse utaf det innehåll, Utskottet föreslagit, ehuru ovisst är, huruvida samma skrifvelse tillvinner sig Nådigt afseende. Vi hafva erfarit, hurusom Rikets tvänne första Stånd vid sina beslut uti en nyligen förehafd fråga fästat vilkor. Må Borgare-Ståndet denna gång följa bemäldte Stånds exempel, och vid det nu beviljade anslaget foga vilkoret af en sådan skrifvelse.

Herr *Halling:* Jag anser Stats-Utskottets Utlåtande, № 160, icke vara uti sin helhet bifallet, utan blott den del deraf, som rörer anslaget, 300.000 R:dr, till fängelsebyggnader, hvilken del till Utskottet återremitterats, och på hvilken återremiss Utskottet uti dess Memorial, № 223, lemnat svar. Då återstår således frågan om aflåtandet utaf den af Utskottet föreslagna underdåniga skrifvelsen till Kongl. Maj:t. För min del, synes det, som kunde Högtärade Ståndet inskränka sig till bifall af Utskottets Utlåtande.

Herr *Petré:* Allt missförstånd skall, enligt min tanka, undanrödjas, om Högtärade Ståndet, för sin del, beslutar, att vid anslaget af 300,000 R:dr till uppförande af länsfängelser, efter cellsystem, fästa det vilkor, att en sådan skrifvelse, Stats-Utskottet föreslagit, af Rikets Ständer aflåtes.

Herr *Wærn:* För min del, anser jag aflåtandet till Kongl. Maj:t af en sådan skrifvelse, Utskottet föreslagit, icke vara af behofvet påkallad. Ståndet har, på Herr Talmannens framställning, förklarat sig godkänna Stats-Utskottets Utlåtande, № 160, förnyadt i Memorialet, № 223. Att vid berörde beslut fästa ett så beskaffadt vilkor, förefaller mig Grundlagsvidrigt, och hvad Herr *Norins* uppmaning till Ståndet angår, att följa de tvänne främsta Ståndens exempel uti en annan för icke längesedan förehafd fråga, vill jag blott erinra, att det aldrig är skäl, att följa mindre goda föredömen.

Häruti instämde vice Talmannen Herr *Halling*.

Herr *Norin:* Huruvida det är Grundlagsenligt, att vid ett beslut fästa vilkor, må en annan afgöra. Mig synes emedlertid, att Borgare-Ståndet alltför väl kan ingå på Stats-Utskottets tillstyrkande, i afseende å den vid anslaget föreslagna anmälan; de öfriga Stånden derigenom oförhindrade, att uti frågan fatta det beslut, de bäst och lämpligast finna.

Herr Talmannen fästade härefter Ståndets uppmärksamhet derpå, att Stats-Utskottet uti dess Utlåtande, № 160, dels hemställt, att Rikets Ständer ville, till uppförande af länsfängelser efter cellsystem, anvisa en summa af 300,000 Rdr Banco, att med en tredjedel årligen, under hvartdera af åren 1852, 1853 och 1854, af Riksgälds-Contoiret utbetalas, dels tillstyrkt Rikets Ständer, att, jemte öfverlemnande af förenämnde anslag, anmäla sig vara förvissade, att Kongl. Maj:t vid uppförandet af de nya länsfängelserna låta fäster mera afseende på deras varaktighet och säkerheten för fångarnes förvarande, än på byggnadernes prydliga utseende, samt att af berörde tvänne frågor den första blifvit af Ståndet afgjord, men att Ståndet deremot, i afseende å den sednare, något beslut ännu ej fattat.

Herr *Petré:* Af det så väl af mig, som af Herr Talmannen anförda förhållande är klart, att ett beslut, i afseende å den af Utskottet tillstyrkta anmälan, är icke blott Grundlagsenligt, utan till och med högst nödvändigt. Något skäl, att emotsätta sig en sådan anmälan, som Utskottet tillstyrkt, kan omöjligt uppspåras. Hos Högtärade Ståndet förekommer snart en fråga, som visar, huru Stats-Utskottet betraktar de skrifvelse-förslag, hvilka tvänne Stånd godkänna, i sammanhang med beviljandet utaf anslag. Borgare- och Bonde-Stånden hade, uppå Stats-Utskottets förslag, beslutat, att, genom underdånig skrifvelse, hos Kongl. Maj:t anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes, i mån af afgång, låta successivt indraga Wermlands Fältjägare-Regemente. Detta beslut var fattadt i förening med uppförandet på den nya Riksstaten af Regementets förut innehafvande statsanslag. Häremot hade Ridderskapet och Adeln samt Preste-Ståndet afslagit Utskottets hemställan, i afseende å ifrågavarande underdåniga skrifvelsen, ehuru de, i likhet med de tvänne andra Riks-Stånden, beviljat Regementet fortfarande af det gamla statsanslaget. Hvad tyckes väl, att Stats-Utskottet härefter förklarat skrifvelseförslaget, rörande Regementets successiva indragning, vara ohjelpligen förfallet, och alltså utan skonsmål vägrat uppsätta voterings-proposition derom till förstärkt Stats-Utskott.

Herr *Norin:* Stats-Utskottets Memorial visar, att Ridderskapet och Adeln återremitterat Utskottets hemställan, rörande beloppet af ifrågavarande anslag, men bifallit, hvad Utskottet i öfrigt föreslagit; att Preste-Ståndet godkänt Utlåtandet i dess helhet; samt att Borgare och Bonde-Stånden, likaledes i sin helhet, detsamma återremitterat. Då således tvänne Stånd redan bifallit Utskottets tillstyrkan utaf förutnämnde anmälan, anser jag, att Borgare-Ståndet derutinnan bör sig förena.

Vice Talmannen Herr *Halling:* Jag anhåller, att få uppläsa de ifrån Ridderskapet och Adeln samt Bonde-Ståndet ankomne Protocolls-Utdrag för den 15 i denna månad, då Stats-Utskottets ifrågavarande Memorial hos bemäldte Stånd till behandling förevar; lydande samma Protocolls-Utdrag sålunda: Ridderskapets och Adelns: »S. D. Vid föredragning af Stats-Utskottets den 12 dennes på bordet lagde Memorial, № 223, i anledning af erhållne återremisser å Utlåtandet, № 160, i fråga om ytterligare anslag till uppförande af cellfängelser, fann Ridderskapet och Adeln för godt att bifalla det i nämnde Utlåtande afgifne förslag, som Utskottet i förenämnde Memorial vidblifvit;» och Bonde-Ståndets: »S. D. Föredrogs Stats-Utskottets nedannämnde Memorial, № 223. Ståndet biföll, hvad Utskottet i Utlåtandet, № 160, tillstyrkt och lade detta Memorial till handlingarne.» Som, enligt hvad Utskottets Memorial innehåller, Preste-Ståndet förut godkänt Utlåtandet i dess helhet, är det redan Rikets Ständers beslut i frågan, hvadan jag anser det onödigt, att upptaga tiden med någon ytterligare discussion i ämnet.

Öfverläggningen förklarades slutad; och, på Herr Talmannens proposition, godkändes ofvanberörda af Stats-Utskottet tillstyrkta anmälan.

§ 3.

Herr *Ekholm* begärde ordet och uppläste ett så lydande Memorial:

»Sedan de respective Med-Stånden funnit angeläget att till Kongl. Maj:t i underdånighet aflåta skrifvelse derom, »att, »i ändamål att söka verkliggöra den grundsats, att, i skatte»bördornas utgörande till Statsverket, rättvis jemnlikhet och »jemnvigt bör ega rum emellan städerna och landsbygden, »Kongl. Maj:t måtte tillsätta en Comité, med uppdrag att »undersöka och utreda alla de förhållanden, som böra läggas »till grund för en riktig beskattning af städernas industrie»idkande invånare, deras egendom och den af dem idkade »handel eller annan rörelse, samt att afgifva utlåtande öfver »sättet att bringa städernas beskattning till ett jemnförligt »förhållande med landet»; och en sådan skrifvelse numera till Kongl. Maj:t blifvit expedierad, torde det äfven för Borgare-Ståndet befinnas nödigt att för fullständighetens skull, vid den förestående utredningen af detta grannlaga ämne, som möjligtvis kommer genom bildandet af en Comité att tillvägabringas, fästa Kongl. Maj:ts Nådiga uppmärksamhet på åtskilliga omständigheter, hvilka dermed stå i oskiljaktigt sammanhang, och förutan hvilkas iakttagande en rättvis pröfning af ärendet icke torde kunna åstadkommas. Jag får således vördsamt föreslå, att Högtärade Ståndet, efter dess Enskildta Utskotts hörande, måtte till Kongl. Maj:t särskildt hänvända sig med underdånig skrifvelse, under anhållan, det Kongl. Maj:t, i händelse en sådan Comité kommer att af oväldige och sakkunnige män tillsättas, och hvilket ingalunda lärer blifva för städerna eller Borgare-Ståndet menligt, då det är att förmoda, det sådana irriga föreställningar, som igenom vanställda framställningar och uppgifter kunnat under närvarande Riksmöte en eller annan bibringas, genom resultaterna af en sådan undersökning lättast kunna undanrödjas, täcktes anbefalla den ifrågasatta Comitéen att jemväl undersöka följande förhållanden:

1:o. Huruvida icke, sedan det lyckliga förhållandet numera inträdt, att inkomsterna af allmänna bevillningen årligen tilltagit och lemna betydligt öfverskott, all beskattning af *rörelse* kunde utan afsaknad af Statsverket eftergifvas. Denna beskattning drabbar påtagligen consumenterne utan undantag, har sednast tillkommit och eger i flera Stater icke rum.

2:o. Som det är notoriskt, att stadsfastigheter, på grund af gällande Bevillnings-förordning, äro uppskattade till det högsta möjliga värde, och således till fullo utgöra den pålagda tributen, men fastigheter å landet sällan äro uppskattade till deras verkliga saluvärde, hvadan Staten går i mistning af den tillbörliga andel, de sednare borde, enligt gällande grunder, utgöra, orsakerna härtill måtte utredas, äfvensom medlen föreslås att bringa stadganderna till efterlefnad.

3:o. I händelse Comitéen skulle anse, det afgifter af rörelsen böra, fortfarande, utgå, torde uppmärksamheten böra riktas derpå, om de personer, hvilka å landet idka manufacturier, handel eller annan rörelse, i sjelfva verket erlägga bevillning derföre i ett jemnförligt förhållande med städerna, eller efter andra grunder beskattas; och

4:o i sammanhang dermed, huruvida icke handtverkare å landet, gerningsmän, m. fl., för närvarande äro lindrigare beskattade, än med dem jemnförlige handtverkare i städerne, och torde äfven den personliga afgiften för arbetsfolk å landet böra höjas till likhet med arbetsclassen i städerna, eller den sednare lindras i enahanda förhållande, samt slutligen

5:o om icke en skälig skatt bör åläggas den ambulanta handelsidkande classen å landet, såsom Westgöthar, Ångermanlänningar, m. fl., hvilka uppköpa och drifva handel med hvarjehanda landtmannaproducter och tillverkningar.

Som den ensidiga syftning med tillsättandet af den ifrågasatta Comitéen icke kan supponeras, att undersökningen endast skulle gälla städernas industriidkande befolknings förmåga att bära större skattebördor till Staten, torde äfven uppmärksamheten böra fästas å de flera communala tyngder, som måste uthärdas af städernas innevånare, jemnförelsevis till landets, synnerligast hvad en reglerad fattigvård beträffar, hvilken icke sällan betydligen och kännbart försvåras af den särdeles under missväxtår från landet tillströmmande skaran af behöfvande arbets- eller underhållssökande.

Enär jag är öfvertygad, att Ståndets Enskildta Utskott åt denna vigtiga fråga egnar en alfvarlig behandling, anhåller jag vördsamt om remiss häraf.»

Herr *Petré:* Jag skulle vilja föreslå en amplification utaf 2:dra punkten uti Herr *Ekholms* nyss upplästa motion. Bland alla Svenska jordens skatter, är det indelningsverket, som främst tarfvar en sanningsenlig utredning. De irriga begrepp derom, som man icke sällan varseblifver hos så väl Stats-Rådets Ledamöter, som Representationen, särdeles vår

tids yngre Statsmän, hvaribland en och annan inom Stats-Utskottet varit föremål för en högre belönande uppmärksamhet, — dessa irriga begrepp må tjena, som bevis uppå, huru vanställda frågorna om indelningsverket vanligtvis blifva. Svenska jorden underkastas derföre hellre ny beskattning, än den erhåller mildring i den onaturliga tyngd, som flydda tider pålaggt densamma. Derföre har det ock inträffat, att de båda Statsmakterna under vårt närvarande statsskick snarare ökat den för många förtryckande roteringsbördan, hellre än att lindra den, såsom vederbort. Den har nemligen, till ett oändligt onyttigt bråk för icke blott de båda Statsmakterne, utan ock för embetsverken och många underlydande tjenstemän, ännu ytterligare blifvit ökad genom den så kallade extra roteringen. Att någon sådan tillökning aldrig bort ifrågakomma, synes mig tydligt, helst den nu oundvikliga ojemnheten i Svenska jordens beskattning endast kan afhjelpas derigenom, att nya rättsenliga, efter olikheten i förmåner och onera beräknade, hemmansvärden åsättas, och att, efter sålunda utrönta sannskyldiga värden, taxering till Svenska jordens allmänna bevillning eger rum.

Herr *Falhem:* Jag instämmer så mycket hellre uti hvad Herr *Petré* anfört, som jag vid flera föregående tillfällen sökt åskådliggöra roteringens ojemnhet och särdeles tryckande beskaffenhet uti öfra Dalarne.

Öfverläggningen förklarades slutad; och, på Herr Talmannens proposition, blef Herr *Ekholms* ofvanintagne motion, tillika med de af Herrar *Petré* och *Falhem* afgifna yttranden, till Ståndets Enskildta Utskott remitterad.

§ 4.

Föredrogos å nyo Stats-Utskottets nedannämnda Memorialer:

№ 224, i anledning af erhållna återremisser å Utlåtandet, № 161, angående extra Statsanslag till föremål, tillhörande Landtförsvars-Departementets handläggning.

Härvid förekommo:

1:sta punkten.

Herr *Wærn:* Jag anhåller hos Herr Talmannen om proposition å afslag af denna punkt.

Flere af Ståndets Herrar Ledamöter hördes häruti instämma.

Discussionen var slut; och, på Herr Talmannens derom gjorda framställning, blef ifrågavarande punkt af Ståndet afslagen.

3:dje punkten.

Herr *Petré:* Jag har förut yttrat mig för den mindre summan och dervid förblifver jag, finnande intet skäl hafva förekommit, som till rubbning i denna åsigt kan föranleda. Visserligen förnimmer jag, huru det på bänkarne talas derom, att farhågan, att få se den öfverdrifna högsta summan segra uti Förstärkt Stats-Utskott, skulle vara en bevekande anledning att nu gå in på en förmedling, men jag tror ej på denna förespegling. Jag anser det vara en pligt, att bygga våra afgöranden på grunder, som äro rena och fläckfria; fördenskull kan jag ingalunda lemna min röst för bifall till den utaf Kongl. Maj:t äskade och af Stats-Utskottet föreslagna anslagssumman.

Herr *Halling:* Enligt den utredning, Stats-Utskottet uti dess Utlåtande, № 161, lemnat, anslogo Rikets Ständer, vid 1844—1845 årens Riksdag, 240,000 R:dr till anskaffande af nya gevär, men vid sistlidne Riksdag endast 100,000 R:dr, af det skäl, att den disponibla behållningen utaf ofvanomförmäldta anslag utgjorde 103,209 R:dr 29 sk. 2 r:st., hvarmed beräknats, att kunna årligen anskaffa 4,000 gevär, som är det minsta antal årligen måste anskaffas. Vid nästlidet års slut voro reservationerna af de utaf Rikets Ständer anvisade 100,000 R:dr endast omkring 18,500 R:dr. Jag anser förthy det af Kongl. Maj:t nu äskade anslag icke kunna nedsättas, utan tillstyrker bifall till Utskottets ifrågavarande förslag.

Flere af Ståndets Herrar Ledamöter hördes häruti instämma.

Herr *Norin:* Jag yttrade min åsigt redan förra gången denna fråga förevar inom Högtärade Ståndet och anser således öfverflödigt att upprepa de skäl, som jag då framställde för bifall till Utskottets förslag. Nu vill jag blott erinra, att det af Kongl. Maj:t äskade och af Utskottet tillstyrkta anslag icke blott är behöfligt, utan till och med nödvändigt för uppfyllande af de ingångne förbindelserne med egaren till Husqvarna gevärsfactori om en årlig tillverkning af 2,500 gevär. Mitt bifall till Utskottets förslag skänker jag, icke af de skäl, som Herr *Petré* för ett mindre anslag, än det af Utskottet tillstyrkta, anfört, utan för sakens skull. Herr *Petré* har yttrat, att det är en pligt, att bygga sitt beslut på grunder, som äro rena, och att han derföre icke kunde lemna sin röst till bifall af den utaf Utskottet föreslagna summan. Jag vill vända om berörde yttrande och påstå, att ett bifall

till nämnde summa endast kan utur rena och bestämda grunder motiveras.

Herr *Lindström:* Jag instämmer med Herr *Norin,* hvars åsigter i denna fråga jag förut delat. Att minska anslaget för ifrågavarande ändamål, är att sätta vederbörande utur stånd, att uppfylla ingångna contracter om tillverkning af 2,500 gevär vid Husqvarna factori. Skulle frågan komma till Förstärkt Stats-Utskott, skall jag med min röst understödja densamma.

Herr *Petré:* Här har blifvit taladt om rena och bestämda grunder, hvarpå ett bifall till Stats-Utskottets ifrågavarande förslag skulle byggas. Ingen af Utskottets Ledamöter bör kunna uppstå och säga, att renhet i grunderne verkligen exsisterar. Minst skulle sådant kunna ske inför det egna medvetandet. Eller har väl någon tillslutit sitt öga för de iakttagelser, som under Riksdagen varit att inhämta. För icke mera, än 3 à 4 dagar sedan, yttrades på detta rum, att 5 à 6000 st. gevär på ett enda år blifvit slopade, sannolikt på det att de icke skulle kunna förirra sig till folket. Dock voro dessa gevär säkerligen användbare, om ej till krigsbruk, åtminstone till vapenöfningar. Hvem inser icke, att häruti ligger en mystification? Ty, enligt lag, kan det ej förmenas folket att bära och bruka vapen. Lagstiftningen skulle naturligtvis ej kunna innefatta förbud deremot. För ej längesedan hölls i grannskapet af hufvudstaden ett landtbruksmöte, besökt till och med af flere Riksdagsmän. Efter det de egentliga föremålen för detta beramade möte blifvit afhandlade, anställdes målskjutning af dem ibland godsets underhafvande, som deruti voro inöfvade. Hade lagligt hinder deremot legat i vägen, skulle naturligtvis länets tillstädesvarande höfding icke kunnat vara en stilla åskådare af denna vapenöfning. Förhanden varande fråga förtjenar verkligen en alfvarlig behandling. Kunde en allmän folkväpning möjligen beredas, vunnes dermed en högre trygghet mot möjliga fiendtliga infall; och hvilken stor nedsättning uti de omätliga kostnader, som landtförsvaret nu uppslukar, skulle icke dymedelst uppkomma. Ej kunna Rikets Ständer rimligtvis motarbeta någon ting, som påkallas lika mycket af omtanka för säkerheten emot yttre våld, som af omvårdnad för vårt af landtförsvars-budgeten hotade Statsverk. Tänkom derpå, mine Herrar, och gören, hvad J kunnen, för att rädda landet från de faror, som äro från bristerna i vår krigsadministration oskiljaktiga!

Herr *Lagergren:* Jemte det jag instämmer uti hvad Herr vice Talmannen yttrat, får jag tillika förklara, att jag med aktning och uppmärksamhet afhört de enkla, rena och rättskaffens motiver, Herr *Norin* anfört för sin mening i denna fråga. Emot sådana motiver försvinna de från annat håll här framställda anmärkningar, såsom skum. Återigen har man fått höra historien om de 5 à 6000 gevären, som, fastän dugliga, blifvit slopade. Denna historia, om den har någon slags grund, måste härleda sig ifrån vanställda eller missförstådda hörsagor. Stats-Utskottets utredning visar, att de af Kongl. Maj:t äskade 200,000 R:dr till anskaffande af gevär äro nödvändige, dels för att kunna uppfylla de med Husqvarna slutna contracter, dels för att i Carl Gustafs stad fortsätta gevärstillverkning, som nu med fördel bedrifves. Att till ifrågavarande ändamål vägra anslag, på samma gång man önskar en, såsom det heter, allmän folkbeväpning, det kan lätteligen gifvas utseende af att önska en beväpnad folkmassa och en vapenlös krigshär. Jag är öfvertygad, att Ståndet noga betänker sig, innan det lemnar inrymme åt sådana idéer. Och jag uppmanar hvar och en, att lägga handen på hjertat och undersöka sina bevekelsegrunder, innan han bestämmer sin tanka uti denna för fäderneslandet och dess framtid vigtiga fråga.

Herr *Billström:* Ehuru Herr vice Talmannen tyckes fordra, att man här skulle antaga, såsom alldeles gifvet, att 4000 st. nya gevär vore det minsta antal, som årligen måste anskaffas, med stöd hvaraf Herr vice Talmannen tillstyrkt, att en summa utaf 200,000 R:dr måtte ställas till Kongl. Maj:ts disposition, dristar jag likväl, fortfarande, hysa den öfvertygelse, att hälften af berörda summa eller 100,000 R:dr kan, för ifrågavarande behof, under närvarande förhållanden anses tillräcklig. De skäl, Herr vice Talmannen för sitt tillstyrkande anfört, finner jag icke vara af den bevisande art, att de böra verka till bifall af Utskottets förslag, helst man skäligen bort förvänta, att Regeringen, som vid sistlidne Riksdag för enahanda ändamål erhållit ett anslag af endast 100,000 R:dr, icke på förhand och för en kommande tid skulle påräkna eller taga i anspråk en högre anslagssumma, eller utsträcka contracterne om gevärstillverkningen längre, än som med ett lika anslags belopp kunde betäckas. För Rikets Ständer kan jag omöjligen erkänna, såsom »nödvändigt», att bevilja hvilken summa som helst, derföre att Regeringen äskar en sådan till uppfyllande af ingångna förbindelser, då nemligen

desse förbindelser tillkommit utan Rikets Ständers hörande och bifall. Tvärtom synes det mig vara för Representationen högst vådligt och obetänksamt att ikläda sig en dylik garantie, hvars följder kunna blifva oberäkneliga. Vid återremissen af denna anslagsfråga anfördes flerfaldiga skäl och grunder för nedsättning i den begärda summan, och jag tillåter mig att ännu åberopa desamma, såsom ovederlagda och fullt giltiga. Bristande utredning af det antal nya gevär, som finnes i förråderna, och som utdelats till begagnande af arméen, äfvensom angående de äldre gevär, hvilka befinnas i brukbart skick, samt rörande den under sednare åren skedda slopning af gamla vapen, utgör dessutom, enligt mitt omdöme, en icke ovigtig anledning att iakttaga all möjlig sparsamhet vid medels anordnande till föremål af nu ifrågakomna art.

Herr *Winge:* Efter den utredning, som erhållits, anser jag mig icke kunna till anskaffande af nya gevär tillstyrka högre summa, än 100,000 R:dr. Det förefaller mig högst anmärkningsvärdt, att man denna gång, för att vinna ett stort anslag, äfven använder, såsom skäl, sysselsättandet af arbetare och ömhet för dem, för hvilka eljest ofta liknöjdhet eger rum, i synnerhet vid beskattnings påläggande; att, på sätt som uppgifvits, förstöra 5 à 6000 casserade gevär, innefattar både misshushållning och det största bevis på misstroende emot folket; ty, om dessa gevär, i det skick de vid cassationen befunnos, blifvit sålda på åtskilliga ställen i Riket, hade de sannolikt blifvit temligen betalde, eller för skjutöfningar utdelade i socknarna, der nästan allestädes så skicklige smeder finnas, att gevären kunnat iståndsättas, och då hade dessa gevär varit brukbara under lång tid. Man bör besinna, att folket är Regeringens säkraste stöd, den grundmur, hvarpå fäderneslandets framtid och trygghet hvilar, det fäste, ingen fiende kan intaga. En talare har förespeglat en lycklig lösning af frågan uti Förstärkt Stats-Utskott. En sådan spådom är för tidig. Jag hopppas, att hvar och en ledamot uti detta, likasom andra fall, måtte följa, just icke sin egen prisade, kanske af andre ledda öfvertygelse, utan hvad för det allmänna är bäst och förmånligast.

Herr *Norin:* Herr *Petré* har anmärkt, att man bör vidblifva sin en gång yttrade åsigt, utan afseende å hvad som säges. Jag vill härpå svara, att om man skulle lyssna till allt hvad som säges, man snart nog kanske icke finge behålla sin plats å bänken. I afseende å sjelfva saken, har

Herr *Petré* antingen icke hört eller velat höra, hvad som till belysande deraf blifvit anfördt. Ensamt i år måste 76,000 R:dr betalas för nya gevär, så att, med inberäkning af de reserverade 18,000 R:dr, endast 42,000 R:dr återstå för de följande åren, ehuru, för att uppfylla det med Husqvarna ingångna contract, erfordras minst 100,000 R:dr. Att med 42,000 R:dr icke blott betala berörda summa, utan jemväl underhålla gevärsfactoriet i Carl Gustafs stad, öfverstiger åtminstone min förmåga. Det är bekant, att nämnde factori tagit en sådan faveur, att det sannolikt detta år kan lemna sina fabricater till ett pris under Husqvarna. På den, som, det oaktadt, vägrar anslag, kan Herr *Petrés* beskyllning, att ruinera landet, tillämpas, annars ej. Jag har aldrig satt mig emot skjutöfningar; tvärtom skulle jag vilja befordra dem; ty man behöfde ej då befara, att få se så ofta, som nu, skjutas i luften. På grund af hvad jag sålunda anfört, och i medvetandet af mina grunders renhet, förnyar jag mitt yrkande om bifall till Utskottets ifrågavarande Memorial.

Herr *Petré:* Då jag förra gången hade ordet, sökte jag visa Statens fördel utaf en allmännare folkbeväpning. En successiv nedsättning uti de progressiva utgifterne för arméens bekostande, och ett icke desto mindre mera betryggande skydd emot yttre våld vore i sanning ett mål, att lefva för. Jag framställer detta, såsom värdt att bland oss få gälla, såsom allmän grundsats. Jag åberopade, till stöd derföre, andre Riksdagsmäns afgifna yttranden. En ledamot, som aldrig underlåter att uppträda för Regeringens önskningar, har icke eller denna gång uteblifvit. Jag borde kunna vänta, att motiverna till min framställning icke med afsigt skulle missförstås, men likväl har bemälde ledamot icke dragit i betänkande att påbörda mig mindre ädla bevekelsegrunder. Han synes till och med antaga, att jag skulle åsyfta det vapen utdelas åt massan, för att vid critiska tillfällen begagnas. J sen, mine Herrar, huru ledigt det går, att sätta en stygg färg på sina vedersakares yttranden. Jag fordrar ingen upprättelse, och lyckligtvis behöfver jag den icke. Att inom Borgare-Ståndet varseblifva denna beställsamma Österländska undergifvenhet, som oblygt framträder, att äfven i det mest oträngda mål kämpa för Stats-Styrelsens ofta vilseförda åsigter, kan visserligen för det medborgerliga sinnet kännas nedslående, men vi äro nu vane dervid. På den parlamentariska banan får man dessutom icke sällan hålla till godo, att motiver af den oädlaste art tilläggas den liberala sidan och fråga

har till och med uppstått, huru denna fraction skulle kunna från bänkarne utjagas. Det factum, som jag velat relevera, afsåg vapen, hvilka, om än oanvändbara till krigsbruk, varit till vapenöfningar särdeles tjenliga. Jag är skyldig Herr *Norin* ett svar. Uti sitt sednare anförande har Herr *Norin* yttrat, att det vore omöjligt att med 42,000 R:dr betala 100,000 R:dr. Ganska väl taladt! Men Herr *Norin*, som nu tredje Riksdagen är ledamot uti Stats-Utskottet, och hvilken i fordna dagar visat sig städse med klarhet hafva uppfattat och med sjelfständighet bedömt förekommande Riksdagsärenden, borde väl veta, att Krigs-Collegium aldrig saknar penningar, då fråga är om sådana kostnader, som t. ex. fältlekarne på Ladugårdsgärdet, flera andre utgifter att förtiga. Härmed tiger Herr *Norin*, troligtvis derföre, att han icke vidare gerna ser, att man här söker närmare inskåda i militair-administrationens besynnerligheter.

Herr *Palander:* Vill man opartiskt betrakta frågan, så är det ovedersägligt, att, derest man skall hafva ett ordnadt försvarsverk, behofvet i första rummet kräfver ett tillräckligt antal fullgoda gevär. Något skäl till nedsättning af den utaf Kongl. Maj:t äskade, af Stats-Utskottet föreslagna summa till anskaffande af nya gevär inser jag ej. Att grunda ett afslag på blotta ryktet, att 5 à 6000 stycken gevär skulle hafva blifvit slopade, skulle vara en alltför lös grund att stödja sitt omdöme vid. För min del, hyser jag ej eller så stort misstroende till krigsadministrationen, att jag tror, att berörde gevär varit användbara, icke en gång till jagt. Jag håller Stats-Utskottet räkning, för det att Utskottet likasom sållar utgifterna under denna titel. Och jag tillstyrker så mycket hellre den föreslagna summan, som den jemväl skulle bidraga till understödjande och befrämjande af en industriegren, som i vårt land först nu börjat gå framåt.

Herr *Wærn:* Jag åberopar den discussion, som förevar, då Stats-Utskottets Utlåtande, № 161, utgjorde föremål för Ståndets öfverläggningar. Det beslut, som Utskottet fattat, i anledning af återremissen, och hvilket återfinnes i ifrågavarande Memorial, var ingalunda enhälligt, utan berodde på blott ett par rösters pluralitet. Till stöd för beviljandet af det högre anslaget, anfördes, dels att den disponibla behållningen af det vid 1844—1845 årens Riksdag beviljade anslag, 240,000 R:dr, för enahanda ändamål, utgjorde 103,209 R:dr 29 sk. 2 r:st., men af den vid sistlidne Riksdag beviljade summa 100,000 R:dr endast omkring 18,500 R:dr, dels

att, i följd af slutna contracter, 76,000 R:dr redan första året erfordrades. För min del, kan jag ej biträda berörde åsigt. Herr *Indebetou* har redan förra gången verkställt en uträkning, som visar ett annat resultat. Vid förra Riksdagen beviljades för anskaffande af gevär 100,000 R:dr, och ifrån 1844—1845 årens Riksdag hade man qvar en behållning af 103,209 R:dr 29 sk. 2 r:st., således en sammanlagd summa af 203,209 R:dr 29 sk. 2 r:st. Ehuruväl under den förflutna tiden det behöfliga antalet af gevär blifvit anskaffadt, har endast en behållning af 18,500 R:dr uppstått. Till följe häraf, visar det sig, att endast 184,709 R:dr 29 sk. 2 r:st. varit erforderliga för anskaffande af gevär, sedan sista Riksdagen. Antages en lika summa, såsom behöflig intill nästa Riksdag, och afräknas derifrån det nu befintliga reserverade beloppet 18,500 R:dr, så visar sig verkliga behofvet endast vara 166,209 R:dr 29 sk. 2 r:st. eller för jemn summa 167,000 R:dr. Jag anser derföre, att något anslag utöfver berörde belopp icke bör beviljas, helst något skäl dertill icke blifvit uppgifvet. Dessutom tillkommer, att priset å hvarje gevär vid Carl Gustafs stad icke är mera, än 21 R:dr, då det deremot förut uppgått ända till 40 R:dr. Jag kan således icke finna ringaste anledning att höja anslaget, derest icke meningen skulle vara, att öka gevärstillverkningen. Man har ej några officiela upplysningar att tillgå, om huru många gevär, som finnas. Antalet tros likväl uppgå till 171,000 stycken, deraf 48,000 supponeras icke vara i fullt stånd. Ehuru jag önskar, att tillräckligt antal gevär anskaffas, tror jag likväl, att dermed icke brådstörtar. Vådan af ett nedsatt anslag är icke eller stort, helst man har hopp att vid Carl Gustafs stad se tillverkningskostnaden ännu mera förminskad. I Stats-Utskottet voro ock flere för den lägre summan, och fruktan för menliga följder utaf anslagets nedsättning förmärktes ej. Man har äfven å detta rum hört talare förorda den större summan; men jag frågar, hvarföre skola Rikets Ständer anslå några och trettio tusende R:dr utöfver behofvet, och hvilka skäl förefinnas, att just här gevärstillverkningen ökas?

Herr *Hörnstein:* Här har blifvit yttradt, att särdeles öfvertygande skäl funnos för anvisandet af den högre summan utaf 200,000 R:dr till anskaffande af nya gevär. Det är likväl icke händelsen. Om Stats-Utskottet kunnat upplysa, huru många gevär, som blifvit tillverkade under de sednare tjugo åren, huru många, som då funnos och som nu finnas, samt huru många, som under tiden blifvit slopade,

äfvensom beskaffenheten af gevärsförråden, och hvarest de egentligen äro att hese, så hade man tilläfventyrs kunnat komma till en fullständig kunskap i frågan. Intetdera är nu händelsen. Då jag år 1845 var Revisor af Statsverkets räkenskaper, var jag i tillfälle, att erfara flera bevis på krigsförvaltningens mindre goda beskaffenhet. Ett bättre förhållande har sedan dess troligen ej inträdt. Då hade man slopat gevär och andra vapen, samt fattat beslut om försäljning af ännu större förråd utaf kanoner, gevär och sablar, med föreskrift, att tapparna skulle afslås kanonerna, gevären slås krokiga, och sablarna sammanböjas. Betänker man, att Regeringen på ett enda år låtit slopa icke mindre, än 5 à 6000 gevär, så skulle man tycka, att särdeles stor tillgång funnes på vapen, om icke Regeringen straxt derpå begärde anslag till nya dylika. Bättre hade Regeringen utan tvifvel handlat, om samma gevär upplagts i förråden vid factorierna, för att i farans stund vara till hands och kunna iståndsättas. Något är väl bättre, än intet. Häremot invändes väl, att de slopade gevären varit oanvändbara till krigsbruk. Jag vill ej bestrida, att så varit fallet uti deras närvarande skick; men de hade möjligen kunnat göras användbara af de tusende armar och den enthusiasme, som ett anfallskrig framkallar. Hvad det utaf Herr *Norin* anförda skälet beträffar, att Regeringen, utan det äskade och af Stats-Utskottet tillstyrkta anslaget, icke kan honorera sina ingångna förbindelser med Husqvarna gevärsfactori; så anser jag, att Regeringen icke hade bort sluta något contract, som öfverstigit den summa, som för ändamålet varit anslagen. Om detta likväl skett, utgör detta ett ingrepp uti Svenska folkets urgamla rättighet, att sig sjelft beskatta. Anslaget till Carl Gustafs stad tyckes snart ingå, såsom en permanent beståndsdel uti den allmänna Statsregleringen. Jag tror, att man ej bör gifva mera, än man i längden kan hålla ut med. Derföre delar jag Herr *Wærns* åsigt, att ej mera, än som behofvet fordrar, bör till ifrågavarande ändamål anvisas.

Herr *Norin:* Jag erkänner villigt, så väl, att jag trenne Riksdagar varit Ledamot utaf Stats-Utskottet, som min underlägsenhet, jemnförelsevis med mina kamrater inom Utskottet, särdeles Herr *Petré*, som i allt vill tillerkänna sig fullkomlighet. Med anledning af Herr *Petrés* spörjsmål om, hvarest medel tagas till oförutsedda militairbehof, frågar jag Herr *Petré* tillbaka, hvar erhållas penningar till de utaf honom uppgifna ändamål, om ej ifrån extra statsregleringen.

Något ordinarie anslag finnes ej till gevärsfactorierna. Då krigsförvaltningen upprättat contract med factoriet i Husqvarna, måste väl detta respecteras. Icke tillhör det Stats-Utskottet, att klandra ett dylikt contract. Tvärtom synes mig, att Constitutions-Utskottet har detta åliggande; och då bemälte Utskott lemnat denna fråga utan anmärkningar, har Stats-Utskottet intet annat att göra, än att blott föreslå medel. Så beskaffade contract, som ifrågavarande, äro icke eller ovanliga; de hafva exsisterat alltsedan slutet utaf 1700-talet. — Jag lemnar den af Herr *Wærn* uppgifna calcul uti sitt värde, så mycket heldre, som den är grundad på öfvertygelse. Att gevären fallit så uti pris, som samme värde Ledamot uppgifvit, skulle kunna framkalla förundran, om man eljest vore fallen för en sådan känsla. Jag fäster mig ock icke så mycket vid summans storlek, som fastmera, att Rikets Ständer böra så mycket, som möjligt, understödja gevärsfactoriet i Carl Gustafs stad, helst samma factori nu mera befinnes uti en ganska lofvande ställning.

Herr *Lagergren:* Då Herr *Petré* skolat besvara mitt förut afgifna yttrande, har han följt en taktik, som ej är ny, men som man bort hoppas vara öfvergifven. Jemte det han tillvitat mig, att hafva vanställt hans ord, har han icke dragit i betänkande, att förvrida mina egna. Jag har ingalunda vanställt hans ord, utan blott sagt, att af dem kunde dragas den slutsats, att, då man förklarar sig önska en allmän folkbeväpning, på samma gång, som man vill vägra tillräckliga anslag till gevär åt arméen, så har det utseende af att vilja hafva en beväpnad folkmassa, men en vapenlös armé. Jag har icke tillvitat Herr *Petré*, att med dessa yttranden åsyfta en folkbeväpning emot öfverheten, hvilket jag hoppas, att protocollet skall vitsorda. De utlåtelser, Herr *Petré* emedlertid tillåtit sig emot mig, äro tämligen sårande. Jag eger likväl ett lugnt samvete, och älskar jemväl tro, det jag, både såsom representant och som enskild man, är i åtnjutande af ett obefläckadt namn, så att jag med fullkomlig trygghet kan afvakta Nationens dom emellan Herr *Petré* och mig, i afseende å mina afsigters renhet. — Herr *Petré* tröttnar ej att återkomma till hörsagan om slopning utaf 5 à 6000 gevär. Jag är fullt förvissad, att, om ett så stort qvantum gevär på en gång blifvit slopade, det vill säga gjorda obrukbara, det bestått af gevär, som icke varit användbara till krigsbruk, ej en gång till exercis. Man må hysa, hvilken tan-

ka, som helst, om systemet för vår krigsförvaltning; så måste man likväl medgifva, att hushållningssättet i detailerna är exempariskt. Jag anser derföre uppgiften om slopningen af dugliga gevär för en ren osanning. Har en större slopning af gevär ändock verkligen skett, så har anledningen utan tvifvel varit den, som jag förut anfört, eller att gevären voro till alla ändamål oduglige. Det var då en handling af menskliglhet att göra de odugliga gevären obrukbara, på det ingen skada måtte uppkomma genom ovarsamt handterande. Att nyttja ett gevär under en tiderymd af 50 år, är omöjligt. Med afseende å materialens beskaffenhet, kan väl ett gevär, som uti en arsenal eller rustkammare blifvit tillbörligen vårdadt, bibehållas uti brukbart skick under berörde tid, ja, än längre, till och med 300 år, men då får det ej begagnas. Det är således ej rätt att antaga, det de gevär, som förmenats hafva blifvit slopade, dugt till något. — Jag beklagar, att partisinnet gifver sig ett så stort spelrum uti ett så samhällsvigtigt ämne, som detta. Så sker ej i andra länder. Anslagsfrågor af sådan beskaffenhet, som denna, genomgå der vanligen utan alla anmärkningar. Den Ledamot, som ville, af hvilken politisk anledning, som helst, vägra anslag till vapenförrådderna, skulle blottställa sig för ett svårt tadel, ja för förakt. Herr *Wærns* upplysning om den ringa majoritet, som för det föreslagna anslaget inom Utskottet egde rum, förefaller mig högst besynnerlig, enär blott trenne låtit teckna sig såsom reservanter. Den calcul, Herr *Wærn* uppgifvit, synes mig ej så klar, som den af Herr *Norin* uppgjorda. Herr *Wærn* frågar, hvartill skall öfverskottet begagnas. Jag svarar, till hvad annat, än att öka tillverkningen. Det är en allmän regel, att ju högre productionen uppbringas, ju billigare blifver priset. Är det sannt, att i Eskilstuna tillverkas gevär för betydligt nedsatt pris emot förr, och af den beskaffenhet, att de kunna uthärda jemnförelse med de bästa utländska, då frågar jag, om det ej vore skäl att sätta denna verkstad i tillfälle att genom en ökad tillverkning lemna gevär för bättre pris. Under krig anses trenne gevär behöfliga för hvarje stridande i arméen, om man skall vara tryggad för förlusterna under ett fälttåg. Så uppgifves i skrifter, hvilka afhandla detta ämne. Vi äro således ännu långt ifrån detta antal. Kunde vi komma dertill, vore det önskligt. Herr *Hörnstein* har beklagat, att upplysning saknas om antalet af de gevär, som tillverkats för de af Rikets Ständer anslagna summor. Skulden dertill

återfaller på Herr *Hörnstein* sjelf. Sådana upplysningar kunna med lätthet fås i Krigs-Collegium. Förhållandet dermed omhöljes på intet sätt af någon slöja. Herr *Hörnsteins* yttrande, i afseende å de utaf krigsförvaltningen upprättade contracter, förekommer mig mindre välbetänkt. På Regeringen hvilar ansvarigheten för landets försvar. Har Regeringen, för att uppehålla och stärka detta, uti contracten med Husqvarna måst betinga en större tillverkning, än som motsvarat det af Rikets Ständer vid förlidne Riksdag beviljade anslag, tyckes detta icke böra blifva föremål för klander, helst, enligt hvad Herr *Norin* upplyst, så beskaffade contracter af ålder funnits, enär det ansetts fördelaktigt, att ifrån enskilda verkstäder erhålla gevär. Man frågar likväl, hvarföre beställningen vid Husqvarna blifvit ökad. Förklaringen ligger nära till hands. Då factoriet i Norrtelje nedlades, öfverflyttades de 1000 st. gevär, som årligen derstädes skolat tillverkas, på Husqvarna, hvarigenom berörde factori kom att årligen aflemna 2000 st. Carl Gustafs stads factori var då icke uti det goda skick, som nu. Regeringens förhållande vittnar således om förtänksamhet i denna vigtiga förvaltningsgren. Jag hänvisar i öfrigt till de skäl, Herr *Norin* framställt, helst jag anser dem förtjenta af det största förtroende.

Herr *Hesselgren:* Jag var en ibland dem, som yrkade återremiss utaf Stats-Utskottets Utlåtande, № 161, hufvudsakligen af det skäl, att jag ansåg det för frågans lösning vara nödvändigt få veta huru många gevär, som funnos. Af Utskottets afgifna Memorial finner jag emedlertid, att Utskottet varit af annan tanka och undandragit sig en sådan utredning. Särskilda talare hafva förordat särskildta summor, nemligen dels 200-, dels 100,000 R:dr. Herr *Wærn* har gått en medelväg och föreslagit 167,000 R:dr. Med afseende derå, att kostnaden för hvarje gevär vid Carl Gustafs stad blifvit betydligt mindre, och icke uppgifvits, huru många gevär, som hvarje år oundvikligen behöfva anskaffas, har jag icke funnit skäl frångå min förut uttalade mening, utan yrkar jag nedsättning uti anslaget till 100,000 R:dr, destoheldre, som, då factoriet uti Carl Gustafs stad gått så mycket framåt, Staten möjligen icke längre torde vara i behof utaf gevärstillverkningen vid Husqvarna, hvarföre Ständerna borde uttrycka, såsom sin mening, att contractet med det sednare borde, ju förr, ju heldre, upphöra.

Herr *Ekholm:* Det är beklagligt, att uti en fråga af

sådan vigt, som denna, finna ibland Stats-Utskottets Ledamöter en så stor söndring, som nu låtit sig förmärka. I afseende å sjelfva saken, anser jag den utredning, som lemnats, icke så klar, att bifall till anvisande af den utaf Kongl. Maj:t äskade och af Utskottet föreslagna summa derutaf kan följa. Man har förklarat grunderna derföre rena och bestämda. Jag vill ej emotsäga, att de möjligen kunna vara det inför det enskildta omdömet. Märkvärdigt förefaller mig, att en af Ståndets Herrar medlemmar kunnat påstå, att krigsförvaltningen här i landet är exemplarisk. Jag har under en förfluten tid beklagligen kommit till en helt annan erfarenhet, så väl genom de anmärkningar, hvilka uppenbarat sig vid Riksdagar, som under Statsrevisioner. I olikhet med samme värde Ledamot, tror jag ej, att berättelsen om de 5 à 6000 stycken gevär, som blifvit slopade, blott är en hörsaga. Må vara, att berörde gevär icke kunnat begagnas till krigsbruk, men till vapenöfningar hade de otvifvelaktigt kunnat nyttjas, och vid handgreppens utöfvande möjligen egt företräde framför nyare, emedan de förra skramla bättre, än de sednare, och detta låter till och med mera martialiskt i mångas öron. Till målskjutning böra, efter min tanka, blott skottställda gevär nyttjas, som för öfrigt ej förr, än vid behof, böra allmänt utlemnas. Gevärssalvor med löst krut kunna alltför gerna inbesparas, och man kan i alla fall ladda så små skott, att någon fara vid begagnande af gamla gevär icke kan uppstå. Jag tror ock, att Regeringen gjort bättre, om, i händelse omförmälda gevär jemväl till exceris varit obrukbara, de försålts i utlandet, till exempel till Hundturken. Vid Carl Gustafs stad har fordom klagats öfver den småaktighet, som egt rum vid gevärens besigtning och approbation. Jag vill tro, att förhållandet nu är annorlunda. Kostnaden har ock varit öfver höfvan dyr. Hvarje gevär har beräknats till 40 à 50 R:dr; detta är för mycket; och hoppas äfven, att genom en klok och ändamålsenlig förvaltning tillverkningskostnaden kan nedgå betydligt. Man påstår visserligen numera, att gevären kosta mindre vid gevärsfactoriet i Eskilstuna, än vid Husqvarna. Jag vågar dock bestrida riktigheten af denna calcul, eftersom man uteglömt, att i räkningen observera capitalvärdet af Kronans factori och Statsverkets årliga ränteförlust derpå, hvilket åter den enskilda factoriegaren måste iakttaga. På grund af hvad jag sålunda anfört, hesiterar jag ej att tillstyrka ett anslag för anskaffande af nya gevär utaf 100,000 R:dr, på intet sätt

befarande, att försvarsverket och på samma gång fäderneslandet något derigenom äfventyrar, emedan jag är fullt förvissad, att vederbörande, för fullgörande af contracterna, kunna igenom besparingar och andra tillgångar bereda tillräckliga utvägar dertill.

Herr *Hörnstein:* Man har sagt, att, då Constitutions-Utskottet lemnat frågan om de utaf krigsförvaltningen upprättade contracter utan anmärkning, samma contracter således voro qvarstående och gällande. Jag medgifver, att contractet är bindande emellan contrahenterna, men ingalunda emot tredje person, hvars rätt att yttra sig i penningefrågan derigenom skulle omintetgöras. När Constitutions-Utskottet ser ett dylikt contract och förfogande uppgjordt, kan det derutaf icke sluta till annat, än att Staten har tillgång på penningar för dessa uppgörelser. Constitutions-Utskottet efterser blott det Grundlagsenliga i afhandlingar och beslut, men har ej att skaffa med den financiela sidan af saken. I detta afseende är det Stats-Utskottet, som har att sig yttra. Ett ingrepp i detta fall utgör ett ingrepp uti — jag upprepar det ännu en gång — folkets rätt, att sig sjelft beskatta. Hvarken Herr *Norin* eller Herr *Lagergren* har besvarat denna min anmärkning. Om Ständerna voro skyldiga att ansvara för betalningen af hvarje contract, som Regeringen inginge, t. ex. om en jernväg emellan Gefle och Fahlun, så hade Ständernas rätt, att sig beskatta, och att bifalla eller afslå anslag, de facto upphört och vore helt och hållet paralyserad. Herr *Norin* har jemväl yttrat, att något ordinarie anslag för gevärsfactorierna icke finnes. Till Herr *Norins* öfvertygande om motsatsen har jag ingen annan handling för ögonblicket till hands, än Rikets Ständers Revisorers Berättelse om den år 1849 verkställda granskning af Statsverkets samt andra af allmänna medel bestående fonders tillstånd, styrelse och förvaltning under åren 1846 och 1847. — Samma berättelse upptager, pag. 50, anslag på ordinarie stat för Carl Gustafs stads gevärsfactoris underhålls- och förvaltningskostnader för år 1847 till 29,032 R:dr 24 sk. 7 rst., samt pag. 51, § 2, att för gevärsbehof för åren 1846 och 1847 varit på ordinarie stat anvisade 61,319 R:dr 27 sk., ehuru endast något öfver 50,000 R:dr blifvit använda. — Möjlighet synes således vara för contracternas honorerande med de ordinarie anslagen, jemte ett extra på 100,000 R.dr, utan att betunga Staten med den ökade summan af ytterligare 100,000 R:dr; och jag är öfvertygad, att Regeringen nog

visste, hvar penningar skulle tagas, innan contracterna ingingos.

Herr *Falhem:* Efter den utredning, som i synnerhet Herr *Wærn* lemnat, öfvergår jag till den sida, som anser 200,000 R:dr, till anskaffande af nya gevär, för mycket. I afseende å de 5 à 6000 gevären, som uppgifvits hafva blifvit slopade, vill jag påminna om de gevär, som någon tid före 1844 års Riksdag af Kronan försåldes, deribland befunnos sablar, med stålbaljor, som, jemte gevär, till allt för ringa pris såldes. Jag förbehåller mig, att en annan gång få närmare uppgifva priset, som, om jag rätt minnes, var 10 sk. 8 rst. för sabel, hvilket knappt motsvarade jernvärdet. Beberörde åtgärd klandrades dels af Ständerna, för det ringa priset, och dels från andra håll, derföre att vapen kom i allmogens händer; också återköpte Kronan allt, som befanns osåldt på enskildes händer. Möjligen har detta klander gifvit anledning till den nu verkställda slopningen.

Vice Talmannen Herr *Halling:* Utan att nu mera, än förr, vilja försvara krigsförvaltningens ofelbarhet, vill jag blott erinra, att ett folk må hysa huru stor kärlek och tillgifvenhet för sin Regering, som helst, så förmå dessa känslor likväl ej, att i farans ögonblick framkalla några vapen. Man var i tillfälle, att se exempel derpå i Danmark år 1848. Folket var betaget af enthusiasm för sin Konung och sitt fädernesland, men stod vapenlöst, samt bad, knäböjande, om vapen från utlandet, för att ila till försvar utaf dess heliga rättigheter. Att blottställa sig för något sådant, bör man noga akta sig. Penningar kunna i dylika ögonblick lättare anskaffas, än vapen. — Man har sagt, att ett visst dunkel herrskar öfver våra förråder. Deruti kan jag, för min del, ej instämma. Af det protocoll, som blifvit fördt uti Stats-Rådet och bifogadt den Kongl. Propositionen, inhemtas, att 80,000 st. till krigsbruk tjenliga gevär finnas uti förråderna, samt att 150,000 stycken erfordras. Beskyllningen, att tillräckliga upplysningar uti ifrågaställda hänseende icke meddelas, är således högst oskälig. Vidare säger man, att 167,000 R:dr äro tillräckliga till anskaffande af nya gevär. Men Rikets Ständer sammanträda först i November 1855. Om något öfverskott af det beviljande anslaget skulle uppstå, behöfves det allt för väl för år 1854. Önskligt vore ock, att gevärstillverkningen kunde ökas. För min del, bifaller jag Memorialet.

Herr *Petré:* Under discussionen har en af de båda talare, som uppträdt mot mig personligen, visat, det han, såsom lagfaren man, ingalunda är främmande för prima regula juris. Han har funnit för sig välbehagligt att tillämpa denna regel, ty annars blefve det för honom omöjligt, att uti sitt genuina skick vidhålla sina ord. Jag qvarstår dock vid mina; men det lönar ej mödan att tala derom, då det i alla fall alltid förblifver en himmelsvid skillnad emellan denne Riksdagsman och mig. Han anser sin politiska ställning fordra, att vid hvarje critiskt ögonblick uppträda såsom en försvarare quand même af allt hvad styrelsemakten gör och låter, vore det än aldrig så förkastligt. I motsats dertill söker jag inom det offentliga lifvet, allt hvad jag förmår, befrämja sanning och rättskaffenhet, och att göra de constitutionela begreppen gällande. Den andre af dessa två talare har besvarat en af mig till honom framställd fråga, rörande alltid befintliga tillgångar till gevärstillverkningens bekostande, med en annan fråga. På detta sätt blir skiljaktigheten emellan oss alltid svår att lösa. Det synes, som hade denne värde Ledamot, efter att hafva vid ett par föregående Riksmöten med framgång kämpat för en välbetänkt statshushållning, under denna Riksdag kommit till andra åsigter, än han förut på detta rum förfäktat. Jag beklagar, att förhållandet visar sig på detta nedslående sätt. En annan Ledamot har vidrört frågan om slitningstiden för ett gevär. På besvarandet deraf beror i väsendtlig mån, huru stora anslag för nya gevärs anskaffande skäligen kunna ega rum. Antager man nu, att gevärsfabricationen blifvit förbättrad till den grad, att cassationer af gevär numera äro sällsynta, och att följaktligen gevären fabriceras på ett sätt, som lemnar föga öfrigt att önska, så måste medgifvas, att slitningstiden för ett gevär skäligen kan beräknas efter andra länders exempel, och således icke tagas så kort, som man tillförene hos oss beräknat. Man har sett af allmänna handlingar, att slitningstiden i Frankrike antages till 50 år, då den här deremot endast räknas till 15 år. Hvilken betydlig olikhet förefinnes alltså härutinnan? Af denna nästan otroligt stora skiljaktighet förklaras möjligheten att i det oändliga utsträcka tvisten om denna anslagsfråga. Emedlertid har det varit angenämt, att under discussionen förnimma en talares påminnelse, huru det i en grannstat tillgår vid behandlingen af statsanslagsfrågor. Dannebrogen finnes äfven ibland oss. Må den lysa, såsom en klar democratisk stjerna, och må innehafvaren deraf, i likhet med Dannebrogens Höge Gifvare, påminna sig, att för fäderneslandets bä-

sta ingen uppoffring är för stor, och att, då det gäller allmänt väl, kunna äfven Royautéens förmenta interessen med befogenhet tillbakasättas.

Herr *Brinck:* Riksdag efter Riksdag har striden om detta anslag fortgått. Den härleder sig från **1834—35** årens Riksdag, då extra statsregleringen infördes. Tankarne om behofvet af **10**0 eller **200,000** R:dr till anskaffande af nya gevär må vara hurudana, som helst; men jag anser dock, att den man, under hvars ledning landtförsvaret är ställdt, skulle, med minne af hvad Rikets Ständer vid förra Riksdagen till detta ändamål lemnade, ställt tillverkningen af gevär derefter. Sedan Kongl. Maj:t vid denna Riksdag aflåtit Nådig Proposition i berörde ämne och Rikets Ständer fattat sitt beslut, först då hade tiden varit inne att uppgöra nya contracter, lämpade efter det anslag, som dertill blefve beviljadt. Å andra sidan har man sagt, att ingångna contracter borde honoreras. Detta är sannt, men jag hyser den åsigt, att genom besparingar å andra håll medel dertill kunnat anskaffas. En talare har sagt, att, om det äskade anslaget ej beviljades, skulle man råka i förlägenhet, innan Rikets Ständer härnäst sammankomma. Nå väl! Man såg huru vid denna Riksdag begärdes anslag för fästningsbyggnadernes fortsättande. Rikets Ständer anslogo medel dertill, och jag har icke hört, att någon förlust derigenom uppkom. Så kunde äfven vid en kommande Riksdag ske med gevärstillverkningen. — Jag instämmer med Herr *Wærn* och är öfvertygad, att Ståndet vidblifver sitt fattade beslut. Man hör så väl här, som på andra rum, af dem, som framstå, såsom Regeringens målsmän, klagan föras öfver Rikets Ständers njugghet i anslagsfrågor. Detta har blifvit vidrördt så väl förr, som äfven nu, och jag vill, i anledning deraf, ingå i en närmare granskning af förhållanderne, för att visa, det fog saknas till en sådan förebråelse. Vid **1812** års Riksdag, då kriget stod för dörren och myntet var ungefärligen af enahanda värde, som nu, anslogo Rikets Ständer till både landt- och sjöförsvaret, som då erhöllo ett gemensamt anslag, **2,285,273** R:dr årligen. — Sedan har detta anslag successivt stigit på följande sätt. Rikets Ständer beviljade vid **1815** års Riksdag **2,526,278** R:dr, vid **1818** års Riksdag **3,267,888** R:dr, vid **1823** års Riksdag för landtförsvaret R:dr **3,072,250**, och för sjöförsvaret R:dr **1,059,025** eller tillsammans **4,111,255** R:dr, vid **1828—30** årens Riksdag till landtförsvaret R:dr **3,274,486**, och till sjöförsvaret R:dr **1,212,517** eller tillsammans **4,487,025** R:dr, vid **1834** års Riksdag till landtförsvaret **3,592,500**, och till sjöförsvaret R:dr **1,242,180**, eller tillsammans **4,664,680** R:dr, och dertill på extra statsregleringen, som då uppfanns, R:dr **550,000** — till påföljande Riksdag, vid **1840** års Riksdag särskildt till landtförsvaret **4,106,500** R:dr, och till sjöförsvaret **1,331,450** R:dr, eller tillsammans **5,437,950** R:dr, hvartill kommo på extra statsregleringen **1,236,147** R:dr till påföljande Riksdag, vid **1844** års Riksdag till landtförsvaret **4,118,240** Riksdaler, och till sjöförsvaret **1,414,100** R:dr, tillsammans **5,532,340** R:dr, och på extra statsregleringen till påföljande Riksdag **1,470,893**, samt vid **1847** års Riksdag till landtförsvaret **4,162,180** R:dr, och till sjöförsvaret **1,429,240** R:dr, tillsammans R:dr **5,591,420**, och dertill på extra statsregleringen till **1850** års stat **1,429,240** R:dr. Häraf synes, huruvida den förebråelsen är riktig, att Rikets Ständer visa njugghet, då det gäller Rikets försvarsverk. Då man jemnför hvad vid sista Riksdagen beviljades med hvad Stats-Utskottet nu föreslagit, tror jag ej eller skäl till klagan förefinnas. Om man sammanlägger de summor, som Rikets Ständer vid förra Riksdagen anslogo till försvarsverket dels på ordinarie stat, och dels på extra stat, beräknade efter en tredjedel för hvarje år, blifver summan **6,041,424** R:dr årligen, i stället för R:dr **2,285,273**, som anslogos utaf **1812** års Ständer. Skulle man dertill ytterligare lägga de med rustnings- och roterings-skyldigheten förenade kostnader, utgörande, enligt Forssells Statistik, efter **1828** års beräkning, endast **2,430,539** R:dr, huru den nu troligen går till ännu högre belopp, så erhåller man en summa af **8,521,963** R:dr, som årligen användas i och för försvarsverket. Om man jemnför denna ziffra med förhållandet år **1812**, kan man icke annat, än förvånas öfver den ständiga klagan, att förråden ej äro completta. De första åren efter **1812**, då förråden voro uttömda, kunde väl medtaga anslagen, men, under **36** års fred, synes mig, att med de ständigt ökade anslagen förråden bort kunna fullt completteras, och allt skäl till berörde klagan således nu bort uteblifva. Sammanlägger man kostnaderna för landt- och sjöförsvaret under dessa **36** fredsår, uppgår summan deraf till **159,364,060** R:dr. Läggas dertill rustnings- och roteringskostnaderne, enligt förut nämnda beräkning, för dessa förflutna **36** åren, utgörande R:dr **89,299,404**, så uppkommer en summa af R:dr **248,663,464**; och, allt detta oaktadt, föres med skäl klagan öfver *det lägre befälets* allt för svaga löner. Om blott en fjerdedel af

nämnda, för mången otroliga, summa hade fått stadna qvar hos folket, hvilka resultater skulle icke derigenom åstadkommits uti vår industri och våra näringar i allmänhet, och ställningen i landet varit helt olika med hvad den nu är. Säkert är, att om folket i landet icke genom för tunga skatter utarmas, utan får förkofra sig, skall det uti farans stund hädanefter, såsom tillförene, med orubbligt mod försvara Konung och fädernesland, hvaremot det, om det utarmas, icke mycket skall fråga efter, om antingen vän eller fiende tager hand om alltsammans. Må man äfven komma ihåg, att Rikets Ständer under sista Riksmötet anslogo 2 millioner R:dr till complettering af förråden. Artilleriet var då, om ej i ett svagt, åtminstone i ett icke klanderfritt skick, och jag hade hoppats att complettering der egt rum. Det är sannt, att den styrka, som låg sammandragen i Skåne, kostade penningar; men Danska Statsverket lemnade den styrka, som dit öfverfördes, fouragering och portioner, äfvensom det ersatte slitningspenningar. Således hade af dessa 2 millioner en betydlig del kunnat användas till materielens upphjelpande och förbättrande. Af allt detta kommer man ovilkorligen till den slutsats, att den person, som har en öfversigt öfver hela landtförsvaret, icke bort komma med denna begäran och hoppas att få densamma bifallen. Hade detta anslag varit alldeles nödvändigt, hade ock Ständerna bort erhålla kännedom om rätta förhållandet. Att skylla på hastig förslitning af gevär, duger icke, hvad indeldta arméen beträffar, enär det är ådagalagdt, att ett af de indeldta regimenterna för ej många år tillbaka begagnade gevär från Carl XII:s tid. Om man hade lyssnat till de ofta uttalade önskningarna att iakttaga besparing å 4:de Hufvudtiteln, hade det väl varit både klokt och rätt, att småningom minska de värfvade trupperna. Afsigten med den värfvade truppen är väl hufvudsakligen att under krigstid anvärfva och samtidigt med freden åter upplösa den. Så har man dock ej förfarit, och detta är, såsom jag tror, en väsendtlig anledning dertill, att krigsbudgeten tagit så stora summor i anspråk. Hade man gått sålunda till väga, så kunde förråden ock hafva varit fyllda. Jag vill ej längre taga Ståndets tid i anspråk. Jag vill landet så väl, som någon annan, men kan dock icke instämma med dem, hvilka obetingadt rösta för tillökade anslag, eller dem, som nu vilja lemna 200,000 R:dr till gevärs anskaffande. Slutligen vill jag fästa uppmärksamheten derpå, att då man förlidne höst klagade deröfver, att vederbörande voro redlöse, emedan medel saknades till uppfyllande af ingångna contracter om fästningsbyggnadernas fortsättande, hade man icke lång tid förut för landtförsvarets räkning lyftat i Riksgälds-Contoiret 214,000 R:dr.

Herr Talmannen erinrade härefter att Ståndet, då denna fråga förra gången förevar, icke fattade något beslut, utan endast återremitterade densamma.

Herr *Norin:* Sedan Herr Talmannen gjort erinran derom, att Ståndet uti förevarande fråga icke fattat något beslut, utan, då densamma första gången behandlades, återremitterat frågan, är det obehöfligt för mig att derom påminna. Jag delar Herr *Wærns* åsigt, angående gevärstillverkningen inom landet, att densamma är högst nödvändig; men jag skiljer mig från honom deruti, att jag icke vill ställa densamma för närvarande på en så ringa tillverkning, som han. Då förråderna en gång kunnat någorlunda fyllas, vill jag äfven i detta afseende förena mig med honom. Man har sagt, att, om ett mindre anslag beviljades, kunde Regeringen hos kommande Ständer, liksom vid denna Riksdag skett, i afseende å fästnings-byggnaderna för år 1854, begära ytterligare anslag. Jag hyser dock den åsigten, hvilken Ståndet äfven tillförene uttalat, att dylika Propositioner borde ogillas, och att det tillhör Rikets Ständer att så ordna Stats-Regleringen, att några anslagsfrågor icke behöfva lösryckas, utan finge i ett sammanhang behandlas. I anledning af den behållning hos Krigs-Collegium, som omtalats af Herr *Hörnstein*, så vill jag nämna, att det inom Utskottet bevisades, att densamma erfordrades för redan betingade arbeten. Det förefaller mångenstädes, men synnerligast inom denna titel, att arbeten icke kunna köpas och betalas på samma gång, utan måste lång tid förut beställas. Ehuru man icke kan säga, att de arbeten, som vid denna Riksdag kommit från Constitutions-Utskottet, varit af särdeles vigt, vill jag dock icke tro, att Stats-Rådsprotocollen läsas der så flyktigt, som Herr *Hörnstein* velat anse. Man har sagt, att jag uppträdde till försvar för Regeringens åsigter. Derpå behöfves dock icke något svar. Det är i detta fall nog, att hänvisa till protocollen vid Riksdagarna, hvilka vittna, att jag varit alltför mycket på sidan om Regeringen. Likväl delar jag gerna de Regeringens åsigter, som afse att tillvägabringa något godt för landet.

Herr *Hörnstein:* Det har blifvit sagdt, att Borgare-Ståndet, vid behandlingen af Stats-Utskottets Utlåtande, № 161,

icke fattade något beslut, utan endast återremitterade detsamma; men anledningen dertill var, att det begärdta anslaget till nya gevär då icke kunde, enligt antaget bruk, afslås. Hvad annan mening skulle det väl vara med en återremiss, än att uttala den tanke, att nämnda anslag mötte motstånd och var för högt. Hvad den omtalade behållningen angår, så, och ehuru räkenskaperna för de år, 1846 och 1847, som jag citerade, icke egentligen höra hit, är det dock ett factum, att Krigs-Collegium icke afslutar räkenskaperna för något år, utan att ega en behållning af minst 700,000 R:dr, och då detta sker samtidigt med det nya årets ingång, har bemäldte Collegium att disponera anslaget äfven för det ingångna året. Jag har icke debiterat Constitutions-Utskottet att icke med noggrannhet genomläsa Stats-Råds-protocollen. Jag har blott sagt, att om Constitutions-Utskottet finner de uppgjorda contracterna lända läderneslandet till nytta, kan Utskottet icke hafva någon erinran att deremot framställa, emedan den financiela delen icke kan der granskas. En erinran från Constitutions-Utskottet ifrågakommer endast, när handlingen är stridande emot Grundlagen eller allmän lag. Den financiela delen tillhör Stats-Utskottet. Handlingen kan ju vara god, förutsatt, att penningar finnas; men huru dermed förhåller sig, derom har Constitutions-Utskottet ingen upplysning af Stats-Råds-protocollen, der inga räkenskaper lära bifogas. Herr *Halling* har vidrört ett intressant historiskt moment. Han har talat om Danska folket, som afgudade sin Konung, men, vid krigets utbrott år 1848, stod vapenlöst. Han hade dock nyss emottagit styrelsen efter en Konung, som regerade oinskränkt, således utan att inskränkas eller bero af Ständer. Icke destomindre stod folket vapenlöst. Han var dock en Regent, som hade den oinskränkta makten i sina händer, att göra allt för sitt folk och sitt land, för att betrygga dess ära och sjelfständighet. Men så var den saken ordnad, att folket stod vapenlöst. Detta är ett märkligt factum. Hvarpå det berodde, känner jag icke. Jag vet ej, om slopning af gevär eller andra orsaker föranledde det anmärkta förhållandet, hvilket lätteligen kunnat kosta landet sin sjelfständighet. Man har sagt, att gevär här i landet casserats derföre, att de varit odugliga; men så odugliga måtte de väl i sanning ej hafva varit, att de icke kunnat användas till maneuvreringar och iståndsättas för bruk vid bajonettanfall. Kanske lösas dessa gåtor, i afseende på folkens lemnande utan vapen, om man erinrar sig, att det för flera århundraden tillbaka berodde på Påfven och hans prester, huru mycken eller huru beskaffad religion Europas folk fingo ega, och att det kanske nu ankommer på en annan makt, att folken sättas utan vapen, eller att de icke må hafva flera till sin frihets och sjelfständighets betryggande, än som i Nåder tillåtes.

Herr *Lagergren:* Herr *Petré* har antydt, att jag icke riktigt återgifvit hans ord och trott, det jag icke skulle vidhålla mitt yttrande, om detsamma infläte ordagrannt i protocollet. Jag ber dock att få lägga på Ståndets värdige Secreterares omsorg och ansvar, att mina ord bokstafligen återgifvas i protocollet. Jag skall ej förneka dem. Jag skall villigt stå till svars för dem, så väl här, som annorstädes. Jag upprepar ånyo, det jag fordrar, att orden bokstafligen återgifvas. Man har vidrört en besynnerlig uppgift, nemligen att förbrukningstiden för ett gevär skulle kunna beräknas till 50 år. Detta är i sanning obegripligt, då man i vårt land räknar endast 15 års tid för förbrukning af gevär, som nyttjas i militairtjenst. Om åter uppgiften om den femtioåriga brukbarheten skulle ega någon slags factisk grund, så måste den väl afse sådana gevär, som ligga onyttjade i förråderna, och således blifva onyttiga endast genom förbättrade modeller. Ett annat förhållande strider emot sunda förnuftet, likasom det påstående, att vissa munderingspersedlar kunna begagnas af soldater i 30 år. Herr *Brinck* har sagt, att någon skada icke uppkommit deraf, att Regeringen detta år saknat medel att efter förra årens plan fortsätta de påbörjade fästningsbyggnaderna. Detta antagande tror jag ej ega grund. I afseende å Waxholms fästning, är det mig bekant, att det minskade anslaget förorsakat en förändring i årets arbetsplan, som medfört en förlust af 15,000 R:dr till följd deraf, att ingångna contracter måste rubbas. Till detta belopp har förlusten blifvit uppskattad af den nitiske och insigtsfulle Ingenieur-Officer, som har befälet vid detta befästningsarbete. Då man talat om förhållandena sedan år 1810, är det nödvändigt, att icke glömma den förändring, som med arméen efter denna tid egt rum genom beväringen. Denna institution har ökat arméens befäl med en tredjedel. Tredje Majorsgraden, jemte en motsvarande Compagnie-stab, härleda sig derifrån, hvilket medfört ökade kostnader; dessutom äro ziffrorna då och nu ej comparativa. Andra förhållanden exsisterade då i afseende å arméen. 1,500 man indeldt cavalleri fanns då, för hvilka nu erlägges vacance-spanmål. Många

numera till Statsverket indragna boställen funnos då, hvilka innehades in natura, och kostnaderna derför syntes ej på papperet. Att år 1812 så ringa anslag beviljades, är ganska märkligt; men penningar voro då värda mera, än nu. Coursen gällde på sin höjd omkring 112 sk., och dessutom erhöll Sverige, till följd af med England ingången subsidietractat, efter hvad jag vill påminna mig, 100,000 Pund Sterling i månaden under fälttåget. Allt detta bör tagas i betraktande, när man fäster sig dervid, att den synliga budgeten så betydligt stigit. I samma mån har derjemte myntets värde fallit, och lefnadskostnaderna ökats. Att lefnadskostnaden växt, är en sanning, som hvarje privat man måste erkänna. Allmänna bevillningen uppgick 1810 till 2,500,000 R:dr efter 60 sk. cours; nu åter utgör den 1,800,000 R:dr med ett myntvärde af 128 sk. Således är det icke enligt med verkliga förhållandet, om man säger, att förhöjda skatter hvila på landet. Tvärtom, en betydlig lindring i skatterna är oemotsäglig. Att tala om höga skatter i Sverige, vittnar om glömska af de lyckliga förhållanden, som här tillåtit stora skatte-reductioner, under det i andra länder skatterna icke nedgått. Att det år 1848 beviljade anslag af två millioner afsåg i väsendtlig mån complettering af förråden, bestrider jag helt och hållet. Flera gånger har man här hört isynnerhet en talare med häftighet bekämpa Sveriges politik att komma Danmark till hjelp. En betydlig del deraf åtgick i Skåne till den der sammandragna styrkan. Danmark betalte icke gage åt de Svenska trupper, som öfverfördes till Fyen, utan lemnade dem endast vissa naturaportioner. Då Herr *Halling* omnämnt, att Danska folket vid krigets utbrott år 1848 stod obeväpnadt, är detta en påminnelse, hvilken nu icke bör lemnas ur sigte. Denna sanning är tvärtom värd att alfvarligen behjertas. Jag är säker att de Danska förråden likväl icke voro sämre försedda, än våra, men i ett krig blifva förråden snart uttömda, om de ej äro desto rikligare; och Danmark nödgades derföre anlita icke blott oss, utan äfven andra makter om vapen. Oaktadt man här hört, huru lätt det är, att få köpa vapen, dröjde det dock, nästan till första fälttågets slut, innan Danmark fick sitt behof för den activa arméen, och krigets utgång sattes derigenom på spel. Danmarks exempel är således vid denna fråga just att rådfråga. Jag tror, att tillräcklige skäl äro anförda för detta anslag, och öfverlemnar åt Ståndet att uppskatta deras värde.

Herr *Ekenman:* Under discussionen om ifrågavarande punkt hafva olika opinioner blifvit uttalade. Å ena sidan, har man till anskaffande af nya gevär velat bevilja 200,000 R:dr, å den andra deremot 100,000 R:dr, oansedt man medgifvit, att den förra summan vore utöfver behofvet, och den sednare åter under detsamma. I afseende å de ifrågasatta 200,000 R:dr, har jag icke hört någon påstå, att detta belopp vore för behofvet nödvändigt; men de hafva ansett, att ett möjligt öfverskott kunde användas till en förökad tillverkning. Statsverkets tillgångar tror jag dock icke medgifva högre anslag, än som oundgängligen erfordras. Dessutom anser jag, att man förfore orätt, i händelse tillverkningen nu ökades och sedermera nedsattes. Detta skulle innebära en betänklig rubbning i så väl administrationen af Husqvarna factori, äfvensom i arbetarnes ställning. Jag skall således ej med min röst föranleda anslagets bestämmande till 200,000 R:dr, med mindre jag blir nödgad att välja emellan denna summa och en för behofvet otillräcklig. Att 100,000 R:dr faller under sistnämnda cathegorie, har redan blifvit erkändt, men man har icke destomindre talat för denna summa, under förmenande, att Kongl. Maj:t egde andra medel att härtill disponera, samt att det dessutom vore Regeringens sak att tillse, huru contracten skulle kunna honoreras, som blifvit afslutade för längre tid, än sista Stats-Regleringen omfattade. — Olämpligheten af den förstnämnda mesuren, är desto mera i ögonen fallande, som man icke sällan hört klagas deröfver, att medel, anvisade för ett behof, blifvit använda för ett annat, hvadan det lärer vara mindre väl beräknadt att nödga Regeringen beträda denna bana, och hvad contracterna beträffar, så fäster jag, för min del, icke ringaste vigt dervid, om sådana äro upprättade eller icke. För mig är nog att veta, det Husqvarna gevärsfactori under en längre följd af år egt leverera en viss qvantitet gevär, att factoriets materiel och arbetspersonal ordnats i förhållande dertill, samt att, då factoriet contraherat med Staten, det med skäl kan fordra, att dess tillverkningar icke skola nedsättas utan efter uppsägning så lång tid förut, att ingen våldsam brytning eger rum. Enligt Herr *Wærns* calcul, skulle 167,000 R:dr vara tillräckliga, för att tillverka ett så stort antal gevär, som hittills. Riktigheten af denna calcul har icke blifvit vederlagd, och således synes det mig vara rätt och tillbörligt, att man beviljar denna summa. Likväl, och enär någon prisnedsättning torde kunna påräknas, bör sum-

man kunna jemnkas till 160,000 R:dr, hvarå jag anhåller om proposition; och tager jag mig friheten särskildt vända mig till de af Stats-Utskottets Herrar ledamöter, hvilka hafva redan tillkännagifvit sig vilja votera för det högre anslaget, att de, med frånträdande af denna mening, bestämma sig för den summa, jag föreslagit.

Herr *Winge:* Jag anser, att gevär kunna köpas i andra länder till bättre pris, än det, hvartill tillverkningen här uppgår. Mer än en gång har man inom detta Stånd uttalat mycken ömhet för consumenten och yrkat, att han måtte kunna köpa en vara för billigt pris. Denna ömhet synes mig äfven böra sträckas till Staten. En annan åsigt skulle strida emot det system, som här blifvit följdt. Under förra Riksdagen talades mycket om de stora kostnader, som Staten nedlagt på Carl Gustafs Stads gevärsfactori. Det är derföre glädjande att höra, det bättre resultater af tillverkningen, än tillförene, nu vinnas. Under 1807—1808 års krig hitkommo 30,000 Engelska gevär. Huru kan man tänka sig, såsom möjligt, att, i händelse af krig, Carl Gustafs stads och Husqvarna factori, med en tillverkning af 4,000 gevär om året, skulle kunna fylla våra behof? Kan någon föreställa sig, att en fiende uppskjuter sitt anfall, till dess vår Regering fått det fulla antalet gevär, som påstås vara behöfligt, eller tillverkas gevär endast, för att sysselsätta en hop arbetare? Af en sådan slutföljd kunde påstås, att fästningar byggas, endast för att sysselsätta krono-arbetskarlar. Här slopas gevär, i stället att repareras. Jag tror, att dessa gevär åtminstone kunde användas af beväringen till exercis. En gammal garnizonsofficer har lemnat mig den upplysning, att under 20 års tid icke flera, än 4 à 6 gevär blefvo casserade af dem, hvilka dagligen nyttjades, och då Fransyska Krigs-Ministern ansett, att slitningstiden för ett gevär kan beräknas till 50 år, samt denna uppgift bör vara af erfarenheten bekräftad, helst ingen nation i Europa behöft mera anlita sina gevär, än den Fransyska, synes det mig oförklarligt, huru man ständigt kan begära så betydliga summor i och för nya gevär, Jag tillstyrker dertill ett anslag af 100,000 R:dr.

Herr *Petré:* Denna discussion har varit ovanligt lång, men jag har ändock några ord att tillägga, emedan Herr *Lagergren* låtit undfalla sig yttranden, hvilka icke böra lemnas obesvarade. Herr *Lagergren* har, såsom ett motiv, hvarföre det till nya gevär äskade anslag borde beviljas, åberopat Svenska folkets ringa beskattning i jemnförelse med andra nationer. Jag förmodar, att Herr *Lagergren* dervid åsyftat endast de beskattningens föremål, som äro afhandlade i *Strindlunds* och *Liss Lars Olssons* fameusa motioner, och att alltså Herr *Lagergren* afser städerna allena. Att fälla ett dylikt omdöme om landsbygden, skulle förutsätta en obekantskap med många allmänna förhållanden, som man hos Herr *Lagergren* icke kan antaga. Det skulle utvisa en okunnighet om statistiska sakförhållanden, som borde anses omöjlig hos en gammal Riksdagsman. Om det vore en sanning, att skatterna här i landet verkligen kunde anses ringa, — om uttryckande af klagan öfver Svenska jordens hårda beskattning icke vore billigt och antagligt, huru skulle man väl då förklara, att en långvarig fred ej i vidsträcktare mån befrämjat landets välstånd, huru då förklara den allmänna fattigdomen i landet. Då man talar om det allmänna tillståndet i landet, är det naturligt, att fråga icke kan vara om individuela förhållanden, eller om särskilda fabricationer, hvilka hunnit en viss fulländning. Endast det stora hela kan komma i betraktande, sådant det, vid critisk granskning af Femårs-berättelserna, gestaltar sig. Med denna tafla för ögonen kan icke någon rättskaffens, sanningsälskande man våga det omdömet, att Svenska jordens skatter äro låga. Rättskänsla och medborgerlig pligt kräfva äfven det erkännande, att Sveriges försvarsverk i så måtto är förfeladt, som det utarmar landet och hindrar dess innebyggare att någonsin höja sig till välstånd. Frågan härom kan aldrig hos Rikets Ständer behandlas såsom den borde. Ett Riks-Stånd, det första nemligen, har antagit, såsom regel, att bevilja försvarsverket allt, hvad Regeringen begärt, och till och med mera. Härvid afser jag naturligtvis endast de mest betydande Statsanslagen. En och annan afvikelse utgör intet undantag från regeln. Det andra Ståndet följer exemplet. Detta Stånd beviljar anslagen derföre, att begäran derom kommit från Regeringen och emedan detta Riks-Stånd numera uppfattat sin samhällsställning sådan, att den bör vara ett medgörligt verktyg i de styrandes hand, och alltså inom det politiska lifvet alltid uppoffra sin öfvertygelse och aldrig föra sanningens talan. Nu är det synbarligen fråga om att äfven inom Borgare-Ståndet införa likartade åsigter, och det är derföre Herr *Lagergren* syftar att förvandla den gamla minoriteten inom Ståndet till majoritet. Jag tror dock ej, att det skall lyckas honom att komma så långt, och föreställer mig ännu, att

hans bemödanden tills vidare åtminstone blifva fruktlösa. Jag hoppas det i den allmänna moralens namn och hänvisar till Rikets fjerde Stånd, der mycket kan vara äfven för Borgare-Ståndet att lära. Då Herr *Hallings* yttrande blifvit af en talare med loford åberopadt, och denne talare sökt visa, att Herr *Hallings* mening borde af Ståndet behjertas, vill jag ännu en gång erinra derom, att Dannebrogen bör vara innehafvaren en väckelse, att främst sträfva för fäderneslandets stora allmänna intressen, och således icke låta af det yttre skenet förvilla sig ända derhän, att dessa intressen uppoffras för enskild ärelystnad och lycksökande afsigter.

Herr *Lagergren:* Herr *Ekenman* har yrkat, att Stats-Utskottets ledamöter måtte afstå från deras tillstyrkande af 200,000 R:dr till nya gevär. Ehuru jag ej hör dit, anser jag mig dock hafva lika mycket att säga, om jag äfven, efter hvad Herr *Petré* låtit förstå, icke skall lyckas att genomdrifva min åsigt, att nämnda belopp borde beviljas. Att fortsätta en dispute med Herr *Petré*, tjenar till intet, men jag vill endast säga honom, att mig åtminstone kan han ej consternera.

Herr *Ekenman:* I anledning af Herr *Lagergrens* erinran, vill jag blott nämna, det jag ingalunda förbisett den jemnlikhet i rättigheter, som Ståndets ledamöter på detta rum tillkommer, men jag har ställt min uppmaning till Förstärkta Stats-Utskottets ledamöter, emedan af dem frågans slutliga afgörande beror.

Discussionen ansågs slutad; och Herr Talmannen utlät sig: Trenne särskilda meningar hafva här sökt göra sig gällande: 1:o å bifall till Stats-Utskottets tillstyrkan, att ett anslag af 200,000 R:dr måtte beviljas till anskaffning af nya gevär; 2:o att 160,000 R:dr måtte dertill anslås; och 3:o att endast 100,000 R:dr måtte för nämnde ändamål anvisas. Ordningen fordrar nu, att proposition först göres å den första af dessa meningar, hvarföre jag framställer denna proposition: »Behagar Ståndet bevilja ett anslag af 200,000 R:dr till anskaffande af nya gevär.»

Svarades *Ja* och *Nej*, hvarjemte begärdes votering.

Efter det Herr Talmannen hemställt, huruvida de ledamöter, som påyrkat dels ett anslag af 160,000 R:dr, och dels af 100,000 R:dr, ville med hvarandra sig förena, men dertill svarades *Nej*, beslöt Ståndet att först votera om contrapropositionen.

En voterings-proposition uppsattes, justerades och anslogs, så lydande:

»Den, som vill, att contra-propositionen ställes på ett anslag till gevär af 100,000 R:dr, röstar: *Ja*.

Den, det ej vill, röstar: *Nej*.

Vinner *Nej*, ställes contra-propositionen på 160,000 R:drs anslag till gevär.»

Votering anställdes med slutna sedlar efter upprop. En sedel aflades förseglad, och de öfriga, vid hvilkas öppnande två af Ståndets Herrar ledamöter stodo, en på hvardera sidan om Herr Talmannen, befunnos innehålla 22 *Ja* emot 25 *Nej*, i följd hvaraf contra-propositionen skulle ställas å 160,000 R:dr.

Härefter uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

»Den, som godkänner tredje punkten af Stats-Utskottets Utlåtande, №161, förnyadt i Memorialet, № 224, röstar: *Ja*.

Den, det ej vill, röstar: *Nej*.

Vinner *Nej*, beviljas till anskaffning af gevär, 160,000 R:dr.»

Votering anställdes med slutna sedlar. En sedel aflades förseglad, och de öfriga, vid hvilkas öppnande två af Ståndets Herrar ledamöter stodo, en på hvardera sidan om Herr Talmannen, befunnos innehålla 30 *Nej* emot 17 *Ja*, hvadan Borgare-Ståndet hade beviljat 160,000 R:dr till anskaffning af gevär.

Emot beslutet reserverade sig Herr *Berg*, och ansåg, att 100,000 R:dr varit ett för ändamålet tillräckligt anslag.

Äfven Herr *Hesselgren* anmälde sin reservation emot sistnämnda beslut.

4:de punkten.

Herr *Petré:* Jag anser skäl, att frångå Borgare-Ståndets, i afseende å detta anslag, uttalade åsigt, så mycket mindre förefinnas, som Ståndet, genom resultatet af den nyss förehafda voteringen, så betydligt ökat anslaget till anskaffning af gevär, hvartill denna fråga egentligen hör.

Herr *Lagergren*. Jag vill endast erinra, att icke något beslut, utan blott strödda tankar föranledde återremiss af denna fråga, då densamma förra gången behandlades. Jag begär bifall till Utskottets tillstyrkan.

Herr *Wærn:* Jag åter anhåller om afslag.

Discussionen var slutad; och 4:de punkten afslogs.

Herr *Lagergren* reserverade sig.

5:te punkten.

Herr *Petré:* Under åberopande af hvad tillförene blifvit i denna fråga anfördt i Borgare-Ståndet, anhåller jag om afslag.

Herr *Norin:* Jag vill ej spilla många ord till försvar för Utskottets vidhållna tillstyrkan af ett anslag utaf 50,000 R:dr till äldre gevärs förändring för slagkruts-antändning; men jag ber att få erinra, att den, vid ärendets förra behandling inom Ståndet, beslutade återremiss åsyftade att tillse, huruvida icke detta anslag kunde sammanföras under en rubrik med ett annat anslag. Om meningen är, att de befintliga äldre gevären icke skola completteras, då skall man ock lyckas complettera idéen att ställa försvarsverket så lågt, som möjligt. Jag anhåller om bifall.

Herr *Lagergren:* Jag instämmer med Herr *Norin* och tror, att, om det skulle lyckas Herr *Petré* att få denna punkt afslagen, och detta sedermera blefve Rikets Ständers beslut, komme slopningen af gevär att i mängd tilltaga, ty att, genom vägrande af anslag, göra dem otjenlige till begagnande, är i sanning att bidraga till deras slopning.

Herr *Petré:* Min begäran om afslag åsyftar naturligtvis person. Jag anser detta böra vara klart för en hvar, som deltog i Borgare-Ståndets beslut, angående Chefen för Landtförsvars-Departementet. Då Ståndet anser, att Krigsförvaltningen kräfver en annan man i spetsen, böra ej extra ordinarie anslag anvisas på fjerde Hufvudtiteln. Detta är en constitutionel sanning och bör kunna fattas af det enklaste förstånd. Jag frågar Herr *Norin*, om han verkligen har klart för sig, att af anslagen på 4:de Hufvudtiteln och i Krigs-Collegii Cassor medel saknas till detta ändamål. En sådan föreställning anser jag irrig, hvarföre den ock bör skingras, om man någonsin skall kunna komma till en riktig insigt i ämnet.

Herr *Brinck:* Jag instämmer till vissa delar med Herr *Petré*, i afseende å hvad han yttrat om Chefen för Landtförsvars-Departementet; men i denna fråga delar jag ej Herr *Petrés* åsigt. Om man tager i betraktande, att de gevär, hvilkas förändring blifvit ifrågasatt, äro försedda med flintlås och således icke tjenliga till krigsbruk, synes det mig vara af vigt, att desamma förändras. En annan fråga är det visserligen, om den äskade summan är behöflig, men då jag icke derom eger speciel kännedom, anser jag klokheten bjuda att bifalla, hvad som för ändamålet begäres; ty, om man med skäl förminskat anslaget för nya gevär, synes det

mig, såsom borde man vara angelägen att sätta de i förråden befintliga gevären i sådant skick, att de blifva användbara.

Vice Talmannen Herr *Halling:* Jag vill endast erinra, att Rikets Ständer sjelfva härom framställt anhållan.

Herr *Norin:* Då Ståndet fattade sitt beslut om Chefen för Landtförsvars-Departementet, var jag frånvarande, och deltog således ej deruti. Härom har jag velat erinra Herr *Petré.*

Herr *Ekholm:* Stats-Utskottet har sagt, att det icke funnit skäl anförda, att frångå sitt förra beslut, och ansett onödigt, att meddela äskade upplysningar, angående antalet af de gevär, som till slagkruts-antändning borde förändras. Jag hade dock trott, att det tillhört Stats-Utskottet att derom lemna upplysning. Med den kännedom, jag eger om antalet af gevär, som blifvit till slagkruts-antändning förändrade, är detsamma så stort, att det är tillräckligt för effectiva styrkan af arméen. Då det nu måste vara fråga blott om de gevär, som finnas i förråden, inser jag icke, att dermed är någon brådska. Gevären förstöras ej i förråden; och då nästan dagliga förbättringar uppfinnas, kunde det hända, att en förändring snart ånyo måste ega rum. I öfrigt är en sådan förändring lätt verkställd. På 8 eller 14 dagar kunna lätt 50,000 gevär på kronans verkstäder förändras för slagkrutsantändning. Således anser jag detta anslag icke vara särdeles angeläget, då uppfinningen ännu ej är bragt till fullkomlighet; hvarföre jag yrkar afslag.

Herr *Lagergren:* Sedan Ståndet i en föregående punkt nedsatt det äskade anslaget för nya gevär till 160,000 R:dr, har Herr *Petré* begärt afslag på så väl 4:de punkten, som den nu förevarande, deruti begäres dels ett anslag af 12,000 R:dr till anskaffning af nya pistoler, dels ock ett anslag af 50,000 R:dr till äldre gevärs förändring för slagkrutsantändning. Å dessa båda punkter har Herr *Petré* yrkat afslag. Om detta lyckades honom, skulle man komma ned till, ja, till och med under den summa, hvilken han ville lemna till nya gevär, eller 100,000 R:dr. Jag hemställer, om de är rådligt att för en så ringa summa, som den nu äskade, låta gevären blifva obrukbara. Jag tror, att Herr *Ekholms* uppgift är af samma halt eller kommer från samma källa, som den, att en soldat kan begagna gevär i 50 år. Jag begär proposition på bifall.

Herr *Wærn:* Då Stats Utskottets Utlåtande, № 481,

förevar, blef denna fråga återremitterad, emedan man ansåg summan vara för stor och, i jemförelse med den vid förra Riksdagen för samma äudamål beviljade, högre. För min del, anser jag icke skäl förefinnas att påskynda förändringen af gevär för slagkrutsantändning, eller anledning förekomma att hysa ett sådant förtroende för vederbörande, att man vid denna Riksdag lemnar högre anslag, än vid den förra, till detta ändamål. I afseende på denna punkt och dermed sammanhängande 8:de punkten, angående ett anslag af 15,000 R:dr till anskaffning af slagkrutshufvar, upplyses af från Bonde-Ståndet ankommet Protocolls-utdrag, att nämnde Stånd beviljat 25,000 R:dr till äldre gevärs förändring för slagkrutsantändning och 10,000 R:dr till anskaffande af slagkrutshufvar. Då dessa summor synas mig fullt tillräckliga, och efter den praxis, som i Stats-Utskottet nu följes, äfven om Borgare-Ståndet ytterligare skulle nedsätta detta anslag, voteringar likväl skulle blifva emellan det äskade anslaget och den af Bonde-Ståndet beviljade summan, hemställer jag, att vi måtte förena oss med sistnämnda Stånd.

Herr *Gezelius:* Då förevarande anslag är af stor vigt och några sidoskäl icke kunna af mig godkännas, lemnar jag min röst för den äskade summan.

Herr *Winge:* Jag begär afslag å Utskottets tillstyrkan i denna del. Jag gör det så väl under åberopande af de förut anförda skäl, som ock på den grund, att gevär med slagkrutsantändning ytterligare torde, ej långt härefter, tarfva förbättring, helst redan en annan uppfinning är berömd, eller de så kallade tigegevären. Således kan den nu ifrågasatta förändringen af äldre gevär gerna anstå.

Discussionen ansågs slutad, och Herr Talmannen framställde denna proposition:

»Behagar Ståndet bevilja 50,000 R:dr till äldre gevärs förändring för slagkrutsantändning?»

Svarades *Ja* och *Nej;* hvarjemte votering begärdes.

En voteringsproposition uppsattes, justerades och anslogs, så lydande:

»Den, som bifaller 5:te punkten af Stats-Utskottets Utlåtande, № 161, förnyad i Memorialet, № 224, röstar: *Ja.*

Den, det icke vill, röstar: *Nej.*

Vinner *Nej*, beviljas ett anslag af 25,000 R:dr till äldre gevärs förändring för slagkrutsantändning.»

Votering anställdes i vanlig ordning med slutna sedlar, efter upprop. En sedel allades förseglad och de öfriga, vid

hvilkas öppnande två af Ståndets Ledamöter stodo, en på hvardera sidan af Herr Talmannen, befunnos innehålla 32 *Nej* emot 12 *Ja*, i följd hvaraf Borgare-Ståndet till äldre gevärs förändring för slagkrutsantändning beviljat ett anslag af 25,000 R:dr.

7:de punkten.

Lades till handlingarne.

8:de punkten.

Herr *Wærn:* Enligt hvad jag nyss nämnde, har Bonde-Ståndet beviljat en summa af 10,000 R:dr till anskaffning af slagkrutshufvar; och då denna summa uppgår till samma belopp, som vid förra Riksdagen anslogs, yrkar jag, att Borgare-Ståndet måtte uti Bonde-Ståndets beslut instämma.

Discussionen var slutad, och Borgare-Ståndet beviljade 10,000 R:dr till anskaffning af slagkrutshufvar.

10:de punkten.

Herr *Petré:* Jag ber att få erinra, det Ståndet tillförene uttalat sitt approbatur öfver de belopp, som Stats-Utskottet förlidne vinter föreslog till fortsättning under detta år af fästningsarbetena vid Waxholm, Carlsten och Carlskrona, och att denna åsigt blef Ständernas beslut. — Af denna anledning begär jag, att, för åren 1852 och 1853, samma belopp eller 75,000 R:dr årligen måtte till sagda ändamål användas, och att proposition derå måtte framställas.

Herr *Norin:* Jag kan icke bestrida Utskottets vidblifna tillstyrkan i denna del. Under åberopande af min vid Utlåtandet, № 161, angående denna fråga, afgifna reservation, förenar jag mig uti den af Herr *Petré* gjorda anhållan.

Herr *Lagergren:* Till den fria tolkning, som jag här i dag haft tillfälle höra, måste äfven hänföras det påståendet, att Ständerna redan för innevarande år beslutat anslå 75,000 R:dr till fortsättande af fästningsbyggnaderna vid Waxholm, Carlsten och Carlskrona. Så har emedlertid ej skett. Ständerna hafva endast, i anledning af Kongl. Maj:ts Nådiga Proposition, beviljat ett förskottsanslag för nämnda ändamål under innevarande år. Ståndets rätt är naturligtvis oförkränkt att, utan afseende derå, fatta sitt beslut. Jag vill ej trötta Ståndet med att ånyo upprepa, hvad jag tillförene yttrat om nödvändigheten och vigten af dessa fästningsbyggnaders fortsättande, enär jag icke kan tro, det berörde yttrande redan hunnit glömmas af alla. Jag anhåller om proposition på bifall.

Discussionen var slutad, och, på Herr Talmannens fram-

ställning, beviljade Borgare-Ståndet, för fortsättning af fästningsarbetena vid Waxholm, Carlsten och Carlskrona, ett anslag af 225,000 R:dr, att, med afdrag af 75,000 R:dr, som för år 1851 redan blifvit beviljade, under åren 1852 och 1853 från Riksgälds-Contoiret utgå.

Emot beslutet reserverade sig Herr *Lagergren*.

Den slutliga anmälan lades till handlingarne.

Och № 225, i anledning af erhållna återremisser å Utlåtandet, № 162, angående extra Statsanslag till föremål, tillhörande Sjöförsvars-Departementet.

Härvid förekommo:

1:sta punkten.

Lades till handlingarne.

3:dje punkten.

Herr *Petré:* Uti en nyss afgjord fråga har Herr *Wærn* erinrat, att man borde ställa sig till efterrättelse, hvad Bonde-Ståndet derom beslutat. Detta Stånd har, till completterande af förråderna samt de skepp och fartyg, hvilka Kongl. Maj:t ansåge förtjena att till krigsbruk göras användbara, beviljat 476,000 R:dr. Denna summa synes dock alltför stor, med hänsigt till de tänkvärda omständigheter, som Sjöförsvars-Departementet nu företer. Dit räknar jag, bland annat, att detsamma nu förestås af Chefen för Landtförsvars-Departementet. Dit hänför jag ock trenne Stånds beslut angående linieskepps förändring. Man är dessutom i ovisshet, huru sjöförsvaret kan komma att blifva organiseradt, hvadan jag skulle anse, att heldre intet anslag beviljades, än att en så betydlig summa, som den nu ifrågasatta dertill anslogs. Då nu två Stånd bifallit ett anslag af 600,000 R:dr till berörde ändamål och ett Stånd åter 476,000 R:dr, anser jag mig af omständigheterna föranledd att lemna mitt bifall till sistnämnda belopp.

Herr *Wærn:* I en föregående anslagsfråga har jag visserligen tillstyrkt Borgare-Ståndet att förena sig i Bonde-Ståndets beslut. Detta skedde, derföre att jag ansåg den af nämnda Stånd beviljade summa vara den högsta, som borde ifrågakomma, och emedan, äfven om Borgare-Ståndet lemnade ett lägre anslag, någon verkan deraf ej kunde komma att följa, men jag har ingalunda sagt, såsom ett skäl för denna åsigt, att Borgare-Ståndet borde i allmänhet förena sig med Bonde-Ståndet, och i denna fråga så mycket mindre, som sistnämnda Stånds deruti fattade beslut grundar sig på ett misstag. Det lyder nemligen sålunda: »Med underkännande af hvad Utskottet i Memorialet, № 162, tillstyrkt och i denna punkt förnyat, beslöt Ståndet, för sin del, att till det ändamål, som här är i fråga, bevilja, hvad Kongl. Maj:t uti Sin Nådiga Proposition äskat, eller 476,000 R:dr Banco». Det är i sanning obegripligt, huru Bonde-Ståndet kommit till detta resultat. Kongl. Maj:t har å denna Hufvudtitel begärt 816,000 R:dr till nybyggnad, och Rikets Ständer hafva häraf redan på ordinarie stat beviljat 324,000 R:dr, att under trenne år utgå med 108,000 R:dr årligen. Således återstå 492,000 R:dr. Då denna summa blifvit af Kongl. Maj:t äskad för ett så stort ändamål, som completterande af flottan, och densamma obetydligt skiljer sig från det belopp, jag, såsom ett rundt tal, föreslagit, förnyar jag min anhållan, att Ståndet måtte bevilja 500,000 R:dr att utgå med en tredjedel under hvartdera af åren 1851, 1852 och 1853. Det bristfälliga skick, hvaruti flottan befinnes, och hvilket är ådagalagdt genom den förtjenstfulla utredning, som Herr Sjö-Ministern lemnat, gifver, efter min tanka, full anledning att bifalla det äskade anslaget. Denna Minister är förtjent af Nationens förtroende, och Ståndet bör då icke öfvergå på Bonde-Ståndets åsigt, utan bevilja, hvad som begäres.

Flere af Ståndets Herrar Ledamöter instämde.

Herr *Palander:* Det gläder mig att finna så stora sympathier för flottan. Detta vapen har länge varit af Rikets Ständer vårdslösadt. Det är sannt, att ett stort belopp årligen utgår till flottan, men om derifrån afdrages, hvad som erfordras till befälets aflöning, m. m., så blifver ej mycket öfver till materielen. Jag hade visserligen helst önskat, att det af Stats-Utskottet för flottans behof tillstyrkta anslag eller 600,000 R:dr icke måtte af Borgare-Ståndet vägras, helst man vet, att Statens tillgångar medgifva detta anslag; men då åsigterna i denna fråga äro inom Ståndet delade, vågar jag icke taga ut steget och påyrka 600,000 R:dr, utan förenar mig med Herr *Wærn* i hans begäran, att ett anslag af 500,000 R:dr måtte beviljas. Man har många gånger yttrat, att Borgare-Ståndet borde handla sjelfständigt och utan afseende å andra Stånds beslut i förekommande frågor. Jag vill nu derå taga fasta och anser således, att Borgare-Ståndet icke bör fästa någon uppmärksamhet vid den summa, som af Bonde-Ståndet dertill blifvit bestämd, så mycket mindre, som, enligt hvad en talare utredt, ett misstag ligger till grund för beslutet. Jag erkänner visserligen till någon del det nit, Herr Stats-Rådet Grefve *v. Platen* ådagalagt, vid utarbetan-

det af förslag till flottans omorganisation, men det är dock icke uppgjordt på grund af *verklig practisk* erfarenhet, samt lemnar ej garantie för landets sjelfständighet, — då Sverige, i händelse af ifrågavarande sjöförsvarsplans antagande, — kom att upphöra såsom en maritim makt. En talare har ansett, att ens icke något anslag borde lemnas till flottan, då Chefen för Landtförsvars-Departementet, emot hvilken anmärkning inom detta Stånd blifvit gjord, äfven innehade Chefskapet för Sjöförsvars-Departementet. Jag får, i anledning deraf, erinra, att Herr Stats-Rådet Grefve *v. Platen* icke afgått från sin plats, utan åtnjuter ledighet, för att vårda sin helsa, äfvensom att det under sådana förhållanden är en gammal praxis, att Sjöförsvars-Departementet förestås af Chefen för Landtförsvars-Departementet. Således förtjenar denna anmärkning ej något afseende.

Af flere Ledamöter begärdes proposition.

Herr *Petré:* Jag vet ej, hvarföre man icke skall få tala om detta ämne, utan att se discussionen i förtid afskuren. Jag anhåller ödmjukast, att Ståndet måtte ännu en stund låta mig taga dess tålamod i anspråk. Herr *Wærn* har irrat sig, då han sökt visa, att ett anslag af 492,000 R:dr vore nödvändigt, och förordat detsamma på den grund, att samma summa skulle hafva blifvit af Kongl. Maj:t äskad. Till råga härpå har han slutat med att bifalla ett anslag af 500,000 R:dr. Jag finner detta sätt att slumpvis med statens medel förfara icke vara öfverensstämmande med hvad skäligen kan af den värde representanten förväntas. Då man vet, att Bonde-Ståndet bestämt ifrågavarande anslag till 476,000 R:dr, vore i sanning allt skäl att foga sig derefter, i stället för att antaga en mening, som föranleder särskild omröstning i Förstärkt Stats-Utskott. Då man jemväl eftersinnar, att vi äro emot slutet af Julii månad, och att, då Riksdagsbeslutet skall tillämpas, större delen af året är förbi, huru kan man, vid slikt förevetande, vilja påstå, att den nedsättning i anslaget, som Bonde-Ståndet gjort, rimligtvis kan vara vådlig. Den gör hvarken till eller ifrån i det stora hela. Man har anfört, såsom skäl, hvarföre 500,000 R:dr borde anslås till flottans behof, att man genom tillökningen uttryckte ett fortfarande förtroende för Sjö-Ministern. Nå väl! om detta finge betraktas, såsom bevekelsegrund, kunde man måhända hafva fog att gå ännu längre. Förhållanderna äro dock nu helt annorlunda, än för någon tid sedan. Vi komma ihåg de stora svårigheter, som det s. k. Junkerpartiet laggt i vägen för

Sjö-Ministern, och det synes deraf mer än sannolikt, att det icke skall blifva för honom i längden möjligt att qvarblifva på en plats, der så mycket förfång tillfogas Departements-Chefen från en oansvarig, men inflytelserik hand. Det är och förblifver rätt betänkligt, att personer, tillhörande bemäldta parti, blanda sig i regeringsärender på ett sätt, som föranleder ej blott villervalla, utan rent af demoralisation ibland Riksdagsmännen. Jag slutar med att anhålla, det, till undvikande af votering om contraproposition i förstärkt Stats-Utskott, Borgare-Ståndet måtte, enligt Bonde-Ståndets beslut, anslå 476,000 R:dr till flottans behof.

Herr *Wedberg:* Under den långa discussionen, som, angående detta ämne, förevar i Stats-Utskottet, upplystes det, att en större summa var för ändamålet erforderlig, hvadan jag ock, oberoende af Bonde-Ståndets beslut, hvilket Stånd icke alltid följer oss, lemnar min röst för ett anslag af 500,000 Riksdaler.

Herr *Norin:* Jag inskränker mig till att förena mig med Herr *Wærn.*

Herr *Palander:* Jag är öfvertygad, att Herr *Wærns* beräkning är fullkomligt rigtig. Jag har begärt ordet, egentligen för att fästa uppmärksamheten derpå, att, då Ständerna åtskiljas, visserligen några veckor åtgå, innan Riksdagsbeslutet hinner expedieras, men att Stats Regleringen dock afser trenne år, äfvensom att resultatet af kommande Ständers beslut först vid denna tid af året 1854 kan vara kändt. Att det skulle vara det s. k. Junkerpartiet, som motarbetat Grefve *v. Platens* förslag, är ett complett misstag. Oppositionen emot nämnda förslag har tvärtom utgått från män af mogen ålder och med erfarenhet om så väl den Svenska, som den utländska marinen. Jag förnyar min anhållan om bifall till Herr *Wærns* förslag.

Herr *Wærn:* Skillnaden emellan 492,000 och 476,000 R:dr kan visserligen anses, såsom en småsak, men samma talare, som hyllat denna åsigt, borde icke, såsom en inconsequence, förekasta mig, att, på grund af uträkningar, förorda 492,000 R:dr, och likväl föreslå 500,000 R:dr, ty är en skillnad af 16,000 R:dr en småsak, i afseende på ett så stort anslag, som detta, så måste 8,000 eller hälften deraf, vara ännu mindre. Den verkliga skillnaden emellan de summor, som af Herr *Petré* och mig blifvit tillstyrkta, är emedlertid 24,000 R:dr, och denna summa kan verkligen vara värd afseende, och under de 3:ne år, som förflyta, innan något nytt anslag

kan beviljas, för flottan blifva väl behöflig. Hvad Grefve *von Platens* afgång från embetet beträffar, så kan jag i sanning ej föreställa mig, att han skall afgå från sin plats, då ett sådant anslag, som det ifrågasatta, beviljas honom, äfvensom jag ej eller anser den omständighet, att hans förslag om linieskeppens förändring till fregatter icke blifvit af Rikets Ständer gilladt, böra dertill lemna någon anledning, enär han tvärtom å Riddarehnset förklarat att han skulle ställa sig Rikets Ständers beslut till efterrättelse, hvilket naturligtvis varit obehöfligt, om han ej tänkt qvarstanna.

Discussionen ansågs slutad, och, på framställning af Herr Talmannen, beviljade Ståndet till det i denna punkt omförmäldta ändamål 500,000 R:dr.

§ 5.

Herr *Almgren* begärde och erhölll ledighet från Riksdagsgöromålen under tre veckor, räknadt från den 24 i denna månad.

§ 6.

Justerades Protocolls-Utdrag öfver af Ståndet denna dag fattade beslut.

Herr Talmannen och Ståndets Herrar Ledamöter åtskiljdes kl. ¼ 3 e. m., och sammanträdde åter till fortsättning af

Plenum kl. 6 e. m.

§ 7.

Föredrogos ånyo Stats-Utskottets nedannämnda Utlåtanden och Memorialer, nemligen:

№ 226, i anledning af erhållna återremisser å Utlåtandet, *№* 163, angående ifrågaställda extra Statsanslag till föremål, tillhörande Civil-Departementets handläggning.

Yttrandet, angående *1:sta punkten.*

Lades till handlingarne.

Angående *3:dje punkten*, rörande anslag till förbättring af hamnen vid Landskrona.

Herr *Pettersson:* På de skäl och grunder, som finnas anförda uti Kongl. Maj:ts Nådiga Proposition i ämnet och af detta Stånd vid ärendets återremitterande uttryckts, anhåller jag, att, med ogillande äfven af Stats-Utskottets förevarande Utlåtande, det af Kongl. Maj:t äskade, ifrågavarande anslag måtte beviljas.

Flere af Ståndets öfrige Herrar Ledamöter instämde.

Vice Talmannen Herr *Halling:* I min tanka är det icke tillfyllest att begära afslag å Utskottets Utlåtande och enkelt bifall till hvad Kongl. Maj:t äskat, utan bör, om det äskade anslaget må beviljas, dervid fästas enahanda vilkor, som i näst föregående punkt, rörande anslag till förbättring af hamnbyggnaden vid Cimbritshamn, dervid stadgats, nemligen, att, innan anslaget lyftes, full säkerhet ställes derför, att hamnbyggnadsarbetet vid Landskrona, utan vidare bidrag af Statsverket, vederbörligen fullbordas.

Öfverläggningen var slutad, och fann Ståndet, med ogillande af förevarande Utlåtande, för godt att bevilja det af Kongl. Maj:t äskade anslag till förbättring af hamnen vid Landskrona, 34,736 R:dr 32 sk. B:co, att från Riksgälds-Contoiret utgå, med vilkor, att, innan anslaget lyftes, full säkerhet ställes derför, att hamnbyggnadsarbetet, utan vidare bidrag af Statsverket, vederbörligen fullbordas.

Yttranderne, angående *4:de punkten.*

Lades till handlingarne.

Angående *5:te punkten.*

Bifölls.

Angående *6:te punkten.*

Lades till handlingarne.

Angående *7:de punkten.*

Bifölls.

Angående *8:de punkten.*

Vice Talmannen Herr *Halling:* Såsom jag vid den öfverläggning, som föregick återremissen i denna punkt, hade äran yttra, anser jag, att det skulle vara hårdt att icke fästa afseende å den billiga begäran af ett låne-anslag för ifrågavarande nyttiga ändamål, såsom varande af stor vigt, ej allenast för den lilla staden Grenna, utan ock isynnerhet för den kringliggande sädesrika orten. Jag anhåller derföre, att, med ogillande af Stats-Utskottets förnyade Utlåtande härutinnan, det af Kongl. Maj:t äskade lånebelopp, 6,666 R:dr 32 sk. B:co, för uppförande af en lastbrygga, med tillhörande duc d'alber, vid nämnde stads redd i sjön Wettern, må beviljas under de för sådana lån vanliga vilkor.

Herr *Wærn:* Det är visserligen rätt vackert, att Ståndet visar sig beredvilligt att bevilja anslag till nyttiga ändamål. Men då det ifrågakomna är så ringa, att medel dertill, om det af Kongl. Maj:t skulle anses nyttigt, icke tryta, betviflar jag lämpligheten deraf, att bifall dertill nu af Rikets Ständer lemnas. Också fruktar jag, att ett sådant beslut af Borgare-Ståndet numera icke skulle tjena till något, då af

inkommet Protocolls-Utdrag inhämtas, att äfven Bonde-Ståndet afslagit det äskade lånet. Förhållandet är ungefär enahanda, som i frågan om öppnande af segelled genom Kalfvesund, derom Utskottets Utlåtande i 4:de punkten nu lagts till handlingarne. Och som något vidare ej torde vara vid saken att göra, anhåller jag om proposition derå, att Ståndet låter vid förevarande yttrande bero.

Discussionen var slutad, och sedan Herr Talmannens framställning, att låta vid detta utlåtande bero, blifvit med öfvervägande *Nej* besvarad, gjorde Herr Talmannen denna proposition:

»Behagar Ståndet, med afslag å Stats-Utskottets yttrande i denna punkt, bifalla Kongl. Maj:ts Nådiga Proposition, att, för uppförande af en lastbrygga, med tillhörande duc d'alber, vid staden Grennas redd uti sjön Wettern, beviljas af Statsmedlen ett lån å 6,666 R:dr 32 sk. B:co, under de för sådane lån vanliga vilkor, och med förbehåll, att planen för arbetet underställes Kongl. Maj:ts Nådiga pröfning och gillande, så att utförandet sedermera blifver i vanlig ordning controleradt?»

Besvarades med öfvervägande *Ja*.

10:de och 11:te punkterne.

Lades till handlingarne.

12:te punkten.

Herr *Hjort:* Jemte åberopande af de skäl, som inom Ståndet anförts, då Utlåtandet i denna punkt återremitterades, anhåller jag om proposition derå, att Ståndet måtte vidblifva dess förra beslut, afslå Stats-Utskottets Utlåtande i frågan, och bevilja det ifrågavarande af Kongl. Maj:t äskade anslag.

Vice Talmannen Herr *Halling:* Jag anhåller, att Herr *Wærn*, som troligen kan upplysa, huru de öfriga Riks-Stånden i denna fråga definitivt beslutat, ville derom meddela underrättelse. Ty om 3 Stånd redan vägrat anslaget, så är det öfverflödigt, att något definitivt derom af detta Stånd nu beslutas. I annat fall anser jag, lika med Herr *Hjort*, att anslaget bör beviljas, uppå det af Kongl. Maj:t dervid föreslagna vilkor.

Herr *Wærn:* Något Protocolls-Utdrag från Bonde-Ståndet, som upplyser, hvad beslut detsamma i denna fråga fattat, har jag icke sett. Berättelsevis har jag hört, att Preste-Ståndet definitivt beviljat det äskade anslaget. Vid sådant förhållande kan Borgare-Ståndet hafva fullt öppet att besluta

härutinnan. Afven jag önskar detta anslags beviljande. Men hvad angår de vilkor, Herr Vice Talmannen ansett böra dervid stadgas, så får jag erinra, att staden Hjo förklarats ur stånd att på dem ingå. Jag ser likväl icke hinder deraf, blott man icke ovilkorligen stadgar, att staden skall lemna sådan säkerhet, utan endast stadgar, att säkerhet skall presteras, ty jag tror det med visshet kunna förväntas, att ett bolag bildas till öfvertagande af hamnbyggnaden vid Hjo och förbinder sig att uppfylla de föreslagna vilkoren.

Herr *Hjort:* Jag får äran upplysa, att Preste-Ståndet vidblifvit sitt förra beslut och numera beviljat det ifrågavarande anslaget; så att något hinder derutinnan icke är för anslagets beviljande af detta Stånd.

Herr *Petré:* Då Herr vice Talmannen för en kort stund sedan förordade lån af statsmedlen, till anläggande af en lastbrygga vid Grenna, afsågs förmodligen ett allmännare tillgodogörande af den rika tillgång på ypperliga päron och körsbär, som den lilla täcka staden har att erbjuda. Förhållandet är måhända icke enahanda i Hjo, och efter förhandlingen inom Stats-Utskottet bör jag upplysa, att den hamnbyggnad i Hjo, hvartill anslag af ej mindre, än 50,000 R:dr, nu äskats, egentligen skulle ske till nytta för ångbåtstrafiquen eller för ett beqvämare inlopp vid staden, der ångbåts-station finnes och passagerare vanligen afgå och emottagas. Hos Stats-Utskottet har man förmenat billigheten fordra, att vederbörande ångfartygs-bolag i främsta rummet borde intressera sig för och bidraga till ifrågavarande anläggning, som stadscommunen icke synnerligen eftersträfvar. Man saknar emedlertid kännedom derom, att dessa bolag gjort något erbjudande i detta hänseende, hvadan skäl är att antaga, att desamma kunna umbära samma anläggning. Vid sådant förhållande torde giltig anledning vara förhanden att för denna gång icke bifalla ifrågakomna anslagsbidrag.

Herr vice Talmannen uppläste, hvad Stats-Utskottets Betänkande, № 163, under denna punkt, innehåller, i afseende å vilkoren för ifrågavarande anläggnings öfvertagande af ett bolag, samt yttrade derefter: Vidare är i detta Utlåtande tillagdt ett vitsordande af saknaden utaf en god hamn vid staden Hjo, men det äskade anslaget ändå icke tillstyrkt af Utskottet. Nu är icke min mening, att anslaget må beviljas annorlunda, än mot vilkor, att omförmäldta bolag deltager i kostnaderne för anläggningen, och åtager sig att godtgöra Statsverket, hvad detta dertill bidrager. Herr *Petré* har väl

antydt, att fördelen hufvudsakligen blefve ångfartygs-bolagets. Men jag får fästa uppmärksamheten derå, att Stats-Utskottet i dess Utlåtande verkligen erkännt, att, då en god hamn saknas på Wetterns vestra strand, söder om Rödesund, en sådan vid Hjo vore önskvärd. Det faller sig, efter mitt begrepp, klart, att det bolag, som öfvertoge hamnarbetet och ifrågakomna anslag dertill, borde undfå rättighet att af trafiquerande uppbära hamnafgifter och dermed jemväl godtgöra sig för åtagande ersättning till Statsverket för dess bidrag.

Herr *Hörnstein:* Sjöfarten på Wettern idkas ännu hufvudsakligen med seglande fartyg. För sådana vore en god och trygg hamn vid Hjo kanske ändå nyttigare, än för ångfartygen, hvilkas antal på denna segelled blott utgör tre. Det, efter hvad kändt är, nyckfulla farvattnet och de farliga stormar, som der ofta råda, göra det af väsendtlig vigt att dana en god hamn vid Hjo, hvarest det nu är omöjligt att förrätta lossning eller lastning under starkare blåst. Dermed skulle ock i hög grad befrämjas afsättningen af den angränsande ortens producter, som bestå af spannmål, skogseffecter och andra artiklar. Det är hufvudsakligen af dessa skäl jag anser nödvändigt, att hamnanläggningen vid Hjo befrämjas, och tillstyrker beviljande af det äskade anslaget dertill. Hvad vilkoren derför vidkommer, så, och då de blifvit föreslagna i den Kongl. Propositionen, kan man taga för gifvet, att vederbörande dessförinnan blifvit hörda deröfver, och att vilkoren komma att vinna efterlefnad.

Herr *Wærn:* Jag har nu hunnit förskaffa mig afskrift af Preste-Ståndets Protocolls-Utdrag, som utvisar, att samma Stånd beviljat ifrågavarande anslag, med alldeles enahanda vilkor, som finnas af Stats-Utskottet föreslagna uti det nu godkända utlåtandet i 7:de punkten af förevarande Memorial. Det innehåller endast, att full säkerhet för arbetets fullbordande skall ställas, utan att specielt säges, hvem, som skall ställa densamma, och på detta vilkor lemnar jag villigt min röst för beviljande af ifrågavarande anslag.

Herr *Sundler:* Jag tager mig friheten åberopa, hvad jag, vid återremitterandet af detta ärende, yttrade, och yrkar af samma skäl bifall till Kongl. Maj:ts Proposition i ämnet. De varor, hvilkas afsättning skulle i hög grad befordras genom hamnanläggningen vid Hjo, bestå icke allenast i spannmål till ej obetydlig qvantitet från den kringliggande sädesrika orten, utan äfven af andra producter, deribland skogseffecter och handarbeten utaf en idog befolkning i flera trakter af Westergöthland.

Herr *Almgren* instämde.

Herr *Wetterberg:* Då Ståndet icke, då detta ärende förra gången här behandlades, motsatte sig det ifrågavarande anslaget, vore det besynnerligt, om detta nu skulle afslås. Skälen för detsammas beviljande, om icke ökade genom återremissen, äro åtminstone icke minskade. För min del, instämmer jag således i det af Herr *Wærn* nu framställdta yrkande å bifall till hvad Kongl. Maj:t härutinnan äskat.

Discussionen förklarades slutad; och fann Ståndet för godt, att, med afslag å Stats-Utskottets utlåtande i **12** punkten, bevilja det af Kongl. Maj:t äskade anslag, **50,000** R:dr B:co, till en hamnbyggnad vid staden Hjo, att från Riksgälds-Contoiret utgå, under vilkor, att, innan anslaget lyftes, full säkerhet ställes derför, att hamnbyggnadsarbetet varder, efter uppgjord och af Kongl. Maj:t fastställd plan, utan vidare bidrag af Statsverket vederbörligen fullbordadt.

Yttrandet i *13:de punkten* lades till handlingarne.

15:de punkten.

Herr *Ekholm:* På de skäl, som anfördes vid återremissen i denna punkt, anhåller jag, att detta Stånd nu måtte, i likhet med Preste-Ståndet, med afslag å förevarande Utlåtande, bevilja det af Kongl. Maj:t äskade anslag till hamnens förbättring vid Westerås stad, under enahanda vilkor, som nyss fästats vid anslag till hamnanläggning vid Hjo.

Herrar *Schwan* och *Brinck,* med flere, instämde.

Öfverläggningen var slutad; och Ståndet fann, med ogillande af Utlåtandet i denna punkt, för godt att bevilja det af Kongl. Maj:t i nåder äskade anslag, **13,200** R:dr B:co, till förbättring af hamnen vid staden Westerås, att från Riksgälds-Contoiret utgå, emot vilkor, att, innan anslaget lyftes, full säkerhet ställes derför, att hamnbyggnadsarbetet varder, efter uppgjord och af Kongl. Maj:t fastställd plan, utan bidrag af Statsverket, vederbörligen fullbordadt.

De följande yttrandena, rörande **16**:de, **21**:sta och öfriga punkterna i Utlåtandet, № **165**, lades till handlingarne.

№ **227**, i anledning af erhållna återremisser å Utlåtandet, № **165**, angående extra statsanslag till föremål, tillhörande Finance-Departementets handläggning.

1:sta punkten.

Herr *Billström:* Innan Stats-Utskottet ånyo tillstyrkt

anslag till ombyggnad af Tranebergs bro, synes mig Utskottet hafva bort närmare, än som både i dess förra och nu förevarande Utlåtande skett, undersöka alla de förhållanden, som på Rikets Ständers beslut härutinnan kunna inverka. Behöflig utredning saknas ännu uti flera hänseenden. Så är icke vordet upplyst, hvarföre icke allmänna lagens föreskrifter, rörande byggande och underhåll af broar, kunnat på närvarande fall tillämpas. Uti andra härmed jemnförliga frågor hafva dessa föreskrifter mer, än en gång, blifvit af Utskottet åberopade, såsom skäl att afstyrka beviljande af bidrag utaf allmänna medel. Man har då erinrat, att väg- och brobyggnader voro ett communens åliggande. I Utlåtandet, *M* 165, har visserligen anförts, att Staten allt hittills, utan någon communes deltagande, skall hafva vidkänts de utgifter, som med byggandet och underhållet af de på vägen emellan hufvudstaden och Drottningholm befintliga broar varit förknippade; men orsaken till en dylik afvikelse från hvad i allmänhet är stadgadt och gällande har likväl icke uppgifvits. Efter all sannolikhet, är såväl brons första tillkomst, som sättet för dess underhåll, att härleda från envåldsmakten, hvars åtgärder härutinnan sedermera fått opåtaldt fortfara. Men om man från början handlat egenmäktigt eller oriktigt, — om svagheten och tålmodigheten sedan låtit sig dermed nöjas, så kan väl detta icke utgöra någon giltig anledning att ännu ytterligare befästa så beskaffade afvikelser. Chefen för Finance-Departementet har till det, vid den Kongl. Propositionen i ämnet fogade, Stats-Råds-Protocoll yttrat, att en betydlig del af innevånarne i Färentuna härad jemväl begagna ifrågavarande bro, för communication med Stockholm, och häraf skulle alltså kunna antagas, att brons bibehållande afser icke endast deras beqvämlighet, som färdas emellan hufvudstaden och Drottningholms lustslott, utan äfvenväl allmänhetens nytta; men i sådant fall måste man väl få erkänna, att meranämnde bro är af den allmänna beskaffenhet, att Staten åtminstone ej ensam bör densamma bekosta. Genom de undersökningar, som Styrelsen öfver Väg- och Vattenbyggnader föranstaltat, är för öfrigt upplyst, att Tranebergs bro blefve alldeles öfverflödig, samt att kostnaden för densamma skulle för alltid kunna inbesparas, derest en annan vägsträckning förbi Bällsta bro och Frösunda till Drottningholm begagnades. Det har väl uppgifvits, att sistnämnde väg är något längre, än den öfver Tranebergs bro, men den ökade väglängden torde dock ej vara så betydlig, att den ifrågasatta

kostsamma brobyggnaden företrädesvis bör företagas. I allt fall förtjenar att tagas i betraktande, hurusom communicationen emellan hufvudstaden och Drottningholm egentligen eger rum sommartiden, då ångfarten med största beqvämlighet kan begagnas, och borde, med afseende så väl derpå, som att Mälarens isband flera vintermånader befares, den längre landvägens begagnande under blott några få veckor ej vara särdeles afskräckande, aldrahelst, då derigenom kan besparas en så betydande utgift för Staten, som den af Kongl. Maj:t äskade. Under sådana förhållanden anser jag Statsverket icke böra härmed belastas. Om åter bron endast skulle vara behöflig för underhållande af förbindelse emellan hufvudstaden och Drottningholms slott, måste jag påyrka att det erforderliga beloppet anvisas att utgå af Riks-Statens 1:sta hufvudtitel. Mindre troligt förblifver det dock för mig i hvarje händelse, att en så betydlig summa, som den föreslagna, kan åtgå till byggande af en flottbro vid Traneberg. Då fråga nyligen var å bane om medel till en flottbro öfver Dalelfven, ansåg man 2000 R:dr B:co kunna dertill förslå. Skillnaden emellan vattendraget vid Traneberg och Dalelfven må väl icke vara så stor, som den emellan 48,000 och 2,000? Slutligen bör jag icke lemna opåmindt, att i Protocollet öfver den undersökning, som Styrelsen öfver Väg- och Vattenbyggnader låtit anställa, förekommer det yttrande, »att, då erfarenheten visat, att flottbro öfver sundet vid Traneberg icke vore lämplig, enär, till följd af läget, densamma icke kunde så inrättas, att mer och mindre betydliga skador derå under strängare snövintrar samt vid stormväder, särdeles då sådane inträffa under vårtiden vid islossningen, kunna förekommas», vore icke skäl att bygga en bro af nämnde beskaffenhet; hvarföre den person, som undersökningen hållit, tillstyrkt uppförande af en bro på fasta stöd, hvilken dock skulle blifva mycket kostsammare. Jag hemställer nu, om det, efter sådana upplysningar, kan vara lämpligt att företaga en flottbrobyggnad? På anförde skäl yrkar jag afslag å Utskottets Utlåtande.

Herr *Rinman:* Anledningen, hvarför Statsverket hittills bekostat ifrågavarande bro, är den, att detsamma af trafiquerande derå tagit bropenningar. Staten har väl utarrenderat denna broafgift, men sålunda haft inkomsten deraf, och den frikostighet, Staten derigenom visat communen, som sluppit andra kostnader för bron, än bropenningar, då densamma begagnats, borde väl icke nu tvärt förnekas. Åtminstone

borde väl icke Staten, efter sådant förhållande, på en gång lemna bron ifrån sig i närvarande skick, eller utan att fullkomligt iståndsätta densamma. Jag hemställer, hvarthän det skulle leda, om Staten, efter ett sådant förfarande under femtio år, skulle lemna ifrågavarande väg och bro åt sitt öde och återgå till äldre förhållanden, derunder nyttjades en betydlig omväg med färja, som begge numera förfallit; och om Statsverket, under föreändning, att det saknar tillgångar, skulle belasta communen med de ifrågavarande kostnaderne? För min del, yrkar jag bifall till Utskottets förslag.

Herr *Ekholm:* Då nyligen fråga var om en brobyggnad af större betydenhet, nemligen den vid Qvicksund emellan tvänne landskaper, hänvisade Stats-Utskottet till anslaget för vägars anläggande. Då Utskottet förfarit så i nämnde fall, hade det äfven låtit sig göra i det förevarande, helst i sjelfva verket bro vid Traneberg är af jemnförelsevis mindre vigt. Likaledes hade det, såsom Herr *Billström* anmärkt, varit i sin ordning, att en noggrann utredning företagits, i afseende å det bidrag, communerna kunna böra lemna till brons iståndsättande. Jag får i detta hänseende erinra, att icke blott Loföns, utan äfven Ekeröns innevånare hafva förbindelse med hufvudstaden landvägen genom bron vid Traneberg, och deraf en så stor fördel, att de icke böra fritagas från skyldigheten, att, lika med andra enskilda, bekosta brons vidmakthållande. Jag instämmer derföre i yrkandet om afslag å Betänkandet, samt får tillägga, det broafgiften vid Traneberg, efter min tanka, icke tillskyndat Staten någon sådan eller ens någon inkomst, att derföre anspråk på nybyggnad af allmänna medel kan ifrågasättas.

Herr *Petré:* Jag tror, att det ej är mera, än fjorton dagar, sedan i detta ämne här föreföll en temligen vidlyftig discussion. Då hördes den förste talaren, likasom nu, uppgifva, att bropenningar erlagts vid begagnande af Tranebergs bro, hvilken omständighet Stats-Utskottet uppmanats att närmare utreda. Jag får dervid erinra, att Utskottet icke haft att tillgå andra upplysningar, än dem, handlingarne i ärendet gifvit vid handen. Dessa innehålla ej bekräftelse å nämnda uppgift. Hvad afseende den enskilda representantens uppgift då förtjenar, lemnar jag åt Högtärade Ståndet att bedömma. Om afgift af bropassagerarne tagits och kommit Statsverket till godo, skulle —, så tyckes det —, upplysning derom förekommit i den Kongl. Propositionen. För öfrigt är ej synnerligt skäl att nu spilla mycken tid på en fråga, som förut

blifvit så vidlyftigt afhandlad. Till förkortande af Protocollet, hemställer jag, om icke lämpligt vore, att Secreteraren anmodas uppläsa, hvad förra gången i denna fråga inom Ståndet anfördes, ty några nya skäl lärer förevarande discussion icke hafva att erbjuda.

Herr *Lagergren:* Den talare, som nu först yttrat sig i frågan, hade en rikedom på skäl, som surprenerade mig, då frågan förut så utförligt behandlats och discuterats. För hans yrkande om afslag på Utskottets Utlåtande kunde det likväl varit nog med ett enda skäl, det nemligen, att den ifrågakomna vägen leder till ett Kongl. lustslott. Den värde talaren synes väl hafva insvept detta sitt cardinal-skäl i åtskilliga biskäl; men det framstår likväl i hans omständliga yttrande, såsom den ledande tanken, omkring hvilken de i öfrigt anförda omständigheterna af mera underordnad art öfverskylande grupperats. Det låter icke rätt bra, i mina öron åtminstone, att med så mycken ansträngning söka motverka ifrågavarande verkligen angelägna anslag, sedan man förut inom en qvarts timma med lätthet och frikostighet beviljat flera anslag till communicationers förbättrande, och bland dem mera än ett af tvifvelaktig nytta och ändamålsenlighet, det låter — säger jag — ej bra, att, såsom jag antydt, motarbeta ifrågavarande anslag så nära efter de förras beviljande, att nästan ljuden ännu äro qvar efter de klubbslag, hvarmed dessa beslut befästades. Den korta och dyrbara tiden bjuder mig att inskränka mig till dessa erinringar. För min del, bifaller jag det af Utskottet tillstyrkta anslag i denna punkt.

Herr *Rinman:* I anledning af Herr *Petrés* anförande, får jag erinra, att jag ej yttrade ett ord i denna fråga, då den förra gången här förevar.

Herr *Schwan:* Drottningholms lustslott är hitintills ett af de få verkligen prydliga ställen, hvaröfver Svenskarne med skäl kunna vara stolta. Det är Sveriges Versailles, och såsom ett bevis på detsammas värde i detta hänseende, kan det förtjena att framhållas, att Konungen nyligen dit, såsom ett af de få ställen, som här i landet kunna fästa utländningars uppmärksamhet, inbjudit de naturforskare, som från andra länder besökt vår hufvudstad. Om nu är så olyckligt, att den omständighet, att en bro vid Traneberg leder till detta lustslott, förenar sig dermed, att vägen är nyttig för en mängd omkring och bortom bron boende, så lärer väl sådant rimligtvis ej utgöra skäl att afslå förevarande Utlåtande.

Jag trodde, att den talare, som nu först yttrat sig i äm-

net, skulle, såsom före detta gammal Stockholmsbo, bättre hafva reda på localförhållanderna och på Stockholms omgifning, än att han nu skulle ifrågasätta begagnandet af omvägen åt Bällsta. Det finnes visserligen två ämnen till omvägar åt Drottningholm. Den ena leder förbi Solna och kyrkogården, men är derföre sorglig, hvilket förklarar, hvarföre den icke gerna väljes, då man ämnar sig till ett lustslott. Den andra går förbi Hagalund, men är omkring ¾ mil längre, än den ifrågavarande.

Om nu icke den omständighet, att denna väg leder till Drottningholms slott, är för saken gynnsam, så hemställer jag likväl, om det ej är vigtigt nog, att vägen utgör ett nyttigt medel för Färentuna häradsboer att framkomma. Jag styrkes ytterligare i min mening, att votera för bifall till Utskottets förslag, utaf ett förhållande, som vidrördes af den talare i ämnet, som nyss förordade ett betydligt anslag, hvilket ock af Ståndet beviljades, till förbättrande af hamnen vid Westerås. Han nämnde, att medel kunde tagas af de 500,000 R:dr B:co, som blifvit anslagne till vägars och communicationers förbättrande. De 48.000 R:dr, som för ifrågavarande ändamål äskats, utgöra en alltför stor del af förenämnda summa, att derpå kan anvisas något så kostsamt, som bron vid Traneberg.

För Svea land synes mig också icke rätt värdigt att förklara sig ej längre vara mäktigt att underhålla en bro, sådan som denna, som anlades utaf Gustaf III. Visserligen tror jag, att denna bro nu mera sällan begagnas af Kongliga personer. De besöka egentligen sommartiden Drottningholm och begagna då merändels ångbåtslägenhet. Det är således hufvudsakligen det fattiga folket, som denna communication landvägen, under de svårare årstiderna, tillgodokommer. Desse utgöras till en stor del af sådane, vid Mälaren boende, som dagligen förse Stockholmsboerne med mjölk, smör och andra matvaror. Denna befolkning, som hittills lefver af sådan rörelse, skulle, om nämnde bro och väg lemnades åt sitt öde, sjunka till intet, och kanske i mängd falla fattigförsörjningen till last. Den ifrågasatta kostnaden af Statsverket vore i sanning icke förgäfves använd, om den ock endast lände till förebyggande af ett så olyckligt förhållande. Jag förenar mig i yrkandet om bifall till Utskottets förslag.

Vice Talmannen Herr *Halling:* Jag återförer minnet till det beslut, som af Ståndet fattades om återremiss i denna punkt. Tankarne voro redan då icke särdeles delade. Ej

mindre, än 20 af Ståndets ledamöter voterade bifall, emot 23, som röstade *Nej*. Jag påminner mig ganska väl, att många, kanske de fleste af desse 23, egentligen sågo på summans storlek. Det har anmärkts, att flottbroar på andra ställen byggas för godt köp, och äfven mig förefaller det tillstyrkta anslaget nog starkt. Jag skulle likväl tro, att man ej kan undgå bevilja anslag för ifrågavarande ändamål, emedan derförutan bron vid Traneberg, som af en ej obetydlig landsorts innevånare begagnas, ej lärer blifva ombyggd, utan förfalla. Ty ortens innevånare, som sakna medel att företaga hela ombyggnaden, lära hellre taga hvilken omväg, som helst, vid de nödvändigaste resor. Såsom en utväg att komma till stånd med denna angelägna sak, derest det tillstyrkta anslagsbeloppet icke beviljas, föreslår jag fördenskull, att ett anslag af statsmedlen till ifrågavarande kostnaders bestridande beviljas till belopp af 33,333 R:dr 16 sk. Banco. Derigenom föreställer jag mig, att de olika meningarne förmedlas, och att behofvet skall fyllas, utan att Statsverket anses vara för mycket anlitadt. Hvad, som kan fattas, skall sannolikt fyllas genom bidrag af communen med körslor och andra tjenstbarheter, som af densamma kunna åstadkommas. Lika med Herr *Schwan*, anser jag nationens heder kräfva, att frågan icke helt och hållet faller. Naturligtvis fäster jag vid mitt nu gjorda, modifierade förslag det vilkor, som innefattas i sednare momentet af förevarande Utlåtande och skulle innefattas i en underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t. Jag anhåller, att Herr Talmannen behagade framställa proposition å detta mitt förslag, i den ordning, som vederbör.

Herr *Billström:* Mitt förra anförande har blifvit oriktigt uppfattadt, då man antagit, att hufvudskälet för mitt yrkande om afslag varit, att vägen öfver Tranebergs bro leder till Drottningholms lustslott, och att jag skulle hafva alldeles förbisett, att denna väg medför lättnad i communicationen. Jag har, såsom jag tror, ganska tydligt yttrat, att, om, såsom skäl var att förmoda, Tranebergs bro tillkommit, för att göra communicationen emellan hufvudstaden och Drottningholms slott genare och beqvämare, borde kostnaderne för brons vidmakthållande utgå af 1:sta hufvudtitelns anslag; och jag har tillika antydt, att, om anslaget å denna titel för Drottningholms slott vore otillräckligt, kunde fråga väckas om ökande af samma hufvudtitel. Såsom extra anslag, ansåg jag den äskade summan ej böra beviljas. Hvad Herr vice Talmannens prutningsförslag vidkommer, så gifver det visserligen

stöd åt mitt påstående, att anslagssumman är för högt tilltagen och tål nedsättning, och vi hafva nyligen i andra frågor sett, huru det kan lyckas att genom afprutningar vinna, hvad man eljest icke skulle kunnat erhålla: men jag kan likväl icke derpå ingå eller afvika från min förut tillkännagifna mening, utan vidblifver mitt yrkande om afslag.

Herr *Petré:* Jag gjorde för mig sjelf den anmärkning, hurusom exemplet från förmiddagens plenum att bereda framgång åt två förmedlingsförslag för anslag till 4:de hufvudtiteln, det ena å 60,000, det andra å 24,000 R:dr, ej osannolikt skulle vara en lockelse till ett dylikt försök i förevarande fall. Just som jag tänkte derpå, uppstod Herr vice Talmannen och fullbordade, hvad jag sålunda närde, såsom aning. Då nu dessutom en talare gifvit Tranebergs bro en historisk betydenhet och vädjat till minnen från en hädangången tid, då en viss respect städse bör egnas åt det tiotal representanter, som staden Stockholm placerat på våra främsta bänkar, och då ett stort inflytande aldrig kan dessa representanter frånkännas, så hemställer jag till den siste talaren, om han icke hellre täckes ingå på antagande af den här föreslagna mindre anslagssumman, än låta den öfverdrifna, som Utskottet tillstyrkt, beviljas. Ty, om icke den sistnämnda varit så ytterligt hög, hade sannolikt icke så stort motstånd uppkommit, hvarken i Stats-Utskottet eller inom detta Stånd. Men att, såsom Herr vice Talmannen, förmedla summan ända till skillingar, öfverensstämmer icke med bruket vid Statens reglerande, och jag hemställer, om icke jemnt 32,000 R:dr må anses tillräckligt. Det utgör $^2/_3$:delar af hvad för ändamålet äskats och af Utskottet tillstyrkts.

Herr *Indebetou:* Bland de omständigheter, som uppgifvits, såsom skäl för Statsverkets skyldighet att ombygga Tranebergs bro, är hufvudsakligen den, att Staten förut uppburit afgifterne för brons begagnande. Detta är ett förhållande, som jag väl icke närmare känner, men jag antager, att den talare, som det omnämnt, eger tillförlitlig kännedom derom. Innan likväl Statsverket ålägges att bekosta äfven den föreslagna ombyggnaden, hade utredning bort föregå derom, huruvida de uppburna bropenningarne motsvara kostnaden för brons första uppbyggande och dess underhåll sedermera. Om Statsverket dermed godtgjorts för dessa kostnader, anser jag icke skäl vara att nu, såsom yrkadt blifvit, vidare bestrida byggnadskostnaderne, hvertill Staten ingalunda fått skyldighet genom uppbärande af broafgiften, aldraminst om dermed icke godtgjorts de kostnader, Staten redan på bron nedlagt.

En annan fråga är den, om bron verkligen är nödvändig. I detta afseende ber jag få erinra, att förhållanderne den tid, då bron byggdes, voro väsendtligen olika mot nu. Sjöleden begagnades då endast af seglande fartyg. Sedan ångbåtar kommit i gång, kan man med lätthet komma till och ifrån Drottningholm, utan att ens veta, om bro vid Traneberg finnes eller icke. Naturforskarne, om hvilkas resa till Drottningholm en talare nu yttrat sig, passerade icke eller denna bro, utan reste sjövägen.

Man har anmärkt, att, om Tranebergs bro ej funnes, vore communicationen emellan hufvudstaden och Drottningholm höst- och vårtiden afskuren. Olägenheten deraf kan ej vara särdeles betydande. Dessa korta tider kunna de trafiquerande begagna den ifrågasatta omvägen, utan synnerligt men, då densamma endast är omkring $^3/_4$ mil längre.

Under sådane förhållanden är Tranebergs bro verkligen öfverflödig. Saknaden deraf medför ej något väsendtligt men, helst sommartid ångbåtslägenhet och vintertid isväg kan begagnas.

Om den äskade anslagssumman varit liten, hade jag ej ansett mödan värdt att ifrågasätta dess beviljande. Men den är föreslagen ända till och med 48,000 R:dr, hvilket är för vårt Statsverk ett betydligt belopp, som kan vida nyttigare användas till andra ändamål, än det ifrågavarande. Jag biträder af dessa skäl yrkandet om afslag å förevarande Utlåtande.

Herr *Brinck:* Det synes, som en del talare skulle vilja helt och hållet utesluta Drottningholm och trakten bortom Tranebergs bro från förbindelse med hufvudstaden. Jag får likväl fästa uppmärksamheten, att denna communication är nödvändig och af stor vigt för en talrik befolkning, ej allenast på Lofön, utan äfven på Ekerön och Svartsjölandet samt Adelsön och Munsön. Dessa kunna likväl icke bekosta byggandet och underhållet af nämnda bro, jemte Nockeby- och Drottningholms på samma väg belägne broar. Den omväg, som omtalats, är verkligen vid pass $^3/_4$ mil längre. Men ej nog dermed. Dess beskaffenhet är ytterst dålig, så att densamma är nära nog inpracticabel vid den årstid, då ångbåtsfarten upphör, äfvensom vårtiden och större delen af vintren, då det ej är slädföre. Af en annan väg, som fordom funnits å denna led, finnes knappt spår qvar. Hvad anslagsbe-

loppet vidkommer, tilltror jag mig icke competence att fullt bedöma det, men tror deremot Styrelsen öfver Väg- och Vattenbyggnader, som uppgjort kostnadsförslaget och eger fullkomlig sakkännedom, vara en auctoritet, å hvilken man fullt kan lita. Men emedlertid anser jag det, vid nu varande liknelser, vara skäl att, hellre, än att gå miste om allt anslag härtill, förena sig uti det af Herr vice Talmannen väckta förslag.

Herr *Ekenman:* Ämnet har under discussionen blifvit så uttömdt, att något vidare för utveckling af frågan ej erfordras. Jag skall icke trötta med upprepande af hvad andre före mig yttrat, utan inskränker mig till förklarande af min erkänsla för det af Herr *Petré* väckta förslag, hvarigenom en ej oväsendtlig besparing vinnes. Jag är, för min del, så mycket tacksammare derför, som jag annars varit försatt i den obehagliga nödvändigheten att votera *nej* till ett anslag, om hvars behöflighet jag icke hyser tvekan, ehuru jag är öfvertygad, att ändamålet skall kunna uppnås med en vida mindre summa, än den fordrade. Jag tillstyrker följaktligen, att ett anslag af 32,000 R:dr B:co beviljas för ifrågavarande ändamål och under de vilkor, Stats-Utskottet i öfrigt i denna punkt föreslagit.

Discussionen förklarades slutad, och, sedan Herr Talmannens framställning å bifall till förevarande Utlåtande blifvit med *Ja* och *Nej* besvarad, äskades votering, i anledning hvaraf, efter det, vid uppkommen öfverläggning om contraproposition, Herr vice Talmannen afstått ifrån det af honom väckta och biträdt det af Herr *Petré* framställda förslag, uppsattes, justerades och anslogs först en så lydande voteringsproposition:

»Den, som vill, att contraproposition ställes å afslag af 1 punkten i Stats-Utskottets Utlåtande, № 165, förnyad i Memorialet, № 227, röstar: *Ja*.

Den, det icke vill, röstar: *Nej*.

Vinner *Nej*, ställes contrapropositionen å ett anslag af 32,000 R:dr för ifrågavarande ändamål.»

Omröstningen häröfver, i vanlig ordning anställd, utföll med 25 *Ja* emot 21 *Nej*, i följd hvaraf ytterligare uppsattes, justerades och anslogs följande voterings-proposition:

»Den, som bifallar 1 punkten i Stats-Utskottets Utlåtande, № 165, förnyad i Memorialet, № 227, röstar: *Ja*.

Den, det icke vill, röstar: *Nej*.

Vinner *Nej*, afslås nämnde punkt.»

Den omröstning, som häruppå likaledes företogs, utföll med 30 *Nej* emot 16 *Ja;* hvarigenom Stats-Utskottets tillstyrkande i förevarande 1:sta punkt af dess Memorial, № 227, afslagits.

Yttrandet i *2:dra punkten* lades till handlingarne.

№ 228, i anledning af erhållna återremisser å Utlåtandet, № 166, angående extra Statsanslag till föremål, tillhörande Ecclesiastique-Departementets handläggning.

Utskottets yttranden i detta Memorial lades till handlingarne.

och № 229, i följd af erhållen återremiss af Utlåtandet, № 164, i anledning dels af Kongl. Maj:ts Nådiga Proposition, angående låneunderstöd för anläggning af jernväg emellan städerna Örebro och Nora, dels af väckt motion i ämnet.

Lades äfven till handlingarne.

§ 8.

Föredrogs ånyo Bevillnings-Utskottets Memorial, № 14, i anledning af Riks-Ståndens olika beslut, angående tullbevillningen.

Härvid förekommo:

1:o Yttrandet, pag. 2.

Dervid lät Ståndet bero.

2:o Uppskofs-yttrandet, pag. 3.

Herr *Bergman:* För den händelse, att tull-lindringarnes upphörande skulle blifva Rikets Ständers beslut, vill jag hemställa, om icke det vore skäl att ändra tullsatserna å tobak och tobaksstjelk. Jag förbehåller mig derför öppen talan härutinnan.

Herr *Halling:* Då Ståndet lagt Bevillnings-Utskottets Utlåtande, № 11, till handlingarne. torde samma åtgärd vidtagas med detta yttrande. Det eger icke något inflytande å tullsatserna på tobak och tobaksstjelk, utan må dessa bestämmas i sammanhang med frågan om förändrade tullbestämmelser, i följd af tull-lindringarnes upphörande.

Herr *Wærn:* Det kan visserligen gå an att nu fatta särskildt beslut, rörande tull-satserna å tobak och tobaksstjelk, men då derom finnes förslag i det redan utdelade Memorialet, № 16, så hemställer jag, om vi icke böra vänta, till dess nämnde Memorial varder till pröfning företaget.

Herr *Bergman:* Jag önskar ingenting annat, än att hålla talan öppen.

Vidare förekom ej; och yttrandet å pag. 3 lades till handlingarne.

3:o Grunderna för sammanjemnkning af de olika besluten och för voterings-propositionerne, pag. 3 och 4.

Godkändes.

4:o Bestämmelser, angående särskilda varu-artiklar:

Agat, Bernsten, Coraller, äkta, Glasflusser, slipade, Perlemor.

Voterings-propositionen, № 1, godkändes.

Askar, dosor.

Inbjudningen antogs, hvadan voterings-propositionen, № 2, förföll.

Balsam.

Voterings-propositionen, № 3, godkändes.

Band.

Båda inbjudningarne antogos, i följd hvaraf 4:de voterings-propositionen förföll.

Barometrar, thermometrar.

Betänkandet bifölls.

Blyertspennor.

Inbjudningen antogs; och således förföll voterings-propositionen.

Blår, lin.

Herr *Murén:* Denna artikel är så vigtig, att jag anser, det Ståndet bör låta frågan om tullsatsen derå göras till föremål för lottkastning i Förstärkt Stats-Utskott.

Flera instämde; och Ståndet beslutade att vidblifva sitt förra beslut, hvarjemte 6:te voterings-propositionen godkändes.

Bläck, skrif-.

Voterings-propositionen, № 7, godkändes.

Bokbindare-Cloth.

Herr *Lundh:* När Betänkandet, № 5, förevar, biföll Ståndet min hemställan om tullens nedsättning till 8 sk. och jag hoppas, att Ståndet nu vidblifver samma beslut.

Herr *Halling:* Utom det, att Borgare-Ståndet står ensam i denna fråga, förekommo vid den sista behandlingen i Utskottet sådana skäl, som torde vara tillräckliga för Ståndet att frånträda sitt förra beslut. Under benämningen »cloth» införtullas nemligen en mängd tryckta bomullsväfnader, och det är, hvad ock med förevisade profver styrktes, särdeles svårt att skilja dessa artiklar från hvarandra.

Herr *Ekholm:* Så gerna jag skulle vilja biträda Herr *Lundh,* kan jag det ej, enär sådant icke skulle tjena till någonting, då vi hafva 3:ne Stånd och det af Herr *Halling* omnämnda skäl emot oss.

Herr *Murén.* Jag vitsordar Herr *Hallings* uppgift och instämmer uti hans yttrande.

Herr *Lundh:* Jag har väl hört att tulltjenstemännen hafva svårt att skilja cloth från bomullsväfnader, men då tullförsnillningar, vid det förhållande, att tullen å de sednare uppgår ända till 1 R:dr 24 sk., icke lärer förebyggas derigenom, att tullen å cloth hålles till 24 sk., så anser jag, att man för bokbindarenäringens upphjelpande gerna kunde nedsätta tullen till 8 sk.

Öfverläggningen var slutad, och Ståndet antog, på Herr Talmannens proposition, den gjorda inbjudningen, samt ansåg den åttonde voterings-propositionen förfallen.

Broderade arbeten:

Af guld och silfver.

Voterings-propositionen, № 9, godkändes.

Andra slag.

Inbjudningen antogs.

Brodér-duk, Marle och stramail, samt

Brodér-mönster.

Voterings-propositionerna, N:ris 10, 11 och 12, godkändes.

Bränvin och sprit.

1:sta yttrandet, pag 12.

Herr *Murén:* Utskottets här uttryckta åsigt, att frågan om bibehållande eller borttagande af nu stadgade förbud är af economisk beskaffenhet, samt att således frågan, när två Stånd stadnat mot tvänne, skulle anses förfallen, kan jag icke godkänna, då det är klart, att nämnde fråga ovillkorligen inverkar på Statens inkomster, och således är af bevillningsnatur. Erfarenheten från förra Riksdagen lärer dock, att denna min åsigt icke vinner något gehör. Jag vill derföre ej begära proposition på afslag, utan endast till protocollet anmäla min reservation.

Herr *Schwan,* m. fl., instämde.

Herr *Wærn:* Det är godt och väl att anmäla sin reservation, men detta är likväl icke alldeles tillräckligt. Jag yrkar, att Borgare-Ståndet ej må bifalla Utskottets yttrande, utan endast, med ogillande af motiverna, låta dervid bero.

Herr *Brinck:* Äfven jag är af den tanka, att, då förbuden inverka på bevillningen, är det icke Grundlagsenligt, att, när två Stånd stadna emot två i fråga derom, densamma då skall anses förfallen. Om en vara finnes till införsel förbjuden, och förbudet lossas, så är det klart, att detta kan verka till ökade statsinkomster. Jag hemställer derföre, om

Ståndet kan vara belåtet med Utskottets förfarande. Skulle Ståndets majoritet hysa annan mening, måste jag till protocollet reservera mig.

Herr *Berg:* Inom Utskottet motsatte jag mig detta yttrande och instämmer nu med de föregående talarne.

Herr *Halling:* Jag deremot godkänner Utskottets hemställan. Äfven vid de tvänne Riksdagar, jag förut bevistat, har jag varit af den tanka, att denna fråga vore af rent economisk natur. Det är väl sannt, att frågan om förbudens borttagande i någon mån inverkar på bevillningen, likväl icke mer, än frågan, om bränvinsbränning skall vara tillåten året om eller ej. Denna fråga har dock alltid ansetts tillhöra den allmänna hushållningen, och så bör äfven förhållandet vara med den, om vissa varor skola få i Riket införas. Vill Borgare-Ståndet något annat, så kommer det sitt mål närmast, om Herr *Wærns* förslag antages. För min del, reserverar jag mig deremot.

Herr *Petré:* Om man Riksdag efter Riksdag låter bero vid Utskottets yttrande i denna fråga, kommer man väl, på sätt den förre talaren antydde, närmare, men dock icke alldeles fram till målet. Icke eller vinnes detsamma genom en blott reservation, som törhända aldrig sedermera läses af någon. Derför må man nu en gång taga steget fullt ut, så att det må synas, att man har fullt alfvar med saken.

Herr *Murén:* Nog tror jag, att Utskottets tolkning i detta fall är hvarken Grundlagsenlig eller riktig. Vi hafva också från föregående Riksdagar, hvaribland blott behöfver nämnas 1840 års Riksdag, præjudicater, der andra åsigter varit gällande. Med anledning af erfarenheten från sistlidne Riksdagen, har jag dock trott mig icke böra drifva saken så långt, som då. Inom Utskottet har jag visserligen förfäktat mina åsigter, men dessa antogos endast af minoriteten. Vid förra Riksdagen erhöll jag der en majoritet för desamma, men Ståndets Talman vägrade proposition, hvilken vägran sedermera af Constitutions-Utskottet gillades. Det kunde visserligen vara möjligt, att åsigterna inom nuvarande Constitutions-Utskott äro mera öfverensstämmande med mina. Då det likväl nu är så nära Riksdagens slut, synes det icke vara lämpligt att våga försöket. Ett annat medel kunde dock återstå, det nemligen, om nuvarande Talmannen skulle hysa andra tankar i denna fråga, än den förre Talmannen.

Herr *Rinman:* Jag kan icke finna annat, än att, om varor förbjudas till införsel, deri ligger detsamma, som att

säga, det Kongl. Maj:t icke får taga några tullinkomster för dessa varor. Tvänne Stånds beslut uti en sådan fråga kan således icke komma en sådan fråga att förfalla.

Herr *Almgren:* Att frågan är af economisk natur, har Herr *Halling* redan tydligen ådagalagt. Jag håller Herr *Murén* räkning derför, att han ej vill förlänga Riksdagen genom något yrkande, i följd af hans motsatta åsigt. För öfrigt instämmer jag i det af Herr *Wærn* gjorda förslag till proposition derå, att det må vid Utskottets yttrande få bero.

Herr *Lagergren:* Jag har äran upplysa, att vid 1840 års Riksdag framställde Bevillnings-Utskottet uti en likartad fråga förslag till voteringsproposition, som dock af alla fyra Riks-Stånden ogillades. Någon dylik fråga förekom ej vid 1844 års Riksdag. Under Riksdagen 1847—1848 väcktes, alldeles icke af Bevillnings-Utskottet, utan af Ledamöter inom detta Stånd, fråga, huruvida icke en dylik casus borde afgöras i förstärkt Stats-Utskott, i följd hvaraf, och på det voteringsproposition måtte uppsättas, återremiss yrkades. Härtill vägrade dock dåvarande Talmannen att framställa proposition, och denna propositionsvägran blef af Constitutions-Utskottet godkänd. Att nu åter drifva denna fråga till samma punkt, leder icke till annat, än att på obestämd tid uppehålla reglerandet af tullbevillningen, samt möjligen omintetgöra alla de väsendtliga förbättringar, som vid denna Riksdag kunnat deri åvägabringas. Det vore nemligen ganska illa, om man af interesse för en blott theorie skulle fördröja det slutliga reglerandet af tullbevillningen, så att Riksdagen tilläfventyrs dessförinnan blefve afblåst. Jag tror derför, att Ståndet bör låta bero vid Utskottets hemställan.

Herr *Berg:* Jag vill blott erinra, att frågan om förbudens borttagande vid 1844—45 årens Riksdag väcktes af mig. Då fråga inom Ståndet uppstod, huruvida votering derom borde ega rum i Förstärkt Utskott, vägrade Talmannen att derå framställa proposition, hvilken vägran af Ståndet, ehuru efter votering och med blott en rösts pluralitet, godkändes. Min öfvertygelse, att denna fråga är af bevillnings och icke economisk natur, har sedan dess dock ej blifvit rubbad.

Öfverläggningen förklarades slutad.

Herr Talmannen yttrade: Då frågan om förbud är af economisk beskaffenhet, och således af sådan egenskap, att den, enligt 75 § Riksdags-Ordningen, förfallit, enär, såsom nu inträffat, 2 Stånd stadnat emot 2, anser jag mig icke

kunna å förevarande punkt göra annan proposition, än att Utskottets framställning lägges till handlingarne.

Herr *Murén:* Hvarken jag eller någon annan har framställt något yrkande, som kunnat påkalla Herr Talmannens nyss gjorda förklaring. Dessutom har endast begärts proposition derå, att, med ogillande af motiverna, låta bero vid Utskottets yttrande.

Herr Talmannen: Med anledning af de skäl, hvilka jag nyss framlade, kan jag icke framställa en dylik proposition.

Herr *Petré:* Jag hade ämnat att icke vidare yttra mig i denna fråga, men då Herr Talmannen, opåkallad och i förväg, tillkännagifvit sin enskilda åsigt, så vill jag till Herr Talmannen och Ståndet hemställa, om, med hänsigt till Herr Talmannens värdighet, kan vara tillbörligt, att Ståndet, i förevarande fall, naturligtvis med ogillande, till handlingarne lägger något, dertill Herr Talmannen, på grund af sin Talmans-ed, förklarat sig icke kunna framställa proposition. Sådant vore en förödmjukelse för Herr Talmannen, och sådan lärer väl ingen vilja begära.

Herr *Almgren:* Icke eller jag har hört någon begära, att Herr Talmannen måtte framställa proposition, i den syftning, att votering i Förstärkt Utskott måtte ega rum, innan Herr Talmannen i berörde hänseende behagade tillkännagifva sin enskilda tanka i saken. Man har endast ansett, att Ståndet borde låta bero vid Utskottets yttrande, och derå täcktes Herr Talmannen framställa proposition.

Vidare förekom ej; och Herr Talmannen framställde derefter följande proposition:

»Behagar Ståndet låta bero vid Utskottets ifrågavarande yttrande.»

Härtill svarades *Ja.*

Herr *Brinck* reserverade sig, under förklarande, att Utskottet för sitt yttrande icke haft stöd af Grundlag.

Utskottets öfriga yttranden, äfvensom 13:de och 14:de voteringspropositionerna godkändes.

Böcker, Caffe, brändt, Cichorierot och Canel.

Utskottets yttranden godkändes.

Cantiller, m. m.

Uppskofs-yttrandet, pag. 16, lades till handlingarne.

Cautschuk, Gutta Percha, Cider, Coëffurer.

Voteringspropositionerna, N:ris 15—18, godkändes.

Decorationer, m. m., Etuis.

Inbjudningarne antogos, och 19 samt 20 voteringspropositionerna förföllo.

Fartyg.

Yttrandet, angående redactionen, godkändes, men i öfrigt vidblef Ståndet, uppå Herr *Muréns* uppmaning, sina förut fattade beslut, samt godkände voteringspropositionerna, N:ris 21, 22 och 23.

Filar.

Voteringspropositionerna, N:ris 24 och 25, godkändes.

Fisk, Lax; Fjädrar.

Ståndet antog inbjudningarne; i följd hvaraf 26 och 27 voteringspropositionerna förföllo.

Flaskfoder.

Uppskofs-yttrandet, pag. 22, lades till handlingarne.

Flintor.

Voteringspropositionen, № 28, godkändes.

Foglar, Gäss.

Formar, tryck- och pappers-.

Inbjudningarne antogos, och 29 samt 30 voteringspropositionerna förföllo.

Frukter och bär.

Voteringspropositionen, № 31, godkändes.

Fyrverkeriarbeten.

Inbjudningen antogs, och 32:dra voteringspropositionen förföll,

Färger, Färglådor, Färgträd.

Voteringspropositionerna, N:ris 33, 34 och 35 godkändes; hvaremot Ståndet, i fråga om införseltullen å färgträd, antog inbjudningen, hvadan voteringspropositionen, № 36, förföll.

Garn, bomulls-, ofärgadt, linne-.

Herr *Murén:* Jag anser, att Ståndet här bör vidblifva sitt förra beslut och låta frågan komma till förstärkt Utskott.

Herr *Bergman:* Jag är åter af motsatt tanka. Med afseende å de stora capitaler, som blifvit nedlagda uti den inhemska garntillverkningen och då 3 Stånd bibehållit den gamla tulltaxan, oförändrad, härutinnan, synes mig, att Ståndet bör antaga inbjudningen.

Herr *Ekelund* instämde.

Öfverläggningen var slutad. Herr Talmannens proposition på antagande af inbjudningarne besvarades med blandade *Ja* och *Nej*, hvarjemte votering begärdes.

Sedan Herr *Murén* fästat uppmärksamheten å ett i 38 voteringspropositionen befintligt och af Utskottet redan rättadt tryckfel af 32 i stället för 36 sk., uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

»Den, som vill, att Borgare-Ståndet antager inbjudningen, pag. 27, i Bevillnings-Utskottets Memorial, № 14, i fråga om Garn, bomulls-, ofärgadt, linne-, röstar: *Ja*.

Den, det icke vill, röstar: *Nej*.

Vinner *Nej*, antages ej denna inbjudning och godkännes voteringspropositionen.»

Voteringen utföll med 24 *Nej* emot 10 *Ja*, hvadan inbjudningen var afslagen, samt 37 och 38 voteringspropositionerna voro godkända.

Äfven yttrandet, angående redactions-förändringen, godkändes.

Gevär; Gipsarbeten.

Inbjudningarne antogos, och 39 samt 40 voteringspropositionerna förföllo.

Glas.

Sedan Herr *Murén* påyrkat, men Herr *Almgren* bestridt, att Ståndet skulle vidblifva sitt beslut, angående »bouteiller», afslog Ståndet alla inbjudningarne samt godkände icke blott voteringspropositionerna, N:ris 41, 42, 43 och 44, utan jemväl Utskottets öfriga yttranden, hvad angår artikeln glas.

Glasvaror; Guld, Silfver.

Halsduksvalkar.

Voteringspropositionerna, N:ris 45—48, godkändes.

Hampa.

Yttrandet bifölls.

Handskar.

Hattar.

Voteringspropositionerna, N:ris 49—51, godkändes.

Hattfoder, Hattformar.

Den till Ståndet ställda inbjudning, pag. 35, angående Hattfoder och Kullar, antogs, och voteringspropositionen, № 52, godkändes.

Hudar och Skinn, Carduans- och Pergaments-skinn.

Första yttrandet, pag. 36, godkändes. Inbjudningarne antogos, och voteringspropositionerna, № 53, 54 och 55 bifölos, så vida de rörde Borgare-Ståndets deraf beroende rätt.

Finare skinn.

Voteringspropositionen, № 56, godkändes.

Pelsverk.

Inbjudningen antogs, och 57:de voterings-propositionen förföll.

Hår- och Tagel-arbeten.

Voteringspropositionen, № 58, godkändes.

Häktor, m. m.

Inbjudningen antogs, och 59:de voterings-propositionen förföll.

Hängslen.

Voteringspropositionen, № 60, godkändes.

Jern.

Ståndet lät bero vid Utskottets yttrande, rörande förbudens bibehållande, samt godkände voteringspropositionen, № 61.

Gjutgods.

Inbjudningen antogs, och 62:dra voteringspropositionen förföll.

Manufacturmide.

I enlighet med Herr *Muréns*, af Herr *Almgren* bestridda yrkande, beslutade Ståndet, på derom framställd proposition, att afslå inbjudningen, samt godkände voteringspropositionen, № 63.

Kardor och Kardläder.

Inbjudningen antogs, och 64:de voteringspropositionen förföll.

Kimrök.

Voteringspropositionen, № 65, godkändes,

Kläder.

Yttrandet, pag. 44, om införselförbudet.

Dervid lät Ståndet bero.

Första yttrandet, pag. 45.

Godkändes.

Andra yttrandet, å samma sida, om tullsatsen.

Herr *Murén:* Jag hemställer, om icke Ståndet bör antaga samma tullsats, som Bonde-Ståndet, eller 33⅓ procent, enär den öfverensstämmer med den nuvarande tullafgiften å fruntimmerskläder.

Herr *Ekelund:* Deremot anhåller jag, att den af Ridderskapet och Adeln föreslagna tullafgiften, 50 procent, måtte antagas.

Herr *Murén:* Ingen har yrkat förhöjning af närvarande tull å hittills till införsel lofgifna fruntimmerskläder. Utskottets förslag att bestämma tullen till 50 procent härleder sig från

den förutsättning, att förbudet för alla slags kläder måtte upphäfvas. Då nu endast förbudet för kläder af till införsel lofgifna tyger blifvit borttaget, förfaller nämnde grund, och jag kan icke inse, hvarför man då skall höja den nuvarande tullen å fruntimmerskläder.

Herr *Ekelund:* Det är nu icke ensamt fråga om fruntimmers-, utan äfven andra färdiggjorda kläder, som blifvit till införsel lofgifna.

Herr *Murén:* Det är sannt, att nu är fråga icke ensamt om fruntimmers-, utan jemväl om andra kläder, men deri ligger intet skäl att höja tullen å de förra.

Öfverläggningen var slutad; och Ståndet beslutade, för sin del, att tullen å kläder, nya, andra slag, af till införsel lofgifna tyger, måtte bestämmas till 33⅓ procent af värdet, hvarjemte Ståndet dels, med afseende på Höglofl. Ridderskapets och Adelns särskilda mening, godkände voteringspropositionen, *M* 66, dels ock lät bero vid Utskottets yttrande, pag. 46.

Knappar.

Inbjudningen antogs, och 67:de voterings-propositionen förföll.

Knifvar.

I enlighet med Herr *Muréns*, af flera Ledamöter understödda, begäran, afslogs inbjudningen, hvarjemte voteringspropositionerna, N:ris 68, 69 och 70, godkändes.

Herr *Ekholm* reserverade sig, under förklarande, att han förutsåge, det votering i förstärkt Stats-Utskott, rörande denna fråga, icke skulle leda till det åsyftade målet, och således vara i allo öfverflödig.

Koppar, bleck och spik.

Kopparstick, m. m.

Voteringspropositionerna, N:ris 71, 72 och 73, godkändes.

Korgar, Korgmakare-arbeten.

Inbjudningen antogs, och 74:de voterings-propositionen förföll.

Kort, spel-; Krut.

Vid Utskottets yttranden, pag. 50, lät Ståndet bero.

Kött, saltadt.

Herr *Halling:* Jag hemställer, om man icke bör göra allt, för att minska tullafgifterna å denna nödvändiga consumtions-artikel.

Vidare förekom ej. Inbjudningen afslogs, och voteringspropositionen, *M* 75, godkändes.

Lampor.

Inbjudningen antogs, och 75:te voterings-propositionen förföll.

Lin.

Herr *Almgren:* Jag anhåller, att Borgare-Ståndet måtte frånträda sitt förra och instämma i de öfriga Ståndens beslut. Vi böra ihågkomma, att planterandet och beredningen af denna artikel utgör en betydande näringsgren för större delen af befolkningen uti en af våra ansenligaste provincer, hvilken befolkning icke bör blottställas genom borttagande af det skydd, som finnes uti nuvarande tullbestämmelse. Jag anhåller derföre, att denna måtte af Ståndet godhetsfullt bibehållas oförändrad.

Herr *Murén:* Kongl. Maj:t har Sjelf ansett, att tullen å lin vore alltför hög, och derföre för fabrikernas behof nedsatt densamma. Utskottet har ansett billigt att nedsätta tullen äfven för den öfriga allmänhetens behof; dock har Utskottet icke satt den så låg, som Kongl. Maj:t. Jag anhåller, att Ståndet måtte låta frågan gå till förstärkt Utskott.

Herr *Schwan*, m. fl., instämde.

Öfverläggningen var slutad. Med förkastande af inbjudningen, godkändes voteringspropositionen, *M* 77.

Ljus, stearin-;

» *vax- och andra slag;*

Ljuskronor.

Mattor.

Inbjudningarne antogos, och 78, 79, 80 och 81:sta voteringspropositionerna förföllo.

Metaller.

Sedan Herr *Ekholm* yrkat, men Herr *Wærn* bestridt inbjudningarnes antagande, afslogos dessa utaf Ståndet, som godkände voteringspropositionerna, N:ris 82—85.

Nattsäckar.

Vid Utskottets yttrande, pag. 55, lät Ståndet bero.

Nålar.

Nät.

Inbjudningarne antogos och 86, 87 och 88 voteringspropositionerna förföllo.

Oljor, Palm-.

Ost.

Voteringspropositionerna, N:ris 89—91, godkändes.

Paraplyer och Parasoller.

Voteringspropositionen, № 92, samt Utskottets yttrande i öfrigt, pag. 59, godkändes.

Porslin.

Yttrandet, pag. 55, äfvensom voteringspropositionen, № 93, godkändes.

Portefeuiller, m. m.

Redskap och machinerier.

Inbjudningarna antogos, och 94 samt 95 voteringspropositionerna förföllo.

Rör.

Yttrandet, pag. 61, bifölls.

Sadelmakarearbeten.

Inbjudningen antogs, och 96 voteringspropositionen förföll.

Salpeter.

Yttrandet godkändes.

Salt, kok-, för tillverkning af soda.

Inbjudningen antogs, och 97 voteringspropositionen förföll.

d:o medicinskt.

Utskottets yttranden, pag. 63, biföllos.

Saxar.

Herr *Murén:* Här anhåller jag, att voteringspropositionen måtte godkännas.

Herr *Ekholm:* Jag hemställer deremot, om någon utsigt finnes att härigenom vinna något. Denna myckna trampningen kommer endast att förorsaka Riksdagens förlängande utan något resultat.

Herr *Wærn:* Med hänsigt till frågans vigt, må densamma gerna underkastas den slutliga beredningen i trampqvarnen.

Vidare förekom ej. Inbjudningen afslogs, och voteringspropositionen, № 98, godkändes.

Siktar.

Silke.

Inbjudningarne antogos, och 99 samt 100 voteringspropositionerna förföllo.

Skomakarearbeten.

Slöjdvaror.

Voteringspropositionen, № 101, godkändes, men i öfrigt antogos inbjudningarne, hvadan 102 och 103 voteringspropositionerna förföllo.

Smör.

Herr *Schwan:* Vid denna artikel torde Ståndet böra vidblifva sitt en gång fattade beslut, samt låta frågan komma till lottkastning i förstärkt Utskott.

Vidare förekom ej. Inbjudningen afslogs, och voteringspropositionen, № 104, godkändes.

Spannemål.

Yttrandet, pag. 67, godkändes.

Speglar och Lampetter.

Inbjudningen antogs, och 105:te voterings-propositionen förföll.

Speldosor.

Spännhalsdukar.

Voteringspropositionerna, № 106 och 107, godkändes.

Sten.

Inbjudningen antogs, och 108:de voteringspropositionen förföll.

Strumpor.

Herr *Murén:* Här synes det mig åter vara skäl att afslå inbjudningen och votera i förstärkt Utskott.

Herr *Almgren:* Då tullen å strumpor vid sistlidne Riksdag blef nedsatt, anser jag deremot, att man borde först se verkningarne häraf, innan man vill någon vidare förändring. Jag anhåller derför, att inbjudningen må antagas.

Herr *Ekholm:* Ja! det vore kanhända bäst; men jag hör, att vi riktigt måste »gå på i ullstrumporna».

Discussionen var slutad, och, jemte det inbjudningen afslogs, godkändes voteringspropositionen, № 109.

Strumpstickor.

Inbjudningen antogs, och 110:de voteringspropositionen förföll.

Strängar.

Voteringspropositionen, № 111, godkändes.

Stål, gjut-, Stålarbeten, Sågblad.

Inbjudningarne afslogos, i enlighet med Herr *Muréns* begäran, hvarjemte voteringspropositionerna, N:ris 112, 113 och 114, godkändes.

Såpa.

Inbjudningen antogs, och 115:de voteringspropositionen förföll.

Tafvelramar.

Voteringspropositionen, № 116, godkändes.

Tenn.

Yttrandet, pag. 72, bifölls.

Tobak.

Inbjudningen antogs, och vid yttrandet, pag. 73, lät Ståndet bero; äfvensom 117:de voteringspropositionen förföll.

Tryffel.

Yttrandet, pag. 73, godkändes.

Tråd.

Inbjudningen antogs, i afseende å 118:de voteringspropositionen, som således förföll, och Ståndet lät vid yttrandet, pag. 74, angående koppar- och messingstråd, försilfrad, bero, hvaremot, i enlighet med Herr *Muréns* derom framställda yrkande, öfriga inbjudningarne afslogos, samt voteringspropositionerna, N:ris 119—121, af Ståndet godkändes.

Trädvaror.

Yttrandet, pag. 76, angående fanérskifvor, äfvensom voteringspropositionen, № 125, godkändes, men i öfrigt antogos inbjudningarne, hvadan 122—124, samt 126 voteringspropositionerna förföllo.

Tågvirke.

Yttrandet, pag. 78, gillades.

Ull.

Vid yttrandet, pag. 79, lät Ståndet bero.

Ur.

Voteringspropositionen, № 127, godkändes.

Urband.

Inbjudningen antogs, och 128:de voteringspropositionen förföll.

Wagnar.

Voteringspropositionen, № 129, godkändes.

Väfnader.

Vid yttrandena, pag. 81 och 82, lät Ståndet bero.

d:o siden-, bomulls-, ylle- och halfylle-, samt linne- och hamp-.

I enlighet med Herrar *Hallings* och *Muréns*, af Herr *Almgren* bestridda, yrkanden, afslogos inbjudningarne, hvarjemte Ståndet godkände voteringspropositionerna, N:ris 130—152. Äfvenledes godkändes yttrandena, pag. 89.

Ångpannor.

Inbjudningen afslogs, och voteringspropositionen, № 153, godkändes.

I anseende till den långt på aftonen framskridna tiden, beslöts, att det öfriga af detta Memorial skulle föredragas i nästa plenum.

§ 9.

Herrar *Ekholm* och *Bahrman* begärde och erhöllo ledighet från Riksdagsgöromålen, den förre under åtta dagar, från och med den 20, samt den sednare under trenne veckor, räknade från den 24 i denna månad.

Herr *Wærn:* I händelse Riksdagen skulle komma att afslutas under den Herr *Bahrman* beviljade ledighet, skulle jag önska, att han ändock hitkommer, för att underteckna Riksdagsbeslutet.

§ 10.

Bordlades följande Utskotts Utlåtanden:

Stats-Utskottets, N:ris 230—255,

Banco-Utskottets, N:ris 61—64, samt

Allmänna Besvärs- och Economie-Utskottets, N:ris 121 och 122, hvartill rubrikerna införas i Protocoll, vid ärendernas pröfning.

§ 11.

Justerades Protocolls-Utdrag öfver af Ståndet denna dag fattade beslut.

Plenum slöts kl. ¼ till 11 eft. m.

In fidem.

E. G. Runeberg.

Den 21 Julii.

Plenum kl. 6 e. m.

§ 1.

Justerades Protocolls-Utdrag öfver af Ståndet den 19 i denna månad fattade beslut.

§ 2.

Herr *Petré* begärde ordet och yttrade: Sedan Borgare- och Bonde-Stånden beslutat att genom underdånig skrifvelse hos Kongl. Maj:t anmäla deras önskan, att Wermlands Fält-Jägare-Regemente måtte, i mån af afgång, successive indragas, så har, efter det Protocolls-Utdrag derom till Stats-Utskottet ankommit, dessa beslut hvilat många veckor derstädes utan handläggning. I dag har jag i Utskottet anmält berörde förhållande, med begäran, att Utskottet, då två Stånd i denna fråga stadnat emot två, ville uppsätta voterings-proposition till frågans afgörande i Förstärkt Stats-Utskott. Genom omröstning i

Stats-Utskottet förklarades emedlertid, att frågan om indragning af Wermlands Fält-Jägare-Regemente vore att såsom förfallen anses; och då jag härefter framställde, att anmälan af denna Utskottets åsigt borde göras hos Rikets Ständer, fann Utskottet, likaledes efter votering, godt förklara, att något tillkännagifvande i denna del icke skulle ega rum. Ehuru, på sätt jag äfven inom Utskottet yttrade, jag i sjelfva verket ansåge det vara temmeligen likgiltigt, om en underdånig skrifvelse expedierades, rörande berörde Regemente, enär jag föreställer mig, att, om Konungen icke skulle vara benägen för Regementets ifrågasatta indragning, skrifvelsen icke komme att inverka på Högstdensammes öfvertygelse, har jag dock ansett högst otillständigt af Stats-Utskottet att lemna utan afseende en form, som aldrig får åsidosättas. Då Stats-Utskottet i denna fråga icke iakttagit fair play, har jag ansett mig icke böra underlåta att gifva förhållandet Borgare-Ståndet tillkänna, i händelse någon skulle finna skäl att, genom motion, föreslå Borgare-Ståndet, att i denna fråga aflåta en särskild underdånig skrifvelse och inbjuda Bonde-Ståndet att deruti deltaga. I detta afseende må erinras, att Borgare-Ståndet för några Riksdagar sedan varit nära på väg att aflåta en sådan underdånig skrifvelse, med anhållan om indragning af Wermlands Fältjägare-Regemente.

Vice Talmannen Herr *Halling:* Jag förmodar att Herr *Petré* fullgör Riksdags-Ordningens föreskrift och aflemnar den nu väckta motionen, skriftligen författad.

Herr *Petré*: Om Ståndet anser, att motion bör afgifvas, anhåller jag, som för närvarande är öfverhopad af göromål, att motionen får anses gjord genom denna anmälan, och att Protocolls-Utdraget får hvila på bordet.

Vice Talmannen Herr *Halling:* Som jag åsyftade att begära motionen på bordet, anhåller jag, att Herr *Petré* måtte, i afseende derå, förfara i enlighet med Riksdags-Ordningens 49 §, som säger: »Om en genom mundtligt anförande gjord framställning lägges på bordet, bör anförandet till Protocollet dicteras och afskrift deraf sednast i nästa plenum till bordet aflemnas.»

Herr Talmannen yttrade, att, så vida Herr *Petré* ville, att den af honom gjorda anmälan skulle, såsom motion, anses, borde densamma i nästa plenum aflemnas, skriftligen uppsatt.

§ 3.

Herr *Ek* begärde ordet och yttrade, att, då Herr *Engzell* erhållit 8 dagars ledighet från Riksdagsgöromålen, vore det angeläget att en Suppléant-ledamot i Lag-Utskottet i hans ställe utsåges.

På framställning af Herr Talmannen, remitterades detta ärende till Ståndets Herrar Electorer, med anmodan att utvälja, i Herr *Engzells* ställe, en Suppléant-ledamot i Lag-Utskottet.

§ 4.

Fortsattes föredragning af Bevillnings-Utskottets Betänkande, № 14, i anledning af Riks-Ståndens olika beslut, angående tullbevillningen, hvarmed början gjordes, pag. 89, näst efter artikeln: »Ångpannor».

Härvid förekommo:

Utskottets första och andra yttranden, pag. 90.

Lades till handlingarne.

Utskottets yttranden, i afseende på följande artiklar:

Ben.

Ståndet vidblef sitt beslut och godkände den 154:de voteringspropositionen.

Malm, rå och osmält.

Ståndet lät bero vid yttrandet, pag. 91.

Trädvaror och sparrar.

155:te voterings-propositionen godkändes.

Bränvin och sprit.

Voterings-propositionerna, № 156—162, godkändes.

Kläder.

Yttrandet, pag. 95, lades till handlingarne.

Kort, spel-; krut, malm.

Voterings-propositionerna, № 163—168, godkändes.

Salpeter.

Herr *Murén:* Jag hemställer, att Borgare-Ståndet måtte antaga den gjorda inbjudningen. I Utskottet påyrkades en tull af 2 R:dr per lispund, ehuru den sedan nedsattes.

Inbjudningen antogs, och den uppgjorda voterings-propositionen, № 169, förföll.

Väfnader, helsiden, alngods: »alla släta sidentyger, såsom taft etc.»

Inbjudningen afslogs, och 170:de voterings-propositionen godkändes.

Väfnader, helsiden: »Shawlar, shawletter och andra dukar», alla andra slag, ej mindre släta etc.»

Inbjudningen afslogs, och 171:sta voterings-propositionen godkändes.

Halfsiden.

Yttrandet, pag. 99, och voterings-propositionen, № 172, godkändes.

Väfnader, bomulls.

Voterings-propositionerna, N:ris 173—177.

Inbjudningen afslogs, och voterings-propositionerna godkändes.

Ylle.

Ylleväfnader, alngods, »boj» och »flanell» af kamullsränning och kardullsinslag, färgad eller af större bredd, än 6 ½ qvarter, äfvensom för halfylleväfnader, alngods, »flanell».

Voterings-propositionen, № 178, godkändes.

Ylleväfnader, alngods, »kläde, drap, etc.», linne- och hamp-.

Inbjudningarna afslogos, och voterings-propositionerna, N:ris 179—181, godkändes.

Yttrandena, pag. 104, angående artiklarna canel och cassia lignea samt hampa.

Lades till handlingarna.

Yttrandet, angående transitoafgiften på häcklad hampa.

Voterings-propositionen, № 182, godkändes,

Tulltaxe-underrättelserna:

Yttrandena, angående 4, 7 och 9 §§.

Godkändes.

Yttrandet, pag. 106, angående 12 §.

Ståndet lät dervid bero.

Yttrandet, pag. 107, angående 13 § 2 mom.

Inbjudningen antogs, och voterings-propositionen, № 183, förföll.

Yttrandet, pag. 107, angående 13 § 4 mom.

Herr *Palander:* Det är naturligt, att någon förändring af stadgandet i föregående punkt ej kan komma i fråga, men jag reserverar mig emot det derom fattade beslutet. Med ledsnad finner jag, att Borgare-Ståndet bidragit till Rikets Ständers beslut, hvarigenom 4 mom. af 13 §, som medgaf fullkomlig tullrestitution för skeppsförnödenheter, använda å härstädes för utländsk mans räkning byggda fartyg, ur tulltaxeunderrättelserna uteslutits. Detta kan åtminstone icke anses liberalt handladt af Borgare-Ståndet. Lång tid skall ej förflyta, innan man får ångra, att utländningen blifvit derigenom skrämd att låta för sin räkning bär i landet bygga fartyg.

Herr *Murén:* För min del, får jag förklara, det jag tagit del i nämnda beslut, enär jag ansett det icke tillhöra ett liberalt tullsystem att lemna en del större rättigheter, än en annan. Utländningen hade tillförene rätt, att utan tullafgifter införa skeppsförnödenheter; men nu har tullen derå blifvit nedsatt. Jag tror för öfrigt, att Bevillnings-Utskottet och Borgare-Ståndet skola kunna försvara den orättvisa, som anses derigenom vederfaras skeppsrederierna.

Discussionen var slutad; och Ståndet biföll Utskottets berörda yttrande.

Yttrandet, pag. 108, angående 15 §.

Ståndet lät dervid bero.

Utskottets yttrande, pag. 108, angående 17 §.

Godkändes.

Framställningen, angående 18 §.

Ståndet lät dervid bero.

Framställningarna, pag. 108, angående 19 och 22 §§ samt första yttrandet, pag. 109.

Lades till handlingarne.

Slutliga yttrandet, pag. 109.

Ståndet lät dervid bero.

§ 5.

Vice Talmannen Herr *Halling:* Ehuru Bevillnings-Utskottets Memorial, № 16, i anledning af Riks-Ståndens olika beslut, angående dels frågan om de s. k. transatlantiska tulllindringarnes upphörande och, i sammanhang dermed, förändrade tullsatser å vissa artiklar, dels ock åtskilliga andra tullbestämmelser, icke förekommer närmast på föredragningslistan, hemställer jag likväl, enär det är af vigt, att detta Memorial snart behandlas, att detsamma må nu föredragas.

Efter det Ståndet, på hemställan af Herr Talmannen, beslutat att nu företaga nämnda Memorial, blef detsamma af Herr Talmannen föredraget.

Härvid förekommo:

Första yttrandet, pag. 2, i fråga om tull-lindringarnes upphörande.

Herr *Bergman:* Det är obestridligt, att Borgare-Ståndet laggt Bevillnings-Utskottets Memorial, № 11, till handlingarne; men då jag tror, att Ståndets beslut i förevarande fråga inverkar på tullbevillningens belopp, synes det mig, som borde denna fråga blifva föremål för votering i Förstärkt Stats-Utskott.

Vice Talmannen Herr *Halling:* Jag anhåller om proposition på bifall.

Discussionen var slutad; och Utskottets berörde yttrande gillades.

Herr *Bergman* reserverade sig.

Angående *Bränvin och Sprit, Caffe, Hudar och Skinn, oberedda, torra, Ris, oskalad och paddy.*

Voterings-propositionerna godkändes.

Herr *Bergman:* Jag hemställer, att Ståndet, med frånträdande af sitt förut fattade beslut, måtte, då tull-lindringarne troligen komma att upphöra, nedsätta tullen å tobak från 7 sk. till 6 sk. per skålpund, och å stjelk från 4 sk. till 3 sk. Ståndet har i andra frågor frånträdt sina fattade beslut, och jag vågar nu yrka derpå, då det är af billigheten påkalladt.

Vice Talmannen Herr *Halling:* I fråga om artikeln tobak, hafva samtliga Riks-Stånden fattat enahanda beslut, och den är således afgjord.

Herr *Murén:* Jag instämmer med Herr vice Talmannen och kan ej finna, att denna fråga numera bör blifva föremål för Rikets Ständers behandling. I sådant fall måste åtminstone motion väckas derom.

Angående *cantiller*, m. fl.

Inbjudningen blef icke antagen, och voterings-propositionerna godkändes.

Herr *Bergman:* Jag erhöll icke något riktigt svar på min nyss gjorda framställning, angående artikeln tobak.

Vice Talmannen Herr *Halling:* På det ej svar må saknas, vill jag ånyo erinra derom, att Bevillnings-Utskottets Memorialer, N:ris 15 och 16, omfatta endast de delar af tullbevillningen, hvaruti Rikets Ständer fattat skiljaktiga beslut. Alla öfriga delar deraf äro utaf samtliga Riks-Stånden bifallna och kunna således vid denna Riksdag icke vidare komma under behandling. Emedlertid, och på det Herr *Bergman* må veta, att han i denna fråga icke saknat understöd, vill jag förklara, det jag inom Utskottet arbetade för nedsättning af tullen å tobak, men förgäfves.

Herr *Bergman:* Om jag icke erhåller något understöd, måste jag väl låta nöja mig med den upplysning, Herr vice Talmannen lemnat; men besynnerligt förefaller det mig, att, då jag i Lördagens aftonplenum väckte fråga om förändring i tullen å karfvad tobak och erhöll det svar, att frågan derom borde väckas i sammanhang med behandlingen af Bevillnings-Utskottets Memorial, № 16, så säger man nu, att nämnda fråga redan är af Rikets Ständer afgjord.

Herr *Schwan:* I fall jag egde tillgång till Ståndets protocoll, då tulltaxan genomgicks, skulle jag kunna visa Herr *Bergman*, att den af Utskottet föreslagna tull å tobak blifvit af Ståndet godkänd. Så har äfven skett i de andra Stånden, och då någon motion om förändring af nämnda tull icke till Bevillnings-Utskottet inkommit, hafva Rikets Ständer ju i denna fråga redan fattat beslut. Under sådana förhållanden, är det icke möjligt, att vid denna Riksdag erhålla någon ändring af ifrågavarande tull.

Herr *Wærn:* Jag anhåller, att Secreteraren måtte upplysa, om Ståndet fattat beslut, angående tullen å tobak.

Herr *Murén:* Misstaget hos Herr *Bergman* kommer deraf, att han från Bevillnings-Utskottet väntat särskildt yttrande, angående tullen å de artiklar, hvilka äro föremål för tull-lindringarna; men i Utskottet beslöts, att införselsafgifterna å tobaksblad och stjelk skulle, äfven vid tull-lindringarnes upphörande, bibehållas oförändrade, och detta beslut är af Ståndet redan godkändt.

Herr *Bergman*: Jag anhåller, att mitt anförande åtminstone måtte få ett rum i protocollet, om ock detsamma ej kan leda till något resultat. Jag vill dock erinra, att Ståndet här är i tillfälle att se första verkningarne af tull-lindringarna, nemligen förhöjning i tullen å tobak.

Herr *Murén:* Förhållandet är icke sådant, som Herr *Bergman* uppgifvit. En förhöjning i tullen kan väl komma att ega rum för den tobak, som införes directe från productionsorten, men man bör ihågkomma, att mycket tobak kommer in från Europeiska hamnar.

Herr *Hesselgren:* Sedan Rikets Ständer beslutat, att tull-lindringarne skola upphöra, ber jag att få erinra, det införselstullen å hudar och skinn jemväl blifvit förhöjd. Då tredje voterings-propositionen i Memorialet, № 16, behandlades, ville jag ej deremot framställa någon erinran, men då emedlertid, genom Bevillnings-Utskottets förfarande, tullen blifvit förhöjd, har jag velat deremot anmäla min reservation.

Herr *Murén:* Jag ber att få upplysa Herr *Hesselgren*, att den tull, som Borgare-Ståndet antagit, och hvarom votering kommer att ega rum, ej är högre, än den hittills gällande; äfvensom att samma förhållande eger rum, i afseende å hudar, som med tobak, eller att de till stor del införas från Frankrike, England och Holland. Endast för dem, som kom-

ma på direct väg från productionsorten, kan en förhöjning af tullen komma i fråga.

Herr *Hesselgren:* Om den af Borgare-Ståndet antagna tull går igenom i Förstärkta Stats-Utskottet, kommer tullen visserligen att nedsättas med 2 rst per skålpund. Den skulle då blifva 1 sk. 10 rst, i stället för att densamma, genom åtnjutande af tull-lindring, för närvarande är 1 sk. 6 rst. Således eger en förhöjning verkligen rum. Att hudar införas äfven på indirect väg, är sannt, men största delen kommer dock directe från productionsorten.

Herr *Murén:* Hvad mig beträffar, så påyrkade jag i Utskottet en större nedsättning i tullen å hudar och skinn, men förlorade genom votering. Jag har egentligen påyrkat nedsättning af tullen, emedan denna vara är en nödvändighetsvara.

Herr *Schwan:* Jag beklagar Herr *Hesselgrens* reservation, så mycket mer, som Herr *Hesselgren*, jemte andre, blifvit rådfrågad, angående denna tullsats. Man måtte illa hafva uppfattat deras svar, då man icke satt tullen lägre, än till 1 sk. 10 rst per skålpund. Emedlertid skulle jag anse lämpligast, att hela denna discussion finge antingen gå ut, eller ock nedmyllas i glömskans graf.

Herr *Bergman:* För min del, anhåller jag att, hvad yttradt blifvit, måtte få i protocollet qvarstå.

Herr Talmannen förklarade härefter, att discussionen komme att inflyta i dagens protocoll, men att någon vidare öfverläggning icke kunde komma i fråga, då Ståndet derutinnan redan fattat beslut.

§ 6.

Föredrogs ånyo Lag-Utskottets Betänkande, № 33, i anledning af väckt motion, angående Förliknings-Comitéers inrättande.

Herr *Gezelius:* Jag kan ej antaga förevarande förslag till författning, angående förlikningsmän. Visserligen är detta förslag välmenande och oskyldigt, ja, särdeles oskyldigt; men, för min del, anser jag det alltför ofullständigt och litet bindande, för att vara rätt tillämpligt, och tror i allt fall, att en förlikningsanstalt af den organisation och beskaffenhet, som förslaget afser, icke skulle kunna medföra några synnerligen tillfredsställande resultater, i afseende på rättegångars förekommande. Det säkra är, att den eller de gode män, som nödgades emottaga det ansvarsfulla och otacksamma uppdraget att vara förlikningsmän, likasom parterne sjelfve, skulle komma att tillskyndas ej ringa besvär och tidspillan, ofta utan motsvarande påföljd och nytta. Mycket beror på förlikningsmännens förmåga att rätt fullgöra ett sådant uppdrag. Om det ock ej anses nödigt eller låter sig göra, att desse förlikningsmän äro lagfarne personer, hvilket måhända vore ändamålsenligast, erfordrades dock dertill män af en allmännare bildning, som egde förmåga att undersöka, granska och bedöma förekommande frågor, samt i skrift redigt och oförtydbart uppfatta parternas öfverenskommelser. Det torde blifva mångenstädes, särdeles på landet, svårt att finna så qvalificerade förlikningsmän, och att finna dem ibland sockennämnderne, torde höra bland undantagen, om man afser en längre tidsföljd, likasom att tjenstemän ej äro förbundne att emottaga uppdraget. Det är icke nog, att för tillfället förlika och förekomma en rättegång. Förlikningen bör, om dermed skall vara något bevändt, grunda sig på sakkännedom, på rättvisa och billighet, med ett ord, vara sådan, att parterna äfven efteråt dermed kunna vara belåtna. Jag tror icke, att denna författning, eller rättare detta knapphändiga utkast dertill, som nu föreslås, kan anses befordra detta mål. Det är ock, efter min tanka, lika opractiskt, som ofullständigt, och jag yrkar derföre afslag derå.

Herr *Bahrman:* Mina åsigter uti förevarande fråga instämma med dem, Herr *Carleson* uttalat uti den af honom emot Betänkandet afgifna reservation. Jag anser förlikningsanstalter, der de bildas genom enskildes frivilliga bemödanden, och der jag vill antaga, att ett verkligt behof af sådana anstalter förefinnes, kunna vara gagneliga, men jag tror deremot icke Statsmakternas mellankomst för ett sådant ändamål vara hvarken behöfligt eller gagneligt. Granskar man Utskottets Betänkande, så finner man Utskottet icke ens hafva försökt någon vederläggning af de flera skäl och invändningar, som mot ifrågavarande anstalters införande i vårt land blifvit anförde, så väl inom Representationen vid flera föregående Riksdagar, som af den år 1811 tillsatta Lag-Comitéen, och sedermera af Lag-Beredningen uti dess år 1842 afgifne Utlåtande. Utskottet synes mig till och med hafva indirecte erkänt dessa invändningars giltighet. Men, för att ändock undanrödja dem, frågar Utskottet, sidan 4: »Huru skall man då tyda den benägenhet för anstalten, som, på sätt nämndt är, under sednare tider här i landet omisskänneligen uttalat sig. Ligger icke i denna benägenhet, i detta genom hand-

ling på många ställen uttalade tänkesätt erkännandet af ett behof i omförmäldte hänseende». Men, hvar äro då bevisen för denna benägenhets allmännare uttalande, hvarförutan jag icke anser det förtjena något afseende? Dessa bevis är Utskottet ännu skyldigt oss. Utskottet anför vidare: »Att befordra fridsamhet och försonlighet medborgare emellan, är ock ett af Statens yppersta ändamål. Derföre ålades domaren af 1734 års lagstiftare, att alltid i första rummet råda parter till förlikning, och denna från vår äldre lagstiftning hemtade lära har äfven gjort sig gällande hos Europas mest civiliserade folk»; och häraf drager nu Utskottet den slutsats, att dylika institutioner måste följaktligen godkännas. En sådan bevisning öfvertygar åtminstone icke mig. Ytterligare anför Utskottet: »Här är nemligen icke fråga om en lagens tolk, som går att tyda och uttala dess bud, utan om män, som, valde af folkets förtroende, söka mana dem, hvilka stå färdige att kasta sig in på rättegångens stridsfält, till frid och försoning». Men att mana processlystna medborgare till frid och försoning, måtte väl icke vara främmande för Presterskapet, utan fastmera anses i första rummet tillhöra dess verksamhet. Således synes frågan här vara om bildande af ett nytt slags presterskap. Detta erinrar mig om den misslyckade inre missionen, för befrämjande af hvars ändamål den nya institutionen, med någon ombildning, i en framtid måhända kunde anses tjenlig att verka. Emedlertid finner jag, att Representanterne för dem, som ex officio hafva att förkunna och tillämpa fridens och försoningens dyrbara lära, icke velat vidkännas detta nya presterskap, utan med öfvervägande pluralitet förkastat ifrågavarande Betänkande. Månne icke också detta factum må anses innebära ett erkännande af det Högvördiga Ståndet, såsom man af ett Evangeliskt presterskap må kunna fordra, både af dess befogenhet och förmåga att verka i samma syftning, som en förlikningsanstalt? Må alltså domaren, må presten, hvar i sin stad, göra, hvad dem i detta hänseende åligger, och alla andra förlikningsanstalter blifva öfverflödiga. Jag anhåller om proposition på afslag å Betänkandet.

Herr *Brodin:* Efter mitt omdöme, innefatta reservationerne så talande skäl för afslag af detta Betänkande, att jag, med åberopande af dem, anhåller om proposition i denna syftning. Dessutom vill jag fästa uppmärksamheten å den af Herr Grefve *Sparre* anförda reservation, deruti han, bland annat, anmärkt, att det af Utskottet framlagda förslag till

»Författning, angående förlikningsmän», icke innehåller något stadgande om skyldighet för parter, som söka förlikning, att förete handlingar, eller om förlikningars uppsättande och verkan. För jurister är det en känd sak, att förlikningar i mindre tvistemål äro af föga consequence, hvaremot de i andra mål åter kunna vara af väsendtlig vigt. Den underlåtenhet, som af mig blifvit anmärkt, anser jag så vigtig och talande, att endast densamma vore en tillräcklig anledning till afslag.

Herr *Rudling:* Den der oskulden, som Herr *Gezelius* tillerkänt Lag-Utskottets ifrågavarande förslag, finner jag föga ådagalagd uti 3 §. Under åberopande af min reservation, yrkar jag återremiss af Betänkandet, på det förenämnde § må varda förändrad, på sätt lämpligast finnes, i händelse mitt förslag till ändring icke skulle godkännas.

Herr *Sundler:* I motsats mot de två sista talarne, anser jag Förliknings-Comitéers inrättande vara både nyttigt och på sina ställen alldeles nödvändigt. Det kan väl vara sannt, att på landet svårigheter skola möta, att erhålla personer, som kunna rigtigt uppfatta de frågor, hvilka blifva föremål för förlikningsmännens behandling, och i öfrigt bestrida de dem tillkommande functioner. Om emedlertid lämplige personer på ett eller annat ställe icke skulle kunna vara att tillgå, blefve denna inrättning dock af väsendtlig nytta för de orter, der sådana personer funnos, äfven om man ock kunde förutse, att endast få mål komme att förlikas. I min hemort är en Förliknings-Comité bildad, som gjort orten mycket gagn och minskat antalet af i synnerhet små rättegångar. Jag skulle derföre önska, att detta Betänkande blefve af Ståndet bifallet, om också endast på försök. Måhända har det af Utskottet framlagda förslag många brister och fel, men de kunna vid en kommande Riksdag afhjelpas och förbättras.

Herr *Wetterberg:* Då Lag-Utskottet framlade förevarande förslag till Förliknings-Comitéers inrättande, trodde det sig gå den allmänna önskan till mötes. En talare har begärt bevis derpå, att allmänheten vore benägen för dylika anstalters instiftande. Jag hänvisar honom då till 1809 års Riksdag, vid hvilken Ridderskapet och Adeln samt Bonde-Ståndet antogo ett förslag i enahanda syftning, ehuru såväl Lag-Comitéen, som den först tillsatta Lag-Beredningen icke gillade den af dessa Stånd uttalade åsigt. Deremot har den sista Lag-Beredningen uppgjort ett förslag till Förliknings-Comitéers bildande, och hvilket förslag är i hufvudsaklig öfverensstäm-

melse med det, Lag-Utskottet för Rikets Ständer nu framlagt. Ett bevis, att den allmänna opinionen hyllar dessa inrättningar, finnes äfven uti de på enskild väg redan bildade Förliknings-Comitéer och i de flere motioner, som vid denna och sist förflutna Riksdagar blifvit i sådant afseende väckta. För min del, synes allt detta tydligen bevisa, att folket önskar inrättandet af dylika Comitéer. Man har sagt, att förlikningars uppgörande lämpligast och bäst kunde öfverlåtas åt Presterskapet. Detsamma har dock dessförutan nog att göra. Meningen med dessa Comitéer skulle ingalunda vara att genom någon slags myndighet förmå parter till förlikning, utan blott att lemna dem en hänvisning, hvarest de kunde erhålla råd och biträde för uppgörande deraf. Hos de Comiterade behöfde juridisk skicklighet icke förefinnas, men väl ett sundt omdöme, i förening med en redbar caracter. Om parterne voro tvehogsne om rätts-grunden, om dennas urskiljande hvilade på verkligt juridiskt studium, skulle de säkerligen hellre vända sig till Domstolarne, än till Förliknings-Comitéerna. De af Herr Grefve *Sparre* emot förslaget gjorda anmärkningar, hvilka en talare till en del här åberopat, kan jag ej finna vara af någon vigt. Först är anmärkt, att uti förslaget saknas bestämmelse *om jäf mot förlikningsmän.* Om de ifrågasatta Comitéerna egde att utöfva någon domsrätt, då borde ett stadgande derom utan tvifvel finnas. Men så är här icke förhållandet, och jag ser då icke något hinder för en broder att förlika en broder. Hafva parterna icke förtroende för de Comiterade, då ega de ju den utväg, att låta domaren döma. Vidare förekommer den anmärkning, *huruvida part må tillstädeskomma genom Ombud.* Jag ber då att få erinra om innehållet af 15 Cap. Rättegångs-Balken. Det är väl klart, att förlikning icke kan ifrågakomma, såvida parterne ej sjelfve eller genom nog vidsträckt befullmäktigade Ombud infinna sig. Utaf antagandet af detta förslag följer ju icke något upphäfvande af allmänna lagen om rättegångsordningen, eller om verkan af en persons medgifvanden och erkännanden, i fråga om mitt och ditt. Derefter är anmärkt, att föreskrift saknas *om skyldigheten att förete handlingar till upplysning i saken.* Jag åberopar, till svar derå, hvad jag yttrat, i afseende å jäf. Vore en Förliknings-Comité att anse, såsom domstol, då vore det en brist, att föreskrift derom saknades. Är en part sjelf obenägen att söka utreda förhållanderna, och således äfven att ingå på en billig och rättvis förlikning, då borde ej eller någon föreskrift i sådant hänseende hafva influtit i förslaget. Hvad nämnde reservant i öfrigt anmärkt, behöfver icke särskildt besvaras. Hvad Herr *Rudlings* anmärkning emot 3 § i förslaget angår, eller att det deri förekommande stadgandet skulle vara obilligt, så är detta mera skenbart, än verkligt. Den i samma § stadgade påföljd för försummad inställelse å den kallade partens sida är icke annat, än ett slags vite, som man ansett nödigt, för att gifva någon kraft åt lagen. Man föreställer sig deremot, att *den,* som *söker* förlikning, icke gerna uteblifver från just det tillfälle, då den af honom sökta förlikning skulle komma till uppgörelse, och har derföre icke funnit behof af *särskild* påföljd för dennes uteblifvande. Det är tillfyllest, att domaren vid sådant fall har att tillämpa, antingen, om den *kallande* parten, som uteblifvit, tappar, 21 Cap. 3 § Rättegångs-Balken, der det heter, att den saken tappat, gälde sin vederdeloman det allt åter, som han trängd varit derå kosta; eller ock, om den *kallande* parten, som uteblifvit, *vinner,* den i sjelfva förnuftet grundade billighetsprincip, att, med qvittning af gäld emot gäld, låta den tappande parten, som ensam infunnit sig för förlikning, tillgodonjuta *den minskning* i hans ersättningsåliggande, *hvilken* blir en naturlig följd af hans befogade anspråk på godtgörelse för en inställelse, som, genom den vinnande partens förvållande, onödigtvis egt rum.

Principen för den utsatta påföljden af strängare art är alltså helt enkelt den: att, då min vederpart räckt mig handen till förlikning, hvarigenom hela rättegången kunnat blifva öfverflödig, men jag icke velat möta honom, jag icke eller bör, fastän vinnande, få ersättning för de onödiga kostnader, som min egen obenägenhet för godvillig uppgörelse vållat.

Åt dem, hvilka äro emot detta Lag-Utskottets Betänkande, kan jag lemna den lugnande underrättelsen, att Ridderskapet och Adeln samt Preste-Ståndet afslagit detsamma.

Herr *Engzell:* Vid början af Riksdagen, förebrådde man Lag-Utskottet för conservatism. Lag-Utskottet har likväl sedermera försökt, att på Stånden och Nationen inympa de nya idéer, som af Lag-Comitéen och Lag-Beredningen blifvit uttalade i deras förslag till Civil- och Criminal-lag. Bland dessa finnes i 21 Cap. Rättegångs-Balken ett sådant förslag till Förlikningsdomstolar, som det Utskottet nu framlagt. Jag medger, att det i vissa delar är ofullständigt, och det var, i anledning deraf, som tvänne Ledamöter inom Utskottet uppgjorde ett annat vidlyftigare förslag; men de fleste Ledamöterne ville icke antaga detsamma, utan föredrogo Lag-Comi-

téens. Det kan väl, såsom en talare yttrat, kallas oskyldigt, då något tvång icke finnes förelagdt, hvarken käranden eller svaranden, att hos Förliknings-Comitéen inställa sig; men Utskottet ansåg allt tvång uti ifrågavarande afseende obehörigt och olämpligt, så mycket hellre, som, efter Kämners-Rätternes och Lagmans-Rätternes indragning, derigenom åter skulle införas en 4:de instance. Utskottet trodde det böra i detta fall bero på parterne sjelfve, och ej en gång den, som blifvit kallad till förlikning, behöfver derföre, enligt förslaget, komma tillstädes, om han i stadgad ordning sådant anmäler. Förslaget är framlagdt, såsom ett öfvergångsförsök, och, om det skulle vinna sympathier hos Nationen, kan vid en kommande Riksdag en fullständigare lag i samma syftning étableras. Utskottets ledamöter hyste sjelfva föga hopp om några väsendtliga resultater utaf detta förslag, men då motioner i ämnet blifvit väckta, trodde vi oss böra göra åtminstone något. Vid ting förekomma en mängd mindre tvister, hvilka lämpligen kunna blifva föremål för förlikning; hvaremot de mera väsendtliga säkerligen icke anmälas hos Förliknings-Comitéerna. Om äfven dessa der anmäldes, kan man dock taga för gifvet, att de gingo vidare. Ett annat förhållande komme utan tvifvel att ega rum, i händelse man i dessa Comitéer kunde insätta män med verklig juridisk kunskap; men detta kan naturligtvis icke på många orter blifva fallet. Då folket ofta bor långt ifrån tingsstället, och man, under nuvarande förhållanden, tvingar sin vederpart att resa flera mil, för att svara, kunde det, med antagande af förliknings-domstolar, i stället ofta inträffa, att parterna, genom samtal med redbare och aktade personer i sitt granskap, fingo saken afgjord. Förliknings-domstolar äro i flera andra länder inrättade och hafva bevist sig gagneliga. Det må då ej missunnas Sverige att tillgodogöra sig enahanda fördel, och, på alla dessa skäl, begär jag vördsamt proposition på bifall till ifrågavarande förslag.

Herr *Billström:* För min del, är jag benägen att bifalla detta Lag-Utskottets förslag, hvilket jag, oaktadt de deremot gjorda anmärkningar, finner vara af en ganska menlös beskaffenhet och ega ett godt och ädelt syfte. Huru man, såsom en talare här gjort, kan vilja jemnföra Förliknings-Comitéer med den s. k. Inre Missionen, förstår jag i sanning icke, så vida man tager i betraktande de båda institutionernas högst olika föremål och sätt att verka. Man har anmärkt emot Utskottets förslag, att det skulle vara ofullständigt och

sakna nödiga reglementariska föreskrifter. Jag åter anser, såsom en ren förtjenst, att Utskottet icke inlåtit sig i något närmare reglementerande, hvilket så väl för Comiterade, som för parterne, sannolikt skulle hafva vållat ett skadligt tvång, och måhända afhållit både den ena och andra från det mål, dit man önskar att komma. Förslaget innehåller så tillräckliga föreskrifter, att någon förlägenhet ej bör kunna uppstå. Först efter någon tillämpning af det föreslagna stadgandet och derunder vunnen erfarenhet om dess möjliga brister, torde tiden vara inne för införandet af de tillägg och bestämmelser, som vidare kunna anses nödiga. Emot 3 § har en talare erinrat, att det vore alltför strängt, att en svarande part, som underläte att anmäla, det han icke ville till förliknings-bemedling sig inställa, derföre skulle hafva förlorat rättigheten till ersättning för rättegångskostnaden vid första domstol, ändå att han saken vunne, derest han ej efteråt kunde visa laga förfall. Mig synes ett sådant förfarande, som det, hvilket i denna § förutsättes, innebära en så uppenbar tredska, att den stadgade påföljden ingalunda är för sträng. Har part laga förfall, så undviker han ju, genom anmälan derom, all påföljd. Vill han åter icke infinna sig till förlikningsbemedling, så är det lätt för honom att, då kallelse delgifves, derå teckna sitt afslag eller nekande, och derigenom undgår han allt ansvar. Jag anhåller om proposition på bifall till förevarande Betänkande.

Herr *Lagergren:* 1734 års lagstiftare ville af Underdomstolarne göra Förliknings-Comitéer. Den föreskref, att Domaren skulle uppmana parter till förlikning, och om den träffades samt erkändes inför domstol och i dess protocoll intogs, skulle den tilläggas doms kraft och verkan. Efter mera, än 100 års förlopp, hörsammas detta lagens stadgande, och jag vågar tryggt påstå, att flera förlikningar nu träffas inför domstolarne, än som komme att ingås hos Förliknings-Comitéerna, om de icke blefvo bättre ordnade, än det af Lag-Utskottet i dess förevarande Betänkande framlagda förslag utvisar. De i Danmark omnämnda Förliknings-Comitéer utgöra en verklig instance, hvilken, innan ett mål får göras anhängigt vid de vanliga domstolarna, måste genomgås. Jag vill äfven påminna mig, att Comitéens ordförande måste vara en lagklok man. Jag tror, att mycken vigt ligger deruppå, att det varder bestämdt stadgadt, att ingen får instämma ett mål till domstol, förrän försök till förlikning egt rum. Jag medger visserligen, att Lag-Utskottets förslag, såsom här blif-

vit sagdt, är oskyldigt och menlöst, hvarföre detsamma väl ej eller skulle kunna lända till någon skada, men jag tror dock, att det komme att föga gagna. Äfven om det antogs, är det likväl min öfvertygelse, att förslaget ej komme till någon verkställighet. Jag tviflar, att någon skall, på de af Utskottet föreslagna vilkor, låta välja sig till god man; man skulle troligen få se, att personer heldre ginge ända till Kungs, för att slippa denna befattning. En annan brist hos förslaget, som jag icke kan förklara, ligger deruti, att deruti icke finnes stadgadt någon form för acten, instrumentet eller den offentliga handlingen om en afslutad förlikning. Skola tvistefrågorna kunna slitas eller regleras, måste förlikningarne väl passera in i en act eller instrument, som af förlikningsmännen bevittnades och bekräftades, och hvarigenom dessa förlikningar erhöllo en stadfästelse och en bevisande kraft, som egde samma vigt inför lag, som ett af domstol meddeladt beslut. Jag har förut nämnt, att jag ej kan gilla, att stadganderna om förliknings sökande icke äro obligatoriska. Man måste, om Förliknings-Comitéer skola inrättas, gå längre, än Lag-Utskottet, och föreskrifva, att ett mål icke får komma för domstol, med mindre än att försök till förlikning föregått. Då en sådan föreskrift saknas, kan jag icke anse förslaget vara ändamålsenligt eller naturligt. Förslaget saknar alfvar i formen. Det innehåller egentligen blott en uppmaning att bilda Förliknings-Comitéer; men såsom sådant behöfs det ej erhålla kraft af lag, samt af Ständerna antagas och af Konungen sanctioneras. I allmänhet kunna parter, med bästa hopp om framgång, vända sig i sådant afseende till domstolarna. Förslaget eger icke, jag upprepar det ännu en gång, det alfvar, att detsamma bör, såsom lag, antagas; hvarföre jag ock yrkar afslag derå eller återremiss.

Herr *Björk* instämde.

Vice Talmannen Herr *Halling:* Efter den upplysning, Herr *Wetterberg* meddelat, att två Stånd afslagit förevarande Betänkande, vill jag ej uppehålla tiden med något långt yttrande. Jag vill blott förklara, det jag icke kan godkänna 1 § i förslaget, hvilken synes mig overkställbar. Det säges nemligen der: »Gäll, socken eller stad ege, på sätt om val till ledamöter i socken- eller stadsnämnd särskildt stadgas, välja gode män etc.» Mig veterligen, finnes ingen lag om val af stadsnämnd, med undantag af stadsnämnden i Stockholm, och denna skall väl icke gälla för de öfriga städerna. Således synes mig förslaget, hvad åtminstone städerna angår, misslyckadt. I öfrigt, huru begifven man än må vara på bildande af Förliknings-Comitéer, är det dock sannolikt, att det med ifrågavarande förslag kommer att gå på samma sätt, som med tillägget af den 19 Maji 1845 till 23 Cap. Ärfda-Balken, angående val af gode män till granskning af förmyndares redogörelseräkningar, och hvilka gode män skulle motsvara förmyndarekamrar. Jag vädjar till en hvar, om man på någon ort utsett sådana. Jag tror dock, att denna fråga var af lika stor vigt, men den medförde icke någon verkan. Då man vet, att två Stånd afslagit Betänkandet, hvadan en återremiss skulle till intet leda, och förslaget i dess närvarande skick icke kan af mig antagas, yrkar jag afslag å detsamma.

Herr *Winge:* Föreskriften i 1734 års lag, att Underdomstolarne äfven skulle vara Förliknings-Comitéer, iakttogs mera förr, än nu. På 1770- och 1780-talen sökte domare, efter hvad mig blifvit sagdt, att ofta förlika parter, men i sednare tider har man hört sådant mindre omtalas. Hvad anledningen till det sålunda förändrade förhållandet kan vara, känner jag icke; om det är för expensernas skull eller för något annat. I Danmark stiftades Förliknings-Comitéerna redan vid slutet af förra århundradet och hafva åstadkommit mycket godt, hvarföre upphofvet härtill och många andra förbättringar i Danmark, den namnkunnige Ministern Bernstorff välsignas och lefver i tacksamt minne. Att behofvet af dylika Comitéer äfven hos oss är stort, visar sig deraf, att motioner i denna syftning väckas vid hvarje Riksdag, och nu tillhör motionairen allmogen. Det torde kunna antagas, att de, hvilka framkommit med dessa motioner, skola förmoda, att något kan vinnas genom det af Lag-Utskottet framlagda förslaget. Att detsamma icke är fullkomligt, är väl en sanning, men jag håller dock Utskottet räkning derför, att det tagit åtminstone något steg framåt, då vid förra Riksdagen allt, som var nytt, blef af Utskottet afstyrkt. Man bör vara tacksam äfven för det lilla; hvadan jag bifaller förslaget.

Herrar *Falhem* och *Gustafsson* instämde.

Herr *Ekenman:* Det åliggande, som i 1734 års lag gafs åt Underdomare, att söka förlika tvistande parter, gör icke Förliknings-Comitéer öfverflödiga, helst berörde åliggande olika förstås och tillämpas vid olika domstolar. Domares samvetsgrannhet att iakttaga, hvad lagen i detta hänseende stadgar, måste dessutom alltför ofta stå tillbaka för bristande tid der-

till, hvarföre ock förlikningar vid domstolar icke komma så mycket i fråga, som önskvärdt vore. Jag anser derföre af vigt, att Förliknings-Comitéer varda bildade. Men hvad angår ifrågavarande förslag, så kan jag destoheldre uttala det omdöme deröfver, att Utskottet ej på ett för mig tillfredsställande sätt löst denna fråga, som en ledamot af Utskottets pluralitet nyss före mig sagt, att förslaget icke tillfredsställer ens honom. Detta förslag har flera brister, och jag anser den ej vara minst, att det icke är för parterne obligatoriskt. En talare har yttrat, att troligen endast obetydliga mål skulle komma att blifva föremål för Förliknings-Comitéerna. Jag delar denna åsigt, men just denna omständighet gifver vid handen, huru maktpåliggande det är, att de tvistande nödgas hänvända sig till Förliknings-Comitéen, ty är detta beroende af deras fria vilja, så skulle Comitéerna aldrig få försöka sitt välgörande inflytande på just dessa små tvister, hvilkas anhängiggörande ofta föranledes af helt andra motiver, än återställandet af status quo. En annan väsendtlig brist är den, att förslaget icke innehåller, hvad verkan sålunda afslutad förlikning skall medföra. För afhjelpandet af dessa och andra, af talare före mig anmärkta, brister, till hvilka jag äfven hänförer den inconsequence, Herr *Rudling* i sin reservation anmärkt, skulle jag hafva yrkat återremiss af Betänkandet. Men då detta redan är af 2 Stånd afslaget, och en återremiss icke således skulle kunna åt förslaget gifva en bättre form, vill jag, för min del, bifalla detsamma, för att derigenom gifva hyllning åt principen.

Herr *Petré:* Det var ett nedslående budskap, Herr vice Talmannen oss bibringat, eller att Höglofl. Ridderskapet och Adeln samt Högvördige Preste-Ståndet afslagit detta Betänkande. Jag hade ansett dessa båda Riks-Stånd af deras ställning i samhället förbundne att med välvilja och bifall gå detsamma till mötes, och det är ett bedröfligt tidens tecken, att frågan icke blifvit af dem ur moralisk synpunkt uppfattad. Man kan väl med Herr *Lagergren* säga, att Underdomare på åtskilliga orter stundom söka tillvägabringa förlikning emellan tvistande parter, men detta sker dock ej allmänt, utan blott undantagsvis. Med blicken fästad på beskaffenheten af de tvister, som ofta äro föremål för domstolarnes handläggning, kan man i sanning ofta häpna öfver anledningarnes obetydlighet. Med ledsnad ser man, att processlystnaden mången gång går så långt, att uslingens sista skärf ej ens skonas. Vid sådant förevetande tyckes det väl

tid att göra något, för att, om möjligt, tillvägabringa ett bättre förhållande. Jag instämmer med Herr *Billström*, att förslaget är ganska oskyldigt, och jag tror, att detsamma åtminstone kan tjena, såsom en nyttig väckelse att fästa uppmärksamheten på olyckan af närvarande i allmänhet till ytterligheter drifna rättegångsvurm. Herr *Lagergren* anser, såsom ett fel hos förslaget, att det icke talar om någon act, hvarigenom en vidtagen förlikningsåtgärd skulle betryggas. Mig synes deremot vara en ren förtjenst, att så litet, som möjligt, reglementera. Vid förliknings uppgörande kan ett ärligt handslag möjligtvis gälla mer, än den vidlyftigaste act. Jag anhåller om proposition på bifall till Betänkandet.

Herr *Wetterberg:* Den uppmaning, som 1734 års lagstiftare lemnade åt domaren, att söka förlika tvistande parter, var då tillräcklig, med afseende å det ringa antal mål, som den tiden vid domstolarne förekom. Målens antal har sedermera tillvext kanske 100-faldigt. Skulle, på sätt Herr Grefve *Sparre* föreslagit, domaren söka att förlika parter vid hvarje ting i flera 100 mål, och, om han ej lyckades derutinnan, förvisa parterna till de nämndemän, hvilka blifvit, såsom förlikningsmän, utsedde, hvarefter parterne åter skulle inställa sig vid domstolen, erfordrades en tid, som alldeles icke står domaren till buds. Man har anmärkt, att förslaget skulle vara menlöst. Detta anser jag vara en förtjenst och håller före, att man ej bör ingjuta i en sådan lag, som den ifrågasatta, en anda af tvång, lika litet som i den inlägga allt för mycket reglementerande föreskrifter. Herr vice Talmannen har nämnt 1845 års förordning, angående val af gode män för granskning af förmyndares förvaltning af omyndiges egendom, såsom ett bevis på det föga gagn, man har af författningar, som icke äro obligatoriska. Jag har en motsatt erfarenhet om verkan af denna förordning. På många orter har den varit ganska nyttig. I motsats till en föregående talare, anser jag det vara alldeles gifvet, att i civila mål gäller en öfverenskommelse, äfven om densamma icke blifvit skriftligen uppsatt, endast vittnen finnas, som i behofvets stund kunna bestyrka öfverenskommelsens riktighet. I öfrigt tror jag, det man väl bör kunna förutsätta, att de personer, hvilka utses till förlikningsmän, hafva den försigtigheten och den omtanka för sin egen beqvämlighet, att de skriftligen uppsätta ingångna förlikningar. Slutligen, då jag förmodar, att Herr vice Talmannen begärt ordet, för att på mig retournera uppgiften om frågans utgång hos 2:ne andra Stånd,

vill jag nämna, det jag i Lag-Utskottet sett Protocolls-Utdrag, enligt hvilka denna fråga är af de två första Stånden afslagen; men detta Stånds bifall till densamma, ehuru för närvarande overksamt, är derföre icke mindre önskvärdt.

Vice Talmannen Herr *Halling:* Jag undanbedjer mig sorgens beklagande och öfverlåter den åt Herr *Wetterberg*, som meddelade upplysning om denna frågas utgång hos tvänne Riks-Stånd.

Discussionen ansågs slutad, och på Herr Talmannens framställning: »Behagar Ståndet bifalla Lag-Utskottets Betänkande, № 33?» svarades *Ja* och *Nej*, hvarjemte votering begärdes.

En voterings-proposition uppsattes, justerades och anslogs, så lydande:

»Den, som bifaller Lag-Utskottets Betänkande, № 33, röstar: *Ja*.

Den, det ej vill, röstar: *Nej*.

Vinner *Nej*, afslås Betänkandet.»

Votering anställdes med slutna sedlar, efter upprop. En sedel aflades förseglad, och de öfriga, vid hvilkas öppnande två af Ståndets Herrar Ledamöter stodo, en på hvardera sidan om Herr Talmannen, befunnos innehålla 25 *Ja* emot 15 *Nej;* i följd hvaraf Ståndet alltså bifallit Lag-Utskottets Betänkande, № 33.

§ 7.

Föredrogos ånyo följande Utskotts Memorialer och Utlåtanden:

1:o Constitutions-Utskottets:

№ 10, med Betänkande, i anledning af anmärkningarne vid Memorialet, № 7, innehållande förslag till åtskilliga ändringar i Grundlagarne.

Herr *Brinck:* Jag anhåller, att Herr Talmannen behagade framställa proposition derå, att Ståndet ville, med vidblifvande af sitt i ämnet förut fattade beslut, anmoda Constitutions-Utskottet att inkomma med förslag till voteringsproposition, för frågans slutliga afgörande genom omröstning i Förstärkt Constitutions-Utskott.

Herr *Wærn:* Jag beklagar, att Constitutions-Utskottet icke försökt sammanjemnka Borgare- och Bonde-Ståndens särskildta förslag. Det förslag, hvarmed Utskottet nu framkommit, är i somliga fall sämre, i andra åter bättre, än det förra förslaget, men i dess helhet ingalunda öfverensstämmande med nationens fordringar. Att valen till ledamöter i

Stånden skola ske districtvis, anser jag vara en förbättring; men den skillnad, som gjorts uti behandlingen af Constitutions-Utskottets förslag till grundlagsändring och dess Betänkande, angående décharge-frågan, en försämring. Det, i trots af Preste-Ståndets gemensamma tanka, bibehållna stadgandet, att det så kallade décharge-betänkandet icke skall föredragas i Riks-Nämnden, utan i Ståndens plena, och der utan förändring antagas eller förkastas, hvilket stadgande innefattas uti den fortfarande bibehållna benämningen af Nämnd för Constitutions-Utskottet, vid jemnförelse med föreskriften om behandlingen af alla från Nämnden inkomna förslag —, synes mig, oaktadt de sofismer, Utskottet härför anfört, nogsamt visa, att frågan tydligen är om en inskränkning uti de constitutionela rättigheter, af hvilka vi nu äro i åtnjutande. Jag instämmer med Herr *Brinck*.

Herr *Petré:* Jag erinrar mig med säkerhet, att i den tiden, då nu varande Talman hos Borgare-Ståndet fungerade, såsom vice Talman, förklarade en gång dåvarande Talmannen, att Rikets Ständer voro oförhindrade att förelägga Utskotten tid för inkommande med svar på Riks-Ståndens återremisser. Med anledning deraf hemställer jag, huruvida icke Constitutions-Utskottet nu kunde förständigas att inom viss tid till Rikets Ständer afgifva förslag till voteringsproposition i ämnet.

Vice Talmannen Herr *Halling:* De gamla tvisterna om 56 och 81 §§ R. F. tyckas nu börja att återkomma. För min del, kan jag icke tyda dessa §§ annorlunda, än att, om oförenliga skiljaktigheter uppkomma, de skola afgöras genom omröstning i Förstärkt Utskott. Man medgifver, att desamma skola till samtlige Riks-Ståndens behandling anmälas; men Grundlagen säger ovilkorligen, att skiljaktigheterna skola i möjligaste måtto sammanjemnkas och derefter votering anställas. Då Ståndet, enligt 44 § R. O., eger rätt att förelägga Utskottet viss tid till ett Betänkandes afgifvande, följer deraf, att Ståndet ock har i sin makt att ålägga Utskottet att med ett Betänkande inkomma. Constitutions-Utskottet har sagt, att en förändring i vår representation är nödvändig. Följaktligen hafva vi en grund för voteringen, fastän man om sättet för denna förändrings genomförande kan vara af olika mening. Jag instämmer med Herr *Brinck*.

Herr *Lagergren:* Ett verkligt factum är det, att Grundlagen, sådan den 1809 beslöts, aldrig tänkt sig att Constitutions-Utskottet skulle afgifva förslag till en fullkomlig om-

stöpning af hela Statsförfattningen; ingen enda § lämpar sig egentligen till ett sådant fall, och således måste Grundlagen hårdragas, för att kunna göras användbar på detta icke förutsedda fall. Jag kan icke finna annat, än att Constitutions-Utskottet rätt förfarit. Omkring dess första förslag hafva 2 Stånd slutit sig. De tvänne andra Stånden hafva haft afvikande och sinsemellan oförenliga meningar. Utskottet har derföre sagt, att Borgare- och Bonde-Ståndens meningar icke kunna till ett helt sammanjemnkas, hvarken sinsemellan, eller med Utskottets förslag. Under sådana förhållanden, kan man visserligen påyrka en votering i Förstärkt Constitutions-Utskott, men jag lemnar derhän, hvad som vinnes genom ett på sådant sätt tillvägabragdt representationsförslag? Deraf blifver blott ett ämne för agitation, men ingen verklig förbättring. Ett förslag kan nu blifva hvilande, som har 3 Stånd emot sig. Då jag icke tror på nyttan af att tillskapa dylika agitationsföremål, anser jag rådligast vara att öfvergå på Utskottets förslag och afstyrker fördenskull bifall å Herr *Brincks* begärda proposition.

Herr *Brinck:* Hittills har Utskottet följt den hänvisning, som 56 § R. F. utstakat. Det har försökt en sammanjemnkning, men då en sådan endast låtit sig verkställas med de 2:ne första Ståndens meningar, har Utskottet, med tillkännagifvande, att oförenliga skiljaktigheter uppstått, anmält saken hos Rikets Ständer. Jag tillstyrker nu, att Borgare-Ståndet ville vidblifva sitt redan fattade beslut och anmoda Utskottet att med förslag till voteringsproposition inkomma, hvarvid någon viss terminus ultimus ock torde böra bestämmas. En sådan åtgärd kunde vara desto behöfligare, som man i Utskottet i dag hört, att ett af Constitutions-Utskottet afgifvet förslag kunde göras hvilande till och med emot alla Ståndens samtycke.

Herr *Billström:* Den tvist, hvarom Herr vice Talmannen ordat, har, hvad förevarande fråga vidkommer, ännu icke uppstått, och jag hoppas, att den icke eller skall komma att uppstå. Hittills har Constitutions-Utskottet ställt sig Grundlagen till efterrättelse, i det Utskottet försökt att sammanjemnka alla Ståndens särskilda gemensamma tankar, och om utgången af detta sitt försök nu gjort anmälan, samt tillkännagifvit, det skiljaktigheterna äro oförenliga. Utskottet har visserligen derjemte, vid sidan af Grundlagen, tillåtit sig att sammanjemnka endast de 2 första Ståndens meningar till ett helt Utlåtande, men sådant kan ju antagas hafva skett i den fromma och välvilliga afsigten, att de 2 andra Stånden skulle sluta sig dertill. Sedan nu Borgare-Ståndet gifvit tillkänna, att det icke vill frångå sin förut uttryckta åsigt, återstår ej annat för detta Stånd, än att anmoda Constitutions-Utskottet, att med förslag till voteringspropositioner för frågans slitande genom omröstning i Förstärkt Constitutions-Utskott till Rikets Ständer inkomma.

Herr *Petré:* I afseende på den oförlikneliga maktfullkomlighet, som Constitutions-Utskottet anser sig tillkomma, må upplysas, att den fråga, som utgjorde föremål för den af mig förut omnämnda Talmannens yttrande, rörde ett förslag till matrimonium clandestinum emellan nuvarande jury-institution och den indragningsmakt, som då exsisterade. Man hörde då yttras, att, hvad Constitutions-Utskottet hafver förenat, må Borgare-Ståndet derföre icke åtskilja. Måhända åsyftar Constitutions-Utskottet att komma derhän nu i våra dagar! Slutligen må jag fråga, hvad förstår man med den agitation, hvarom man här ordat? Skulle dermed menas motsatsen till constitutionel sömn; då anser jag agitationen rätt helsosam; ty reactionen söker nu, under royautéens banér, att vagga Svenska nationen till den dåsighet, som kan verka välgörande för prohibitionernas mörker.

Discussionen ansågs slutad och Herr Talmannen framställde denna proposition:

»Behagar Ståndet, med åberopande af dess gemensamma tanka, i anledning af Constitutions-Utskottets Memorial, № 7, antaga Ståndets nämnda tanka, såsom sitt beslut, och anmoda Constitutions-Utskottet att uppgöra och till Riks-Stånden inkomma med voteringsproposition, till frågans afgörande i Förstärkt Constitutions-Utskott?»

Svarades *Ja*.

Emot beslutet reserverade sig Herrar *Lagergren*, *Collén* och *Ekenman*.

2:o Stats-Utskottets:

№ 221, i anledning af återremiss af Betänkandet, № 46, angående väckt motion om befrielse för utsocknefrälsehemmanen i Halland från skyldigheten att erlägga rotevacance-afgift.

I sammanhang härmed föredrogs ett ifrån Hedervärda Bonde-Ståndet ankommet Protocolls-Utdrag af den 19 dennes, med inbjudning att deltaga i dess i ämnet fattade beslut, att, med afslag å Betänkandet, № 46, och förevarande Utlåtande, antaga det förslag, uti hvilket Afdelningen inom

Utskottet, som behandlat ärendet, stadnat, och hvilket förslag funnes intaget i Riksdagsfullmäktige *Matts Perssons* ifrån Stockholms län och *Adolph Svartlings* ifrån Östergöthlands län afgifna, Utlåtandet bifogade, reservationer.

Herr *Gezelius:* Oaktadt den förtjenstfulla utredning, Stats-Utskottet i ämnet framlagt, synes mig dock dess bevisning ännu icke fullt klar derom, att utsocknefrälsehemmanen i Halland varit och äro lagligen förbundne att *ordinarie* rotering utgöra. Men som Rikets Ständer vid sistlidne Riksdag derom fattat beslut och ålagt nämnde hemman en sådan rotering, lärer nu icke vara lämpligt, att rifva samma beslut; särdeles i den oklara ställning, hvari frågan ännu sig befinner. Någon annan lättnad torde derföre icke kunna eller böra utsocknefrälsehemmanen nu beredas, än att man förunnar dem någon större lindring i den ålagda roteringsskyldigheten, än vid förra Riksdagen blef dem medgifven. För en sådan lindring tala, på sätt i Utlåtandet antydes, många bevekande skäl, hvaribland det ej är det minst tänkvärda, att, oansedt all den djupa forskning och utredning, som i denna fråga egt rum, hemmanens verkliga skyldighet till ifrågavarande tunga ännu icke kan anses ovedersägligen ådagalagd. Inkomst-Afdelningen har väl, för sin del, förmenat utredning derom vara vunnen, men likväl, i anseende till hemmanens svaga beskaffenhet, med flera upptagna skäl, för dem föreslagit en ytterligare lindring uti pålagde rotevacance-afgiften. Jag instämmer derföre uti det förslag till beslut, som Inkomst-Afdelningen afgifvit, och hvilket uti *Matts Perssons* och *Adolph Svartlings* reservationer finnes intaget, anhållande, att, med afslag å Stats-Utskottets förevarande Utlåtande, proposition måtte framställas på bifall till Inkomst-Afdelningens berörde förslag, som jemväl innefattas uti Hedervärda Bonde-Ståndets nu gjorda inbjudning.

Herr *Petré:* Det är i sanning obehagligt att behöfva sysselsätta sig med frågor, som borde kunna anses en gång för alla afgjorde. En conflict med förut fattade beslut uppkommer lätteligen genom detta evinnerliga bråk med den fatala roteringen. Emedlertid behagade Borgare-Ståndet finna, att förevarande sak uti sig innesluter så många oegentligheter, att beslut, i öfverensstämmelse med Stats-Utskottets förslag, svårligen kan fattas, med medvetande att hafva mot de skattskyldige handlat samvetsgrannt och välbetänkt. Jag upprepar, hvad jag förut yttrat, att indelningsverket blifvit i alla tiders tider missbrukadt på ett sätt, som vittnar om godtyckets följder. Man kan icke tänka sig större statsmannamisstag, än att på en vacklande och osäker grund vilja fortsätta och tillöka en byggnad, som endast enväldets anhängare kunna försvara. Må man hellre, än att göra medborgare orätt, eftergifva Statens anspråk, och må man ihågkomma, att ingen ting blifvit i tillämpningen mer förfalskadt, än Svenska indelningsverket. Jag kan ej tillstyrka antagande af ett förslag, som sannolikt skulle föranleda en orättvisa, och hvars billighet jag alltså icke förmår inse. Jag åberopar *Matts Perssons* och *Svartlings* reservationer. Genom bifall till hvad deruti tillstyrkes, kunde Rikets Ständer hädanefter blifva från fortsatt handläggning af denna fråga frikallade. Eljest fruktar jag att densamma blir gengångare vid kommande Riksdagar.

Herr *Lagergren:* Jag deremot anser vådligt och i högsta grad otjenligt att upprifva sednaste Rikets Ständers beslut, hvilket verkligen icke var improviseradt eller förhastadt, utan utgjorde frukten af en långvarig, grundlig och mogen pröfning i Utskottet af alla de förhållanden, som med saken ega gemenskap. Om en ändring kunde ske, så borde den tillkomma, på grund af en Konungens Proposition. Derest de outtröttliga agenterna för de Halländska utsocknefrälsehemmanen icke framlade ovedersägliga facta för befrielse från skyldigheten att erlägga rotevacance-afgift, så borde frågan derom aldrig vidare upptagas. Jag gör visserligen afseende på det skäl, som hufvudsakligen blifvit anfördt, att jorden i Halland är torftig, men då rotebördan är lindrigare, än i någon annan landsort, så förefinnes icke fog till någon rättvis klagan. Fruktlöst gör man sig den förhoppning, att, genom den eftergift, som nu begäres, frågan skall försvinna. Om $\frac{1}{4}$:del i vacance-afgiften nu borttages, så kommer sannolikt att vid nästa Riksdag påyrkas ytterligare nedsättning af $\frac{1}{4}$:del deri, till dess hemmanen blifva från all rotering frie. Frågan derom har så länge blifvit drifven, att ingen hvila är att emotse, förr än berörde resultat vunnits. Jag vet icke något beslut, som så mycket skulle minska förtroendet till Rikets Ständers omdöme, som om förra Riksdagens beslut nu skulle upprifvas. Jag tillstyrker fördenskull bifall å Betänkandet.

Herr *Norin:* Att frågan icke skulle vara tillräckligt utredd, kan jag icke medgifva. Med somliga frågor tyckes det egna förhållande exsistera, att de aldrig blifva för som-

lige personer nöjaktigt och fullständigt utredda. Så mycket är likväl sannt, att näppeligen någon Utskotts-Afdelning nedlagt så mycket arbete och så mycken möda på utredningen af någon sak, som på denna. När frågan ändå säges vara outredd, så skulle jag gerna önska veta, i hvilket afseende den är det. Vid denna Riksdag har man väl till en början påstått, att de Halländska utsocknefrälsehemmanen icke böra vara ordinarie rotering underkastade; men motionairen sjelf, äfvensom åtskillige af Utskottets ledamöter, hvilka städse hyllat samma åsigt, hafva funnit sig föranlåtne att afstå från ett slikt yrkande. Vid förra Riksdagen beslöto Rikets Ständer, att dessa hemman skulle utgöra vacance-afgift till $^2/_3$:delar af det belopp, hvartill vacance-afgiften för en båtsman, efter gällande beräkningsgrunder i länet, uppgår. Nu yrkas, att denna afgift skall nedsättas ifrån $^2/_3$ till hälften. Såsom skäl för denna åsigt, har man anfört, att frälset under äldre tider ofta var underkastadt utskrifning till hälften emot krono och skatte, samt att Ridderskapet och Adeln i Halland endast underkastat sig en dylik rotering; men man har glömt, att denna proportion ganska betydligt varierade. Den nådiga Proposition, som Kongl. Maj:t vid förra Riksdagen aflät, upplyste fullständigt, att utsocknefrälsehemmanen i Halland borde underkastas full rotering. Denna åsigt, i hvilken jag helt och hållet instämmer, delades likväl icke af majoriteten, och följden deraf blef, att dessa hemman fingo en skänk, som de icke bort erhålla. Då jag fruktar, att detta resultat kan framkalla likartade prétentioner ifrån andra provincer, hvilka ingalunda dertill sakna anledning, så tror jag, att anspråken icke kunna, utan våda för framtiden, bifallas. Hela nedsättningen skulle göra 2,500 R:dr, som, fördelade på 1,100 hemman, gör en obetydlighet och blifver endast en présent åt nuvarande hemmansinnehafvare, hvartill desto mindre skäl förefinnes, som desse hemman i en så lång följd af år åtnjutit roteringsfrihet. Hvad hemmansinnehafvarne egentligen hafva att berömma sig af, är en hög grad af dristighet, i förening med en sällspord ihärdighet. Men tillämpade på det sätt, som skett, finner jag mig icke föranlåten att uppmuntra dessa i öfrigt vackra egenskaper. Må man icke inbilla sig, att frågan är att anse, såsom slutligen afgjord, genom beviljandet af den nu sökta nedsättningen. Hemmansinnehafvarne hålla till godo i små portioner, tills ändamålet slutligen, full befrielse i detta fall, är vunnet. Jag bifaller Betänkandet.

Vice Talmannen Herr *Halling:* Jag åberopar det yttrande, som af mig afgafs, då Stats-Utskottets Utlåtande, № 46, hos Ståndet till behandling förevar, och hvilket yttrande igenfinnes på 644 sidan, första Bandet af Ståndets tryckta Protocoller vid denna Riksdag. Häraf följer, att jag, utan att frångå min sats, att utsocknefrälsehemmanen i Halland icke äro skyldige till utgörande af annan, än extra rotering, instämmer i reservanternes yrkande om nedsättning till hälften af rotevacance-afgiften. Jag förutsätter nemligen, att hvarje hemmansinnehafvare hellre låter sig indelas till en lägre ordinarie rotering, än till extra rotering, hvilken sednare, i händelse af krig, kunde komma på en gång att kosta 2 à 300 R:dr.

Herr *Wærn:* Af min vid Betänkandet fogade reservation synes, att jag betraktar, såsom en verklig orättvisa, att utsocknefrälsehemmanen i Halland blifvit vid förra Riksdagen förklarade skyldige till ordinarie rotering, samt ålagda en ständig rotevacance-afgift. Det förefaller mig obegripligt, att de kunnat åläggas en grundskatt af circa 10,000 R:dr, då stöd för en sådan ny beskattning i tillgängliga handlingar icke finnes. Jag har i min hand ett kändt och förtjenstfullt arbete, utgifvet, i slutet af förra århundradet, af Frosterus, som säger, att utsocknefrälsehemmanen i Halland äro befriade från rotering, på grund af adeliga privilegier, och till stöd för detta påstående just citerar den 10 § af dessa privilegier, hvilken Utskottet likväl förklarat ej kunna tydas, såsom angående denna sak. Landshöfdingen i Halland, Hummelhjelm, yttrade, å embetets vägnar, den 20 Jan. 1756: »att utsocknefrälsets befrielse från rotering, jemte dess förbindelse att erlägga utskrifningspenningar, så länge icke vid påträngande nöd verklig utskrifning försiggått, härleder sin upprinnelse från de rättigheter och författningar, som, efter dessa provincers återgång till Svenska Kronan, varit Ridderskapet och Adeln förunnade och genom en derefter förordnad indelnings- och skattläggnings-commission fastställda, i följd hvaraf detta frälse varit undantaget så väl ifrån det der i länet inrättade ryttarehåll, som vid dess förändring till indelning och sedan till rotering af båtsmän, vid hvilken förmån och rättighet Adeln alltsedan blifvit bibehållen». Man har visserligen klandrat detta yttrande af Landshöfdingen Hummelhjelm och försökt bevisa dess felaktighet, men, efter mitt omdöme, deruti icke lyckats. Detta yttrande blef i hvarje fall af Konung och Ständer, såsom giltigt, ansedt, och till följd deraf en reglering af förhållanderne fastställd, som uttryckligen förklarades

skola gälla för all framtid. Detta beslut må hafva varit väl eller illa motiveradt, så kan jag vid sådant förhållande icke finna med rättvisa eller billighet öfverensstämmande att, efter nära hundra års förlopp, pålägga ifrågavarande hemman en dubbel skatt, emot den de förut utgjort. Hvar finnes då någon säkerhet för egendomsvärdet? Man har visserligen invändt, att dessa hemman icke blifvit så tungt roterade, som andra, men härvid får icke förglömmas, att någon princip af likhet för hela Riket eller för vissa hemmans naturer aldrig varit antagen eller gjorts gällande, utan att detta onus berott af tillfälliga omständigheter och ömsesidiga öfverenskommelser. Roteringen, eller det ständiga och vissa knektehållet, var, då den af Carl XI infördes, frivillig och grundade sig på contracter emellan hemmansinnehafvarne och den enväldiga Konungen, att de förre skulle uppsätta och underhålla ett visst antal knektar, men deremot vara från utskrifning befriade. I somliga provincer, t. ex. Blekinge, Småland och Jemtland, der mesta folket behöfdes, blef detta onus tungt, i andra deremot lindrigare. På 1600 och 1700-talen återkommo utskrifningarne nästan reguliert hvart 3:dje år. Detta onus befanns då så tryckande, att man i allmänhet hellre underkastade sig ordinarie rotering. Somliga hemman bibehöllo dock den gamla utskrifningspligten och ingingo icke några contracter med Konungen, till hvilket handlingssätt de, såsom af alla handlingar synes, af båda Statsmakterne ansågos fullt berättigade. Denna princip gjorde sig också ännu under detta århundrade och i mannaminne gällande, då de Skånska Infanteri-Regementerna uppsattes. Först efter 1823, och egentligen endast för dessa Halländska hemman, har ett motsatt förhållande blifvit, såsom riktigt, ansedt. I 1823 års Riksdagsbeslut inlades nemligen en strof, vid hvilken Utskottet mycket fästat sig, men som påtagligen tillkommit i motsats mot Rikets Ständers beslut, och af dem i flera repriser blifvit ogillad. Fråga var nemligen om jemnkning vid extra roteringen, hvilken öfverklagats, såsom ojemnt fördelad, och, det oaktadt, inblandade man uti Economie-Utskottet frågan derom, »att alla krono-, skatte- och frälsehemman skulle anses ordinarie rotering underkastade». I stället att jemnka den extra, gafs härigenom anledning att utsträcka den ordinarie roteringsskyldigheten till all jord, som ej var privilegierad. Också ogillades härom väckta förslag, och Utskottet måste återtaga detsamma, men fortfor likväl att i sitt svar å återremissen, såsom sin enskilda mening, bibehålla ett uttryck

om icke-privilegierade hemmans skyldighet att draga ordinarie rotering, hvilken mening det sedermera förstod att få uti Rikets Ständers skrifvelse till Kongl. Maj:t intagen, såsom Rikets Ständers åsigt, och den hade sedermera vid många tillfällen blifvit betraktad och citerad, såsom ett formligen fattadt beslut. Att sådant aldrig var Rikets Ständers mening, är likväl tydligt såväl af frågans behandling vid sjelfva 1823 års Riksdag, som äfven af de skrifvelser, hvilka vid 1828, vid 1834 och vid 1840 årens Riksdagar blifvit afgifna, och till följd af hvilka Kongl. Maj:t också förklarat någon ny rotering icke utan Rikets Ständers uttryckliga och speciela bifall kunna påläggas. Men jag återgår till de äldre förhållanderna. Sedan man kommit under fund med, att Halländska utsocknefrälsehemmanen, hvilka ensamme bibehållit utskrifningsskyldigheten, hade ett lättare onus, än andre hemman, då krig mera sällan inträffade, så blef det särskildta förhållande, hvaruti de häruti befunno sig, slutligen regleradt genom det Kongl. Brefvet af den 7 September 1756, hvilket måste anses ega helgden af ett contract, och enligt hvilket de Halländska hemmanen skulle i fredstid betala utskrifningspenningar, men i krigstid uppsätta knekt. Detta förhållande fortfor öfver ett halft sekel, eller till dess år 1812 extra rotering infördes, hvilken dock i sjelfva verket endast var detsamma, som utskrifning i fordna tider. Att Rikets Ständer 1812, vid det nya statsskickets införande, frikallade Skåne och Halland från utskrifningspenningars utgörande, derföre att extra roteringen och beväringen infördes, var derföre ett misstag; men icke bör af sådan orsak en grundskatt nu påläggas, som är mer än dubbelt tyngre, än den motsvarande var, hvilken 1812 upphäfdes. Utskrifningspenningarnes belopp utgjorde nemligen år 1811 3,964 R:dr, men den nu föreslagna rotevacance-afgiften har deremot blifvit calculerad till 10,000 R:dr. Vi hafva förut vid denna Riksdag handlagt flera roteringsfrågor. De hafva alla gått ut på lindring i roteringsbesväret. I Jemtland t. ex. utgjorde rotarnes antal ursprungligen 1000, men har nu blifvit nedsatt till 525. I Blekinge hafva grundräntor blifvit tillslagna, men icke så i Halland. Det är endast för desse hemman, en tillökning ifrågakommit. Det bör således alldeles icke förundra, att utsocknefrälsehemmanen i Halland förfäkta sin rätt. Hvad åter vådan af préjudicat beträffar, så är den ingen, då i samma cathegorie med berörde hemman icke finnas andra, än utsocknefrälset i Skåne, som är fritt från all annan rotering,

än den det frivilligt åtagit sig. Må man, om man så vill, för conformitetens skull med det öfriga Riket bibehålla den roteringsskyldighet, som vid sistlidne Riksdag blef hemmanen ålagd, men må man dervid tillika tillse, att det onus, som härigenom drabbar dem, icke blir så betydligt högre, än det, vid hvars bibehållande för all framtid de 1756 af Konung och Ständer försäkrades, hvilket, genom ett vidhållande äfven i denna del af Rikets Ständers sednaste beslut, skulle blifva fallet. Jag tillstyrker bifall till Inkomst-Afdelningens, uti *David Anderssons* reservation intagna, förslag till beslut.

Discussionen ansågs slutad, och Herr Talmannen hemställde, huruvida Ståndet behagade godkänna, hvad Utskottet föreslagit?

På denna proposition svarades *Ja* och *Nej*, och begärdes votering.

En voteringsproposition uppsattes, justerades och anslogs, så lydande:

»Den, som bifaller Stats-Utskottets Betänkande, № 46, och Utlåtande, № 221, röstar: *Ja*.

Den, det icke vill, röstar: *Nej*.

Vinner *Nej*, har Ståndet antagit Bonde-Ståndets inbjudning till instämmande i dess beslut i ämnet, enligt Protocolls-Utdrag, № 301.

Votering anställdes i vanlig ordning och utföll med 16 *Nej* emot 10 *Ja;* i följd hvaraf Utskottets förslag var ogillad och Bonde-Ståndets inbjudning antagen.

och 3:o Bevillnings-Utskottets:

№ 15, i anledning af gjorda anmärkningar emot Betänkandet, № 4, angående grunderna för den blifvande allmänna bevillningen samt föreskrifterna för deras tillämpning.

Yttrandet, angående Förf. 9 §.

Lades till handlingarne.

Föredragning af detta Utlåtande fortsättes i nästa plenum.

§ 8.

Bordlades andra gången alla de å föredragningslistan uppförda Utskotts-Betänkanden och Memorialer.

§ 9.

Bordlades:

1:o Constitutions-Utskottets Memorial, № 11,

samt 2:o Allmänna Besvärs- och Economie-Utskottets Utlåtande, № 120, hvartill rubrikerna införas i Protocoll vid ärendernas pröfning.

§ 10.

Herr *Petrés* uti andra § upptagna anmälan, såsom motion, åberopad, inlemnades skriftligen och bordlades, så lydande:

»Uppå Stats-Utskottets förslag hafva Borgare- och Bonde-Stånden beslutat, att genom underdånig skrifvelse hos Kongl. Maj:t anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes, i mån af afgång, låta successivt indraga Wermlands Fältjägare-Regemente, och hafva desse båda Riks-Stånd fattat ifrågavarande beslut, i sammanhang med deras åtgörande för uppförande på den nya Riks-Staten af berörde Regementes förut innehafvande statsanslag. Ridderskapet och Adeln samt Preste-Ståndet hafva deremot afslagit Stats-Utskottets hemställan, i afseende på skrifvelsen till Kongl. Maj:t, rörande Regementets successiva indragning, men, i likhet med de öfriga båda Riks-Stånden, beviljat fortfarandet af Wermlands Fältjägare-Regementes statsanslag. Redan i många veckor hade man, med föranledande af denna skiljaktighet i beslut, väntat, att frågan skulle ånyo hos Stats-Utskottet anmälas, med hänsyn till Utskottets åliggande, att, till hvarje skiljaktighets afgörande, uppsätta förslag till omröstning i Förstärkt Stats-Utskott. Denna väntan har dock varit fruktlös, och då jag omsider i denna dagens Stats-Utskotts plenum yrkat Utskottets handläggning af den länge saknade voteringspropositionen, har Utskottet, efter anställd omröstning, förklarat, att, sedan, beträffande den föreslagna åtgärden för Wermlands Fältjägares successiva indragning, 2:ne Riks-Stånd stadnat emot 2, så vore all vidare fråga härom att såsom förfallen anse. Efter det jag, i följd af denna sakens utgång, hos Utskottet yrkat, det måtte Utskottet om förloppet deraf i vanlig ordning göra anmälan hos Rikets Ständer, så har, vid ytterligare anställd omröstning, Utskottet, med 19 röster emot 16, förklarat, att sådan anmälan ej må ega rum. Härigenom har Stats-Utskottet öfver Borgare- och Bonde-Stånden utöfvat en suprematie, som bokstafligen undertryckt all verkan af dessa Riks-Stånds beslut, angående indragning af de Wermländska jägarne. Jag har ansett mig pligtig, att detta förhållande hos Högtärade Ståndet anmäla, för den händelse, att Ståndet skulle finna sig uppmanadt, att icke allenast för egen del besluta expedierande till Kongl. Maj:t af den utaf Stats-Utskottet, temligen obefogadt, supprinerade underdåniga skrifvelse, utan ock inbjuda Hedervärda Bonde-Ståndet att i en sådan skrifvelse deltaga. Upplysningsvis må erinras, att Borgare-Ståndet vid en föregående Riks-

dag varit nära på väg att till Kongl. Maj:t afläta en underdånig skrifvelse, med anhållan om Wermlands Fältjägare-Regementes indragning.»

§ 11.

Justerades Protocolls-Utdrag öfver särskildta af Ståndet denna dag fattade beslut.

§ 12.

Med-Ståndens Protocolls-Utdrag, som varit å Ståndets bord tillgängliga, lades till handlingarne.

Plenum slutades kl. ¾ 11 e. m.

In fidem.

E. G. Runeberg.

Den 23 Julii.

Plenum kl. 9 f. m.

§ 1.

Justerades återstående delar af Protocollerne för den 2, 5 och 9 dennes.

§ 2.

Fortsattes föredragning af Bevillnings-Utskottets Utlåtande, № 15, i anledning af gjorda anmärkningar emot Betänkandet, № 4, angående grunderna för den blifvande allmänna bevillningen samt föreskrifterna för deras tillämpning.

Härvid förekommo Utskottets yttranden, rörande nedan antecknade delar af förslag till Bevillnings-Stadga.

§ 10.

Vice Talmannen Herr *Halling* uppläste och åberopade innehållet af sin vid Bevillnings-Utskottets Betänkande, № 4, fogade reservation, pag. 19, i hvad densamma förevarande fråga rörer, och tillade: Denna fråga är icke ny. Den väcktes redan vid 1823 års Riksdag, då framställning gjordes att, för handlande och med dem, enligt classificationen, jemnförlige borgare, afskaffa denna och blott bestämma en minimiafgift i bevillning. Detta, äfvensom enahanda förenkling, i afseende å handtverkare och med dem jemnförlige manufacturister, tillstyrktes också af Bevillnings-Utskottet, samt gillades af de öfriga trenne Riks-Stånden, utom Preste-Ståndet, som bibehöll den gamla redactionen i Bevillningsstadgan, och med den verkan, att denna åsigt segrade i Förstärkt Stats-Utskott med två rösters öfvervigt. Man skulle väl, med erfarenhet deraf, kunna anmärka, att nu väckta förslag tjenar till intet. Men tiden kan måhända hafva ändrat tänkesätten så, att denna mening nu får lika stor öfvervigt, som den motsatta rönte 1823. Dessutom böre vi icke lemna ur sigte, att Borgare-Ståndet ursprungligen representerar städerna, ur hvilken synpunkt det icke bör i denna sak släppa tråden, förr än densamma blir afskuren. Jag yrkar afslag å Utskottets Utlåtande i denna del, och att, i stället, antages det af mig väckta och i nu upplästa reservation intagna förslag härutinnan.

Herrar *Gustafsson* och *Winge*, med flera, instämde.

Öfverläggningen var slutad; och fann Ståndet, uppå framställning af Herr Talmannen, för godt, att, med ogillande af Bevillnings-Utskottets yttrande och förslag i denna del, antaga det af Herr vice Talmannen framställda, i följd hvaraf § 10 i Bevillningsstadgan komme att lyda sålunda: »Handtverkare, med dem jemnförlige manufacturister och andre förut icke uppräknade borgare skola, med bibehållande af den i allmänhet fastställda grund, till 5 procent af inkomsten taxeras, dock icke under nedanstående belopp, nemligen:

I Stockholm och Götheborg samt första classens städer	R:dr 8.
I städerna af andra classen	» 6.
I städerne af tredje classen	» 5.
I städerne af fjerde och femte classen	» 3.

§ 11.

Herr vice Talmannen: Af Ståndets nu fattade beslut, i afseende å § 10, följer ovilkorligt, att den af mig föreslagna förändring i förevarande § af författningsförslaget äfven bör antagas. Det ligger nemligen i sakens natur, att första delen af denna §, deri förutsättes den i 10 § föreslagna classification, måste utgå, då samma classification borttages. Jag anhåller fördenskull om proposition derå, att, med underkännande af Utskottets förslag i nu anmärkta hänseende, § 11 erhåller denna lydelse: »Taxeringsmännen ega dock att utsätta en ringare minimiafgift, såväl för alla i 9 och 10 §§ nämnde personer, som för fiskare i städerne, de der äro borgare, då de, utan att vara alldeles utfattige, och på sådan grund från afgift frie, likväl ej mäkta den fastställda

minsta afgiften erlägga. Detsamma iakttages i afseende å dem, som, ehuru egande enskild förmögenhet, likväl drifva så obetydlig rörelse, att den icke anses motsvara minimiafgiften. Dessa förhållanden skola dock, med bevis af vederbörlig handels-, fabriks- eller handtverks-förening, eller fiskeri-societét, eller ock, der någon fiskeri-societét icke finnes, i dess ställe af stadens Magistrat bestyrkta, i protocollet antecknas, och taxeringsmännens åtgärd härutinnan, genom utdrag af taxeringslängderna, Pröfnings-Comitéen underställas.»

Öfverläggningen förklarades slutad; och fann Ståndet, på framställning af Herr Talmannen, för godt, att, med ändring af Utskottets förslag härutinnan, antaga den lydelse af § **11**, i förevarande författningsförslag, hvilken Herr vice Talmannen nu föreslagit; kommande alltså första perioden att ifrån § utgå, och samma § att lyda sålunda ifrån början: »Taxeringsmännen ega att utsätta en ringare minimiafgift — underställas.» (Se Herr vice Talmannens förslag.)

§ **14**.

Utskottets yttrande och förslag, rörande denna §, biföllos, utan discussion, med undantag af de nedan antecknade, derom öfverlades och beslöts, som följer:

Angående en ny rubrik för »nipperhandlare och nipperhandlerskor».

Herr *Rinman:* Ett sådant, som detta Utskottets förslag, är nära nog öfverflödigt. Med min motion, hvarigenom jag önskade åstadkomma öfverensstämmelse emellan **1846** års Handels-Ordning och Bevillnings-Stadgan, till förebyggande af skiljaktigheter vid taxeringar, åsyftade jag, att i förevarande § af författningsförslaget måtte upptagas särskilda rubriker för alla, som, enligt Handels-Ordningen, ega försäljningsrätt, men förnämligast för tobakshandlerskor och dem, som sälja nålstolskram. Af mindre betydenhet anser jag den nu föreslagna nya rubriken endast för »nipperhandlare och nipperhandlerskor», ty i allmänhet kunna dessa personer taxeras lika med handlande, då deras rörelse i det närmaste kan förliknas vid dessas, hvilket deremot icke är fallet med nyssnämnde personer. Jag har trott mig böra anmärka detta, utan att likväl vilja till det yttersta drifva mitt påstående, för så vidt det af Utskottet lemnats utan afseende.

Herr vice Talmannen: Visserligen hade Herr *Rinmans* motion äfven i öfriga delar förtjent, att af Utskottet med bifall omfattas. Men då Utskottets förslag likväl innehåller någon förbättring, ehuru ringa den är, tror jag, att det bör af Ståndet antagas, och anhåller om proposition derå.

Discussionen var slutad, och Ståndet biföll Utskottets yttrande i detta moment.

Nästföljande moment, angående *arbetsfolk och gesäller.*

Herr vice Talmannen: I fråga om bevillning af gesäller, trodde jag taxebeloppet hittills vara för högt, och, lika med hvad Herr *Gustafsson* i sin motion föreslagit, att gesäller, som arbeta å mästares verkstad, borde från bevillning efter andra artikeln alldeles befrias, emedan mästare påföras bevillning för producten af samme arbetares verksamhet. Men när 3 Stånd varit af annan tanka, och icke ens detta enhälligt omfattat detta förslag, vill jag icke vidare yrka derpå. Deremot fullföljer jag, angående arbetsfolks befriande från bevillningsafgift efter nämnde artikel, hvad jag anfört och påstått vid ärendets återremitterande och uti min vid Betänkandet, № **4**, fogade reservation i denna del.

Talaren uppläste samma reservation härutinnan och fortfor: Sedan numera äfven Ridderskapet och Adeln beslutat upphörande af bevillningsafgift, efter andra artikeln, utaf arbetsfolk i städerna och på landet, hvarom stadgas i **14**, **27** och **29** §§ af förevarande författningsförslag, tror jag desto större anledning vara att ytterligare påyrka nämnde befrielse, helst ett sådant förfarande fullt rättvisas af arbetsclassens ställning i allmänhet. Att i denna class flera visserligen äro, hvad man kallar, burgne, kan ej vara mig obekant, men lika väl vet jag ock, att sådane arbetare höra till undantagen, då regeln är, att deras ställning i allmänhet är betryckt. Är också en del härtill sjelfve vållande, så kan detta likväl icke med skäl sägas om flertalet. Enligt hvad jag erfarit, hafva också hushyrorna i de mindre och medelmåttiga städerna alltmera uppstegrats; hvilket gör ändå svårare för arbetsclassen, att draga sig fram med sin dagspenning. Jag anser det derför vara både rättvist och måhända statsklokt att, lika med Ridderskapet och Adeln, besluta, det arbetsfolk må från bevillnings erläggande, efter andra artikeln, befrias, hvilket jag nu yrkar.

Herr *Gråå:* Af Bevillnings-Utskottets förevarande Utlåtande, pag. *4*, inhemtas, att Ridderskapet och Adeln, lika med Borgare-Ståndet, vid frågans återremitterande i denna del, yrkat, att bevillningen, efter andra artikeln, för arbetsfolk och gesäller, måtte helt och hållet upphöra, eller åt-

minstone nedsättas. Detta, eller att två Stånd omfattat en sådan mening, tror jag utgöra full anledning för Borgare-Ståndet, att nu vidblifva dess vid återremissen yttrade åsigt. Då såväl arbetsfolk, som de på mästares verkstad arbetande gesäller, arbeta hos och för andra, som erlägga bevillnings-afgifter, så lärer det vara billigt, att desse arbetare icke särskildt betungas med dylika afgifter. Jag yrkar fördenskull, att Ståndet måtte, med ogillande af förevarande utlåtande, besluta, att arbetsfolk och de gesäller, som arbeta å mästares verkstad, från bevillnings erläggande, efter andra artikeln, frikallas.

Flera af Ståndets öfriga Herrar Ledamöter instämde.

Herr *Berg:* Inom Utskottet biträdde jag den mening, som gjort sig gällande i förevarande Utlåtande. Jag anser också den bevillning, som är föreslagen för arbetsfolk och gesäller, vara så lindrig, att deras exsistence icke kan antagas deraf i någon mån bero. Man har visserligen häremot anmärkt, att arbetare i allmänhet äro nog medellösa. Men jag är öfvertygad, att en stor del arbetare befinna sig i vida bättre economisk ställning och med mera lätthet kunna utgöra denna lilla beskattning, än flera mindre handtverkare. Jag anhåller om proposition å bifall till förevarande Utlåtande.

Herr *Lundh* instämde.

Herr *Bergman:* Jag får tillkännagifva, att jag i denna fråga delar de af Herr vice Talmannen och Herr *Gråå* yttrade åsigter.

Herr vice Talmannen: Sedan jag nu fått medhåll af Herr *Gråå* i mina åsigter, rörande befrielse från bevillnings-afgifter äfven för de gesäller, som arbeta å mästares verkstad, instämmer jag helt och hållet uti hvad Herr *Gråå* jemväl i detta hänseende yrkat.

Herr *Gustafsson:* Jag har väckt motion i ämnet, och är de Ledamöter tack skyldig, som min framställning deri understödt. Jag delar deras åsigter och instämmer företrädesvis uti hvad Herr *Gråå* nu yttrat. Dertill finner jag ett ökadt skäl deraf, att trenne Riks-Stånd nu ålagt mästare att vara ansvariga för gesällers bevillnings-afgifters utgående. Väl bekant med förhållanderne, tviflar jag ingalunda, att mästare mången gång icke kommer att blifva ersatt för dylika utgifter. I allt fall, och jemte det jag biträder, hvad föregående talare i det af mig förordade syfte yrkat, hemställer jag, att gesäller åtminstone måtte befrias från högre bevillningsafgift, efter andra artikeln, än 1 R:dr Banco.

Herr *Brodin:* Man bör icke i denna fråga lemna utan allt afseende, att de 2 Riks-Stånd, hvilkas Ledamöter torde närmast känna arbetarnes ställning, nemligen Preste- och Bonde-Stånden, bifallit Utskottets förslag. Det belopp, Herr vice Talmannen sjelf uppgifvit, såsom utgående i bevillning af arbetsclassen, är jemnförelsevis en nog liten summa, för att tjena till bevis, att den föreslagna befrielsen icke är af väsendtlig vigt, med afseende å arbetsclassens utkomst. Det torde också icke vara ur vägen, att erinra, hurusom de arbetare, som, gifte eller enklingar, hafva mer, än ett minderårigt barn, såväl i Stockholm, som i öfriga städer, äfvensom dylika på landet, äro från all afgift efter andra artikeln frie, och att de, som hafva ett minderårigt barn, njuta en betydlig lindring. I afseende å gesäller, har jag redan, då ärendet här förra gången förevar, sökt göra jemnförelse emellan deras och tjenstemäns inkomster. Jag har kommit till det resultat, stödt på erfarenhet, att arbetsamme gesäller kunna förtjena mera, än 200 R:dr årligen, och att således anledning saknas, att ställa dem i samma cathegorie, som de löntagare, hvilka icke erlägga bevillning efter andra artikeln, då deras årsinkomst ej uppgår till nämnde belopp. Man har anmärkt, att vinsten af de gesällers arbete, som arbeta å mästares verkstad, beskattas genom den mästare påförda bevillning, och att de förre derföre böra njuta befrielse. Jag tviflar, att denna anmärkning eger giltighet, då i hänseende dertill tages i betraktande, hvad i 8 § af författningsförslaget stadgas, att från den inkomst, hvarefter bevillning erlägges för rörelse, får afräknas aflöning för verkliga arbetare och arbetskostnad samt bevisliga förluster, i och för sjelfva rörelsen eller handteringen. Mästare ega sålunda, att från sin vinst eller inkomst afräkna kostnaden för gesäller, inberäknad dessas aflöning. Af dessa skäl tillstyrker jag bifall till Utskottets förslag.

Herr *Winge:* Då Bevillnings-Utskottets Betänkande, № 4, här förevar, biträdde jag Herr vice Talmannens åsigter. Jag har sedermera icke funnit skäl att frånträda denna mening, utan fastheldre af hvad nu blifvit upplyst fått ökad anledning att vidblifva densamma. En sådan förefinnes ock i den omständighet, att innehafvare af tjenster äro frikallade från bevillning derför, då deras årsinkomst icke stiger högre,

än till 200 R:dr Banco. Huru mången arbetare kan väl ock sägas hafva någon behållning å sin dagspenning eller arbetsförtjenst vid årets slut? Och ej nog med de bevillningsafgifter, med hvilka man vill betunga dessa samhällsmedlemmar, som lefva i allmänhet i betryckt ställning; de erlägga ju äfven andra afgifter till både Staten och communen. Jag tycker, att det kan vara väl nog med dessa, och instämmer i yrkandet, att arbetsfolk måtte från bevillnings erläggande, efter andra artikeln, befrias.

Herr *Ekelund:* Jag förenar mig uti de af Herr vice Talmannen och Herr *Gråå* nu väckta yttranden. Efter hvad jag har mig bekant, drabbar i allt fall bevillningsafgiften för arbetare å fabriker och för gesäller ofta icke dessa, utan fabriqueurerne eller mästarne. Ännu större skäl synes mig vara att befria från ifrågavarande afgifter, när de drabba arbetarne eller gesällerne sjelfva.

Herr vice Talmannen: Redan satserna uti ifrågavarande lagstiftningsgren uppmana till ogillande af hvad Utskottet i förevarande Utlåtande föreslagit. I tillämpningen göra dessa föreskrifter det icke mindre. Jag skall förklara detta med några exempel. Om en arbetskarl i stad förvärfvar fastighet, och låter sig mantalsskrifvas såsom husegare, så påföres honom icke bevillning för rörelse, såsom arbetare. Men en annan, som hos honom hyrer och bor, debiteras deremot bevillning, såsom arbetare. När nu dessa jemnföra sina debetsedlar, hvad skall väl den mindre lyckligt lottade, den, som förtjent nog litet, att icke hafva kunnat förvärfva fast egendom, utan måhända lefver uti mycket knappa vilkor, tänka om rättvisan i Bevillnings-Stadgan? Om vi vända oss till landet, så veta vi till exempel, att de hemmansåboer eller egare icke äro sällsynta, som bruka eller ega hemmansdelar om ganska få tunnelands vidd. Han slipper bevillning för rörelse, men icke den arbetare, som bor hos honom. Hvad månne denne skall få för tanka om rättvisan i beskattningen? Alltid stöter man vid taxeringen på dylika förhållanden och på svårigheter att urskilja, hvilka af arbetsclassen skola eller icke skola erlägga bevillning efter andra artikeln. Det är detta, som framkallat de anmärkningar, hvilka nu förekommit. Och att tillämpningen af Bevillnings-Stadgans föreskrifter måste varit väsendtligen olika å särskilda orter, har jag redan påpekat i min reservation vid Betänkandet, № 4, der jag anfört den stora skillnaden emellan de 2 närbelägna, Malmöhus och Christianstads län,

af hvilka i det förra bevillningen af arbetsclassen år 1848 uppgick till 1018 R:dr, men i det sednare endast till 63 R:dr, under det att enahanda bevillning i Jemtland samma år utgjorde blott 1 R:dr 16 sk. Redan detta ådagalägger tillräckligt omöjligheten att med full rättvisa handhafva sådana föreskrifter, som de nu ytterligare föreslagna. Jag är visserligen böjd att antaga, det arbetsclassen i Stockholm är bättre lottad, än på andra ställen. Men också uppgå sannolikt arbetslönerna i andra städer icke högre, än till hälften, och på landet ej högre, än till fjerdedelen emot i hufvudstaden. Och man får derföre icke skära alla öfver hela Riket efter en kam. Jag förnyar mitt förra yrkande.

Herr *Rudling:* Då denna fråga förra gången här förevar, yrkade äfven jag befrielse för arbetsfolk från all bevillning efter andra artikeln. Jag vidblifver nu samma mening och åberopar, hvad jag förut anfört. Nu vill jag endast uttryckligen fästa uppmärksamheten derå, att personer af denna samhällsclass äfven betala flera afgifter till Staten och communerna, hvilka, sammanräknade, utgöra summor, som icke med lätthet kunna umbäras af dem, som lefva af förtjenst för dagen. Om också i större städer råder högre dagspenning, så äro dock lefnadsbehofven och lefnadskostnaderne der större. I allmänhet är förhållandet sådant, att dessa samhällsmedlemmars förtjenst blott är tillfällig, och att de merendels icke den ena dagen veta, huru de den andra skola kunna förvärfva sitt lifsuppehälle. Derföre äro ock alla arbetare, ehvad ort de än tillhöra, befogade att njuta ifrågavarande befrielse till godo.

Herr *Murén:* Jag vill visst icke motsätta mig arbetsfolks och en del gesällers befriande från hög taxering till bevillning, men mig synes underligt, att man vill borttaga just afgiften efter andra artikeln, då det, efter min tanka, vore vida billigare, att befria nämnde samhällsmedlemmar från skyddsafgifts erläggande, hvilken drabbar rik och fattig lika. Annorlunda förhåller sig med ifrågavarande afgift, som måste rättas efter omständigheter och vilkor, samt icke kan åläggas annan, än den, som författningsenligt är dertill skyldig. En dylik debitering bidrager också till medborgerligt värde eller anseende, ithy att de betalande sättas i paritét med andra sjelfständiga i landet. Borttages åter denna afgift, så beröfvas dem, hvilka derifrån befrias, ett väsendtligt stöd för yrkandet på representationsrätt. Alla representationsförslag, som här i landet framlagts, hafva, så vidt jag

kan erinra mig, innefattat bevillnings erläggande efter andra artikeln, såsom vilkor för representations-rättighet. Jag kan också icke finna författningsförslaget härutinnan obilligt, i förhållande till beskattningen i öfrigt, då lindring och undantag medgifvas för arbetare, som hafva ett eller flera omyndiga barn, hvilket gör att många, såväl i Stockholm, som annorstädes, icke böra komma att vidkännas kännbar, om ens någon sådan bevillningsafgift, hvarifrån ock taxeringsmännen ega föreslå befrielse för dem, som ej mäkta betala. Jag har framdragit dessa skäl, emedan de i Utskottet gjordes gällande, men skall icke motsätta mig yrkad befrielse från afgift, fastän jag, om valet vore fritt, föredroge att befria ifrågavarande personer från skyddsafgifts erläggande,

Herr *Björk* instämde.

Herr *Gustafsson:* Det har sagts, att Ledamöterna af Preste- och Bonde-Stånden bäst känna arbetsclassens vilkor och ställning. Det må vara sannt; men huru behjerta de den? Sådant kunde väl vara värdt en närmare undersökning. Jag tager mig friheten att föra uppmärksamheten på en petitionsskrift, som nyligen stått att läsa i allmänna tidningar. Hållen i en human stil, innefattar den säkerligen en sann, men högst bedröflig skildring af arbetsfolkets belägenhet i åtskilliga af Rikets orter. Endast en sådan skildring är tillräcklig att förmå mig tillstyrka den ifrågasatta lindringen i bevillningsafgift. Af samma skrift inhemtas jemväl beloppet af arbetslöner. Ja, densamma utvisar rika anledningar, att söka på det sätt, som är i fråga, mellankomma till de arma arbetarnes hjelp. Hvad det angår, att ifrågakomna personer derigenom betagas representationsrätten, så tror jag, likasom jag vid den förra öfverläggningen hade äran anmärka, att af dessa classer icke särdeles många lära hålla på en slik fördel, och att, om dem erbjödes valet emellan representationsrätt och befrielse från bevillning efter andra artikeln, de, utan tvekan, skola taga den sednare. Jag lemnar ock nu min röst för sådan befrielse.

Herrar *Hesselgren* och *Ek*, m. fl., instämde.

Herr *Berg:* Om jag fattade Herr vice Talmannens yttrande riktigt, så uppgaf han, att en arbetare, som är husegare, icke påföres bevillning efter andra artikeln. Så tillämpas icke Bevillnings-Stadgan i den ort, jag tillhör. I öfrigt bör icke förbises, att, om arbetaren är utfattig, så afskrifves hans bevillningsafgift; och jag upprepar, att arbetare böra hafva lika lätt, som handtverksborgerskap i allmänhet, att komma ut med ifrågavarande afgifter.

Herr *Petré:* Uppå de af Herr vice Talmannen anförda, eftertänkliga skäl, förenar jag mig uti hvad representanten för staden Jönköping nu yrkat, men hemställer tillika, om icke tiden nu kan vara inne att skrida till afgörandet, för att komma till ett mål. I detta afseende tager jag mig friheten åberopa, hvad Herr vice Talmannen i sednaste aftonplenum anmärkte, såsom osvikligt medel att förkorta Riksdagen.

Herr vice Talmannen: Herr *Berg* har yttrat något, som jag icke bör lemna obesvaradt, helst denna fråga, i förhållande till tiden, som densammas discuterande upptager, är vigtigare, än mången annan. Jag får, i anledning af Herr *Bergs* uppgift, att husegande arbetare i hans hemort äfven taxeras för rörelsen, anmärka, att endast den enfaldige kan låta sig så taxeras. Ty visst är, det författningsenligt icke åligger honom att underkasta sig taxering, såsom arbetare, då han mantalsskrifvits, såsom husegare. Just den taxering, Herr *Berg* sålunda omnämnt, har mera, än en gång, satt Kongl. Kammar-Rätten i rörelse. Herr *Murén* har yttrat, att skyddsafgiften heldre, än bevillning efter andra artikeln, borde för arbetare afskaffas. Dervid företer sig likväl den vigtiga omständighet, att skyddsafgift icke utgår af någon, som fyllt 60 år, men den ifrågavarande hänger vid, så länge de lefva. Jag vidblifver mitt förra yrkande.

Discussionen var slutad; och sedan Herr Talmannens framställning å bifall till förevarande yttrande af Utskottet blifvit med *Ja* och *Nej* besvarad, äskades votering, särskildt rörande arbetsfolks, och särskildt om gesällers befrielse från eller lindring i bevillning efter andra artikeln.

I anledning häraf uppsattes först, justerades och anslogs en så lydande voteringsproposition:

»Den, som bifaller Bevillnings-Utskottets Betänkande, *N:* 4, och Utlåtande, *N:* 15, i fråga om arbetsfolks beskattning efter andra artikeln i Bevillnings-Förordningen, röstar: *Ja*.

Den, det icke vill, röstar: *Nej*.

Vinner *Nej*, anses arbetsfolk vara från nämnde bevillning frie.

Voteringen häröfver, i vanlig ordning företagen, utföll med 21 *Nej* emot 20 *Ja*, hvarigenom Ståndet beslutat, att arbetsfolk icke må påföras bevillning efter andra artikeln.

Emot denna utgång reserverade sig Herrar *Brodin* och *Berg*.

Härefter, och sedan de Herrar Ledamöter, som i frågan framställt påståenden till föremål för contraproposition, derutinnan sig förenat, blef, jemväl i enlighet dermed, följande voteringsproposition uppsatt, justerad och anslagen:

»Den, som bifaller Bevillnings-Utskottets Betänkande, *№* 4, och Utlåtande, *№* 15, angående gesällers beskattning efter andra artikeln i Bevillnings-Förordningen, röstar: *Ja*.

Den, det icke vill, röstar: *Nej*.

Vinner *Nej*, bestämmes nämnde bevillning för gesäller till 1 R:dr.»

Den omröstning, som häruppå likaledes anställdes, utföll äfven med 21 *Nej* emot 20 *Ja*, hvarigenom Ståndet nedsatt den föreslagna bevillningsafgiften efter andra artikeln för gesäller till 1 R:dr Banco.

Yttrandet i nästa moment, angående bevillning för *Utländningar*, som resa omkring i handelsärenden.

Herr *Brodin:* Jag anhåller om proposition derå, att stadgandet i detta afseende må blifva lika med det i nu gällande Bevillnings-Stadga, och att således, med ogillande af Utskottets yttrande härutinnan, bevillningsafgiften för utländningar, som resa i handelsärenden, nedsättes till 50 R:dr Banco för de första 3 månaderne af vistandet inom Riket.

Herr vice Talmannen: För min del, anser jag i detta fall afgiftens belopp icke inverka på saken, helst derom kan sägas, att man gifver med ena handen, hvad man tager med den andra. Derom är således icke värdt att tvista. För mig utgör det hufvudsaken, att, när denna bevillning exsisterar, densamma icke måtte kunna éluderas. Jag motsätter mig således icke Herr *Brodins* yrkande om nedsättning i den föreslagna afgiften, men tillstyrker, till förekommande af föreskriftens éluderande, att den i författningsförslaget intagna redaction härutinnan i öfrigt bibehålles.

Flere af Ståndets öfrige Herrar Ledamöter hördes häruti instämma.

Herr *Bergman:* Hvad jag förut i detta ämne yttrat, vidhåller jag ännu, och anser det icke vara Nationen värdigt, att på detta sätt taxera utländningar, under det att Svenskar få resa frie från sådan afgift i alla de länder, jag känner. Om likväl icke denna min åsigt röner sympathie inom Ståndet, biträder jag Herr *Brodins* yrkande. Men i allt fall måste en föreskrift af denna art hos utländningen väcka ett besynnerligt begrepp om vårt land, och jag har ofta hört utländningar tala härom och bedöma det på ett sätt, som icke länder landet till fördel.

Herr *Brinck*, m. fl., instämde.

Herr *Murén:* Jag åberopar min reservation vid Bevillnings-Utskottets Betänkande, *№* 4, i detta hänseende, och har ej annat att tillägga, än yrkande, att förevarande stadgande i författningsförslaget måtte ändras i så måtto, att ifrågavarande afgift för de första 3 månaderne nedsättes till 50 R:dr. I öfrigt må det föreslagna stadgandet, oförändradt, bibehållas.

Herr *Berg* instämde.

Discussionen var slutad; och, på framställning af Herr Talmannen, fann Ståndet för godt, att, med ogillande af Bevillnings-Utskottets förevarande yttrande, i fråga om bevillning för utländningar, som resa omkring i handelsärenden, nedsätta afgiften för de första 3 månaderna af deras vistande inom Riket till 50 R:dr Banco, med bibehållande för hvarje månad derutöfver ytterligare af 25 R:dr.

§ 16.

Herr *Bergman:* För min del, anser jag Ångfartygs-Bolag böra befrias ifrån den uti förevarande § föreslagna dryga taxering. Man bör ihågkomma, att capitalister heldre böra uppmuntras, än på dylikt sätt hindras att ingå i dylika bolag och andra likartade, nyttiga företag, i stället att blott sitta med armarne i kors och utlåna sina penningar mot ränta.

Herr *Mæchel:* Jag instämmer med den föregående talaren destohellre, som vinsterna af ifrågavarande slags bolag så olika fördelas. En del ångfartygsbolag afsätta nemligen en del af de årliga vinstmedlen, intilldess de kunna bygga ett nytt fartyg, i hvilket fall utdelningen under tiden blir mindre betydlig, då deremot andra å samma tid utdela hela förtjensten. Dessa få då jemnförelsevis ock betala en högre bevillning för denna slags rörelse, än de förenämnde.

Herr *Rinman:* Jag anser det i förevarande § af författningsförslaget gjorda tillägg med orden: »som ej eges af actiebolag», vara alldeles onödigt. Förut taxerades bolag, utan afseende derå, om de voro ställde å actier eller ej. Om detta tillägg beslutas, så bör det undantagsstadgande, som derigenom göres, utsträckas till alla slags ångfartygsbolag.

Herr *Murén:* Jag anser författningsförslaget, i denna del, innefatta en orättvisa emot dem, som ega actier i ång-

fartygsbolag. Det gifves, i min tanka, icke någon grund, hvarföre desse skola skatta mera i bevillning, än andra egare af ångfartyg, och hvilken för närvarande utgör 5 procent af behållna inkomsten. Jag yrkar, att det föreslagna tillägget, i följd hvaraf, om äfven 2 momentet i 35 § af författningsförslaget antages, actiebolag för ångfartyg komma att erlägga 5 procent af utdelningen, borttages, och § 16 varder bibehållen vid dess hittills varande lydelse.

Herr *Wærn:* Det är så mycket större skäl att utesluta det föreslagna tillägget i § 16, som, derest förslaget till dess lydelse, men icke momentet 2 i 35 § af författningsförslaget antages, actiebolag, som ega ångfartyg, icke komma att för dessa erlägga någon bevillning. Om den gamla beskattningen vill bibehållas, är således nödvändigt att utesluta berörde tillägg. Jag förenar mig derföre i yrkandet derom.

Öfverläggningen förklarades slutad, och, på framställning af Herr Talmannen, fann Ståndet för godt, att, med ogillande af Bevillnings-Utskottets förevarande förslag, bibehålla nu gällande §, angående ångfartygs beskattning.

§ *23, jemte § 145, momentet 7.*

Lades till handlingarne.

§ 27.

Uppå hemställan af Herr *Rinman* och Herr vice Talmannen, framställde Herr Talmannen till Ståndets besvarande, hurvida den i fråga om § 14 i författningsförslaget beslutade eftergift för arbetsfolk och nedsättning för gesäller i bevillning efter 2:dra artikeln hade afseende å dessa samhällsclasser, både i städerna och på landet, hvilket med öfvervägande *Ja* besvarades.

Herr *Brinck:* Om jag ej minnes orätt, blef förevarande § i författningsförslaget återremitterad äfven derföre, att deruti tillstyrkts för hög bevillning för lotsar och lotsdrängar, samt på det att samma afgift måtte nedsättas till i allmänhet 24 skillingar. Jag anhåller, att Ståndet nu vidblifver samma åsigt och i enlighet dermed fattar beslut, helst, om äfven undantag gifvas, det allmänna förhållandet är, att denna samhällsclass har en tung och ansvarsfull sysselsättning, men i följd deraf, jemte obehaget att nödgas bebo klippor och skär, samt hafva föga annat, än fisk till sitt uppehälle, äro underkastade en oftast äfventyrlig och farlig samt sträng tjenstgöring, som ålägger dem att under den stormfulla nat-

ten lemna sina hem, för att bispringa den efter lots kallande seglaren.

Herr *Brodin:* Då Ståndet beslöt, i anledning af författningsförslagets 14 §, innefattades deri beslut, angående bevillning för lotsar och lotsdrängar i städerna, i hvilken del Utskottets förslag, utan discussion, bifölls. Anledningen till återremiss i denna del var väl den, att desse personers lefnadsvilkor och belägenhet äro mindre förmånliga. Jag yttrade ock denna åsigt, då ärendet förevar i Utskottets Afdelning. Andre ledamöter förfäktade en motsatt åsigt. Nu, då Utskottets förslag, i afseende å lotsar och lotsdrängar i städerna, icke ändrats, är det måhända ej följdriktigt att besluta någon ändring, i afseende å dem på landet. Enskildt motsätter jag mig likväl icke ett beslut i denna syftning.

Herr *Brinck:* Beklagande, att frågan om bevillning för lotsar och lotsdrängar i städerna afgjorts, under det jag var frånvarande, kan jag derföre icke frångå mitt yrkande om lindring för dem på landet. Om deras behof vill behjertas, så är dertill ännu rådrum. Måhända är ock lotsarnes på landet belägenhet och sysselsättning svårare, än deras, som höra till städerna. Desse bo åtminstone vanligen beqvämare.

Herr *Bergman* instämde.

Vice Talmannen Herr *Halling:* Om någon lindring i bevillning efter 2:dra Artikeln skall förunnas lotsar, så skedde det väl lämpligast derigenom, att af de föreslagna 5 classerna den första, som innefattar högsta afgiften, borttoges. Jag hemställer till Herr *Brinck*, att uppgifva beskaffenheten af den lindring, han åstundar i detta hänseende.

Herr *Brinck:* Mitt yrkande är, att, just med afseende å de besvärligheter, lotsar å landet äro underkastade, bevillning efter 2:dra Artikeln för dem nedsättes åtminstone till hälften af hvad i författningsförslaget är tillstyrkt, och att lotsdrängar från all bevillning efter denna artikel befrias.

Herr *Berg:* Det kan väl icke förnekas, att på vissa kuster lotsarnes inkomster äro mindre goda. Annat är deremot förhållandet vid större inlopp och hamnar, såsom vid Götheborg, Norrköping och Gefle. Vid lotsstationen Askö, nära Marstrand, hafva lotsarne till och med haft så riklig förtjenst, att de haft råd att förära lotschefen en silfverpiece. För min del, tror jag icke, att det går an att nu besluta den lindring och eftergift i bevillning, som Herr *Brinck* för lotsar och lotsdrängar yrkat.

Vice Talmannen Herr *Halling:* Jag får erinra, att nu

endast är fråga om lotsar och lotsdrängar på landet. Kanske Herr *Brinck* inskränker sig till påståendet, att i allmänhet bevillning efter 2:dra Artikeln för lotsar och lotsdrängar på landet nedsättes till hälften af hvad i författningsförslaget är utsatt under § 14 för lotsar och lotsdrängar i städerna.

Herr *Brinck:* Jag yrkar, under åberopande af hvad jag sist anförde, att bevillning efter 2:dra Artikeln för lotsar och lotsdrängar måtte nedsättas till hälften af hvad tarifen uti författningsförslaget i detta hänseende upptager.

Discussionen förklarades slutad; och, sedan Herr Talmannens framställning å bifall till hvad Utskottet i förevarande hänseende tillstyrkt blifvit med *Ja* och *Nej* besvarad, äskades votering, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en så lydande voterings-proposition:

»Den, som bifaller Bevillnings-Utskottets förslag, angående beskattning, enligt 2:dra Artikeln i Bevillnings-förordningen, af lotsar och lotsdrängar på landet, röstar: *Ja*.

Den, det icke vill, röstar: *Nej*.

Vinner *Nej*, bestämmes denna bevillning för lotsar och lotsdrängar på landet till hälften mot den af lotsar och lotsdrängar i städerna, enligt Bevillnings-förordningens 14 §».

Vid den omröstning, som häruppå i vanlig ordning anställdes, utföllo rösterna med 19 *Ja* emot 18 *Nej;* hvarigenom Ståndet bifallit förevarande Utlåtande, rörande bevillning för lotsar och lotsdrängar på landet.

Herr *Brinck:* Jag får anmäla min reservation emot denna utgång och tror, att de, hvilka dertill bidragit med sina röster, glömt de mödor, lotsarne äro underkastade i stormiga och mörka nätter, äfvensom den fara, de löpa, i händelse de grundsätta fartyg.

I öfrigt biföll Ståndet äfven, hvad Utskottet i förevarande yttrande, angående § 27, föreslagit.

§ *28.*

Bifölls.

§ *29.*

Vice Talmannen Herr *Halling:* Här förekommer åter en rubrik för arbetsfolk, nemligen det vid bruk, bergverk och öfriga inrättningar. Efter de beslut, Ståndet nu förut fattat, rörande arbetsfolks befriande från bevillning efter 2:dra Artikeln, yrkar jag, att, i sådant hänseende, äfven här borttages nämnde rubrik i författningsförslaget. Visserligen förekommer äfven här en rubrik för gesäller; men då de deri

upptagas till lika förhållande med dem i städerna, lärer något särskildt nu härutinnan ej behöfva beslutas.

Öfverläggningen var slutad; och fann Ståndet, uppå framställning af Herr Talmannen, för godt, att uttrycka den mening, att dess redan fattade beslut, i afseende å eftergift och lindring i bevillning, efter 2:dra Artikeln, för arbetsfolk och gesäller, äfven egde tillämpning å dem af dessa samhällsclasser, hvilka omnämnas i förevarande 29 §.

I öfrigt bifölls Utskottets yttrande, i afseende å denna §.

§ *35.*

Herr *Mæchel:* Jag yrkar, att, med afslag af förevarande yttrande i denna del, Privat-Bankerna måtte befrias från den orimligt höga bevillning efter 2:dra Artikeln, som öfverstiger, hvad andra Actiebolag erlägga.

Herr *Bergman:* Jag instämmer med den föregående talaren och anhåller att återfå ordet, sedan första delen af Utskottets förevarande yttrande discuterats, med anledning af den utaf Ridderskapet och Adeln beslutade återremiss.

Vice Talmannen Herr *Halling:* Om ej mitt minne sviker, har detta Stånd redan bifallit Utskottets utlåtande i Betänkandet, № 4, rörande bevillning af Privat-Banker. Men till tröst kan jag ock nämna, att det numera är 4 Stånds beslut. Hvad 2 mom. i § 35 angår, så är jag, fortfarande, af samma tanka, som jag uttryckte vid återremissen härutinnan, att nemligen, i enlighet med Herr *Bergmans* motion, Actiebolag, med flere, icke måtte åläggas bevillning för annan, än den utdelning, som öfverstiger 5 procent af capitalfonden. Jag kan icke inse någon rättsgrund derför, att Actiebolag och dylika inrättningar skola, i detta fall, anses olika mot andra bolag och låneinrättningar.

Herrar *Brinck* och *Bergman* instämde.

Herr *Murén:* Den orättvisa, som ligger uti nu gällande föreskrift om bevillning för Actiebolag, blefve väl, genom antagande af Herr *Bergmans* motion, något, men icke alldeles, afhjelpt. All billighet fordrar, att sådana bolags utdelning icke beskattas förr, än densamma öfverstiger 5 procent i ränta. Men det sålunda öfverskjutande drabbas icke en gång alltid rättvisligen af bevillning. Då denna åter lägges på utdelningen, kan detta icke eller alltid sägas vara att beskatta behållen vinst. Ty uti utdelningen ingår ofta amortering af capitalfonden. På det sätt skulle, om Utskottets förevarande förslag i detta moment antages, delegare i Actiebolag äfven betala bevillning för det capital, han småningom

ur fonden återbekommer. Jag skall söka göra detta för en hvar fullt fattligt genom ett exempel. Ett Actiebolag ingås med primitiv capitalfond af 200,000 R:dr. De användas i en förmånlig rörelse och gifva i utdelning på 20 år 300,000 R:dr. Men anläggningen, som är föremål för bolaget, är då utnött och värd endast 20,000 R:dr. Den säljes till detta pris, och delegarne hafva således återfått 320,000 R:dr. De hafva emedlertid för hela detta belopp erlagt bevillning, oaktadt 200,000 R:dr deraf utgjort amortering af capitalet och den egentliga afkastningen endast 120,000 R:dr. Detta missförhållande hjelpes väl icke, om än 5 procent afdrages, innan bevillning å utdelning utgår. Men det är dock ett steg närmare ett rättvist förhållande, och jag yrkar derföre, jemte afslag å Utskottets, bifall till Herr *Bergmans* förslag härutinnan.

Flere af Ståndets öfrige Herrar ledamöter instämde.

Discussionen förklarades slutad; och, på framställning af Herr Talmannen, fann Ståndet för godt att, med ändring af Utskottets förslag, ålägga Actiebolag, med flere, bevillning endast för den utdelning, som öfverstiger 5 procent af capitalfonden.

På hemställan af Herr *Rinman*, remitterades till Ståndets Herrar Electorer, som i dag skulle sammanträda, för utseende af en Suppléant-ledamot i Lag-Utskottet, att äfven ytterligare välja en Suppléant i Banco-Utskottet.

Herr Talmannen anmodade Herrar Electorer, att näst före afslutandet af detta plenum nyssnämnde val till Suppléant företaga.

Den sålunda afbrutna föredragningen af Bevillnings-Utskottets Utlåtande, № 15, fortsattes, hvarvid förekommo yttranden, angående:

§§ *37 och 38.*

Lades till handlingarne.

§§ *42 och 137.*

Herr *Brodin:* På de grunder, jag anfört i min vid Betänkandet, № 4, fogade reservation, äfvensom den, hvilken jag emot förevarande Utlåtande afgifvit, anhåller jag, att Borgare-Ståndet vidblifver dess förra beslut i denna fråga, och således ogillar Utskottets yttrande och förslag. Till hvad jag härutinnan förut yttrat, är ej mycket att tillägga. Jag skall

nu icke vidare uppehålla mig vid orättvisan deri, att Borgerskapet, som redan skattar både för sig och andra, dessutom, enligt Utskottets förslag, skulle svara äfven för bevillningen af handelsbetjente, arbetare och öfriga ifrågavarande personer, som hittills kunnat skattskrifva sig sjelfva. Men vid verkställigheten härutinnan förete sig stora svårigheter, ja, omöjligheter att bringa ett sådant stadgande i full, eller åtminstone billig, tillämpning. En ibland dessa mest försvårande omständigheter är lätt att tänka sig, den nemligen, som uttagande af bevillning utaf handelsexpediter och andra i första momentet af 14 § i författningsförslaget uppräknade personer, som komma under ifrågavarande cathegorie, skulle medföra. Beloppen af dessas utskylder blifva nemligen icke kända, förr än vid Taxerings-Comitéernas sammanträden. Dessförinnan kunna de redan hafva skiljt sig ifrån en tjenst under det år, hvarför de skola taxeras, och har således varit omöjligt för principalen eller husbonden att af deras lön eller inkomst innehålla, hvad som motsvarar ett ännu okändt bevillningsbelopp. Således är förslaget i det hela orättvist, och tillägget, angående rättigheten för husbonde att af betjentes eller arbetares och dylikes inkomst sig godtgöra, i kanske flera fall, utan verkan.

Vice Talmannen Herr *Halling:* Jag är förekommen af Herr *Brodin* och anhåller om proposition derå, att Ståndet ogillar de förslag till ändringar och tillägg i §§ 42 och 137 af Bevillningsstadgan, som uti Bevillnings-Utskottets ifrågavarande yttranden i Betänkanderne, N:ris 4 och 15, förordas. Jag befarar likväl, att ett sådant afslag icke medför åsyftad verkan. Ty ifrågavarande förslag hafva väl indirect inflytande på beskattningen, men torde anses innefatta endast reglementariska föreskrifter, derom 3 Stånds beslut blifva gällande.

Herr *Brodin:* Jag bestrider, att de ifrågavarande föreskrifterna höra till de reglementariska, deri 3 Stånds beslut gälla, såsom Rikets Ständers. Fastheldre är frågan egentligen om bevillning och af den art, att densamma skall gå till votering i Förstärkt Stats-Utskott, i händelse af skiljaktighet hos något Riks-Stånd.

Flere af Ståndets öfrige Herrar ledamöter hördes häruti instämma.

Öfverläggningen var slutad; och, på framställning af Herr Talmannen, fann Ståndet för godt, att afslå de förändringar, Bevillnings-Utskottet tillstyrkt i 42 och 137 §§ Bevillningsstadgan; i följd hvaraf nu gällande §§ bibehöllos oförändrade.

§§ *50 och 112.*
Lades till handlingarne.
§§ *73 och 74.*
Yttrandena, rörande dessa §§, biföllos.
§§ *81, 83 och 84.*
Lades till handlingarne.
§§ *88, 89, 92 och 119.*
Vice Talmannen Herr *Halling:* Det är en betydlig skillnad emellan Utskottets yttrande i denna fråga och det, rörande 42 och 47 §§. I afseende å dessa, har nemligen Utskottet förklarat sig, på förut anförda grunder, vidblifva sitt förra, af 3 Stånd bifallna förslag. Uti förevarande yttrande har Utskottet tagit steget fullt ut och förklarat, att, som föreskrifterne i dessa §§ äro af reglementarisk natur och af 3 Stånd godkända, samt sålunda att anse, såsom varande af Rikets Ständer afgjorda, erfordras icke vidare yttrande. Emot detta förklarande har jag protesterat uti en vid förevarande Utlåtande fogad reservation, deri jag ådagalagt följderna af en dylik åsigt.

Talaren uppläste denna reservation och fortfor: I sednare delen af denna reservation har jag haft till syftemål att fästa de öfriga Riks-Ståndens uppmärksamhet å det anmärkta missförhållandet, på det hufvudsaken icke måtte gå förlorad. Nu yrkar jag, att Ståndet måtte, under ogillande af Utskottets anmärkta yttrande, som skulle 3 Stånds beslut i förevarande afseende vara att anse, såsom Rikets Ständers, afslå de förändringar, som Utskottet föreslagit uti ifrågavarande §§ af Bevillnings-stadgan, och dem, oförändrade, bibehålla.

Öfverläggningen förklarades slutad; och, med afslag å de af Bevillnings-Utskottet tillstyrkta förändringar i förevarande §§ 88, 89, 92 och 119, förklarade Ståndet sitt ogillande af Utskottets yttrade åsigt, att 3 Stånds beslut i denna fråga vore att, såsom Rikets Ständers, anse.

§§ *91 och 102.*
Biföllos.
§§ *103 och 105.*
Vid Utskottets yttranden lät Ståndet bero.
§ *108.*
Bifölls.
§§ *121 och 125.*
Ståndet lät härvid bero.
§§ *144 och 145.*

1:sta yttrandet, angående Police-constaplar, med flera.

Herr *Gråå:* Jag anhåller, att proposition måtte framställas, i enlighet med Borgare-Ståndets vid återremissen uttryckta mening.

Herr *Bergman* instämde.

Vidare förekom ej. Herr Talmannen framställde och Ståndet bejakade proposition på afslag till Utskottets förevarande hemställan.

Herr *Gråå:* Det är ej tillfyllestgörande, att Utlåtandet i denna del blifvit afslaget, utan anser jag, att ett nytt beslut måste sättas i stället. Jag anhåller derföre ånyo att Herr Talmannen måtte framställa proposition, i enlighet med Borgare-Ståndets förut uttalade mening.

Herr Talmannen framställde derefter proposition, om Ståndet behagade besluta, att Police-constaplarne i Stockholm och likartade betjente i andra städer befrias från bevillning efter 1:sta och 2:dra Artiklarne.

Herr *Halling:* Propositionen torde böra göras något mera bestämd. Sådan den nu blifvit framställd, skulle den kunna anses, såsom endast omfattande Police-constaplar i Stockholm och deras vederlikar, det vill säga: Police-constaplar i andra städer. Sådane finnas dock på högst få ställen. Borgare-Ståndets afsigt med återremissen gick dock ut derpå, att Police-constaplar i Stockholm samt Police-betjente och nattbevakning i de öfriga städerna måtte få åtnjuta den ifrågastälda befrielsen.

Herr *Schönmeyr:* Jag vill endast upplysa, att Police-constaplarne här i Stockholm jemväl besörja nattbevakningen.

Herr *Murén:* Det må väl så vara. Jag vet dock ej, hvad ondt det kan ligga deri, att göra beslutet så tydligt, som möjligt. Om Ståndet beslutar, att Police-constaplar i Stockholm samt Police-betjente och nattbevakning i öfriga städer må befrias från ifrågasatt bevillning, så kan ingen tvekan om rätta meningen uppstå.

Öfverläggningen var slutad; och, på Herr Talmannens derom framställda proposition, beslutade Ståndet, att Police-constaplar i Stockholm samt nattbevakningar i de öfriga städerna må tillgodonjuta befrielse från bevillning efter 1:sta och 2:dra Artiklarne.

För öfrigt godkändes Utskottets yttranden, med undantag af det sista, rörande uttrycket: »lärlingar i handel», hvilket lades till handlingarne.

Herr *Halling:* Ännu äro vi icke helt och hållet komne

ifrån 145 §. Sedan Borgare-Ståndet, för sin del, beslutat, att arbetsfolk, så i städerna, som å landet, böra befrias från bevillning efter 2:dra Artikeln, synes 2:dra momentet i förevarande 145 § böra alldeles utgå. Så länge arbetsfolk voro ålagde den nämnda bevillningen, erfordrades denna bestämmelse, för att utmärka, dels hvilka derifrån skulle undantagas, dels ock hvad som menades med arbetsfolk; men då nu arbetsfolk blifvit befriade, vore ett dylikt stadgande en besynnerlighet. Det bör derföre utgå. Skulle åter Borgare-Ståndets tanka icke blifva Riksens Ständers, så är det i sin ordning att momentet qvarstår.

Herr *Murén:* Ja, jag anser det verkligen vara nödvändigt, att 145 § ändras, i öfverensstämmelse med Ståndets beslut, i fråga om 27 §.

Öfverläggningen var slutad; och, på derom af Herr Talmannen framställd proposition, beslutade Ståndet, för sin del, att 145 § 2 momentet bör omarbetas, i enlighet med Ståndets beslut vid 14, 27 och 29 §§, angående arbetsfolks befrielse från 2:dra Artikelns bevillning.

Herr *Brodin:* Det synes vara lika angeläget, att 144 § ändras, i enlighet med Ståndets nyss angående Police-constaplar, med flere, fattade beslut.

På Herr Talmannens derom gjorda framställning, beslöt Ståndet, för sin del, att 144 § skulle äfven undergå den nu sednast anmärkta redactions-förändring.

§§ *147 och 151.*

Lades till handlingarne.

§ 3.

Föredrogs ånyo Bevillnings-Utskottets Memorial, № 17, i anledning af gjorda anmärkningar emot Betänkandet, № 6, angående stämplade pappersafgiften.

Härvid förekommo:

§ *4 punkten 3.*

1:sta yttrandet.

Herr *Brodin:* På sätt af min reservation vid Betänkandet, № 6, synes, kunde jag icke instämma uti det då ifrågaställda tillägget. Lika litet, och på då anförda skäl, kan jag godkänna det nu ytterligare, i afseende på controlen, föreslagna tillägget eller orden: »hvilken bör för samtlige boupteckningarne controleras vid den Rätt, inom hvars domvärjo den aflidne vid dödsfallet varit mantals- och skattskrifven». I lag finnes ingen föreskrift, hvarest, i det fall, att den aflidne har egendom på flera ställen, bouppteckning skall först förrättas. Sådan borde dock föregå det ifrågavarande stadgandet, hvilket annars måste blifva högst ofullständigt. Jag yrkar derföre, fortfarande, att det föreslagna tillägget måtte helt och hållet utgå, såsom olämpligt och under vissa omständigheter overkställbart.

Herr *Rönblad:* Då principen för det ifrågasatta stadgandet är fullkomligt riktig, bör man icke skylla på bristande control. Den nu föreslagna synes vara tillräcklig, intill dess lagens stadgande i 9 Cap. 4 § Ärfda-Balken varder sålunda förändradt, att af alla bouppteckningar skall ett exemplar inlemnas till domstolen i den ort, der den aflidne haft sitt hemvist. Det kan väl inträffa, att domstolen i den ort, der dödsfallet inträffar, icke har reda på den aflidnes å annan ort varande egendom; men då bouppteckningen deröfver inom viss tid skall hos domstolen i orten uppvisas och, i sammanhang dermed, bevis företes, att det bouppteckningen ålöpande stämplade papper blifvit redovisadt, förfaller, enligt min åsigt, all betänklighet mot förslagets antagande, hvadan jag yrkar bifall dertill.

Herr *Rudling:* Äfven jag anser detta förslag vara antagligt. Om det skulle hända, att någon anteckning uti den bouppteckning, som förrättas på dödsorten, icke göres om den egendom, som på annan ort tillhör sterbhuset, samt följaktligen domaren å förstberörde ställe derom lemnas i okunnighet, så måste dock af de öfriga bouppteckningarne, som till andra domstolar inlemnas, inflyta den upplysning, att den aflidne dött å annan ort, och i sådant fall kunna dessa domstolar infordra närmare underrättelser från domaren i den ort, der dödsfallet timat. Denne erhåller då, på sådan väg, kännedom om egendomen på de öfriga ställena, samt kan derefter vidtaga mått och steg, för att charteringen må blifva i vederbörlig ordning verkställd.

Herr *Murén:* Det ifrågavarande stadgandet har tillkommit, i afsigt att förekomma, det sterbhus icke hädanefter, som hittills, måtte, på sätt ofta inträffat, åläggas en högre charteafgift, än hvartill de varit skyldiga. Det kan nemligen hända, att personer, som aflida här i Stockholm, lemna efter sig egendom icke blott derstädes, utan jemväl i Skåne och Norrland. På dessa sistnämnda ställen uppgår bouppteckningssumman till högt belopp, och om dessa bouppteckningar särskildt charteras, erfordras ganska betydliga chartor. I Stockholm deremot utvisar bouppteckningen så stor brist, att denna till och med öfverstiger de nyssnämnda öfriga tillgån-

garne. I sådant fall är det högst orimligt, att sterbhuset måst vidkännas charteafgift för dess egendom å annan ort. Det är denna orimlighet, som Utskottet velat förekomma. Många reglor kunna visserligen föreskrifvas, men då principen är riktig, bör tillämpningen af det nu föreslagna stadgandet kunna rättas derefter. Jag påyrkar bifall.

Herr *Brodin:* När bouppteckning är hållen, skall densamma i tvänne exemplar inlemnas till domstolen i stad inom en månad och å landet vid nästa ting, hvarefter sterbhusdelegarne genast ega att utbekomma det ena exemplaret. Det är allt, hvad allmänna lagen härutinnan stadgar; — men det föreskrifves ej, att domaren skall correspondera hvarken med den ene eller andra auctoriteten, för att utröna, hvarest den aflidne vid dödstillfället varit mantalsskrifven, eller om bouppteckningen i öfrigt är riktig. Vidkommande det af Herr *Murén* anförda exemplet, vill jag endast erinra, att, om behållning uti alla bouppteckningar efter afliden person uppkommer, det föreslagna tillägget i författningen förhöjer Chartæ-Sigillatæ-afgiften på det hela enligt tarifen.

Herr *Murén:* Ja, det må så vara. Här är dock den skillnad, att i ena fallet är det full rättvisa, hvad i det andra är raka motsatsen.

Öfverläggningen var slutad; och, på Herr Talmannens derom framställda proposition, blef Utlåtandet, i denna del, med öfvervägande *Ja* af Ståndet bifallet.

Häremot reserverade sig Herr *Brodin.*

Utskottets nästpåföljande begge yttanden å pag. 8 biföllos.

§ *5.*

Sedan Herr *Brodin* anmärkt, att genom ett i slutet af 3 momentet förelupet tryckfel orden: »och sigillpenningar» blifvit emellan orden »canzlie-gebühr» samt »med tillsammans 7 R:dr» uteglömda, godkände Ståndet denna §, med förenämnde rättelse.

§§ *7 och 8, punkten 4, samt § 16.*

Biföllos, hvar efter annan.

§ *4.*

Föredrogos ånyo Allmänna Besvärs- och Economie-Utskottets Betänkanden,

№ **114**, i anledning af väckta motioner, rörande folkundervisningen i Riket.

Härvid förekommo:

1:sta punkten.

Herr *Halling:* Om Betänkandet i denna punkt genomläses, skall man lätteligen finna, hurusom afsigten är, att Seminarier hädanefter icke skulle behöfva finnas i hvarje stift. En sådan inskränkning anser jag dock ännu vara alltför tidig. Den i Betänkandet intagna tabellen utvisar, att antalet af dem, som bevistat Seminarierna, allt hittills varit ganska stort, och ändock klagas det mångenstädes öfver brist på folk-skolelärare och öfver dessas beskaffenhet. Vill man nu, det oaktadt, inskränka Seminariernas antal, uppställer man härigenom större svårigheter för dem, som vilja egna sig åt yrket. Man har väl sagt, att platser icke skulle kunna beredas åt alla. Härmed är det dock ingen fara. Många, som genomgått Seminarier, egna sig sedan åt andra yrken, och många äro icke användbara till skollärare. Jag yrkar, att Borgare-Ståndet, i likhet med Preste- och Bonde-Stånden, må afslå utlåtandet i denna punkt.

Vidare, än att Herr *Björk*, med flere, häruti instämde, förekom ej. På Herr Talmannens derom framställda proposition, blef denna **1**:sta punkt afslagen.

2:dra punkten.

Herr *Rönblad:* Hvad Utskottet här föreslagit, synes vara ganska ändamålsenligt, utom hvad angår sökandens »anlag för undervisningskallet» Att Kyrkoherden skall härom afgifva betyg, anser jag vara nog långt utsträckt. Utan föregången practisk öfning lära svårligen anlagen kunna bedömas, och ett omdöme i detta hänseende fruktar jag oftast kommer att bero på den subjectiva öfvertygelsen, kanhända i många fall på godtycke, hvilket alltid måste blifva skadligt. Detta vilkor bör således utgå.

Herrar *Björk* och *Brodin*, med flere, instämde.

Herr *Gustafsson:* Jag vill ej direct motsätta mig det af den förre talaren framställda yrkande, men jag anser mig dock böra nämna, att detta Betänkande inom Utskottet undergått en sträng granskning utaf män af facket, som äro fullkomligt hemmastadde i frågan. Dessutom är detta Betänkande uppsatt af samma hand, som skrifvit de flere från Economie-Utskottet afgifna Utlåtanden, hvilka i allmänhet vunnit odeladt bifall. Hvad den nyss afgjorda punkten beträffar, skulle jag icke hafva underlåtit att försvara densamma, så vida ej sådant, vid det förhållande, att tvänne Stånd redan meddelat afslag derå, varit gagnlöst. Deremot hoppas jag, att alla de öfriga punkterna må varda bifallna.

Herr *Halling:* Jag är förekommen af Herr *Gustafsson*, och för öfrigt instämmer jag i yrkandet att orden »och om

anlag för undervisningskallet» må ur det föreslagna stadgandet utgå.

Flere ledamöter instämde.

Öfverläggningen var slutad, hvarefter Ståndet biföll Utlåtandet i denna punkt, med uteslutande af föreskriften, angående betyg om anlag för undervisningskallet.

3:dje och 4:de punkterna.

Biföllos.

5:te punkten.

Herr *Rinman* uppläste 6 § 1 momentet i nu gällande Stadga, angående folkundervisningen, samt yttrade: Jag vet icke, huru man skall komma målet närmare. Här bestämmes, i allmänna ordalag, hvad insigter, som erfordras för en folkskolelärare. Det är lika svårt att reglera, huru många sidor i hvarje bok denne skall känna, som att föreskrifva kunskapsmåttet för professorerne vid Universiteten. Huru man än vill reglementera, skall tillämpningen i detta hänseende öfverallt ändock blifva olika. Jag yrkar afslag å denna punkt.

Herr *Gustafsson:* Jag deremot anser det föreslagna stadgandet vara ganska välbetänkt och yrkar fördenskull bifall. Hvar och en, som vill ingå på denna bana, bör på förhand veta, hvad man kommer att fordra af honom. Äfven för enhet i folkskoleundervisningen skall ett sådant stadgande, som det nu frågaställda, varit nyttigt. Det bör icke vara så särdeles svårt att utfinna säkra och bestämda grunder för kunskapsmåttet. Häruppå bör således icke grundas något afslag.

Herr *Wœrn:* Då de af Utskottet vitsordade olägenheter af folkskolestadgans obestämda föreskrifter i förevarande hänseende icke blifvit bestridda, synes mig, att man, oansedt de af Herr *Rinman* framkastade svårigheter, bör bifalla Utskottets här gjorda hemställan, såsom innefattande ett medel att afhjelpa olägenheterna och åstadkomma någorlunda enhet i betygen från de olika seminarierne.

Herr *Murén:* Om man hade garantie, att det sistnämnda ändamålet vunnes genom Utskottets förslag, skulle jag gerna vilja bifalla detsamma. Det lyckas likväl sällan att genom reglementerande vinna en sådan enhet. Lika med Herr *Rinman*, tror jag, att, hvad Folkskolestadgan i allmänna ordalag föreskrifver, är alldeles tillräckligt, samt att man härutinnan icke kan komma längre. Äfven jag begär proposition på afslag.

Öfverläggningen var slutad, och blef 5:te punkten, på

derom af Herr Talmannen framställd, med öfvervägande *Ja* besvarad, proposition af Ståndet bifallen.

6:te punkten.

Herr *Gråå:* Ifrågavarande förslag anser jag vara alldeles oantagligt. Enligt detsamma skulle den sökande, efter ansökningstidens slut, vara förbunden att infinna sig på stället, änskönt han kunde bo 40 à 50 mil derifrån, och utan den ringaste visshet att få den befattning, för hvilken han vore skyldig att göra sig så mycket besvär. Ett sådant stadgande kan icke gillas, desto mindre, som de, hvilka egna sig åt folkskolelärareyrket, vanligen äro mindre bemedlade. Jag yrkar derföre afslag.

Herr *Halling:* Om den föreslagna föreskriften vore positiv, skulle jag instämma med Herr *Gråå*. Nu är dock dermed förenadt det vilkor: »der så nödigt finnes», och på sådan grund anser jag, att denna punkt bör bifallas.

Herr *Sundler* instämde.

Herr *Gråå:* Om det berodde på sökanden att antingen underkasta sig det ifrågaställde profvet eller undandraga sig detsamma, så vore förslaget icke så orimligt; men då det ankommer på Skolstyrelsen att föreskrifva profs aflägganden, finner jag det omnämnda vilkoret icke vara tillräckligt för undanrödjande af min anmärkning.

Herr *Hesselgren:* Då Ståndet afslagit 1:sta punkten, lärer någon brist på sökande inom stiftet icke komma att förefinnas, och man behöfver således icke befara, att långväga sökande skola anmäla sig. Jag bifaller denna punkt.

Herr *Gråå:* Competente sökande äro icke förhindrade att söka skollärarebefattning utom stiftet. En person i Stockholm kan söka sig till landsorten. Således förtjenar icke eller den sednast gjorda invändningen något afseende.

Herr *Bahrman:* Utskottet har förebringat goda skäl för sitt tillstyrkande, och då jag, i motsats till Herr *Gråå*, är öfvertygad, att i de flesta fall ingen skall söka en skollärarebefattning på längre afstånd från sin boningsort, så bifaller jag Utlåtandet i denna punkt.

Herr *Sundler:* Jag instämde i Herr *Hallings* yttrande. Jag har likväl vid ytterligare genomläsning af den nu föredragna punkten funnit en omständighet som i någon mån ändrat min åsigt. Här står nemligen, att, »sedan de sökande, inom sextio dagar ifrån ledighetens första kungörande, sina ansökningar till skolstyrelsen ingifvit, eger skolstyrelsen, der

den så nödigt finner, förelägga de sökande läseprof.» Sådant prof bör dock endast föreläggas de trenne, som uppföras på förslag, och jag yrkar fördenskull den rättelse, att, i stället för »de sökande», förenämnda mening eller »de trenne, som på förslag uppföras», må här intagas.

Herr *Rönblad:* Jag instämmer till alla delar uti Herr *Gråås* yttrande, och jag anser det vara i högsta måtto obilligt att förelägga sökande till skollärarebeställningar, hvilka inom hela riket ega ansökningsrätt, sådana omkostnader, som dem, hvilka skola blifva följden, om ifrågavarande förslag antages. Icke eller är detta förslag behöfligt, då uti en föregående, af Ståndet bifallen, punkt det är vordet föreslaget, att till Kongl. Maj:t ingå med anhållan om vidtagande af åtgärder, på det betygen från Seminarierna må utdelas efter enahanda grund. Vidare synes det vara öfverflödigt, att skollärares läseprof kan utsträckas till en vecka, då prof till presterliga lärarebefattningar erfordra blott en enda dag, oaktadt det vanligast är sökande inom samma stift, som härvid komma i fråga. Jag yrkar afslag till denna punkt.

Herr *Brinck* instämde.

Öfverläggningen var slutad, och då Herr Talmannens proposition på bifall besvarades med blandade *Ja* och *Nej*, begärdes votering.

Sedan Herr *Sundler* förklarat, att han frånträdt sitt särskilta yrkande i den öfvertygelse, att skolstyrelserna icke skulle kalla andre till profs aflägande, än dem, som kunde komma i fråga vid tillsättningen, uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

»Den, som godkänner 6:te punkten af Allmänna Besvärs- och Economie-Utskottets Betänkande, **114**, röstar: *Ja*.

Den, det icke vill, röstar: *Nej*.

Vinner *Nej*, afslås nämnda punkt.»

Voteringen, som verkställdes i vanlig ordning, utföll med **22** *Ja* emot **17** *Nej*, hvadan 6:te punkten var af Ståndet bifallen.

7:de och 8:de punkterna.

Biföllos.

9:de punkten.

Herr *Rinman:* Mig synes det, som om man här velat allt förmycket binda folkskolelärarne. Då ansökningstiden till sådan befattning endast är tvänne månader, lära trenne månader vara alldeles tillräckliga för Skol-Directionen att anskaffa ny lärare.

Vidare förekom ej, och blef 9:de punkten af Ståndet godkänd.

10:de punkten.

Bifölls

11:te punkten.

Herr *Gråå:* Folkskolestadgans nuvarande föreskrift, att folkskolelärare-befattning *må* med klockaretjenst förenas, är vida lämpligare, än det nu föreslagna, att sådan förening *bör* ega rum. Den förra lemnar större frihet att efter omständigheterna härutinnan förfoga. I sednare fallet är man mera bunden, ehuru båda stadganderne i sjelfva verket, det medgifves, föga skilja sig från hvarandra.

Herr *Halling:* Vid första påseendet skulle man nästan kunna tro, att Herr *Gråås* anmärkning vore rigtig. Vid närmare eftersinnande, och då man vet, hvad ofta lärer inträffat, att possessionater, som röstat för största delen af socknen, antagit sina betjenter till klockare, hvilket genom ifrågavarande stadgande hädanefter skulle kunna förekommas, så tror jag, att man har allt skäl att bifalla denna punkt.

Herr *Gråå:* Vid tillsättning af klockaretjenst motsvarar kyrkoherdens röst halfva antalet af de vid valet afgifna rösterne, och om nu skollärarebefattningen dermed förenas, så synes kyrkoherden komma att få alltför stort inflytande på tillsättningen af sistnämnda befattning. Häri finnes ett ytterligare skäl till afslag.

Herr *Halling:* Det är naturligt, att hvardera tjenstebefattningen skall, hvar för sig, tillsättas. Dessutom har Utskottet föreslagit, att den ifrågastälda föreningen bör ega rum, endast »der det, utan olägenhet för undervisningen, kan ske.» Pröfningsrätten i detta hänseende tillkommer icke ensamt kyrkoherden, utan jemväl församlingen. Då den sistnämndes rätt i intet hänseende förnärmas, anhåller jag om bifall.

Öfverläggningen var slutad. Herr Talmannens proposition på bifall besvarades med blandade *Ja* och *Nej*, hvarjemte votering begärdes.

En voteringsproposition uppsattes, justerades och anslogs, så lydande:

»Den, som bifaller **11**:te punkten af Allmänna Besvärs- och Economie-Utskottets Betänkande, *№* **114**, röstar: *Ja*.

Den, det icke vill, röstar: *Nej*.

Vinner *Nej*, afslås nämnda punkt.»

I vanlig ordning anställdes votering, som utföll med **18**

Nej emot 17 *Ja*, hvadan 11:te punkten var af Ståndet af slagen.

Herrar *Gustafsson, Lundh* och *Hesselgren* reserverade sig emot detta beslut.

12:te och 13:de punkterna.

Biföllos.

14:de punkten.

Sedan Prosten *Wallins* reservation, såvidt den rörer ifrågavarande punkt, på begäran, blifvit uppläst, yttrade Herr *Hesselgren:* På de i nu upplästa samt uti Biskop *Fahlcrantz'* reservation anförda skäl, yrkar jag återremiss af denna punkt. Vid de Biskopsvisitationer, som nu för tiden hållas, lemnas folkskolorna vanligast åt sitt öde. Det föreslagna stadgandet är således af högsta behof påkalladt.

Herr *Halling:* Det i Afdelningens förslag åsyftade ändamål kan lika väl vinnas genom de så kallade Prost-visitationerna, och af kyrkoherdarne kunna vederbörande, om så önskas, infordra upplysningar om methoderna, och hvilka böcker, som vid folkundervisningen behöfvas. Om Biskopen verkligen intresserar sig för folkskoleväsendet, finnas således flera canaler, genom hvilka han kan på detsamma öfva ett gagneligt inflytande. Jag bifaller Utlåtandet i denna punkt.

Herr *Björk*, med flere, instämde.

Sedan öfverläggningen förklarats slutad, framställdes proposition på bifall, hvilken med öfvervägande *Ja* besvarades, hvadan alltså denna punkt var af Ståndet godkänd.

Herrar *Gustafsson* och *Hesselgren* reserverade sig.

15:de punkten.

Bifölls.

16:de punkten.

Herr *Rinman:* Jag vet ej, hvarför restlängden skall behöfva uppläsas i sockenstämma. Om någon underlåter att fullgöra inbetalningen, synes det vara nog, att vederbörande exsecutor, på Skolstyrelsens reqvisition, meddelar handräckning till medlens uttagande. Så har det åtminstone hittills tillgått här i Stockholm.

Herr *Halling:* Detta stadgande rörer hufvudsakligast endast landet och öfverensstämmer med derstädes gällande fattigvårdsstadga. Städerna veta nog att bibehålla sina gamla vanor, och stadgandet om uppläsandet har icke något inflytande på dem.

Öfverläggningen var slutad, och 16:de punkten blef af Ståndet bifallen.

17:de punkten.

Bifölls.

№ 115, i anledning af väckt motion, angående de classiska språkens läsning uti Elementarläroverken.

Herr *Winge:* Jag anhåller om afslag å detta Betänkande. Det synes mig ligga något bakom detsamma, som man ej velat med uttryckliga ord förklara. I allt fall betviflar jag ändamålsenligheten af det ifrågaställda förslaget. I främsta rummet bör man lära sitt eget modersmål, och främmande språk böra således icke ifrågakomma uti de lägre classerna. Detta förslag synes väl vara ganska menlöst, men det kan, om det antages, lätteligen urarta derhän, att gossarne tvingas att läsa latin, innan de ännu kunna knappt läsa svenska innantill, och vi skulle således ännu en gång få se gossar i 4:de classen, som skrifva chriorna på latin ganska bra, men icke en felfri rad på svenska. Sådant bör förekommas, och jag yrkar, som sagdt är, att Betänkandet må afslås.

Herr *Halling:* Vore det fråga om något slags tvång, skulle jag gerna instämma uti Herr *Winges* yrkande. Utskottets förslag är dock alltför liberalt, att meningen dermed kan antagas vara sådan. Här föreslås nemligen, att, endast för den händelse målsmän så önska, det bör beredas tillfälle till undervisning i latinet. Man bör således icke kunna befara, att gossarne, såsom fordom, skola känna till latinet, innan de ännu äro hemma i sitt eget modersmål. Jag bifaller Betänkandet.

Herr *Winge:* På det sättet skulle skolundervisningen komma att delas i tvänne linier, nemligen en för undervisning i svenska och en i latinska språket. Härtill fordras dock tvänne särskilde lärare, samt, i följd häraf, ökade anslag.

Herr *Billström:* Då det ifrågakomna stadgandet egentligen lärer afse de förberedande eller lägre classerna, i hvilka för närvarande icke finnes tillfälle till undervisning i latinska språket, anser jag förslaget både lämpligt och ändamålsenligt. Farhågorna, att en återgång till den gamla skolmethoden härigenom skulle beträdas, synes mig vara tämligen öfverdrifne. Jag bifaller Betänkandet.

Herr *Wærn:* För min del, kan jag icke rätt väl inse meningen. Då här står, att tillfälle må för dem, hvilkas målsmän det önska, varda beredt, att i latinet så tidigt njuta undervisning, »att denna må verkligt kunna utöfva sin åsyf-

Nej emot 17 *Ja*, hvadan 11:te punkten var af Ståndet af slagen.

Herrar *Gustafsson, Lundh* och *Hesselgren* reserverade sig emot detta beslut.

12:te och 13:de punkterna.

Biföllos.

14:de punkten.

Sedan Prosten *Wallins* reservation, såvidt den rörer ifrågavarande punkt, på begäran, blifvit uppläst, yttrade Herr *Hesselgren:* På de i nu upplästa samt uti Biskop *Fahlcrantz'* reservation anförda skäl, yrkar jag återremiss af denna punkt. Vid de Biskopsvisitationer, som nu för tiden hållas, lemnas folkskolorna vanligast åt sitt öde. Det föreslagna stadgandet är således af högsta behof påkalladt.

Herr *Halling:* Det i Afdelningens förslag åsyftade ändamål kan lika väl vinnas genom de så kallade Prost-visitationerna, och af kyrkoherdarne kunna vederbörande, om så önskas, infordra upplysningar om methoderna, och hvilka böcker, som vid folkundervisningen behöfvas. Om Biskopen verkligen intresserar sig för folkskoleväsendet, finnas således flera canaler, genom hvilka han kan på detsamma öfva ett gagneligt inflytande. Jag bifaller Utlåtandet i denna punkt.

Herr *Björk*, med flere, instämde.

Sedan öfverläggningen förklarats slutad, framställdes proposition på bifall, hvilken med öfvervägande *Ja* besvarades, hvadan alltså denna punkt var af Ståndet godkänd.

Herrar *Gustafsson* och *Hesselgren* reserverade sig.

15:de punkten.

Bifölls.

16:de punkten.

Herr *Rinman:* Jag vet ej, hvarför restlängden skall behöfva uppläsas i sockenstämma. Om någon underlåter att fullgöra inbetalningen, synes det vara nog, att vederbörande exsecutor, på Skolstyrelsens reqvisition, meddelar handräckning till medlens uttagande. Så har det åtminstone hittills tillgått här i Stockholm.

Herr *Halling:* Detta stadgande rörer hufvudsakligast endast landet och öfverensstämmer med derstädes gällande fattigvårdsstadga. Städerna veta nog att bibehålla sina gamla vanor, och stadgandet om uppläsandet har icke något inflytande på dem.

Öfverläggningen var slutad, och 16:de punkten blef af Ståndet bifallen.

17:de punkten.

Bifölls.

№ 115, i anledning af väckt motion, angående de classiska språkens läsning uti Elementarläroverken.

Herr *Winge:* Jag anhåller om afslag å detta Betänkande. Det synes mig ligga något bakom detsamma, som man ej velat med uttryckliga ord förklara. I allt fall betviflar jag ändamålsenligheten af det ifrågaställda förslaget. I främsta rummet bör man lära sitt eget modersmål, och främmande språk böra således icke ifrågakomma uti de lägre classerna. Detta förslag synes väl vara ganska menlöst, men det kan, om det antages, lätteligen urarta derhän, att gossarne tvingas att läsa latin, innan de ännu kunna knappt läsa svenska innantill, och vi skulle således ännu en gång få se gossar i 4:de classen, som skrifva chriorna på latin ganska bra, men icke en felfri rad på svenska. Sådant bör förekommas, och jag yrkar, som sagdt är, att Betänkandet må afslås.

Herr *Halling:* Vore det fråga om något slags tvång, skulle jag gerna instämma uti Herr *Winges* yrkande. Utskottets förslag är dock alltför liberalt, att meningen dermed kan antagas vara sådan. Här föreslås nemligen, att, endast för den händelse målsmän så önska, det bör beredas tillfälle till undervisning i latinet. Man bör således icke kunna befara, att gossarne, såsom fordom, skola känna till latinet, innan de ännu äro hemma i sitt eget modersmål. Jag bifaller Betänkandet.

Herr *Winge:* På det sättet skulle skolundervisningen komma att delas i tvänne linier, nemligen en för undervisning i svenska och en i latinska språket. Härtill fordras dock tvänne särskilde lärare, samt, i följd häraf, ökade anslag.

Herr *Billström:* Då det ifrågakomna stadgandet egentligen lärer afse de förberedande eller lägre classerna, i hvilka för närvarande icke finnes tillfälle till undervisning i latinska språket, anser jag förslaget både lämpligt och ändamålsenligt. Farhågorna, att en återgång till den gamla skolmethoden härigenom skulle beträdas, synes mig vara tämligen öfverdrifne. Jag bifaller Betänkandet.

Herr *Wærn:* För min del, kan jag icke rätt väl inse meningen. Då här står, att tillfälle må för dem, hvilkas målsmän det önska, varda beredt, att i latinet så tidigt njuta undervisning, »att denna må verkligt kunna utöfva sin åsyf-

tade, för hela bildningen grundläggande inflytelse,» lärer meningen icke vara annat, än att latinets lärande utöfvar inflytelse på hela bildningens grundläggande. Det är således icke annat, än en opinionsyttring till förmån för det redan utdömda class-systemet. Af sådan grund yrkar jag, lika med Herr *Winge*, att Utlåtandet må afslås.

Öfverläggningen var slutad. Herr Talmannen framställde proposition på bifall. Den besvarades med blandade *Ja* och *Nej*, hvarjemte votering begärdes.

En voteringsproposition uppsattes, justerades och anslogs, så lydande:

»Den, som bifaller Allmänna Besvärs- och Economie-Utskottets Betänkande, № 115, röstar: *Ja*.

Den, det icke vill, röstar: *Nej*.

Vinner *Nej*, afslås Betänkandet.»

I vanlig ordning anställdes votering. Vid voteringssedlarnes uppsummerande befunnos de innehålla 18 *Ja* emot 18 *Nej*, i följd hvaraf den förseglade sedeln måste öppnas. Den innehöll *Ja*, hvadan alltså ifrågavarande Betänkande var af Ståndet bifallet.

№ 116, i anledning af väckt motion, angående iakttagande af vissa vilkor vid utländsk mans naturalisation i Sverige.

Herr *Bergman:* Förevarande hemställan synes mig vara något väl mycket knapphändig. Här föreslås nemligen, bland annat, att Svensk medborgarerätt hädanefter icke måtte utländsk man beviljas förr, än han visat sig vara från sitt förra undersåtlighets-förhållande frikallad, eller ock, uti afgifven skriftlig förbindelse, afsagt sig alla sin förra nationalitets politiska förmåner och rättigheter. Utom det, att här ej säges, till hvem den der förbindelsen skall aflemnas, förekommer derjemte den omständighet, att England aldrig afsäger sig rättigheten att beskydda dem, som tillhört Engelska nationen. Jag yrkar derför, att detta Utlåtande må afslås.

Herr *Billström:* Sedan Borgare-Ståndet återremitterat Constitutions-Utskottets Memorial, № 9, i den syftning, att i Grundlag måtte intagas bestämmelser om ordningen och vilkoren för utländsk mans naturalisation här i landet, vill det synas, som skulle Ståndet icke, utan att handla inconsequent, kunna bifalla förevarande Utlåtande, som går ut på att till Kongl. Maj:ts beprövande öfverlemna en del af dessa vilkor. Men äfven om Borgare-Ståndets tanka i nämnda fråga ej skulle vinna framgång, utan Constitutions-Utskottets förslag

varder godkändt, måste det befinnas olämpligt, att till Kongl. Maj:t ingå med en sådan anhållan, som den Economie-Utskottet föreslagit, alldenstund det projecterade nya Grundlagsstadgandet innehåller, att ordningen och vilkoren, hvarunder utländsk man må till Svensk medborgare upptagas, skola uti särskild af Konung och Ständer gemensamt stiftad lag bestämmas. Jag yrkar fördenskull afslag å detta Economie-Utskottets Utlåtande.

Herrar *Sundler* och *Wetterberg*, med flere, instämde.

Herr *Wærn:* Den nu föreslagna åtgärden synes mig ingalunda vara af något slags behof påkallad. Det finnes icke mer, än ett enda land, nemligen England, som tillerkänner sina undersåtare, sedan de utflyttat, några politiska rättigheter, och dessa utsträckas i vissa fall äfven på barn och barnbarn. Men detta land skulle, i händelse af conflict, anse hvarje sådan afsägelse, som här föreslagits, utan all betydelse, om icke för dem, som afsagt sig sina politiska rättigheter, såsom Engelsmän, åtminstone för dessas barn eller barnbarn. Lika med Herr *Bergman*, tror jag derför, att den nu föreslagna åtgärden är alldeles ändamålslös. Det enda exempel på en dylik conflict, som kan åberopas, är den, som förlidet år egde rum i Grekland. De allmänna bladen upphäfde väl häröfver mycket skrik, men den, som, lika med mig, är närmare underrättad om verkliga förhållandet, måste medgifva, att detsamma icke var så farligt, som man sökte utmåla, samt att England i denna fråga handlade fullkomligt rigtigt. Emedlertid tviflar jag ingalunda, att vi både hafva och kunna upprätta vår sjelfständighet, der sådant skulle ifrågakomma. Derföre, och då den enda practiska verkan af det ifrågavarande stadgandet komme att gälla Engelsmän, men dessa vanligen medföra betydliga capitaler samt en utmärkt nyttig verksamhet, kan jag, för min del, icke annat än biträda yrkandet om afslag.

Herr *Björk:* I anledning af Herr *Billströms* anmärkning, anser jag mig böra tillkännagifva, att frågan om sättet för utländsk mans naturalisation, i följd af Borgare-Ståndets återremiss, redan förevarit i Constitutions-Utskottet. Enär Ridderskapet och Adeln samt Preste-Ståndet bifallit, men Bonde-Ståndet afslagit Utskottets förra Betänkande, samt Borgare-Ståndets återremiss icke varit åtföljd af någon närmare bestämmelse om vilkoren och ordningen för naturalisation, hvarom Borgare-Ståndet fordrat föreskrifter i Grundlagen, så har Utskottet funnit sig endast kunna till Riks-Ståndens be-

handling anmäla dessa sålunda förekomna oförenliga skiljaktigheter. Emedlertid kan jag icke inse, att det nu förhanden varande Utlåtande har något ovilkorligt sammanhang med frågan om intagande i Grundlagen af stadganden, rörande vilkoren och ordningen för främlingars naturalisation här i riket. Tvärtom synes det mig ganska nyttigt, att representationen på detta sätt uttalar sin tanka, och att vissa grunder för naturalisationer komma att tjena till efterrättelse, intill dess annan föreskrift i vederbörlig ordning kan åvägabringas, vare sig i Grundlag eller i annan form. Den föreslagna skrifvelsen innefattar ej eller annat, än en anhållan, att vissa reglor, i afseende på främlingars naturalisation, måtte af Kongl. Maj:t följas, intilldess lag härom kan varda antagen. Jag kan således icke förstå, huru man kan vilja afslå densamma, eller begära återremiss på den grund, att fråga om en särskild lag för naturalisationer är å bane, då man tillika måste inse, att denna lag icke ännu på några år kan komma till stånd. Det ena hvarken hindrar eller på något sätt uppehåller det andra. Vidkommande den ifrågaställda behöfligheten af den föreslagna åtgärden, kan jag icke dela Herr *Wærns* åsigt. Vid läsningen inom Constitutions-Utskottet af Stats-Rådsprotocollerna, har det nogsamt visat sig, att några reglor, i fråga om främlingars naturalisation eller tillåtelse för dem att här i riket vistas, alldeles icke blifvit följda, och man har nästan blifvit frestad att tro, det oftast ett fullkomligt godtycke eller sidoinflytande härvidlag gjort sig gällande. Med kännedom härom, bör den föreslagna åtgärden ingalunda anses öfverflödig. Det förmenande, att Engelsmän skulle blifva uteslutna från möjligheten att här bosätta sig, kan jag icke eller dela. Tvärtom synes det sista momentet i Utskottets hemställan hafva tillkommit, hufvudsakligast med afseende på Engelsmän. Det är en i de flesta länder antagen regel, att för rättighet till naturalisation erfordras bevis om frikallelse från undersåtliga förbindelser i annat land. Men om man stadnat här, så skulle, just med afseende å det af Herrar *Bergman* och *Wærn* omnämnda förhållande, att Englands Regering aldrig lemnar en sådan frikallelse, Engelsmän hafva blifvit uteslutne från medborgarerätt i Sverige. Genom stadgandet om aflemnande af skriftlig förbindelse, hvarigenom desse främlingar afsäga sig sina politiska rättigheter i moderlandet, är det möjligt för Engelsmän att här bosätta sig, utan att vi derigenom äfventyra de olägenheter, hvaraf ett annat land nyligen fått röna

en bitter erfarenhet. På dessa skäl yrkar jag bifall till Utlåtandet.

Herr *Brinck:* Jag är hufvudsakligen förekommen af den siste värde talaren, i hvars yttrande jag således instämmer. Äfven om något afseende skulle fästas å den föreslagna underdåniga skrifvelsen, bör dock representationen begagna tillfället att uttala sin tanka om hvad som bör göras vid utländsk mans naturalisation här i Sverige. Skulle något stadgande härom icke inflyta uti Grundlagen, eller båda Statsmakterna nu icke kunna förena sig om lagstiftning i detta hänseende, så bör dock denna skrifvelse anses, såsom en reservation från Ständernas sida, och dessa hafva derigenom alldeles icke frånkännt sig sin rätt att härutinnan lagstifta.

Öfverläggningen var slutad, och med öfvervägande *Ja* blef Utlåtandet bifallet.

Och *№ 117*, i anledning af väckt motion om ny prägel å silfvermynt, som understiga 32 skillingar Banco.

Herr *Palander:* Jag hoppas och tror, att uti en icke så särdeles långt aflägsen framtid decimal-systemet skall varda antaget, åtminstone i afseende på myntenheten, helst begge Statsmakterna redan godkänt detsamma. Det vore då mindre välbetänkt, att under sådana förhållanden förändra prägeln å myntet. I allmänna rörelsen finnas redan icke obetydliga qvantiteter af de små silfvermynten, och om man nu ville införa en ny prägel, som efter någon tids förlopp otvifvelaktigt kommer att ånyo förändras, skulle vi få allt för många myntsorter, hvaröfver missbelåtenheten skulle blifva vida större, än den nu är. Ehuru valeuren är svår att skilja på de minsta silfvermynten, har allmänheten redan blifvit vand dervid, så att olägenheten deraf icke längre är så särdeles kännbar. Jag anhåller derför, att detta Utlåtande må afslås.

Herr *Brinck:* Då vi vid ifrågavarande silfvermyntets första utgifvande icke erhöllo den prägel, som nu blifvit begärd, anser jag mig nu icke böra biträda ett yrkande, som går ut på att få densamma förändrad. Jag önskar införande af decimal-systemet icke blott i fråga om mynt, utan jemväl beträffande mått, mål och vigt. Intilldess nämnda system, i afseende på myntet, varder antaget, bör hvarje förändring, rörande dess prägel, få anstå. Jag yrkar afslag.

Herr *Bergman*, med flere, instämde.

Öfverläggningen var slutad; och sedan Herr Talmannens

proposition på bifall besvarats med *Nej*, blef förevarande Utlåtande afslaget.

§ 5.

Till bordläggning anmäldes Stats-Utskottets Utlåtande: № 261, samt Bevillnings-, Lag- samt Allmänna Besvärs- och Economie-Utskottens: № 3: skolande rubrikerna i protocollet intagas, när den slutliga föredragningen sker.

§ 6.

Upplästes ett så lydande valprotocoll:

»1851 den 23 Julii sammanträdde Borgare-Ståndets Herrar Electorer och utsågo Herr *Pettersson* till Suppléant i Banco-Utskottet, i stället för Herr *Indebetou*, samt Herr *Hjort* likaledes till Suppléant i Lag-Utskottet, i stället för Herr *Engzell*.

In fidem.
K. F. M. Lang;»

Och skulle protocolls-utdrag häröfver till vederbörande utskrifvas.

§ 7.

Justerades protocolls-utdrag öfver de af Ståndet denna dag samt den 21 i denna månad fattade beslut.

Herr Talmannen och Ståndets Herrar ledamöter åtskiljdes kl. ¼ till 3 eftermiddagen, men sammanträdde åter, till fortsättning af

Plenum kl. 8 e. m.

§ 8.

Föredrogos å nyo Allmänna Besvärs- och Economie-Utskottets Utlåtanden:

№ 118, i anledning af väckta motioner om förändring af mått, mål och vigt samt mynt.

Herr *Berger*: Då jag anser denna fråga, angående införande af ett mera rationelt system uti vårt lands mynt samt mått, mål och vigt, utgöra en af de vigtigare, som under Riksdagens lopp kommit under omprövning, är det med ledsnad jag finner, att Utskottet deråt gifvit en så knapphändig lösning, att det icke ens velat ingå i pröfning af min i detta ämne väckta motion, utan helt enkelt afslagit densamma, under föregifvande deraf, att ett decimalsystem härutinnan redan skulle vara af Regering och Ständer antaget. Det vore väl, om så varit förhållandet; men hvar och en känner, att

man uti denna fråga, som under flera Riksdagar återkommit, ännu står in statu quo, och hade man väl åtminstone kunnat vänta, att Utskottet, då det, såsom motiv för ett obetingadt afslag af min motion, åberopat, att ett decimalsystem redan vore antaget, bort ingå i pröfning, om detsamma vore godt och lämpligt samt bättre, än det, jag nu föreslagit, och då hemställt till Ständerna att ingå till Kongl. Majt med underdånig anhållan att få detta befordradt till verkställighet. — Men jag fruktar, att detta system icke kan användas, ty annars hade man väl, efter en så lång tid, sett något resultat af detsamma. Och den lösning, frågan nu fått, synes blott vara egnad att uppskjuta en reform, som allmänt önskas, och som i otaliga riktningar skulle medföra fördelar, en reform, som, enligt min tanka, bör mera varmt behjertas och påskyndas, än som nu synes vara fallet. Jag gläder mig emedlertid att mot Utskottets Betänkande finnas så många reservanter af flere Riks-Stånd, och kan icke förklara den ovilja eller obenägenhet, som min motion rönt, ur annan synpunkt, än att inom Representationen ännu torde finnas en och annan, som icke gjort sig fullkomligt förtrogen med de väsendtliga fördelar, som genom ett decimalsystems antagande skulle vinnas. Man hör så ofta talas om en mängd svårigheter, som skulle vara förenade med denna reform, hvilka dock äro af den art, att de, enligt min tanka, icke förtjena något afseende. Det är knappt tänkbart, att icke vid hvilken reform, som helst, den må vara aldrig så nyttig, motstånd skall göra sig gällande, ofta utan ringaste skäl. Så säger man, att folket är mera vandt vid tolftals-räkningen och skulle med svårighet vänja sig vid ett decimalsystem, helst 10 icke är jemnt divisibel med 3, 4, 8 etc., men man synes helt och hållet ignorera, att någon tolftals-räkning i sjelfva verket icke exsisterar, att tolftals-räkningen aldrig varit och troligen aldrig kommer att antagas i något civiliseradt land, och man synes icke en gång veta, hvad tolftalsräkning är; man synes ignorera, att hela vårt räknesystem är ett verkligt decimalsystem, och att alla indelningar i 12, 4, 3 etc., är någonting helt onaturligt, och att sjelfva svårigheten *ligger just deri*, att man ej vill tillegna sig alla de fördelar, som skola uppkomma sjelfmant deraf, att man bringar alla de förhållanden, som äro beroende af mått, mål och vigt samt mynt, i full harmonie med vårt räknesystem, som är ett fullkomligt decimalsystem. Jag behöfver ej uppräkna eller beskrifva dessa otaliga fördelar, denna stora lättnad, som

genom en sådan åtgärd skulle vinnas. — Allt detta ligger öppet och tydligt för en hvar, som aldrig så litet tänkt sig in i saken, som gjort sig förtrolig med decimalräkningen, och som vill, att dessa fördelar skola komma landet tillgodo. Jag behöfver icke eller uppräkna de många olägenheter, som, till följe af vårt oefterrätteliga system, i afseende på mått, mål och vigt samt mynt, så ofta förekomma. — Man må icke tro, att decimalbråk för Svenska allmogen skall vara så konstigt att lära; jag vågar påstå, att det skall vara mångfaldiga gånger lättare, än vanligt bråk, som få af dem kunna, ty tänker man noga på saken, så är väl decimalbråk föga annat, än räkna i hela tal; och sedan våra folkskolor nu allmänt kommit i gång, skall denna lärdom snart och lätt erhållas. — Ja, det är så lätt och enkelt att räkna med decimaler, att man vid svårare uträkningar och calculer anser, som en stor vinst, samt nödgas, snart sagdt, att förvandla vanligt bråk till decimalbråk, för att kunna med mera lätthet och säkerhet verkställa uträkningen. Dessutom kommer hufvudräkningen, hvaraf allmogen i synnerhet göres behof, i väsendtlig mån att underlättas genom ett decimalsystem. — Då det skulle vara ett af denna Riksdags vackrare resultater, om man kunde få se denna vigtiga fråga på ett tillfredsställande sätt närmare sin lösning, vågar jag föreslå Högtärade Ståndet att återremittera detta Betänkande, på det Utskottet må närmare granska det system, jag i min motion föreslagit, och att Utskottet *åtminstone*, om det icke vill lemna fullkomligt bifall till detsamma, måtte hemställa, att Rikets Ständer uti underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t ville anhålla, att Han för nästkommande Ständer ville framlägga ett på vetenskapliga *grunder* utarbetadt förslag till decimalsystemets införande i mått, mål, vigt och mynt. Att det af mig föreslagna systemet icke just obesedt bort förkastas, tror jag så mycket mera, som det har den väsendtliga fördelen, att bringa vårt system i likhet med hvad andra nationer begagna. Ty med en stigande civilisation skall beröringen folkslagen emellan i all handel och vandel otroligt tilltaga och fördelarne af ett gemensamt system för mått, mål, vigt och mynt i och med detsamma blifva allt mer och mer nödvändiga. Så begagnas detta system redan i många länder i Europa, dels i sin helhet, dels uti flera eller färre detailer, nemligen i Frankrike, Grekland, Schweitz, Sardinien, Preussen, Hessen-Darmstadt, Hessen-Homburg, Storhertigdömet Baden, Belgien, Holland, Bayern, Würtemburg, Bremen, Hertigdömet Braunschweig, Konungariket Lombardiet-Venedig. — Men vill man icke antaga detta af mig nu föreslagna system, som är byggdt på en vetenskaplig basis, så anser jag dock ett nödvändigt vilkor böra fästas vid det förslag, som kan komma i fråga till antagande, nemligen: *att det hvilar på vetenskapliga grunder så mycket, som möjligt.* Först derigenom blir systemet mera användbart, och ju vetenskapligare, desto nyttigare och desto bättre till sina resultater. — Jag kan härvid icke i allo dela den af Herr *Leijonancker* i dess reservation föreslagna skrifvelse, hvarutinnan man företrädesvis skulle fästa Regeringens uppmärksamhet på våra nuvarande enheter: Riksdaler, Skålpund, Fot etc. Man bör i sin skrifvelse lemna Regeringen fritt rådrum härutinnan, och jag anser det vara bäst och rättast, att i skrifvelsen icke fästes afseende på någon annan bestämmelse, än att det decimalsystem, som man önskade, borde vara byggdt på så vetenskapliga grunder, som det är möjligt.

Herr *Palander:* Jag delar den åsigt, att införandet af decimalsystemet i mått, mål och vigt vore särdeles nyttigt och önskligt. Jag nekar icke, att svårigheter dervid skola möta, men jag tror icke, i likhet med åtskillige, som motsätta sig detta system, att »folket», skall hafva möda att med detsamma snart göra sig bekant. Ju längre man dröjer att med alfvar omfatta denna sak, destomera aflägsnar man sig från perioden för systemets införande. Mig synes dock det kanske vara ändamålsenligast att först införa nämnde system, i afseende å myntet. Folket skulle lära sig detta ganska snart, och sedan kunde decimalsystemet tillämpas på mått, mål och vigt. Genom folkskolorne hafva vi ett ypperligt tillfälle att låta sprida kännedom om berörde system. Vid förra Riksdagen var det Borgare-Ståndet, som sköt ifrån sig införandet af decimalräkningen, i fråga om mynt. Kongl. Maj:t aflät derom Kongl. Proposition, men Borgare-Ståndet afslog densamma. Såsom ett bevis, att icke så stora svårigheter möta vid denna förändring, åberopar jag förhållandet i Finland, hvars allmoge jag icke anser stå öfver Svenska allmogen i upplysning. Då decimalsystemets införande i myntberäkningen nådigst anbefalldes, gick detta för sig utan allt för stora svårigheter. För min del, kan jag icke godkänna Utskottets förslag, att Rikets Ständer skulle hos Kongl. Maj:t i underdånighet anhålla, att bruket af samma slags tunnemått och vigtenhet öfver hela Riket anbefalldes. Vi hafva ju redan en vigtenhet, nemligen skålpund. Det skulle i san-

ning vara en förspilld tid, om man först skulle lära folket att begagna endast en skålpundsvigt, och sedan öfvergå till decimalsystemet. Med de åsigter, Herr *Leyonancker* uti reservationen uttalat, kan jag icke till alla delar instämma. Åtskilliga motsägelser finnas der, och de hafva till någon del blifvit af den förre talaren påpekade. Enda sättet att få fram sin önskan i ofvanberörde hänseende är, att Rikets Ständer vid hvarje Riksdag aflåta underdånig skrifvelse derom. Rikets Ständer böra ej släppa efter, utan ständigt och jemnt förnya deras anhållan om decimalsystemets antagande. Jag begär återremiss och hemställer, huruvida dervid icke borde uttryckas, att Borgare-Ståndet anser ifrågavarande systems införande på mått, mål, vigt och mynt särdeles nyttigt, och att underdånig skrifvelse i denna syftning bör afgå.

Herr *Berg* instämde.

Herr *Brinck:* När man betraktar gången af denna fråga, förete sig åtskilliga besynnerligheter. Grundlagen känner till två Statsmakter. Redan för 28 år sedan hafva de beslutat införandet af decimalsystemet på mått, mål och vigt. Då detta beslut likväl icke ännu ledt till någon påföljd, synes det nästan, såsom funnes det en tredje Statsmakt öfver de båda andra. Jag vet icke, hvad den skall benämnas, om icke egennytta eller slapphet. Huru Economie-Utskottet kunnat, på grund af de i motionerna framställda yrkanden, komma till förevarande resultat, kan jag sannerligen icke förstå. Mig synes det, som Utskottet icke har något alfvar med frågans slutliga lösning. Herr *Palander* har ansett, att decimalsystemet borde först vinna tillämpning på mynt. Det må så vara, men om man ihågkommer, att vi hafva dussinräkning i mått, skulle detsamma dock i vissa liquider blifva krångligt. Till förekommande deraf, anser jag lämpligast, att decimalsystemet i sin helhet på en gång fastställdes. Jag anhåller om återremiss, och skulle önska, att Utskottet, vid densammas besvarande, ville uttala andra åsigter, än dem, som i Utlåtandet igenfinnas, och föreslå en underdånig skrifvelse, deruti Rikets Ständer skulle anhålla, det Kongl. Maj:t behagade låta utarbeta och för Rikets näst sammanträdande Ständer framlägga ett fullständigt, på vetenskapliga grunder upprättadt förslag till decimalsystemets införande i mått, mål och vigt samt mynt, och derigenom närma oss det mål, våra grannstater hunnit. Så är t. ex. i sjelfva Ryssland decimalsystemet i myntet infördt; och jag vet i sanning icke, hvarföre vi i detta hänseende skola stå efter. Jag tror icke, att folket skall finna systemet svårfattligt, utan tvärtom ganska lätt blifva dermed förtroget, och inse de fördelar, hvilka beredas det allmänna. Det vissa är åtminstone, att en myckenhet bedrägerier, som nu ega rum, då skola upphöra. Jag förnyar den gjorda anhållan om återremiss.

Herr *Sundler:* Då jag vid de förra Riksdagarne ifrat för decimalsystemets införande, gör jag det äfven nu och instämmer i Herrar *Bergers* och *Brincks* yttranden.

Herr *Murén:* Det kan ej nekas, att Utskottet på ett ganska besynnerligt sätt frånskjutit sig de i ämnet väckta motionerna. I afseende å decimalsystemets tillämpning på myntet, säger nemligen Utskottet, att denna fråga vid sednaste Riksdag behandlades af Banco-Utskottet, och jemväl nu vore på nämnde Utskotts handläggning beroende, hvadan Economie-Utskottet undginge att öfver nämnde fråga afgifva yttrande. Berörde förhållande borde dock icke hafva hindrat Utskottet att besvara en till detsamma remitterad motion. Det skulle kunna hända, att Banco-Utskottet, till svar å motionen, anför, att, då en motion i samma syftning blifvit till Economie-Utskottet öfverlemnad, vore Banco-Utskottet förhindradt att deröfver afgifva annat yttrande. Utskottet säger, att införandet af decimalsystemet på mått, mål och vigt blifvit vid en föregående Riksdag af Konung och Ständer beslutadt, men vid sådant förhållande hade Utskottet, efter mitt förmenande, bort tillstyrka en underdånig skrifvelse, med anhållan om verkställighet af berörde beslut, men långt derifrån har Utskottet endast yttrat, att, enär Utskottet ansåge särdeles behöfligt, att, innan de svårigheter kunna öfvervinnas, som syntes möta för införande af decimalindelningen i mått, mål och vigt, åtgärder vidtogos till afhjelpande af den oreda, som förorsakades genom de flera olika slag af mått och vigt, som inom Rikets särskilda orter begagnades, föreslog Utskottet, att Rikets Ständer måtte hos Kongl. Maj:t i underdånighet anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes genom nådig förordning anbefalla bruket af samma slags tunnemått och vigtenhet öfver hela Riket. Jag hemställer, om det är lämpligt att, på samma gång man erkänner, att decimalsystemet bör införas, vilja bygga på nuvarande system, som redan är förkastadt. Jag bestrider icke angelägenheten, att samma sorts vigt införes i hela landet, men skall decimalsystemet någon gång införas, så torde detta lämpligast ske i sammanhang med befrielsen från nuvarande barbariska indelning af vigtbestämmelserna uti en hel mängd sins emellan vidt åtskiljda

enheter eller sorter. Jag tror också, att frågan icke erhåller någon framgång, om man vill vinna allt på en gång. Praxis har numera blifvit den, att icke på en gång taga ut steget. Jag gillar det ej, men nödvändigheten har ingen lag. Lämpligast anser jag det vara, att en förändring eger rum i mått, mål och vigt, då, jag är derom öfvertygad, förändring, i afseende å myntet, lätt låter verkställa sig. Om, på sätt en motionair föreslagit, decimalsystemet finge användas af den, som sådant önskade, tror jag, att det snart skulle komma i bruk. Med afseende å den lätthet det erbjuder, skulle köpmansclassen snart antaga detsamma, och de andra följde säkerligen, innan kort, exemplet. Att allmogen till en början dervid skulle finna svårigheter, är icke underligt. De räkna mångenstädes i Daler, Öre och Mark, ehuru denna räkning redan är aflyst, men detta skadar ej. Herr *Palander* har ansett, att vi redan hafva en vigtenhet, nemligen: skålpund. Detta är sannt, men jag får dock erinra, hurusom det finnes tackjernsvigt, victualievigt, m. fl., som sins emellan äro olika. Utskottet har afsett, att deruti erhålla enhet, men detta kan icke åstadkommas annorlunda, än genom antagande af ett nytt system. Om decimalsystemet icke infördes på en gång i alla afseenden, bör det dock antagas, att det hvart efter annat komme att införas. Jag tror icke, att Borgare-Ståndet vid förra Riksdagen afslog Kongl. Maj:ts Proposition, angående decimalsystemet, utan, efter hvad jag vill påminna mig, återremitterades densamma, men tiden var då så långt framliden, att återremissen icke hann besvaras. Jag anhåller om återremiss.

Herr *Kjöllerström:* Jag vill endast upplysa, att vid detta ärendes behandling inom Utskottets afdelning biträdde jag motionen, men, genom votering i plenum, stadnade Utskottet i det beslut, förevarande Utlåtande innehåller.

Herr *Hesselgren:* Jag beklagar, att, sedan Konung och Rikets Ständer redan vid 1823 års Riksdag fattade beslut om decimalsystemets införande, någon verkställighet deraf icke följt. Om man tillförene, såsom ett skäl emot nämnde systems antagande, anmärkt, att några folkskolor icke funnos, der undervisning i berörde hänseende kunde lemnas det uppvexande slägtet, så är det dock numera lätt för Regeringen att anbefalla densamma. Så har likväl icke skett. Jag vill visserligen icke sätta mig emot en återremiss; men då Riksdagen redan är långt framskriden och man tager i betraktande den reactionaira syftning, som nu inträdt, tror jag det vore bättre att fatta ett bestämdt beslut, och jag föreslår alltså, att Borgare-Ståndet ville, för sin del, besluta en underdånig skrifvelse, hvarigenom det anhölls, att Kongl. Maj:t måtte i Nåder täckas låta utarbeta och vid nästa Riksdag förelägga Rikets Ständer ett fullständigt förslag, i afseende på decimalindelningens tillämpning på ej mindre Rikets mynt, än mått, mål och vigt, och i sammanhang dermed anbefalla, att undervisning om decimalsystemet meddelas i folkskolorna.

Herr *Palander:* Jag vill upplysa Herr *Murén*, att frågan om decimalsystemets tillämpning utagerades inom Borgare-Ståndet vid förra Riksdagen den 29 April 1843, då Kongl. Maj:ts Proposition afslogs. Jag har icke förordat Utskottets Utlåtande, utan endast yttrat, det jag trodde, att decimalräkningen ganska lätt skulle kunna införas, om den först tillämpades på myntet. I händelse ärendet varder till Utskottet återremitteradt, skulle jag önska, att Utskottet föreslog en underdånig skrifvelse i den syftning, som redan blifvit uttalad.

Herr *Bergman:* Jag är af samma tanka, som Herr *Palander*, och tror, att man bör börja med decimalsystemets införande i myntet. Sedan är det lätt genomfördt, i fråga om mått, mål och vigt. Ett sådant beslut kan gerna stå ensamt. I Förenta Staterna beslöt man för 15 à 20 år sedan, att i *vigt* antaga decimalräkningen; men så många hinder hafva dock mött för verkställigheten deraf, att densamma ännu icke är antagen. Deremot hafva de länge haft decimalsystemet infördt, i afseende å myntet. Vid den begärda återremissen, anser jag följaktligen, att Borgare-Ståndet bör i främsta rummet påyrka en underdånig skrifvelse, med anhållan om decimalsystemets tillämpning på myntet.

Herr *Norin:* Jag hade trott, att någon af de ledamöter utaf Banco-Utskottet, som här haft ordet, skulle benäget meddelat upplysning, i anledning af Economie-Utskottets anmärkta yttrande, att, som en motion i samma syftning blifvit till Banco-Utskottet remitterad, Economie-Utskottet tills vidare ajournerar sitt yttrande i saken, men så har dock icke skett. Jag anser mig då böra meddela, hvad på enskild väg blifvit berättadt, eller att Banco-Utskottet skall hafva förhållit sig på samma sätt, som Economie-Utskottet, och först velat se, hvad sistnämnde Utskott skulle i frågan vidgöra, samt således derefter ansett sig böra meddela något yttrande öfver förenämnda motion. Om emedlertid denna fråga vid

innevarande Riksdag strandar, debiterar jag derför både Banco- och Economie-Utskotten, som på sådant sätt kunnat med besvarande deraf dröja så länge.

Herr *Gustafsson:* Äfven jag anser denna fråga af stor vigt, och begär återremiss af förevarande Utlåtande. Jag biträder Herr *Hesselgrens* förslag, att, om en underdånig skrifvelse beslutes, underdånig anhållan då äfven göres, att undervisning i decimalräkning meddelas i folkskolorna. Jag tror, att allmogen, innan den blifvit van vid densammas begagnande i mätande och vägande, ogerna skall se densamma sig påtrugas, och jag är förundrad, att undervisning deruti ej redan blifvit börjad. Sedan densamma kommer att meddelas, blir det möjligt att beräkna tiden för decimalsystemets antagande.

Herr *Palander:* Anledningen, hvarför Banco-Utskottet icke besvarat den dit remitterade motionen om decimalräkningens införande, är den, att Utskottet derförinnan velat se, hvad behandling Economie-Utskottet lemnade åt en i samma syftning till sistnämnda Utskott remitterad motion. Sedan utgången der blifvit känd, har berörda motion inom Banco-Utskottet kommit under öfverläggning. Man bör dock förlåta Banco-Utskottet, om det vid denna Riksdag icke afgifvit förslag till decimalsystemets antagande, då ett i sådant afseende vid förra Riksdagen afgifvet förslag blef af Rikets Stånder underkändt. Det var Borgare-Ståndet, som derpå kastade första stenen. Herr *Norin* har varit ledamot af detta Stånd såväl vid 1844—1845 årens Riksdag, som vid sistlidne Riksmöte, och bör således hafva sig bekant, om decimalsystemets tillämpning på myntet haft någon framgång inom detta Riks-Stånd. Jag hade trott, att Economie-Utskottet bort tillstyrka åtminstone aflåtande af en underdånig skrifvelse i ämnet. Banco-Utskottet skulle då erhållit mod att ånyo inkomma med ett förslag i ofvanberörda syftning. Kongl. Maj:ts vid förra Riksdagen derom aflåtna Proposition understöddes af Banco-Utskottet, men underkändes af Rikets Stånder.

Herr *Murén:* Det eger sin riktighet, att Borgare-Ståndet vid förra Riksdagen underkände Kongl. Maj:ts Proposition om decimalsystemets tillämpning; men detta gällde dock endast myntet. Jag motsatte mig då beslutet, och för att visa, det jag icke förändrat åsigt, anhåller jag att få uppläsa hvad jag då yttrade. Det lyder sålunda: »Jag anser det vara högst angeläget att få decimalsystemet till grund så väl för mynt, som mått, mål och vigt, och ehuru jag heldre skulle vilja hafva myntenheten sådan, som Herr *Ericsson* densamma föreslagit, bifaller jag dock Betänkandet, på det att hela den angelägna saken icke må omintetgöras. En af reservanterne har trott, att man icke borde skynda med denna frågas afgörande, utan vänta, till dess systemet kunde vinna tillämpning jemväl på mått, mål och vigt, men då vi arbetat på ordnande af vårt myntsystem alltsedan år 1823, kan någon särdeles skyndsamhet icke skäligen anses hafva egt rum. Det är sannt, att vårt vigtsystem, som är det mest förvirrade och invecklade något land eger, också tarfvar förändring, men om vi uppskjuta med nu förevarande fråga, så är knappt någon förenkling af vigtsystemet i våra dagar att emotse.» Jag kommer ihåg, att en inflytelserik ledamot i detta Stånd, denna Riksdag frånvarande, då kämpade med särdeles ifver emot Banco-Utskottets förslag. Men utaf det då fattade beslutet kunna vi väl, i hvad fall som helst, icke nu vara bundne. Att i folkskolorna meddela undervisning om decimalsystemet, tror jag vara af föga nytta. Först då det kommer i dagligt bruk, skall allmogen lära sig detsamma, och då ganska lätt. Derförinnan lära få besvära sig med att lära ett räknesätt, som icke i det practiska tillämpas.

Herr *Rinman:* I anledning af en talares yttrande, ber jag få erinra, att Banco-Utskottet icke kan taga befattning med frågan om decimalsystemets införande i vidsträcktare måtto, än hvad myntet angår. Fråga uppstod visserligen i Banco-Utskottet, huruvida, för behandlingen af den till Utskottet remitterade motion om decimalräkningens antagande, sammanträde borde ega rum med Allmänna Besvärs- och Economie-Utskottet; men vid votering föröll frågan. Sedan Banco-Utskottet erhöll kännedom, att samma motion utgjorde föremål för Economie-Utskottets behandling, lät Banco-Utskottet nämnda motion hvila, till dess Economie-Utskottet afgifvit Utlåtande. Inom Banco-Utskottet var man af den tanka, att frågan om decimalsystemets tillämpning på myntet borde skiljas från de andra. Såsom ett bevis för svårigheten att få allmänheten att använda berörda system i mått, mål och vigt, åberopar jag förhållandet i Frankrike. Ehuru detsamma för många år sedan påböds, har den Fransyska nationen dock ännu icke hunnit förstå att tillämpa detsamma. Flera författningar hafva tid efter annan blifvit utfärdade, hvarigenom de gamla benämningarne blifvit inpassade på de

nya. Deremot, i afseende å myntet, har tillämpningen gått lätt för sig. Emedlertid förmodar jag, att, sedan frågans utgång blifvit känd, Banco-Utskottets Finance-Afdelning skall skyndsammeligen företaga ofvanomförmälda motion till behandling.

Discussionen ansågs slutad, och Utlåtandet, № 118, återremitterades till Allmänna Besvärs- och Economie-Utskottet; och

№ 119, i anledning af väckt motion om revision af Kongl. Förordningen om mått, mål och vigt, samt utfärdande af Reglemente för spannemålsmätning.

Bifölls.

§ 9.

Föredrogos ånyo Lag-Utskottets Betänkanden:

№ 34, i anledning af Kongl. Maj:ts Nådiga Proposition, angående sättet för fullföljd af mindre brottmål, som med tvistemål ega nära gemenskap eller deraf härflyta.

Bifölls.

№ 35, i anledning af väckt motion om förklaring af lagens stadgande, angående rätta orten för lysning till äktenskap.

Herr *Brodin:* På grund af Herr *Carlesons* reservation, begär jag proposition å afslag.

Vice Talmannen Herr *Halling:* Under åberopande af de utaf Lag-Utskottet anförda skäl, anhåller jag åter om proposition på bifall.

Herr *Rudling:* Det var egentligen Ledamöterne af Preste-Ståndet, hvilke interesserade sig för denna fråga och önskade få närmare bestämdt, hvarest lysning till äktenskap bör ske; och det torde vara ostridigt, att anledning dertill icke saknats. Det är nu föreskrifvet, att lysning skall ske i den församling, der bruden tages, eller der bruden sitt rätta hemvist har och boende är. Men denna bestämmelse är åter beroende af svaret på en annan fråga. Hvar har man sitt hemvist? Hvar är man boende? Är det, der man vistas, t. ex. en månad, 2 månader, eller längre, eller hvilka åtgärder böra vidtagas, för att ådagalägga, att man på en bestämd ort är boende? Någon åtgärd bör väl i nämnde afseende vidtagas, och jag anser inskrifning i församlingens kyrkobok eller husförhörslängd vara ganska lämplig åtgärd. Herr *Carleson* har kallat Utskottets påstående, att Kongl. Förordningen den 21 November 1794 icke kunde gifvas annan tydning, än den, att lysning borde ske i den församling,

der bruden blifvit i husförhörslängd antecknad, för ett »infall». Någon motivering har Herr *Carleson* dock icke ansett derför erforderlig. Vidare har han sagt, att Utskottets förslag icke vore af någon nytta, »enär det mången gång kunde inträffa, det en person icke allenast genom eget, utan äfven andras, förvållande, blefve utesluten så väl från mantals- som husförhörslängderna i den församling, der han ändock hade sitt rätta hemvist och vore boende.» Det vore i sanning interessant att veta, när sådant lagligen kan ske; ty ett uteslutande, i följd af egen eller andras vårdslöshet, eller försummelse, eller annan felaktighet, måtte reservanten väl icke hafva åsyftat. Herr *Carleson* yttrar slutligen, att, om Utskottets förslag antages, skulle presterskapet derigenom mången gång sättas i ännu större bryderi, än för det närvarande. Jag skulle önskat, att Herr *Carleson* velat närmare uppgifva de fall, då sådant kunde inträffa. Emedlertid vågar jag tro, att, om också icke Utskottets förslag af alla skall anses gifva tydlighet åt ifrågavarande lagparagraph, åtminstone ganska få, med undantag af Herr *Carleson*, skola deraf finna otydlighet förorsakad. Väl icke någon gällande lag, men ett allmänt vedertaget bruk, bjuder, att, då en person utflyttar från en församling, skall derom först lysas ifrån predikstolen i församlingens kyrka, och, innan flyttningen sker, bör anmälan göras, om något hinder möter för hans ingående af äktenskap, hvarom anteckning jemväl sker i utflyttningsbeviset. Detta anser jag äfven vara ett skäl att godkänna Utskottets framlagda förslag. Jag anhåller vördsamt om proposition på bifall till förslaget.

Discussionen ansågs slutad, och Herr Talmannen gjorde denna proposition:

»Behagar Ståndet bifalla Lag-Utskottets Betänkande, № 35?»

Svarades *Ja* och *Nej*, hvarjemte votering begärdes.

En voteringsproposition uppsattes, justerades och anslogs, så lydande:

»Den, som bifaller Lag-Utskottets Betänkande, № 35, röstar: *Ja*.

Den, det icke vill, röstar: *Nej*.

Vinner *Nej*, afslås Betänkandet.»

Votering anställdes med slutna sedlar, efter upprop. En sedel aflades förseglad och de öfriga, vid hvilkas öppnande två af Ståndets Herrar Ledamöter stodo, en på hvardera sidan om Herr Talmannen, befunnos innehålla 25 *Ja* emot

15 *Nej;* hvadan Borgare-Ståndet bifallit Lag-Utskottets Betänkande, № 35.

§ 10.

Föredrogos ånyo Stats-Utskottets Memorial och Utlåtanden:

№ 230, i anledning af återremisser å Utlåtandet, № 141, angående låneunderstöd för uppbyggandet af den nedbrunna delen af staden Lidköping, samt verkställandet af den nya tomtregleringen derstädes.

Herr *Wetterberg:* På de skäl, som vid återremissen anfördes, anhåller jag, att Högtärade Ståndet måtte, med ogillande utaf den afstyrkande delen i detta Utlåtande, vidhålla den åsigt, i hvars syfte återremissen skedde, eller att tomtregleringslånet måtte höjas till 26,666 R:dr 32 sk., och ett särskildt lån för byggnader af träd å 33,333 R:dr 16 sk. beviljas.

Discussionen var slutad, och på Herr Talmannens framställning, om Ståndet godkände, hvad Stats-Utskottet i dess Utlåtande, № 141, tillstyrkt och uti Memorialet, № 230, vidhållit, svarades *Ja* och *Nej*, äfvensom begärdes votering.

En voteringsproposition uppsattes, justerades och anslogs, så lydande:

»Den, som godkänner Stats-Utskottets Utlåtande, № 141, förnyadt i Utlåtandet, № 230, röstar: *Ja*.

Den, det icke vill, röstar: *Nej*.

Vinner *Nej*, har Ståndet bifallit dels ett lån af 66,666 R:dr 32 sk. för Lidköpings nedbrunna stadsdels återuppbyggande, dels ett lån af 26,666 R:dr 32 sk. för uppförandet af den efter eldsvådan föreskrifna nya tomtreglering.»

Votering anställdes med slutna sedlar, efter upprop; en sedel aflades förseglad, och de öfriga, vid hvilkas öppnande 2 af Ståndets Herrar Ledamöter stodo, en på hvardera sidan om Herr Talmannen, befunnos innehålla 19 *Ja* emot 18 *Nej;* i följd hvaraf Ståndet godkännt Stats-Utskottets Memorial, № 230.

Herr *Wetterberg* reserverade sig och anmärkte, att detta var första gången under innevarande Riksdag, som Borgare-Ståndet uteslutit möjligheten af ett statsbidrag, om hvars nytta Ståndet nyss förut varit ense.

№ 231, i anledning af återremisser å Utlåtandet, № 158, angående ett lån för återuppbyggandet af den nedbrunna kyrkan i Lidköping.

Herr *Wetterberg:* Då Borgare-Ståndet återremitterade denna fråga, skedde det, i ändamål, att Stats-Utskottet skulle tillstyrka beviljandet af åtminstone ett låneunderstöd å 20,000 R:dr B:co. Ehuru med föga hopp om framgång, begär jag afslag å Utskottets Utlåtande, № 158, och Memorial, № 231, under yrkande, att ett lån af 20,000 R:dr måtte beviljas i och för återuppbyggandet af ofvannämnda kyrka.

Vice Talmannen Herr *Halling:* Efter den motgång, Lidköping nu rönt, tillstyrker äfven jag, att lånesumman måtte ökas till 20,000 R:dr.

Discussionen ansågs slutad; och ifrågavarande lån bifölls till ett belopp af 20,000 R:dr.

№ 232, angående sökt anstånd med ränte- och capitalafbetalningarna å de för hamnbyggnads-arbetena vid Cimbritshamn beviljade lån.

Vice Talmannen Herr *Halling:* Det är bekant, att ingen stads hamnarbeten lidit så många olyckor, som ifrågavarande samhälles. Två särskilda gånger har detsamma lidit stora skador. Nu önskar detta samhälle endast anstånd med capitalafbetalningen till nästa Riksdag. Stats-Utskottet har dock icke bifallit denna anhållan i vidsträcktare mån, än till 1852 års slut. Nu hafva Rikets Ständer beviljat ett anslag till ifrågavarande hamnarbete af 14,950 R:dr, men innan detta lån kommer att utgå, är detta år tilländalupet. Något vidare arbete kan först verkställas år 1852. Derförinnan, och innan hamnarbetet hunnit fullbordas, kan staden deraf icke påräkna någon inkomst. Jag hemställer derföre, att Ståndet måtte bevilja anstånd med capitalafbetalningarne till 1854 års slut. I sjelfva verket är frågan en bagatell; men för Cimbritshamns stad, är den dock högst vigtig, och om anståndet ej kommer att beviljas, är detta samhälle ej i makt att fullgöra de stadgade afbetalningarne.

Herr *Nygren* instämde.

Discussionen var slutad; och Utlåtandet, № 232, bifölls, på det sätt, att det ytterligare anståndet medgafs till 1854 års slut, i öfrigt med af Utskottet bestämdt vilkor.

№ 233, i anledning at väckta motioner om odlingslån åt innehafvare af mindre jordegendomar och lägenheter.

Bifölls.

№ 234, i anledning af väckt fråga om en utredning för jemnförandet af nuvarande statsinkomster och utgifter med enahanda inkomsters och utgifters belopp år 1809.

Bifölls.

№ 235, angående restitution till Regementsskrifvaren J. C. Kant af oriktigt debiterad lönebevillning vid Uplands Regemente.

Bifölls.

№ 236, angående restitution till Regementsskrifvaren P. G. Hanngren af oriktigt debiterad och derefter erlagd lönebevillning vid Dal-Regementet.

Bifölls.

Vice Talmannen Herr *Halling:* Jag reserverar mig emot Ståndets beslut, angående Utlåtanderna, N:ris 235 och 236. De deruti omförmälda förhållanden äro af annan beskaffenhet, än det, som förekommer uti Utlåtandet, № 72.

№ 237, i fråga om verkställighet af beviljade restitutioner utaf Riksgälds-Contoirets medel.

Bifölls.

№ 238, angående arfvode för utbetalningen och redovisningen af de för Riks-Ståndens och Utskottens räkning uppköpta skrifmaterialier, m. fl. effecter.

Bifölls.

№ 239, i anledning af Kongl. Maj:ts Nådiga Remiss å Kammar-Collegii berättelse, angående kungsgårdars och öfriga kronolägenheters i Riket förvaltning.

Lades till handlingarna.

№ 240, i anledning af Kongl. Maj:ts Nådiga Remiss å Kammar-Collegii berättelser, angående Sala silfververks ränteersättningsfond, för redogörelsetiden från och med den 1 November 1846 till samma dag 1849.

Bifölls.

№ 241, i anledning af väckta motioner, angående nedsättning uti afgiften till Wadstena Krigsmanshus- samt Amiralitets-krigsmans-cassorna, vid köp af rusthåll eller båtsmansrotehemman.

Bifölls.

№ 242, i anledning af väckt motion om Wisby hospitals öfverskottsmedels ingående till samma hospital, i stället för till Allmänna Hospitalsfonden.

Bifölls.

№ 243, i anledning af väckt motion, i fråga om bestämmande af rusthållsafgiften, när rusthåll försäljas tillsammans med annan egendom.

Bifölls.

Vice Talmannen Herr *Halling:* Jag reserverar mig emot beslutet, då jag icke kan godkänna de skäl, Utskottet anfört för sin hemställan, att motionen icke måtte till någon åtgärd föranleda. Tiden tillåter nu icke en återremiss, hvarföre jag ej eller vill derom framställa begäran.

№ 244, i anledning af väckt motion, i afseende å controler öfver vården af det stämplade papperet, m. m.

Bifölls.

№ 245, i anledning af väckt motion, angående förändring dels i 1827 års Resereglemente, dels i de å Riks-Statens åtskilliga hufvudtitlar uppförda anslag till rese- och tractamentspenningar.

Vice Talmannen Herr *Halling:* Den, som vill göra sig ett riktigt begrepp om Riksdagstaktiken och dess väsende, må betrakta den märkliga tilldragelse, att, då motion blifvit väckt att förändra de å Riks-Statens åtskilliga hufvudtitlar uppförda anslag till rese- och tractamentspenningar från förslagsanslag till bestämda anslag, för att derigenom sätta en gräns för den otidiga reselusten, hvarigenom en brist kan, under tiden mellan tvänne Riksdagar, uppkomma, af ej mindre, än omkring 100,000 R:dr utöfver förslagsanslagen, så har det inträffat, att de 3 öfrige Stånden, utan att ega kunskap om denna motion, bifallit, att, i enlighet med af Stats-Utskottet uppgjorda och vid de särskilda hufvudtitlarna bifogade tabeller, berörda anslag blifvit vid nu skeende statsreglering upptagna, såsom förslagsanslag, hvadan ock Utskottet hemställt, att berörda motion måtte för närvarande få förfalla. Emot ett sådant förfarande protesterar jag på det högsta, och jag hade ej gjort mig något sådant begripligt, förr än nu. Ty att på förhand framlocka 3 Stånds bifall till några tabeller, och derigenom afskära sig möjligheten att åstadkomma någon hushållning med dessa anslag, hade jag aldrig förutsett. Min motion har åtminstone haft med sig den nyttan, att man fått se, huru mycket några höge embetsmän årligen rest bort, men den hade dock kunnat leda till större fördel, om 100,000 R:dr på 3 år blifvit besparade. Mina anspråk voro ingalunda obilliga; de gingo derpå ut, att, genom en omarbetning af Resereglementet, ingen tjensteman skulle få beräkna skjuts för flera, än fyra hästar. Emedlertid har det lyckats Stats-Utskottet att qväfva denna motion, som icke ens rönt äran att blifva pröfvad. Detta bör innebära en varning för kommande Rikets Ständer att, som man säger, hafva ögonen öppna på Stats-Utskottet. Nu återstår dock för mig intet annat, än att instämma med Stats-Utskottet.

Herr *Petré:* Rikets Ständer stå i förbindelse hos Herr vice Talmannen för dess i denna fråga väckta motion. Den hänvisar på ganska tänkvärda omständigheter, och den, som genomläst Utlåtandet, måste vitsorda, att der omförmäldta missförhållanden böra afhjelpas. Jag betviflar emedlertid, att, om, i enlighet med Herr *Hallings* yrkande, motionen blifvit af Utskottet tidigare behandlad, annat resultat, än det förevarande, kunnat vinnas. Man ser af Utlåtandet, att frågan redan är alldeles utredd och blott väntar på Kongl. Maj:ts Nådiga pröfning. Stats-Utskottet kunde, under sådana förhållanden, svårligen handla annorlunda, än som skett. I afseende å den af Herr *Halling* uttalade varning, må erinras, att, ehuru densamma visst icke är obefogad, utan tvärtom må anses välförtjent, densamma dock står i strid med Herr *Hallings* eget handlingssätt i statsregleringsfrågor af vida större betydenhet. Påminnom oss till exempel, huru Herr *Halling* behandlat alla de ämnen, som ega gemenskap med 4:de hufvudtiteln. I den gällde det millioner, mot hvilkas beviljande, oaktadt en mängd befogade anmärkningar, Herr *Halling* icke haft det allra ringaste att påminna, utan bara följde den beqväma utvägen, att låta gå, i enlighet med höga vederbörandes önskan. Var detta beteende i sin ordning? Var det välbetänkt, statsnyttigt och patriotiskt? Det torde kunna med fog sägas, att man icke vill ihågkomma, hurusom det är till stora fall, som blixten borde sparas.

Vice Talmannen Herr *Halling:* Man bör i allmänhet vara nöjd, om något vinnes med en väckt motion, men här hade det dock varit 100,000 R:dr att förtjena. Jag anser nemligen, att Stats-Utskottet hade bort tillstyrka att, i händelse det uppgjorda Resereglementet ej komme att utfärdas, blott bestämda anslag då måtte hafva blifvit å Riks-Staten uppförda. Man säger väl, att detta icke skulle medföra någon verkan. Jag deremot tror icke, att det skulle varit så alldeles overksamt, ty det är egentligen blott det första Ståndet, som reser på Statens bekostnad. Med det andra Ståndet inträffar sådant sällan, och med det tredje och fjerde Ståndet nästan aldrig. Jag tror således, att ett förslag af Stats-Utskottet i berörde syftning kunnat påräkna biträde hos Riks-Stånden. I fråga om de anmärkningar, som af Herr *Petré* framställdes emot tabellen å Fjerde Hufvudtiteln, så anser jag ingalunda, att något förhastande vid deras behandling egde rum. De hvilade länge på Ståndets bord och lyftades derifrån med full ceremonie.

Herr *Winge:* Då Herr *Hallings* ifrågavarande motion remitterades, föreställde jag mig, att densamma skulle erhålla en bättre utgång. Vid förra Riksdagen afgaf jag en motion i samma syftning, som Herr *Halling*, men jag djerfdes ej begära remiss af densamma till Stats-Utskottet, utan nöjde mig med att få remiss till Allmänna Besvärs- och Economie-Utskottet. En underdånig önskan frambars, men beklagligtvis har någon påföljd deraf icke visat sig, och ringa hopp är väl att förvänta någon sådan. De 100,000 R:dr få väl fortgå att utbetalas till nästa Riksdag, likasom utgifterna å fjerde Hufvudtiteln.

Herr *Petré:* Efter som det kan interessera Ståndet att veta, har jag ansett mig böra meddela, att Stats-Contoiret afgifvit ett förtjenstfullt Utlåtande, angående Rese-Reglementet, och tillstyrkt nedsättning i hästantalet.

Discussionen var slutad, och Stats-Utskottets Utlåtande, № 245, bifölls.

№ 246, i anledning af gjord framställning, angående reglering af de å Kongl. Skeppsholmen i Stockholm befintlige boställslägenheter.

Herr *Wærn:* Då Utlåtandet upplyser, att jag reserverat mig emot Utskottets beslut, får jag tillkännagifva, att min reservation icke har afseende på det resultat, hvartill Utskottet kommit, utan på det af Utskottet begagnade motiv för sitt afstyrkande af bifall till motionen. Motivet är, att, som regleringen af de i Kronans hus och byggnader å Skeppsholmen befintlige boställsrum ankommer på Kongl. Maj:ts Nådiga beprövande och förordnande, så har Utskottet ansett motionairens framställning i detta hänseende icke böra till någon Rikets Ständers åtgärd föranleda. Jag kan icke gilla detta motiv, som innebär den farliga satsen, att Rikets Ständer icke skulle finna skäligt yttra sig i frågor, som bero på Kongl. Maj:ts pröfning, hvilket dock nästan dagligen eger rum.

Herr *Petré:* I det afseende, som Herr *Wærn* omförmält, råder inom Stats-Utskottet skiljaktiga begrepp. Det går understundom så långt, att Statens eller Kronan Sveriges egendom betraktas af vissa Ledamöter, som vore den Hans Maj:t Konungens enskilda tillhörighet.

Discussionen var slutad, och Utlåtandet bifölls.

№ 247, i anledning af väckt motion om löneförhöjning åt nuvarande Bibliothekarien vid Linköpings Gymnasii- och Stiftsbibliothek.

Herr *Lagergren:* Jag beklagar, att Utskottet icke kommit till något annat resultat, helst det är ovedersägligt, att, om de rika bokskatter, som Linköpings Gymnasii- och Stifts-Bibliothek förvarar, skola blifva för allmänheten och den vetenskapliga forskningen tillgängliga, Bibliothekarien måste åtnjuta åtminstone så stor lön, som en vaktmästare. Är det Utskottets mening, att lönen skall tagas af besparingarna på 8:de Hufvudtiteln, så fruktar jag, att en sådan åtgärd skulle möta klander i framtiden. Emedlertid hemställer jag, att ett beslut må fattas, som närmare uttrycker en sådan mening.

Herr *Winge:* I Utskottet talade jag för bifall till motionairens framställning, och jag skulle önska, att man nu beslutade en personel löneförhöjning åt den mycket förtjente Bibliothekarien Pastor Wiede.

Herr *Petré:* Denna fråga var föremål för en ganska lång discussion i Stats-Utskottet. Loford sparades icke för den nuvarande Linköpings-Bibliothekarien, såsom utmärkt skicklig och nitisk i sin tjenst. Man erkände äfven, att Bibliotheket inneslöt rika bokalster och vore af stort värde. Men att anslå medel till Gymnasii-Bibliotheken, fann Stats-Utskottet otillständigt. Emedlertid interesserade sig så många bland Utskottets Ledamöter för den nuvarande Bibliothekarien i Linköping, att man genom deras bemedling lyckades inrymma i Utlåtandet en möjlighet för bemälde tjensteman att, i fråga om ett särskildt arfvode, vända sig directe till Kongl. Maj:t. Härvid behagade Högtärade Ståndet måhända låta bero.

Vice Talmannen Herr *Halling:* Den nu varande Bibliothekarien måtte vara en förtjent man, ty så långt jag af min Riksdagsmannabana minnes tillbaka, hafva alltid röster höjt sig till hans förmån; men jag hemställer, hvart skall det taga vägen, om, sedan vi, genom bifall till Utlåtandet, № 89, afslagit yrkandet, att lön för en Bibliothekarie vid Linköpings Gymnasium må å Riks-Staten uppföras, nu upptaga frågan på nytt och göra den till personel. Ett efterdöme skulle härigenom gifvas, som vore ganska farligt.

Herr *Lagergren:* Efter de upplysningar, jag erhållit, torde något vidare åt denna sak icke vara att göra. Emedlertid beklagar jag, att, då Bibliotheket är Statens, man icke vill göra något, för att dess samlingar skola blifva tillgängliga.

Herr *Palander:* Utan att i någon mån vilja underkänna värdet af den nuvarande Bibliothekarien vid Linköpings Gymnasium eller de derstädes befintliga bokskatter, tror jag dock

nödvändigheten kräfva att bifalla Utlåtandet. Vid en annan Riksdag skulle eljest alla andra Gymnasii-Bibliothekarier inkomma till Rikets Ständer och begära löner.

Discussionen ansågs slutad, och Utlåtandet bifölls.

№ 248, i anledning af väckt motion, angående ändring i sättet för debitering af den, under benämning trosstransportmedel, från en del rotar vid Westmanlands Regemente utgående afgift.

Bifölls.

№ 249, i anledning af väckt motion, angående användande af Fredriksborgs fästningsverk.

Bifölls.

№ 250, i anledning af erhållen återremiss å Stats-Utskottets Utlåtande, № 156.

Lades till handlingarne.

№ 251, i anledning af erhållen återremiss å Utlåtandet, № 168, angående väckt fråga om hemmantalsräntans afskaffande.

Lades till handlingarne.

№ 252, i anledning af erhållen återremiss å Utlåtandet, № 169, angående väckta motioner om rättighet att köpa skattejord till frälse, samt bildandet af en fond utaf de för dylika frälseköp inflytande medel.

Lades till handlingarne.

№ 253, i anledning af väckt motion om försäljning af de från f. d. Adelsfane-Regementet indragna boställen.

Bifölls.

№ 254, i anledning af Kongl. Maj:ts Nådiga Skrifvelse, angående sökt garantie af Staten för 5 procents ränta under vissa år å kostnaderne för anläggning af en jernväg emellan Fahlun och Gefle.

Herr *Grape:* Som jag funnit alla de omständigheter, som ega sammanhang med ifrågavarande jernvägsanläggning, tillräckligt utredda, så har jag, enligt hvad af Utlåtandet inhämtas, icke kunnat deltaga i Utskottets beslut. Jag hoppas, att Ståndet, som på förhand erhållit kännedom om Comiterades i ämnet ingifna underdåniga ansökning, och deraf funnit, att, nödig utredning icke felas, delar min åsigt i detta fall. Omöjligheten och svårigheten att transportera varor emellan Fahlun och Gefle har fästat medborgares uppmärksamhet på nödvändigheten af lättade communicationer, och genom frivilliga bidrag har en undersökningskostnad blifvit bestridd, som uppgår till 13,000 R:dr B:co. Den bekymmersamma ställning,

hvari bruksegarne inom Stora Kopparbergs Län på de sednare åren råkat, tyckes tala för nödvändigheten af den åtgärd, Comiterade föreslagit, då de långväga och dyra transporterna i väsendtlig mån medverka till den ringa afkastning, bruksrörelsen lemnat. Dalarnes vidsträckta skogar, som nu icke kunna tillgodogöras, äro ock capitaler, som böra göras fruktbärande. Skogsalstren kunna visserligen genom flottning transporteras till Fahlun, men bära ej den långa landvägens omkostnader. Hela detta export-förråd är derföre nu otillgängligt. Väg- och Vattenbyggnads-Styrelsen har uti sitt, om mycken sakkännedom vittnande Utlåtande, på det amplaste tillstyrkt förslaget och ansett detsamma blifva en välgerning för båda provincerne Dalarne och Gestrikland. Jag hemställer, huruvida icke Ståndet behagar besluta en återremiss af detta Betänkande. Om också något i hufvudsaken derigenom icke vinnes, har Borgare-Ståndet emedlertid uttalat en opinion, som kan tjena till ledning vid en kommande Riksdag.

Vice Talmannen Herr *Halling:* Om denna fråga tidigare på Riksdagen förekommit till behandling, så hade den sannolikt ådragit sig en större uppmärksamhet. Af alla de förslag till jernvägar, hvarmed man på de sednare tiderna framkommit, anser jag intet vara af så högt värde, som detta. Vinsten af att öppna Dalarne för Östersjön är oberäknelig och har ensamt, utan vidare utredningar, bort vara tillräcklig, för att understödja förslaget. Rörelsen på Westerås och Stockholm komme härigenom att lida en svår knäck, men sådana biomständigheter få icke tagas i betraktande, då fråga är om vinnande af ett stort mål. Det minsta gagnet af att på denna ort börja med jernvägsarbeten i vårt land, vore sannerligen icke det, att en för dylika arbeten passande allmoge, som nu vandrar från den ena provincen till den andra, för att erhålla arbetsförtjenst, inöfvades och gjordes användbar vid framdeles blifvande jernvägsanläggningar. Jag har, för min del, ingenting emot Herr *Grapes* begäran om återremiss.

Herr *Falhem:* »Äfven jag är reservant och får tillägga några ord till den utredning, Herr *Grape* afgifvit öfver denna för landsorten och i allmänhet gagneliga communication. Utskottet har yttrat: »detta vigtiga ärende har Utskottet tagit uti möjligast noggranna öfvervägande», men denna sanna prémiss har ej i conclusion vunnit Höglofliga Utskottets behjertande för ett välförtjent tillstyrkande, utan har Utskottet ansett, att de uppgifna varor och effecter, som transporteras emellan Gefle, Westerås och Fahlun, ej äro nog utredda

och verificerade. Jag åberopar deremot den underdåniga ansökningen, som uppgifver de källor och äfven trovärdiga auctoriteter, hvarpå och hvarifrån uppgifterna äro hämtade, och transporterne troligen i en framtid med en stigande industrie skola ökas.

Utom hvad Herr vice Talmannen yttrat, har äfven Utskottet begagnat orden »det vanlottade fattiga Dalarne». Detta gäller förnämligast det öfre eller Öster- och Vester-Dalarne. Denna province, med sitt hårda climat, ringa och magra jord, i förhållande till folkmängd, är dock ej fattig på industrie och kan fullgöra sina skatter, som bestå i alltför hög rotering och hemmansättning, i följd af knektehållet, hvarefter skatterna utgå. Jag har äfven inför Höglofliga Utskottet uppgifvit och utredt detta förhållande, såsom stöd för mitt bemödande att understödja förslaget, så att denna del af provincen måtte komma i tillfälle begagna sina rika skogstillgångar, hvartill jag anser Statens biträde kunna icke allenast påkallas, utan snarare böra lemnas till lättnad i detta folks bördor. Jag anförde äfven, att interesset för denna del af provincen är öfvervägande mitt egna, då jag med skäl kan anföra, att en ny och större afsättning på skogsproducter naturligtvis skall fördyra behofven för min näring, hvilket skäl jag nu inför Högtarade Ståndet förnyar.

Utskottet yttrar vidare: »Härom saknas de närmare och säkrare underrättelser, som troligen skulle stått att vinna genom ett Utlåtande från Konungens Befallningshafvande uti Stora Kopparbergs Län»; hvarvid tillkommer en förnyad vanlott, ifall vår Höfdinges utlåtande infordras. Jag påstår ingalunda något bristande nit för folkets väl hos vår Landshöfdinge; men en lång tjenstetid, sjuklighet, jemte förhoppning att snart slippa allt besvär, gör det sannolikt, att han af nämnde orsak ej understödt förslaget. Lika med Herr vice Talmannen, finner jag väl, att tiden är dyrbar, och att vi äro i ellofte timman; men detta skäl kan ej undertrycka min omtänksamhet för ett nödställdt folks väl, som borde åligga hvarje Representant att behjerta och ej af någon orsak öfvergifva, hvarföre jag yrkar återremiss».

Herr *Sundler:* Äfven jag beklagar ganska mycket det resultat, hvartill Utskottet kommit. Utskottet säger, att saken icke är utredd, men jag, som sett och tagit kännedom om alla de till detta mål hörande handlingar, och icke är så alldeles ovan vid bedömandet af deruti uppgifna facta, har tvärtom funnit ärendet vara nöjaktigt utredt. Man rädes för

de stora kostnaderne, men Sverige måste förr eller sednare hafva jernvägar, så framt vi vilja någorlunda hålla oss i jemnbredd med andra Nationer. Norrige, som gått framför oss i många afseenden, har föregått oss äfven i detta. Det har icke tvekat, att uppoffra millioner på en jernväg, i en mycket oländigare trakt, än här är i fråga. Då Styrelsen öfver Väg- och Vattenbyggnader, på hvars omdöme jag mera förlitar mig, än på Utskottets, tillstyrkt förslaget, så instämmer jag med dem, som yrkat återremiss.

Herr *Wedberg:* I Utskottets beslut har jag icke deltagit och anser frågan hafva varit förtjent af mera uppmärksamhet, än som egnats derå t. Då enskilda medborgare vilja tillskjuta de nödiga medlen, och endast Statens garantie för räntan begäres, synes uppoffringen, som Staten har att befara, icke vara särdeles stor. Jag instämmer om återremiss.

Herr *Palander:* I alla civiliserade länder har man på de sednare tiderne haft till ögonmärke att underlätta communicationerna, och öfverallt har man vidtagit åtgärder, för att gjuta lif i den allmänna rörelsen. Det var derföre glädjande att erfara, det man i Sverige följde exemplet och understödde ett bolag, som hade för afsigt att anlägga jernvägar härstädes. Detta bolag har, i anseende till många sammanstötande omständigheter, sedermera icke kommit till stånd, hvilket man icke kan annat, än beklaga. Vid denna Riksdag hafva Rikets Ständer fortgått på samma prisvärda bana och beviljat anslag för en jernväg emellan *Nora* och *Örebro*. Det var derföre lika öfverraskande, som nedslående, att Stats-Utskottet skulle afstyrka bifall till lemnande af statsbidrag för en jernväg emellan *Fahlun* och *Gefle*, som tvifvelsutan blifvit af stort gagn, ej allenast för Dalarne och Gestrikland, utan äfven för hela landet. Måhända är den garantie af 5 procent, som blifvit begärd, för stor. Möjligtvis hade frågan fått ett annat utseende, om billigare vilkor blifvit föreslagna; men så mycket är visst, att Staten för sådana ändamål bör träda emellan, och icke helt och hållet sky alla uppoffringar, synnerligast som Norrige gått före oss med exempel i det afseendet. Jag förenar mig med dem, som yrkat återremiss.

Herr *Petré:* Jag anser mig böra, utan afseende på mitt jäfsförhållande i detta ärende, taga till ordet. Först anhåller jag likväl att få uppläsa det yttrande, som af mig i Stats-Utskottets Plenum afgafs, sedan frågan var inom Stats-Utskottet afgjord, och hvilket lyder sålunda:

»Herr *Petré*, som på begäran erhöll ordet, tillkännagaf, att han icke varit närvarande vid denna frågas afgörande på Utgifts-Afdelningen, och icke eller deltagit i den nu verkställda voteringen. Comiterade hade i sin ansökning om den ifrågavarande jernbanan tagit till utgångspunkt: Dalarnes betryck. Deraf skulle visa sig denna provinces stora behof af det allmännas hjelp, och denna hjelp borde, enligt Comiteradeds förmenande, syfta derhän, att bereda möjlighet för tillgodogörande af Dalarnes rika naturalster, på det att dess innebyggare måtte kunna lyftas ur sin närvarande missgynnande ställning till den välmågans höjd, som en dag kunde sätta dem i stånd att umbära Statens biträde, och att gå med jemna steg fram till den industriela förkofran, som nu bland dem helt och hållet saknades. En talare hade redan inför Utskottet fästat vigt vid Dalarnes rotering, såsom varande en hufvudsaklig orsak till detta landskaps obestånd. Denna rotering vore äfven så obillig och orättvis, att man onekligen kunde deruti finna en stor anledning till Dalarnes vanmakt. Att erkänna denna vanmakt, vore en pligt. Det vore ej att tänka på någon förbättring, så länge man icke insåge och medgåfve de sakförhållanden, som borde dertill föranleda. — Då, i anledning af provincens tryckta ställning, en motion i ämnet af talaren framlades vid 1840 års Riksdag, så hade Regeringen, — långt ifrån att betrakta den, såsom en välförtjent väckelse att alfvarligen tänka på Dalarnes framtid, — haft all möda ospard att vederlägga eller förneka de i motionen gjorda uppgifter. Dess bemödande i denna syftning hade till och med gått så långt, att en courir afsändes till orten, blott för att samla materialier för dessa uppgifters offentliga vederläggning. Men om några åtgärder till förbättrade communicationer eller andra utvägar för Dalarnes räddning ur nöd och lägervall, — derom blef aldrig fråga. Ej eller hade sedermera i detta hänseende varseblifvits några större statsmanna-åsigter. Man tänkte blott på dagens tarfvor, men icke på det, som främst borde taga en regerings uppmärksamhet i anspråk, nemligen på statshushållningens riktning till sådana förfoganden, hvilka voro egnade att förekomma nöden och framkalla tillfällen för utveckling af den välmåga, hvartill landet egde ämnen i sitt sköte. I längden kunde man omöjligt inskränka omsorgerna till blott barmhertighetsföretag och allmosor. Med blicken sträckt in i kommande tider, borde man inse, att den grund, som nu lägges till före-

byggande af en eljest ofta oundviklig nöd, skulle, om den rätt begagnades, kunna bereda varaktiga fördelar och verka välgörande ej blott för den landsort, hvarom fråga vore, utan ock för det stora hela. Det vore att beklaga, det vår regering icke velat djupare inskåda i en sak, som så mycket egnade sig för tillämpning af högre statsmanna-åsigter. — Comiterade hade i sjelfva verket icke gjort annat, än hvad skäligen kunnat af Regeringsmaktens egen omtanka förväntas; ty Dalarnes belägenhet hade länge gestaltat sig på ett sätt, som bort öfvertyga statsmannaklokheten, att förbättrade communicationer utgöra den enda utvägen för Dalarnes economiska hjelp. Ej må man föreställa sig, att detta mål vore vunnet genom Strömsholms Canal. Det egentliga Dalarne hade af denna canal ej den ringaste nytta. — Sedan nu enskilde funnit sig uppmanade att, med uppoffring af högst betydliga egna medel, tillvägabringa förslag uti omförmäldte syfte, hade regeringen icke visat synnerligt intresse för saken, som likväl tycktes hafva förtjent att med mindre likgiltighet behandlas. Regeringens skrifvelse till Rikets Ständer uttryckte icke någon mening, rörande förslagets lämplighet, och var affattad i en temligen afvisande ton. Comiterade hade altså indirect från Regeringens sida mottagit en vink att draga sig tillbaka och låta förslaget hjelplöst falla. — Det hade varit af denna anledning, Herr *Petré* funnit sig föranlåten anmäla, hvad han nu yttrat, hvilket han begärde måtte i protocollet antecknas.»

I sammanhang härmed torde det tillåtas mig uppläsa nyss åberopade, af mig vid **1840** års Riksdag väckta motion i ämnet, den lyder sålunda: »Redan uti **1822** års Femårs-Berättelse erkände Landshöfdingen öfver Stora Kopparbergs Län, att »gammalt Svenskt alfvar och okonstlade seder hafva bättre kunnat bibehålla sig i Dalarne, än annorstädes; att Dalallmogens frihetskänsla yttrar sig i lugn vaksamhet för egna rättigheter, icke i knot och afund öfver andras lyckligen vunna fördelar eller i harm mot den samfundsordning, som skyddar dem; att man svårligen kunde föreställa sig en menighet med innerligare känsla för laglig ordning och med stadigare aktning för Domare och Styresmän, från de högste till de lägste; och att under tio år och deribland tvänne, då en allmän nöd kunnat leda till förtviflan, Landshöfdingen icke, vid ett enda tillfälle, erfarit hos denna allmoge någon trotsighet mot lag och lagliga befallningar.» Det skulle väl tyckas, att det folk, om hvilket ett så hedrande vittnesbörd för **18**

år sedan yttrades af en Embetsman, som städse åtnjutit Konungens förtroende, och åt detsamma uppoffrat det dyrbaraste han ägt, icke borde under en sednare tidrymd, då brist, nöd och elände mer och mer rotfästat sig i Dalarne och i hög grad förmörkat utsigterna för denna, i flera hänseenden, vanlottade ort, åt glömskan öfverlemnas af en regering, som, med »folkets belönande kärlek» till valspråk, äger, under fortfarande fredslugn, det yppersta tillfälle, att egna betryckta undersåtare sina omsorger och att i allmänhet ordna och förbättra landets economiska ställning. Det är emedlertid en bedröflig sanning, att den enda hjelp, Regeringen hittills lemnat Dalallmogen, icke varit någon annan än den ögonblickliga, som räckes antingen medelst undsättnings-spannmål från Stats-Contoiret, eller med allmosor ur Konungens handkassa. Från samhällets höjder har ännu ingen statsmannablick inskådat i det tillstånd af upplösning, hvilket för Dalarne närmat sig i samma mån, som handeln inom denna province antagit en onaturlig rigtning, priset på oundgängligaste lifsmedel uppjagats i det orimliga, skuldsättningar öfverskridit alla gränser, jordegendomar, i saknad af köpare, sjunkit till vanvärde, och flockar af bettlande Dalfamiljer öfversvämmat angränsande landskap.

Konungen besökte personligen Fahlun år **1837** i October. Äfven då var Dalarne hemsökt af allmän missväxt; — äfven då vittnade Lands-Cancelliets diarier om allt mer sig hopande utmätningar; men i de tal, som höllos till Konungen, kunde naturligtvis ingen skildring derom förekomma! Den olycksaliga vanan, att, i fråga om landets inre tillstånd, utsira sanningen med diktens blommor, visade här sin förderfliga verkan. Nöden inom Dalarne växte under loppet af år **1838** till den grad, att den på några ställen hotade med hungersdödens rysligheter; ett tillstånd så mycket eftertänkligare, som, hos de bättre lottade, oförmågan att räcka de olyckliga en skärf föranlät många att för dem tillsluta sina portar. Nu framträdde Erkebiskop *Wallin* med lika kraftiga, som bevekande uppmaningar till den enskilda välgörenheten. Den påräknade följden deraf kunde icke uteblifva, och vida utöfver förhoppningarne voro de hjelpsändningar, som tillströmmade Dalallmogen från Stockholm och landsorterne. Det låter otroligt, men är likväl obestridligt, att Erkebiskop *Wallins* storsinnade handling var nära att ådraga honom Regeringens misshag. Fråga var om ingenting mindre, än att gifva honom en offentlig dementie, och endast ur

sådan synpunkt är en förklaring möjlig öfver Regeringens, äfven för Konungens Befallningshafvande i Stora Kopparbergs Län förnärmande steg, att, i April 1838, skicka en Konungens Ordonnance-Officer till Fahlun, i ändamål att inhämta grunder för ett »beriktigande» af berättelserna om Dalallmogens förtviflande belägenhet. Motionairen, som vid denna tidpunkt hade tillfälle att upplysa Erkebiskop *Wallin* om vigtiga, härmed gemenskap ägande, sakförhållanden, äger ännu att tillgå ojäfaktige bevis för sine uppgifter. Hvad som, vid öfvervägande af ställningen inom Dalarne, påkallar särdeles uppmärksamhet, är Styrelsens förbiseende af den tunga, som tusentals tiggare derifrån åstadkomma för närmast belägne provincer, mot hvilkas hjelpgifvande innevånare det verkligen innebär en grym förnärmelse, att, vid fråga om Styrelsens bedömande af Dalfolkets belägenhet, intet afseende blifvit fästadt vid det, högsta graden af nöd utmärkande, förhållande, att en ansenlig del af detta folk, under vissa årstider, flockvis utvandrar, för att utom Länet söka sitt uppehälle genom andras frivilliga bidrag.

När Kyrkoherden i Mora, nuvarande Riksdagsmannen *Svedelius*, för tvänne år sedan i tidningarne yttrade sig om Dalallmogens nöd, och dervid framlade en statistisk öfversigt af jordbeskattningen i Dalarne, fick bemälde Kyrkoherde för detta sitt tillgörande emottaga tillrättavisning i tidningsartiklar, affattade i en ton af bitterhet och missbelåtenhet, som gjorde deras officiela ursprung omisskänneligt.

Året 1839 inträdde med alla de förhoppningar, som allenast den nydanade Fattigvårds-Comitéen kunde ingifva. Ingen betviflade, att från Dalarne, — nödens och fattigdomens hemland, — sakkunnige, patriotiskt sinnade personer skulle inkallas till deltagande i Comitéens göromål; men denna förmodan innebar en missräkning, ty Dalarne var inom Comitéen helt och hållet orepresenteradt. Det måste således antagas, att Regeringen icke insett vådan af den ställning, hvaruti Dalarne befinnes, och att den andra Statsmakten, i följd deraf, bör använda kraften af sitt inflytande, för att interessera Styrelsen för en så fosterländsk sak, som Dalarnes upphjelpande ur det betryck, hvari det steg för steg sjunkit, och hvarutur ingen räddning är tänkbar, utan ovanliga medel. Det första, som i detta afseende förtjenar uppmärksamhet, är att i Sverige finnes ingen province, som lider en sådan brist på lämpliga communicationer, som Dalarne. Att vidtaga åtgärder för afhjelpande af denna brist, tillhör

Rikets Ständer. Statens uppoffring för detta ändamål vore i sjelfva verket ett i framtiden vinstgifvande capital, hvars räntebärande egenskaper skulle bero af dess förmåga, att verka minskning i Statens nu vanliga, förlustgifvande undsättningar.

Huru vanvårdade Dalortens communicationer äro, kan bland annat slutas af den ofvannämnde Femårs-Berättelsen, till hvilken jag äfven i detta afseende hänvisar. (Pag. 6).

En betydlig del af Daljorden eger en så svag productiv förmåga, att den, i likhet med den närmast Norrige belägna socknen Särna, borde vara från skatter befriad. Det ligger ett icke ringa statseconomiskt misstag deruti, att höga skatter utpressas, till och med af dem, som i ett hårdt climat odla en, icke sällan ofruktbar jordmån. Nu utgå, enligt hvad i berörde Femårs-Berättelse finnes upplyst, skatter och allmänna onera i Dalarne vanligtvis efter hvarje innevånares andel i roteringen, hvilken åter är till den grad tryckande, att t. ex. Lima socken, som år 1822 hade en folkmängd af blott 2,363 personer, underhåller icke mindre än 40 soldater, oaktadt socknen, såsom invid fjellen belägen, är utsatt för täta missväxter. För eget försvar har det egentliga Dalarne intet ringaste behof af indelt trupp. Beväringen är dertill mer än tillräcklig, helst landets belägenhet gör det, snart sagdt, ointagligt. Ingen åtgärd förekommer således mer ändamålsenlig, billig och verkställbar, än Dalarnes befrielse från underhållandet af ett dyrt regemente, genom hvars upplösning möjlighet skulle uppkomma, dels att för betryckta jordegare lindra beskattningen, dels ock att åstadkomma Dalbeväringens fullständiga organisation.

Enligt hvad ofvan åberopade Femårs-Berättelse ordagrannt förmäler och sakkunnige personer nogsamt hafva sig bekant, måste Dalallmogen efter missväxter söka att genom en sparsamhet, som gränsar till svält, återställa det rubbade förhållandet mellan tillgång och behof af säd. »Nöden», säger Herr *Järta*, »afbryter då eller minskar bränvinsconsumtionen öfver hela Länet, och 20.000 tunnor spannmål besparas säkerligen endast derigenom. Men vida betydligare är besparingen af säd till föda. Utan att derom hafva förvissat sig genom en högst obehaglig erfarenhet, har man svårt att tro, med hvilken ringa qvantitet af god säd, isynnerhet råg, ett hushåll i Öster- och Vester-Dalarne kan i nödens tid vara belåten.»

Med detta vittnesbörd från Kronans egne organer, bor-

de Styrelsens väl bekanta sorglöshet för landets industriela förkofran hafva, åtminstone någon gång, lemnat rum för undersökning om beskaffenheten af Dalarnes odling, helst det är en temligen allmän mening, att denna province allena är öfverbefolkad, och således mer än någon annan i behof af en hög production. Huru främmande Styrelsen är för detta ämne, bevisas bland annat deraf, att statistiska underrättelser om Dalsocknarne ännu äro så ofullständiga, att de väsendtliga skiljaktigheter, som mellan dessa socknar förefinnas, blott till ringa del äro kände. Emedlertid förtjenar anmärkas, att framlidne Agronomen *Stephens*, efter en, icke till följd af Regeringens förordnande, men af egen impuls, år 1838 verkställd resa genom Dalarne, yttrade att han, före ankomsten dit, gjort sig om jordbruket derstädes en vida bättre föreställning, samt att han der funnit på flera ställen förträffliga odlingslägenheter obegagnade. I Herr *Järtas* Femårs-Berättelse heter det ock, »att den öfverdrifna folkmängdens behof af säd och den allmännaste jordmånens naturliga otjenlighet för gräsväxt hafva förorsakat ett, inom de flesta socknar af Stora Kopparbergs län, synbart missförhållande emellan åkerbruk och boskapsskötsel.»

Det lider intet tvifvel, att ställningen i Dalarne är förtjent att taga Riksens Ständers uppmärksamhet i anspråk. Allmänna Besvärs- och Economie-Utskottet finner, uti bemödandet för missgynnade landsmäns hjelp, ett värdigt föremål för sin verksamhet. Hjelpen bör dock icke vara af en hastigt försvinnande art, utan sökas uti ingripande åtgärder, fruktgifvande äfven uti sednaste framtid.

De frågor, hvilka jag, på grund af min här ofvan gjorda framställning, anhåller, att Utskottet hufvudsakligen behagade arbeta och utreda, äro:

1:o Hvilka communicationer äro för Dalarne de vigtigaste och, såsom sådane, företrädesvis förtjente af understöd från Statens sida; i sammanhang hvarmed Utskottet icke bör förbise, huruledes den enskilda industrien hade, enligt 1822 års Femårs-Berättelse, inom en kort tidrymd, allena åstadkommit nya communicationer öfver oländig, stenbunden mark till en väglängd af 8½ mil, och huru densamma, under sednare åren, tagit första steget till förbättring af communicationen mellan Dalarne och Westmanland.

2:o Hvilka delar af Dalarne äro förnämligast i behof att åtnjuta antingen befrielse från skatter eller lindring i desamma; hvartill hörer den af mig väckta frågan om upphäfvande af Dalregementet; åtminstone hvad det egentliga Dalarne angår. Från synpunkten af Dalarnes delaktighet i Svelarne angår. Från synpunkten af Dalarnes delaktighet i Svelriges statsskick lärer icke kunna försvaras, att en betydlig del af Dalorten ruineras, för att till det öfriga landets tjenst hålla en indeld trupp, som, med hänsigt till ortens egna localförhållanden, är och i tidernas tider måste blifva för densamma öfverflödig; och

3:o Hvilka åtgärder förekomma lämpligast, till befrämjande af Dalarnes uppodling och till erhållande af en fullständig socken-statistik för denna province.

Onekligen har Herr *Järta* i sin Femårs-Berättelse rätt deruti, »att skiftesverkets fortgång är ett hufvudsakligt vilkor för ett förbättradt jordbruk»; men då Herr *Järta* derjemte erkänt, att Dal-allmogen, med flera veckors tidsförlust och våda för lif och helsa, nu måste ihopsamla en ändock knapp och otillräcklig fodertillgång, som ytterligare ökas med löf, samt med renmossa och barkmjöl, samt i öfrigt visat, att det största missförhållande eger rum mellan åker och äng, så inser man lätteligen, att förbättringen i jordbruket icke ankommer på skiftesverket allena, utan att detsamma, som, enligt Herr *Stephens'* egna ord, äfven i Dalarne ännu befinner sig i sina barndomsdagar, icke är så organiseradt, att man, i anseende till skiftesverkets fortgång, må anse sig hafva derföre gjort nog.

Jemte min vördsamma anhållan om denna motions remitterande till ofvanbemälde Utskott, får jag ödmjukast anmäla, det jag uti en annan motion, ämnad att af Stats-Utskottet handläggas, begär, att af de medel, som komma att på nionde Hufvudtiteln anvisas, en summa af minst 10,000 R:dr årligen skall intill nästa Riksdag uttryckligen anordnas, till befrämjande af sådane, för Dalarne stats-economiskt nyttiga företag, som Regeringen, efter föregången pröfning, finner vara företrädesvis förtjente af Statens bidrag; — Regeringen naturligtvis obetaget, att, i mån af tillgång, på berörde Ti-tel, utöfver nyssnämnde summa, utsträcka årsanslaget för Dalarne.

Slutligen må det tillåtas mig nämna, att en dunkel känsla af vemod och missbelåtenhet synbarligen intagit det beklagansvärda Dalfolket, hvars sällan afbrutna beröring med hufvudstaden lemnar en ständig påminnelse om den himmelsvida skillnaden emellan den inom Dalarne personifierade uselheten och Stockholms omätliga lyx. Det är ett betydelsefullt tidens tecken, att sex Bonde-Ståndets förut varande

Riksdags-Representanter för Dalarne icke denna gång blifvit omvalde, ehuru de nu, såsom vanligt, ingalunda saknat maktegandes lika verksamma, som inflytelserika förord. Folket har med misstroende börjat betrakta de gamla Representanterne, hvilka Riksdag efter Riksdag underlåtit att sprida något sken i det töcken af villfarelser, som länge omgifvit thronen. Frasernas tid är förbi. Intet tal, — vore det än aldrig så prunkande och utstuderadt, förmår vidare skingra den dystra föreställningen om ett tillstånd af fattigdom och nöd, hvilket, då det icke vidare kan bortraisonn ras, kastar en oförsvinnelig skugga på den Statsmakt, som icke allenast bemödat sig, att skildra hvarje teckning deraf för osannfärdig, utan ock uppbjudit hela sin förmåga, för att stämpla den, såsom härflytande från oädla motiver.»

Innehållet af denna motion torde kunna med fog åberopas, såsom ursäkt derför, att jag tillhör antalet af dem, hvilka medelst deras förberedande åtgärder gifvit upphof åt den sak, hvarom nu är fråga. Anledningen må bedömas efter omständigheternas föranledande. Man skall då icke undgå att finna consequence mellan min vid 1840 års Riksmöte gjorda framställning, rörande provincen Dalarne, och den af enskilde medborgare föranstaltade undersökning, som föranledt Kongl. Maj:ts ifrågavarande nådiga Proposition. Ingen har haft större anledning, än jag, att från consequencens synpunkt befordra och understödja förslaget om anläggning af en jernbana mellan Gefle och Fahlun. Dalarnes styresmän må för detta företag vara så likgiltige, som helst; sjelfva likgiltigheten på deras sida bör vara en så mycket större väckelse för medborgerliga bemödanden, till nytta för denna missgynnade province. I Stats-Utskottet var jag, under öfverläggning härom, en tyst åhörare. Jag hade då tillfälle inhemta, att man sökte leda sig till ett afslag från den föreställningen, att en jernväg mellan Gefle och Fahlun icke vore af gagn i strategiskt hänseende. Detta omdöme är betecknande nog. Det hänger väl tillsammans med åsigterna i öfrigt hos de unga Statsmän, som hafva att hugna sig åt Regeringens utmärkande välvilja. De anse nemligen, att Sveige är en Militair-Stat, som bör uppoffra allt för det försvarsverk, vi nu ega, utan att ens Rikets Ständer ega rätt att tala derom. Emot Stats-Utskottets erinran, att frågan icke är utredd, torde blott behöfva anmärkas, att Styrelsen öfver Väg- och Vattenbyggnader på det mest ampla sätt tillstyrkt förslaget och gifvit detsamma sitt oinskränkta förord.

Icke eller kan man med skäl säga, att frågan sent inkommit, ty petitionen till Kongl. Maj:t ingafs redan i början af April månad, och bemäldte embetsverk afgaf genast derefter sitt utlåtande. Ogerna skulle jag vilja antaga, att politiska skäl, beroende af förhandlingarne under innevarande Riksmöte, verkat den kallsinnighet, hvarmed Regeringen synbarligen behandlat en sak af så stor inflytelse på landets industrie, som den förevarande. Icke kan man vänta, att enskilde medborgare alltid skola, såsom nu, sjelfmant framstå, för att med betydande enskildte uppoffringar bearbeta förbättrade communications-anstalter för en afskild, sorglöst af Styrelsen förbisedd landsort. Men olyckan vill, att man hos oss betraktar, såsom bisak, hvad som borde vara hufvudsak. Såsom hufvudsak, vill jag räkna Dalarnes upphjelpande ur den vanmakt, det förfall, som varit en naturlig följd af ett felaktigt styrelsesystem, fortsatt och tillämpadt sedan sekler. Till detta ännu i dag följda system hörer i främsta rummet underhållande af ett försvarsverk, lika märkvärdigt för sin bristfälliga organisation, som för sin oerhörda dyrhet. Så länge denna institution, som för sin genuina form fortfara oförändrad, torde det vara förgäfves, att hoppas på sådana styrelseåsigter, som uppenbara sig genom sjelfva förvaltningens riktning företrädesvis till alla på folkets sedliga och materiela förkofran verkande föremål.

Herr *Sundler:* En talare har förmenat, att 5 procent vore en alltför stor garantie. Jag deremot anser den vara den minsta, som bör begäras; och då de små jernvägarne i Wermland redan lemna en utdelning af 6 procent, har Staten icke att befara någon förlust på denna jernväg, om icke af en eller annan procent under de första åren, som åter icke bör i betraktande tagas.

Herr *Schwan:* Lika med Herr vice Talmannen, må jag bekänna, att det kostar på mig, att en fråga, af den stora vigt, som förevarande, först skall hafva framkommit vid slutet af Riksdagen, så att, om ock en återremiss beslutas, något resultat deraf icke är att förvänta. Men i olikhet med Herr vice Talmannen, anser jag den ifrågavarande jernvägen hvarken blifva till skada för Stockholm eller Westerås. Jag grundar denna förmodan på det geographiska läget af de bruk, som till dessa bägge städer sända sina producter. Den enda artikeln, som skulle kunna komma att gå till Gefle, i stället för till Stockholm, vore koppar; men jag betviflar äfven det.

För kopparhandeln fordras helt andra relationer och, jag vågar till och med tillägga, större penningetillgångar, än som åtminstone för närvarande stå Gefle stad till buds. Deri ligger i allt fall för mig icke något skäl att motsätta mig den föreslagna jernvägsanläggningen. Hvarje commune inom landet skall förr eller sednare genom lättade communicationer hinna en så tilltagande rörelse, att hvad på den ena punkten förloras, vinnes på den andra. Jag har med stort intresse läst Comiterades till Kongl. Maj:t ingifna underdåniga petition i ämnet, och jag må bekänna, att jag sällan sett calculer med så mycken modestie uppgjorda. Jag tror, att Comiterade, utan fara för irring, hade kunnat vida högre uppskatta den blifvande trafiken på jernvägen emot hvad som upptagits. Det enda, som är betänkligt, är, om kostnaden för företaget skulle komma att öfverstiga det föreslagna beloppet. I sådant fall fingo de enskilde, men icke Staten binda förlusten vid sitt ben. En annan anmärkning emot hvad, som blifvit äskadt, har jag också att framställa. Efter mitt omdöme, hade endast 5 procent under de första 10 åren å förlagscapitalet behöft begäras. Efter 10 års förlopp, kan med visshet antagas, att rörelsen så tilltagit, att man kunnat vara belåten med ett mindre bidrag ifrån Statens sida. Vore jag intresserad i företaget, så skulle jag finna mig nöjd med 5 procent under de 10 första, och 2½ procent under de följande 10 åren. Detta är likväl blott min enskilda åsigt af saken, och, på grund af hvad jag sålunda haft äran yttra, instämmer jag med dem, som yrkat återremiss af Betänkandet.

Herr *Wærn:* Utan att vilja förlänga discussionen, får jag blott tillkännagifva, att äfven jag reserverat mig emot Utskottets förslag. Jag kan icke finna, att hvad petitionerna äskat, är obilligt eller för mycket. Om, såsom den siste värde talaren tyckes hafva antagit, statsbidrag blifvit begärdt af 5 procent å förlagscapitalet under de första 20 åren, så vore ett sådant bidrag för högt; men nu är endast en garantie begärd, att enskilde, som tillskjuta sina penningar, bekomma 5 procents ränta derå under de första 20 åren. Jag kan icke finna, hvarföre Staten bör nedsätta sin garantie, derföre att rörelsen ökas. I den omständigheten har Staten en säkerhet att icke behöfva uppoffra några penningar, men en garantie åt capitalisterne anser jag Staten böra gifva. Jag beklagar, att vid förra Riksdagen denna garantie sattes så låg, att äfven andra vilkor måste medgifvas, om arbetet någon

sin skall komma till verkställighet. Jag biträder förslaget om en återremiss.

Discussionen ansågs slutad; och, på Herr Talmannens proposition, blef Utlåtandet till Stats-Utskottet återremitteradt.

§ 11.

Bordlades andra gången alla de å föredragningslistan uppförda Utskotts-Betänkanden, som äro en gång bordlagda.

§ 12.

Justerades Protocolls-Utdrag öfver särskilda af Ståndet denna dag fattade beslut.

Plenum slutades kl. ¾ 10 e. m.

In fidem.

E. G. Runeberg.

Den 25 Julii.

Plenum kl. 6 e. m.

§ 1.

Föredrogos och godkändes Expeditions-Utskottets förslag till Rikets Ständers underdåniga skrifvelser, nemligen:

№ 106, angående ett begärdt lån för fullbordandet af Lazaretts-byggnaden i Lund;

№ 107, angående eftergift af Kronans rätt till danaarf efter vice länsmannen Peter Lök Rösler, till förmån för hans arfvingar;

№ 108, i fråga om trenne Kronan tillhöriga jordars upplåtande till utvidgning af kyrkogården i Calmar;

№ 109, angående väckt fråga om det i Kronans förråd befintliga äldre, till krigsbruk oanvändbara kruts omarbetande till bergskrut;

№ 110, angående låneunderstöd för uppförande af en bro öfver Dalelfven;

№ 111, angående anslag till kyrkobyggnad i Knäreds församling af Hallands län;

№ 112, angående medel till fullbordande af Strömsholms canals ombyggnad;

№ 113, angående anslag för beredande af rättelse uti beräknandet af salpeterhjelpen inom provincerna Småland och Öland;

№ 114, angående rätt för part att återfå till Öfver-Rätt ingifna handlingar;

№ 115, angående ändringar och tillägg i Kongl. Stadgan om skiftesverket i Riket den 4 Maji 1827 och Kongl. Kungörelsen den 9 Junii 1832.

§ 2.

Uppå gjord anhållan beviljades Herr *Sundin* ledighet från Riksdagsgöromålen under tre veckor, räknade från den 30 dennes.

§ 3.

Föredrogs ånyo Stats-Utskottets Utlåtande, № 255, i anledning af väckt motion om årligt arfvode åt Expeditions-Secreteraren och Riddaren *J. G. Richert*.

Herr *Lagergren* begärde ordet och yttrade: De skäl, hvilka blifvit af Stats-Utskottet anförda för detta afstyrkande Utlåtande, äro icke nya; desamma förekomma uti Herr *Brincks* motion, såsom förut bekanta omständigheter. Till hvad denna innehåller, behöfves icke någon vidare utveckling eller framställning af hvad Staten eller Nationen är Herr *Richert* skyldig efter en så mångårig och utmärkt verksamhet i det vigtiga lagarbetet. En gärd af offentligt erkännande deraf är det, som Herr *Brinck* föreslagit. Numera sedan Herr *Richert* fullbordat det af Kongl. Majt honom gifna uppdrag vid omarbetandet af Sveriges lag och återgått till förvaltningen af det honom anförtrodda domare-embete, bör det ej lemnas ur sigte, att inkomsterna vid dessa domareplatser bero i väsendtlig mån af personlig helsa och oförminskade krafter, och att följaktligen en man vid 67 års ålder, sedan många år van vid vetenskapsidkarens stilla lefnadssätt, antingen vid detta embetes utöfning skall sätta till sin helsa, eller finna sina inkomster till halften förminskade. För mig utgöra dessa omständigheter skäl nog till återremitterande af detta Betänkande, och jag anhåller om proposition derå, på det möjlighet må öppnas att åt Herr *Brincks* motion bereda en gynsam utgång.

Herr *Brinck:* Det kan vara tillfyllest för mig, att, då jag instämmer i den föregående värde talarens yttrande, åberopa detta, jemte hvad i min motion anförts, samt de upplysningar, förevarande Betänkande dessutom i ämnet upptager. På samma gång jag beklagar, att majoriteten i Stats-Utskottet icke velat erkänna och sannskyldigt uppfatta Herr *Richerts* utmärkta förtjenster, vill jag dock förklara minoriteten eller reservanterne mot Betänkandet min erkänsla för den uppmärksamhet, de behagat egna mitt ifrågavarande förslag.

Herr *Petré:* Då Borgare-Ståndet, vid remitterandet af Herr *Brincks* motion, gaf densamma en så enhällig hyllning, kunde man äfven under nuvarande förhållanden svårligen föreställa sig, att Stats-Utskottets majoritet dertill skulle vägra sitt bifall. Jag vill icke uppehålla mig vid skildringen af misstaget härutinnan, men hvad ej bör lemnas helt och hållet obemäldt, är det sätt, hvarpå motionen hos Stats-Utskottet fallit. Allt hvad partihatet kunnat förmå, har vid motionens behandling gjort sig gällande. Tiden medgifver icke en utförlig redogörelse. Nog af, oväld och fördomsfrihet hafva saknats. I sanning förvånas man erfara, att partisinnet dristar gå så långt. De oädla känslor, som deri rån leda sin upprinnelse, göra ett så vidrigt intryck, att de endast kunna med tystnadens vältalighet bemötas. Utgjutelser af enskild harm och hätskhet förekommo under discussionen till en grad, som icke kunde undgå att väcka bestörtning. Då fråga var om vår mest utmärkte rättslärde och mest aktningsvärde medborgare, hade något sinne för decorum skäligen bort kunna tagas i anspråk. Men det politiska hatet i vårt land lifvas nu af reactionen, som åter frodas af nuvarande styrelsesystem. Så väl för motionairen, som för dem, hvilka con amore omfattat hans förslag, är det i hög grad obehagligt, att motionen skulle gifva väckelse åt de förorättande anfall, för hvilka Herr *Richert* inom Stats-Utskottet varit föremål. Denna fläck kan icke utplånas; den qvarstår, som ett sorgligt vittne mot dem, som ingenting lärt och ingenting glömt. För Borgare-Ståndet återstår icke annat, än att förnya dess bifall till motionen, jemte ogillande af den mot Herr *Richert* uttryckta bitterhet, som egt rum vid ärendets behandling hos Stats-Utskottet. Jag anhåller alltså om återremiss af ifrågavarande Utlåtande.

Discussionen var slutad; och, sedan Herr Talmannens proposition å bifall till Stats-Utskottets Utlåtande, № 255, med *Nej* besvarats, blef detsamma till Utskottet återremitteradt med de dervid nu gjorda anmärkningar.

Herr *Brinck:* Sedan Ståndet nu till Stats-Utskottet återremitterat detsammas Betänkande, № 255, anhåller jag om proposition å det förslag, jag härmed tager mig friheten

framställa, nemligen, att detta beslut varder communiceradt Bonde-Ståndet, och att detta Stånd inbjudes att om samma beslut sig förena.

Vice Talmannen Herr *Halling:* Jag hemställer dock, huru långt det skall gå, när ett Riks-Stånd inbjuder ett annat till och med att deltaga i återremiss. Väl har med sådan inbjudning afsetts definitiva beslut, men hittills aldrig, mig veterligen, någon återremiss. Det är för formernas helgd och bevarande, jag framställer denna anmärkning, utan att i öfrigt motsätta mig den nu väckta fråga, om Ståndet eljest dertill lemnar bifall.

Herr *Lagergren:* Jag instämmer i detta hänseende med Herr vice Talmannen och anser det vara ett alltför besynnerligt förfarande att inbjuda till deltagande endast uti en återremiss.

Herr *Brinck:* Jag medger, att mitt sednast väckta förslag innebär något i formelt hänseende ovanligt; men får likväl erinra, att erfarenheten visar, hurusom det är lättare att förmå ett Riks-Stånd att afstå ifrån ett tillämnadt beslut, än att ändra ett redan fattadt. Jag hade trott, att genom en inbjudning skulle kunna åvägabringas likstämmighet uti Borgare- och Bonde-Ståndens beslut. Men om mitt förslag derom icke finner genljud hos Ståndet, så vill jag dermed icke envisas, utan heldre afstå ifrån detsamma.

Vice Talmannen Herr *Halling:* Efter den vändning, discussionen numera tagit, och för att ej, såsom stillatigande under den öfverläggning, som föregick den nyss beslutade återremiss, kunna anses underskatta Herr *Richerts* förtjenster, får jag nu förklara, att, om jag varit ledamot i Utskottet eller motionaire i frågan, skulle jag föreslå, att, i stället för det ifrågaställda pensionerandet, Herr *Richert* vid afskedstagande från hans innehafvande domare-embete tilldelas en årlig pension af åtminstone 2.666 R:dr 32 sk. Banco. Ty man bör besinna svårigheten att i vårt land på det sätt, som motionairen föreslagit, pensionera en i tjensten varande embetsman, och dertill en, som innehar ett embete, som vanligen räknas bland de mest indrägtiga. Man bör emedlertid icke förgäta, att dessa domare-embeten äro af den beskaffenhet och fordra ett så träget arbete, att detta skäligen bör förefalla tungt för innehafvaren efter uppnådda 67 års ålder, sedan han tillbragt sin mesta tid i vetenskapliga arbeten och såsom medarbetare i Lag-Comitéen och Lag-Beredningen.

Herr *Petré:* Jag refererar till hvad jag nyss haft äran yttra, och tror icke, hvad Herr vice Talmannen synes antaga, att Herr *Richerts* innehafvande domarebefattning på landet utgjort hinder för framgång å Herr *Brincks* motion i Stats-Utskottet. Skälen deremot hafva i sjelfva verket varit helt och hållet af politisk natur. Discussionen i Utskottet gaf full anledning till denna slutsats, och det förtjenar läggas märke till, att just sådane Riksdagsmän, hvilka annars, då det gäller stora anslagssummor å hundra tusental, ja, till och med millioner R:dr, icke göra den ringaste svårighet att utan besinning rösta för gamla och nya anslag, deremot uti den fråga, som nu afhandlas, för sitt afstyrkande åberopat omsorgen om Statens bästa, nödvändigheten af en klok statshushållning och att icke för närvarande onyttigt förspilla Statens tillgångar. Detta har egt rum, sedan de först utgjutit sina personliga känslor af harm och bitterhet emot Herr *Richert.*

Herr *Norin:* Det är verkligen att beklaga att hafva nödgats, såsom ledamot af Stats-Utskottet, vara vittne till en sådan discussion öfver förevarande fråga, som den, hvilken Herr *Petré* nu, i enlighet med verkliga förloppet, skildrat. Men då jag besannar det, så bör jag icke lemna Ståndet i okunnighet derom, att, efter min uppfattning, motionen skulle tillvunnit sig en större uppmärksamhet af Utskottets pluralitet, om den varit affattad i den syftning, som Herr vice Talmannen nu förordat.

Herr *Wærn:* Då discussionen nu fortgår, sedan sjelfva saken redan är afgjord, lärer väl någon vidare åtgärd icke vara att förvänta; men i anledning af den siste talarens yttrande, att saken kunnat få en annan utgång i Stats-Utskottet, om motionen varit affattad i den af Herr vice Talmannen nu förordade syftning, tager jag mig friheten nämna, att den utgång, vi sett, efter min tanka, så mycket mindre är att tillskrifva sjelfva det föreslagna pensioneringssättet, som, ehuru visserligen, i enlighet med hvad Herr *Norin* här antydt, två ledamöter af Ridderskapet och Adeln verkligen i Utskottet påpekade det sätt, som Herr vice Talmannen framställt, deras åsigt likväl icke vann någon sympathie hos majoriteten. Det förhåller sig beklagligen verkligen så, som Herr *Petré* nu omtalat, eller att orsaken till Utskottets afstyrkande Utlåtande måste sökas uti partihat. Detta är så mycket mera att beklaga, som det nu träffar en man, till hvilken nationen otvifvelaktigt eger en tacksamhetsskuld. Att partier bilda

sig och med värma omfatta olika politiska åsigter, är naturligt, och det blir derföre ej eller af folket tadladt, då denna värma förleder till att i politiska motståndare se fiender. Men då partihatet går så långt, att det drifver till förklenande af män, till hvilka Svenska nationen står i bestämd tacksamhetsförbindelse, då tror jag, att den tid snart förestår, då ett sådant fel straffar sig sjelft.

Herr *Brinck:* Sedan discussionen numera tagit denna vändning, afstår jag ifrån mitt förslag till inbjudning, men anhåller, att äfven den del af discussionen, som förefallit efter den nyss beslutade återremissen, måtte få åtföljа denna till Stats-Utskottet.

Herr *Petré:* Om denna sednare del af discussionen skall, såsom supplement till återremissen, medföljа till Stats-Utskottet, så hemställer jag till Herr vice Talmannen, om icke den af honom förordade pensionssumman åt Herr *Richert* är för ringa. Ty om man vill, att Herr *Richert* skall lemna sin tjenst och, i saknad af inkomsterna från densamma, ändock hafva sin utkomst, så fordrar utan tvifvel billigheten, att honom tillerkännes ett högre pensionsbelopp, än Herr vice Talmannen tillstyrkt. För min del, anser jag det icke kunna föreslås till lägre belopp, än 3000 R:dr Banco.

Vice Talmannen Herr *Halling:* Då jag gjorde mitt ifrågavarande förslag, tog jag i betraktande, att dessutom Herr *Richert* vid afskedstagandet kan, om jag ej bedrager mig, påräkna ur civil-statens pensionscassa årligen 500 R:dr Banco, och då skulle de sammanräknade pensionsbeloppen till och med öfverstiga det af Herr *Petré* nu föreslagna.

Discussionen förklarades slutad; och, på framställning af Herr Talmannen, beslöt Ståndet, att den nu, efter beslutet om återremitterande af Stats-Utskottets Utlåtande, № 255, förefallna discussion skulle samma återremiss till Utskottet medföljа.

§ 4.

Föredrogos ånyo Banco-Utskottets Memorialer:

№ 61, i anledning af Riks-Ståndens beslut öfver Utlåtandet, № 45,

№ 62, i anledning af erhållen återremiss af Utlåtandet, № 48,

№ 63, i anledning af erhållen återremiss af Utlåtandet, № 51.

Lades till handlingarne, hvart efter annat.

Och № 64, i anledning af Riks-Ståndens beslut öfver Utlåtanderne, N:ris 35 och 54.

Ståndet vidblef dess förra beslut, afslog således den i Memorialet framställda inbjudning, och godkände den deruti uppställda voteringsproposition för frågans afgörande genom Förstärkt Banco-Utskott.

§ 5.

Ånyo föredrogos Allmänna Besvärs- och Economie-Utskottets Betänkanden:

№ 121, i anledning af väckta motioner, rörande skjutsningsbesväret.

Härvid förekommo:

1:sta punkten, eller yttrandet, pag. 13, i fråga om jordbrukets fullkomliga befrielse från skjutsningsbesväret.

Herr *Björk:* Bland de otaliga bördor, som vidlåda jordbruket, är måhända icke någon mera orättvis och mera tryckande, än skjutsningsskyldigheten. Också har Sveriges allmoge under en lång följd af år klagat öfver detta tryckande onus, dock alltid förgäfves. Tvånget för jordbrukaren att fortskaffa den resande kunde ursäktas, då rörelsen ännu var i sin linda och då Statens inkomster i ringa mån kommo det allmänna till godo, så att någon annan utväg saknades för uppehållande af rörelsen, som i allt var obetydlig, och just derför icke i någon mån kunde uppehålla sig sjelf. Men nu, då dessa förhållanden förändrats, då skjutsningsbesväret, i stället att vara en sällan vägrad gärd af den allmänna gästfriheten, och sedermera ett sparsamt förekommande besvär, blifvit en skyldighet af den omfattning, att jordbrukarens hela näring måste ställas i öfverensstämmelse med denna hans förbindelse, derest han icke skall totalt ruineras, måste det medgifvas, att samma skäl för jordbrukets åläggande att utgöra skjutsen icke vidare kan åberopas. Det raisonnement, hvarmed man tror sig kunna hindra, att skattebördorna jemnare fördelas, förekommer naturligtvis också i detta Betänkande. Man säger vanligen, att jorden förvärfvats med de skyldigheter, som nu åligga den, och att deras lättande skulle vara en skänk åt nuvarande innehafvarne, på bekostnad af öfrige medborgare. Detta skäl, som skall föreviga alla missbruk och bibehålla förtrycket, der detta en gång lyckats att göra sig gällande, har under denna Riksdag, likasom troligen äfven under de föregående, förekommit i en mängd Betänkanden, afgifna af de Höglofl. Stats- och Allmänna Besvärs-

Utskotten. För min del, ogillar jag grundsatsen, och skulle längesedan nedlagt min protest emot den, om de frågor, rörande hvilka samma grundsats blifvit åberopad, icke i allmänhet afsett sådana ärenden, deri Ständerna, utan ledning af en kraftfull Styrelse, alltid skola sträfva förgäfves. Det kan emedlertid förtjena att anmärkas, att antalet af dylika frågor, som Ständerne af nyssnämnde orsak under denna Riksdag måst lemna utan afseende, är högst betydligt, och att dervid icke ens något blifvit vidgjordt, sannolikt af misströstan, att en påminnelse derom hos Regeringen skulle medföra någon frukt af värde. Så har åtminstone jag sett saken, och derföre har jag måst låta passera, hvad jag, under andra omständigheter, skulle ansett påkalla representantens hela uppmärksamhet. Den närvarande frågan är visserligen af den beskaffenhet, att någon kraftig reform icke utan Regeringens tillgörande kan åstadkommas; men denna reform är så trängande, så nödvändig, att alla försök att tillvägabringa den måste göras, äfven om de ock skulle sakna någon följd. Det är derföre, som jag skulle vilja egna några ord åt undersökning af detta raisonnement, rörande jordbrukets befrielse från en eller annan detsamma åliggande skyldigheter. Jag fruktar dock att blifva alltför vidlyftig, om jag skulle företaga mig att undersöka principen i hela sin omfattning. Och då grundsatsen i detta fall blifvit med en viss skygghet, likasom ock med en tydlig inskränkning, anförd, vill jag nu endast i allmänhet erinra, att Svenska bonden under sekler ensam bidragit till fyllande af statsbehofven, och att detta åliggande visar sig, såsom en personlig skyldighet, då man besinnar, att den öfriga jorden varit frikallad endast derföre, att den tillhört andra samhällsclasser. Att de classer, som icke egt jord, i det närmaste varit fritagne från skatter, visar ytterligare, att icke jorden, utan jordbrukaren varit skattlagd. Då bevillning i förra seklet blef allmännare, skedde sådant ej eller i ändamål att fördela de befintliga skatterna, utan endast då tillökning deri egde rum och man fann omöjligt att lägga den endast på jordbrukaren, som dock alltid erhöll så dryg del deri. Då emedlertid Adelns uteslutande rätt att besitta den privilegierade jorden upphört, och dermed ock den personliga skattefriheten försvunnit, fordrar rättvisan, att den privilegierade jorden beskattas lika med den öfriga; och ehuru de, som, i följd af köp, innehafva den förra, må anses vara till ersättning berättigade, bör dock sådan ersättning icke ifrågakomma för den jord, som i längre tider

varit och ännu är i händerna på samma adliga slägter, hvilka derföre i en lång tidsföljd åtnjutit skattefrihet. Härmed må dock förhålla sig, huru som helst, så måste dock alltid medgifvas, att skatterna nu äro ojemnt fördelade; och om detta erkännes, så ega de, som nu jemnförelsevis skatta för litet, icke skäl till klagan, om en större andel i skatten dem ålägges. De bidraga ju mindre, än de borde, och de öfrige mera, än dem rätteligen åligger, och någon annan grund för skattejemnkning erfordras alldeles icke. Fördelen af skattenedsättningen skall ock tillkomma jordbruket, och man behöfver icke oroa sig deröfver, att den endast skall tillfalla nuvarande innehafvare. Detta skall i allmänhet icke blifva fallet, helst nedsättningen icke kan ske på en gång och i alla händelser, åtminstone inom Bonde-Ståndet, der omsättning af jorden genom försäljningar icke är särdeles stor. Consequent genomförd, skall i allt fall den ifrågavarande grundsatsen ofelbart leda derhän, att alla missbruk, alla privilegier skola, fortfarande, utöfva sin verkan, äfven sedan de lagligen upphört, och vårt fädernesland skall aldrig komma i åtnjutande af frukterne af riktigare statseconomiska grundsatser, hvilka likväl gjort sig gällande äfven i de af absolutismen styrda länder i Europa. Hvad särskildt beträffar grundsatsens tillämpning på skjutsningsskyldigheten, så måste det medgifvas, att det besvär, som nu åligger jorden, i detta hänseende är af helt annan beskaffenhet, än det af ålder varit. Om man uppskattar detta besvär i penningar, sådant det visade sig, då detsamma, såsom utskyld till Staten, föreskrefs, och sådant det nu utgår, så skall det icke behöfvas särdeles stora insigter, för att finna, det man icke i detta fall kan åberopa någon oråldrig förbindelse för den skattdragande, att fullgöra skjutsningsskyldigheten, sådan den nu utgöres. Man skall häpna öfver vidden af den orättvisa, som man tror sig kunna försvara med ett i och för sig sjelft tomt och ihåligt raisonnement, hvilket, då rörelsen ytterligare tilltager, måste leda derhän, att jordbrukarens hela verksamhet skall inskränka sig till åkerirörelse. För min del, är jag öfvertygad, att Statens anspråk i detta fall icke kan sträcka sig längre, än att Staten, såsom bidrag till communicationsanstalternas uppehållande, erhåller af den nu skjutsningsskyldige ett belopp, motsvarande kostnaden för skjutsens utgörande, då den först ålades; och som detta bidrag, efter hvad jag förmodar, blir af högst ringa värde, bör Staten, efter min tanka, icke eller derpå göra anspråk, utan eftergifva det, hvarigenom i sin

mån en skattejemnkning kan ega rum. Deremot bör Staten öfvertaga alla communicationsanstalter och fylla, hvad som brister i kostnaden för deras uppehållande, sedan afgiften blifvit bestämd, icke i förhållande till kostnaden, utan med hänsigt endast till hvad rörelsen kan tåla, utan att blifva öfver höfvan betungad. Från andra grunder kan denna sak aldrig rättvisligen ordnas. Jag inser visserligen, att af de Rådgifvare, Konungen nu eger, föga är att hoppas för en så omfattande reglering, som den ifrågavarande, helst då jag tager i betraktande, att just desse Rådgifvare icke saknat särskild anledning att åt frågan egna sin uppmärksamhet. Ständernas skrifvelse från förra Riksdagen i detta ämne innehöll väl förslag utan allt egentligt värde, och, såsom ledamot i Constitutions-Utskottet, kunde jag ej annat, än biträda deras mening, som ansågo, det Rådgifvarnes tillstyrkan, att Kongl. Maj:t skulle lemna samma skrifvelse utan afseende, icke kunde föranleda till anmärkning; men deremot ville jag hafva anmärkt den oförmåga och det bristande nit, som visade sig deri, att åt frågan i dess helhet icke blifvit egnad någon omfattande omsorg, oaktadt behofvet deraf äfven i Ständernas skrifvelse erkändes. Detta utgjorde ock en af anledningarne för mig att instämma i det totalomdöme om Rådgifvarnes tillgöranden, som på detta rum blifvit uttaladt; och ehuru Borgare-Ståndets omdöme om Rådgifvarne mött endast förakt och hån, anser jag dock representantens skyldighet vara att fästa Konungens uppmärksamhet på det missnöje, som ett fördröjdt ordnande af denna vigtiga angelägenhet bland allmogen föder och underhåller, och jag föreslår derföre, att en underdånig skrifvelse, uttalande de grundsatser för skjutsningens ordnande, som jag nu framställt, måtte af Ständerna beslutas, för hvilket ändamål jag anhåller om återremiss af Betänkandet.

På det att den skattdragande allmogen dock icke under tiden måtte gå miste om någon lättnad i skjutsens utgörande, anser jag, att skjutslegan bör förhöjas. Vill icke Staten göra rättvisa, så måste följderna af orättvisan icke, uteslutande, drabba en class af medborgare. Må alla de, som interessera sig för rörelsen och inse vigten deraf, i sin mån vidkännas olägenheterna af det oriktiga i nuvarande système. Möjligen är den enda utväg att bereda framgång åt rättvisan, att skaffa den en bundsförvandt i egennyttan. Jag föreslår derföre en allmän förhöjning i skjutslegan till 32 sk. Banco. Jag inser, att rörelsen härigenom betydligen skall betungas, men jag

tror, att anspråket på lättnad, å de skjutsskyldiges sida, är så rättvist, att det icke kan motsägas. Derigenom skall ock öppnas en möjlighet för enskilda att tillvägabringa diligenceinrättningar, och på denna väg kan således äfven vinnas en lättnad i jordbrukets tunga. Det är på detta sätt communicationsinrättningarne i de civiliserade länderne i Europa utvecklat sig, och om vi icke vilja taga deras erfarenhet till hjelp, för att utan omvägar öfvergå till de resultater, hvartill de kommit, så måste vi åtminstone gå samma väg, som de. Visserligen har det ännu i sednare tider funnits i Europa länder, der jordbrukaren varit skyldig att skjutsa för intet, likasom han i Sverige varit förbunden att göra det emot en alltför obetydlig ersättning, men i de mera civiliserade länderna har man icke vågat att ålägga jordbrukaren detta onus. Det har derföre visat sig, att i de förra länderna resor kunnat ske för godt pris, då de i de sednare kostat ofantligt. Nu är likväl förhållandet alldeles ombytt, och måste blifva det ännu mera, intill dess vi genomgått samma svårighet, beroende deraf, att allmogen inser sin rätt. Vi måste således, derest Staten icke mellankommer, på sätt jag förut yrkat, betala den verkliga kostnaden för skjutsen. Derigenom framhållas andra transportmedel, med åtföljande nedsättning i kostnaderne, och dymedelst kunna ock bolag för jernvägsanläggningar komma till stånd, hvarefter man i Sverige skall färdas för samma pris, som utrikes. Regeringen skall derefter icke kunna undandraga communicationsanstalterna sitt kraftiga biträde, och skall då nog finna utväg att besegra ett motstånd, som till stor del härleder sig från ovilja mot all förändring, som kan framkalla ökadt välstånd hos allmogen, och deraf härledt oberoende i politiska frågor. Äfven af denna anledning yrkar jag återremiss.

Herr *Lagergren:* Vid föregående Riksdagar har så mycket talats och en sådan mängd af förslag afgifvits, i fråga om ändringar i skjutsväsendet, att knappt något återstår att derom orda, och att det väl låter sig förutses, att de förslag, hvilka den föregående talaren nu omfattat, möta svårigheter af den beskaffenhet, att näppeligen någon framgång åt dessa förslag kan vara att hoppas. Icke ens approximativt låter det sig beräknas, huru mycket det skulle kosta Statsverket att öfvertaga skjutsningen i Riket. Med all månhet om de skjutsskyldige, och med allt deltagande för lättnad i deras besvär, kan man likväl icke tänka sig något sätt för befrielse derifrån, utan att de, i mer eller mindre mån, lösa sig

derifrån. I detta fall förhåller sig med den ena tungan å jorden, såsom med den andra: man kan icke hafva större anspråk, att denna, än att hvarje annan skall försvinna. Skjutsningsbesväret, såsom hvarje annan servitut, har sin historia, och denna lärer oss, uti ifrågavarande ämne, att nämnda besvär är en följd af frivilligt åtagande, en bevillning, ett vederlag för den fria gästningen för både folk och hästar, hvilken man endast genom sådan bevillning kunnat undgå, och som före den moderna tiden ålegat folket i alla civiliserade länder. Förmodligen för att lifva sin varma framställning och göra denna än mera intressant, har den föregående talaren gjort sin framställning så, som skulle skjutsningen vara ett besvär endast för landets allmoge. Det är likväl långt ifrån rätta förhållandet. Folk af alla classer hafva så stor andel af detta besvär, att man, derest man icke bemärkt den värma, som torde hänfört den värde talaren, nästan kunde vara böjd att tro, det han, som omöjligen härutinnan kan sakna kännedom, haft för afsigt att framställa bönderna, såsom de enda lidande. Äfven inom detta Stånd finnes mången, som en dryg skjutsning åligger. Äfven adeln drager en stor del af bördan, kanske så mycket mera, som skjutslegan är högre för bönder, än för ståndspersoner. Det kan visst icke motsägas, att skjutsning i viss mån är ett drygt onus, men detta modifieras likväl icke obetydligt deraf, att det gifver tämlig ersättning genom skjutspenningarne, som till och med på ej få ställen anses för en så god förtjenst, att allmogen der icke vill vara densamma förutan. Om man rätt öfvertänker den förre talarens förslag, att kasta hela skjutsen i Riket på Staten, och besinnar den mängd landsvägar och gästgifverier, som finnas och för communication och rörelse äro nödvändiga, måste man finna omöjligheten att realisera ett sådant project, derest åliggandet skulle omfatta alla delar af Riket, alla vägar och stationer, och snart inse, att det är bäst att för närvarande hålla sig till det, för lindrande af ifrågavarande gärd, möjliga, eller förhöjning i skjutslegan. Om den misslyckade inrättningen af skjutsentreprenader finge utbytas emot lika hög skjutslega, som vid dessa, jemte vilkor, att lika snart fortskaffas, som dem rätteligen skulle åligga, så skulle jag anse detta för en verklig vinst för resande och hela landet. Och jag är fullt öfvertygad, att, om skjutslegan bestämdes till 24 sk. Banco milen för hvar häst, skulle den så mycket omtalade allmogen, likasom andre skjutsskyldige, villigt underkasta sig gästgifveriskjutsning utan entre-

prenad. Det finnes visserligen några vägstreck, der flera vägar sammanstöta och rörelsen å dem är lifligare, hvarest skjutsningsbesväret ändå skulle kännas hårdt och af nyssnämnde ersättning icke motsvaras; men på de ojemnförligt flesta ställen är förhållandet deremot sådant, att de skjutsskyldige, mot slik godtgörelse, med nöje skulle öfvergifva skjutsentreprenaderne, hvilka så illa motsvara sin bestämmelse. Skjutslegans förhöjning till 20 sk. Banco, der entreprenad ej finnes, anser jag tillräcklig, så länge man ändå ej slipper de vexationer, man sällan undgår vid dessa entreprenad-gästgifverier, der man får vänta på hästar längre tid, än tillförene, och blir ändå sämre betjenad äfven i andra afseenden. Ja, i sjelfva saken är jag böjd att medgifva skjutslegans förhöjning i allmänhet på landet från 16 till 20 sk. Banco milen för hvar häst. Dertill inskränker sig således, hvad jag har att säga i det hufvudsakliga af ämnet, och jag har i öfrigt tagit till ordet, egentligen för att genmäla och söka motverka de tämligen skefva framställningarne af den förre talaren. Han har dervid icke lemnat ovidrördt privilegier vid viss slags jord, dem han förmenat rätteligen vara personela. Han kan väl för sådan åsigt möjligen haft någon grund, om han icke sträckt denna sats utöfver afseende å säterier och hemman inom rå och rör i äldre tider, då sådana blott innehades af adeln. Men den värde talaren har ännu vidare utsträckt sin sats. Han synes ej hafva tillräckligt tagit i betraktande, att nämnde slags jord redan före 1810 innehades äfven af andra, än adel, och har förmenat, att, ehuru ifrågasatta privilegier förunnats jorden och icke innehafvaren, samma privilegier ändå, sedan, efter hvad han yttrat, säteri-friheten upphört 1809, skulle vara af personlig natur. Det är sannt, att en sådan förändring hade *kunnat* vidtagas nämnde tid, men skulle då, såsom nu, varit en spoliation, som någon gång i lagstiftningsväg vidtages vid revolution, men hvilken man icke här i landet tillät sig 1809, då alla lagliga former iakttogos och man endast ville det, som var med rättvisa förenligt. Men talaren har gått ändå längre i ensidighet, då han påstått, att endast sådan privilegierad jord, som efter 1810 blef qvar i adelns ego, borde anses vara i mistning af privilegium och frihet från skjutsning. Så fattade nemligen jag hans yttrande, men vill ännu ej tro mig berättigad att så tyda meningen, emedan en dylik åsigt kunde leda till spoliationer af betänklig art, hvilka skulle kränka all eganderätt. I sådant fall borde jag icke lemna det obesvaradt. Om jag

misstagit mig i uppfattning, skall jag gerna erkänna sådant. Har jag det icke, så lärer denna del af talarens anförande icke inom något Riks-Stånd lemnas obesvarad.

Vice Talmannen Herr *Halling:* I hufvudsaken finner jag mig till det mesta förekommen af Herr *Lagergren;* men jag kan icke lemna oanmärkt, hvad den förste talaren yttrat derom, att rörelsen allt mera tilltager. Han synes dervid hafva förgätit, att i samma mån, eller åtminstone samtidigt dermed, skjutsningen på landsvägarne aftagit. Derom bära gästgifveri-dagböckerna ojäfaktiga vittnesbörd, om man jemnförer dem i förra och sednare tider. Jag påminner endast om den besparing i skjutsningsbesväret, som ångbåtstrafiquen på så många håll medfört. Jag ber ock, att man i detta särskildta ämne icke alltför mycket inträder på idéernas område och förbiser verkligheten. Det är icke af mig förgätet, hurusom Bonde-Ståndet vid 1834—35 årens Riksdag sökte förhindra befordrandet af diligencer, af fruktan, att derigenom lida intrång i förtjensterna af skjutsen. Fördenskull upplystes då, att å vissa orter det ansågs för en verklig förmån att skjutsa resande. Medgifvas måste dock, att dermed förhåller sig ganska olika å olika orter, och såsom allmän sats kan icke den af Herr *Björk* drifna, att Staten skulle böra öfvertaga skjutsning, lemnas utan all uppmärksamhet. Likväl måste dervid icke lemnas ur sigte landets egna beskaffenhet, och till dem, som bättre inse det verkliga i saken, hemställer jag, om icke, derest Staten, såsom i andra länder skett, åtoge sig skjutsningen medelst diligencer, dessa för det mesta skulle komma att gå toma.

Man synes ock i denna fråga alldeles hafva glömt städerna. Jag undrar just, om icke hvarje borgare har betydlig känning af skjutsningen, destomera i sednare tider, som just städerna i allmänhet blifvit brännpunkterna derför. Ty der sammanträffa vanligen ångbåtarne med deras passagerare samt upptaga sådana, och den skjuts, hvilken derigenom å somliga orter aftagit ända till och med hälften emot förr, concentreras i stället vid dessa stationer, vår, sommar och höst. Har icke Staten redan med millioner bidragit till en sådan lindring i skjuts å landsbygden? Jag vill endast nämna Götha canal, som mest torde dertill bidraga. Huru mycket penningar har icke Staten för densamma uppoffrat? Vidare har ju Staten icke visat sig obenägen att befrämja anläggande af jernvägar. I sådana riktningar kan också Staten verka ändamålsenligt, till lättnad eller borttagande af skjutsningsbesväret. Men fruktlöst måste det blifva att för detta syfte bortkasta penningar för andra inrättningar, som åtminstone i folkrikare trakter tjena snart sagdt till intet.

På nu anförda grunder tillstyrker jag följaktligen bifall till förevarande första punkt i Betänkandet. Med dem, som vilja lindra skjutsningsbesväret, lärer jag icke komma i strid, då vi komma till den del af Betänkandet, som hufvudsakligen rörer frågan om skjutslegans förhöjning. Hvad angår förevarande punkt, tillråder jag att se tiden an och låta vid Utskottets yttrande bero.

Herrar *Ek* och *Gezelius* instämde.

Herr *Petré:* Den värma, hvarmed den förste talaren omfattat denna fråga, finner jag högst lofvärd, och jag skulle önska, att samma nit för allmänt väl lifvade Ståndets öfrige Ledamöter. I sanning kunde man med fog förvänta ett allmännare bemödande att söka afskudda Svenska jorden det onus, som genom skjutsningsskyldigheten trycker densamma. I sanning borde man härutinnan kunna hoppas, att de öfriga Riks-Stånden så uppfattade sin medborgerliga pligt, att de icke dröjde att medverka för ett så godt ändamål. Man hade desto mer ökadt skäl att tro, det en dylik likstämmighet icke skulle saknas, som åtminstone två af bemälde Riks-Stånd böra för egen del vara varmt interesserade af befrielsen från skjutsningsbördan. Såsom Herr vice Talmannen antydt, företer verkligen vårt land många egenheter, som ställa detsamma utom jemnförelse med andra länder. Dit hörer det sekelgamla förtryck, hvaraf landets jord lider. Frukten deraf har varit förlusten af ett välstånd, som annars längesedan bort följa af den långvariga freden. Väl om detta rätt insågs och behjertades af Borgare-Ståndet. Åtminstone kunde man då utan öfverdrift säga, att tiden gått något framåt och upplysningen vunnit någon, om än ringa, seger. För mig vore det af stort interesse att få fullfölja detta ämne, så rikt på föremål för betraktelser, och att gifva det en ytterligare väl behöflig utveckling. Men då jag bekänner detta, vill jag dock uppriktigt hemställa till både Herr Talmannen och Borgare-Ståndet, huruvida i dag, den 25 Julii, utsigt kan vara, att denna och likartade discussioner i vidlyftiga frågor kunna vid innevarande Riksdag hafva åsyftad påföljd. Det måste ega någon grund, hvad man allmänt hörer med anspråk på tillförlitlighet berättas, att nemligen Riksdagen skall afblåsas redan den 15 nästkommande Augusti. Många omständigheter berättiga till den förmodan, att Regeringen har

för afsigt att afsluta Riksdagen, så snart de till Statsregleringen hörande frågor bringats till ett för densamma nöjaktigt slut. Hvarföre skulle eljest inom Stats-Utskottet arbetet med en så oförliknelig ifver bedrifvits, att till och med icke alltid lemnats tillräcklig tid till inhämtande af oundgänglig hvila. Nu synes också syftemålet med denna ovanliga brådska snart kunna realiseras. Under sådana förhållanden, och då vi löpa fara att nu förlora de få återstående dagarne af Riksmötet, utan att uträtta det nyttiga, som af en discussion, sådan, som den förevarande, borde kunna väntas, tager jag mig friheten erinra om ändamålslösheten, att med den vidlyftighet, som början antyder, vidare uppehålla sig med förevarande fråga.

Herr *Wærn:* Discussionen har hittills hufvudsakligen blifvit förd om principen, i afseende å allmänna communicationsanstalter, och det isynnerhet af de två förste talarne. Jag är i åsigter i detta afseende skiljaktig från dem begge, men mest från Herr *Lagergren,* som ansett skjutsningen, fortfarande, böra förblifva på samma fot, som hittills, såsom en grundskatt, och tror densamma erbjuda fördelar för de skjutsskyldige, om blott skjutslegan förhöjes. Herr *Björk* deremot har hufvudsakligen syftat å nuvarande skjutsningsbesvärets afskaffande, och, såsom medel derföre, skjutslegans förhöjning. Jag tager mig friheten erinra, att en stor skillnad är emellan grundskatt och servitut. Af denna sednare art anser jag skjutsningen vara. Barbariskt finner jag dock, samt kan ej annat, än lika med Herr *Björk,* anse Staten skyldig att afhjelpa det missförhållande, att den ene medborgaren skall vara strängt förpligtad att stå den andra till tjenst med sina kreatur, och, om han icke har tjenstfolk att medsända, derjemte äfven med sin person. Det må vara sannt, att bonden någon gång gerna skjutsar för förtjensten deraf, men jag hemställer till en hvar tänkande, om det är att rätt inse sin sanna fördel, att få använda arbetskrafter och tid till fortskaffande af resande. Att emedlertid detta är ett onus, och, såsom sådant, gammalt, är tyvärr sannt; men om det ock, såsom här blifvit yttradt, är följden af ett frivilligt åtagande, i stället för ett värre, som gästningen i fordna tider var, så lärer sådant likväl icke utgöra något grundadt skäl att för all framtid bibehålla skjutsningsbesvären. Tvärtom anser jag det ur moralisk och statseconomisk synpunkt vara skäl att, så fort sådant, på ett för trafikens underlättande och möjliggörande ändamålsenligt sätt, kan

verkställas, befria allmogen från all skjutsningsskyldighet, hvilken, bland annat, medför den skadliga verkan, att de skjutsande en stor del af sin tid onödigtvis uppehållas på allmänna vägar och mindre ordentliga ställen, der de ofta taga skada till sina seder, i stället att på ett ordentligare och bättre sätt använda sin tid, sina krafter och omtanka åt hemmet eller i skötandet af verkliga angelägenheter. Nödvändigheten att afhjelpa detta onda tror jag ock hufvudsakligen bidrog till beslutet att inrätta skjuts-entreprenader, hvilka jag, i motsats mot den värde talare, som här klandrat dem, anser vara ganska ändamålsenliga. Jag har på resor funnit dem för den resande fördelaktigare, än andra gästgifverier, och anser dem, ej blott ur ofvananförda, utan äfven ur en annan synpunkt, så till vida bättre, som det genom dessa entreprenader småningom bör lyckas, att allmänt förvandla nämnda onus till en penninge-afgift, hvarigenom dess natur af personlig servitut skulle alldeles försvinna, och detsamma förvandlas till en skatt eller afgift, att såsom lösen utgå för befrielse derifrån. Af detta skäl, och för att ej lägga hinder i vägen för en sådan småningom fortgående förvandling, kommer jag ock, vid behandlingen af nästa punkt i Betänkandet, att motsätta mig en ensidig förhöjning af skjutslegan endast vid de gästgifverier, der entreprenad icke är inrättad. Af hvad jag nu haft äran anföra följer dock icke, att jag delar Herr *Björks* åsigt, att det, för att, så hastigt, som möjligen ske kan, borttaga berörde onus, derigenom att Staten öfvertoge skjutsningsbestyret, vore lämpligt att med ens betydligt höja skjutslegan, endast för att påskynda en sådan åtgärd. Jag tror, att klokheten, som i detta, liksom andra fall, måste rådfrågas, förbjuder sådant. Visserligen är det ett åliggande för Regeringen och Rikets Ständer att, så fort ske kan, på möjligast bästa sätt ordna denna angelägenhet; men den åtgärd kan likväl icke rättfärdigas, som skulle bestå deri, att nu ordna saken på ett för de trafikerande så hinderligt sätt, att man derigenom till en annan Riksdag ovilkorligen frambringar en mera genomgripande förändring. Det är för vidtagandet af en sådan, hvars vigt jag på intet sätt bestrider, nödvändigt att få verkningarne af entreprenadernas införande mera kände och i allmänhet alla hithörande förhållanden mera utredda, än hvad nu är förhållandet. Emedlertid anser jag de skjutsandes ställning icke så ogynnsam, som flere talare förmena. I likhet med Herr vice Talmannen, räknar jag ångbåtsrörel-

sen samt canalers och jernvägars anläggande i främsta rummet bland medlen att befordra afhjelpandet af det tryckande i skjutsningen, derpå också vägarnes förbättrande måste fördelaktigt inverka. Statsmakterna böra dock alltid vara betänkta att borttaga det barbariska, som vidlåder ifrågavarande onus.

Herrar *Berg* och *Sundler* instämde.

Herr *Björk:* Hvad Herr *Lagergren* andragit, kunde väl, å min sida, påkalla en vidlyftigare vederläggning, men jag tror dock, att jag, utan olägenhet för min sak eller för mig, kan betydligen inskränka mitt svar. Den beskyllning, som blifvit mig gjord, att jag skulle afse att väcka missbelåtenhet hos Bonde-Ståndet, synes mig vara grundad derpå, att jag talat om allmogens betryck och klagan, hvarvid jag skulle hafva glömt, att äfven andra jordbrukare, än bönderna, deltaga i skjutsningsbesväret. Så vidt jag förstår, är ordet allmoge liktydigt med menige man, hvarmed alltid afsetts landets innebyggare, med undantag af adeln och embetsmännen, och uttrycket måste således ock omfatta, just hvad Herr *Lagergren* sjelf fordrar. Det har nemligen egentligen af mig begagnats, för att dermed utmärka innehafvarne af den icke privilegierade jorden, till åtskillnad från Adeln, såsom för den privilegierade skattefri. Dessutom är en beskyllning för afsigt att väcka agitation alltid till hands emot den, som söker utreda, att missbruk i ett eller annat hänseende förefinnes, och om än en dylik agitation kan vara mera oroande, i den mon missbruket är större och drabbar ett större antal medborgare, så är samma beskyllning icke derföre mera rättvis. Jag lemnar den derföre utan afseende. Om Herr *Lagergren* fattat mina ord så, att jag icke ansett innehafvaren af den privilegierade jorden berättigad till ersättning för ålagd skattskyldighet, så vida samma jord är i händerne på samma adliga slägt, som derföre under en lång tidsföljd njutit skattefrihet, så har Herr *Lagergren* visserligen hört rätt. För min del, inser jag ej eller någon grund för anspråk på en dylik ersättning. Deraf, att förfäder led efter led varit skattefrie, följer väl icke, att Staten icke skulle hafva rätt af nuvarande innehafvare fordra bidrag till det allmänna; och skattefriheten kan aldrig ärfvas, ehuru den må kunna i viss mon förvärfvas under hvad jag skulle vilja kalla titulo oneroso. Härom torde Herr *Lagergren* och jag snart nog blifva öfverens, helst jag medgifver, att tillämpning af min åsigt troligen komme att leda endast

derhän, att fideicommisser, som utgöras af privilegierad jord, blefve hufvudsakligen de, som kunde underkastas beskattning, lika med den oprivilegierade jorden, utan att ersättning derföre lemnades. Hvad Herr *Lagergren* kan hämta för stöd för sina satser deraf, att skjutsningsbesväret skulle vara en bevillning af jordbruket, kan jag icke inse. Troligen menar Herr *Lagergren*, att jordbrukarne frivilligt åtagit sig denna börda, men då står den i allt fall i lika förhållande, som alla andra lagligen tillkomna skattebördor. Jag behöfver dock icke i detta hänseende vara vidlyftig, utan hänför mig till hvad Herr *Wærn* derom yttrat. Jag har icke, såsom Herr *Lagergren* förmenat, yrkat, att den skjutsningsskyldige skulle helt och hållet frikallas från bidrag till Staten för skjutsningsskyldighetens upphörande, utan jag har tvärtom erkännt Statens rätt till sådant bidrag, men jag har derjemte påstått, att detta bidrag, rätteligen uppskattadt och värderadt, skulle blifva särdeles obetydligt, och derföre har jag föreslagit, att det skulle eftergifvas, för åstadkommande af skattejemnkning. Såsom grund för skjutslegans bestämmande, under bibehållande i öfrigt af nuvarande förhållanden, har jag antagit den verkliga kostnaden för skjutsens utgörande, och är jag öfvertygad, att samhällets och öfrige medborgareclassernes anspråk mot jordbrukaren, att han skall utgöra skjutsen, ändock är sträckt utöfver billigheten. Viljande jag slutligen endast anmärka, att den omständighet, att jordbrukaren i åtskilliga orter villigt verkställer skjutsning, härleder sig derifrån, att de, i följd af skyldigheten dertill, måste underhålla hästar och körredskap, och att de derföre jemväl måste önska, att för denna sin uppoffring erhålla någon ersättning, äfvensom att, der någon annan anledning för ett dylikt förhållande kan förefinnas, Staten får så mycket lättare att med jordbrukarne öfverenskomma om de resandes befordran.

Herr *Gråå:* Den af Herr *Lagergren* yttrade åsigt, att skjutsningens besörjande genom entreprenad icke skulle vara tjenligt, kan jag ej dela. Jag har fasthelre den öfvertygelse, att både skjutsskyldige och vägfarande äro bäst belåtne med en sådan anstalt; och väl vore derföre, om den öfverallt kunde komma till stånd. Utan tvifvel utgör den en förbättring i skjutsväsendet, om äfven tillfälliga anledningar till klagomål kunna förefinnas. Största hindret, att vid större farvägar allmänt införa dessa entreprenader, och derigenom lindra allmogens skjutsningsbesvär, ligger emedlertid just deri,

att skjutsskyldige af allmogen ofta ej vilja undvara inkomsten af skjutsning. Lättare låter det sig deremot verkställas vid de mindre farvägarne, der skjutsen är mindre inkomstgifvande. Omöjligt torde det vara att helt och hållet befria jordbruket från ifrågavarande besvär, såsom med motionerna i ämnet åsyftas. Åstadkommande af en entreprenad-skjuts är, efter mitt förmenande, den enda lindring, som för närvarande kan uti detta hänseende beredas. Med de många och vidsträckta landsvägar, som i Sverige finnas, samt den lifliga trafik, som på en stor del af dem eger rum, låter det sig icke göra, att Staten öfvertager skjutsbesväret. Det skulle föranleda till vidt utgrenade förvaltningsbestyr och alltför dryga kostnader. Deremot instämmer jag med Herr *Wærn* i den åsigt, att förhöjning af skjutslegan vid gästgifverier, der entreprenad ej är, skulle hindra tillvägabringandet af denna nyttiga anstalt. Vill man således befrämja entreprenader, så bör skjutslegan i allmänhet icke höjas. Huru man för öfrigt må se saken, tror jag någon annan utväg nu icke finnas, än att bifalla Utskottets yttrande i första punkten af Betänkandet.

Herr *Palander:* Nekas kan det icke, att den Svenska jorden i allmänhet är svårt onererad af skjutsning, men ej eller, att jorden i detta hänseende redan, tid efter annan, fått lindring. Att sådan jemväl, i någon mon, vunnits genom inrättande af de så kallade entreprenaderne, är lika oförnekeligt. Jag vet bestämdt, att, innan sådana kommo till stånd, betalade skjutsskyldige på flere ställen betydligt till naboer, som åtogo sig skjutsning för dem. I stället slippa de nu med mindre dryga afgifter till entrepreneurer. Äfven inrättandet af diligencer, likasom canalanläggningar och ångbåtsfart, hafva, under sednare tider, i ej obetydlig mon, bidragit till lindrande af skjutsningsbesväret. Hvad nu detta i och för sig beträffar, så kan det icke undgå betraktaren, huru tryckande detta besvär mången gång måste kännas för jordbrukaren, helst den mindre bemedlade, och då han nödgas, för att fullgöra detta åliggande, taga hästen från plogen och kanske har långt till gästgifvaregården, samt endast ett kort håll att skjutsa, som gifver en alltför ringa ersättning för en dylik uppoffring. Det är således visserligen en sak af ömmande vigt för Statsmakterna att med deltagande omfatta. Men man får ej eller dervid gå för långt och låta alltför mycket hänföra sig af det deltagande, saken obestridligen påkallar. Derigenom kunde inträffa, att verkliga orättvisor begingos. Om till exempel Staten öfvertoge hela bestyret med resandes fortskaffande, så förfördelades utan tvifvel derigenom de hemman och lägenheter, som äro fria från sådan skjutsning, emot åtagen fångtransport, brefbäring eller andra skyldigheter. Man må äfven besinna, att, om ock skjutsningens fullgörande någon gång är förenadt med uppoffringar, så gifvas också tillfällen och orter, då och hvarest man gerna skjutsar för de inkomster, skjutspenningarne gifva, och att ofta nog detta onus är mindre betungande, än foror, i synnerhet transporter af malm och jern vid bergverken. Men jag återkommer dertill, att Statsmakterna böra alltjemt vara betänkte att söka åstadkomma all den lättnad, som möjligen kan i skjutsningsbesväret beredas. Likväl kan jag icke instämma med Herr *Gråå* deruti, att entreprenad-skjutsen i allmänhet väckt belåtenhet, åtminstone för vägfarande, derom jag har egen erfarenhet från flera orter. Men det qvarstår dock alltid, att denna fråga är ett ganska svårlöst problem, och att i synnerhet stora svårigheter möta för öfvertagande från Statens sida af skjutsningsanstalterne, helst Sverige, mera än något annat land, croiseras af farvägar, der oftast mycken skjutsning påkommer. Vid närvarande förhållanden anser äfven jag något annat beslut, angående förevarande punkt, icke kunna rättsenligt fattas, än att bifalla Utskottets utlåtande.

Herr *Hesselgren:* Bland alla de föregående talare hafva något hvar befunnits ense derutinnan, att lättnad och, om möjligt, befrielse från skjutsningsbesväret böra för jordbrukaren beredas. Det är hufvudsakligen endast om sättet derför, som tankarne funnits delade. För min del, kan jag icke dela den åsigt, att Staten bör öfvertaga detta besvär, och jag har i denna mening blifvit stärkt genom de upplysningar, som vunnits under sakens discuterande inom Utskottet. Lika litet tror jag, att införandet af så kallade entreprenader bör med stor stränghet beifras uti andra orter, än dem, der locala eller naturförhållanden icke lägga hinder deremot. Ty orter finnas, der förhållanden af sådan art uppställa oöfvervinneliga svårigheter. Då man emedlertid är ense derom, att någon hjelp bör lemnas de skjutsskyldige, så tror jag, att då sådant nu icke kan ske genom en fullkomlig befrielse på ett eller annat sätt, man bör bifalla Utskottets yttrande i förevarande punkt och afvakta den nästföljande i Betänkandet, dervid tillfälle kan yppa sig att, genom förhöj-

ning af skjutslegan, bereda de skjutsskyldige en möjlig lindring.

Herr *Murén:* Jag skall icke inlåta mig i den tvistefråga, huruvida Staten bör öfvertaga skjutsningsbesväret eller icke, utan mera hålla mig till de närmare liggande medlen att lindra detta besvär, hvarom alla synas vara ense, att det är en tryckande börda för jordbruket och att lättnad deri erfordras. Om medlen derför är man icke lika ense. Jag har egentligen begärt ordet, för att fästa uppmärksamheten på hinder, som exsistera för inrättande af entreprenader vid en del af gästgifverier i Riket. Det har blifvit sagdt, att sådant på flera ställen göres omöjligt af naturhinder. Det må hafva någon grund, men måste likväl höra till sällsyntheterna. Det mäktigaste hindret består, efter min tanka, i det privilegium, som en del orter åtnjuta, att nemligen slippa så kallad hållskjuts. I denna lyckligare belägenhet äro jordegarne i större delen af Rikets sydligare del, såsom i Skåne, Blekinge, Kronobergs län, med flere orter. De hafva väl skjutsskyldighet i öfrigt, lika med det norra Sveriges jordegande innevånare, men slippa att, såsom desse, ligga på håll under gästgifverierna med visst antal hästar. De njuta den fördelen att ej behöfva inställa sig till skjutsning utan särskild kallelse. På en tafla, hängande i hvarje gästgifveristuga, finnes förteckning på dessa skjutsskyldige, och tillika utsatt, i hvilken ordning de skola kallas, äfvensom de hafva en viss tid sig förelagd till inställelse, allteftersom de bo aflägse från gästgifvaregården, samt olika, om hästarne äro på bete eller hemma. Detta verkar, att desse, som icke hafva samma besvär af skjutsning, som de, hvilka ligga under håll och måste ibland hela dygn, kanske utan att ändå få skjutsa, qvarblifva vid gästgifvaregårdarne, icke äro lika med desse benägne att underkasta sig inrättandet af entreprenader, utan till och med kunde vara sinnade att fordra betalning derför, såsom för en uppoffring. Deri ligger ock orsaken, hvarför Riksdagsmän för dessa mindre betungade orter kunna, såsom vi se af en reservation vid Betänkandet, framkomma med förslag till skjutslegans förhöjning vid vanliga gästgifverier till likhet med hvad för entreprenad-skjuts uppbäres. Deri skulle likväl, efter mitt begrepp, ligga, ej allenast en orättvisa, utan ett afgjordt hinder för införande öfverallt (der natur-hinder ej möta), af entreprenad-gästgifverier, hvilket jag anser vara det mest ändamålsenliga, för närvarande, att bereda lättnad i skjutsningsbesväret. Skillnad i skjutslegan är derföre äfven

nödvändig. På sin höjd skulle jag vilja, att skjutslegan, utom vid entreprenad-gästgifverier, förhöjes till 20 skillingar banco milen för hvarje häst, men ej derutöfver. Men det tillhör egentligen nästa punkt i Betänkandet. Till den förevarande tillstyrker äfven jag bifall, enär jordbruket ej lärer nu kunna från skjutsningen på en gång helt och hållet befrias.

Herr *Lagergren:* Rörande den episod, vid hvilken Herr *Björk* tyckts fästa så stor vigt, skall jag icke vidare yttra något, egentligen derföre, att jag har ett alltför godt begrepp om bemälde ledamots omdöme, för att tro honom i lugnare sinnesstämning på alfvar omfatta eller drifva en så hypothetisk sats, som den, hvilken han nu framkastat, angående privilegierad jords omrefvande. I stället öfvergår jag till en tvistefråga, som har mera sammanhang med det verkliga ämnet, nemligen den om skjuts-entreprenader. Jag sade att dessa äro misslyckade inrättningar. Hvad jag derefter hört yttras har ej förändrat denna min öfvertygelse. Om man velat uträtta något gagneligt med dessa så kallade entreprenader, hade de bort inrättas efter helt annan grund eller plan, än hittills. De hade endast bort införas vid de stora, mest befarna landsvägarne, och vid hvarje sådan station uppföras verkliga skjutsstall, sådana, som finnas i Norrige, med rättighet för resande att, om de så åstunda, mot högre lega, alltid kunna genast få skjutshästar ur dessa stall. Men man har tillåtit entreprenaders inrättande öfverallt, och just vid de stora vägarne finner man dem sällan inrättade. Deremot finnas sådana vid snart sagdt alla småvägar, der de förut ej voro för skjutsskyldige behöfliga och tillkommit endast för att derigenom åtkomma den högre skjutslegan. Och huru hafva de ordnats? Jo, gästgifvaren är entrepreneuren och hans stall reserven, hvaraf låter förklara sig de på en gång högst olämpliga och nästan löjliga föreskrifter, att resande skola vara skyldige att vänta ½ eller 1 timma, ja ända till flere timmar, allt efter olika omständigheter. Sådant liknar nära nog ett bedrägeri, det är ett éluderande af ändamålet med skjutsinrättningar, hufvudsakligen utgående derpå, att åtkomma den högre skjutslegan. Sådane entreprenader finnas således icke vid de stora landsvägarne, der de egentligen behöfdes, rättvist och ändamålsenligt införda, och der man i stället nu får skjuts på gamla sättet och mot lega af 16 skillingar banco milen för hvarje häst, under det man vid

de små vägarna betalar 24 skillingar banco i lega, för att komma fram, om möjligt, ännu långsammare.

I viss mån har Herr vice Talmannen rätt i sitt yttrande, att skjutsen förminskats genom den inrikes sjöfarten med ångbåtar. Men detta har dock haft till följd, att skjutsningen destomera concentrerats på näsen och landtungor vid segelleder. Denna omständighet vittnar äfven derför, att, om man vill vidtaga anstalter för lättnad i skjutsningsbesväret, så bör man icke, såsom här i Sverige, skära allt öfver en kam, utan ordna anstalterna efter behofven. Och med afseende derå, äro entreprenader för skjutsens öfvertagande lämpliga endast vid en eller två landsvägssträckor och på näs och landtungor vid segelleder, der skjutsen är tryckande, hvilket den deremot icke är vid de mindre vägarne, der de skjutsande fastheldre ändå med begärlighet utgöra detta åliggande, för inkomsten af skjutspenningarne. Herr vice Talmannen har vidrört en annan besinningsvärd punkt, i det han yttrat, angående Städernas tunga af skjutsen. Ja detta onus tynger verkligen mera på städerna i allmänhet, än på landsbygden. Också står städernas jord merändels i mindre förhållande till det antal hästar, som skola hållas tillhanda för skjutsning, än på landet. Jag behöfver i detta hänseende endast erinra, att Södertelje, som har den svåraste och mest besökta skjutsstation i Riket, endast har 25 hästar anslagne till reserv. Man bör, vid sådant förhållande, icke tala om det allmänt tryckande af skjutsen på landet, såsom en orättvis tunga å jordbruket.

Herr *Ekenman:* Jag hyllar den åsigt, Herr *Wærn* uttalat, att det är en barbarisk lag, som ålägger vissa cathegorier af samhällets medlemmar, att vidkännas uppoffringar för andra, utan motsvarande fördelar. Hvad förevarande fråga angår, så är jag likväl icke öfvertygad, att skjutsskyldige mera allmänt skulle vara belåtne dermed, att skjutsningsskyldigheten på en gång skiljdes från jordbruket. En del jordbrukare, som ej hafva andra väsendtliga inkomstkällor, påräkna ännu den lilla förtjensten af skjuts, för att kunna erhålla behöfliga contanta medel. Men, i jordbrukets rätt förstådda interesse och ur statseconomisk synpunkt, tror jag det vara af synnerlig vigt att åstadkomma förändring uti ifrågavarande hänseende. Början dertill har skett genom entreprenad-skjutsningar, hvilka dock endast för de större vägarne äro lämpliga eller utförbara, och då icke destomindre, på sätt redan är anmärkt, skjutsningsbestyret ej blifvit mera allmänt vid

sådana vägar på berörde sätt ordnadt, lärer detta bevisa, att de skjutsningsskyldige ej äro ense i bedömandet af denna börda. Det är dock ej vid de stora vägarne, som skjutsningsbesväret faller sig tyngst, Detta inträffar vid de små, der skjutsningar mera sällan förekomma, der således inkomsten af dem är obetydlig, men olägenheten att hålla hästar och åkdon är oförminskad. Fri från ett sådant åliggande, skulle jordbrukaren påtagligen, till mera fromma för sitt landtbruk, kunna underhålla mera boskap dervid och i högre grad, än nu eger rum, vänjas att i jordens odling finna uteslutande vilkoret för sin exsistence. För befrämjandet af dessa åsigter, skulle jag hafva önskat få frågan underkastad ny skärskådning af Utskottet; men då Riksdagen nu är så långt framliden och nalkas sitt slut, lärer ett förslag, hvaraf lindring i skjutsningsbesväret uti nu antydd rigtning skulle kunna beredas, icke vara att hoppas; hvarföre äfven jag tillstyrker att låta bero vid Utlåtandet i denna punkt.

Herr *Petré:* Vid förra Riksdagen, då detta ämne förevar, yttrade en Ledamot af Borgare-Ståndet följande ord: »Hvad beträffar uppmaningen till dem, som äro besvärade af »bondkärran», att uppmuntra jernvägsanläggningarna, så har jag ej något att i detta afseende erinra, men tror hvarken att, om vi också lyftade oss på tankans vinge, vi kunde flyga till detta mål, ej eller, intilldess detta uppnås, böra finna oss särdeles belåtna dermed, att, såsom det heter, »flyga på rapphöna». Jag skall ej vidare upptaga den i alla fall hårdt anlitade tiden, men vill endast ytterligare fästa uppmärksamheten derå, att bästa sättet att komma ifrån »bondkärran» är att anlägga jernvägar, så vidt nemligen sådana anläggningar kunna ega rum utan kränkning af de allmänna rättsförhållanden, som våra Grundlagar stadga för samhällslifvet.

Discussionen förklarades slutad, och framställde Herr Talmannen denna proposition:

»Behagar Ståndet bifalla Allmänna Besvärs- och Economie-Utskottets Utlåtande i förevarande första punkt af dess Betänkande, № 121?

Besvarades med öfvervägande *Ja.*

2:dra punkten, angående lättnad i skjutsningsbesväret, derest det icke kan från jordbruket skiljas.

1:sta momentet, rörande *Ola Månssons* och *Ola Perssons* motioner om inrättande af entreprenad-skjuts, med contanta bidrag länsvis.

Utskottets Utlåtande i denna del bifölls.

2:dra momentet, om förhöjning af skjutslegan vid landtgästgifverier.

Herr *Wærn:* Med åberopande af hvad jag redan anfört, i fråga om 1:sta punkten i Betänkandet, och då ändamålet med Utskottets förslag i förevarande hänseende förfelas, derigenom att det enda ändamålsenliga, som är entreprenaders inrättande så allmänt, som möjligt är, dermed försvåras, yrkar jag afslag å förevarande Utlåtande.

Herr *Rudling:* I motsats till den föregående talaren, anhåller jag om proposition å bifall till förevarande Utlåtande. Att till ett annat beslut hämta anledning, såsom den förre talaren, deraf, att entreprenaders införande öfverallt borde befordras, vore alldeles origtigt, i betraktande deraf, att många skjutsstationer finnas, der belägenheten gör nära nog omöjligt, eller åtminstone icke utan stora olägenheter utförbart, att inrätta entreprenad-skjuts. I vissa orter, deribland i allmänhet i Småland, äro, i anseende till jordens mindre odlingsbara beskaffenhet, hemmanens odlingslägenheter ofta spridda vidt omkring, hvilket i hög grad för jordbrukaren ökar besväret af skjutsning och skulle, der man sökte införa entreprenad-skjuts, uppdrifva kostnadsbidragen derför af de skjutsskyldige till den höjd, att de skulle öfverstiga, hvad skjutsen, under vanliga förhållanden, kan anses kosta dem. Det blir den skjutsskyldige då vida mindre kostsamt, att för sig lega annan att fullgöra skjutsningen å tider, då jordbruket annars skulle allt för mycket lida genom att utsända dragare i skjuts. Den föreslagna förhöjda skjutslegan kan ändå icke motsvara mera, än två tredjedelar af hvad skjutsen, noga uträknadt, kostar den skjutsskyldige sjelf, och bör då åtminstone icke vara lägre, än nu föreslagits. Här har visserligen nyss yttrats, att många ställen finnas, der skjutsen bereder en god inkomst för jordbrukaren. Jag beklagar dock de orter, der jordbruk och näringar stå så lågt, att landtbrukaren skall behöfva glädja sig öfver den förtjenst, som han eger genom skjutsning, då legan blott uppgår till 16 skillingar banco milen för hvar häst. Må man endast betänka, att den skjutsande ofta bor en half mil och derutöfver från gästgifvaregården, och hvilken tid, för att ej tala om det kännbara för kreaturen, det tager att först begifva sig till skjutsstationen, derefter skjutsa kanske flera mil, och slutligen återvända samma väg till hemmet. En hvar måste då finna, att 16 skillingar banco i skjutslega är en alltför ringa vedergällning för det jordbrukaren släpper till hästar och spiller sådan tid för resandes räkning.

Herr *Lagergren:* Jag åberopar, hvad jag under discussionen, rörande den 1:sta punkten i Betänkandet, yttrat för bifall till förevarande Utlåtande. Öfver hufvud är det factiskt, i afseende å skjutsentreprenader, att sådana finnas inrättade endast vid de smärre farvägarne, hufvudsakligen för att preja upp skjutslegan, men icke, eller åtminstone endast undantagsvis, vid de stora vägarne. Följden är, att vid de små vägarne, der skjutsen är ojemnförligt lättare, betalas 24 skillingar, men vid de stora 16 skillingar banco i skjutslega. För att jemna ett sådant missförhållande, som ökas derigenom, att skjutsentreprenad merändels är inrättad vid samma hemman, som är skyldigt utgöra reservskjuts, anser jag det vara rätt och billigt att bifalla förevarande yttrande af Utskottet. Jag kan icke föreställa mig, att sådant skulle hindra införande af entreprenader, der sådana äro lämpliga, uti ett rigtigt ordnadt skick. Men det vet jag, att, när den lättare skjutsen betalas med 24 skillingar, är det högst orättvist, att den svårare endast skall vedergällas med 16 skillingar. I sammanhang härmed anser jag mig jemväl, till bestyrkande af mina uppgifter, dem andre talare motsagt, böra erinra, hurusom på den så mycket befarna stora landsvägen emellan Stockholm och Linköping veterligen ännu icke finnes inrättadt något entreprenad-gästgifveri på annat ställe, än den närmaste stationen intill hufvudstaden, nemligen Fittja gästgifvaregård, och hvarest entreprenad icke infördes förr än i höstas. Men lemnar man denna, kanske den mest befarna, väg i Riket och begifver sig in på småvägarne, så träffar man merändels stationer, der man får betala 24 skillingar banco i skjutslega, och till på köpet kanske vänta på hästar två till tre gånger så länge, som å gästgifvaregårdarne vid den stora stråkvägen, der entreprenader ej finnas och skjutslegan är en tredjedel lägre.

Herr *Gustafsson:* Förekommen af de 2 siste talarne, finner jag ock förevarande Utlåtande vara ganska väl motiveradt. Det framställer i korthet nödvändigheten och billigheten deraf, att, såsom en gifven följd af tidsförändringar under de 31 år, den nuvarande allmänna skjutslegan gällt, äfven förändra denna så, att den står i någon öfverensstämmelse med de rättmätiga anspråk, de nya tidsförhållanderne alstrat. Jag tror ock, att en förhöjning af denna lega med 4 skillingar banco icke är egnad att motverka inrättande af

skjuts-entreprenad, der sådan behöfs. Ty der skjutsen är så tryckande, som vi ofta hört uppgifvas, lärer denna förhöjning från 16 till 20 skillingar icke utgöra något hinder för inrättande af entreprenad, på det de skjutsskyldige må komma ifrån bördan af ett hårdt onus. Under väntan på dessa entreprenaders allmännare införande eller jordens befriande helt och hållet från skjutsningsbesväret, lärer dock ännu en lång tid åtgå. Och det vore derföre obilligt, att öfrige skjutsande under tiden skulle, fortfarande, dragas med detta besvär, utan en lättnad, som billigheten i så hög grad kräfver. Jag instämmer fördenskull i yrkandet om bifall till förevarande Utlåtande.

Vice Talmannen Herr *Halling:* Den nuvarande allmänna skjutslegan, 16 skillingar banco milen för hvar häst, har exsisterat alltifrån 1819. Jemnförer man varupriserna och lefnadskostnaderne då och nu, så måste man finna all billighet att höja berörda lega till hvad Utskottet nu tillstyrkt. Sannt är väl, att till de första verkningarne kommer att höra forlöns påökande. Men sådant lärer den enskilde få underkasta sig för det allmänna bästa. Jag förenar mig således i anhållan om bifall till Utskottets förslag härutinnan, jemte det jag begagnar tillfället att rätta en föregående talares uppgift, som skulle hållskjuts icke finnas i Skåne. Tvärtom, den finnes der allmänt och utgör en icke obetydlig svårighet för dem, som äro underkastade densamma. Jag vill blott nämna ett exempel. Vid en gästgifvaregård, med $^3/_4$ mils skjutshåll, åligger en hemmansåbo att tillhandahålla hållskjuts med två hästar i dygnet. Det händer, att han ej får skjuts förr, än inemot dygnets slut, och då måste han skjutsa tilläfventyrs med ena hästen mot 12 skillingar banco, och låta sin dräng åtfölja samt måhända lega en annan karl att låta sig vårda om den andra hästen. Om det ej utgör skäl, så vet jag ej något, att bifalla förevarande Utlåtande.

Herr *Ekenman:* I consequence med hvad jag yttrade, i frågan om första punkten i förevarande Betänkande, nödgas jag motsätta mig bifall till Utlåtandet i detta moment af 2:dra punkten. Då för närvarande önskningarne måste inskränkas till beredande af lättnad i skjutsskyldigheten för jordbruket, och för sådant ändamål skjutsnings-entreprenaderna företrädesvis böra befordras, synes det mig, som skulle man, genom bifall till Utlåtandet uti förevarande punkt, öka svårigheterna i detta hänseende. Ty om entreprenader hittills, oansedt den förhöjda skjutslegan, endast med svårighet

kunnat åstadkommas, till följd af vilkoren, som dermed varit förknippade, så är det alldeles påtagligt, att, om skjutslegan utan vilkor ökas, inga entreprenader åstadkommas, och jordbruket således, fortfarande, får lida af de verkliga olägenheterna utaf skjutsningsbesväret, hvilka, på sätt jag förut antydt, icke böra sökas uti en låg skjutslega. Att dessutom den nu stadgade icke är för låg, torde bevisas deraf, att skjutsningsskyldige utaf allmogen, då skjutsningar icke upptaga deras tid, ofta låta använda sina hästar till varutransport emellan städerna, och detta vanligen till ett pris, understigande skjutslegan. På dessa skäl yrkar jag afslag å Betänkandets förevarande punkt.

Herr *Petré:* Jag anser det vara största skäl att bifalla förevarande Utlåtande. Det är bekant, att i de flesta trafikerade orter forsellönerna ej sällan öfverstiga den vanliga skjutslegan. Huru vill man då försvara att den sednare skall längre bibehållas vid nuvarande låga belopp. De inkast, som blifvit gjorda af några talare, medels anmärkning, att skjutslegans förhöjning skulle komma att hindra ett allmännare inrättande af entreprenader, äro grundade mera på skenbara, än verkliga förhållanden. Der skjutsentreprenader hittills mött hinder, har sådant merändels härrört af omständigheter, alldeles främmande för hvad man här vidrört. I en stor del af Stockholms Län finnas t. ex. icke skjutsentreprenader. Dock ligga ingalunda oöfvervinnerliga hinder deremot. Men tvifvelsutan har införandet der af sådana anstalter blifvit motverkadt af inflytelserika privat-intressen. Genom vägran till nu föreslagna förhöjning i skjutslegan å landet skall man ej osannolikt komma att främja bibehållande af det monopol, som vissa stora possessioner förstått att genom enskilda associationer åstadkomma. Flera exempel härå kunde anföras, men det i förbigående anförda torde vara tillräckligt bevisande.

Herr *Ekelund:* För att bereda jordbruket i Riket den lättnad, hvaraf det så allmänt erkännes vara i behof, tillstyrker äfven jag skjutslegans föreslagna förhöjning till 20 skillingar banco milen för hvarje häst vid landtgästgifverier, äfvensom att skjutslegan i städerna må höjas till 28 skillingar, der densamma ej redan dertill uppgår. Hvad Herr *Lagergren* yttrat om skjutsanstalterna emellan Stockholm och Linköping, är äfven jag i tillfälle att bekräfta. På hela denna mycket befarna vägsträcka finnes ej skjuts-entreprenad mera, än på ett ställe, nemligen vid Fittja, och ändå är der ej bättre ord-

nadt, än att man kan länge och väl få vänta på skjuts. Så hände mig i höstas, då jag der passerade, att, oaktadt jag hade beställt hästar ett helt dygn förut, funnos vid ankomsten dit kl. 10 förmiddagen för mig inga hästar, och svarades, att de ej förr än kl. 6 på aftonen kunde fås. Jag fortsatte då resan till en på ungefär en half mils afstånd derifrån boende bekant, som benäget betjenade mig med sina egna hästar. Med beställda hästar för en lång väg, kan man således råka illa ut, då säkerheten, att, efter gjord beställning, få hästar, icke är bättre. Det förtjenar ock att bemärkas, att, då man vid vanliga skjutsstationer och utan beställning icke behöfver vänta längre, än 2 timmar, är man vid entreprenad-ställen skyldig att vänta 2, 4 ända till 6 timmar. Till det mål, att helt och hållet befria jordbruket från detta besvär, tror jag, att man kan komma lika lätt, derest skjutslegan nu höjes, som om densamma förblifver låg. Men jag tror ock, att man mångenstädes på landet är rätt belåten med den förtjenst, som äfven för närvarande kan vinnas af skjutsning, och att man skall blifva det ännu mera derigenom, att skjutslegan uppsättes till 20 skillingar banco. Af dessa skäl yrkar jag bifall till förevarande Utlåtande.

Herr *Falhem:* Jag anser Utlåtandet vara grundadt på billighet och föreslår derföre äfven Ståndet att bifalla detsamma. Men jag får fästa uppmärksamhet vid det förhållandet, som uttalats, att Staten borde mellankomma och lindra jordbruket från denna tryckande börda, medelst allmänna inrättningar, hvarvid må nämnas jernvägar och lättade communicationer; att allmogen härtill skulle svara: »men då förlora vi vår förtjenst af skjutsen och forsling».

Herr *Murén:* Äfven jag är af den tanka, att den föreslagna förhöjningen i skjutslegan skulle försvåra inrättande af skjuts-entreprenader. Men jag tror också, att, der dessa icke redan kommit till stånd, äro sådana hinder derföre, att skjutslegan i detta afseende intet betyder. Bland sådana hinder är det, som jag förut omnämnt, att i vissa provincer ej finnes hållskjuts, och att andre, än hållskjutsskyldige, icke så lätt underkasta sig kostnadsbidrag till entreprenad-inrättningar. Då nu så är förhållandet, och det alltid måste vara orättvist, att någon skall åligga att fullgöra skjutsning utan högre ersättning, än 16 skillingar banco milen för hvarje häst, så lemnar äfven jag min röst för den föreslagna förhöjningen till 20 skillingar banco milen. De 4 skillingar banco, som utgöra skillnaden emellan denna och den högre

skjutslegan, der entreprenader äro inrättade, är ändå ett litet retmedel att ingå på sådana, der ej andra hinder möta.

Discussionen var slutad, och sedan Herr Talmannens framställning å bifall till förevarande Utlåtande med *Ja* och *Nej* besvarats, äskades votering; i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

»Den, som bifaller 2:dra momentet af 2:dra punkten af Allmänna Besvärs- och Economie-Utskottets Betänkande, № 121, röstar: *Ja*.

Den, det icke vill, röstar: *Nej*.

Vinner *Nej*, afslås detta moment».

Vid den häruppå i vanlig ordning anställde omröstning utföllo rösterne med 25 *Ja* mot 13 *Nej;* hvarigenom Ståndet således bifallit Allmänna Besvärs- och Economie-Utskottets yttrande i 2:dra momentet, 2:dra punkten, af dess Betänkande, № 121.

3:dje momentet, hvarigenom afstyrkts bifall till yrkanden om förhöjning af skjutslegan i städerne, äfven der skjutsen icke är på entreprenad upplåten.

Herr *Rudling:* Utskottet har föreslagit, att någon åtgärd icke måtte vidtagas, i anledning af åtskilliga motionairers yrkanden om förhöjning af skjutslegan i städerna till 28 sk., äfven då skjutsen icke är på entreprenad upplåten, men Utskottet har icke anfört skäl för sitt berörde förslag, och orsaken torde otvifvelaktigt hafva varit, att Utskottet icke haft något skäl att åberopa. Hade deremot Utskottet tillstyrkt bifall till förslaget om den högre skjutslegan, hade Utskottet endast behöft åberopa de skäl, som vid föregående punkt blifvit anförda, i afseende å den högre skjutslegan på landet. Der har Utskottet sagt, att, enär för den skjuts, som icke efter entreprenad utgöres, legan ännu är bibehållen vid samma belopp, som vid 1818 års Riksdag bestämdes, men ej mindre varuvärdet, än tjenstehjonslönerne sedan dess betydligen stigit, samt följaktligen kostnaden för skjutsningsbesvärets utgörande numera är vida högre, än då legan bestämdes, kunde densamma ej vidare anses utgöra skälig vedergällning för nämnde besvär.

Då det väl nu är ostridigt, att varuvärden och tjenstehjonslöner stigit ej mindre i städerna, än på landet, samt tjenstehjonslöner, foderpriser och kostnaderne eljest för underhållandet af drängar, hästar och fordon i städerne är icke obetydligt dyrare, än på landet, så måtte väl äfven deraf följa, att skjutslegan i städerna också bör skäligen förhöjas,

samt att den således bör derstädes blifva högre, än på landet, såsom den också för närvarande är. I flera städer kan så kallad entreprenadskjuts icke anskaffas, enär dermed förenade vilkor äro så svåra, att städernas innevånare icke förmå dem uppfylla. Exempelvis vill jag nämna, att så är förhållandet i Ekesjö, hvarest de skjutsningsskyldige finna det alltför betungande att genast vid påfordran tillhandahålla det antal hästar, Konungens Befallningshafvande i länet bestämt, såsom vilkor för åtnjutande af den högre skjutslegan. Skjutsningen derstädes verkställes likväl genom entrepreneurer, af hvilka en del äro boende på landet. Jag yrkar bifall till den ifrågavarande förhöjningen i skjutslegan i städerna, och att Betänkandet, i afseende å denna punkt, måtte återremitteras.

Vice Talmannen Herr *Halling:* Det är onekligt, att Utskottet här ej anfört några skäl. Dock hade det icke varit svårt att utfinna några sådana, särdeles som det icke lärer erfordras mer, än ett enda, nemligen att Kongl. Maj:t eger att efter omständigheterna höja skjutslegan, hvilket ock flerstädes, när skäl förefunnits, redan skett. Det synes således obehöfligt, att Ständerna i berörde hänseende skola mellankomma, På sådan grund yrkar jag bifall.

Herr *Rudling:* Hvad Herr vice Talmannen anfört, utgör icke, efter min åsigt, något antagligt skäl för afslag å ifrågavarande motioner. Nu är ifrågasatt, att skjutslegan i alla städer skall höjas till 28 sk. banco, ehvad så kallad entreprenadskjuts utgöres eller icke. Svårigheten att genast framställa ett bestämdt antal hästar kan vara lika stor i stad, som på landet, och derför torde det väl ock vara lika nödigt, att höja skjutslegan såväl för städerna, som för landet, der entreprenadskjuts icke utgöres. Jag fortsätter mitt yrkande om återremiss.

Herr *Norin:* Det skulle vara väl mycket inconseqvent, om Borgare-Ståndet, efter att hafva beslutat förhöjning af skjutslegan på landet, skulle låta densamma blifva oförändrad i stad. Derför biträder jag yrkandet om återremiss.

Herr *Ekenman:* Oaktadt jag vet, att Kongl. Maj:t aldrig vägrat att förhöja skjutslegan i stad, der skäl förefunnits, anser jag likväl consequencen fordra, att Borgare-Ståndet, sedan det nu beviljat förhöjning af skjutslegan å landet, jemväl bör besluta sådan för städerna, särdeles som skjutsningsbestyret derstädes är ett vida mer kännbart onus, än på landet. Jag yrkar jemväl återremiss.

Vice Talmannen Herr *Halling:* Är det så, att Ståndet

nödvändigt vill hafva skjutslegan i stad förhöjd, kan sådant låta sig göra utan återremiss. Ståndet eger nemligen att deröfver nu genast fatta beslut,

Herr *Ekenman* instämde häri och fråträdde yrkandet om återremiss.

Herr *Lagergren:* På den tid skjutslegan å landet var bestämd till 12 sk., utgjorde den 16 sk. i stad. Då den sedermera höjdes å landet till 16 sk., ökades jemväl skjutslegan i stad till 20 sk. Enahanda progression iakttogs vid införande af entreprenad-skjutsen, så att legan bestämdes å landet till 24 sk., och i stad till 28 sk. milen. Då man nu tager i betraktande, att en del städer åtnjuta en betydlig lindring i skjutsningsbesväret, i så måtto, att det omkringliggande landet måste lemna reserv, anser jag, för min del, att man icke bör vidare höja skjutslegan för städerna, der ej Kongl. Maj:t redan gjort eller framdeles finner skäl göra det, eller ock städerna, genom åtagande af entreprenadskjuts, sjelfva förvärfva sig rättighet till den högre legan. Jag bifaller fördenskull Utlåtandet i denna del.

Herr *Norin:* Med anledning af Herr *Hallings* sista anmärkning, och under åberopande af hvad jag förut anfört, yrkar jag nu, att Ståndet, utan återremiss, måtte förklara, att skjutslegan i stad, der ej entreprenadskjuts finnes, bör bestämmas till 24 sk. milen. Man bibehåller då den proportion emellan land och stad, som allt hittills varit följd.

Herr *Ekelund* instämde.

Herr *Lagergren:* Ja, om skjutslegan i stad skall förhöjas, bör den icke bestämmas till högre, än 24 sk. milen.

Herrar *Ek* och *Halling* instämde.

Herr *Rudling:* Om min åsigt, att legan bör bestämmas till 28 sk., icke delas af någon annan, vill jag ej begära votering härom, utan må jag då hellre förena mig om 24 skillingars skjutslega. Varder detta Ståndets beslut, så afstår jag från yrkandet om återremiss.

Herr *Murén:* På de af Herr *Halling* anförde skäl, skulle jag, för min del, helst se, att någon förhöjning i skjutslegan för städerna icke ifrågakomme. I hvarje händelse bör den dock icke sättas högre, än 24 sk. milen.

Öfverläggningen var slutad. Proposition på bifall besvarades med *Nej;* hvarefter Ståndet beslutade, att uti underdånig skrifvelse begära förhöjning i skjutslegan för städer, äfven der ej skjutsen är på entreprenad upplåten, till 24 sk. banco milen.

Herr *Björk:* Jag reserverar mig emot alla de af Ståndet fattade beslut, enär jag ansett, att skjutslegan bort ännu mer förhöjas.

4 de och 5:te momenterne.

Biföllos.

Herr *Berger:* Då jag fruktat, att ingenting skulle vinnas genom en återremiss, har jag endast på detta sätt velat till protocollet reservera mig, destohellre, som jag anser, att Utskottet, i stället att besvara min motion, helt och hållet kringgått densamma och upptagit ett ämne, som dermed icke eger det ringaste sammanhang.

Tredje punkten, som afser, huruvida städernas skjutsningsskyldighet må utgöras på gemensam bekostnad.

1:sta momentet.

Herr *Rudling:* Ehuru jag icke hoppas, att mitt förslag om allmän reglering af städernas skjutsningsskyldighet nu skall vinna Vällofl. Borgare-Ståndets bifall, kan jag dock icke undgå, att söka vederlägga de skäl, på hvilka Utskottet grundat sina särskildta afslag på mina framställningar.

Jag har upprättat och till Utskottet aflemnat en tabell, grundad på Konungens Befallningshafvandes Embetsberättelser för åren 1842 till och med 1847, utvisande uppskattade värdet af till städerna donerad jord, samt kostnaderna för städernas rotering och skjutsningsskyldighet. Att tabellen är tillförlitlig, i den mån Konungens Befallningshafvandes Femårsberättelser äro tillförlitliga, har Utskottet, genom anställd jemnförelse, kunnat inhemta. Jag hvarken kan eller vill bestrida tillförlitligheten af dessa officiela uppgifter, men måste tillkännagifva, att jag varit i saknad af uppgifter, angående städerna Stockholm, Piteå, Luleå och Haparanda, i följd hvaraf tabellen i berörde afseende är ofullständig. För Rikets öfriga städer utvisar den, att donationsjordens värde utgör 6,601,894 R:dr 32 sk. 2 rst., roteringskostnaden 18,622 R:dr 24 sk. 1 rst., samt kostnaden för skjutsningsbesväret 50,050 R:dr 30 sk. 1 rst., allt Banco. Om således skjutskostnaden vore i samma proportion fördelad emellan alla städerna, skulle densamma erfordra en årlig utgift af $^3/_4$ procent af jordvärdet, då deremot roteringskostnaden endast utgör $^2/_7$ procent af jordvärdet. Kostnaden för roteringen förhåller sig till den för skjutsen, som 6 till 17, och sistnämnda onus är således nära 3 gånger svårare, än roteringen. Men om man nu efterser, huru kostnaden för skjutsen drabbar särskilda städer, så befinnes, att några äro alldeles befriade, att andra, äfven betydligare städer, äro lindrigt besvärade, samt att åtskilliga andra, synnerligast Jönköping och Eksjö, samt dernäst Malmö, Lund, Wexiö och Södertelje, äfvensom Ystad, Wennersborg, Philipstad, Askersund och Borås, jemnförelsevis med andra, äro alldeles oskäligt betungade. Jönköping, som, i proportion efter sin jord, skulle i skjutskostnad vidkännas omkring 497 R:dr, men, i proportion efter roteringen, omkring 649 R:dr, får nu i stället betala, enligt Konungens Befallningshafvandes i Jönköping Femårsberättelse, 4,450 R:dr, således minst åtta gånger mer, än på staden borde belöpa, och förhållandet är inemot lika för Ekesjö, som får utgifva 1,400 R:dr, ehuru staden, efter förenämnde grunder, endast borde betala omkring 192 R:dr. Utskottet har emot den af mig föreslagna fördelning af kostnaden för städernas skjutsningsbesvär, anmärkt, att densamma icke syntes rättvis eller billig, *enär det mer eller mindre betungande uti skjutsningen från städerna merändels vore beroende af rörelsens liflighet inom hvarje stad, i hvilket afseende åter större eller mindre fördel staden tillskyndades.* Om förhållandet vore sådant, skulle de betydligaste städerna hafva den största skjutskostnaden; men nu är, exempelvis, skjutskostnaden för Gefle 716 R:dr, för Westerås 27 R:dr 20 sk. 6 rst., och för Christianstad 279 R:dr 8 sk., då den deremot är för Ekesjö 1400 R:dr, för Philipstad 1150 R:dr, och för Södertelje 1050 R:dr. Missförhållandet är icke mindre, i afseende å flera andra städer. Det torde således vara uppenbart, att Utskottet felaktigt uppfattat orsaken till städernas större eller mindre skjutsningskostnad. Om man kunde antaga, att hvar och en, som begagnade skjuts ifrån en stad, endast färdades derifrån i och för rörelsen i staden, så hade Utskottets raisonnement hållit stånd, men felaktigheten i en sådan premiss lärer icke erfordra bevisning. Äfven en stad, som ligger vid hafskusten, eller der landsvägen slutas, kan få lemna skjuts till resande, som endast genomfara staden, och städer, som genomskäras af större stråkvägar, få oftast skjutsa personer, som icke hafva något annat ärende att derstädes uträtta. Man måste således annorstädes söka orsaken till den olika kostnaden af skjutsningsbesväret. Månne den icke lättast igenfinnes i städernas belägenhet vid flere eller färre samt mer eller mindre af resande begagnade vägar, vägarnes mer eller mindre svåra beskaffenhet, det längre eller kortare afståndet till närmaste gästgifvaregårdar, m. m. Dessa och flera förhållanden, som

försvåra skjutsningsskyldigheten, bereda dock icke motsvarande förmåner. De medföra andra olägenheter, såsom ökad väghållningsskyldighet, ett större antal kringstrykande främmande tiggare, m. m. Då nu skjutsningskostnaden är i så betydlig mån svårare, än roteringskostnaden, så torde det väl icke vara mindre skäl att verkställa en ny och rättvis reglering af skjutsningsbesväret, än det varit skäligt att reglera roteringen. Utskottet har sagt, att den af mig föreslagna fördelningsgrund, eller densamma, som gäller för deltagande i städernas båtsmanshåll, nemligen *borgerlig rörelse, hus och tomter samt stadsjord*, icke torde vara med billighet förenlig, helst, genom antagande deraf, kostnaden för skjutsningsbesväret, som nu åligger Borgerskapet, jemväl skulle komma att utsträckas till egare af hus och tomter, hvilka i allmänhet torde förut vara mera beskattade, än städernas borgerskap. Utskottet har sig således icke bekant, att egare af stadsjord deltaga i städernas skjutsningskostnad, och att Borgare-Ståndet, vid 1810 års Riksdag, eftergifvit den, enligt privilegier, Ståndet tillkommande lösningsrätt af fastigheter i stad eller till staden hörande hus och jord, emot förbindelse för egare af sådan fastighet att deltaga uti skjutsningsbesvär, inqvartering, båtsmanshåll och öfriga egendomen ålagde afgifter. Utskottet har äfven befarat, att genomförandet af mitt förslag skulle förorsaka ökad förvaltningskostnad, revisionsutgifter och minskadt interesse för nedsättning af entreprenadkostnaden. Med en detailerad förklaring häröfver är icke nödigt att besvära hvarken mig eller Högtärade Ståndet, enär mitt förslag icke nu har någon utsigt att vinna bifall. Jag har särskildt anhållit hos Utskottet, att, så vida icke min motion i sin största utsträckning kunde godkännas, Rikets Höglofl. Ständer täcktes, i underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t, begära, att en fullständig utredning af detta vigtiga ämne varder företagen och förslag upprättadt till en jemnare fördelning af ifrågavarande, högst tryckande börda. Men icke eller detta förslag har nu vunnit gehör, och de uti ifrågavarande afseende hårdt tryckta städerna kunna således endast i en framtid hoppas på rättvisa. Rättast torde vara, att Staten öfvertoge all skjutsningsskyldighet både på landet och i städerna, men dessförinnan, och enär en sådan förändring är af mera genomgripande beskaffenhet, har jag önskat, att till en början Rikets samtliga städer skulle emellan sig fördela sitt hela skjutsningsbesvär, på sätt, som skett med båtsmansroteringen. Äfven denna reglering ansågs till

en början orimlig, men blef utan synnerlig svårighet verkställd, och förhållandet kunde blifva enahanda med skjutsningsbesväret, hvilket, i den mån det är svårare, än roteringen, äfven är förtjent af större uppmärksamhet. Men jag åberopar, hvad jag förr yttrat derom, att jag för närvarande icke hoppas på rättvisa uti ifrågavarande afseende, och jag vill derföre icke påyrka återremiss af Betänkandet i denna del. Den, som är i åtnjutande af befrielse från ett svårt onus, är vanligen icke benägen att bispringa den deraf tungt betryckte, äfven om hjelpen med fog påräknas. Jag förutser, att Vällofl. Borgare-Ståndet kommer att bifalla Betänkandet, sådant det är, och jag har alltså endast velat härigenom reservera mig emot Utskottets Betänkande.

Herr *Hesselgren:* Såsom Ledamot i Economie-Utskottet, har jag visserligen biträdt det slut, hvari Utskottet stadnat. Jag har likväl icke gillat motiverna, särdeles som den föreslagna fördelningsgrunden: »borgerlig rörelse, hus och tomter, samt stadsjord», ej torde vara med billighet förenlig, helst, genom antagande deraf, kostnaden för skjutsningsbesväret, som nu åligger Borgerskapet, skulle jemväl komma att utsträckas till egare af hus och tomter, hvilka i allmänhet torde förut vara mera beskattade, än städernas borgerskap». Detta uttryck kan bäst förklaras af den obenägenhet emot städernas borgerskap, som vid denna Riksdag allt mer och mer gjort sig gällande. Jag anhåller, att Utlåtandet, med ogillande af de deri uttalade motiver, må bifallas.

Herr *Murén:* Jag bifaller Utlåtandet och begagnar tillfället att, såsom Geflebo, protestera deremot, att Gefle skulle bestrida skjuts i Jönköping. Det är väl möjligt, att en del städer hafva större skjutsningsbesvär, än andra, men deremot hafva många städer fördelar, hvaraf andra äro i saknad. Så t. ex. har det lilla trefliga Grenna sina förträffliga körsbär och päron, hvaraf det drager en icke obetydlig inkomst, och hvarutaf Jönköping, såsom närmaste granne, äfven kan draga fördel, men hvilken förmån Gefle helt och hållet saknar.

Herr *Gustafsson:* Jag beklagar, att det af Herr *Halling*, vid handläggning af en föregående punkt, anförda skäl, nemligen att Kongl. Maj:t efter omständigheterna eger förhöja skjutslegan, och dymedelst lindra skjutsningsbesväret i de deraf alltför mycket betungade städerna, icke kommit att i Utlåtandet intagas. Det hade varit alldeles tillräckligt för

det slut, hvari Utskottet stadnat, och hvartill jag begär proposition på bifall.

Herr *Billström:* Lika med den förste talaren, kan jag icke gilla de af Utskottet anförda skäl. Icke dess mindre godkänner jag det slut, hvari Utskottet stadnat. Emedlertid har jag begärt ordet, hufvudsakligen för att reservera mig emot den af Herr *Rudling* uppgjorda tabell. Denna anser jag vara högst otillförlitlig. Enligt densamma, skulle skjutsningskostnaden för Rikets städer icke uppgå till mera, än 50,000 R:dr årligen. Att denna uppgift grundar sig på något misstag, lärer så mycket hellre kunna inses, som skjutskostnaderna ensamt på staden Lund uppgå till nära $1/10$:del af nämnde belopp.

Herr *Rudling:* Jag undrar alldeles icke deröfver, att representanterna från de städer, hvilka i allmänhet lindrigt vidkännas det ifrågavarande onus, motsätta sig mitt förslag. Derföre har jag också icke uppträdt i den förhoppning, att härstädes åvägabringa något bifall till detsamma. Jag har endast velat vederlägga de af Utskottet för afslag anförda skälen. Beträffande de mot den af mig uppgjorda tabellen framställda anmärkningar, vill jag endast ännu en gång erinra, att densamma grundar sig på Konungens vederbörande Befallningshafvandes sist afgifna Femårsberättelser. Äro dessa sanningsenliga, så är tabellen riktig, i annat fall bör felet icke läggas mig till last. För min del, har jag icke ansett mig böra betvifla riktigheten af dessa offentliga handlingar.

Öfverläggningen var slutad. På derom af Herr Talmannen framställd proposition, blef förevarande hemställan af Ståndet godkänd.

2:dra momentet.

Herr *Rudling:* Utskottet har här sagt, att jag icke med några officiela handlingar bestyrkt det af mig framställda förhållande, rörande skjutsningsbestyren i Ekesjö och Jönköping. Jag har likväl åberopat och i Utskottet företett den förut omnämnde tabellen. Då Utskottet sjelf haft tillgång till sednaste Femårsberättelser, på hvilka densamma finnes grundad, och till hvilka den hänvisar, bör det kunna synas, som några andra officiela handlingar, för bestyrkande af de uppgifna förhållanderna, icke skulle hafva erfordrats. Då Utskottet afslagit denna del af min motion, samt jag icke eller uti denna fråga hoppas att erhålla något understöd inom detta Stånd, vill jag inskränka mig till den nu gjorda anmärkningen emot det af Utskottet anförda, alltför knapphändiga skälet.

Vidare förekom ej; och blef detta yttrande af Ståndet bifallet.

Äfven i öfriga delar godkändes Allmänna Besvärs- och Economie-Utskottets Betänkande, № 121.

№ 122, i anledning af återremiss utaf Betänkandet, № 61, i fråga om inskränkning af den genom Kongl. Förordningen den 22 December 1846 beviljade frihet, att å landet idka handel, m. m.

I sammanhang härmed anmäldes ett från Ridderskapet och Adeln ankommet Protocolls-Utdrag för den 23 i denna månad, innefattande en inbjudning till de öfriga Riks-Stånden, att med Ridderskapet och Adeln förena sig om beslut af bifall till förevarande Utlåtande, med den förändring, att uti den af Utskottet tillstyrkta underdåniga anhållan, i stället för de »efter Kongl. Maj:ts Befallningshafvande» förekommande ord, infördes: »eger att densamma, efter sig företeende omständigheter, afslå eller bifalla: vederbörande dock öppet lemnadt att, i händelse af befogenhet, öfver beslutet i laga ordning besvär anföra.»

Herr *Murén:* Vidlyftiga skäl borde icke behöfvas för vinnandet af afslag på ifrågavarande Betänkande, då det Höglofl. Economie-Utskottet deruti tillstyrker ett så stort tillbakagående, som att rättigheten till handels idkande på landet skulle blifva beroende af församlingarne och Konungens Befallningshafvande, i stället för af allmän lag och hvars och ens fria vilja. Jag känner visserligen alltför väl, att Borgare-Ståndet fordom hållit på rättigheten att ensamt i städerna idka såväl handel, som handtverk; men dessa prétentioner hade jag trott, att man i våra dagar skulle få tyda, såsom fordna tiders irriga begrepp i statseconomien och om handelns sanna natur, och att, tillfölje af klarare insigter, något det ringaste yrkande härpå numera icke skulle ifrågakomma. Så uttalade sig ock opinionen inom detta Stånd i samma fråga sistlidne Riksdag, och jag vågar hoppas på samma upplysta, liberala åsigter äfven nu. Men om så är, så må det förefalla besynnerligt, huru Utskottet kommit till sitt inskränkningsbeslut; ty då alla 3 Med-Stånden ända sedan vårt nya statsskick 1809, och till och med ännu längre tillbaka, oupphörligt enträget påyrkat frihet för landet i handel och näringar, så skulle ett motsatt yrkande nu,

sedan denna frihet genom 1846 års förordningar sent omsider vunnits, annoncera en vida större oefterrättlighet, än hvarom jag tillåter mig tilltro dem. Man hör ständigt klagas, att vi här i landet stå på en låg ståndpunkt i handel och industrie, och man har i alla tider grubblat öfver orsakerna dertill, samt sökt botemedel uti allehanda konstigt invecklade föreskrifter, men misslyckats, och detta skall alltid inträffa, om näringarne icke tillåtas att taga sina egna naturliga vägar. Om det ock skulle kunna ursäktas, att man för flera århundraden sedan sökte tvinga handeln inom de trånga gränserna af dertill inrättade städer, så kan likväl ett dylikt lagstiftande i våra dagar, under helt olika förhållanden, alldeles icke af sunda förnuftet försvaras. Den tid är längesedan försvunnen, då man tilltrodde sig att efter gehör kunna skapa städer och medelst konstlade lagar der framtvinga industrie; under 15 och 1600-talen anlades här i landet icke mindre, än 40 städer, och de mest absurda författningar utfärdades, för att der framtvinga blomstrande industrie; men erfarenheten har tillräckligt vitsordat, huru pass detta lyckades. Den industrie, man på detta sätt ville framkalla, uppstod aldrig i samma grad i städerna, som den på landsbygden, förbjuden och förföljd, utplånades. Följden utaf dylika misstag uti vår statseconomie är än i dag förnämsta orsaken till det tynande tillståndet uti vår såväl stads- som landtmanna-industrie. Alla historiska data vitsorda detta, och må det tillåtas mig, att, som ett utaf dessa, åberopa Prosten Högströms tal i Kongl. Vetenskaps-Academien den 1 Maji 1765, om landtmannanäringar i Westerbotten, hvarutaf man kan finna, huru industrien på landet hastigt förtrycktes, så fort städer anlades, utan att dessa sednare i alla fall kommo till icke ens så stor industrie, som landet förr egt. Dessa förhållanden ligga dessutom i öppen dag för hvar och en, som derät vill egna äfven den ytligaste uppmärksamhet. Ehuru landthandeln i andra länder i ganska stor scala exsisterar, och i de flesta ej allenast icke utaf lagstiftningen inskränkes och hindras, utan tvärtom på mångfaldigt sätt befordras och underlättas, så torde den likväl på få ställen vara så af behofvet påkallad, som i vårt så glest befolkade land Huru många dagsverken gå icke här förlorade genom resor till de på långt afstånd från hvarandra belägna städerna, dit landtmannen nödgas begifva sig, för att afyttra eller uppköpa ofta nog en obetydlighet, hvars värde icke uppgår till transportkostnaden, och huru många producter gå icke

förlorade för marknaden derigenom, att de icke kunna säljas på nära, och ej hafva värde, i små partier, på längre håll. Så till exempel importera vi årligen från utlandet tagel, borst, horn, m. m., under det att dessa artiklar, i brist af köpare, till större delen förspillas på landsbygden. Det vore en utbildad landthandel, som skulle gifva dessa och mångfaldiga andra artiklar värde, och då det ligger i köpmannens interesse, att så mycket och så mångfaldigt, som möjligt, producera, samt att producterna blifva så fullkomliga och ändamålsenliga, att de för den stora marknaden blifva begärliga, så har man också deruti förklaringen öfver, huru landthandeln i andra länder kunnat utöfva ett så mäktigt inflytande på utbildningen af deras landtmannanäringar, som åkerbruk och boskapsskötsel, m. m. Då således ingen lärer kunna förneka, att handel befordrar production, äfven af det enkla skälet, att väl ingen lärer producera öfver eget behof, så vida han icke får försälja eller utbyta öfverskottet, så följer ock derutaf, att ju mera afsättningen underlättas, desto mera produceras äfven, och ju närmare man har till köparen, desto lättare är afsättningen, likasom det ock måste vara en fördel, att på nära håll kunna bekomma, hvad man nödgas köpa eller tillbyta sig. Kan man, som jag hoppas, icke undgå att erkänna allt detta såsom sanningsenligt; så har man ock med detsamma erkänt nyttan och behofvet af en vidt utgrenad landthandel, och man skall då förgäfves söka att skrämma bort densamma medelst skriket om missbruk, om faran för luxe och öfverflöd, m. m. Dylika missbruk och faror vidlåda i lika hög grad städernas handel, men, det oaktadt, betviflar jag, att det Höglofliga Economie-Utskottet eller någon motionaire i våra dagar skulle drista föreslå, att församlingen i stad skulle höras och Konungens Befallningshafvande sedermera ega att besluta öfver, huruvida handelsbod der finge öppnas eller icke, och hvad som vore principvidrigt i det ena, blir det äfven lika mycket i det andra fallet,

Undersöker man rätta förhållandet, så befinnes landthandel i Sverige hafva varit både tillåten och bedrifven i äldre tider, samt hafva så rotfästat sig i nationens vanor och behof, att den, trots alla våldsamma lagar deremot, icke kunnat helt och hållet utrotas, men likväl, till väsendtlig del, demoraliserats, så att man nu, då den är på väg att åter upphjelpas utaf en mildare lagstiftning, nära nog är färdig att anse den, som ett ondt.

Att den är för landet behöflig, visar sig bäst derutaf,

att, äfven under dess förbjudna tid, nästan hvarje socken hade sin i smyg opererande landthandlare, men att denne oftast nog måhända stod på en så låg ståndpunkt i sitt yrke, att den icke ens kunde motsvara de billigaste fordringar på nyttig och ändamålsenlig handel, det må man finna ursäktligt, till följe af den okloka och rättsvidriga lagstiftningen; och att förhållanderne på så kort tid, som sedan den 1 Julii 1847, skulle kunnat så väsendtligt förändras, att ju icke fordna missbruk och olägenheter ännu kunna qvarstå, må man väl icke rimligtvis begära, och detta så mycket mindre, som 1846 års författning, hvilken visserligen numera tillåter handel att idkas på landet, likväl är behäftad med alltför stora inskränkningar och undantag. Följderna af sekelgamla misstag kunna icke på en så kort tid, som knappa 4 år, utplånas. De fordna landthandlarne bibehålla sig naturligtvis till stor del ännu, och ehuru de utbytt egenskap af tillåtna eller lagliga emot otillåtna eller olagliga, så följer ej derutaf, att de äfven lika hastigt kunnat ombyta natur och vanor; men ville man gifva sig litet tålamod, och ville man derjemte borttaga de inskränkande bestämmelserna uti 1846 års Handelsordning, så att handel, med alla sorters ärligt förvärfvade varor, vore inom landet tillåten, så skulle erfarenheten snart ådagalägga, hurusom frihet för handel och näringar, att sig sjelfva få ordna och utveckla, skulle innefatta det säkraste medlet till en stigande industrie.

För att åtkomma sjelfva grundprincipen i 1846 års Handelsordning, synes Utskottet, med aldra bästa vilja, icke hafva kunnat uppleta något det ringaste skäl; men detta har Utskottet alldeles icke ansett, som något hinder, utan har det i stället slagit sig på en, måhända för detta Utskott, egen tolkning eller förklaring af nämnde författning. Det yttrar nemligen, pag. 22 och 23, att »den hvarje Svensk man tillagda försörjningsrätt, hvilken, såsom en grundsats, genomgår de nyare näringsförfattningarne här i landet, egentligen mera afser handtverk eller andra productiva yrken, än handel». Grundlösheten i detta yttrande ligger för hvar och en, som genomläser 1846 års Handelsordning, i öppen dager; den fria försörjningsrätten är der lika oinskränkt, som i Handtverksordningen, och då således detta Utskottets enda stöd för sitt inskränknings-förslag helt och hållet försvinner, så torde jag med full rättvisa derå kunna yrka afslag.

Herr *Falhem:* Jag ber att få instämma uti de af Herr *Murén* utvecklade liberala åsigter.

Herr *Lagergren:* En stor del af hvad Herr *Murén* nu anfört, skulle jag vilja godkänna, såsom allmänna satser, om det nemligen vore fråga att införa eller tillskapa en landthandel. Men då vi redan förut hafva sådan handel, och vi nu endast hafva att reglera densamma, ega de svårligen någon tillämpning på förhanden varande förhållanden, hvilka måste betraktas, sådana de äro, och icke sådane, som de borde vara. I förbigående torde jag få nämna, att Herr *Murén* väl mycket idealiserar sina landthandlare, och om än dessa sväfva för honom, såsom, jag medger det, ganska väl uppgjorda idealer, så blifva de dock idealer, hvilka icke finnas till i verkligheten. I denna omständighet kan man hemta en förklaringsgrund för Herr *Muréns* åsigt i detta ämne. Här är det likväl icke fråga om dessa åsigter, rörande landthandeln i allmänhet, utan endast om det missbruk, hvartill densamma gjort sig skyldig, särdeles genom det allmänt öfverklagade bränvins-minuterandet och lönnkrögeriet. I afsigt att motverka detta onda, hafva de nu ifrågavarande motionerna blifvit väckta; och hvad har väl Utskottet svarat derå? Jo, det har tillstyrkt, att församlingarne måtte höras, i fråga om landthandlares antagande. Ingenting synes vara mera billigt, särdeles då man har den svåra erfarenhet, att hvarje handelsbod på landet är nära nog detsamma, som en lönnkrog. I hvarje händelse tillkommer det ju dessutom Konungens Befallningshafvande att afgöra frågan, så att härutinnan icke göres någon rubbning uti nu bestående förhållande. Om Herr *Murén* häråt skänkt mera uppmärksamhet, än åt blott abstracta idéer om frågan, skulle han säkerligen icke hafva framkommit med de nu gjorda inkasten. Emedlertid förefinnes väl uti Utskottets förevarande tillstyrkan ett misstag, en slags lapsus calami, men den afhjelpes genom antagande af Ridderskapets och Adelns beslut, derå jag följaktligen anhåller om proposition på bifall.

Herr *Norin:* Sedan Herr *Lagergren* så fullständigt besvarat den förste talaren, kan jag inskränka mig att blott instämma uti hans yttrande. Jag ber dock att få fästa Herr *Muréns* uppmärksamhet derå, att ifrågavarande Utlåtande, så vidt deraf synes, utgör Utskottets enhälliga beslut. Det synes mig ock icke finnas något giltigt skäl till anmärkning deremot. Dock må det icke kunna nekas, att det af Ridderskapet och Adeln föreslagna tillägg är ganska lämpligt, och jag anhåller om proposition på bifall till Utlåtandet, jemte berörde inbjudning.

Herr *Berg:* Äfven jag kan icke finna annat, än att den nu föreslagna förändringen skall leda till ordning och reda uti landthandeln, samt lemnar följaktligen till densamma mitt bifall.

Herr *Gustafsson:* Sedan Herrar *Lagergren* och *Norin* numera yttrat sig, kan jag vara helt kort. Om Herr *Murén* varit närvarande vid öfverläggningarna i detta ämne, såväl vid denna, som förra Riksdagen, och om han hört, huru dessa landthandlare blifvit tecknade af personer, som ega noga kännedom härutinnan, så skulle han hafva kommit på helt andra tankar. Ja, det har till och med blifvit sagdt, att dessa landthandlare inleda barn och tjenstefolk i skuldsättning, och såmedelst gradvis bereda dessas demoralisation. Vid sådant förevetande vore det alldeles icke underligt, om församlingarne till och med lemnades rätt att deltaga i beslut, rörande sådane landthandlares antagande. Rättigheten att härutinnan förordna tillhör nu redan Konungens Befallningshafvande, och om Herr *Murén* genomläst Utlåtandet, skulle han hafva erfarit, att härutinnan icke föreslagits någon ändring. Meningen är blott, att församlingarne må höras, och om landthandlare verkligen behöfvas på något ställe, lära sådane blifva antagne lika väl hädanefter, som hittills. Med det af Ridderskapet och Adeln föreslagna tillägg, kan ju dessutom den, som är missnöjd med Konungens Befallningshafvandes beslut, deruti få söka ändring. Hvarföre rättigheten att idka landthandel skall vara alldeles oinskränkt, kan jag icke inse, då vi veta, att, i fråga om rättighet att blifva handtverkare, skola vederbörande handtverksföreningar höras. På sätt Herr *Lagergren* föreslagit, yrkar jag bifall till Utlåtandet.

Herr *Mæchel:* På de af Herr *Lagergren* anförda skäl, bifaller jag Utlåtandet, tillika med den hit ankomna inbjudningen. Jag vill endast tillägga, att orsaken, hvarför Herr *Murén* så mycket lofordar desse landthandlare, sannolikt bör sökas i locala förhållanden, ty dessa orsaker äro icke mera allmänna. Åtminstone har jag i min hemort hört, huru landthandeln genom den derigenom lättade bränvinsförsäljningen verkar depraverande på allmänheten och hos densamma åstadkommer ökade behof.

Herr *Murén:* Man har förevitat mig att alltför mycket hafva idealiserat landthandeln, och jag får medgifva sanningen häraf, så vidt man afser den handel, som hitintills hos oss på landet bedrifvits; och jag tillåter mig hemställa

till den värde talaren, huruvida det skulle vara möjligt att med annat stöd, än af erfarenheten från andra länder, förnuftsenligt tillämpad på våra förhållanden, kunna göra en teckning utaf landthandeln och dess verkningar i Sverige, hvarest denna handel ända till våra dagar varit rent utaf förbjuden.

Icke må man väl till ledning för bedömandet vilja antaga den handel, som här i långliga tider, tvärtemot lagar och författningar, olofligen bedrifvits, eller den, som nu i de sednaste fyra åren dagligen utöfvats, men hvilken i sjelfva verket icke gerna kan utgöra annat, än en fortsättning af den förra.

Med vida större skäl torde jag kunna tillvita mina motståndare att hafva idealiserat de vådor och olägenheter af samma handel, hvilka de i så rikt mått förespeglat, ty någon erfarenhet af förhållanderna här i landet kunna af nyssnämnda skäl de lika litet, som jag, ega att stödja sig vid, och vilja dessa Herrar undersöka ställningen i andra länder, der landthandel i längre tid varit och ännu är tillåten, utan att tracasseras af inskränkande lag- och monopolie-bestämmelser, så fruktar jag ej ett ögonblick, att ju icke min här så kallade idealisering skall uppenbara sig uti den complettaste verklighet. Man har äfven sagt, att Utskottets förslag vore oskyldigt, och att jag sannolikt icke genomläst detsamma. Sådant kan visserligen låta säga sig utaf en Economie-Utskottets ledamot, ty, som det synes af Betänkandet, och som jag förr visat, så kan man der raisonnera ganska ogeneradt, men till dem, som icke äro ledamöter af nämnde Utskott, tillåter jag mig hemställa, huru pass oskyldigt det må kunna anses att vilja bortreglementera naturliga rättigheten att sig bosätta och på ärligt sätt försörja hvarhelst inom landet, der man förmår att skaffa sig bostad och uppehälle. Det är just härom och om ingenting mindre, som Utskottets förslag handlar, och detta tilltror sig en Utskottsledamot att kunna rubricera, såsom oskyldigt! Jag frånkänner ingalunda Economie-Utskottet den urskillning, att det ju icke ganska väl insett vigten utaf hvad det föreslagit, helst då fråga är om landthandel, hvilken det säkerligen aldra helst skulle vilja rent utaf förbjuda. Dess begär att för städerna monopolisera handeln ligger ganska öppet, och ett stort steg till målet vore otvifvelaktigt undanrödjandet af grundprincipen i 1846 års Handelsordning.

Af samma skäl, som det skulle bero af socknens inne-

vånare och Landshöfdinge-Embetet, huruvida handlande finge på landet nedsätta sig, skulle man ju kunna föreskrifva detsamma för hvilken annan menniska och hvilket annat yrke, som helst; och i så fall skulle vi komma till ett högst eget och besynnerligt rättstillstånd. Om då till exempel en läkare ville köpa eller hyra sig bostad i en socken på landet, så skulle det kunna heta: »Nej, vi hafva en läkare förut och behöfva ej tvänne, ej eller kunna tvänne föda sig, utan falla fattigvården till last, och dessutom tvingar concurrencen dem att lemna oss dåliga medicamenter», eller ock: »vi behöfva ingen läkare, vi ha förut mått rätt godt utan»; och exempel finnas, att läkare misstaga sig, och att äfven bland dem finnas de, som äro oskickliga m. m. Ingen lärer vara ofelbar, och hos hvilket yrke, som helst, vore det ock aldrig så nyttigt, kunna olägenheter, verkliga eller inbillade, uppletas. Likaså orimligt, som det således skulle vara att utsträcka en dylik lagstiftning ända derhän, att den skulle gälla alla, det vill säga blifva allmän, lika rättsvidrigt måtte det ock vara att, på sätt Utskottet föreslagit, utpeka medlemmarne inom ett enskildt yrke, eller att sätta desse utom den allmänna lagen.

De tillvitelser emot landthandeln för krögeri etc., hvarå man nu ytterligare varit så frikostig, tror jag mig visserligen förut hafva tillräckligt besvarat, men får dock tillägga, att de lagar, vi redan ega, jemte allmänna opinionen deremot, utgöra fullt tillräckliga correctiver, om de, som sig bör, användas och tillämpas. Dessutom äro dessa missbruk ganska förklarliga lemningar från en nyss försvunnen, för denna handel laglös tid, och corrigeras snart genom den nu inträdda lagliga handelsrörelsen. Också må man väl icke rättsenligt kunna fordra mera ofelbarhet hos handlande på landet, än hos sådane i stad, och ändå hör man ständigt samma klagomål öfver bränvins-minutering af enskilda medlemmar äfven inom denna class, utan att det fallit Utskottet eller någon annan in att föreslå, det församlingen och Konungens Befallningshafvande skulle höras och besluta öfver, huruvida handel i stad skulle tillåtas. Jag må ock tillägga, att jag känner flere handlande på landet, som äro respectable, rättskaffens och hederlige män, till mycken nytta för allmänna handelsrörelsen och den ort, de bebo.

Under den mörkaste skråtiden, då de så kallade slutna skråna florerade, som bäst, då det berodde af handelssocietet i stad, huruvida en handlande, utöfver det der förr bestämmelsen för landet, i händelse handel äfven der då varit tillåten, kunnat försvara sin plats i lagstiftningen, men denna tid är förbi och lärer väl, trots alla skråvänners önskningar, aldrig mera återkomma. Öfver den ambulatoriska landthandeln, som bedrifves af Westgöthar, Småländningar, Dalkarlar, med mera, har man med fog hört klagas derföre, att den kringsprider förbjudna varor, gifter, smittosamma sjukdomar, med mera. Enda medlet emot dessa olägenheter vore en ordnad, vidt utgrenad, fast landthandel, hvilken ofelbart snart skulle undertrycka den ambulatoriska. Vill man således detta ändamål, så måste man ock vilja medlet.

fintliga antalet, finge nedsätta sig: då hade den nu föreslagna

Herr *Wœrn:* Då Utlåtandet, № 61, återremitterades, erkände jag visserligen, att i de delar af landet, dit min erfarenhet sträckt sig, förefunnes en stor, allmän klagan öfver det onda, som landthandeln förer med sig, men jag trodde dock att detta skulle på ett vida lämpligare sätt, än det af motionairerne föreslagna, kunna afböjas. Emedlertid har Utskottet nu begagnat berörde allmänt erkända förhållande att på ett ganska fintligt sätt föreslå inskränkning i näringsfriheten, en inskränkning, hvilken jag, för min del, ingalunda kan gilla. Deremot har Utskottet, oansedt de flere talare, som i frågan yttrade sig, alla fästade uppmärksamheten derå, att landthandlarnes bränvins-minutering vore egentliga orsaken till det öfverklagade onda, helt och hållet förbigått denna omständighet, beträffande hvilken, särdeles då motion härom blifvit väckt, Utskottet i främsta rummet bort lemna något svar. De motioner, hvilka varit föremål för Utlåtandet, № 61, innehålla nemligen förslag till inskränkning dels i afseende på rättigheten för hvem, som helst, att få nedsätta sig, såsom landthandlare, med mera, dels ock i afseende på landthandlares rättighet att försälja bränvin. Den förra frågan har Utskottet numera besvarat, men alldeles evaderat den andra. I Utlåtandet, № 61, 5:te punkten, säges, att Utskottet får »dels fästa uppmärksamhet dervid, att handel med utländska spirituenua drycker icke är medgifven, samt dels omnämna, att Utskottet, jemte Bevillnings- och Lag-Utskotten, kommer att i särskildt Utlåtande yttra sig, angående vilkoren för försäljning af bränvin, och torde alltså något vidare yttrande af Utskottet i omförmäldte hänseenden icke erfordras», Härå gjordes anmärkningar så väl inom detta, som ett annat Riks-Stånd. Utskottet svarar då, att som tvänne

Stånd gillat Utskottets förutnämnde »afstyrkande» Utlåtande, komme frågan att förfalla. Utskottet vägrar således att ingå i någon pröfning af frågan om förbud för landthandlare att utminutera bränvin, oaktadt denna fråga alldeles icke blifvit behandlad i det af de förenade Utskotten afgifna Utlåtande, rörande tillverkning och försäljning af bränvin, hvarest endast talas om försäljning i allmänhet af en kanna bränvin och derutöfver. Men jag frågar, om något eller några Stånd kunna frikänna Utskottet från denna dess skyldighet? och hvarthän skall det leda, om man låter ett dylikt förhållande passera oanmärkt? För min del, kan jag icke godkänna det sätt, på hvilket Utskottet behandlat denna fråga, — och jag yrkar fördenskull återremiss, med föreläggande för Utskottet, att inkomma med motiveradt Utlåtande öfver den fråga, huruvida det må lemnas landthandlare rätt att försälja några slags spirituensa drycker.

Herr *Ekelund:* Instämmande uti Herrar *Lagergrens* och *Norins* yttranden, vill jag endast förklara, att jag, lika med Herr Grefve *Mörner*, önskar, att i 25 § Handelsordningen måtte tilläggas den mening, »samt församlingen, der handelsboden skall öppnas, densamma tillstyrkt». Jag anser det nemligen icke vara rätt att påtruga församlingarne flera landthandlare, än de sjelfva vilja hafva, och om antalet af dem blef större, än hvad önskvärdt kunde vara, tror jag sådant icke skulle blifva fördelaktigt hvarken för församlingarne eller landthandlarne sjelfva. Skulle likväl icke denna åsigt här göra sig gällande, så biträder jag den af Ridderskapet och Adeln gjorda inbjudningen och bifaller Betänkandet.

Herr *Gustafsson:* Hvad jag yttrat om landthandlanderne, grundar sig icke på egen erfarenhet eller härledes ur något eget intresse, utan har jag erhållit mitt omdöme från ledamöter af Bonde-Ståndet, som ostridigt ega den bästa kännedom om verkningarne af denna, från ett visst håll så mycket beprisade, landthandeln. Man har sagt, att Westgöthagårdfarihandlarne äfven sprida luxe. Det är sannt; men derför må ock denna handel inskränkas. Vidare har man jemnfört landthandlare med doctorer och sagt, att man lika väl skulle kunna bestrida dessa sednare att bosätta sig hvar som helst, enär de qvacksalfva bort folk. Jag tror dock, att jemnförelsen icke är passande; ty svårligen lärer någon anlita läkare eller taga in medicamenter blott för ro skull. Dessutom lärer det väl vara vida angelägnare att hafva läkare, än landthandlare. Jag bifaller Utlåtandet, öfvertygad, att der-

igenom ingalunda förorsakas någon svårighet för landthandlare att nedsätta sig, hvarest sådane kunna vara behöflige.

Herr *Halling:* För att komma till ordning i föredragningen, lär det vara bäst att först fatta beslut, angående Utskottets yttrande, rörande återremiss af 4:de punkten i dess Utlåtande, № 61; hvarvid jag, för min del, till alla delar instämmer uti Herr *Lagergrens* yrkande om bifall till hvad Utskottet nu föreslagit, med det af Ridderskapet och Adeln dervid gjorda tillägg, desto heldre, som, derest jag icke är illa underrättad, Preste- och Bonde-Stånden redan lära derät lemnat bifall. Sedermera må vi komma till 5:te punkten, hvarest handlas om landthandlares rätt att försälja bränvin, och den af Herr *Wærn* dervid gjorda anmärkning, hvilken synes vara så mycket mer befogad, som Utskottet, genom sitt yttrande, att den i nämnde punkt förekommande fråga genom två Riks-Stånds bifall till Utskottets »afstyrkande» Utlåtande förfallit, sagt, som mig synes, jemnt ingenting.

Herr *Murén:* Jag hoppas, att Borgare-Ståndet nu lika litet, som tillförene, låter bestämma sig af de beslut, som af andra Stånd kunna fattas, och jag varnar Ståndet, att aldraminst härvidlag taga impuls af en eller annan ledamots obestyrkta insinuation i detta hänseende. För öfrigt torde jag få hemställa: hvarthän skall det leda, om församlingsboerne sjelfva skola få bestämma, huruvida landthandlare må antagas eller ej? Jo, följden blir den, att, om i en socken förut finnes en eller två landthandlare, till hvilka sockenboerne stå i större eller mindre förbindelse, så skola dessa landthandlare, om än de äro ingenting mindre, än omtyckte, kunna genom sin inflytelse motverka, att andra dit inflytta och med dem concurrera. Men det är kanske just detta, som fallit i smaken på dem, hvilka i allmänhet icke önska någon concurrence, och i sådant fall har jag kanhända icke gagnat min sak med att fästa uppmärksamheten å denna omständighet.

Herr *Lagergren:* Jag vill endast tillägga ett par ord. Den förändring, som nu är i fråga, lemnar icke församlingarne rätt att bestämma om landthandlares antagande. De skulle endast få en högst billig rättighet att häröfver yttra sig och församlingens yttrande kommer att blifva en vägledning för Konungens Befallningshafvande, som ändock alltid måste pröfva saken efter lag och författningar i dessa, som i alla andra economiska mål. Efter denna erinran torde man lätteligen finna, hvad afseende Herr *Muréns* sist gjorda anmärkning förtjenar. Emedlertid är tiden redan långt liden,

och jag inskränker mig derför i öfrigt att begära proposition på bifall, i enlighet med Ridderskapets och Adelns beslut, utan att vi derigenom må hindra oss att upptaga den af Herr *Wærn* framställda särskilda fråga.

Öfverläggningen var slutad; och, då Herr Talmannens proposition på bifall besvarades med blandade *Ja* och *Nej*, samt votering begärdes, blef voterings-proposition uppsatt, justerad, och anslagen, så lydande:

»Den, som bifaller tillstyrkandet, pag. 23, i Allmänna Besvärs- och Economie-Utskottets Utlåtande, № 122, med förändring, enligt Ridderskapets och Adelns beslut den 23 Julii, röstar: *Ja*.

Den, det icke vill, röstar: *Nej*.

Vinner *Nej*, afslås omförmäldte tillstyrkande och Ridderskapets och Adelns inbjudning i ämnet.»

Voteringen, som försiggick i vanlig ordning, utföll med 18 *Ja* emot 14 *Nej*; hvadan alltså Utlåtandet i denna del, och i öfverensstämmelse med Ridderskapets och Adelns beslut, var af Ståndet bifallet.

Häremot anmäldes reservationer af Herrar *Murén*, *Björk*, *Falhem* och *Rinman*.

Herr *Halling* uppläste 5:te punkten i Utskottets Utlåtande, № 61, samt yttrade derefter: På den grund, att tvänne Stånd bifallit detta yttrande, anser Utskottet, att frågan förfallit. Det skulle den visserligen hafva gjort, om nemligen samma yttrande innehållit någon slags tillstyrkan. Då förhållandet likväl icke är sådant, helst Utskottet endast lofvat att tillsammans med annat Utskott behandla frågan, utan att detta löfte blifvit uppfylldt, må det tillåtas mig att härom nu yttra min tanka. I Handelsordningens 6 § medgifves landthandlare rätt att idka handel med alla inhemska varor. Då bränvin är en inhemsk production, eger således landthandlare att dermed drifva handel. Nu afser likväl den i ämnet väckta motionen, att denna rättighet måtte dem fråntagas, och då motionen i denna del synes vinna bifall inom detta Stånd, anser jag mig af den omständighet, att Utskottet häröfver ej meddelat något yttrande, icke vara förhindrad att hos Herr Talmannen anhålla om proposition derå, att Borgare-Ståndet måtte besluta underdånigt tillstyrkande af sådan förändring i förutnämnde 6 §, att från landthandlares rätt att utminutera inhemska varor må undantagas alla sorters brända eller distillerade drycker.

Herr *Wærn:* Af Riksdagsfullmäktigen *Jonas Christofferssons* har blifvit väckt motion, »att försäljning af alla slags spirituosa måtte varda landthandlare förbuden, vid äfventyr af handelsrättighetens förlust». Denna motion har Utskottet ej besvarat, utan endast utlofvat att företaga frågan, i förening med andra Utskott. Detta har likväl aldrig skett, vid hvilket förhållande den omständighet, att 2:ne Riks-Stånd bifallit Utskottets hemställan, att någon annan åtgärd, än den utlofvade handläggningen, i förening med andra Utskott, ej erfordrades, icke kan leda till den grundlagsvidriga påföljd, att Utskottet skulle vara frikalladt från skyldigheten att besvara en till dess handläggning i vederhörlig ordning remitterad motion. Jag anhåller derför om återremiss, med föreläggande för Utskottet, att inom viss lämplig tid inkomma med utlåtande öfver densamma.

Herr *Halling*, med flere, hördes häruti instämma.

Herr *Murén:* Det är visserligen godt och väl, att man vill ännu ytterligare inskränka försäljningsrätten för dessa stackars landthandlare. Jag ber dock få fästa uppmärksamheten derå, att handelsrättigheten, i afseende på bränvin, fullt ut missbrukas lika mycket i städerna, som å landet, men då man, det oaktadt, icke vill inskränka berörde rättighet för handlande i städerna, bör man på samma grund ej göra det för landthandlarne. Detta mitt yttrande torde få åtföljа den återremiss, som Ståndet nu synes vara på väg att besluta.

Öfverläggningen var slutad; och då Ståndet ansåg sig icke kunna godkänna yttrandet i Utlåtandet, № 122, i afseende på 5 punkten af Utlåtandet, № 61, beslöt Ståndet att förelägga Allmänna Besvärs- och Economie-Utskottet, att, inom åtta dagar efter delfåendet af beslutet, besvara *Jonas Christofferssons* väckta motion, i hvad den angår förbud för handlande å landet att afyttra alla slags spirituosa, vare sig af in- eller utländsk tillverkning.

§ 6.

Till bordläggning anmäldes följande Utlåtanden och Memorial:

Stats-Utskottets: N:ris 256, 257 och 281,
Constitutions-Utskottets: N:ris 12—17,
Stats- och Banco-Utskottens: N:ris 19—34,
Banco-Utskottets: № 65, samt
Ståndets Enskilda Besvärs-Utskotts: № 4, hvartill rubrikerna intagas i Protocoll vid ärendernas pröfning.

I sammanhang härmed beslöts, att Stats-Utskottets Utlåtanden, N:ris 261 och 281, hvilka innefatta förslag till vote-

ringspropositioner i Förstärkt Stats-Utskott, skola till nästa plenum sättas främst på föredragningslistan.

§ 7.

Herr *Sundler* anhöll om ledighet från Riksdagsgöromålen under åtta dagars tid, räknad från den 5 nästkommande Augusti.

Denna anhållan blef på begäran bordlagd.

§ 8.

Bordlades andra gången alla de Utskotts-Betänkanden och Utlåtanden, som, en gång bordlagda, äro på föredragningslistan uppförda.

§ 9.

Justerades Protocolls-Utdrag öfver de af Ståndet denna dag fattade beslut.

Plenum slutades kl. $^3/_4$ till 11 e. m.

In fidem.

E. G. Runeberg.

Den 26 Julii.

Plenum kl. 10 f. m.

§ 1.

Herr *Sundler* begärde och erhöll ledighet från Riksdagsgöromålen under 8 dagar, räknade från den 5 nästkommande Augusti.

§ 2.

Föredrogos ånyo Stats-Utskottets Memorialer:

№ 261, med förslag till sammanjemnkning eller voteringspropositioner, i anledning af Riks-Ståndens skiljaktiga beslut, rörande extra statsanslag till föremål, tillhörande 4:de, 5:te, 6:te och 7:de hufvudtitlarne.

Härvid förekommo:

1:o Angående beviljande af 22,000 R:dr till anskaffning af redskaps-, rid-, stall- och anspanns-persedlar för 12-pundiga och 24-pundiga fältbatterierna.

Voteringspropositionen godkändes.

2:o Angående beviljande af 200,000 R:dr till anskaffning af gevär.

Inbjudningen afslogs; men voteringspropositionen godkändes.

Herr *Wærn:* Jag har icke velat motsätta mig det beslut, Ståndet nu fattat, och derigenom föranleda en öfverflödig discussion, enär de åsigter, jag härom hyser, redan vid ett föregående tillfälle blifvit pröfvade och af Ståndet underkända. Då de likväl äro öfverensstämmande med den praxis, som vid föregående Riksdagar blifvit iakttagen, och de skäl, som deremot blifvit anförda, icke kunnat rubba min öfvertygelse, måste jag till Protocollet reservera mig och protestera emot giltigheten af Utskottets raisonnement i denna punkt. Utskottet har nemligen ansett, att, då Ridderskapet och Adeln samt Preste-Ståndet bifallit 200,000 R:dr till anskaffning af gevär, hvaremot nämnde anslag blifvit nedsatt af Borgare-Ståndet till 160,000 R:dr, och af Bonde-Ståndet till 100,000 R:dr, och förstbemälte två Riks-Stånd, som beviljat 200,000 R:dr, måste anses hafva medgifvit äfven den mindre, af Borgare-Ståndet beviljade summan, och således tre Stånd anvisat ett högre belopp, än Bonde-Ståndet, måste detta Stånds beslut anses komma att förfalla. Jag anser ej, att dessa tre Stånds beslut, så länge de sinsemellan icke öfverensstämma, böra gälla mera, än det af Bonde-Ståndet fattade beslutet. Följaktligen hade votering om contraproposition bort ega rum, hvilket jag, såsom reservation, vill hafva i Protocollet antecknadt.

3:o Angående beviljande af 12,000 R:dr till anskaffning af nya pistoler.

Inbjudningen afslogs, men voteringspropositionen godkändes.

4:o Angående beviljande af 50,000 R:dr till äldre gevärs förändring för slagkruts-antändning.

Inbjudningen afslogs, men voteringspropositionen godkändes.

5:o Angående beviljande af 15,000 R:dr till anskaffning af slagkrutshufvar.

Inbjudningen afslogs, men voteringspropositionen godkändes.

6:o Om anslag för fortsättande af fästningsarbetena vid Waxholm, Carlsten och Carlskrona.

Inbjudningen afslogs, men voteringspropositionen godkändes.

7:o Angående beviljande af 600,000 R:dr, för att användas till complettering af förråderna, m. m.

Inbjudningen afslogs, men voteringspropositionen godkändes.

8:o Angående anslag till förbättrande af hamnen vid Landskrona.

Inbjudningen afslogs; men voteringspropositionen godkändes.

9:o Angående anslag till hamnbyggnad vid Hjo.

Inbjudningen afslogs, men voteringspropositionen godkändes.

10:o Om anslag till hamnens förbättring vid Westerås. Voteringspropositionen godkändes.

Och 11:o om anslag för ombyggnad af Tranebergs bro. Inbjudningen afslogs, men voteringspropositionen godkändes.

№ 231, med förslag till voteringsproposition, i anledning af Riks-Ståndens skiljaktiga beslut, rörande utsocknefrälsehemmanens i Halland skyldighet att erlägga rotevacanceafgift.

Herr *Lagergren:* Jag anser det vara tvist underkastadt, huruvida man kan hänskjuta till votering i Förstärkt Stats-Utskott en fråga, hvars afgörande beror på beslut af Rikets Ständer och Konungens sanction deraf. Jag finner icke, att denna fråga kan hårdragas ända derhän, att afgörandet deraf utöfvar ett omedelbart inflytande på statsregleringen. I sjelfva verket borde denna fråga vara förfallen, då två Stånd stadnat emot två i deras beslut. Jag vill dock icke sätta mig emot godkännandet af den uppgjorda voteringspropositionen, men jag reserverar mig emot sjelfva principen.

Herr *Gråå:* Jag anser det vara tydligt och klart, att, då nämnde rotevacance-afgift till visst belopp upptages i Riks-Staten, följer deraf, att, om beloppet minskas, inverkar detta på Statsverkets inkomster och utgör således föremål för votering i Förstärkt Stats-Utskott.

Herr *Lagergren:* Här är fråga om ändring af ett utaf Rikets Ständer och Konungen fattadt beslut. Jag hemställer, om det är rätt att göra frågan derom beroende på Förstärkt Stats-Utskott, då densamma i alla fall ytterst ankommer på Kongl. Maj:ts sanction eller afslag.

Herr *Wærn:* Mig synes här en förvexling förefinnas emellan Rikets Ständers rätt och deras beslut. Hvad, som beslutes i Förstärkt Utskott, eger précist lika mycket och lika ringa verkan, som hvad 3 eller 4 Stånd beslutat. Det gör i detta afseende ingenting till saken, om frågan beror på

Kongl. Maj:ts pröfning eller ej; ty Kongl. Maj:ts grundlagsenliga rättigheter kunna icke i någon mån vara beroende af det sätt, på hvilket Rikets Ständer fattat sina beslut. Å andra sidan, finnes ej eller något grundlagsstadgande, som gör tvänne Stånds rätt att få sina beslut underkastade votering i förstärkt Utskott beroende af, huruvida dessa beslut, för att blifva lagligen gällande, äfven skola af Kongl. Maj:t godkännas. Jag hänvisar härom endast till 69 § Regerings-Formen.

Discussionen var slutad; och, på Herr Talmannens framställning, godkändes voteringspropositionen.

§ 3.

Föredrogs Herr *Petrés* på bordet hvilande motion om aflåtande af en underdånig skrifvelse, angående successiv indragning af Wermlands Fältjägare-Regemente.

Herr *Lagergren:* Då motionairen hämtade motionen ifrån bordet och sjelf uppläste densamma, hade jag väntat, att han skulle gifvit tillkänna, hvad åtgärd han önskade se dermed vidtagen. För mig är det alldeles omöjligt att se, hvad åtgärd Ståndet kan åt motionen lemna. Den angår ett af Rikets Ständer redan afgjordt mål; ty afgjordt måste det vara, då två stånd i sina beslut stadnat emot två. Jag anser, att, sedan ett ärende blifvit sålunda afgjordt, har Stats-Utskottet icke dermed vidare att göra, så vida voteringspropositioner till votering i Förstärkt Stats-Utskott icke böra uppsättas. I annat fall beror den slutliga handläggningen på Expeditions-Utskottet, som har att uppsätta Rikets Ständers beslut, och dervid ställa sig Grundlagens föreskrifter till efterrättelse. Den af Herr *Petré* väckta motion angår en organisationsfråga. Den åsyftar att åstadkomma en annan åtgärd, än den, som genom Ständernes beslut tillkommit. Att betrakta den, såsom en allmän fråga, och icke dess mindre, såsom ett specielt ärende, behandla densamma, dertill ger Grundlagen ingen anledning. Såsom Ståndets enskildta besvär eller angelägenhet, kan den ej eller anses, ty, såsom sådana, kunna endast de ärenden anses, hvilka röra Ståndet särskildt. Om enskilde ledamöter hafva hjertesorg öfver utgången af vissa allmänna frågor, kan en sådan känsla dock ej rimligtvis föranleda dertill, att en allmän fråga förvandlas till ett Ståndet enskildt rörande besvärsmål, och således kan icke grundlagsenligt någon åtgärd, i anledning deraf, utaf Ståndet lemnas. Motionen kan icke, jag upprepar det ännu en gång, remitteras till något allmänt Utskott, då den väckta frågan redan är

afgjord, och, då den ej eller rörer Borgare-Ståndet enskildt, kan någon remiss af densamma till Ståndets Enskildta Utskott ej eller komma i fråga. Vid sådant förhållande hemställer jag, att Herr *Petré* måtte låta sig nöja dermed, att ifrågavarande motion blifver, såsom hans reservation, i Protocollet intagen, och icke påyrka någon åtgärd från Ståndets sida.

Herr *Norin:* En gång tillförene har inom Ståndet, vid äskad remiss af en väckt motion, något motstånd egt rum, men remissen beviljades dock, utan att Ståndet ingick i pröfning af motionen. Jag anser ej eller, att remiss å denna motion till Ståndets Enskilda Utskott bör vägras; men jag instämmer med Herr *Lagergren*, att den icke kan remitteras till annat Utskott, och tror, att motionairens mening icke varit annan, än att erhålla remiss å motionen till Ståndets Enskildta Utskott.

Vice Talmannen Herr *Halling:* Vid tvänne föregående Riksdagar har jag deltagit uti ett Ståndets beslut, som gått ut på en underdånig anhållan hos Kongl. Maj:t, att Wermlands Fältjägare-Regemente måtte successivt indragas. Jag har hämtat stöd till en sådan anhållan från de upplysningar, som, angående detta ämne, blifvit inom Ståndet meddelade. Jag eger ingen bekantskap med orten eller truppen, men jag anser dock, att den tillkommit under helt andra förhållanden, än de nuvarande, och att densamma varit ämnad till en gränskedja emot Norrige. Jag har vid denna Riksdag hört representanter från olika orter anse bemäldte Regemente såsom både onödigt, onyttigt och skadligt, till följd af truppens nomadiska lif. Jag är följaktligen ännu mera öfvertygad om ändamålsenligheten af en underdånig skrifvelse i ofvanberörda syftning. En sådan skrifvelse beslöts af Borgare-Ståndet vid 1835 års Riksdag, men den förqväfdes genom andra Stånds beslut och vann icke framgång. Ovedersägligt är det, att denna fråga, enligt Grundlagen, vid innevarande Riksdag förfallit, då två Stånd afslagit en underdånig skrifvelse i ämnet. Hvad nu sjelfva motionen angår, så anser jag densamma icke omfatta ett sådant ämne, som 36 § 2 mom. Riksdags-Ordningen innehåller. Nämnde moment lyder sålunda: »Stånden kunna äfven, der dem nyttigt synes, nedsätta, hvart för sig, ett Utskott, till upptagande af deras enskilda besvär och angelägenheter.» Nu måtte det väl vara klart, att frågan om indragning af Wermlands Fältjägare-Regemente aldrig kan anses, såsom ett Borgare-Ståndets enskildta besvär. Jag kan

följaktligen icke medgifva remiss af Herr *Petrés* motion till Ståndets Enskildta Utskott, såsom stridande mot Grundlagen. Då nu detta är afgjordt, vill jag yttra mig, om någon annan åtgärd med motionen kan vidtagas. Jag anser då, att denna motion kan utan remiss öfverlemnas till Utskott. Frågan om Wermlands Fältjägare-Regemente är af Ståndet två gånger behandlad.

Herr *Gråå:* I det skick frågan om en successiv indragning af Wermlands Fältjägare-Regemente kommit, kan det vara tvifvelaktigt, hvad åtgärd bör lemnas åt Herr *Petrés* motion. Säkert är dock, att, om Stats-Utskottet, i stället att uppföra anslaget till nämnde Regemente på ordinarie stat, och i sammanhang dermed föreslå en underdånig skrifvelse om Regementets successiva indragning, tillstyrkt anslagets uppförande på indragningsstat och aflåtande af en underdånig skrifvelse af nyssnämnda innehåll, då hade frågan derom kommit att utgöra föremål för afgörande i Förstärkt Stats-Utskott. Om än Herr *Petrés* motion blefve öfverlemnad till Stats-Utskottet, betviflar jag dock, att något nöjaktigt resultat deraf må vara att förvänta. Vid sådant förhållande, torde det vara lämpligast att remittera motionen till Ståndets Enskildta Utskott, för att med Utlåtande i frågan till Ståndet inkomma. Sådant är ingalunda ovanligt och har i allmänna ämnen mångfaldiga gånger tillförene skett. Skulle åter Ståndet anse motionen böra remitteras till Stats-Utskottet, vill jag ej sätta mig deremot, men i annat fall begär jag proposition på remiss af motionen till Enskildta Utskottet.

Herr *Petré:* Jag har med afsigt dröjt att besvara Herr *Lagergren*, emedan jag först önskade höra, hvad andre Ståndets ledamöter kunde hafva att härutinnan yttra. Att iakttaga varsamhet, då det är fråga om något, som rörer fjerde hufvudtiteln, är inom Borgare-Ståndet högst nödigt. Det har stundom gått så långt, att man varit färdig tro, att majoriteten inom Ståndet ändrat sig och öfvergått på ministèrens sida. Det är klart, att, då man är oviss om Borgare-Ståndets verkliga opinion, tveksamhet, utöfvande ett menligt inflytande på tillgörandena vid Riksdagen, uppkommer bland de Ståndets ledamöter, som besitta en stadgad öfvertygelse, men nödgas med vemod ofta erfara otillförlitligheten af de stöd, som för denna öfvertygelse borde vara att påräkna. Med denna sak är förhållandet, att Stats-Utskottet saknat, hvad man kallar fair play. Hade blott en gnista deraf funnits, skulle utgången af frågan om successiv indragning af Werm-

lands Fältjägare-Regemente nu gestaltat sig annorlunda. Då hade det varit långt ifrån, att någon skiljaktighet om sakens rätta behandling kunnat ega rum. Äfven de, som röstat för Regementets bibehållande, hade då af aktning för Grundlagsenliga former icke motsatt sig frågans afgörande i förstärkt Utskott. Nu har deremot partisinnet begagnat sin öfvervigt, och derföre har resultatet blifvit så rättsvidrigt, som det är. Om Protocollet i Borgare-Ståndet, angående Regementets indragning, blifvit, i öfverensstämmelse med beslutet, klart affattadt, hade detta Stats-Utskottets förfarande varit omöjligt. Jag påstår visst icke, att Protocollet afviker från det egentliga beslutet, men det saknar tydlighet och uttrycker icke bestämdt, att i Borgare-Ståndets beslut om Wermlands Fältjägare-Regemente inbegreps, såsom vilkor, att anslaget dertill lemnades, endast med förbehåll af en underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om successiv indragning af detta, flera gånger tillförene omtvistade, Regemente. Nu har expeditionssättet gifvit Stats-Utskottet en välkommen anledning att misshandla detta ärende. Skulle nu Borgare-Ståndet besluta en särskild åtgärd, i anledning af min förevarande motion, så bör likväl märkas, att alltför stora förhoppningar ej böra deruppå grundas. Anser icke Kongl. Maj:t i alla fall försvarsverket påkalla förbättringar, för att motsvara sitt ändamål, och för att icke i längden ruinera Statens financer, icke lärer Högstdensamme dertill föranledas endast af ett Borgare-Ståndets beslut, angående Wermlands Fältjägare-Regemente. Icke desto mindre torde dock vara skäl besluta en särskild underdånig skrifvelse, för att ej gifva sanction åt ett förfaringssätt, hvarigenom Stats-Utskottet icke inlagt prof på rättskaffenhet, och i sanning gifvit ett exempel, ingalunda värdt att efterföljas. Skulle man i allmänhet ej kunna förutsätta trygghet mot dylika företag, då fruktar jag, att vanställda resultater af Rikets Ständers beslut ej skulle blifva sällsynta. Den förste talaren har emedlertid, för att åstadkomma en muntrande effect, talat om hjertesorger. Men skämt för sig! Med sorglig känsla kan man verkligen erfara beteendet hos visse ledamöter i frågor, angående fjerde hufvudtiteln, och andra vigtigare anslagsfrågor. Om man betänker landtförsvars-budgetens öfvervägande inflytande på hela statshushållningen, faller det sig i sanning bedröfligt att se, huru många Riksdagsmän besinningslöst slumpa bort stora summor till anslag åt fjerde hufvudtiteln; och sådant kan ske på samma gång, som de högtidligen vä-

gra en rättvis gärd af hyllning till en af vårt lands mest förtjente rättslärde, under stolt förebärande, att strängaste sparsamhet är nödvändig. En djup hjertesorg kunde med skäl uppkomma deraf, att en representant, såsom Herr *Lagergren*, dristigt påstår, att hvarje försök att närmare inskåda i en sådan fråga, som denna, innefattar syftning till ingrepp i den andra Statsmaktens rättigheter. Enligt denna troslära exsisterar alltså icke Regeringen för nationen, utan folket betraktas deremot, såsom Konungamaktens enskilda egendom. För en dylik uppfattning af vårt statsskick är det lätt att uppoffra det dyrbaraste, Svenska folket eger. Rättigheten att sig sjelf beskatta misstydes följaktligen esomoftast. All patriotism hånas och förlöjligas. »Ändamålet helgar medlet» är den nu rådande reactionens sats. Emedlertid öfverlemnar jag åt Ståndet att med min ifrågavarande anmälan göra, hvad som behagas. Innan man beslutar att remittera densamma till Enskildta Utskottet, bör man dock hafva afgjordt, om en underdånig skrifvelse, i anledning deraf, skall ega rum. Jag anser nemligen, att Ståndet bättre, än Utskottet, kan afgöra, om en underdånig skrifvelse bör expedieras.

Vice Talmannen Herr *Halling:* Ännu en gång måste jag yttra några ord om formen. Jag kan ingalunda finna, att den af Herr *Petré* gjorda framställning omfattar ett ämne, som rör Ståndets enskilda besvär och angelägenheter; hvarföre densamma ej eller tillhör Enskildta Utskottets handläggning. Till något annat Utskott kan denna framställning ej remitteras, så vida Grundlagen icke skall öfverträdas. Man har sagt, att dylika framställningar tillförene erhållit remiss till Enskildta Utskottet. Jag har i detta fall intet att förebrå mig, ty jag har icke deltagit i sådana beslut af Ståndet, genom hvilka allmänna ärenden blifvit, i strid med Grundlagens tydliga innehåll, öfverlemnade till Enskildta Utskottet. Visserligen egde, emot mitt bestridande, det förhållande rum vid 1855 års Riksdag, att en enskild skrifvelse afläts i fråga om Löfås silfververk. Äfven vid denna Riksdag hafva, det är sannt, underdåniga skrifvelser blifvit af Borgare-Ståndet beslutade, såsom i Representationsfrågan, m. fl. Detta är dock en helt annan sak. Det måste väl röra Borgare-Ståndets enskilda rätt, om det vill frånträda sin Representationsrättighet. Vidare i fråga om Handtverks- och Fabriks-ordningen. Om detta icke är en Borgare-Ståndets enskilda angelägenhet, då vet jag i sanning icke, hvad som så kan anses. Äfven en tredje fråga är till

Enskildta Utskottets behandling remitterad, eller Herr *Ekholms* motion om aflåtande af en underdånig skrifvelse, med anhållan om förändrade beskattningsgrunder för städerna. Denna motion står i sammanhang eller rättare i motsats mot de tre öfrige Riks-Ståndens beslut om en underdånig skrifvelse, angående städernas taxering. Med dessa trenne ärender kan dock denna fråga på intet sätt jemnföras. I öfrigt bestrider jag på det högsta, att Borgare-Ståndets Enskildta Utskott utgör någon Underafdelning af Ståndet, och att detsamma bör uppsätta de underdåniga skrifvelser, som af Ståndet beslutas. Detta tillhör Ståndets Secreterare och dess Canzlie. Enskildta Utskottet är blott ett förberedande Utskott. Att underdåniga skrifvelser blifvit aflåtna, utan att Enskildta Utskottet dermed haft någon befattning, ådagalägges af Ståndets beslut genom antagande af Stats-Utskottets Betänkande **№ 215**, vid **1834** och **1835** årens Riksdag.

Herr *Ekenman:* Jag kan icke instämma med Herr *Halling*, att **2** momentet af **36** § Riksdags-Ordningen lägger hinder i vägen för remiss af Herr *Petrés* motion till Ståndets Enskildta Utskott. Nämnde moment är af följande innehåll: »Stånden kunna äfven, der dem nyttigt synes, nedsätta, hvart för sig, ett Utskott, till upptagande af deras enskildta besvär och angelägenheter». Jag ber att få fästa uppmärksamheten vid ordet besvär, som ingalunda må anses synonymt med enskild angelägenhet, i hvilket hänseende det här skulle vara alldeles öfverflödigt. Eger detta ord här någon betydelse, så måste denna vara, att angelägenheter, motsatta Ståndets enskilda — följaktligen allmänna — kunna göras till föremål för Ståndets enskildta besvär. Af sådan beskaffenhet är den ifrågavarande, och jag finner således intet hinder för remiss till Enskildta Utskottet. Men deremot förbiser jag icke rigtigheten af Herr vice Talmannens yttrade åsigt, att Enskildta Utskottet ej är Ståndets Expeditions-Utskott, och då utredning af förevarande fråga icke erfordras, inser jag ej, hvarföre densamma icke skulle kunna till omedelbart afgörande af Ståndet upptagas. Skulle denna tanka af Högtärade Ståndet gillas, så ber jag att få på förhand tillkännagifva, det jag ämnar förena mig med dem, som påyrkat aflåtandet af en underdånig skrifvelse i angifna syftningen.

Herr *Wærn:* Jag tror, att man kan här göra formfrågan till bisak. Framställningen af Herr *Petré* rör en underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t om successiv indragning af Wermlands Fältjägare-Regemente. Om Herr Talmannen nu hade godheten att göra proposition på bifall till denna framställning, tror jag, att, i händelse densamma med *Ja* besvaras, man då ganska lätt skall komma öfverens om, åt hvem eller hvilka uppsättningen af berörda skrifvelse bör öfverlemnas.

Herr *Lagergren:* Under min Riksdagsmannabana har jag visserligen förut hört många försök till tolkning af Grundlagarne, men i sanning ej någon så beqväm, som Herr *Ekenmans*. Jag påstår, att, med antagande af en sådan tolkning, skulle intet ärende gifvas, som icke stod i sådant sammanhang med någon enskild Stånds-Ledamots personliga intressen, att dess afgörande icke är för någon af vigt. Hvarje Stånd skulle då, under namn af enskildt besvärsmål, kunna hos Kongl. Maj:t föra klagan öfver hvad de andra Stånden besluta, och begära, att Kongl. Maj:t måtte göra emot hvad Rikets Ständer beslutit. Man kommer på sådana afvägar genom dylika tolkningar och så beskaffade beslut, som det här ifrågasatta. En fråga af denna beskaffenhet har aldrig varit å bane, utan att jag motsatt mig remiss af densamma. Af stor vigt anser jag det vara, att formen alltid uppehålles. Det är ett högst vådligt försök att på bakvägar vilja tillintetgöra ett på grundlagsenligt sätt tillkommet beslut. Det är en vådlig väg, och jag har dertill aldrig lemnat mitt samtycke. Såsom Stånds-Ledamot och Ledamot i det Enskildta Utskottet, har jag dock varit tvungen att behandla remisser af enahanda beskaffenhet; men jag har aldrig medgifvit grundlagsenligheten, eller ens förnuftigheten deraf. Jag anhåller, att Herr Talmannen icke måtte framställa proposition på remiss af Herr *Petrés* framställning till Ståndets Enskildta Utskott.

Herr *Petré:* Jag har visserligen icke något emot den af Herr *Wærn* begärda proposition. Det är blott en anmärkning, i afseende å sjelfva ordställningen deri, som jag ville tillåta mig. Borgare-Ståndet har nemligen fattat sitt beslut i sjelfva hufvudsaken, och således bör proposition ställas derpå, huruvida Ståndet vidblifver sitt beslut, angående en successiv indragning af Wermlands Fältjägare-Regemente.

Discussionen ansågs slutad. Herr Talmannen framställde härefter följande proposition: »Behagar Ståndet, med vidblifvande af sitt en gång fattade beslut, angående Wermlands Fältjägare-Regemente, besluta, att en underdånig skrif-

velse, i enlighet med Herr *Petrés* förslag, skall till Kongl. Maj:t aflåtas?»

Svarades *Ja* och *Nej;* hvarjemte votering begärdes.

En voterings-proposition uppsattes, justerades och anslogs, så lydande:

»Den, som vill, att Borgare-Ståndet skall expediera en skrifvelse till Kongl. Maj:t, angående successiv indragning af Wermlands Fältjägare-Regemente, i öfverensstämmelse med Stats-Utskottets af Borgare-Ståndet godkända Utlåtande, № 67, röstar: *Ja.*

Den, det icke vill, röstar: *Nej.*

Vinner *Nej*, blifver sådan skrifvelse icke expedierad.»

Votering anställdes med slutna sedlar, efter upprop. En sedel aflades förseglad, och de öfriga, vid hvilkas öppnande två af Ståndets Herrar Ledamöter stodo, en på hvardera sidan om Herr Talmannen, befunnos innehålla 51 *Ja* emot 8 *Nej;* hvadan Ståndet beslutat en underdånig skrifvelse, i öfverensstämmelse med Stats-Ulskottets, i dess Betänkande, № 67, föreslagna och af Borgare-Ståndet godkända Utlåtande.

Herr *Lagergren:* Jag reserverar mig mot beslutet och vill anmärka, att det är caracteristiskt så väl i afseende på tiden, som Ståndet. Vid andra frågor om dylika extraordinaira mesnrer, uti hvilkas afgörande jag deltagit, har det nemligen aldrig inträffat, att ej minoriteten varit större, än nu.

Vice Talmannen Herr *Halling:* Sedan en underdånig skrifvelse blifvit beslutad, hemställer jag, att den af Ståndets Canzlie uppsättes, i enlighet med Borgare-Ståndets beslut, i afseende å Stats-Utskottets Utlåtande, № 67.

Herr *Petré:* Rätteligen bör skrifvelsen uppsättas i öfverensstämmelse med Stats-Utskottets förenämnde Utlåtande.

På framställning af Herr Talmannen, beslöt Ståndet, att berörda underdåniga skrifvelse skulle af Ståndets Secreterare uppsättas.

Herr *Brinck:* Sedan Ståndet nu beslutat en underdånig skrifvelse, med anhållan om successiv indragning af Wermlands Fältjägare-Regemente, hemställer jag om inbjudning till Bonde-Ståndet att i förenämnde beslut deltaga.

Herr *Lagergren:* Jag begär inbjudningen på bordet.

Berörda inbjudning bordlades.

§ 4.

Föredrogs ånyo Constitutions-Utskottets Memorial, № 11, med förslag till ändring i 59 § Riksdags-Ordningen, angående val af Ordförande i Utskott.

Ståndet beslöt, att förslaget skulle hvila till grundlagsenlig behandling vid nästa Riksdag.

Herr *Lagergren* reserverade sig.

§ 5.

Herr *Brinck* anhöll om ordet och yttrade: Jag underlät nyss att begära ordet, angående Herr *Lagergrens* yrkande om inbjudningens bordläggning. Jag anhåller nu, att frågan derom måtte afgöras i omedelbart sammanhang med skrifvelsen, så att den sättes på listan näst efter densamma, ty, om den uppföres sist på listan, vinner Herr *Lagergren* mer än han sjelf, efter min tanka, afsåg med bordläggningen.

Herr *Lagergren:* Jag har icke annat syftemål med min begäran om bordläggning af den föreslagna inbjudningen, än att densamma icke måtte beviljas, innan Borgare-Ståndets beslut om en underdånig skrifvelse finnes på bordet. Så snart skrifvelsen blifvit justerad, skall jag icke fortfara att begära inbjudningen på bordet.

Herr *Brinck:* Jag har icke yrkat, att inbjudningen skulle ega rum förr, än efter skrifvelsens justering, blott att den, efter skrifvelsens föredragning och afgörande, skulle omedelbart företagas.

§ 6.

Föredrogs ånyo Allmänna Besvärs- och Economie-Utskottets Utlåtande, № 120, i anledning af väckt motion om Öresundska tull-afgiftens upphörande för Svenska fartyg.

Herr *Schwan:* Jag anhåller om uppmärksamhet på några ord, hvilka jag skriftligen uppsatt, då de innehålla dels zifferuppgifter, och dels angå utländska myntsorter, föranledda af zifferberäkningar i Utskottets Utlåtande, hvilka jag icke kunnat godkänna.

»*Försvunna äro de gamla fördomarne, den fordna fiendtligheten; vänskap och förtroende hafva inträdt i deras ställe.*»

Dessa för några dagar sedan, vid ett högtidligt tillfälle och till en frejdad samling af vetenskapsmän af alla tre Scandinaviens folk, uttalade vackra ord finna säkert ett tacksamt genljud i hvarje bröst, som lifligt klappar för Scandinavismen. Hvilken helande balsam innefatta de ej emot möjliga samvets-scrupler hos dem, som den 10 Maj 1848 bidrogo till det frikostiga beslutet, då på den Scandinaviska idéens altare så lätt offrades Två Millioner Riksdaler. Det

afundsvärdt lyckliga resultat, som de åberopade höga helsningarne antyda, kan med allt skäl tillskrifvas den förändrade politik, som den dagen fann ett så beredvilligt understöd hos alla fyra Riks-Stånden. Visserligen uttalades äfven då på detta rum några varningsord, inskränkta likväl till det patriotiska förbehåll, att de två millionerna icke annorlunda skulle användas, än till ett möjligen blifvande sjelfförsvar; men dylika åsigter tillbakavisades, såsom dicterade af ett lumpet handels-intresse, och penningarne beviljades till bevis på förtroende, *icke* för de nya rådgifvarne, utan till Hans Majestäts egen höga personlighet. En lära, splitter ny i ett constitutionelt samhälle; men mången torde finnas, som önskar, det hos National-representationen evigt samma tänke- och handlingssätt mäktade göra sig gällande.

Hittills har man ansett Representationens delning i 2:ne kamrar innebära en garantie emot förhastade beslut; men då, såsom förhållandet var våren 1848, öfverilningsfebern antagit cholera-natur, blef det constateradt, att icke ens fyrdelningen innebär något præservativ emot yrseln hos en exalterad opinion.

Icke sörjer jag öfver de två millionerna, men aldrig hade jag kunnat ana, att de ungdomliga Universitets-sympathierna skulle blifva ledstjerna för rikets och vår politik. Fullt ut så mycket, som någon annan, värderar jag ett broderligt förhållande till det Danska folket; men dervid bör det också stadna, och får aldrig, under hvilka omständigheter som helst, sträcka sig till någon, vare sig direct eller indirect, inblandning i dess politiska stridigheter. Natur och läge föreskrifva den Scandinaviska halfön en isolerings-politik. Vi måste stå och falla med Norrige, och hafva lyckligtvis i våra vintrar en bundsförvandt, hvilken, jag medgifver det, sedan några år tillbaka något ojemn, dock aldrig helt och hållet sviker oss hvarken under fred eller krig. Sådan var ock den store hädangångne konungens idée, när han uppoffrade Pommern för Norrige. Det var i sanning mer lycka, än konst, att beslutet den 10 Maji 1848 icke för den Scandinaviska halfön medförde mera genomgripande följder, än Skånska campagnen, Malmö-fredsslutet och våra truppers uppträdande på den jord, der desamma så segerrikt framtågat under Königsmark, Carl den X Gustaf, och sednast under Carl XIV Johan.

Scandinavismen är en för öfrigt i sig sjelf högst besynnerlig politik. Huru illa upptog den icke Ryska bajonetternas intervention i Ungern, och med hvilken glädje såg icke densamma de Österrikiska, hvilka än i denna stund lysa uti Holstein. Ungern har sedan urminnes tider utgjort en integrerande del af den Österrikiska staten och alltid varit perlan i den Österrikiska kejsarkronan, styrt sig sjelf, enligt egna lagar och författning, samt i allo fått och vetat att bevara sin nationalitet. Holstein deremot, jemnförelsevis till de öfriga delarne af Danska monarkien, ett rikt och mäktigt land, har under Danska väldet sett sin nationalitet förintas, fått bära Danska färger, och i allo blifvit behandladt, såsom en Dansk province, ehuru detsamma, så väl genom läge, som natur, seder, vanor och språk, ovedersägligen utgör en integrerande del af Tyskland.

De stora och bedröfliga tilldragelser, som emedlertid de sednare åren inom Danska monarkien egt rum, hade säkert länge och kanske aldeles uteblifvit, derest icke Konung *Christian* i nåder funnit för godt utgifva sitt famousa patent af den 8 Julii 1846, som jag vågar recommendera till de äkta Scandinavernes noggrannaste genomläsning och begrundning. Deruti erkännes öppet det ovissa uti Holsteins förhållande till Danska monarkien, och yppas orsaken till hvad som sedermera i Holstein inträffat; hvilket allt borde hafva föreskrifvit Scandinavismen en fullkomlig neutralitet. Deremot omtalar sagde patent, med afseende på Hertigdömet Schleswig, den af England och Frankrike under den 14 Junii och 23 Julii 1721 lemnade garantie, hvilka makter synas mig hafva tractatsenligt varit skyldige att befria oss från all inblandning uti den Dansk-Tyska fejden.

Märkelig är den ljumhet, hvarmed Svenska pressen omfattat den riksvigtiga frågan om Sundska tullen. Den, likasom Scandinavismen i allmänhet, ryggar tillbaka för att öppet erkänna de 1848 begångna misstagen. Onekligen kommer Sveriges vestra kust, hvars hufvudsakliga handelsrörelse bedrifves utan beröring med Sundet, att i någon mon förlora på Sundska tullens upphörande, hvilken så tungt hvilar på Sveriges Östersjöhandel. Dock har den i Götheborg utkommande Handels- och Sjöfartstidningen varit, snart sagdt, den enda, som bedömt detta ämne ur rent fosterländska åsigter, och derom innehållit flera sakrika artiklar, hvilket jag anser, såsom ett bevis på den sanna och äkta Svenska anda, som råder inom detta samhälle.

Mig förundrar det ock högeligen och smärtar djupt, att icke ens inom detta Stånd någon enda röst vågade fästa Re-

geringens uppmärksamhet på billigheten och nödvändigheten af Sundska tullens upphörande, hvarom tillfället var särdeles gynnande att 1848 till Danmark framställa åtminstone en erinran. Men numera, med full tillit till, »*att de gamla fördomarne och den fordna fiendtligheten äro för alltid försvunna*», anser jag »*sann vänskap och förtroende först i deras ställe hafva inträdt*», när Danmark öppet och ärligt med oss vill underhandla om upphörandet, på en gång och för alltid, af den för Svea land så förödmjukande och i grund ruinerande skatt, vi alltsedan 1720 till Danmark erlagt. Mången anser detta friköpande, såsom opolitiskt och oklokt, enär sådana händelser möjligen kunna förutses, hvarigenom Sverige, utan någon köpesumma, skulle kunna emotse Sundska tullens upphörande. Men, äfven en sådan tilldragelse förutsatt, skola dock Danmarks anspråk på Sundska tullen evigt förefinnas, då deremot, genom en bestämd lösningssummas erläggande, detta tvistefrö de Nordiska rikena emellan skulle på en gång och för alltid försvinna.

Man anför, såsom skäl emot lämpligheten af att i närvarande ögonblick öppna negociation med Danmark om Sundska tullen, dess bekymmersamma läge, så i politiskt, som financielt hänseende; men hurudant var väl Sveriges tillstånd 1720? Detta synes man alldeles förglömma, äfvensom de långa 130 åren, hvarunder vi, ehuru egande Sundets ena strand, blifvit så hårdt beskattade af Danskarne, såsom egare till den motsatta. En negociation, som denna, erfordrar åratal, hvarunder mångfaldiga skiften äro att förutse, dels blida, dels oblida för båda contrahenterna. Början måste en gång ske, och af evig beskaffenhet kan och får väl denna skatt icke blifva. Man förundrar sig öfver Danmarks förmåga att bestrida de stora uppoffringar, sednaste tilldragelser åsamkat det Danska folket. Detta låter dock lätt förklara sig så länge de 2,000,000 Rbd., hvilka, såsom nettobehållning af Sundska tullen, fortfarande, figurera uti Danska budgeten, godvilligt erläggas af de genom Sundet trafikerande; hvartill komma ytterligare 3,000,000 samma mynt, som inflyta till Danmark för Elseneurs tvungna anlöpande, hvilka båda summor tillsammans bilda en årlig intrad af 10,000,000 R:dr Rgs. Såsom vidare skäl emot öppnandet af några underhandlingar anföres, att sagde tull-intrader blifvit förpantade, såsom säkerhet för derpå upptagna utländska lån. Skall detta skäl i all framtid gälla, lärer Danmark icke underlåta att Sundska tull-intraderna ånyo pantsätta, så snart nu upptagna lån nalkas slutliqviden. Jag fordrar och begär icke Sundska tullens upphörande utan en motsvarande, på billighet och rättvisa grundad lösningssumma; således, pantsatt eller icke pantsatt, lida ju hvarken Danska staten eller dess fordringsegare något intrång i deras förmenta rättigheter genom en dylik liqvidation.

Ett enda exempel måste jag anföra på, huru omöjligt det i tidernas längd blifver för Östersjö-industrien, att uthålla täflan med den, som ej betungas af Sundska tullen.

Strömma Bomulls-spinneri, beläget invid Carlshamn, erlägger för bomull (här i landet tullfri), som passerar Elseneur, årligen till Danska kronan i Sundsk tull 4000 Riksdaler Banco, hvilken uppgift jag förbinder mig styrka för hvem det vara må, som dess rigtighet betviflar. Antagande för god Utskottets beräkningsgrund af 4 procents ränta, skulle, derest Strömma spinneri blefve från erläggande af dessa 4000 Riksdaler befriadt, det genast få ett ökadt capital-värde af ej mindre, än 100,000 Riksdaler Banco.

Huru mycket skulle då ej Sverige höja sig, i samma stund vi blifva den förödmjukande Sundska tullen qvitte?

Likasom, vid frågan om jernvägen mellan Gefle och Fahlun, ganska riktigt anmärktes, vet den ledande Riksdagstaktiken beklagligen så ordna motioner af ett större omfång och ett allmännare interesse, men af en kinkigare och ömtåligare beskaffenhet för vederbörande att behandla, att desamma blifva, såsom hors d'oeuvres, ansedda vid den stora riksdagsmåltidens slut. Så har det äfven gått med denna min motion, hvilken långa 6 månader hvilat hos Allmänna Besvärs- och Economie-Utskottet.

Detta är allt, hvad jag borde säga om dess Utlåtande, № 120. En vid detsamma fogad reservation upplyser, det beslutet blifvit fattadt utaf en majoritet af 11 mot en minoritet af 10 röster. Utlåtandet bär omisskänneliga spår af någon diplomatisk fintlighet, hvilken sträfvar derhän och ty värr icke osannolikt lyckas uti, att lemna allt in statu quo och vältra frågans vidare behandling på en aflägsen framtid. Man vågar icke lägga nog vigt deruppå, att Sverige, såsom egare till ena stranden vid Sundet, obestridligen befinner sig till Danmark i en egen och aldeles olika ställning med alla andra stater.

Emot Utskottets ziffer-calcul, upptagande aflösningssumman till 10,000,700 Riksdaler Riksgäldssedlar, protesterar jag, såsom nära dubbelt öfverstigande det belopp, hvartill jag

densamma beräknat. Utskottet yttrar sjelf, pag. **11**, att den approximativt uppgjorda beräkningen *ingalunda framställes såsom någon tillförlitlig ledning.*

Ett officielt document, utgånget från Dansk auctoritet, har jag haft i mina händer, och som, när det gäller, åter måste komma i dagen.

Detta upptog Danska Kronans directa inkomst i Sundsk tull af Svenska flaggan till **55,000** Riksdaler Specie eller **110,000** Riksbanksdaler, som i Svenskt Banco gör **146,666: 32**, hvilket belopp, för att antaga Utskottets ränteberäkning af **4** procent, svarar emot ett capital af Banco Riksdaler **3,666,666: 32**.

På följande calculer grundar jag dessutom min beräkning. Med stöd af Commerce-Collegii tabeller, antager jag Sveriges export och import uti medelvärde uppgå till **50,000,000** Svenskt Banco, hvaraf öfver fulla $^2/_5$:delar tillhöra hamnarne på Sveriges vestra kust. Detta grundar sig derpå, att öfver $^2/_5$:delar af Sveriges samtliga tullintrader ingå från sagde hamnar. Återstå således för en approximativ calcul att beräkna **30,000,000**, hvaraf det, som tyngst trycker vår handelsbalance, är importen från Finland, Ryssland, de Preussiska hamnare, dock synnerligast den af manufacturvaror från Lübeck. Huru betydlig och stor denna sednare är, anas icke af mången. Af ett officielt utdrag, erhållet den **16** Julii **1850**, från härvarande Tullkammare, och som jag här håller i handen, upplyses, att år **1847** hafva varor, importerade

per Svithiod. i tull erlagt Banco Riksdaler . . .	**208,890.**
per Gauthiod	**225,828.**
Summa det året	**434,718.**
1848 — per Svithiod	**183,472.**
— per Gauthiod	**218,534.**
Summa det året	**402,006.**

eller i medeltal öfver **400,000** Riksdaler Banco årligen, endast af dessa **2**:ne ångfartyg; hvarförutan en högst betydande import eger rum ifrån Lübeck såväl till Stockholm, som Sveriges öfriga Östersjöhamnar, med seglande fartyg. Jag kan således omöjligen medgifva, att Svenska flaggans beröring med Elseneur kan i värde uppgå till ett belopp af ens **15,000,000**, Riksdaler; och antages detta såsom norm och **1** procent af värdet den skatt, Sundska tullen utgör, så har väl den af mig förut i min motion uppgifna summa af **146,666** Riksdaler **32** sk. Svenskt Banco mera probabilitet för sig, än det

dubbla belopp, Utskottet uppgifvit, utan någon af Utskottet sjelf på egna forskningar uppgjord calcul.

Herr *Hesselgrens* reservation instämmer jag till alla delar uti, och kan nu händelsevis bestyrka, hvad han deruti om Stettin yttrat, nemligen att ensamt Stettins tullintrader i medeltal uppgå årligen till circa **4,000,000** Svenskt Banco, hvarom närmare upplysning vinnes i tidningen Börsen-Halle för Fredagen den **7** sistl. Martii. För öfrigt åberopar jag, såsom stöd för mina beräkningar, hvad såväl af Grosshandels-Societetens och Skepps-Rederiernes Deputerade här i Stockholm blifvit anfördt i deras underdåniga petition om Sundska tullen till Kongl. Maj:t, som hvad jag förut genom tryck offentliggjort, att den directa afgiften till Danska Kronan icke må beräknas till högre för Svenska exporten och importen,

än till Banco Riksdaler	**150,000.**
och den inderecta, som Svenska skeppens tvungna anlöpande af Elseneur medförer, till	**200,000.**
S:a årligen B:co R:dr	**350,000.**

Sammanräknas nu detta ifrån **1720** till närvarande tid och beräknas ränta på ränta, så komma vi till ett belopp, vida öfverstigande uppskattningsvärdet af all Svensk jord, och behöfvas inga djupsinniga financiela calculer, för att utfinna, *hvar* Sveriges välstånd årligen nedgräfves.

Utskottet hade onekligen gjort rättast uti att utesluta all financiel beräkning öfver vår andel i Sundska tullen, och på ofvan anförda grunder hade jag ämnat yrka återremiss, äfvensom att Högtärade Ståndet skulle, såsom sitt beslut, instämma i Herr *Hesselgrens* yrkande: Att, när lösnings-summans bestämmande kommer i fråga, blifver en i behörig form af Danska Regeringen lemnad och bestyrkt uppgift på medelbeloppet af Sveriges andel i den erlagda Sundska tullen, under då sist förflutna **10** år, den enda och rätta beräkningsgrunden; men som här ofvan blifvit antydt, att, så nära Riksdagens slut, skulle genom återremiss och olika besluts fattande inom Riks-Stånden kanske hela frågan förfalla, (och se, ett så stort nöje ämnar jag ej bereda vederbörande,) föreslår jag för Högtärade Ståndet följande att, såsom sin mening, intaga uti en underdånig skrifvelse till Hans Maj:t Konungen, nemligen:

»Att Rikets Ständer, med underdånigt tillkännagifvande, att de för sin del anse, det afskaffandet af Öresundstullen

vore för befrämjandet af Rikets handel utaf yttersta vigt, hos Kongl. Maj:t i underdånighet anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes, så vidt de politiska förhållanderna sådant medgifva, i samråd med öfriga uti Östersjöhandeln deltagande makter, vidtaga de åtgärder, hvilka Kongl. Maj:t kan i Nåder finna tjenliga för vinnande af detta ändamål; samt att, innan detta hinner att verkställas, Kongl Maj:t måtte söka förskaffa åt Svenska handeln och sjöfarten genom Öresund de lättnader, som, utan störande af den vänskap och grannsämja, hvilka med Konungariket Danmark lyckligen äro rådande, kunna erhållas.»

Herr *Petré:* Det upplästa anförandet omfattar ett ämne, som jag för några veckor sedan här vidrört. Den politiska arten deraf har varit afskräckande för många, och jag kunde således icke vänta särdeles deltagande i den opinionsyttring vid nyssnämnda tillfälle, som jag ansåg mig pligtig att uttrycka. Nu har likväl Herr *Schwan* ganska oförbehållsamt uttalat sin mening i samma syftning, och det är af sådan anledning jag nu till berörde ämne återkommer.

Då Hans Maj:t Konungen år **1843** förafskedade den Stats-Minister för Utrikes ärenderne, som egde hela Nationens odelade högaktning, och till denna plats återkallade en man, som vid **1841** års Riksmöte delade öfrige Kongl. Maj:ts dåvarande Rådgifvares lott, i anseende till flera rådgifvande åtgärder, att nödgas inför Riks-Rätt uppträda, så voro naturligtvis, efter hvad man bör antaga, motiverna till denna märkliga omflyttning af en högre politisk betydelse. Det har också visat sig, att verkningarne deraf ingalunda varit af beskaffenhet att kunna likgiltigt betraktas. Carl den Fjortondes utländska politik har blifvit å nyo upptagen. Deraf skulle naturligtvis följa, att, hvad Öresundska tullen angår, det endast kunde blifva fråga om status quo. Någon förändring, ledande till Sveriges verkliga båtnad, tillhör icke systemet för denna politik. Samma underlåtenhet, som caracteriserade **1815** års fredsslut med Danmark, skulle för concequencens skull fortsättas. Efter detta fredsslut yttrade en, Regerings-systemet hängifven, skriftställare, att föreningen med Norrige vore en förening att gråta åt, och så förhåller det sig äfven. Scandinaviens båda Riken hafva ännu icke efter **36** års förlopp fått sina unionela förhållanden reglerade, hvadan också ständiga conflicter förekomma. Efter ministère-förändringen år **1843** skulle följdriktigt den hädangångne Konungens Regerings-åsigter komma att på nytt adopteras, och någon tanka på att afhjelpa gamla olägenheter kunde alltså, såsom redan

är antydt, icke vinna gehör. I full öfverensstämmelse härmed lemnade **1843** års Ministère Öresundska tullen utan all uppmärksamhet. Den kom aldrig i fråga i de diplomatiska fördrag, som då i Malmö egde rum. Sjelf anser vår nuvarande Ministère sig hafva, medelst detta sitt förbiseende, handlat storsinnadt. Den tvekar icke eller att, med derifrån hämtadt sjelfberöm, framträda inför allmänheten. Det ligger, sanningen att säga, en hjertlöshet härutinnan; ty man kan unna sina vänner på andra sidan om Sundet allt godt, utan att derföre förneka, hurusom tusendetals egne landsmäns tryckande belägenhet icke medgifver att, fortfarande, underkasta Sveriges skeppsfart en lika förödmjukande, som förtryckande årlig skatt till Danmark. Det må vara möjligt, att Ministèren icke känner Sveriges egen ställning, och att okunnigheten härom vållat dess handlingssätt, i fråga om bevakandet af Sveriges intressen, men om Danmarks Regering icke genom vår diplomatie kunnat inhämta kunskap om vårt lands armod, så bör dock Danska folket på annan väg derom bibringas underrättelse, ty det ädla och upphöjda i den Scandinaviska idéen kan icke bestå derigenom, att det ena folket på ett onaturligt sätt förtrycker och beskattar det andra, utan måste hafva sin grund i ömsesidig aktning för naturliga rättigheter. Med de sistnämnde är oförenligt, att Sverige, i besittning af Sundets ena strand, nödgas till egaren af den motsatta stranden erlägga en hög årlig afgäld för hvarje Svenskt fartyg, som passerar Sundet. Vill Danmark för priset af Sveriges fattigdom upprätthålla sin egen välmåga, så betyder på Danmarks sida i sjelfva verket Scandinavismen ingenting annat, än en jargon af prunkande och ståtliga fraser vid glada Scandinaviska festiviteter. Förgäfves söker man efter någon rättsgrund dertill, att Sverige är en till Danmark skattskyldig stat. Hafva de upphört, de förhållanden af inbördes afund och split, som förut under sekler söndrat Svenska och Danska folken, hafva vänskap och förtroende i stället uppkommit dem emellan, hvarföre dröjer man då att befästa deras broderliga förbund genom borttagande af en obillig pålaga, som ökar Sveriges fattigdom, i samma mån, som den höjer Danmarks välstånd.

Herr *Schwan* har i denna fråga fört ett oförbehållsamt, rent och öppet språk. Det är sällsynt nog i våra politiska förhandlingar, och man kan gerna med Herr *Schwan* instämma deruti, att publicitetens målsmän i allmänhet undandragit

sig att behandla den Scandinaviska politiken. Fruktan att stöta sig med en vilseförd, mäktig opinion har synbarligen hållit dem tillbaka, och Sveriges interessen hafva, af undergifvenhet för denna opinion, blifvit skoningslöst uppoffrade. Våra styrande Statsmän åter sakna ihärdighet, kraft och politiskt mod. Deras syfte är att evinnerligen temporisera. Landets väl förmå de icke att befrämja. För dem är det nog, att ega för sig de aristocratiska och hierarchiska sympathier, som bestämma deras öfvervigt i alla större anslagsfrågor. De skjuta ifrån sig alla sjelfständiga Riksdagsmän och bekriga dem med anonymitetens vapen. Splittring inom Borgare- och Bonde-Stånden hafva de sålunda ej underlåtit att befordra. Huru de lyckats, derom vittnar flera vigtigare Riksdagsärenders utgång. Skall detta beklagansvärda system allt framgent fortgå? Skall det vinna framgång ända derhän, att alla medborgerliga känslor döfvas och nedtystas, för att lemna fritt spelrum åt det oädla partisinne, som för enskilda fördelar med öfvermodets hela dristighet hånar hvarje försök till statsskickets förbättring och hyllar allenastyrelsens vacklande, ostörda gång? En Regering misskänner dock sin bestämmelse, om den icke oaflåtligen verkar för ett stort och ädelt mål. Detta mål kan aldrig fattas af dem, som blott lefva, för att tillfredsställa dagens tarfvor. Folkets lyftning till upplysning och välmåga fordrar i sanning andra statsmanna-egenskaper, än dem, som Svenska Stats-Styrelsen tager i anspråk. Under omständigheternas närvarande skick kan någon hufvudsaklig förändring icke väntas, hvad beträffar Sveriges frigörande från Öresundska tullen. Herr *Schwan* har insett detta, då han inskränkt sin begäran dertill, att Borgare-Ståndet måtte antaga det förslag, som redan lärer hafva inom ett annat Riks-Stånd vunnit godkännande. Detta förslag är till den grad oskyldigt, att Rikets Ständer säkerligen gifva detsamma sitt bifall, och då man i en tidpunkt af sväfvande styrelse-åsigter och ministeriel kraftlöshet icke kan komma längre, anhåller äfven jag om Herr Talmannens proposition derpå.

Herr *Lagergren:* Man har hört Utskotten classificeras i politiska och icke politiska. Allmänna Besvärs- och Economie-Utskottet har vanligen blifvit fördt till den sednare classen. Hädanefter är förhållandet ändradt, ty jag vet i sanning ej, hvilket annat Utskott kunnat framkalla en sådan politisk discussion, som den vi nyss hafva hört. Den har gått vida utöfver målet och vidrört en myckenhet ämnen,

främmande för saken. Herr *Schwans* anförande innehåller en diatrib emot 1848 års politik. Denna politik hör icke hit, och jag anser redan af detta skäl, att hvad, som blifvit anfördt, icke kan, än mindre bör, här upptagas till besvarande. Mycket deraf har jag, som ordspråket säger, låtit gå in genom det ena örat och ut genom det andra. En erinran vill jag dock lemna till svar. Hvad man än må hafva att anmärka emot 1848 års politik, i den stund Konung och Ständer fattade sina beslut, rörande bistånd åt Danmark, så är det dock ett factum, att utgången icke rättfärdigat dessa anmärkningar, ty utgången har i alla hänseenden varit för Sverige tillfredsställande. Det är sannt, att Sverige för den hjelp, som lofvades Danmark, kastade sig i en stor fara, men det uppträdde med ära, till försvar för en betryckt och orättvist angripen granne, på ett sätt, som hos honom, jag hoppas det, aldrig skall utplånas ur minnet. Herr *Schwan* har ansett, att man då bort göra gällande sina anspråk, i afseende å Sundska tullen. Ett sådant sätt att gå tillväga har blifvit emot vårt land af andra makter tillämpadt, men det är en bland de många vackra sidorna i Sveriges historia, att Sverige sjelf icke följt ett sådant förfaringssätt emot andra. Vid det ifrågavarande tillfället tror jag ett dylikt handlingssätt skulle stridt emot nationalkänslan och allmänna meningen. De motiver, som bestämde Regeringen till de af densamma vidtagna mått och steg, skulle icke hafva kunnat förenas med att begagna Danmarks iråkade nöd till aftvingande af concessioner, som man annars aldrig hade kunnat utkräfva. Angående sjelfva hufvudfrågan, instämmer jag med Herrar *Schwan* och *Petré*. Jag anser, att den ledning och väckelse, som i Herr *Schwans* skrifvelse-förslag innehålles, skulle gifva ett stöd för gagneliga underhandlingar. Åt Herr *Schwans* förslag till underdånig skrifvelse lemnar jag så mycket hellre företräde, som några detailer deruti icke äro inblandade.

Herr *Gustafsson:* Att deltaga i discussionen om det politiska i frågan, är jag ej mäktig. Rörande densammas behandling i Utskottet, vill jag deremot yttra några ord. Herr *Schwan* har rätteligen anmärkt det långa dröjsmålet med Betänkandets afgifvande. För min del, har jag många gånger i Utskottet förgäfves efterfrågat Betänkandet, och trodde, att motionen blifvit återtagen. Jag förmodade ock, att, innan Betänkandet uppsattes, Secreteraren skulle rådfört sig med motionairen, såsom i besittning af mera insigt i frågan, än måhända hela Utskottet. Hvad ziffercalculen angår,

har jag satt mig deremot, då den omöjligen kan göras tillförlitlig; men majoriteten i Utskottet ansåg den för en grund att bygga på. Den af Herr *Schwan* föreslagna skrifvelsen till Kongl. Maj:t förordar jag, såsom bättre medel för ernående af åsyftade ändamålet, än en återremiss. Den vidrörda omständigheten, att vid beviljandet år **1848** af de 2 millioner till krigsrustningarne, icke ett ord inom detta Stånd, der handelsinteresset likväl är representeradt, yttrades om Öresundska tullens upphörande, förundrar äfven mig. Icke en enda rad härom innehålla protocollerna. Hvad i Hemliga Utskottet förekommit, är naturligtvis ej kändt. Väl hade det emedlertid varit, om frågan då kommit å bane; ty just då var tidpunkten lämplig att åtminstone omtala våra anspråk på en förändring häri. Jag instämmer i allo med Herr *Schwan*.

Herr *Schwan:* Jag tackar Herr *Lagergren* för det han, med anledning af förevarande fråga, icke inlåtit sig i politiska discussioner, och får förklara, att icke eller jag skulle ingått på ett sådant område, derest icke Utskottet företagit sig en politisk resa. Att Herr *Lagergren* medgifvit, det vi år **1848** kastade oss in i en stor fara, är för mig tillfredsställande, såsom innefattande ett bifall till hvad jag nyss yttrat. Beträffande min uttalade tanka derom, att den nu väckta frågan icke vidrördes, då man nämnde år beviljade anslag för rustningar till Danmarks undsättande, beder jag att få ännu en gång uppläsa mitt yttrande. Det lyder så: »Mig förundrar det ock högeligen och smärtar djupt, att icke ens inom detta Stånd någon enda röst vågade fästa Regeringens uppmärksamhet på billigheten och nödvändigheten af Sundska tullens upphörande, hvarom tillfället var särdeles gynnande att **1848** till Danmark framställa åtminstone en erinran.» — Jag hemställer, om, då således, efter mitt förmenande, blott en erinran vid tillfället bort göras om tullen och vår önskan om dess framtida upphörande, en sådan framställning hade kunnat rättvisligen stämplas såsom oridderlig. Jag respecterar ridderligheten; men för att vara ridderlig, fordras, att man är financielt oberoende. Svenska ridderligheten, tror jag, har emedlertid illa vårdat vår financiela ställning, då man aldrig tänkt på att undandraga sig den Öresundska tullen, oaktadt många tillfällen dertill erbjudit sig. Jag frågar Herr *Lagergren*, om icke sådant glömdes vid tractaten i Kiel **1814** så väl, som beredandet af fördelar för postcommunicationen. För min del, finner

jag Herr *Lagergrens* förebärande af bristande ridderlighet, för den händelse Rikets Ständer vid nämnde tillfälle **1848** väckt fråga om tullens upphörande, icke förtjena afseende. Jag hänvisar till mitt upprepade yttrande, deruti orden äro de mest oskyldiga. Då man beviljar anslag och utskickar trupper, tror jag man har full rätt att äfven tänka något på sina financer. Annorlunda, än **1848**, handlades **1813** och **1814** af den, som då ledde våra öden. Då lemnade hären icke Svensk botten utan betingad ersättning, ehuru den sak, för hvilken man då stridde, eller frigörande från militairdespotismens förtryck, var lika hederlig att deltaga uti, som den, för hvilken uppoffringar **1848** gjordes.

Herr *Hesselgren:* Vigten af ärendet är allmänt vitsordad. — Herr *Lagergren* har talat om, att Economie-Utskottet vore ett politiskt Utskott. — Om än uti ifrågavarande Utlåtande förekomma några raisonnementer inom det politiska området, bör väl Utskottet icke derföre anses hafva gjort sig förtjent af en sådan benämning. Hvad angår den i Utlåtandet förekommande oskyldiga strophen: »så vidt de politiska förhållanderna sådant medgifva», så har jag velat, att dessa ord bort utgå. Hade Utskottet haft sig uppdraget att bestämma en ersättning, då hade å sådana förhållanden bort göras afseende, men då här ej är fråga om annat, än att Sverige begär rättvisa, skulle, om dessa ord qvarstå, ett tillfälle kunna beredas Regeringen att, i afseende på de äskade negociationerna, förebära, det de politiska förhållanderne sådant ej medgifva. Utskottets mening har jag väl ej biträdt, men sedan Herrar *Schwan* och *Petré* numera fullständigt utvecklat frågan, sluter jag mig till deras åsigt. Hemställande dock, om ej ofvan anmärkta ord böra utur den föreslagna skrifvelsen uteslutas.

Herr *Brinck:* Man klagar öfver, att Riksdagsförhandlingarne gå långsamt, och en sådan klagan är så till vida icke obefogad, som man i discussioner ofta inblandar, hvad som ej hör till saken. Så har fallet i dag varit vid behandlingen af förevarande fråga. — För den, som ej förr varit med om Riksdagsgöromålen, eller dem, som varit frånvarande och, såsom man säger, legat hemma på roten, är det lätt att klandra, hvad som åtgöres. Det klander och de hårda omdömen, som nu låtit höra sig öfver Borgare-Ståndet, collectivt, för anmärkt underlåtenhet att år **1848**, vid beviljandet af anslag för Danmarks undsättande, bringa denna fråga å bane, äro emedlertid icke billiga. Det är ej

ädelt, att, då grannens knut brinner, bereda sig fördelar eller utkräfva en innestående fordran, innan man kommer till hjelp. Herr *Gustafsson* har uttryckt sin förundran deröfver, att icke ens någon representant, som tillhör handelsclassen, vid nyssnämnde tillfälle höjt sin röst, för att då söka bereda Sundska tullens upphörande. Jag genmäler härå, att Herr *Gustafsson*, såsom Svenskt folkombud, sjelf haft att bevaka landets rätt, och att, derest någon underlåtenhet må anses hafva egt rum, han gjort sig dertill lika skyldig, som någon annan. Emedlertid hafva tidpunkter varit, då man haft mera skäl att framkomma med reclamationer i nu ifrågavarande syfte. — Då Danmark år **1738** anföll Sverige, hade Svenska Regeringen både politiskt och juridiskt skäl till reclamation af denna tullafgift, hvilken är så mycket mera onaturlig, som Svenska landsträckan utefter Sundet är lika lång, som den Danska. Vidare förefanns godt tillfälle åren **1813** och **1814**. Jag kan ej finna, hvarföre man ej riktar sitt uttalade ogillande mot förfarandet vid dessa perioder, utan hoppar fram till det år **1848**. Hvad Betänkandet angår, beklagar jag resultatet deraf. Motionairen har tydligen visat, huru skefva Utskottets calculer äro. Lika med Herr *Schwan*, anser jag ett bifall till Betänkandet ej vara klokt, — och jag biträder Herr *Schwans* nu framställda förslag, ehuru jag, sedan de Danska affairerna numera äro reglerade, anser detsamma innebära nog milda ordalag, i hvilka någon skärpning vore på sin plats.

Herr *Murén:* Jag vill icke göra mig skyldig till några utflykter eller afvikelser från ämnet; men, lika med motionairen, måste jag protestera mot Utskottets sätt att calculera. Intraderna vid Sundska tullen från Sverige hafva på långt när icke varit så stora, som Utskottet uppgifvit: och äfven om så vore, har Utskottet ej rättighet att uppgöra några beräkningar, då dessa, i saknad af nödiga materialier, nödvändigt måste blifva fautiva. Det är dock icke egentligen af nyss antydda anledning, som jag begärt ordet, utan för att rikta mig mot Utskottets commerciela raisonnementer. Lätt är det att inlåta sig i dylika, men för att kunna hafva anspråk på, att åt desamma skall egnas någon uppmärksamhet, fordras, att man bjuder skäl för sig eller angifver källorna för sina uppgifter. Jag undrar, hvarifrån Utskottet hemtat sina materialier till detta raisonnement: »I synnerhet sedan de östra städernas handel i Östersjön, genom förlusten af Finland, undergått en betydlig minskning, hafva följderna häraf tydligen framträdt, i det att handeln i dessa städer alltjemnt aftagit, under det att den uti städerna på vestra kusten utsträckts och ökats». Det åberopade beviset för denna sats är »den fortgående tillväxten af tullinkomsterna i vestra kuststäderna, under deras samtidiga minskning uti de östra». Vill man nu, för att se till, huru dessa uppgifter hålla streck, slå upp Commerce-Collegii Berättelse för år **1849**, finner man, att de ej äro med verkliga förhållandet öfverensstämmande, hvarför jag ock anser Herr *Hesselgrens* reservation vara på sin plats. Af nämnda Berättelse befinnes det nemligen, att visserligen Götheborgs tullintrader, som **1840** uppgått till **1,008,000** R:dr, **1849** bestigit sig till **1,804,000** R:dr, och således ökats med omkring **800,000** R:dr, men äfven att Stockholms, som **1840** utgjort **1,405,000** R:dr och **1849** uppgått till **1,708,000** R:dr, vunnit tillväxt, ehuru icke i fullt så betydlig mån. Ett lika förhållande är jemväl med en annan stad på östra kusten, nemligen Norrköping, der tullinkomsterna **1840** utgjorde **135,400** R:dr och **1849** ökats till **563,000** R:dr. Då man talat om städerna på vestra kusten, så låtom oss fästa oss vid någon annan stad, än Götheborg, t. ex. Strömstad, der intraderna nu vida understiga dem **1840**. Jag vill visst medgifva, att så äfven kan vara förhållandet med åtskilliga städer på östra kusten, men i allt fall, och om än tullinkomsterna skulle i allmänhet tillvuxit i städerna på vestra kusten, kan deraf ej följa, att en minskning egt rum i de på den östra. Det förundrar mig, att Economie-Utskottet ej förmått lyfta sig till nog hög grad af commerciel insigt, för att finna, det två personer eller två orter kunna vinna på samma handel. Orsaken till minskade tullintrader i städerna på östra kusten kan emedlertid härflyta från helt andra källor, än en aftagande handel. En sådan vill jag nämna. **1840** var utförselstullen på jern **52** sk. Skeppundet, **1841** **16** sk., och nu **4** sk.; på plankor **1840**, **8** sk. per tolft, och nu ingen. Afseende bör jemväl fästas å de artiklar, hvarmed en ort hufvudsakligen drifver handel. Städerna på östra kusten skeppa företrädesvis jern och skogseffecter, som lemna mindre tull; men derföre är det ej gifvet, att skeppningen är mindre. Tvärtom är Stockholms öfverlägsenhet öfver Götheborg, hvad skeppning af jerneffecter beträffar, constaterad. På grund af hvad jag nu haft äran anföra, finner jag ej skäl till Utskottets raisonnementer; och jag förenar mig med Herr *Schwan*.

Herr *Palander:* Det faller af sig sjelft, att, då Sverige

under många år för genomfarten af Sundet orättvisligen erlagt ett ganska betydligt belopp, orättvisan i ett slikt förhållande skall blifva allt mera kännbar, ju längre det fortfar. Jag är särdeles förbunden motionairen, som med så mycket nit och värme inträngt i ämnet; och jag anser Rikets Ständer böra göra allt, hvad på dem beror, för ernående af det åsyftade målet, befrielse från en obehörig och dryg beskattning af Svenska handeln. I Herr *Schwans* förslag instämmer jag således till alla delar, troende, att målet kan vinnas genom underhandlingar med Danmark ensamt, utan biträde af andra makter. Icke utan förundran hörde jag likväl Herr *Schwan* tillkännagifva missbelåtenhet dermed, att icke denna fråga bragtes å bane vid meromförmäldta tillfälle **1848**, och denna min förundran stegrades, då jemväl Herr *Gustafsson* tillkännagaf sin grämelse deröfver. I motsats härtill, anser jag, för min del, att det icke varit Borgare-Ståndet värdigt, om hjelp blifvit Danmark erbjuden under *vilkor* af tullens upphörande. Tider hafva funnits under äldre data, då Sverige kunnat tvinga Danmark till en slik eftergift, men när detta Rike nu befann sig i en betryckt ställning, när icke allenast pressen, utan den rådande opinionen i vårt land uppmanade Regeringen att lemna behöflig hjelp, var icke Regeringen befogad att för densamma föreskrifva vilkor; och jag anser för en lycka och en ära för vårt land, att vid beviljandet af anslaget till rustningarne icke fästades ett sådant vilkor. Den, som är stadd i nöd, underkastar sig väl ofta stränga vilkor för den hjelp, hvaraf ögonblickligen göres behof; — men af den hjelpande är det ej ridderligt handladt att utstaka sådana. I Engelska Parlamentet har äfven varit väckt fråga om upphörande af Sundska tullen, men man har ansett tiden för framställande af dessa anspråk ännu icke vara inne, då hos det Danska folket såren efter kriget ännu blöda.

Herr *Halling:* Utan att vidare fördjupa mig uti politiska betraktelser, anser jag, då måhända i oträngdt mål discussionen kommit att omfatta ett strängt klander af Konungs och Ständers vid sista Riksdag tillkomna beslut att understödja Danmark, mig, churu ej delaktig uti detta beslut, men likväl, såsom den tiden stående dess verkningar nära, icke kunna genom ett stillatigande deltaga uti ett sådant klander, det jag så mycket mindre kan gilla, som det klandrade utgjorde den mest constitutionela handling, att tvänne förenade nationer på Sin Konungs uppmaning enhälligt aftalade att komma en våldförd grannstat till hjelp; jag tror ock, att historien sällan ådagalägger ett vackrare exempel på harmonie emellan Konung och Folk, som just detta. Under öfverläggningarne om sjelfva föremålet för Borgare-Ståndets pröfning, har ock blifvit anmärkt, att vid fredsslutet med Danmark i Kiel år **1814** upphörandet af Öresundska tullen för Sverige ej påtänktes. I afseende härpå, är jag i tillfälle upplysa, hurusom Högstsalig Konung *Carl Johan*, som, i egenskap af dåvarande Kron-Prins i Sverige, åren **1813** och **1814** anförde Svenska hären på Germaniens fält, vid ett sammanträde under **1840** och **1841** årens Riksdag, till Riks-Ståndens Talmän och vice Talmän, deruti jag deltog, och då underrättelse lemnades om fortgången af påstående underhandlingar till reglering af Öresundska tullen, ganska tydligt lät förstå, att han vid fredsslutet mycket väl ihågkom äfven denne Sveriges vigtiga angelägenhet, men ej ansåg sig kunna den genomdrifva, emedan den politiska ställningen då var sådan, att förhoppning saknades att på Danmarks bekostnad bereda Sverige en slik ytterligare fördel. Vidare har blifvit antydt uppå, att understödet åt Danmark år **1848** ej bort lemnas utan erinran om repressalier, i afseende på Öresundska tullen. I anledning deraf vill jag blotl nämna, att det ej tillhör Svenska nationallynnet att först föreskrifva vilkoren, innan man försöker rädda den, som är i lifsnöd. Emedlertid torde likväl ej **1848** års krigsrustningar varit utan all verkan. De hafva också upplifvat ärofulla minnen om Sverige såsom krigförande makt, och åtminstone haft det inflytande att ådagalägga, det Svensken ännu ej sofver, när det gäller att draga svärdet för en nödställd granne, hvaraf slutas kan, att han ännu mera vet att vara vaken, om fråga skulle blifva att på något kraftigare sätt uppträda till försvar af egna billiga rättsanspråk.

Hvad sjelfva det för hand varande Utskotts-Betänkandet angår, så tror jag bäst varit, att alla calculer och motiveringar dertill uteslutits, destohellre, som, i annat fall, tillika deruti bort tagas i betraktande, att meningen väl ej kan vara, att vid en aflösning taga i beräkning äfven de betydliga summor, hvilka utgå under namn af expeditions-sportler, men deremot afdrag bör göras för uppbördskostnaderna, som Danmark nu vidkännes, så att ersättningen skäligen må inskränkas till nettobehållningen för Danmark af Sundska tullen. Då jag instämmer med Herr *Schwan*, i fråga om redactionen af den föreslagna underdåniga skrifvelsen, öfver-

lemnar jag åt Expeditions-Utskottets omsorg att deruti ställa motiveringen i harmonie med beslutet, och tror, att Herr *Hesselgrens* anmärkning, att ordalagen, rörande »politiska förhållanden», skulle uteslutas, destohellre bör lemnas utan afseende, som sådana förhållanden aldrig upphöra, hvarken att finnas, eller att tillvinna sig en välförtjent uppmärksamhet.

Herr *Petré:* Låtom oss icke förrycka den fråga, som under discussionen förekommit. Ingen har yttrat, det Sverige år 1848 bort lemna Danmark utan deltagande och hjelp. Det är onekligen en vacker tanke, att Nordens trenne Riken i nödens och farans stund böra bistå hvarandra, såsom vänner och bundsförvandter, men detta bistånd må derföre icke vara af beskaffenhet, att göra Sverige, i alla tider, till en under Danmark skattskyldig Stat. Att understödja en betryckt grannstat, må gerna ske, endast Sveriges eget betryck icke deraf följer. Tyvärr är dock en sanning, att Sveriges egen fattigdom så litet kommer i betraktande. Snarare ser det ut, som trodde man ej derpå. Åtminstone vittna flera Styrelsens tillgöranden, att den icke fäster synnerlig vigt vid den nöd, som näres i Sveriges eget sköte. Det är lätt, säger man, för den, som var borta från 1848 års Riksmöte, att klandra, hvad Rikets Ständer då gjorde, i följd af den impuls, som utgick från Hemliga Utskottet. Det gick väl an, om allt kunde stadna blott vid klander, men beklagligtvis var beteendet sådant, att det snart sagdt ligger under critiken, ty hvad skall man säga om den allarmerande rörelse, som genomgick 1848 års Riksdagsförhandlingar om Danska kriget och gjorde frågans lugna och sansade pröfning omöjlig. Hänförelsen hade så fattat de flesta sinnena, att knappt någon vågade tala om moderation. Man handlade på ett sätt, som hade elden redan sutit i knutarne och släckning varit omöjlig. Brådskan var dock i sjelfva verket icke större, än att fredsunderhandlingarne i Malmö derunder kunde, i all sköns ro, hela sommaren fortsättas. En hvar har icke »hufvud för politik», och att numera inse och erkänna detta, kan möjligtvis falla sig litet förödmjukande, men i alla fall må man icke söka undanskjuta discussion härom. Den är icke utan sin nytta, dels såsom varnande mot nya öfverrumplingar i Rikets Ständers förehafvanden, dels ock för det ljus, som derifrån kan spridas till den historiska forskningen. Hvad nu beträffar Herr *Schwans* anmärkningar, så förtjena de att särskildt bemärkas, med hänsyn till den bland hufvudstadens representanter till äfventyrs icke alltid förefunna

oafhängighet af hofvet, som deruti röjer sig. Då man eftersinnar, huru maktpåliggande det är, att Borgare-Ståndets Ledamöter besitta all den sjelfständighet, som utgör vilkoret för medborgerligt värde och för ett constitutionelt handlingssätt, så är iakttagelsen i ofvannämnde hänseende icke likgiltig. Tio Stockholms medborgare innehafva förtroendet att vara hufvudstadens representanter, och det är en icke ringa vinst för detta förtroende, om en fullkomlig emancipation från hofvets inflytelse kan sägas ega rum. Herr *Halling* har talat om hvad *Carl XIV* år 1840 skall hafva yttrat om Öresundska tullen. Jag lemnar denna uppgift i sitt värde. Visst är, att alldeles intet om denna sak förekom i Hemliga Utskottet, i hvilket jag, år 1840, hade äran vara Ledamot. Må man för öfrigt, så mycket man behagar, försvara 1848 års politik! Må blott nitet derutinnan icke gå så långt, att det förnekar denna politiks olyckliga följder för Sverige. Till de sednare höra de omstörtningar i näringslifvet, hvilka deraf uppkommo, och det obestånd, som, i sammanhang dermed, tillskyndades en talrik class näringsidkare. Det var kanske icke mer, än blott en Ledamot af Svenska Riksdagen, som år 1848 uttryckte sig rent och oförbehållsamt öfver besagde politiks sällsamma natur, ehuru han sedermera icke fullföljde sin talan. Hans dåvarande själsfrände inom Borgare-Ståndet tänkte den tiden utan tvifvel lika med honom. Nu deremot synes han, att dömma af discussionen, hafva ställt sig obetingadt på den ministeriela sidan, som likväl icke vinner mycket deruppå.

Herr *Gustafsson:* Med några ord vill jag bemöta den värde talaren, som ansatt Utskottet för de i Betänkandet förekommande commerciela raisonnementerne. Talaren synes hafva ett horn i sidan till Utskottet, men jag ber att få lägga märke till, att, om jag ock nyss sökte göra reda för Utskottets behandling af frågan, jag likväl icke ärnar respondera för detsamma. Uti Utskotts-afdelningen, hvarest Betänkandet uppsattes, har jag ej varit Ledamot, utan först i plenum, der jag, på sätt förut är nämndt, satt mig emot de klandrade beräkningarne. Hvad angår mitt yttrande om försummadt tillfälle 1848, så har nu Herr *Schwan* två gånger uppläst sitt anförande i den delen. Hvar och en kan finna, att man vid det antydda tillfället kunnat vidröra förevarande ämne, utan att derför directa vilkor behöft framställas. En talare bakom mig har förtydt mitt härom hafda uttryck. Ordet var nemligen förundran, och emellan »förundran» och

»grämelse» är ett stort svalg. Vidare har jag blifvit tillrättavisad af en annan talare, som förmenat, att jag sjelf, lika väl, som hvarje annan, kunnat vid merberörde tillfälle göra erinran om Sundska tullen. Medgifves visserligen; men jag anhåller att få påminna, att, då fråga i allmänhet är om något ämne, som rörer handelsinteresset, dess representanter aldrig underlåta, att i främsta rummet höja sina röster. Jag vidblifver min mening.

Herr *Bergman:* Både förr och nu har jag hört Borgare-Ståndet klandras för beviljandet år **1848** af de **2** millionerna till då gjorda krigsrustningar. För min del, får jag förklara, det jag icke ångrat att hafva med min röst dertill bidragit. Vid tillfället förlitade man sig på de gifna försäkringarne af Ståndets Ledamöter i det Hemliga Utskottet, af hvilka en var representant för Stockholms Beurs och en för staden Gefle. Man kan således ej påstå, att Ståndet öfverrumplades. Jag instämmer med Herr vice Talmannen deruti, att Svenska nationen vunnit på hvad, som i berörde hänseende tillgjordes, enär Europa fått se, att Sverige har en användbar krigsmakt. I hufvudsaken, eller hvad angår de äskade negociationerna i och för Sundska tullens upphörande, förenar jag mig med Herr *Schwan*. Deremot kan jag ej inse, hvarför Utskottet företagit sig att uppgöra calculer: hållande jag före, att Danmark tillkommer att visa, hvad Sverige i tull erlagt, hvarefter först kan blifva fråga om att bestämma beloppet af aflösningssumman.

Herr *Ekelund:* I den politiska delen af frågan ingår jag ej. Jag vill blott tillkännagifva, att jag ej finner skäl nu klandra Regeringen eller Representationen för oftanämnda åtgörandet **1848**, eller underlåtenheten att då väcka fråga om Sundska tullens upphörande. Jag tror, att allmänna rösten i landet då var, att hjelp borde lemnas Danmark, och derföre förundrar det mig ej eller, att Hemliga Utskottet kunde så hastigt, som skedde, sig bestämma. Om vigten af att, så fort möjligt är, undgå den för nationalkänslan lika kränkande, som i financielt hänseende betungande tullen, anser jag tankarne ej vara skiljaktiga. Långt ifrån att erkänna det af Utskottet uppgifna belopp af de från Sverige utgående tullintraderna vara riktigt, anser jag dem så väl, som den indirecta beskattningen genom det tvungna anlöpandet af Elseneur, icke ens kunna uppgå till hvad Herr *Schwan* beräknat. Jag grundar min öfvertygelse härutinnan derpå, att skeppsfarten genom Sundet icke gerna kan vara fullt så stor,

som Herr *Schwan* uppgifvit, när han till **200,000** R:dr calculerar utgiften för det tvungna anlöpandet. Då man besinnar, att en stor del af vår till **100,000** läster uppskattade handelsflotta, navigerar dels i Nordsjön till och från vestra kusten, dels uteslutande i Östersjön, utan att gå genom Sundet, så håller jag före, att äfven hans beräkning torde vara något för hög, och att således aflösningssumman möjligen kunde blifva ännu lägre. Om också ej för annat, anser jag en skrifvelse till Kongl. Maj:t böra aflåtas, för att fästa uppmärksamheten på det sätt, hvarpå tulluppbörden nu verkställes, och för att deruti bereda en nödig och billig rättelse. Så finner jag behofvet kräfva med t. ex. artikeln bomull. Principen för tullberäkningen är nemligen en procent af varornas värde i productionsorten, men nu drabbas bomull af en tull, motsvarande ungefär $2\frac{1}{2}$ procent af samma värde. Jag instämmer med Herr *Schwan* om dess afgifna förslag till underdånig skrifvelse.

Herr *Schwan:* Herr *Ekelund* synes betvifla, att den från Sverige till Danmark utgående tull icke bestiger sig till det belopp, jag uppgifvit. När som helst kan jag emedlertid med offentliga handlingar från Helsingör styrka, att lästetalet af Svenska fartyg, som passera sundet, uppgår till circa **100,000** läster, och enligt uppgifter, af mig gjorda och godkända af Stockholms Grosshandels-Societet, belöper sig den indirecta beskattningen till $1\frac{1}{2}$ Riksbanksdaler per läst. Förebråelserna att hafva klandrat den Svenska Regeringen för underlåtna förfoganden i och för tullens upphörande vill jag afskudda mig. Tillfällen för uppnående af det önskade målet hafva varit många. Att gå tillbaka till **1788**, räcka ej mina historiska kunskaper till. Må vi vara nöjda, om vi nu kunna hinna detsamma. För hvad Herr vice Talmannen upplyst, rörande förklaringen öfver förhållanderne i tractaten i Kiel, är jag tacksam. Häraf styrkes jag emedlertid i min förmodan, att vi **1848** rätteligen bort, innan hjelpen lemnades, börja underhandlingar i åsyftade ändamålet. Herr vice Talmannen har sagt, att, sedan fred blifvit sluten och vi gjort Europa en tjenst, tid vore inne att framställa våra rättmätiga anspråk; men då faran är försvunnen, glömmes så gerna den tjenst, en vän gjort, och att bygga på välvilja af Danskarne i detta fall, fruktar jag är att bygga på lösan sand. Hade deremot Carl XIV år **1813**, då han, som då den mest inflytelserika person, uppträdde, för Svenska arméens biträde fordrat, hvad rätt och klokt varit, att de

stora makterna skulle befria Sverige från den Sundska tullen, så hade för visso saken med lätthet bedrifvits, men då ej så skedde, utan man dröjde till fredsslutet, kan jag ej underlåta finna, att man försummade det så gynnande ögonblicket, som vi troligen aldrig mera få upplefva.

Herr *Hörnstein:* Herr *Halling* har försäkrat, att han personligen **1840** hörde sägas, det frågan om Öresundska tullens upphörande varit uti minne år **1814** vid freds-slutet i Kiel; men Herr *Halling* har icke kunnat intyga, att frågan år **1814** verkligen framställts, och ej eller att den år **1848** vid underhandlingarne i Malmö utgjorde föremål för höga vederbörandes goda minne. Men om man ock antager, att Öresundska tullen hos vår Regering varit uti minne åren **1814**, **1840** och **1848**, så borde väl saken nu hafva kommit något längre, än hvad händelsen är år **1851**. Har man verkligen i **26** år haft saken i minne, så borde man väl ock hafva tagit något steg för dess lösning. Vet man till exempel, hvad Danmark, Ryssland, England och Preussen, efter som andra makter skola inblandas i frågan, tänkt derom åren **1814**, **1840** och **1848**, eller hvad de nu **1851** tänka i saken. Härom har ingenting kunnat intygas eller försäkras, och icke ens derom, att någon framställning blifvit gjord hvarken till den ene eller andra. Beträffande det beviljade creditivet på **2** millioner, beder jag att få erinra, hurusom den saken egentligen bereddes uti Hemliga Utskottet, hvars Ledamöter med synnerlig värma förordade creditivet, under försäkran, att Sverige hade vigtiga intressen att bevaka, och icke kunde undandraga sig att intervenera. Hvilka skäl, de hade för dessa yttranden, sveptes uti hemlighetens mantel, på hvilken ingen vågade lyfta, till följd af den tysthetsed, som omsväfvade det hela. Man gissade visserligen åtskilligt, bland annat äfven om tullen; men ingen vågade derom yttra sig, af fruktan att störa de hemliga negociationer, som kunde pågå, och att minska den öfverraskning, som Svenska folket borde erfara, vid underrättelsen om resultaten eller frukten af de uppoffrade millionerna. Derföre kommo några vilkor icke i fråga, och man ansåg icke tillständigt, att tala om instruction för negociationerna. Man gissade ock, att, om Sverige var den enda makt, som skulle biträda med trupper, så var den icke den enda, som offrade penningar. Hvad mig beträffar, så deltog jag icke i discussionen, då creditivet beviljades, och var således icke bland de 34, som beviljade detsamma. Man har sagt, att det varit oridderligt, att vid berörde tillfälle väcka

fråga om Sundska tullens upphörande. Jag frågar, om det varit oridderligt, att framställa Sveriges rätt att ensam underhandla om tullen, och få den erkänd af Ryssland och England, som just vore de makter, hvilka inledde Sverige att blottställa sig att förlora en del af sin armé och några millioner penningar, för att möjligen blifva något kraftlösare. — Hade det varit oridderligt, att framställa frågan till Danmark, sedan faran var öfverstånden? — Hade det varit mindre ridderligt, att underhandla om preliminärerna, angående Sundska tullen, än det var om truppernes underhåll på Dansk botten? — Är det ridderligare att låta preja sig vid egna stränder, än vid Barbaresk-staternas kuster. — Jag biträder Herr *Schwans* förslag till underdånig skrifvelse, men med den reservation, att underhandlingarne icke böra ske i samråd med annan makt, än Danmark ensam, emedan Sverige icke bör ställa frågan uti beroende af andra makter, som lätteligen kunna inleda förvecklingar och hindra de egentliga contrahenterna att komma öfverens.

Herr *Falhem:* Jag vill endast i protocollet förvara min tacksamhet för motionairen, som väckt förevarande fråga och så särdeles väl utredt densamma. Förmodandes jag att han, med sitt kända inflytande, efter Riksdagen fullföljer den goda saken.

Herr *Wærn:* Under discussionen har ordats om bristande sjelfständighet hos förut varande Representanter för Stockholms Beurs. Då de numera ej äro i tillfälle att här bemöta insinuationen, anser jag min pligt bjuda mig att emot den uttalade åsigten, såsom ej enlig med förhållandet, protestera.

Herr *Petré:* I händelse en annan talares yttrande, rörande Stockholms Representanter vid föregående Riksmöten, skulle hafva afseende på hvad jag om dem anförde, då jag sist hade ordet, så må nu erinras, att jag icke gifvit häntydan på något visst factum, utan endast omförmält, hvad som erfarenheten visat vara ett nog allmänt föreställningssätt. Det sednare grundar sig på iakttagelser från flydda tider, och ingen rättänkande medborgare kan hafva något emot, att politisk sjelfständighet mer och mer utvecklar sig inom Riksdagarnes offentliga lif.

Då jag för en stund sedan genmälte Herr vice Talmannen, så hade jag ingalunda för afsigt bestrida, att Carl XIV under **1840** års Riksmöte enskildt yttrat sig om Öresundska tullen, på sätt Herr *Halling* uppgifvit, men att Hans

Maj:t derom iakttagit tystnad för den Riksdagens Hemliga Utskott, är hvad jag, såsom beriktigande, ville hafva upplyst. Tilläggas må, att, enligt hvad jag vill erinra, icke eller vid föregående Riksdagars Hemliga Utskott något, angående Öresundska tullen, förekommit.

Det förtjenar måhända framhållas, hvad Herr *Schwan* andragit, att, under det publicitetens målsmän i allmänhet skyggat tillbaka för vidrörande af Sveriges politiska ställning till Danmark, så har en bland dess organer i Götheborg med ädel frimodighet upptagit och behandlat denna serdeles ömtåliga sak, utan hinder deraf, att Götheborgs samhälle troligtvis kommer att lida af Öresundska tullens upphörande. Det är i sin ordning att Borgare-Ståndet häröfver uttrycker sin tillfredsställelse, och Ståndet torde i sådant afseende kunna adressera sig till både Ståndets närvarande Talman och Götheborgs härvarande Representanter. Att complimentera patriotismen, kan icke vara otjenligt i en tid, då den blir allt mera sällsynt, och då det verkligen börjar se ut, som skulle den beklagligtvis numera vara ett mål för förföljelse från de maktegandes sida.

Vice Talmannen Herr *Halling:* Sedan Herr *Petré* förklarat dess tvifvel om äktheten af en uppgift, jag lemnat, hafva upphört, är jag dermed tillfredsställd, och vill blott erinra honom derom, att äfven jag, i egenskap af tjenstförrättande Talman, bevistat 1840 års Hemliga Utskott, men att jag, för min del, ej anser mig böra meddela något om hvad inom ett sådant Utskott förefaller.

Discussionen förklarades vara slutad; och blef, på derom af Herr Talmannen framställd proposition, beslutadt, att Rikets Ständer skola till Kongl. Maj:t i underdånighet ingå med en underdånig skrifvelse i ämnet, af sådan lydelse, Herr *Schwan* densamma föreslagit.

§ 7.

På derom gjord begäran, beviljades Herr *Cassel* tre veckors ledighet från Riksdagsgöromålen, räknad från den 28 innevarande månad.

§ 8.

Föredrogos Expeditions-Utskottets förslag till underdåniga skrifvelser:

№ 116, angående ersättning till en Pensions-Cassæinrättning för Beväringsmanskap och afskedade Båtsmän i Wester-Norrlands län.

Godkändes.

№ 117, angående regleringen af utgifterna under Riks-Statens första hufvudtitel.

Bordlades.

Och № 119, angående regleringen af utgifterna under Riks-Statens tredje hufvudtitel.

Bordlades.

§ 9.

Föredrogos och bordlades andra gången, följande Memorialer, Utlåtanden och Betänkanden:

1:o *Constitutions-Utskottets:*

N:ris 12, 13, 14, 15, 16 och 17.

2:o *Stats-Utskottets:*

N:ris 256 och 257.

3:o *Stats- och Banco-Utskottens:*

N:ris 19, 20 och 21.

4:o *Stats- samt Allmänna Besvärs- och Economie-Utskottens:*

N:ris 22—34.

5:o *Banco-Utskottets:*

№ 65.

Och 6:o *Borgare-Ståndets Enskilda Besvärs-Utskotts:*

№ 4.

§ 10.

Föredrogos och bordlades följande Utskotts Utlåtanden och Memorialer:

1:o *Stats-Utskottets:*

N:ris 258, 259 och 260.

2:o *Banco Utskottets:*

N:ris 66 och 67.

Och 3:o *Lag-Utskottets:*

N:ris 36, 37 och 38, till hvilka rubrikerna införas i protocoll vid ärendenas pröfning, äfvensom

Hedervärda Bonde-Ståndets genom protocolls-utdrag meddelade inbjudning, att instämma i dess beslut, angående Allmänna Besvärs- och Economie-Utskottets Utlåtande, № 121.

§ 11.

Justerades Protocolls-Utdrag öfver de af Ståndet denna dag fattade beslut.

Plenum slutades kl. half till två e. m.

In fidem.

August Rundqvist.

Den 29 Julii.

Plenum kl. 6 e. m.

§ 1.

Herr *Wedberg* beviljades, på gjord anhållan, fyra dagars ledighet från Riksdagsgöromålen, räknad från morgondagen.

§ 2.

Herr *Petré* hemställde om nödvändigheten att utse flera suppléant-ledamöter i förstärkt Stats-Utskott, derest så stort antal af de ordinarie ledamöterne blifvit permitterade, att nytt suppléant-val vore af nöden; men denna framställning föranledde för närvarande ej till någon åtgärd.

§ 3.

Protocollen för den 12, 15 och 16 dennes justerades.

§ 4.

Herr *Billström* begärde ordet och yttrade: Bland de Riksdagsärender, som ännu icke bringats till slutligt afgörande, intager frågan om décharge för Konungens Rådgifvare ett vigtigt rum. Snart äro likväl tre månader tilländagångna, efter det Constitutions-Utskottets Memorial i nämnda fråga till Ständen inkommit och af dem behandlats. De beslut, hvartill samma behandling ledde, blefvo, efter hvad förmodas bör, oförtöfvadt meddelade Expeditions-Utskottet. Ändå har ännu icke afhörts någon skrifvelse från samma Utskott, med förslag till den § i Riksdagsbeslutet, deri denna frågas utgång skall tillkännagifvas, och till den underdåniga skrifvelse, som härutinnan måste till Kongl. Maj:t aflåtas. Anledningen till detta dröjsmål må nu vara hvilken som helst, antingen den, att dermed skulle kunna påskyndas ministèrens afgång eller förändring af personer, eller någon annan. Någon giltig orsak till uppehållet kan jag icke inse. Detta är desto oförklarligare, som Expeditions-Utskottet redan inkommit till Rikets Ständer med förslag till underdåniga skrifvelser uti frågor, som afgjorts långt senare, än den förenämnda. Denna är likväl en ibland de mest maktpåliggande, som under Riksdagen förevarit; och på det att den skrifvelse i ämnet, som är ifrån berörda Utskott att förvänta, icke måtte förorsaka några förvecklingar i sista timman, som skulle kunna leda till fördröjande af Riksdagens afblåsning, hemställer jag, om icke nödvändigheten fordrar, att Ståndet beslutar ett föreläggande för Expeditions-Utskottet, att inom

viss kort tid, t. ex. 3 dagar, till Rikets Ständer inkomma med den skrifvelse, som skall innefatta nämnda § i blifvande Riksdagsbeslutet, jemte förslag till Rikets Ständers underdåniga skrifvelse i omförmäldta ärende.

Herr *Petré:* Den fråga, hvilken omförmälts af den föregående talaren, bragtes af mig under discussion i gårdagens Talmans-conference, hvarest yttranden deröfver meddeltes af Deputerade från samtliga Riks-Ståndan. De fleste voro af den tanka, att de af Borgare- och Bonde-Stånden gillade och beslutade anmärkningar emot Konungens Rådgifvare förfallit och icke grundlagsenligt kunde till någon Rikets Ständers åtgärd föranleda. Min motsatta mening lemnades följaktligen utan afseende. Expeditions-Utskottets Ordförande, som äfven bevistade Conferencen, förklarade emedlertid sin tacksamhet derför, att frågan blifvit sålunda väckt och discuterad; erkännande, att tvifvelsmål, huru densamma rätteligen skolat behandlas, föranledt dröjsmålet med Expeditions-Utskottets tillgörande. Han tillade, hurusom han skulle låta det sig angeläget vara att med aldraförsta företaga frågan i Expeditions-Utskottet och föreslå, att med särskildt Memorial derutinnan till Rikets Ständer ingå. Häraf kan för afgjordt tagas, att frågan på denna väg snart ånyo kommer under Rikets Ständers pröfning. Emedlertid torde det, i sammanhang härmed, icke böra lemnas alldeles oanmärkt, hurusom Rikets Ständer genom sin stora Nämnd, medelst omröstningar i förstärkt Stats-Utskott, just åt Chefen för Landtförsvars-Departementet, som i dechargefrågan träffats af de mest grava anmärkningar utaf Borgare- och Bonde-Stånden, icke desto mindre gifvit det mest ampla förtroendevotum. Mången kan visserligen tycka, att det vore olämpligt att emot en sådan minister ingå med anmälan derom, att han icke eger två Riks-Stånds förtroende; men detta är likväl en sak, som kan ganska olika bedömas, och jag har i allt fall icke ansett det vara ur vägen att nu härutinnan relevera förhållandena och söka, hvad jag förmår, att bringa till besinning de Borgare-Ståndets Ledamöter, som genom föränderligheten i sin Riksdagsopinion och genom sitt tänkvärda ombyte af åsigter i de stora anslagsfrågorna framkallat närvarande märkliga oefterrättlighet.

Herr *Lagergren:* Då den nu omförmälda frågan i går bragtes å bane i Talmans-Conclaven och der föranledde en discussion, yttrade sig Ordföranden i Expeditions-Utskottet i så måtto på det sätt, som Herr *Petré* nu sökt återgifva, att

samme Ordförande sade sig skola oförtöfvadt i Utskottet föredraga ifrågakomna ärende, hvarät Utskottet icke skulle dröja, att meddela den åtgärd, som på detsamma ankomme. Jag kan icke påminna mig, att han tillade något om anlåtande af ett särskildt Memorial i denna fråga, såsom den siste värde talaren trott sig ihågkomma. Men af hvad jag efteråt hörde talas, har jag anledning förmoda, att skrifvelse från nämnda Utskott snart inkommer till Rikets Ständer med förslag till den § i Riksdagsbeslutet, som afhandlar frågan om granskningen af de i Stats-Rådet hållna protocoll, så att något föreläggande, som det, hvarom Herr *Billström* nu gjort hemställan, icke lärer vara af nöden.

Herr *Billström:* Af de upplysningar, som nu lemnats, angående hvad i gårdagens Talmans-Conference förelupit, kunde jag hafva någon anledning att icke vidare fullfölja min framställning om föreläggande för Expeditions-Utskottet uti ifrågasatta hänseende. Men då jag besinnar, att snart 3 månader förflutit, sedan déchargefrågan förevar till behandling hos Riks-Stånden, utan att något annat om skrifvelse eller åtgärd deri af Expeditions-Utskottet afhörts, än det yttrande, eller löfte af detsammas Ordförande, som i nämnda Conference framkallats, kan jag icke afstå ifrån, utan fortsätter mitt yrkande i omförmäldta afseende.

Herr *Lagergren:* Jag kan verkligen icke med säkerhet erinra mig, om tillförene så förfarits, att Expeditions-Utskottet inkommit med särskild skrifvelse, rörande frågan om granskning af de i Stats-Rådet hållna protocoll. Har det ej brukats, så har Utskottet icke haft någon anledning att expediera denna fråga i annan ordning, än genom Riksdagsbeslutet, utan särskild anmälan. Man kan således utom Utskottet icke veta, om det åsidosatt något härutinnan, helst det ej är kändt, hvarken om eller när frågan till detsammas åtgärd öfverlemnats, eller huru många paragrapher i Riksdagsbeslutet hittills blifvit uppsatta. Något sådant föreläggande, som Herr *Billström* yrkat, borde derföre icke ifrågakomma, destomindre, som, efter hvad Herr *Petré* nu tillkännagifvit och jag vitsordat, fråga i ämnet förevarit och discuterats i Talmans-conclaven, samt nämnda Utskotts Ordförande dervid meddelat ett tillfredsställande yttrande. Berörda föreläggande kan vid sådant förhållande vara hvarken nödigt eller gagneligt.

Herr *Petré:* Jag kan icke erinra mig annat, än att Ordföranden i Expeditions-Utskottet i omnämnda conference verkligen yttrade, att Utskottet skulle till Rikets Ständer inkomma med särskildt Memorial uti nu ifrågakomna ämne, förutsatt, att öfriga ledamöterne i Utskottet härom delade hans tanka. Bland de upplysningar, jag för öfrigt kan ifrån samma conference meddela, är jemväl den, att, med hänsyn till de många skiljaktigheterna i berörda fråga, den bland Constitutions-Utskottets ledamöter, hvilken otvifvelaktigt besitter den största Riksdagsmanna-vanan, längst bevistat Riksdagar och närmast gjort sig förtrogen med nyssnämnda Utskotts göromål, yttrade sin åsigt vara, att, om icke de särskildta Riks-Ståndens olika beslut i décharge-frågan kunde på vanlig väg sammanjemnkas, eller Stånden deruti icke sig förena, så vore af Grundlagen intet hinder att i Riksdagsbeslutet bokstafligen införa hvad hvarje Riks-Stånd särskildt för sig i denna fråga beslutat. Deröfver har likväl icke något yttrande blifvit af conferencen afgifvet. Vare huru som helst med conferencens åsigt, så ber jag likväl Borgare-Ståndet besinna, hvad Herr *Billström* nu anmärkt. Snart hafva tre månader förflutit utan handläggning af ifrågakomna ärende inom det Utskott, dit detsamma hörer. Derom hade ingenting afhörts, förr än jag väckte frågan i Talmans-conferencen. Om den återstående Riksdagstiden lemnas alldeles obegagnad för slutliga utredningen, så kan måhända inträffa, att Borgare- och Bonde-Ståndens mening i déchargefrågan kommer att, vid densammas refererande i Riksdagsbeslutet, helt och hållet undertryckas. Den brådska, som vanligen vid Riksdags tillstundande slut gör sig gällande, låter motse, att den af Herr Landt-Marskalken så sorgfälligt eviterade déchargefrågan slutligen kommer att i Riksdagsbeslutet helt och hållet misshandlas. Det vore alltså önskligt, att icke Herr *Billströms* andragande här går förloradt.

Herr *Ekenman:* Då jag erhållit Ståndets förtroende att blifva invald till ledamot i Expeditions-Utskottet, synes det, som skulle jag kunna vara i tillfälle att meddela upplysning i den fråga, som nu bragts å bane. Men jag bör fördenskull gifva tillkänna, det jag alltsedan Januarii månad fungerat, såsom Suppléantledamot i Banco-Utskottet, uti hvars göromål jag ännu deltager. Jag begagnar tillfället att i sammanhang härmed hemställa, huruvida icke lämpligt vore, då göromålen nu hopa sig i Expeditions-Utskottet, att utse en eller två Suppléant-ledamöter af Ståndet till samma Utskotts förstärkande för det öfriga af Riksdagen.

Herr *Gezelius:* Såsom ledamot af Expeditions-Utskot-

tet, kan jag upplysa, att i alla dit inkomna ärender äro de §§ i Riksdagsbeslutet, som dem afhandla, redan uppsatta. Hvad särskildt angår det nu ifrågaställda ärende, så, och då Utskottets Ordförande derom meddelat yttrande i Talmans-conclaven, är någon upplysning derutinnan från min sida icke af nöden.

Herr *Billström:* I anledning af hvad Herr *Lagergren* sist anmärkt, får jag upplysa, att Rikets Ständer vanligen, i fråga om granskning af de i Stats-Rådet hållna protocoll, likasom i andra Riksdagsärender, jemte det utgången omförmälts i Riksdagsbesluten, ingått med särskild underdånig skrifvelse derom till Kongl. Maj:t, efter ärendets slutliga beredning härtill af Epeditions-Utskottet. Detta har äfven vid denna Riksdag bragt till sådant slut alla de ärender, hvarom anmälan dit ingått, utom det förenämnda eller décharge-frågan, som förbigåtts. Vid sista Riksdag behandlades décharge-frågan hos Rikets Ständer i April månad. 14 dagar derefter hade Expeditions-Utskottet uppsatt §:n derom i Riksdagsbeslutet och till Ständerna expedierat förslag till underdånig skrifvelse i ämnet. Detta är, hvad jag kan, till stöd för min framställning, nämna, i anledning af Herr *Lagergrens* anmärkning. Hvad angår Herr *Ekenmans* hemställan om ytterligare val af Suppléant-ledamöter i Expeditions-Utskottet, så önskar jag, att, då frågan derom, som icke eger sammanhang med den förevarande, kan företagas, få särskildt deröfver mig yttra.

Herr *Lagergren:* Med anledning, både af syftningen med Herr *Billströms* framställning om ifrågasatt föreläggande för Expeditions-Utskottet, och af hvad Herr *Petré* och jag nu haft att upplysa, rörande Ordförandens i samma Utskott i Talmans-conclaven lemnade yttrande, anser jag denna fråga tåla att närmare tänka på, och att Ståndet derföre nu ej bör fatta dess beslut, utan begär jag bordläggning af Herr *Billströms* nämnda framställning. Jag vill visst ej med full bestämdhet bestrida, att ju förhållandet varit sådant, som Herr *Billström* nu uppgifvit, eller att Rikets Ständer vanligen till Kongl. Maj:t insändt underdånig skrifvelse, rörande décharge-frågan, jemte det en § derom i Riksdagsbeslutet förekommit. Men förslag till sådan skrifvelse har åtminstone af Expeditions-Utskottet ej expedierats i annan ordning, än samtidigt med uppsättandet af omförmälda §, så att särskild åtgärd icke vidtagits för hvardera expeditionen. Beträffande Herr *Ekenmans* hemställan om utseende af Suppléanter i Expeditions-Utskottet, så måste jag bestrida framställningen derom, enär det icke är vanligt eller med god ordning öfverensstämmande att utse Suppléant för ledamot i Utskott, derföre att denne fungerar, såsom Suppléant-ledamot i annat, samt både Banco- och de öfriga Utskottens göromål lida till slut före Expeditions-Utskottets.

Herr *Petré:* På sätt redan blifvit yrkadt, torde den af Herr *Ekenman* väckta Suppléant-frågan eller kanske rättare frågan om Expeditions-Utskottets reorganisation få hvila till dess det egentligen förevarande, af Herr *Billström* anmälda ärendet blifvit afgjordt. Om ock nu, i enlighet med Herr *Lagergrens* yrkande, bordläggning eger rum, så lära i allt fall de af Ståndets ledamöter, som tillika fungera, såsom medlemmar af Expeditions-Utskottet, icke underlåta att i Utskottets nästa plenum meddela kännedom om hvad här nu förefallit, till den kraft och verkan sådant meddelande förmår. Emedlertid är det en möjlighet, att det långa dröjsmålet med ifrågaställda expedition kan åtminstone i någon mån härleda sig deraf, att Talmans-conferencer under den sednare delen af Riksdagen varit högst sällsynta. Om Landt-Marskalkens underlåtenhet att utsätta conferencer har sin grund i de skiljaktiga besluten öfver décharge-frågan eller i andra omständigheter, hörer icke denna gång till föremålen för mitt bedömande, men förtigas bör icke, att en afvikelse från Riksdags-Ordningens tydliga föreskrift uppsåtligen egt rum utan hinder af Talmanseden. På Borgare-Ståndets rätt, att göra sin mening i décharge-frågan gällande, har denna underlåtenhet haft en icke ringa inflytelse. Vi hafva sett, huru Ståndets mening häromdagen undertrycktes i en annan fråga. Men om Borgare-Ståndet låter vid Landt-Marskalkens egenmäktiga och Grundlagsvidriga, af de öfriga Talmännen utan åtgärd och anmärkning lemnade, förfarande bero, hvad förmår då en enskild ledamot med sina erinringar, ehuru välgrundade de än kunna vara?

Discussionen förklarades slutad; och Herr *Billströms* ifrågavarande förslag bordlades.

Herr *Petré:* Uti gårdagens Talmans-conference kom man allmänt öfverens derom, att, såsom förhållanderna nu gestalta sig, Riksdagen bör kunna afslutas vid tiden af den 20 eller 25 Augusti, under förutsättning, att hvarken nya Kongl. Propositioner, eller enskilde Riksdagsmäns motioner vidare ifrågakomma. Är denna förutsättning oriktig, så för-

ändras naturligtvis, i mån derefter, utsigterna för Riksdagens afslutande. Enligt åtagande i den nu omtalade Talmans-conferencen, åligger mig hos Borgare-Ståndet insinuera anhållan derom, att frågan, rörande provincen Jemtlands rotering, må framflyttas på föredragningslistan, så att densamma må kunna främst förekomma till afgörande. Bifall till denna framställning är af desto större vigt, som detta på Statsregleringen möjligtvis inverkande ärende för närvarande utgör ett hinder, som det är angeläget att undanrödja.

Herr *Lagergren:* Jag tager mig friheten fästa uppmärksamheten derå, att å Ståndets föredragningslista äro uppförda flera vigtiga frågor, innan ordningen kommer till Stats- och Economie-Utskottens Betänkande, № 22, som handlar om provincen Jemtlands rotering. En blick på föredragningslistan skall öfvertyga en hvar, att ingenting vinnes genom äskad framflyttning af nämnda Betänkande, som i hvarje fall ej lärer förekomma till öfverläggning i nästa plenum. Att det i detta plenum skall utom ordningen förekomma, måste jag motsätta mig, vid berörda förhållande, och då jag, derpå hittills alldeles oförberedd, icke ens tagit Betänkandet med mig eller hunnit läsa detsamma.

Ståndet öfvergick till dagordningen.

§ 5.

Föredrogos ånyo Expeditions-Utskottets nedannämnda skrifvelseförslag:

№ 117, angående regleringen af utgifterne under Riks-Statens 1:sta Hufvudtitel, och

№ 119, angående regleringen af utgifterna under Riks-Statens 3:dje Hufvudtitel.

Herr *Wærn:* Här har just nu mycket blifvit taladt om Riksdagens förkortande, och jag vill visst icke lägga något hinder i vägen för ett så godt ändamåls vinnande. I afseende derå har likväl ett steg vidtagits, som jag anser icke vara lämpligt eller riktigt. Detta består deruti, att två nu föredragna skrifvelser från Expeditions-Utskottet, afseende reglerandet af särskilda hufvudtitlar, blifvit för sig och utan samband med de öfriga, till en del ännu icke färdiga, Hufudtitlarne till justering framlagda. Att förslag till sådana särskilda skrifvelser expedieras för enstaka titlar, och att icke Statsregleringen i dess helhet blir på en gång föremål för den åtgärd, som nämnda Utskott tillkommer att föreslå, är det, som jag anser oriktigt. De nu inkomna skrifvelseförslagen afse 1:sta och 3:dje Hufvudtitlarne, under det att den 2:dra, äfvensom den 4:de och följande, ännu icke är färdig till justering, så att icke ens en tillbörlig nummerföljd blifvit iakttagen. — Ett sådant förfarande har, efter mitt begrepp, icke stöd af Grundlag. Regeringsformens 64 § lyder sålunda: »Så väl Rikets ordinarie statsmedel och inkomster, som hvad, på sätt omförmäldt är, under namn af extra ordinarie utlagor och bevillningar, till Statsverket af Riksens Ständer anslås, vare under Konungens disposition, att till de af Riksens Ständer pröfvade behof och efter den upprättade Staten anordnas». I § 62 Regerings-Formen heter det: »Sedan Stats-verkets behof blifvit af Stats-Utskottet uppgifna och af Riksens Ständer pröfvade, ankommer det på Riksens Ständer att en deremot svarande bevillning sig åtaga, samt att tillika fastställa, huru särskilda summor deraf skola till särskildta ändamål användas, och dessa summor under bestämda Hufvudtitlar under *Riks-Staten* anslå». Grundlagen betraktar alltså Riks-Staten vid alla de tillfällen, vid hvilka den nämnes, såsom ett helt, och anför endast Hufvudtitlarne, såsom delar deraf, under hvilka det tillkommer Rikets Ständer, att, sedan Stats-verkets behof blifvit pröfvade och en till deras fyllande nödig bevillning blifvit åtagen, anslå de summor, hvilka af Rikets Ständer blifvit fastställde att till särskildta ändamål användas. Men Statsverkets behof hafva i flera väsendtliga delar ännu icke blifvit pröfvade, ej eller hafva Rikets Ständer ännu åtagit sig den till deras fyllande nödiga bevillningen. Om derföre dessa Hufvudtitlar skulle till Kongl. Maj:t särskildt expedieras, så innebära de förutsättningen af att något vore färdigt, som ännu icke skett, och om Rikets Ständer i morgon blefve åtskiljde, så hade de genom dessa Hufvudtitlar iklädt Stats-Contoiret förbindelser, hvilka af detsamma, i brist af nödiga dertill anvisade medel, icke kunde honoreras. I afseende på Riksdags afslutande stadgas nemligen i 109 § Regerings-Formen, bland annat, följande: »Der så oförmodadt hända skulle, att, vid den sålunda förlängda tidens utgång, Riksens Ständer icke hade *Staten* reglerat, eller någon ny bevillning till bestämdt belopp sig åtagit, då skall Konungen kunna Riksens Ständer åtskilja, och fortfare den förra bevillningen intill nästa Riksdag». — Jag vet i sanning icke, huru detta stadgande skulle tydas, derest, efter det Riksens Ständer åtskiljts, omedelbart ifrågavarande underdåniga skrifvelser blifvit särskildt expedierade. Stats-Contoiret skulle, å ena sidan, vara för-

bundet att följa Riksens Ständers vid sistlidne Riksdag uppgjorda Riks-Stat, hvilken blifvit fastställd för år 1849 och följande åren, tills nästa *Statsreglering* vidtager, och skulle således till sin disposition icke ega andra eller flera medel, än deruti blifvit anvisade, ej eller, i strid mot Grundlagens tydliga bokstaf, kunna från Riksgälds-Contoiret erhålla bevillningsmedel till högre belopp, än den gamla Staten upptager, men samma Stats-Contoir skulle, å andra sidan, till följd af de ifrågavarande skrifvelserna, vara förbundet att till Kongl. Maj:ts disposition tillhandahålla anslagssummor till ett belopp, icke obetydligt öfverstigande, hvad som uti gamla Staten under motsvarande Hufvudtitel och rubriker finnes upptaget. Huru detta skulle tillgå, torde bli svårt att inse. Att expediera Hufvudtitlarne särskildt och på olika tider, skulle dessutom strida mot numera vedertagen praxis. Vid Riksdagar för längre tid tillbaka har man visserligen förfarit annorlunda, eller på det af mig nu anmärkta oriktiga sätt. Men det har också haft ganska bedröfliga följder, hvilka jag genast skall närmare vidröra. Deremot expedierades så väl vid 1834—35, som vid 1840—41 årens Riksdag hela Statsregleringen, eller alla Hufvudtitlarne, uti en gemensam underdånig skrifvelse. Vid nästa eller 1844—45 årens Riksdag skedde visserligen ett undantag häri, så till vida som att under loppet af år 1844 en särskild underdånig skrifvelse, angående regleringen af utgifterna under 1:sta Hufvudtiteln, afläts, och de öfriga titlarne först längre fram på Riksdagen och, sedan inkomstberäkningen blifvit fastställd, uti en nummerföljd expedierades. Detta hade likväl sin särskilda orsak deri, att thronombyte inträffat, och att utgifter, som då under första Hufvudtiteln reglerades, lämpligen borde redan 1844 utgå, hvilket påkallade utomordentlig skyndsamhet i detta särskildta hänseende. Deremot kommo vid 1847—48 årens Riksdag alla skrifvelseförslagen från Expeditions-Utskottet, angående samtliga Hufvudtitlarne, i en nummerföljd, till Rikets Ständer och granskades på en gång, sedan statsfyllnadssumman dagen förut blifvit bestämd och hela Statsregleringen således blifvit alldeles afslutad. Det af mig anmärkta, derifrån afvikande origtiga sätt att förfara härutinnan, som iakttogs vid 1823, likasom vid 1828 års Riksdag, hade, såsom jag redan antydt, en beklaglig påföljd, att vid den sistnämnda Rikets Ständer måste genom en särskild underdånig skrifvelse anhålla att återbekomma en af de sålunda expedierade Hufvudtitlarne, emedan ändringar deri sedermera

befunnits nödiga, hvilket icke kunnat inträffa, om hela Statsregleringen på en gång, och först sedan Stats-verkets samtliga behof, enligt Grundlagens föreskrift, blifvit pröfvade, expedierats i ett sammanhang. Nu är ock särskildt vid denna Riksdag förhållandet det, att flera öfverflyttningar beslutats från en Hufvudtitel till annan, hvilket gör det för Rikets Ständer ganska svårt att derå utöfva control vid justering af särskildta skrifvelseförslager. — Det är således högst angeläget, att dessa förslag icke justeras, utan i sammanhang med förslag till underdåniga skrifvelser om de öfriga Hufvudtitlarne, eller hela Statsregleringen, hvaraf, såsom nämndt är, ännu mycket återstår oafslutadt. För att nu förebygga en justering dessförinnan af de förevarande skrifvelseförslagen, finnas, så vidt jag inser, endast tvänne sätt, det ena att återremittera förslagen till Expeditions-Utskottet, och det andra att besluta, det desamma skola förblifva hvilande tills skrifvelseförslag, angående alla de öfriga Hufvudtitlarne, äfven inkommit, och då företaga justering på en gång af hela Statsregleringen. För min del, anser jag det sednare mera lämpligt, enär jag, vid granskning af de insända skrifvelseförslagen, icke emot dem haft någon speciel anmärkning att göra, och således icke anser någon vidare åtgärd af Expeditions-Utskottet dervid erforderlig, men då jag hört, att tankarna äro delade om hvilketdera sättet bör ega företräde, skall jag, för min del, och då ändamålet äfven på detta sätt kan vinnas, gerna eftergifva för och biträda deras mening, som kunna vilja, genom återremiss, befrämja den sak, för hvilken jag nu uppträdt.

Herr *Gezelius:* Då dessa skrifvelseförslag till justering hos Expeditions-Utskottet förekommo, uppstod fråga derom, huruvida skrifvelseförslagen, angående Riks-Statens Hufvudtitlar, vid förutgångne Riksdagar blifvit särskildt eller på en gång till Rikets Ständer för justering insände. Secreteraren upplyste dervid, att dermed förfarits olika, så att de skrifvelseförslag, som rört Hufvudtitlarne, stundom särskildt, allt efter som Hufvudtitlarne varit completterade, och stundom i ett sammanhang till justering hos Riks-Ståndenanmälts. Med anledning deraf, och då Utskottet ansåg ifrågavarande skrifvelseförslags justerande efter hand befordra den skyndsamhet i Riksdagsärendernas gång, som mot Riksdagens nu annalkande slut desto mer borde iakttagas, som en mängd vidlyftigare expeditioner till justering återstå, hvarigenom måhända, om de alltför mycket hopa sig på en gång, särskildta justerings-

plena torde erfordras, beslöt Utskottet, att, på sätt nu skett, till Riks-Stånden ingå med skrifvelseförslag, angående de Hufvudtitlar, som voro completta.

En sådan justering efter hand af dessa expeditioner befordrar, som nämndt är, en större skyndsamhet, men utgör alldeles icke något hinder, att samtliga underdåniga skrifvelserna, angående Statsregleringen, kunna sedermera på en gång och i ett sammanhang till Kongl. Maj:t ingå. Så tillgår med Riksdagsbeslutet. Dess särskildta §§ anmälas hos Riks-Stånden till justering, alltefter som ärendena blifva hos Rikets Ständer afgjorda, men hela Riksdagsbeslutet expedieras dock först vid Riksdagens slut i ett sammanhang.

Herr *Lagergren:* I Herr *Wærns* framställning, rörande de nu föredragna skrifvelseförslagen, finner jag visserligen värde. Emedlertid innefattar den något nytt, som tål att tänka på. Den enda betänklighet deremot, som nu hos mig gör sig gällande, är möligheten af Riksdagens förlängande. I ett afseende finner jag dock ovilkorligt hinder att antaga, hvad Herr *Wærn* alternativt föreslagit. Det ligger nemligen icke i ett Riks-Stånds makt att besluta, det en Expeditions-Utskottets skrifvelse skall blifva längre hvilande, sedan densamma varit tvänne gånger hvilande å Ståndets bord och man, efter ordningen å föredragningslistan, kommit till behandlingen deraf. Ett sådant beslut, att göra dylik skrifvelse ytterligare hvilande, kan — säger jag — icke fattas, om man vill respectera den arbetsordning, som i alla tider följts. Deremot skall jag icke sätta mig emot den alternativt föreslagna återremiss, för det ändamål, som dermed uppgifvits. Men jag tror icke ens, att Herr Talmannen grundlagsenligt kan framställa proposition å hemställan att besluta, det behandlingen af dylikt, som förevarande, ärende skall göras ytterligare hvilande.

Herr *Wærn:* Jag har redan gifvit tillkänna, att jag gerna förenar mig om återremiss, på det skrifvelseförslag, angående alla Hufvudtitlarne, må kunna på en gång justeras. Men hvad beträffar den af Herr *Lagergren* ifrågasatta grundlagsenligheten af ett beslut att göra de förevarande förslagen hvilande, såsom jag alternativt hemställt, så vill jag endast erinra, att under denna Riksdag redan flera propositioner af Herr Talmannen framställts och af Ståndet blifvit bifallna, att låta Utskotts Betänkanden ytterligare hvila efter andra bordläggningen. Och jag finner i detta afseende icke någon skillnad på öfriga Utskotts beslut eller Utlåtanden och Expeditions-Utskottets beslut eller förslag till underdåniga skrifvelser. Jag vill emedlertid, äfven för discussionens förkortande härom, ingå derpå, att återremiss i ämnet må beslutas.

Vidkommande Herr *Gezelii* yttrade åsigt, att samtliga af Riks-Stånden justerade skrifvelseförslag kunna blifva liggande i Expeditions-Utskottet någon tid, innan de underdåniga skrifvelserna expedieras, så tror jag, att i denna mening ligger ett misstag. Utskottet måste handla i full öfverensstämmelse med Rikets Ständers förfarande och lärer icke kunna hålla på de underdåniga skrifvelser, hvartill förslag äro färdiga och af Rikets Ständer blifvit gillade. Jag beklagar visst, om min framställning i ämnet skulle kunna hafva en förlängning af Riksdagen till följd. Men en sådan verkan deraf föreställer jag mig icke. Längre arbetstid måtte icke upptagas af justerande utaf de nio skrifvelseförslagen, rörande de särskilda Hufvudtitlarne, på en gång, än af dem hvart för sig. Hvad renskrifningen angår, så kan den ganska väl ske på förhand. Det beror af Expeditions-Utskottet sjelft att så noga genomgå sina skrifvelseförslag, att någon ändring deruti icke bör ifrågakomma, och skulle sådant, det oaktadt, ske, så torde renskrifningen af ett nytt exemplar ganska hastigt vara verkställd. Den ökade kostnad, som derigenom kan uppstå, är alltför obetydlig, för att tagas i betraktande.

Herr *Lagergren:* Högst ogerna bidrager jag till förlängande af discussionnn. Men jag kan, i anledning af Herr *Wærns* sista yttrande, icke underlåta att anmärka, att det är en stor skillnad emellan det förfarande, att låta ett Utskotts Utlåtande, efter tvänne bordläggningar, hvila, och det, då Herr Talmannen finner betänkligt att framställa proposition å ett förslag, som icke är med Grundlags stadgande förenligt. Helt annat är också ett skrifvelseförslag, sådant, som det förevarande, som expedieras i öfverensstämmelse med Rikets Ständers beslut, och de Utskotts-Betänkanden, som skola föregå samma beslut. När sådana skrifvelseförslag afgifvits, kunna de visserligen — jag har redan medgifvit det — återremitteras, men icke inhiberas af ett Riks-Stånd, hvarigenom Rikets Ständers beslut i hvarjehanda fall skulle kunna godtyckligen dämpas eller undertryckas, och Riksdagsbeslutet efter godtfinnande uppehållas. Jag tror derföre, att, af Herr *Wærns* ifrågavarande alternativa förslag, det om återremiss allena kan blifva föremål för proposition af Herr Talmannen.

Vice Talmannen Herr *Halling:* Då tankarna nu höras vara delade endast om rätta tillämpningen af Grundlagarna å

förevarande fall, så tager jag mig friheten åberopa innehållet af 3 momentet uti 49 § Riksdags-Ordningen. Det innehåller följande: »Vid pröfningen i Ståndens plena af Utskotts afgifna förslag, skall detsamma först framställas till antagande eller förkastande utan förändring. Göres dervid anmärkning, och finner Ståndet ärendet tillfyllest utredt, må Ståndet, sedan bestämdt förslag till sådan ändring blifvit uppgjordt, om dess antagande eller förkastande, antingen genast eller, derest någon ledamot det äskar, i annat plenum besluta. Är anmärkningen af den beskaffenhet, att densamma anses fordra närmare utredning, erhåller Utskottet af samma anmärkning del, för att förslaget derefter ytterligare granska och jemnka». Enligt detta stadgande, måste, om icke anmärkning göres emot Utskottsförslag, af den beskaffenhet, att densamma anses fordra närmare utredning, framställning göras endast till antagande eller förkastande af förslaget utan förändring. När sålunda ett positivt Grundlags-stadgande verkligen finnes, som gäller till efterrättelse i förevarande fall, anser jag det böra i främsta rummet följas. Och då någon anmärkning icke blifvit gjord emot innehållet af något af de förevarande skrifvelseförslagen, ännu mindre någon, som till förändring i desamma kunde föranleda, eller som påkallade närmare utredning, anser jag yrkandet om återremiss icke förtjena afseende, och proposition af Herr Talmannen endast böra framställas å antagande eller förkastande af dessa skrifvelseförslag, hvart för sig.

Herr *Lagergren:* Emot detta Herr vice Talmannens yrkande måste jag verkligen ställa mig på den förste talarens sida, så till vida, som jag försvarar grundlagsenligheten af dennes begäran om återremiss. Det af Herr vice Talmannen åberopade moment i Riksdags-Ordningen är å en dylik, som förevarande, fråga icke tillämpligt. Med detsamma afses ärenders hufvudsakliga behandling och afgörande, men ingalunda expedierandet af beslut eller justering af skrifvelser. Om, såsom Herr *Wærn* i viss mon rätteligen anmärkt, materialier nu saknas till justering, kan det grundlagsenligt föranleda till förslagens återremitterande. Och jag tror, vid sådant förhållande, att denna återremiss kan beslutas, om Ståndet i öfrigt är af samma tanka, i afseende å skälet dertill.

Discussionen förklarades slutad, och sedan Herr Talmannens proposition å godkännande af Expeditions-Utskottets förevarande två förslag, N:ris **117** och **119**, till underdåniga skrifvelser blifvit med *Nej* besvarad, fann, på ytterligare framställning af Herr Talmannen, Ståndet för godt besluta återremitterande till nämnde Utskott af berörde skrifvelseförslag, jemte delgifvande af hvad, i afseende å desamma, nu blifvit yttradt.

§ 6.

Föredrogs ånyo Bevillnings- Lag- samt Allmänna Besvärs- och Economie-Utskottens Utlåtande, № 5, i anledning af gjorda anmärkningar vid Utskottens Betänkande, № **1**, angående vilkoren för tillverkning och försäljning af bränvin.

Härvid förekommo:

§ *1.*

Herr *Gezelius* begärde ordet och yttrade: Ehuru ett Riks-Stånd ogillat de sammansatta Utskottens förslag till förändring i denna § och två Stånd detsamma återremitterat, hafva Utskotten ändå vidblifvit sitt förra utlåtande och icke ens sökt vederlägga de deremot framställda anmärkningar, hvaribland de, hvilka afsett försvårade controller och ökadt besvär, i följd af förändringen, icke voro de minst väsendtliga; och då, efter mitt begrepp, de af Utskotten anförda skäl för förändringen icke öfverväga de skäl, som deremot anmärkts, samt nyttan af förändringen, lindrigast sagdt, måste blifva problematisk, anhåller jag, i enlighet med hvad jag vid återremissen yrkat, om proposition derå, att Utlåtandet i denna del ogillas och § bibehålles oförändrad, sådan den hittills varit lydande.

Vice Talmannen Herr *Halling* uppläste Friherre *von Krœmers* under pag **19** vid de sammansatta Utskottens Betänkande, № **1**, förekommande reservation emot Utlåtandet i denna punkt, instämde uti Herr *Gezelii* yrkande, och uppläste slutligen äfven den nu gällande **1** § uti ifrågavarande förordning, hvars bibehållande yrkades.

Flere af Ståndets öfrige Herrar Ledamöter hördes häruti instämma.

Herr *Rönblad:* Det enda hufvudsakliga skäl, som anförts emot den af de sammansatta Utskotten uti förevarande § föreslagna förändring, är det, att Kronobetjeningen ej, utan att försumma andra vigtiga tjenstepligter, skulle medhinna bränvinsredskapens försegling, derest bränningsterminerne ökades till antalet. För min del, kan jag icke dela en sådan åsigt, utan är fullt öfvertygad, att, då Konungens Befallningshafvande ega att till nämnda förrättning förordna andra välkända personer, utom Kronobetjeningen, och vederbörande

i allt fall hafva öppet att, till undvikande af ansvar, insätta bränvinsredskapen i allmänt förvar, den ömhet för Kronobetjeningen, som antydts, icke bör utgöra hinder för antagande af Utskottens förslag i denna del. Nyttan af detsamma består förnämligast deri, att de jordbrukare, hvilka icke vilja tillverka bränvin till afsalu, endast behöfva, till sitt husbehof, låta mantalsskrifva sig för bränvinsbränning under 2 månader om året, en å hösten och en å våren, dervid de kunna använda jordalster af mindre värde, som annars måhända ej äro till någon nytta, såsom dålig potatis och spannemål af sämre slag. På grund häraf anhåller jag om bifall till förevarande utlåtande.

Vice Talmannen Herr *Halling:* Till en början skulle det mycket intressera mig att få veta, hvar det står, att Konungens Befallningshafvande ega förordna särskilda bränvinsbränningsredskaps-förseglingsmän, och hvar personer skulle kunna träffas, villige att, emot ett så ringa arfvode, som dermed är förenadt, emottaga ett dylikt förordnande. Jag tror, att svårigheten härutinnan allena är tillräckligt skäl att icke antaga Utskottens förslag och något, som förtjenar att i sådant hänseende anmärkas, jemte hvad den af mig upplästa reservation innehåller.

Herr *Murén:* Äfven jag har förr trott det skola vara mindre välbetänkt att inskränka bränvinsbränningsterminen till blott en månad. Denna fruktan har likväl försvunnit, sedan jag af öfverläggningarne i ämnet inom de sammansatta Utskotten kommit till den åsigt, att försegling af bränvinsbränningsredskapen icke är så nödvändig, som densamma ansetts vara. Det är nemligen ganska sannolikt, att i allt fall icke någon vågar begagna sin redskap till bränning utöfver den tillåtna tiden. Af flera aktningsvärda bönder inom Utskotten fick jag äfven upplysningar, som bibringade mig öfvertygelsen, att försegling af bränvinsbränningsredskapen kan utan risque afskaffas, emedan böterne för oloflig bränning, vore det ock endast en timmas, äro så höga, att de vida öfverväga fördelarne, särdeles af bränvinstillverkning med små pannor. Dessutom strider det emot rättsprincip att söka tvinga någon att idka en rörelse eller näring längre, än han sjelf vill. Jag tror således, att, om man rätt betänker saken, faran ej skall finnas stor deraf att bifalla förevarande Utlåtande, som jag tillstyrker.

Herr *Björk* instämde.

Herr *Rönblad:* Jemte det jag instämmer uti hvad den

sista värde talaren yttrat, får jag, i anledning af Herr vice Talmannens yttrande, upplysa, det Konungens Befallningshafvande ega att, till biträde vid försegling af bränvinsbränningsredskap, förordna Kronofjerdingsmän och Nämndemän. Det förtjenar ock att tagas i betraktande, att Bonde-Ståndets Ledamöter ifrigt uttalat sin önskan, att kortare bränvinsbränningsterminer, än hittills gällande förordning tillåter, måtte bestämmas.

Discussionen var slutad, och sedan Herr Talmannens proposition å bifall till förevarande Utlåtande med *Ja* och *Nej* besvarats, äskades votering, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en så lydande voteringsproposition:

»Den, som bifaller Bevillnings- Lag- samt Allmänna Besvärs- och Economie-Utskottens Utlåtanden, N:ris 1 och 3, i fråga om den föreslagna Författningens 1 §, röstar: *Ja*.

Den, det icke vill, röstar: *Nej*.

Vinner *Nej*, har Ståndet afslagit nämnde Utlåtanden i denna del och bibehålles 1 §, sådan den finnes i nu gällande Förordning i ämnet.»

Vid den omröstning, som häruppå, i vanlig ordning, företogs, utföllo rösterne med 20 *Nej* emot 15 *Ja*, hvarigenom Ståndet således afslagit de sammansatta Utskottens Utlåtanden, N:ris 1 och 3, i fråga om den föreslagna författningens 1 § och bibehållit denna, sådan densamma lyder i nu gällande Förordning i ämnet.

Herr *Hesselgren* reserverade sig emot denna utgång.

§ *6 mom. 3.*

Bifölls.

§ 7.

Vice Talmannen Herr *Halling:* Den enda skiljaktighet i åsigter, som yppat sig i denna fråga, har haft afseende derå, huruvida bränvinstillverkning i stad borde få utöfvas under samma vilkor, som på landet, eller under andra. Så snart man är ense derom, att bränvinsbränning är en rörelse, som åtföljer jorden, så kan jag icke inse, hvarföre ej bränvinstillverkning för stadsjord skall få utöfvas under samma vilkor, och efter enahanda grunder, som på landet. Det skäl till åtskillnad härutinnan, som man trott sig finna i den så kallade husbehofsbränningen, är endast en ordlek. Bränvinstillverkningen i verkligheten är en fabriksnäring, hvar helst den utöfvas. Jag yrkar, att, med ogillande af de sam-

mansatta Utskottens förevarande utlåtande i Betänkandet, № 3, Ståndet i stället måtte antaga och godkänna, hvad Utskotten i Betänkandet, № 1, rörande denna punkt föreslagit.

Herr *Hesselgren:* Jag ber att få i minnet återföra, att denna punkt i Betänkandet, № 1, återremitterades förnämligast, för att slippa husbehofsbränning i städerna. Derföre anhåller jag ock om bifall till de sammansatta Utskottens förevarande förslag i Betänkandet, № 3.

Öfverläggningen var slutad, och Herr Talmannens framställning, om Ståndet behagade antaga, hvad de sammansatta Utskotten föreslagit i dess Utlåtande, № 3, angående § 7, blef med öfvervägande *Ja* besvarad.

§ *8.*

Vice Talmannen Herr *Halling:* Då Utskottens förslag i denna del är en följd af den tillstyrkta förändringen af § 1, men Ståndet ej gillat denna förändring, yrkar jag, att äfven detta Utlåtande ogillas och 8 § bibehålles, sådan densamma i nu gällande författning lyder.

Herr *Hesselgren:* Jag tror deremot icke, att antagandet af förevarande förslag är beroende af beslutet, i afseende å § 1. I det förevarande förekommer ej något i strid dermed, och som jag anser det nyttigt, anhåller jag om bifall å detta Utlåtande.

Vice Talmannen Herr *Halling:* I den fråga, huruvida förevarande förslag, angående § 8, är en följd af föreslagen förändring i § 1, såsom jag anmärkt, eller deraf beroende, torde man böra följa de sammansatta Utskottens anvisning; och uti Utlåtandet heter det jemväl, att den i § 8 tillstyrkta förändring »var en nödvändig följd af den förändring i bränvinsbränningsterminerna, hvilken vid 1 § var af Utskotten föreslagen.» Denna orsak har nu Ståndet, för dess del, undanröjt, och torde följaktligen ej kunna underlåtas att, på sätt jag tagit mig frihet yrka, äfven undanrödja följden af samma orsak.

Herr *Björk*, m. fl., instämde.

Discussionen var slutad, och fann, med ogillande af hvad de sammansatta Utskotten i Utlåtanderna, N:ris 1 och 3, rörande ändring i § 8 föreslagit, Ståndet för godt att bibehålla samma § till den lydelse, densamma har i nu gällande författning i ämnet, dock med uteslutande af orden: »samt, huruvida den är inrättad att drifvas med eld eller ånga.»

§ *10.*

Bifölls.

§§ *12, 13 och 2 mom. i 18* §.

Herr *Halling:* Ehuru deraf inom de sammansatta Utskotten föranledts mycken tidsutdrägt och omgång, har man likväl funnit angeläget att i ett sammanhang besluta öfver de ifrågavarande §§, tillika med 28 §. Ty om man, oberoende deraf, antager eller förkastar dessa §§, kommer man sedan i stort bryderi. För min del, har jag uttalat min tanka uti en vid detta Utlåtande, pag. 29, fogad reservation.

Efter uppläsande af sagde reservation, fortfor Herr *Halling:* Naturligtvis önskar jag helst, att beskattningen måtte bestämmas i enlighet med mitt förslag; men sedan jag underrättat mig om Preste-Ståndets beslut härutinnan, så vill jag icke framställa något yrkande härom. Af ett från Preste-Ståndet ankommet Protocolls-Utdrag för den 26 dennes inhämtas, att, vid föredragning af 28 §, Preste-Ståndet, med afslag å Utskottens, sidan 11, gjorda tillstyrkande, att all bränvinsbränning med ånga sammanföres och beskattas uti en enda och gemensam class, med deri för all redskap gemensamma föreskrifter, antagit, såsom sitt beslut, det af Grefve *Gyldenstolpe* i dess, Utlåtandet, № 3, bifogade, reservation framställdta förslag; hvarjemte Preste-Ståndet bifallit, hvad Utskotten i öfrigt vid denna § tillstyrkt och föreslagit, endast med undantag af den gjorda hemställan, sid. 13, rörande pannerymdsafgiften, hvilken hemställan ansågs hafva förfallit, sedan Preste-Ståndet, i afseende på beskattningen, antagit Grefve *Gyldenstolpes* ofvanberörde förslag. Härförutan har Preste-Ståndet, enligt samma Protocolls-Utdrag, gillat §§ 12, 13 och 2 mom. i § 18, med de förändringar i redaction och classification, som blifva en följd af Ståndets beslut, angående 28 §. Uti Grefve *Gyldenstolpes* ofvan åberopade reservation är föreslaget, att »Rikets Ständer må besluta, att 1:sta, 2:dra, 3:dje och 4:de classernas redskap, sådana de i sammansatta Utskottens Betänkande blifvit föreslagna, skola, då de till bränvinsbränning med ånga begagnas, erlägga den pannerymdsafgift, som i nu gällande förordning finnes utsatt för 4:de classens redskap med ånga, men att beskattningen för 5:te classens redskap med ånga skall oförändradt bibehållas». Då jag icke hyser någon förhoppning att kunna genomdrifva min åsigt i saken, vill jag, som sagdt är, icke yrka på densammas antagande, utan önskar endast, att Borgare-Ståndet måtte stadna i samma beslut,

som Preste-Ståndet, derom proposition torde af Herr Talmannen framställas.

Herr *Murén:* Sedan Herr *Halling* upplyst oss om Preste-Ståndets beslut, torde det icke vara ur vägen att erfara något om Ridderskapets och Adelns. Enligt ett från nämnde Stånd hit ankommet Protocolls-Utdrag för den 26 dennes, är Utskottens Utlåtande i förevarande hänseende bifallet, hvadan följaktligen den af Utskotten härvid lag nu föreslagna förändring blifvit af förutnämnde Stånd antagen. Jag tror också, att, om någon förändring från de gamla stadganderna skall ifrågakomma, så är den af Preste-Ståndet antagna och af Herr *Halling* förordade den mest vådliga. Derigenom skulle större skatt komma att läggas på ångbrännerierna, än till och med Utskotten föreslagit. Denna skatt är väl ganska betydlig, särdeles för 3:dje classens ångbrännerier, men beskattningen kan dock i någon mon mildras genom redskapens construerande i enlighet med 5:te classens. Enligt Tariffen på pannerymdsafgiften, har afgiften för ångbränning med en 27 kannors panna i 3:dje classen utgjort 432 R:dr, i 4:de classen 648 R:dr, således 50 procents förhöjning, samt i 5:te classen 1,296 R:dr, således dubbelt mot 4:de classen. Följden häraf har dock blifvit, att större delen af ångpannorne, på sätt den i Utlåtandet intagne tabell utvisar, krupit ner i 3:dje classen, samt att 1846 funnos två, men för närvarande i hela Riket ingen enda ångpanna i 5:te classen. Det är likväl ett obestridligt factum, att med 5:te classens ångpannor försiggår den ändamålsenligaste tillverkningen, enär dermed besparas både bränsle och säd, hvarförutan dranken varder mera spritfri, och således tjenligare till ladugårdsskötseln. Hvar och en måste således finna, att det är vida mera stats-economiskt, att bränvinsbränningen sker med 5:te, än 3:dje classens ångpannor, hvilket dock allt hitintills varit så godt, som förbjudet, till följe af den flerdubbelt drygare orimligare beskattningen. Då Utskotten nu ville höja skatten å ångbrännerierna i 3:dje classen, stadnade de vid att antaga den för 4:de classen förut bestämda, men lemnade deremot bränvinstillverkarne öppet att construera sin redskap efter 5:te classen. Denna åtgärd är baserad på ganska rationela principer. Ty, om man derjemte bibehåller beskattningen för 5:te classens ångbrännerier, så kommer hela åtgärden att inskränka sig till en förhöjning af 50 procent på 3:dje classens ångbrännerier, hvaraf blefve en följd, att bränvinsbränning med ånga skulle komma att till större delen, om icke alldeles, upphöra. Huru klokt detta vore, lemnar jag derhän. Bränvinstillverkningen ginge då tillbaka till husbehofsbränningen, hvilket i mer, än ett hänseende, vore riksskadligt. Herr *Halling* har väl i sin reservation ansett det så vådligt, »att genom lindring uti beskattningen för 5:te classens redskap, som drifvas med ånga, denna häftigaste strömfåra för bränvinsfloden uppmuntras och framkallas». Jag hemställer dock, om bränvinstillverkningen i sjelfva verket skall blifva mindre genom dess inskränkande till enkel redskap, och om den ej tillförene vore lika stor, då den bedrefs med en otalig massa små brännerier. För min del, är jag härom fullkomligt öfvertygad, äfvensom jag tror, att man först genom bränvinsbränningens concentrerande på så få större inrättningar, som möjligt, skall kunna åvägabringa en fullkomligt rationel beskattning derå, hvaremot sådant är alldeles omöjligt, så länge man kokar bränvin i hvarenda koja. De smärre bränvinsredskapen kunna svårligen, utan endast större och serdeles de, som drifvas med ånga, med fördel byggas så, att de må hänföras till 5:te classen, och om beskattningen å dessa sednare minskas, så kommer otvifvelaktigt dessas antal att i betydlig mån ökas, hvilket vore en stor fördel, då icke blott mindre rudimaterier erfordras för en större production, utan äfven denna skulle kunna säljas för vida billigare pris, än den, som åstadkommes genom ett mindre rationelt tillverkningssätt. Hellre, än att genom den af Herr *Halling* nu föreslagna beskattningen befordra husbehofsbränningen, skulle jag dock vilja bibehålla den nu varande afgiftstariffen oförändrad. Då likväl så många vigtiga skäl tala för den af Utskotten föreslagna förändringen, anhåller jag, att Ståndet derät måtte lemna sitt bifall.

Herr *Pettersson* instämde.

Herr *Rönblad:* Vid frågans behandling inom de sammansatta Utskotten upplystes, att afverkningsförmågan hos den redskap, som drifves med ånga, är till det mesta beroende af ångtrycket, och i ganska ringa mån af sjelfva bränvinsbränningsredskapens construction, så att med ångpanna i 3:dje classen, om den göres något större, kan på samma tid tillverkas lika mycket, som med bränvinspanna af samma rymd i den 4:de classen. Det har också verkat, att antalet af ångbrännerier i 4:de och 5:te classerna betydligen nedgått, under det de i 3:dje classen till ännu större grad ökats. Om, såsom man hittills föreställt sig, det skulle vara

så stor fördel att bränna med 5:te classens redskap, så skulle sannerligen den högre beskattningen icke derifrån afhållit. Då sådant likväl inträffat, bevisas häraf allra bäst, att fördelarne af 5:te classens redskap, relativt till den 3:dje, icke äro så stora, att det lönat mödan att förse sig med den förstnämnde vida dyrare redskapen. Då man nu höjt afgiften å tredje classens ångpannor till likhet med 4:de classens, har man icke kunnat gå längre, så vida man icke velat höja afgiften på sjelfva redskapen. Den nu föreslagna förändringen motsades icke en gång af Bonde-Ståndets i sammansatta Utskotten varande Ledamöter, och det vore orimligt att nu motverka densamma, särdeles som den är enda utvägen att komma till en fullt rationel beskattning å bränvinstillverkningen. Då jag, för min del, är fullkomligt öfvertygad om lämpligheten deraf, yrkar jag proposition på bifall till Utskottens förslag. Vid en kommande Riksdag, då följderna hunnit visa sig, skall man finna fördelarne; hvarom icke, så kan då en annan förändring vidtagas.

Herr *Hesselgren*: Under förhoppning, att Borgare-Ståndet icke frångår de åsigter, som vid återremissen uttalades, anser jag mig böra återgå till den ordning, i hvilken frågorna härstädes blifvit föredragna, och jag inskränker mig således nu till yttrande, angående **12**, **13** §§ samt **2** mom. i **18** §. Härvid torde jag få nämna, att jag, för min del, icke befarar någon särdeles farlig tillökning i »bränvinsfloden» deraf, att man sammanför 3:dje, 4:de och 5:te classerna, när bränvinstillverkningen sker med ånga, uti en 6:te class. Sakkunnige personer hafva upplyst, att med 3:dje classens ångredskap kan på lika tid tillverkas lika mycket, som med 5:te classen, och då enda följden vore, att 3:dje classens redskap möjligen komme att upphöra, under det den 5:te ökades, bör man icke hysa någon fruktan i förutnämnda hänseende. Men detta vore fullt statseconomiskt i så måtto, att besparing i rudimaterier kunde införas, på samma gång man erhölle bättre product både i bränvin och drank. I motsats till Herr *Halling*, tror jag således, att det vore särdeles nyttigt, om man kunde genom minskad beskattning uppmuntra 5:te classens ångbrännerier. Af den i Utlåtandet, pag. **10**, intagna tabell öfver bränvinspannornas antal i Riket under åren **1842—1849** inhemtas, huru 3:dje classens brännerier ökats, under det 4:de och 5:te minskats, samt således huru stadganderna éluderats, och Statens inkomster af denna näring blifvit i hög grad förminskade. Jag är visserligen icke

till alla delar nöjd med Utskottens förevarande förslag, men då detsamma innehåller ett godt steg framåt, samt det i allmänhet hos oss är svårt att på en gång åstadkomma genomgripande reformer, så är jag nöjd med den nu vidtagna, i hopp, att framdeles kunna komma längre fram. Jag yrkar bifall till de nu föredragna §§.

Herr *Berger* instämde.

Herr *Ekenman:* I afseende på ordningen för föredragningen, delar jag Herr *Hallings* åsigt, att **28** § bör företagas i sammanhang med de nu förevarande §§, och i hopp att detta gillas af Ståndet, yttrar jag mig nu på en gång öfver alla dessa §§. — Om man stannat vid att sammanföra 3:dje och 4:de classernas redskap med ånga till en class, skulle jag ansett sådan förändring särdeles förtjenstfull, enär det är ostridigt, att man med 3:dje classens ångredskap kan på samma tid åstadkomma lika stor tillverkning, som med lika beskaffade redskap i 4:de classen. Deremot kan jag icke tillerkänna lika förtjenstfullhet åt förslaget, att i samma class jemväl inrymma ångbrännerier af 5:te classen. I detta hänseende skulle jag varit Herr *Hesselgren* förbunden för hans försäkran, att »bränvinsfloden» genom tillverkning medelst 5:te classens ångredskap icke ökas, så vida jag nemligen för öfrigt funnit mig öfvertygad af de skäl, han härföre anfört. Jag eger sjelf någon kännedom härutinnan och jag vet alltför väl, att man med 5:te classens ångredskap kan åstadkomma vida större qvantitet bränvin, än med alla andra slags redskap, hvarför man också alltid förr begagnat sådan vid de större brännerierna. Den alltför höga skatten har dock sedermera gjort detta omöjligt. Häraf blef en naturlig följd, att man slog sig på tillverkning med 3:dje classens redskap heldre, än att begagna den, **50** procent större beskattning ålagda, redskapen i 4:de classen. Jag är deremot öfvertygad, att, om Utskottens förslag antages, så komma de possessionater, hvilka ställt sin hushållning på bränvinsbränning, att blifva tvungna att taga till 5:te classens redskap. Härigenom komma alla de mindre brännerierna, hvilka icke kunna concurrera med större, att alldeles upphöra. Man säger väl, att det är lyckligt, att bränvins-tillverkningen göres till fabriksrörelse. En sådan öfvergång bör dock icke göras allt för häftigt. Jag har fästat min uppmärksamhet vid Herr *Muréns* yttrande, att beskattningen å ångbrännerier i 3:dje classen blifvit förhöjd. Det är visserligen sannt; men också har skatten å 4:de classen förblifvit oförändrad, och den å

5:te classen blifvit till icke mindre än 100 procent nedsatt. Denna förändring kommer således att alltför betydligt inverka till minskning i beloppet af denna bevillning. — Icke dess mindre, och då jag anser, att, betraktadt ur statseconomisk synpunkt, det vore särdeles fördelaktigt, om man kunde uppmuntra bränvinbränning med 5:te classens ångredskap, hvarigenom besparing i rudimaterier och bättre product skulle åvägabringas, vill jag, särdeles då det visat sig, att den närvarande beskattningen derå är alltför hög, icke motsätta mig en billig nedsättning, den jag föreslår till 25 procent af den nuvarande afgiften; hvaremot jag biträder Utskottens förslag att 3:dje och 4:de classerna må i en class sammanföras.

Herr *Kjöllerström* instämde.

Herr *Murén:* Jag vill endast erinra, att den af Utskotten föreslagna nedsättning i afgiften för bränvins-bränning med 5:te classens ångredskap i sjelfva verket icke är någon nedsättning, som verkar förminskning i Statsverkets inkomster, enär, mig veterligen, i hela landet för närvarande och ända sedan 1847 icke finnes något så beskaffadt bränneri. Den nuvarande bevillningen å bränvins-tillverkning med 5:te classens redskap innefattar i sig detsamma, som ett verkligt förbud att åstadkomma sådan tillverkning på det mest ändamålsenliga sätt. Nedsättes ej bevillningen för 5:te classen till likhet med afgiften för 4:de, på samma gång, som man höjer 3:dje classen till samma afgift, som 4:de, så kommer ångbrännings-tillverkningen att till stor del återförvisas till den mindre ändamålsenliga s. k. husbehofs-bränningen; man lemnar då blott en slags tillåtelse till ångbränning, hvarutaf ganska få lära begagna sig. För att härom öfvertygas på den redan vunna erfarenhetens väg, behöfver man blott kasta en blick på den i Utlåtandet, pag. 10, intagna tabellen. Den utvisar, att antalet bränningsredskap stigit i 3:dje classen under åren 1842 till 1849 från 48 till 424 stycken, hvaremot de i 4:de classen minskats från 214 till 63, samt redskapens antal i 5:te classen 1842 utgjorde 8, 1843 10, men derefter nedgått, så att 1846 funnos endast 2, och derefter intet enda. Det bevisar, att skatten är alltför hög å 4:de och 5:te classernas redskap, i förhållande till den 3:dje; och då man nu tvingar 3:dje classen upp i den 4:de, så bjuda både rättvisa och klokhet, så vidt man icke afser att förhindra bränvinsbränning med ånga, att, i stället för den förhöjning i skatten, som medelst denna uppflyttning tillkommer af circa 50 procent, lemna bränvinsproducenterne den ersättning, att

de, om dem så godt synes, ega att construera sin redskap på bäst ändamålsenliga sätt, eller så som den för 5:te classen är föreskrifven, — utan att derföre erlägga högre bevillning, än som nu eger rum för 4:de classen.

Herr *Sundler* instämde.

Herr *Halling:* Om någon tror mig om att vilja befordra bränvins-bränningen, så misstager han sig högeligen. Tvärtom önskar jag att densamma, äfvensom hela bränvinslagstiftningen, må från vårt kära fädernesland alldeles försvinna. Men då vi nu hafva så väl den ena, som den andra, anser jag det icke vara för landet nyttigt att vid hvarje Riksdag vända upp och ned på den härom utfärdade lagstiftningen. Vidkommande fördelen af den förträffliga product, som, efter hvad här blifvit sagdt, skall kunna erhållas genom ångbränning med 5:te classens redskap, så tror jag, att den tyvärr reducerar sig till blott ett godt pris, men alldeles icke förefinnes i varans bättre beskaffenhet. Skillnaden mellan bränvinstillverkning med enkel redskap och sådana, som drifvas med ånga, är ock så stor, att någon täflan dem emellan aldrig skall kunna exsistera, och den, som vill inlåta sig i täflan med enkel redskap, skall alltid komma att förlora, äfven om han antingen ej vill, eller ej kan sjelf inse detsamma. Men att gifva ökad fart åt bränvinsfloden genom att understödja tillverkningen med 5:te classens ångbrännerier, dertill vill jag ej bidraga. Derföre instämmer jag uti det af Preste-Ståndet fattade beslut och skulle önska, att Borgare-Ståndet äfven antog detsamma. Härom är jag likväl icke så angelägen, att jag ämnar envist påyrka detsamma. Frågan, som är af bevillningsnatur, kommer, ehvad de öfriga Stånden i olikhet härmed besluta, att ändock i sista hand afgöras af de kloka män, som bilda sammansättningen af det Förstärkta Stats-Utskottet. Det kan således qvitta mig lika, huru Borgare-Ståndet nu må besluta.

Herr *Murén:* Jag hemställer till Herr *Halling* sjelf, om det icke är just han, som påyrkat en förändring i förevarande hänseende i så måtto, att han begärt förhöjning för 3:dje classens redskap till 25 procent af derför nu gällande tarif. Häruppå kan jag likväl icke ingå, utan må man antingen bibehålla den nuvarande tarifen oförändrad, eller ock, om förändring nödvändigt skall ega rum, antaga den af Utskotten nu föreslagna.

Herr *Halling:* Det har ursprungligen aldrig varit min mening att förändra den gamla tarifen; och som jag härutinnan

synes hafva en bundsförvandt uti Herr *Murén*, så anhåller jag om proposition derå att den nu gällande tarifen må oförändrad bibehållas, samt afstår från mitt förut gjorda yrkande.

Öfverläggningen förklarades slutad; hvarefter Herr Talmannen framställde proposition på bifall till de nu föredragna 12:te och 13:de §§ samt 2:dra mom. i 18:de §. Denna framställning besvarades med blandade *Ja* och *Nej*, och, då Herr Talmannen förklarade, att han ansåge *Nej* vara öfvervägande, begärdes votering.

Herr *Halling:* Jag ber att få erinra, hurusom det synes vara mindre lämpligt, att nu först afgöra de af Herr Talmannen föredragna §§, innan beslut fattats, rörande den under § 28 intagna tarif. Man skulle härigenom på förhand binda händerna på sig. Jag hemställer derför, om icke nämnda tarif nu borde först få företagas.

Häruti hördes flera ledamöter instämma.

Herr Talmannen hemställde, i anledning häraf, om icke Ståndet skulle finna nödigt att först till pröfning företaga den omnämnda tarifen; hvarvid, i händelse Herr *Ekenman* ville afstå från sitt förslag, i afseende på 25 procents nedsättning af afgiften för 5:te classens redskap, votering endast ifrågakomme emellan den gamla och den af Utskotten nu föreslagna nya tarif.

Herr *Berger:* Jag vågar till Herr Talmannen hemställa, om det är formenligt, att discussion i ämnet åter kan få börja på nytt, sedan den en gång förklarats slutad. Jag yrkar, att den begärda voteringen måtte få försiggå.

Herr *Ekenman:* Jag kan icke frånträda mitt yrkande. Om man vill framkalla pistoriska verk, måste den af mig begärda nedsättningen ega rum, och icke, såsom Herr *Halling* yrkat, än mera förhöjas.

Herr *Halling:* Herr *Ekenman* har förbisett, att jag numera gått öfver på Herr *Muréns* åsigt att bibehålla den gamla tarifen, oförändrad.

Herr *Hesselgren:* För min del, vill jag icke motsätta mig, att den under 28 § intagna tarif nu må först pröfvas.

Vidare förekom ej; och, sedan Ståndet beslutat att nu först företaga den omnämnda tarifen, uppsattes, justerades och anslogs, om contra-propositionens lydelse, en så lydande voterings-proposition.

»Den, som vill, att contra-propositionen ställes å nu gällande pannerymdstarif, röstar: *Ja*.

Den, det icke vill, röstar: *Nej*.

Vinner *Nej*, ställes contra-propositionen å nu gällande pannerymdstarif, med nedsättning för 5:te classens redskap med 25 procent.

Voteringen försiggick i vanlig ordning. Den utföll med 20 *Ja* emot 16 *Nej*.

I enlighet med det sålunda fattade beslutet, uppsattes derefter i hufvudsaken följande voterings-proposition:

»Den, som bifaller Bevillnings-, Lag- samt Allmänna Besvärs- och Economie-Utskottens förslag, enligt Utlåtandet, № 3, till pannerymdstarif, röstar: *Ja*.

Den, det icke vill, röstar: *Nej*.

Vinner *Nej*, har Ståndet antagit nu gällande pannerymdstarif, oförändrad».

Sedan denna proposition blifvit justerad och anslagen, anställdes ånyo votering, som utföll med 32 *Ja* emot 4 *Nej*, hvadan Ståndet godkännt den af Utskotten nu föreslagna pannerymdstarif.

Herr *Halling:* På det att det nederlag, min åsigt uti dessa voteringar lidit, icke må anses alltför stort, ber jag att till protocollet få upplysa, det jag aldrig påkallat någon votering i förevarande ämne.

Herr *Hörnstein:* Det var likväl Herr *Halling*, som genom sina invändningar föranledde densamma.

Herr Talmannen framställde derefter proposition på bifall till Utskottens förslag, angående 12 och 13 §§ samt 2 mom. i 18 §. Med öfvervägande *Ja* blef densamma besvarad.

§ 26.

Bifölls.

§ 28.

Om här åberopade tarif var, såsom ofvan sägs, beslut redan fattadt, och 28 § i öfrigt blef godkänd.

§ 35.

Bifölls.

37 § 1:sta och 2:dra mom.

Bifölls.

Herr *Halling:* Jag ber att få reservera mig häremot på de skäl, som finnas anförda uti min vid Utlåtandet, pag. 30, intagna reservation. Ehuru jag icke velat uppehålla tiden med discussion härom, har jag likväl icke frånträdt min sålunda uttalade åsigt.

3 mom.
Bifölls.
§ 43.
Bifölls.
Herr *Björk*, med hvilken Herrar *Halling*, *Rinman* och *Ekenman* förenade sig, anmälde häremot reservation, under åberopande af de vid återremissen anförda skäl.
§§ 44 och 45.
Vid Utlåtandet, № 3, lät Ståndet bero.
§ 47.
Bifölls.
§ 49.
I sammanhang härmed anmäldes ett från Ridderskapet och Adeln ankommet Protocolls-Utdrag för den 26 dennes, utvisande, att nämnde Stånd dels antagit förevarande 49 § utan annan förändring, än att orden: »hvarje gång han derför lagföres» utbyttes emot uttrycket: »hvarje gång stämning derför uttages och honom delgifves», dels ock beslutat, att de öfriga Stånden skulle inbjudas att om detta beslut sig förena.
Herr *Wetterberg:* Det lärer svårligen gå an att antaga inbjudningen. Den synes afse blott skriftlig stämning, men, enligt 11 Cap. 10 § Rättegångs-Balken, kan i brottmål äfven mundtlig stämning ega rum. Jag yrkar derför afslag till inbjudningen.
Vidare förekom ej. Ståndet antog icke inbjudningen, med vidblifvande af sitt förut fattade beslut.
§ 56.
Herr *Rinman:* Här hafva Utskotten vidblifvit sitt förra förslag, enär »grunden för de i förordningen meddelade förbud emot utminutering, *i vissa fall*, af bränvin jemväl eger tillämpning på sådan försäljning af andra, vare sig in- eller utländska spirituesa drycker». Jag anser det dock icke vara rätt att så uppställa lagar, att de »i vissa fall» ega tillämpning, hvadan, och då den ifrågaställda förändringen icke är behöflig, jag yrkar, att nuvarande stadgande må bibehållas.
Herr *Halling:* Jag har reserverat mig, i den afsigt, att det må vara tillåtet att i allmänhet försälja ¼ kanna bränvin. Om denna min mening icke understödjes, så har jag i öfrigt ingen anmärkning emot Utskottens förevarande förslag, det jag följaktligen i sådant fall bifaller. Rörande denna fråga, har man förr tvistat ganska mycket, utan att skilja emellan in- eller utländskt bränvin.

Öfverläggningen förklarades slutad, och 56 §, 1 mom., bifölls.
Utskottens begge öfrige yttranden biföllos.
§ 7.
Herr *Petré* begärde och erhöll 4 dagars ledighet från Riksdagsgöromålen, räknad från och med morgondagen.
§ 8.
Föredrogos och godkändes Expeditions-Utskottets förslag till underdåniga skrifvelser:
№ 120, i fråga om ytterligare anslag till uppförande af cellfängelser,
№ 121, om sättet för fullföljd af mindre brottmål, som med tvistemål ega nära gemenskap, eller deraf härflyta,
№ 122, angående förklaring af lagens stadgande om rätta orten för lysning till äktenskap,
№ 123, angående tillfälle till undervisning i Latinska språket vid Elementar-läroverken,
№ 124, angående iakttagande af vissa vilkor vid utländsk mans naturalisation i Sverige,
och № 125, angående ett sammandrag af föreskrifterne, rörande mätning af spannemål;
hvaremot skrifvelseförslaget, № 118, blef, på begäran, bordlagdt.
§ 9.
Bordlades Stats-Utskottets Utlåtanden, N:ris 262—268, hvartill rubrikerna införas i Protocoll, vid ärendernas pröfning.
Plenum slutades kl. ½ 10 e. m.

In fidem.
E. G. Runeberg.

Den 30 Julii.

Plenum kl. 9 f. m.

§ 1.
Den underdåniga skrifvelse, som Ståndet den 26 dennes beslutat, i fråga om Wermlands Fältjägare-Regementes successiva indragning, justerades, så lydande:
»Stormägtigste, Allernådigste Konung!
Uppå Stats-Utskottets förslag hafva Borgare- och Bonde-Stånden beslutat att till Eder Kongl. Maj:t ingå med en un-

derdånig skrifvelse, med anhållan, att Wermlands Fältjägare-Regemente måtte successivt indragas, samt de derigenom blifvande besparingar komma Statsverket till godo. Derjemte hafva Borgare- och Bonde-Stånden förordnat, att emedlertid det å gällande Riks-Stat för Regementet upptagna anslag, 25,684 R:dr 16 sk., skulle, vid nu uppgörande statsreglering, fortfarande, uppföras. I detta sednare beslut hafva Ridderskapet och Adeln samt Preste-Ståndet instämt, hvaremot dessa sistnämnde begge Riks-Stånd förkastat frågan om ofvanberörde underdåniga skrifvelse.

Då frågan härom icke kommer att underkastas votering i förstärkt Stats-Utskott, har Borgare-Ståndet ansett sig böra, för egen del, hos Eder Kongl. Maj:t härmedelst i djupaste underdånighet anhålla, att Wermlands Fältjägare Regemente måtte successivt indragas, samt de derigenom blifvande besparingar komma Statsverket till godo.

De skäl för denna underdåniga anhållan, som Stats-Utskottet anfört och Borgare-Ståndet nu får till alla delar åberopa, äro: att det icke vore med en ändamålsenlig organisation öfverensstämmande, att, jemte indelta soldater och beväringsmanskap, använda värfvade trupper, som icke göra ständig garnizonstjenst: att med Wermlands Fältjägare-Regemente dessutom företedde sig det egna förhållande, att detsamma, såsom endast en kort tid af året sammandraget till vapenöfning, bestode af manskap, som, för denna obetydliga tjenstgöring, högst ringa aflönadt, måste vara betänkt på åtskilliga utvägar för sitt uppehälle, och derigenom måhända vänjdes vid ett ombytligt och ostadigt lefnadssätt: att denna trupp tillkommit under förhållanden, som nu icke mera förefunnos, och hvarigenom dess tillvaro, helst sedan flere Jägare-Corpser blifvit inrättade, icke vore behöflig; samt att nödvändigheten fordrade att iakttaga hvarje besparing, som, utan åsidosättande af Statens sanna fördel, kunde ega rum.»

Herr *Grape* begärde ordet och hemställde, om icke Herr *Brincks* på bordet hvilande motion om inbjudning till Bonde-Ståndet att i Borgare-Ståndets förenämnda beslut sig förena nu måtte till behandling förekomma.

Vice Talmannen Herr *Halling:* Jag föreslår, att någon annan åtgärd icke må af Ståndet i berörde hänseende vidtagas, än att beslutet delgifves Bonde-Ståndet, som sedermera sjelft må bestämma, hvad, i anledning deraf, kan vara att göra

Herr *Lagergren:* Jag, för min del, ogillar den ifrågasatta inbjudningen, såsom jag vid ett föregående tillfälle haft

äran tillkännagifva, och tror, att den väckta motionen om aflåtande från Borgare-Ståndet af en särskild underdånig skrifvelse, angående indragning af Wermlands Fältjägare-Regemente, är utom ordningen väckt. Det längsta, man i förevarande fall kan gå, är att meddela Bonde-Ståndet underrättelse om ofvanomförmäldta af detta Stånd fattade beslut. Det är svårt att föreställa sig, att ett sådant meddelande skall kunna till något tjena, då Bonde-Ståndet redan afgjort hufvudfrågan, hvadan detta ämne är för detsamma fullkomligt främmande.

På hemställan af Herr Talmannen, beslöt Ståndet, att frågan om inbjudningen skulle hvila, till dess motionairen, Herr *Brinck*, som nu var frånvarande, kommer tillstädes.

§ 2.

Föredrogos ånyo Constitutions-Utskottets Memorialer:

№ 12, med förslag till ändringar uti 53 och 70 §§ Regerings-Formen, samt 31 § Riksdags-Ordningen, angående åtskilliga Bevillnings-Utskottets åligganden.

Antogs att hvila till grundlagsenlig behandling vid nästa Riksdag.

№ 13, med förslag till ändring i 69 § Regerings-Formen, rörande återremiss af Stats-Utskottets förslag uti der nämnda frågor.

Herr *Wærn:* För min del, kan jag ej anse detta förslag, såsom nyttigt och nödigt; äfvensom jag ej eller kan gilla de af Utskottet i Memorialet uttalade åsigter. Utskottet säger nemligen: »Den rätt, Stats-Utskottet i omförmälda måtte har sig tillagd, står emedlertid, närmare betraktad, utom den princip, hvarpå bildande af Utskott grundas, och som egentligen icke är annan, än behofvet af utredning och beredning af ärendena, innan de hos Stånden företagas till pröfning.» Jag är af en alldeles motsatt tanka, och tror, att hvad man med en återremiss åsyftar, just är en närmare utredning och beredning af frågan. I öfrigt är det alldeles nödvändigt att se hela statsregleringen i sammanhang, hvarföre man ej eller bör aflägsna de föreskrifter, som i detta afseende nu äro gällande. Dessutom bör man komma ihåg, att de handlingar, som bifogas frågor om anslag, äro särdeles stora och vidlyftiga, hvadan det är för Stats-Utskottet nästan omöjligt att i afgifvande Betänkanden derom meddela noggrann kännedom. Stats-Utskottets Betänkanden om hufvudtitlarne skulle växa alltför mycket, om man deruti fordrade en utförlig redogörelse för allt, som rörde ett äskadt anslag. Om ifrågavarande förslag antoges, skulle detsamma leda derhän, på det

att Stånden, då ett ärende första gången förekom, kunde blifva i tillfälle, att med behörig sakkännedom bestämma, om detsamma borde bifallas eller afslås, eller ock återremitteras för ytterligare utredning. Ett sådant sätt att gå till väga komme ingalunda att leda till Riksdagarnes förkortande. Om det åter ej iakttoges, utan beslut genast fattades, blefve följden den, att flera anslag, än nu är fallet, beviljades, äfvensom att man vid anslagens beviljande vore ur tillfälle att bedöma, om tillgångar dertill förefunnos. Jag kan icke inse, att Stats-Utskottet har någon suprematie derigenom, att frågor, tillhörande statsregleringen, icke kunna, då de första gången hos Stånden förekomma, afslås, utan måste till Utskottets förnyade handläggning återlemnas. En sådan föreskrift gäller ock om ärenden, tillhörande Constitutions-Utskottet; och det ligger i sakens natur, att något annat förfarande icke lämpligen kan ega rum med Lag- och en del Banco-Utskottets Betänkanden. En annan sak är äfven förtjent af uppmärksamhet. Man skulle, med antagande af detta förslag, icke kunna i de olika Stånden se, hvilka anslag hade sympathier för sig, eller voro deraf i saknad. Detta torde dock vara nödvändigt. Om Stånden genast skulle fatta beslut i anslagsfrågor, så blefve händelsen den, att hvarje Stånd handlade, enligt sina sympathier, och mången gång beviljade anslag, som icke ansågos precist nödvändiga, eller af samma Stånd skulle beviljas, i händelse det hade kännedom derom, att tillgångarna redan genom andra Stånds åtgärder voro hårdt anlitade, men derom fås ej kunskap, förrän sednare, och i ett sammanhang blir det först genom Stats-Utskottets svar på återremisserne synligt. Om andra Stånd lemnade anslag till andra föremål, vore man urståndsatt att anställa en jemnförelse emellan anslagen, så vida återremiss deraf icke egt rum. Så t. ex. återremitterade detta Stånd alla af Stats-Utskottet afstyrkta frågor om anslag till hamnar; detta var en yttring af Borgare-Ståndets sympathie för anslag till industriela företag. Hade dessa anslag genast bifallits, hade det kunnat inträffa, att, sedan andra betydliga anslag, som de andra Stånden beviljat, utgått, medel saknats till de förstnämnda, men det kan likväl icke antagas, att Borgare-Ståndet velat sätta Riksgälds-Contoiret i förlägenhet. Sådant kunde dock blifva fallet, i händelse Stånden icke egde kännedom af hvarandras beslut och alltid jemnförde anslagen med tillgångarne. En sådan jemnförelse torde dock svårligen kunna ega rum inom ett Stånd, utan bör öfverlemnas åt Utskottet

att verkställa. För Stats-Utskottet är det dessutom omöjligt att behandla hvarje anslagsfråga, såsom ett särskildt Betänkande; utan när en fråga blifvit inom Utskottet afgjord, och synnerligast, när den af Utskottet blifvit afstyrkt, motiveras den i Betänkandet oftast helt knapphändigt, emedan, som jag redan nämnt, anslagsfrågor nästan alltid äro åtföljda af så vidlyftiga handlingar, att deras utredning, äfven i de fall, då Utskottet ej anser dem förtjena afseende, måste alltför mycket upptaga den för detta Utskott särdeles knappa tiden. Detta förslag åsyftar likväl ett motsatt förhållande eller ett tvång för Utskottet att vidlyftigt och utförligt framlägga sina motiver för hvarje, äfven det mest absurda anslags afstyrkande. Följaktligen synes mig förslagets antagande ingalunda komma att bidraga till Riksdagarnes förkortande. Tvärtom tror jag skulle blifva händelsen. Slutligen vill jag erinra, hurusom få anslag lemnas utan vilkor. Om t. ex. nu Stats-Utskottet skulle afstyrkt ett anslag, och följaktligen uraktlåtit att föreskrifva några sådana, men Ståndet skulle bevilja detsamma, så kunde det lätt hända, att de glömde bort sådant, men blifver ärendet återremitteradt, är det att hoppas, att det alltid iakttages. På dessa skäl anser jag detta förslag hvarken nödigt eller nyttigt, och då detsamma ej eller skulle medföra förkortning af Riksdagarne, begär jag återremiss deraf. Det är, jag vill derom erinra, först under de sednare Riksdagarne, som deras afslutande berott af statsregleringen; men så har förhållandet icke förr varit.

Vice Talmannen Herr *Halling:* Mig förefaller det, såsom afsåge Constitutions-Utskottets framlagda förslag att afhjelpa en olägenhet derigenom, att, sedan, vid **1844—45** årens Riksdag, **49** § R. O. erhållit ett nytt moment af innehåll, att »vid pröfningen i Ståndens plena af Utskotts afgifna förslag, skall detsamma först framställas till antagande eller förkastande utan förändring. Göres dervid anmärkning till förändring, och finner Ståndet ärendet tillfyllest utredt, må Ståndet, sedan bestämdt förslag till sådan ändring blifvit uppgjordt, *om dess antagande eller förkastande, antingen genast, eller derest någon ledamot det äskar, i annat plenum besluta*», någon motsägelse, vid behandling af allmänna frågor och särskildt de, som röra statsregleringen, icke må uppkomma vid jemnförelse med **69** § R. F. Någon fara anser jag det icke vara, att antaga Constitutions-Utskottets ifrågavarande förslag till ändring i sistnämnde §, ty stadgandet i

49 § R. O., der det heter: »Är anmärkningen af den beskaffenhet, att den anses erfordra närmare utredning, erhålle Utskottet af samma anmärkning del, för att förslaget derefter ytterligare granska och jemnka», står dock alltid qvar. Nu åter innehåller 69 § R. F. en föreskrift, som icke på tjugo år blifvit tillämpad. Der står nemligen, att, »om hos Riksens Ständers plena gemensamt eller uti något af Riks-Stånden uppstå betänkligheter att antaga, hvad Stats-Utskottet tillstyrkt uti det, som rörer antingen Statens reglerande, eller bevillningens derefter lämpade hela belopp, eller hvad till Riksgälds-Contoirets utgifter och inkomster hörer, eller grunderna för Riksgälds-Contoirets styrelse och förvaltning, då böra de skäl anföras, på hvilka sådana betänkligheter sig stödja, samt meddelas Stats-Utskottet, som derefter tager ärendet under ytterligare öfvervägande. Anser Stats-Utskottet sig icke kunna afvika ifrån dess redan afgifna yttrande, eller instämma uti Riksens Ständers eller ett särskildt Stånds tankar, utnämne då Utskottet deputerade, som uti det eller de Stånd, der betänkligheter uppkommit, företräda och närmare upplysa förhållandet.» Denna föreskrift är numera ej tilllämplig, och det kan derföre vara på tiden, att densamma undanrödjes; hvilket äfven blefve följden af detta förslag. Genom detsamma blefve en möjlighet att förkorta Riksdagarne, utan att ärendernas behandling derpå komme att förlora, då Stånden, fortfarande, voro berättigade att återremittera ett ärende, då omständigheterna så påfordrade, men den ifrågasatta ändringen af 69 § R. F. skulle medföra den väsendtliga fördel, att, i händelse Stånden ansågo ett från Stats-Utskottet inkommet Utlåtande böra ändras, en sådan ändring kunde ega rum utan den omgång, som genom återremiss uppkommer. I öfrigt tror jag, att en återremiss vanligtvis blir utan verkan, och det är dessutom exempel på, att densamma inom Utskottet icke ens blifvit uppläst, då ett ärende af blott två Stånd blifvit återlemnadt till Utskottet. Jag undrar visst icke på ett sådant förfarande, men jag anser, att äfven deruti ligger ett skäl för bifall, om proposition hvarå jag nu anhåller.

Herr *Gråå:* I afseende på det af Constitutions-Utskottet framlagda förslag till förändrad lydelse af 69 § R. F., är jag af olika mening med Herr *Wærn.* När Rikets Ständer beslöto den ändring af 49 § R. O., att från Utskott inkomna Betänkanden skulle kunna definitivt afgöras, då de första gången inom Riks-Stånden förekomma, utan att behöfva återremitteras, var det sannolikt genom ett förbiseende af Constitutions-Utskottet, som 69 § R. F., deruti är stadgadt, huru med Stats-Utskottets Betänkanden bör förfaras, då anmärkningar deremot framställas, icke förekom till likartad behandling. Då nu ett medel gifves till vinnande af rättelse härutinnan, bör tillfället äfven begagnas. I allmänhet anser jag det åligga Utskotten, att så fullständigt bereda ärendena, att Rikets Ständer första gången må kunna afgöra dem. Så har ock Stats-Utskottet vid denna Riksdag sökt förfara, och då något Betänkande blifvit af endast två Stånd återremitteradt, har Utskottet, då några nya skäl icke blifvit anförda, merändels vidblifvit sitt förra yttrande. Af erfarenheten är det dessutom bekräftadt, att Rikets Ständer, då ett Stats-Utskottets Betänkande första gången förekommit, ganska ofta ansett sig beredde att afgöra detsamma, såvida 69 § R. F. icke deremot lagt hinder. Att undanrödja detta hinder, tror jag vara ganska angeläget, och gillar derföre den ändring utaf nämnda §, som af Constitutions-Utskottet blifvit föreslagen. Då i öfrigt de ärenden, som af Stats-Utskottet behandlas och angå anslag, röra zifferförhållanden, synes det mig böra för hvar och en vara lätt att bestämma, om han vill bevilja dem eller icke. Att man dervid icke alltid kan beräkna Statens tillgångar, är visserligen en sanning, men detta låter sig i allmänhet icke göra, förr än närmare Riksdagens slut. Jag bifaller förslaget.

Herr *Billström:* Hvad anledningen egentligen må hafva varit dertill, att 69 § R. F. icke förändrades i sammanhang med 49 § R. O. och erhöll en med denna sednare § öfverensstämmande lydelse, så att Rikets Ständer kunnat blifva i tillfälle att, utan återremiss, besluta äfven öfver Stats-Utskottets Betänkanden, är i sanning svårt att afgöra. Sannolikt torde, såsom Herr *Gråå* uppgifvit, orsaken dertill vara att finna i ett förbiseende först hos Constitutions-Utskottet, och sedan hos Rikets Ständer. Emedlertid eger nu, till följd häraf, den väsendtliga olägenhet rum med Stats-Utskottets Betänkanden, att, så vida de, vid första behandlingen inom Riks-Stånden, icke godkännas, äro Ständerne icke berättigade att derom definitivt besluta, utan måste vidtaga återremisser. Sådant är verkliga förhållandet, ehuru Herr *Wærn* velat sätta sistnämnde Utskotts Memorialer och Utlåtanden i samma cathegorie med Lag- och Banco-Utskottens. Att jemväl dessa ofta återremitteras, är obestridligt, men denna åtgärd är då en följd af ärendernas egna beskaffenhet, såsom innefattande

lagbestämmelser och dylikt, hvarom det, för den händelse, att Utskottens Betänkanden ogillades, oftast skulle falla sig ganska svårt att stante pede definitivt besluta. Samma förhållande inträffar väl understundom äfven med Stats-Utskottets förslag, särdeles då de röra statsregleringen; men det blefve ju icke genom ofvannämnde Grundlagsförändrings antagande någon ovilkorlig skyldighet för Rikets Ständer att besluta om ett Stats-Utskottets Betänkande, då det första gången behandlades, utan det komme endast att stå dem öppet, att, utan återremiss, *kunna* afgöra detsamma, om så lämpligt funnes. Man har befarat, att, i händelse statsregleringsfrågor fingo afgöras utan återremiss, skulle Statens tillgångar komma att öfverskridas. Denna farhåga bör icke vara afskräckande, ty man må väl kunna antaga, såsom säkert, att de respective Riks-Stånden bättre höra sig för samt tillse, att de icke anordna mera, än hvartill medel finnas. Dessutom torde det egentligen blifva ärenden af endast mindre vigt, som komme att afgöras utan återremiss; och mångfaldiga sådana har Stats-Utskottet att handlägga. Afsigten med återremisser måste väl alltid vara att erhålla noggrannare utredning af mål, som skola pröfvas, när dessa icke blifvit af Utskott så fullständigt behandlade, att desamma genast kunna afgöras; och äfven om detta förslag skulle antagas, lärer väl ändock i dylika fall, eller när tillräckliga upplysningar saknas, återremiss komma att ega rum. Då jag således icke kan inse någon våda af förslagets godkännande, men fördelen deraf, att undvika tidspillan, måste vara obestridlig, anhåller jag om proposition på bifall till förevarande Memorial.

Herr *Wærn:* I afseende å Herr vice Talmannens yttrande om föreskriften i 69 § R. F. för Stats-Utskottet att i vissa fall utnämna deputerade, hvilka skola företräda uti det eller de Stånd, der betänkligheter emot ett Utskottets tillstyrkande uppkommit, och närmare upplysa förhållandet, måste jag erinra, att, ehuru detta stadgande, enligt Constitutions-Utskottets förslag, skulle utgå, denna förändring likväl på intet sätt är den hufvudsakliga och icke står i något sammanhang med Utskottets förslag i öfrigt till ändring af nämnde §. Om det skulle anses verkligen nyttigt och nödvändigt, att nämnde öfverflödiga strof borttages, vill jag icke sätta mig deremot, och erkänner villigt, att det är sannt, att denna föreskrift icke på länge, om någonsin, blifvit åtlydd, men att derföre vidtaga en så inverkande åtgärd, som nu här blifvit satt i fråga, kan jag ingalunda gilla. Man har, i anledning

af min anmärkning derom, att, i händelse 69 § R. F. erhölle den föreslagna förändrade lydelsen, Rikets Ständer, vid beviljande af anslag, måhända icke skulle fästa afseende å befintliga tillgångar, yttrat, att någon återremiss derför ingalunda vore behöflig, utan att Ståndet alltid i sådant fall borde se sig före. Jag ifrågasätter dock, om det för ett Stånd ens skulle blifva möjligt att reda alla förhållanden. Ett Stånd kan icke derom hafva samma kännedom, som Utskottet, hvilket ensamt har tillgång till alla handlingar, dem det likväl icke kan i sin helhet meddela, och hvaröfver det äfven är ganska svårt att framlägga en fullständig tableau. Man kan räkna på många olika sätt, i afseende å Statens tillgångar. Vi hafva derför icke något tillförlitligt formulär; men om man äfven antoge, såsom möjligt, för hvarje Stånd att kunna uppgöra en riktig och tillförlitlig beräkning öfver Statens tillgångar, och att det ej skulle af sina sympathier för några särskildta ändamål låta förleda sig att öfverskrida desamma, utan alltid se sig före, hvad Statens tillgångar kunde tåla, skulle det dock lätteligen komma att inträffa, att, då Stånden ej gemensamt taga frågorna i betraktande, olika anslag beviljades af särskildta Stånd, och, så ofta två Stånd förenat sig om samma sak, måste blifva föremål för votering i förstärkt Utskott. Detta skulle, då någon tableau icke erhålles, som utvisade, hvilka anslag blifvit beviljade eller afslagna, otvifvelaktigt leda derhän, att större och flera anslag blefvo medgifna. Derigenom, att återremiss eger rum, kommer man i tillfälle att från Stats-Utskottet erhålla en öfversigt öfver hvad som de särskildta Riks-Stånden beviljat och ifrågasatt, såsom nyttigt och nödvändigt. Herr *Gråå* har redan förklarat, att det för Stats-Utskottet är omöjligt, att behandla hvarje punkt af hufvudtitlarne, såsom ett särskildt Betänkande. Då Stats-Utskottet afstyrkt ett begärdt anslag, har det, å ena sidan, upptagit, hvad som blifvit begärdt, och, å den andra sidan, endast de mest verkande skälen för afstyrkandet. Skulle det nu åläggas Utskottet att förfara annorlunda, så måste Utskottet lemna en fullständig utredning öfver alla anslag, äfven af sådana, för hvilka Utskottet på goda grunder icke anser något bifall kunna ifrågakomma. Jag bestrider, att åtminstone någon tidsbesparing derigenom skulle vinnas, och jag hemställer för öfrigt, om det vore skäl att företaga ett sådant arbete, äfven med de anslag, som icke hafva några sympathier. Nu förfar man icke så, emedan, till följd af den Grundlagens föreskrift, man vill borttaga, inga af Stats-Ut-

skottet afstyrkta anslag kunna beviljas, utan att Utskottet får förnyadt tillfälle att meddela den vidare utredning, som erfordras, och att angifva icke blott något eller några, utan *alla* de skäl, som det anser tala emot ett bifall. Jag erkänner villigt, att Utskottet vanligen utan vidare svar vidhåller sina fattade beslut, då två Stånd desamma biträdt, och således uraktlåter en ytterligare utredning, till följd af erhållna återremisser. Det är likväl först vid denna Riksdag, som man i hela dess nuvarande utsträckning vidtagit ett sådant förfarande. Stats-Utskottet frånträdde visserligen ej eller tillförene sina beslut, då två Stånd gillade dem; men det upptog dock till vederläggning de skäl, som för en motsatt åsigt blifvit inom Stånden anförda. Jag hoppas dock, att detta förfarande, i hvad det rörer den fullkomliga uraktlåtenheten att lemna något svar, icke fortfar längre tid, än under denna Riksdag. Det tillhör ovilkorligen ett Utskott att gifva skäl för sina till- eller afstyrkanden. Endast derigenom, att återremiss eger rum, komma Stånden i tillfälle att bedöma och se, hvilka anslag de andra Stånden äskat, och hvilka det är mer eller mindre sannolikt, att de slutligen komma att bevilja. Man har lagt vigt derpå, att, om ett Stånd ville återremittera en punkt uti ett Stats-Utskotts Betänkande, vore det dertill alldeles oförhindradt. Detta är obestridligt; men jag hoppas ännu en gång, att det endast derigenom, att alla punkter, i hvilka förändring åsyftas, blifva återremitterade, göres möjligt att erhålla en fullständig öfversigt, öfver hvilka anslag blifvit bifallna och hvilka ifrågaställda, samt dervid jemnföra tillgångarna. Jag är derföre öfvertygad, att, om denna förändring antages, anslagsfrågorna komme att behandlas med större lättsinne, än redan förut är fallet, helst de varma sympathierna alltid hota att råda öfver klokheten, äfven då man erhåller kännedom af alla förhållanden. Derföre hafva Grundlagens stiftare, enligt min åsigt, ganska välbetänkt, i afseende å behandlingen af statsregleringsfrågor, föreskrifvit en större försigtighet, än i andra fall. Af dessa skäl förnyar jag min begäran om återremiss.

Herr *Ekenman:* Jag delar de betänkligheter, som Herr *Wærn* uttalat emot detta förslag. Jag vill dock icke bestrida, att fördelar kunna hämtas af den ifrågasatta förändringen af 69 § Regerings-Formen; men jag tviflar dock, att det skulle lända till Riksdagarnes förkortande. Det har nemligen icke kunnat undfalla mig, att, då Ståndet, med den rätt 49 § Riksdags-Ordningen lemnar, att antaga eller förkasta ett Betänkande, discuterat om en förändrad redaction, har denna discussion utdragits till sådan vidlyftighet, att en återremiss icke skulle hafva förorsakat så mycken tidspillan. I öfrigt synes det mig vara olämpligt, att uti ett Stånd med vissa vilkor bifalla ett Utskotts Betänkande, då dessa vilkor hos de andra Stånden måhända icke komma i fråga. Då är en återremiss, utan tvifvel, vida lämpligare, hvarigenom en sammanjemnkning af de olika åsigterna möjligen kan verkställas. Man har väl sagt, att icke andra, än underordnade ärenden skulle komma att, vid första behandlingen, af Stånden afgöras. Om man är af denna tanka, bör den ifrågasatta ändringen af 69 § Regerings-Formen vara mindre nödvändig, ty de Utlåtanden, som Stats-Utskottet har att afgifva, äro vanligtvis af mycken vigt. Det är derföre angeläget, att nämnda Utskott har alla trådarna i sin hand och kan blicka öfver det hela. Herr *Billström* har sagt, att det icke borde sättas i fråga, att ett Stånd skulle kunna bevilja högre anslag, än hvartill medel funnos; men det är dock klart, att, om ett Stånd äfven har öfversigt öfver tillgångarna och de anslag, detsamma beviljat, saknar det likväl kännedom om de af andra Stånd lemnade anslag. Det är således alldeles omöjligt för Stånden att kunna blicka öfver det hela. Endast för Stats-Utskottet är detta möjligt, hvarföre jag ock, utan att upprepa Herr *Wærns* skäl, förklarar, det jag finner Constitutions-Utskottets ifrågavarande förslag hvarken nyttigt eller nödvändigt.

Herr *Björk:* Anledningen till stadgandet i 1809 års Grundlag, att Stånden icke genast skulle kunna förkasta ett af Utskott afgifvet förslag eller tillstyrkan, utan antingen bifalla eller återremittera detsamma, är, efter min uppfattning, att söka i Ständernes fördelning på fyra kamrar, såsom en följd hvaraf det ansågs omöjligt att åstadkomma enhet uti de särskilda Ståndens beslut, annorlunda än genom behandling inom Utskotten, der förekomna anmärkningen kunde vinna behörigt afseende. Grundlagens stiftare synas således hafva föreställt sig, att ärendena egentligen skulle komma att afgöras inom Utskotten, och att, derest förhandlingarne inom Stånden föranledde vägradt bifall till något Utskotts-förslag, det ändtliga beslutet ändock i allmänhet skulle inom Utskottet kunna tillvägabringas. Man sökte att kringgå olägenheten af fyrdelningen derigenom, att man kastade makten i händerna på Utskotten, hvarföre, och när Grundlags utmärkande caracter är den, att afgörande rösten i stridiga fall

tillkommer minoriteten, i stället för att den bör innehafvas af majoriteten. Rikets Ständer hafva dock så småningom emanciperat sig från Utskotten och jemväl upphäft åtskilliga af de stadganden, som hindrat dem att genast besluta öfver vissa ärenden. Denna förändring har likväl icke sträckt sig till Stats-Utskottets Betänkanden. Jag medger, att, om man utgår från Herr *Wærns* åsigt, någon tvekan om rigtigheten af Constitutions-Utskottets förslag kan uppstå, men tror, att, om detsamma betraktas från practisk synpunkt, dessa betänkligheter skola förfalla. Det kan till en början erinras, att Stats-Utskottet har skyldighet, att, så fort anledning förefinnes dertill, att tillgångarne icke äro tillräckliga, derom göra anmälan, och att en beräkning deraf alldeles icke lättas genom återremisser hos Stånden, då Utskottet i allt fall icke kan förutse de olika besluten hos de särskildta Stånden. Det är ock egentligen från practisk synpunkt jag vill försvara Utskottets förslag. Vid denna Riksdag har Stats-Utskottet, efter erhållna återremisser, ingalunda lemnat någon ytterligare utredning af något enda ämne, utan blott åberopat sitt förra yttrande. Om Stats-Utskottet äfven velat göra en utredning af tillgångarna samt af de beviljade och hos Stånden förordade anslagen, har sådant ej låtit sig göra, då ärendena förekommit så splittrade, att det varit alldeles omöjligt att hafva någon hel öfversigt öfver ställningen. Ett factum är det således, att återremisserna icke ländt till någon nytta. Hvarje Stånds beslut om ett anslag har, efter ärendets återremitterande, vidblifvits. Om ett anslag bifallits, har detta skett aldeles utan afseende å de andra Ståndens beslut. Och då saken slutligen förekommit i det förstärkta Stats-Utskottet, lärer väl ingen vilja påstå, att Statens tillgångar der kommit under något öfvervägande. Jag tror åtminstone icke, att anslagen der pröfvas och beviljas, med hänsigt till befintliga tillgångar, utan att detta beror på andra motiver hos de olika meningsfractionerna eller de särskilde personerne. Således synas mig de mot förslaget gjorda anmärkningar ej ega något practiskt värde. I öfrigt vill jag erinra derom, att, då Stånden bestå jemväl af Utskotts-Ledamöter, måste det, så snart Utskottet finner, att icke mera tillgångar äro att använda, vara hvarje Ledamots både pligt och rätt att derom lemna underrättelse. Om Stånden sedermera bevilja mera, kan detta rättas endast i förstärkt Stats-Utskott, derest tillgångarne någonsin komma under verkligt afseende. Så sker dock aldrig, ty splittringen mellan Stånden utesluter all möjlighet af sund pröfning och växer dessutom med hvarje dag. Då jag dessutom anser stadgandet om ovilkorlig återremiss af ett Stats-Utskotts Betänkande, som angår Stats-Regleringen, i betydlig mon förlänga Riksdagen, bifaller jag förslaget.

Herr *Ek* instämde.

Herr *Berger:* Jag instämmer med dem, som talat för bifall till Constitutions-Utskottets framlagda förslag. Att upprepa de skäl, som derför blifvit anförda, anser jag icke nödigt. Jag fäster dock synnerlig vigt derpå, att detta förslag alls icke förbjuder ett Stånd att återremittera ett Stats-Utskotts Betänkande, som angår Stats-Regleringen, utan endast tillåter Ståndet att, då Betänkandet första gången behandlas, afslå eller ändra detsamma, utan att derförinnan behöfva återremittera Betänkandet till Utskottets vidare handläggning. Ett skäl för förslagets godkännande synes mig äfven ligga deruti, att Borgare-Ståndet redan en gång förut under denna Riksdag godkännt detsamma, då det var fråga om dess slutliga antagande till Grundlag. Ty samma förslag, som nu är i fråga, har varit hvilande sedan förra Riksdagen, ehuru det vid denna Riksdag förföll genom ett Stånds beslut. Jag anhåller om proposition på bifall.

Discussionen ansågs slutad och Herr Talmannen gjorde denna proposition: »Behagar Ståndet antaga Constitutions-Utskottets uti Memorialet, № 13, framlagda förslag att hvila till grundlagsenlig behandling vid nästa Riksdag?»

Svarades *Ja* och *Nej;* hvarjemte votering begärdes.

En voteringsproposition uppsattes, justerades och anslogs, så lydande:

»Den, som till hvilande för grundlagsenlig behandling vid nästa Riksdag antager Constitutions-Utskottets förslag i Memorialet, № 13, till ändring i 69 § Regeringsformen, rörande återremiss af Stats-Utskottets förslag i der nämnda frågor, röstar: *Ja*.

Den, det ej vill, röstar: *Nej*.

Vinner *Nej*, har Ståndet beslutat återremiss af Memorialet, med den gemensamma tanka, att förslaget hvarken är nödigt eller nyttigt.»

Votering anställdes med slutna sedlar, efter upprop. En sedel aflades förseglad, och de öfriga, vid hvilkas öppnande två af Ståndets Herrar Ledamöter stodo, en på hvardera sidan om Herr Talmannen, befunnos innehålla 23 *Ja* mot 13 *Nej*, i följd hvaraf Constitutions-Utskottets Memorial, № 13,

var antaget att hvila till grundlagsenlig behandling vid nästa Riksdag.

№ 14, med förslag till ändring i 71 § Regeringsformen, rörande åtskilliga till förstärkt Stats-Utskott hänvisade frågor.

Antogs att hvila till grundlagsenlig behandling vid nästa Riksdag.

№ 15, med förslag till ändring uti 36 och 43 §§ Riksdags-Ordningen, rörande sammansatta Utskott.

Antogs att hvila till grundlagsenlig behandling vid nästa Riksdag.

№ 16, med förslag till ändring i 1:sta mom. 49 § Riksdags-Ordningen och 56 § 1:sta mom. Regeringsformen, angående motioner.

Herr *Gustafsson:* Jag vill icke fördröja tiden och gifva anledning till en discussion, men ehuru jag anser lika gifvet, att Constitutions-Utskottets förslag blifver antaget af detta Stånd, som att samma förslag vid nästkommande Riksdag afslås, vill jag dock yttra några få ord. Att förqväfva omogna motioner, kan visserligen vara ganska bra, men, för min del, är jag öfvertygad, att, om ifrågavarande förslag antages, skulle det ej tjena till annat, än att hjelpa fram dem. Mig synes det alldeles omöjligt, att två tredjedelar af Ståndets Ledamöter skulle från den ena plenidagen till den andra kunna så pröfva väckta motioner, att de blefvo öfvertygade, om desamma borde remitteras eller förfalla. Vidare kunde andra omständigheter komma att inverka på en sådan pröfning. Den person, som väckt motionen, kunde t. ex. vara en inom Ståndet misshaglig person, eller ock en persona grata. I förra fallet kunde den väckta motionen lätteligen blifva förqväfd, hvaremot, i det sednare fallet, den väl alltid erhölle remiss. Detta kan visserligen betraktas, såsom en bisak; men hvad sjelfva saken beträffar, är det icke för mig fattligt, att två tredjedelar af Ståndet skulle kunna göra sig så hemmastadda i allt, att de vore mägtige att bedöma motionernas värde, hvarföre de måhända komme att undertryckas på den grund, att ledamöterna icke kände de deruti omförmäldta förhållanden. De motioner, som framkomma och äro af föga vigt, affärdas hastigt af Utskotten och föranleda snart sagdt hvarken kostnader eller tidspillan. Jag anhåller således om återremiss.

Herr *Wærn:* Under den förutsättning, hvarifrån Herr *Gustafsson* utgått, eller att motionerna kunde vara så invecklade, att man från en plenidag till en annan icke skulle

kunna bedöma om de voro nödiga och nyttiga, tror jag det vara fullkomligt likgiltigt, om Constitutions-Utskottets förslag till ändring af 49 § 1:sta mom. Riksdags-Ordningen och 56 § 1:sta mom. Regeringsformen antages eller ej, då det är otroligt, att två tredjedelar af ledamöterna skulle förkasta sådana motioner. Deremot är det nyttigt att förqväfva motioner, hvilka icke ega något värde, äfvensom dem, hvilka omfatta ämnen, som tillförene blifvit af Rikets Ständer behandlade och på ändamålsenligt sätt afgjorda, men, det oaktadt, vid hvarje Riksdag ånyo uppstå, eller såkallade *motionsankor*. Någon besparing af tid skulle väl derigenom uppkomma, och detta vore utan tvifvel af synnerligt värde. Den farhåga, Herr *Gustafsson* hyst, eller att, i händelse motionairen icke vore en persona grata, motionen lätteligen kunde blifva förkastad, är undanröjd dels genom det stora antal ledamöter, som i sådant fall måste förena sig, dels ock genom de fyra Stånden; ty, om ett förslag uti ett Stånd förqväfdes, skulle dock rättsintheten hos åtminstone ett af de andra Stånden vara så stor, att motionen der upptogs och remitterades. Äfven anser jag, att detta förslag har stora fördelar framför det, som var hvilande vid Riksdagens början. Uti det sistnämnda var föreskrifvet, att en motion, för erhållande af remiss, skulle understödjas af ett visst antal ledamöter. Hade detta förslag blifvit antaget, kunde värfning af ledamöter förr hafva ifrågakommit, än i följd af det nu framlagda. I öfrigt anser jag, att det vore nyttigt, om vid motioners remitterande discussioner bifogades. Detta sker nu sällan, men derigenom blefve Utskottet i tillfälle att inhämta så väl ganska vigtiga bidrag till ämnets utredning, som äfven huruvida motionen egde sympathier inom Ståndet eller icke. Jag bifaller förslaget.

Herr *Palander:* För min del, skulle jag visserligen anse det vara nyttigt, om, då motioner väcktes, en del deraf sållades ut; men, lika med Herr *Gustafsson*, ser jag dock åtskilliga betänkligheter vid att antaga detta Constitutions-Utskottets förslag. Partisinnet skulle dervid, likasom alltid annars, lätt kunna göra sig gällande. Herr *Wærn* har sagt, att, om en motion undertrycktes i ett Stånd, skulle den otvifvelaktigt blifva upptagen af ett annat. Jag vill, i anledning deraf, erinra, att de flesta motionerna väckas under de sista dagarne af motionstiden, ja, till och med den sista, och då vore ingen tid, att, i händelse de förqväfdes, väcka dessa motioner i ett annat Stånd. Det är sannt, att äfven efter mo-

tiontidens slut motioner kunna, med anledning af 56 § Riksdags-Ordningen, väckas; men detta är ej särdeles lämpligt. Jag tror för öfrigt, att det är bättre, om dessa motioner, som i massa afgöras, få framgå till Utskotten, än om en motion, genom en slags suprematie, undertrycktes. Att ett dylikt förslag var hvilande vid början af denna Riksdag, eger sin riktighet, men nämnda förslag gick döden till mötes. Jag anser följaktligen det vara bäst att afslå förslaget, och anhåller om proposition derpå.

Herr *Ekenman:* Jag anser ifrågavarande förslag vara både nödigt och nyttigt, och förordar alltså detsamma. Den motion, som icke kan tillvinna sig sympathie af mera, än en tredjedel utaf ett Stånds ledamöter, bör ej eller blifva föremål för Rikets Ständers pröfning. Någon farhåga af förslagets antagande kan jag icke finna; men det skulle åtminstone medföra en minskning i motionsfloden vid Riksdagarna. Ehuru en del motioner af Utskotten behandlas ganska knapphändigt, kan jag dock icke instämma med Herr *Gustafsson* i hans påstående, att dessa motioner hvarken borttaga tid eller medföra några kostnader. De måste dock alltid, tillika med de deraf föranledda Utskotts-Betänkanden och discussioner inom Stånden, tryckas m. m. Jag beklagar emedlertid, att ett bifall till förslaget inom detta Stånd icke kan leda till någon påföljd, då detsamma blifvit af Bonde-Ståndet afslaget.

Herr *Brinck:* De farhågor, som Herrar *Gustafsson* och *Palander* hyst för detta förslags antagande, kan jag icke dela. Jag anser förslaget vara af nödvändigheten påkalladt, till förekommande af den mängd motioner, som vid hvarje Riksdag väckas. Om detsamma blefve antaget till lag, är jag öfvertygad, att den, som vill väcka en motion, i tid betänkte sig noga på dess innehåll och framgång. Förslaget är nyttigt, då derigenom färre motioner kommo att väckas, och desamma, innan remiss erhölles, blefve af Stånden alfvarligen begrundade, och, så vida remiss beviljades, kommo att åtföljas af upplysande discussioner. Blifva motionerna till antalet färre, skola de utan tvifvel komma att bättre och grundligare behandlas. Man har visst sagt, att en mängd motioner äro af den beskaffenhet, att de icke särdeles upptaga Utskottens tid. Jag är dock i detta fall af en motsatt tanka, ty, om Utskotten, utan synnerlig discussion och öfverläggning, afslogo väckta motioner, skulle ett sådant sätt att gå till väga lemna ett mindre godt omdöme om dessa Utskott. Jag

kan icke föreställa mig, att något Utskott tillåter sig att så förfara. På grund häraf, anhåller jag om proposition på bifall.

Herr *Rinman:* Hufvudsyftet med det af Constitutions-Utskottet i dess Memorial, № 16, framlagda förslag till ändring af 49 § 1 mom. Riksdags-Ordningen och 56 § 1 mom. Regerings-Formen, har ingalunda varit att förqväfva motioner; ty få motioner komma att undertryckas, enär, om en motion röner detta öde i ett Stånd, densamma utan tvifvel kan hoppas bättre framgång i ett annat. Såsom 49 § 1 mom. nu lyder, synes mig en motion lättare kunna qväfvas, än om detta förslag antages. Det heter nemligen, att, om fråga uppstår, *huruvida* eller hvart en motion remitteras bör, kan denna fråga blott för den plenidagen läggas på bordet; men i nästa plenum skall beslut ovägerligen fattas. Nu beror afgörandet på en röst öfver hälften, då deremot, enligt det nu framlagda förslaget, två tredjedelar af Ledamöterna måste vara ense. Då det händt inom andra Riks-Stånd, än detta, att motioner blifvit förqväfda, och det bör vara bestämdt, huru dervid skall tillgå, ansåg Utskottet nödigt att stadga, huru många röster dertill borde erfordras. Jag bifaller förslaget.

Herr *Falhem:* Jag instämmer med Herr *Wærn* och vill blott, i anledning af Herr *Palanders* yttrande, att motioner ofta framkomma i sista stunden, erinra, att de böra väckas i tid, och att motionstiden gerna kunde förkortas.

Herr *Palander:* Jag anser, att hvars och ens åsigt bör respecteras, och tror ej, att det är tänkbart, att någon motion vid början af en Riksdag blifver undertryckt. Kommer en motion till Utskott, som icke är förtjent af uppmärksamhet, kan den dock med ringa möda afgöras. Förslagets antagande skulle blott kunna ge anledning till split inom Stånden, och om en eller annan motion undertrycktes, vore vinsten deraf ingen.

Herr *Hesselgren:* Den stora öfvervigt, som, enligt förslaget, skulle erfordras, för att undertrycka en väckt motion, synes mig ej innebära tillräckliga garantier emot ett rådande partis makt. Det är väl sannt, att vid Riksdagarnes början finnas ej egentligen några partier, men vi veta dock, att motioner äfven väckas under Riksdagarna, på grund af 56 § Riksdags-Ordningen, och då vi hafva sett, att voteringar stundom utfallit med 40 mot 10, i följd hvaraf en motion skulle hafva blifvit förkastad, yrkar jag afslag å detta förslag.

Discussionen ansågs slutad, och Borgare-Ståndet antog Constitutions-Utskottets Memorial, № 16, att hvila till grundlagsenlig behandling vid nästa Riksdag.

Emot beslutet reserverade sig Herrar *Gustafsson, Palander, Hallström, Lundh* och *Hesselgren;* och

№ 17, med förslag till ett tillägg i 59 § Regerings-Formen och 27 § 1 mom. Riksdags-Ordningen, rörande propositionen om Statsverkets tillstånd och behof.

Antogs att hvila till grundlagsenlig behandling vid nästa Riksdag.

§ 3.

Föredrogos ånyo Stats-Utskottets Utlåtande och Memorial:

№ 256, i anledning af Kongl. Maj:ts Nådiga Proposition till Rikets Ständer, angående väckt fråga om försäljning af en Kronan tillhörig tomt i Malmö.

Bifölls; och

№ 257, angående verkställd omröstning, i anledning af Riks-Ståndens skiljaktiga beslut, rörande åtskilliga till statsregleringen hörande frågor.

Lades till handlingarne.

§ 4.

Föredrogos ånyo Stats- och Banco-Utskottens Utlåtanden:

№ 19, angående utöfvandet af uppsigten och controlen öfver Götha Canals vidmakthållande.

Bifölls.

№ 20, angående förändrad beräkning af resekostnadsersättningen och dagtractamentet för Rikets Ständers Revisorer.

Härvid förekommo:

1:sta punkten.

Herr *Rinman:* Då man vet, att Revisorerna sluta sina göromål den 15 December, vid hvilken tid ångbåtsfarten vanligtvis upphört och vägarne äro dåliga, tror jag, att Revisorerne böra ega rätt att beräkna skjuts för flera, än två hästar. Granskar man tillika Rese-Reglementet, finner man deraf, att de, som åka med tre hästar, äro underordnade personer, såsom Kammarjunkare, m. fl., och jag hemställer, om Rikets Ständers Revisorer då böra färdas med blott två hästar. Fyra hästar anser jag i sanning ej vara för mycket, och åtminstone tre böra väl bestås dem, helst Råderne i Rikets Collegier åka med fyra, och Revisorerne böra väl kunna med dem jemnföras. Jag yrkar afslag å Utlåtandet.

Herr *Palander:* Jag ansåg inom Utskotten, att man i detta fall iakttog för stor hushållning, då man besinnar, att Revisorerne hafva ett maktpåliggande uppdrag. De erhålla nu tre R:dr B:co om dagen och skjuts för fyra hästar. Tre R:dr B:co äro i sanning ett ganska ringa dagtractamente, och den fjerde hästen har hittills lemnat ersättning för hvad, som kunnat brista i dagtractamente. Rättast vore det, efter min tanka, att bestämma fem R:dr Banco i dagtractamente och skjuts för tre hästar; hvarföre jag ej eller kan bifalla Utskottens förslag, att skjutsersättningen för en Revisor skulle beräknas efter endast två hästar och tractamentet utgå med fyra R:dr om dagen. Man bör tillika komma ihåg, att, då Revisorerne sluta, har ångbåts-communicationen upphört. Af dessa skäl anhåller jag om återremiss och yrkar, att skjutsersättningen måtte få beräknas efter 3 hästar, och dagtractamentet bestämmas till 5 R:dr Banco.

Vice Talmannen Herr *Halling:* Jag är förekommen af Herrar *Rinman* och *Palander.* Utskotten hafva, såsom skäl för det föreslagna hästantalet, åberopat, att den, visse Fullmäktige i Banken och Riksgälds-Contoiret tillerkända, ersättning för en resa årligen till och från deras hemort utgår, efter beräkning af det hästantal, som för Revisorerne nu blifvit föreslaget. Detta skäl kan jag dock icke godkänna, ty Fullmäktige ega att sjelfve bestämma tiden för deras resor. Man bör dervid ej glömma, huru beslutet om skjutsersättningen åt Fullmäktige tillkom. Det var egentligen för deras skull, som plägade resa blott med *en* häst. Må man äfven komma ihåg, att revisionerna vid Låne-Contoiren försiggå just vårtiden, då väglaget mången gång är så svårt, att det blefve alldeles omöjligt att med endast två hästar komma fram, och det är exempel på, att den i Grundlagen befintliga § kan vara god att hafva. Jag anhåller om återremiss, då man väl icke gerna kan derförutan nu fatta sitt beslut.

Herr *Nordwall:* Anledningen till det ifrågavarande förslaget var det missförhållande, som eger rum emellan de särskilda Revisorerne, ithy att de, som bo långt ifrån Stockholm, göra sig en ganska betydlig förtjenst genom rättigheten att beräkna skjuts för 4 hästar, då ofta en, högst 2 af de fleste begagnas, hvaremot samma förmån icke kan åtnjutas af de närmare boende. Man ansåg, att detta missförhållande borde afhjelpas genom minskning af hästantalet och ett högre dagtractamente. Då en förändring skulle ega rum, var

det dock nödvändigt att tillse, det utgifterna derigenom icke ökades; och, efter detta förslag, komma utgifterna ej eller att blifva större. Man har här gjort en jemnförelse emellan Revisorerne och de bestämmelser, som finnas intagna i Rese-Reglementet, äfvensom man har talat om Revisorernes makt och värdighet, såsom Svenska folkets Ombud. Hvartill detta skall tjena, kan jag icke förstå. För min del, kan jag icke finna det nödvändigt, att Revisorerne åka efter flera, än två hästar; helst man väl icke, för denna tid af 3 månader, tager med sig mycket bagage; och för öfrigt är ångbåts-communicationen öppen, då revisionerna i September månad taga sin början. Under denna Riksdag hafva förslag att sätta ned Rese-Reglementet blifvit väckta. Hoppas man någon framgång deråt, böra väl Rikets Ständer icke hysa alltför stora anspråk för sina Revisorer. Jag bifaller, på dessa skäl, Utlåtandet i nu föredragna punkt.

Herrar *Rönblad* och *Lundh* instämde.

Herr *Gråå:* Det förslag, som nu föredragna punkt omfattar, bör icke ses isoleradt, utan i sammanhang med den nästföljande, enligt hvilken dagtractamentet blifvit förhöjdt från 3 till 4 R:dr. Meningen har ingalunda varit att öka Statens utgifter för Revisorernes resor och vistande här i staden, utan att jemna förhållandet emellan de särskilda Revisorerne och lemna lika ersättning för lika besvär. Denna punkt bör antagas, så vida man vill godkänna den nästa. Det har för öfrigt ingalunda undfallit min uppmärksamhet, att Herr vice Talmannen, hvilken vid denna Riksdag väckt en motion, som gått ut på förändringar i Rese-Reglementet, så att hästantalet skulle komma att nedsättas, sjelf nu påyrkar högre hästantal för Revisorerne, än behofvet fordrar, Vilja Rikets Ständer verkligen en reform af Rese-Reglementet, böra de sjelfve föregå med exempel, i afseende å sina egna Revisorer. Äfven detta synes mig vara ett skäl för proposition till bifall, hvarom jag nu anhåller.

Herr *Falhem:* Jag instämmer uti Herrar *Gråås* och *Nordwalls* yttranden, och anser, att Rikets Ständer sjelfve böra reformera, innan de begära sådant, i afseende å Kronans verk.

Herr *Hesselgren:* Då Borgare-Ståndet i så många fall sökt att föregå med exempel på sparsamhet, bör det ock nu derpå visa prof. I öfrigt lider det väl ej något tvifvel, att, om nedsättning af Revisorernes skjutsersättning eger rum, skall en ändring i berörde hänseende för andra tjenstemän lätt försiggå. En jemnförelse emellan personer anser jag icke vara på sin plats. Jag anhåller om bifall.

Vice Talmannen Herr *Halling:* Jag har varit beredd på det inkast, att jag, som väckt förslag om nedsättning i det hästantal, Rese-Reglementet innehåller, här påyrkat ett högre antal hästar, än Utskottet föreslagit, men detta inkast vederlägges lätt, om man fäster afseende derå, att Revisorerne icke få resa efter sin egen beqvämlighet, utan understundom, då det icke är möjligt att på åtskilliga ställen komma fram med blott två hästar. Jag har ibland måst taga fyra hästar, för att fortsätta resan. Det är ett oundvikligt behof att begagna flera, än två hästar, och derföre har jag ock tillstyrkt tre. Jag har derigenom ingalunda vikit ifrån min åsigt, att Rese-Reglementet borde ändras och hästantalet minskas. Man har dragit in tvänne hästar och ökat tractamentet med 1 R:dr, men det måste dock vara alldeles nödvändigt, att de, hvilka blifvit utsedde till Revisorer, icke blifva lidande genom en för ringa ersättning. Vid närmare eftersinnande har jag funnit, att Ståndet är oförhindradt, att i denna fråga definitivt besluta, utan föregången återremiss.

Herr *Winge:* Då jag, vid en föregående Riksdag, väckte motion om ändring i Rese-Reglementet, ville jag, att man skulle komma till något bättre, men hvad Herr vice Talmannens syfte varit med den af honom i samma fråga, vid innevarande Riksdag, väckta motion, vet jag icke. Efter nu gällande Resereglemente tyckes det, att man syftat att så bestämma, det personers värde kunde beräknas efter det stadgade hästantalet. En sådan värdemätare, om den någonsin varit tjenlig, är der likväl, efter åsigterna i vår tid, stridande mot sundt omdöme, utan bör, efter min tanka, så väl endast tillräckligt hästantal, som erforderligt dagtractamente i hvarje fall bestämmas. Jag godkänner Utskottets förslag i denna del.

Herr *Brinck:* Jag hemställer, att andra punkten må förekomma i sammanhang med den första. Vilja Rikets Ständer reformera Rese-Reglementet, böra de här föregå med ett godt exempel.

Herr *Palander:* Jag gläder mig högeligen öfver den hushållsanda, som nu gör sig gällande, men, för min del, anser jag, det Revisorerne böra hafva så många hästar och sådant dagtractamente, att de äro dermed belåtne. De böra

vara berättigade att kunna resa med förbud, ty i annat fall måste de vänta 3 à 4 timmar på vissa gästgifvaregårdar. Jag håller före, att den person, som blir utsedd till Revisor, bör vara så aflönad, att han ej sjelf behöfver sätta till något af egna medel. Man har gjort en jemnförelse emellan detta förslag och de indragningar i hästantalet, enligt Rese-Reglementet, som af en person blifvit satta i fråga. Denna ifrågasatta indragning afser synnerligast det högre hästantalet, såsom 6, 7, o. s. v. Reformen bör lämpligast ske uppifrån och ned, och ej tvärtom.

Herr *Berg:* Två hästar för Revisorerne äro alltför litet. Man har gjort en jemnförelse emellan detta förslag och Rese-Reglementet; men dervid bör man ihågkomma, att de, hvilka beräkna skjuts efter Rese-Reglementet, måste resa i och för sin tjenst, och äro således dertill skyldige, då deremot Revisorernes uppdrag är grundadt på förtroende, och, under sådana förhållanden, hemställer jag, att ett antal af minst tre hästar måtte få af dem beräknas.

Herr *Billström:* Den disproportion, som för närvarande eger rum emellan Revisorernes skjutsersättning och tractamentspenningar, synes mig Utskottet hafva afhjelpt på ett ganska lämpligt sätt. Såsom förhållandet nu är, medför rättigheten att beräkna skjutslega för fyra hästar en betydlig fördel för de Revisorer, som bo långt bort, och följaktligen hafva en längre väg att färdas, hvaremot tractaments-ersättningen af blott 3 R:dr påtagligen är otillräcklig. Bristen häri skall nu afhjelpas genom inbesparing af det medgifna hästantalet, men denna besparing kommer, såsom nyss nämndes, endast de aflägse boende Revisorerne till godo. Man har yrkat, att skjutsersättning borde få beräknas åtminstone för tre hästar, så att en af dem kunde begagnas till förbud, men, då en hvar numera eger rättighet att genom posten beställa hästar, så bör, i de flesta fall, förbud kunna umbäras, och för öfrigt lärer väl en Revisor icke medföra flera saker, än som, jemte honom, kunna fortskaffas med två hästar. Äfven har man påstått, att någon jemnförelse emellan Rikets Ständers Fullmäktige och Revisorer i detta fall vore olämplig; men, för min del, ser jag icke, hvarföre de sednare skulle på sina resor få räkna sig till godo skjutslega för flere hästar, än de förre. I öfrigt, och om man har något alfvar med den föreslagne nedsättningen af det i Rese-Reglementet bestämda hästantal, tror jag icke skäl vara att lemna bifall till en så hög resekostnads-ersättning, som af

åtskillige talare nu blifvit påyrkad. Det har slutligen blifvit yttradt, att Revisorernes resor ske på förut bestämd tid och att äfven denna omständighet borde föranleda till beviljande af ett högre hästantal. För mig vill det deremot synas, som skulle den, hvilken reser på förut bestämd tid, kunna för billigare pris bestrida de utgifter, resan medför, än den, som oförmodadt nödgas förflytta sig från en ort till en annan. Då ärendet varit remitteradt till Stats-Utskottet, torde återremiss dit vara behöflig, så vida icke Utskottens förslag godkännes. Jag anhåller om proposition på bifall.

Herr *Brinck:* En talare har gjort skillnad emellan Revisorerne, men hvaruti denna kan bestå, är svårt att inse, då de alla äro af samma heder och böra åtnjuta lika rätt. Två hästar anser jag vara nog för Revisorerne, helst ångbåtscommunicationen är öppen åtminstone vid den tid, då de skola sammanträda, hvadan hitresan får hjelpa hemresan. Jag bifaller förslaget.

Herr *Murén:* Äfven jag bifaller förslaget. Man vet, att flera orter, som skicka Revisorer, göra enskilda uppoffringar genom att tillägga ett högre dagtractamente, än det bestämda, hvarföre ock, i händelse något samhälle skickar en så *vigtig* Revisor, att han ej kan åka på två hästar, detta samhälle väl måste tillskjuta kostnaden för en tredje häst. I annat fall tror jag, att en Revisor hjelper sig ganska lätt fram med endast två hästar. Det är dessutom angeläget, att Rikets Ständer i detta fall föregå med indragningar, så vida man vill vänta sådana från annat håll.

Herr *Mœchel:* Ehuru det kan vara både sannt och möjligt, att Revisorerna kunna färdas med två hästar, anser jag dock detta antal för litet, och föreslår derföre, att åtminstone tre hästar måtte få af dem beräknas.

Herr *Palander:* Jag hemställer, om icke Revisorerne böra af Staten åtnjuta samma hästantal vid resor, som samhällena bestå Riksdagsmän.

Discussionen ansågs slutad; och, på framställning af Herr Talmannen, bifölls 1:sta punkten.

2:dra, 3:dje och *4:de punkterna*, samt den slutliga hemställan blefvo, hvar efter annan, bifallna; och

M 21, i anledning af framställda förslag, angående utgifvandet af jordhypotheks-sedlar med Rikets Ständers garantie.

Bifölls.

§ 5.

Föredrogos ånyo Stats- samt Allmänna Besvärs- och Economie-Utskottens Betänkanden:

№ 22, i anledning af väckta motioner om provincen Jemtlands rotering.

Härvid förekommo:

1:sta punkten.

Herr *Winge:* Med stöd af den vid Betänkandet fogade reservation, anhåller jag om återremiss af 1:sta punkten i Betänkandet. Att Stats-Utskottet gjort sig besvär med att berätta, huru i fordna tider tillgått, har visserligen ej varit nödigt, men deraf har man dock fått se, huru folket dessa tider blifvit behandladt. Man har ställt detsamma utom lagen och dömt dem från hus och hem. Jemtland är visserligen en eröfrad province, men man kunde dock hafva fordrat, att innevånarne fått påräkna laglig rätt. Så har emedlertid ej skett. Jag har icke hört, att någon annan province varit satt utom lagen. Väl har derom en gång uppstått fråga, men det gick dock icke så, ty då funnos män, som visste respectera folkets rätt. Att nu Stats-Utskottet skulle derom påminna, anser jag vara ganska obetänkt handladt. Då Jemtland numera ej är att anse, såsom en gränsort, behöfver den till sitt försvar ej större styrka, än den i reservationen uppgifna, helst beväringens antal är ganska betydligt, och dessa sammanlagda utgöra en större styrka, än hela det gamla Regementet, som i behofvets stund kan af Kongl. Maj:t disponeras. Norrmännen kunna ju numera icke betraktas såsom våra fiender. Jag förnyar min anhållan om återremiss.

Herr *Lagergren:* Emot hvad reservationen innehåller och Herr *Winge* anfört, vill jag blott åberopa några factiska omständigheter. Ursprungligen hafva i provincen Jemtland varit indelade 100 man cavalleri och 1048 man infanteri. För 20 år sedan nedsattes roteringen från 1000 till 800 man, och ehuru nu omkring 190 mantal förut oroterad jord uti roteringen intagits, skulle provincen, det oaktadt, komma att indelas till endast 923 rotar. En sådan lindring i provincens rotering, i förening med andra förmåner, synes mig vara särdeles betydlig; hvarföre jag ock tror, att, hvilka inkast än deremot må göras, bör man dock icke afvika ifrån det nu framlagda förslaget till Jemtlands rotering, helst om man tager i betraktande, att ändring derutinnan kan göras vid en blifvande Riksdag, i händelse behofhofvet skulle så fordra. Jag anhåller om proposition på bifall.

Herr *Falhem:* På grund af Riksdags-Fullmäktigen *Nils Larssons* reservation, anhåller jag om återremiss, på det ärendet måtte vinna en bättre och noggrannare utredning, än den, som hittills egt rum. Det är svårt, att ärendet först mot slutet af Riksdagen inkommit, men det är en särdeles vigtig sak, och då tror jag icke, att man bör sätta sig emot återremiss.

Herr *Nordwall:* På de skäl, Herr *Lagergren* anfört, och dem, som innefattas uti Betänkandet, pag. 18—20, begär jag proposition på bifall; då genom en återremiss ingenting kunde vinnas. De, som med mig deltagit inom Utskottens afdelning i behandlingen af detta ärende, torde i minnet återkalla, att någon utsigt till förändring i den riktning, man här påpekat, icke förefanns. Fäster man tillbörlig uppmärksamhet på den lindring till manskap och det anslag till lättnad i rust- och roteringsbesväret, som blifvit provincen Jemtland beviljad, tror jag i sanning, att man icke kunnat gå längre, än som skett. Denna fråga dyker väl upp ånyo vid kommande Riksdagar, men, med afseende på frågans grundliga behandling och de tänkesätt, som inom Utskotten förspordes, är jag fullkomligt öfvertygad, att en återremiss ej skulle tjena till annat, än tidsutdrägt.

Herr *Falhem:* Till mitt förra anförande vill jag tillägga ett par ord. Jag anser det nemligen vara med rättvisa och billighet förenadt, att roteringen icke blifver så sträng, som förslaget innehåller.

Vice Talmannen Herr *Halling:* Jag instämmer med dem, som begärt bifall, och hänvisar i detta afseende till hvad å pag. 19 i Betänkandet finnes anfördt. Der står, att »Jemtlands roteringsskyldige innevånare genom Konungens Befallningshafvande i underdånighet framfört tacksamt erkännande af den lindring uti roteringsbesväret, som genom de för nya roteringen stadgade och följda grunder provincen tillskyndats, och hvarigenom densamma blifvit så ordnad, att Jemtland icke kunde antagas skola derigenom blifva i någon måtto mera betungad, än det öfriga landet, utan snarare ett motsatt förhållande komma att inträffa.» Huru någon då kan vilja rubba denna föreslagna rotering, är i sanning för mig alldeles obegripligt.

Herr *Winge:* Då Herr *Nordwall* sagt, att det icke vore möjligt, att komma till något bättre resultat i denna fråga,